Tertia pars

EXAMINIS DECRETORVM CONCILII TRIDENTINI,

complectens explicationem locorum, de Virginitate, de Cœlibatu Sacerdotum, de Purgatorio, & de Inuocatione Sanctorum.

ADIECTA EST IN SINGVLIS LOCIS historia certaminum inde vsque ab Apostolorum temporibus.

AVCTORE MARTINO CHEMNICIO, D.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,

ANNO M. DC. XV.

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, DO-
MINO IOANNI GEORGIO, MAR-
chioni Brandenburgico, Sacri Romani Imperii Archi-
camerario & Electori; Prussiæ, Stetini, Pomeraniæ
Cassubiorum, Sclauorum, & in Silesia, Crossorum Du-
ci, Burggrauio Noribergico, & Rugiæ Principi,
&c. Domino suo clementis-
simo;

Gratiam, salutem ac pacem à Deo Patre, per Dominum nostrum Iesum Christum.

ILLVSTRISSIME *Princeps Elector, Domine Clementissime: annus iam agitur vndecimus, cum fatali quadam occasione cum Iesuitis, nouitia Romani Pontificis creatura, in certamen incidi. Quia enim sectam illam ideo excogitatam constabat, vt inde tanquam ex equo Troiano prodirent noui milites, literarum & linguarum armis instructi, qui patrocinium Pontificiæ religionis felicius, quam reliquorum Monachorum ordines hactenus fecissent, susciperent & sustinerent, ac professione politioris literaturæ & linguarum, tam lenociniis abutentes, incautæ iuuentutis animos allicerent, atque prima ætate Pontificiis opinionibus imbuerent: idque ita insidiose, vt publicis scriptis se non statim aperirent, vnde colligi posset, quid monstri alerent. Ego certis tum rationibus adductus, præcipua capita Theologiæ, quæ profiterentur, ex quadam ipsorum censura excerpta edidi, vt hac ratione prouocati, ipsi plenius se aperirent, vt ita propius agnosci possent. Cum vero ex ipsorum grege nemo prodi-*

ret, sed Andradius quidam Lusitanus, homo doctus sane & eloquens: cuius in Concilio Tridentino non minima fuit auctoritas, à Patribus Concilii iussus, libello meo, exiguo sane, aliquot libros Explicationum, quas orthodoxas vocabat, opponeret, ita, vt quasi rationem Decretorum & Canonum Concilii Tridentini, cui tum interat, reddere videretur: Ea occasione, cum necessario aliquid esset respondendum, vt cum aliqua Lectoris vtilitate illud fieret, Examen seu Explicationem Decretorum Concilii Tridentini instituí, & locos de Scriptura & Traditionibus, de peccato, de libero arbitrio, de iustificatione, de fide, de bonis operibus, & de Sacramētis, duabus partibus, ex sacræ Scripturæ Canonicæ fundamentis, collatis ad eam normam veræ & piæ antiquitatis testimoniis, ante aliquot annos, simplici orationis filo expediui.

Supererant autem in Decretis illis reliqui examinandi seu explicandi loci, de virginitate, & de cælibatu sacerdotum, de purgatorio, de inuocatione, reliquiis & imaginibus Sanctorum, de indulgentiis, de ciborum delectu, de Ieiuniis & Festis. Et sane animus nō erat, illorum etiam locorum tractationem suscipere, & ea, sicut in prioribus partibus factum fuerat, ratione pertexere: absterrebar enim magnitudine & difficultate laborum, quos in prioribus partibus expertus eram. Cumque præter quotidianas Ministerii mei occupationes, aliis subinde negotiis impedirer: sperabam, ex nostris alium aliquem feliciori ingenio, maiori eruditione, & eloquentia elegantiore instructum & ornatum, cui plus otii & excitatior ingenii alacritas suppeteret, prodíturum, qui vtilem hanc & necessariam Ecclesiæ operam, maiori cum fructu, vel priuato suo, vel cōmuni Ecclesiarum nostrarum nomine præstaret. Multis enim de causis valde vtile esset, graui auctoritate, communicatis sententiis, & coniunctis operis, publicam refutationem Decretis Concilii Tridentini communi nomine opponere, in qua detectis insidiis, & corruptelis refutatis, vera sentētia in singulis locis illustraretur,

vt

vt posteritati etiam constaret, quæ fundamenta, & quas rationes iudicii sui, de Tridentini Concilii decretis, ætas hæc nostra tribuisset. Hæc enim ratio ad instruendas & confirmandas bonas mentes, plus habitura esset momenti, quam priuatæ commonefactiones.

Interea vero ex variis locis, à multis eruditis & piis viris, quibus priorum partium lectio non ingrata fuerat, & per literas & coram instigatus fui, vt reliquos etiam locos pertexerem, cum laborem illum semel suscepissem, & facta promißione quasi ex condicto tenerer. Cumque ex aduersariorum etiam, Lindani, Cromeri, Tiletani, atque aliorum Pontificiorum clamoribus animaduerterem, priores illos meos labores non absque fructu susceptos fuisse, acerbæ enim ipsorum vociferationes, acceptæ plagæ indicia & testimonia sunt: passus tandem sum, id quod supererat oneris mihi rursus imponi: Maxime cum viderem, Lindanum in exagitando Apologetico illo, in quo ordines Protestantium, (vt vocant) causas recusatæ Tridentinæ Synodi grauiter exponunt, superbe nostris Ecclesiis insultare, & illos præcipue locos, quos reliquos esse dixi, variis sophismatum artificiis, sub specie Catholicæ Antiquitatis deprauare. Reliquorum itaq; etiam in decretis Tridentini Concilii locorum Examen seu explicationem, pio studio institui, & Deo iuuante, pro donorum meorum mediocritate, simplici dictione, ex Scripturæ fundamentis, & huic consentientibus veræ antiquitatis testimoniis, pertexui. Et de meis laboribus nihil dicam, illos enim Christo Seruatori, vera animi humilitate, in timore Domini offero, & Ecclesiæ eius audienti & sequenti vocem pastoris sui, iudicium de illis permitto.

Hanc vero tertiam partem Examinis Tridentini Cōcilii, complectentem explicationem locorum de virginitate, de cœlibatu sacerdotum, de purgatorio, & de inuocatione sanctorum, vestræ Illustrissime Princeps Elector, Celsit. demissa ac debita animi reue-

rentia, publica hac inscriptione dedicare volui, idque non ambitione aut leuitate aliqua: sed causis adductus honestissimis & grauissimis. Utile enim est, & ad præsentis ætatis homines, & ad omnem posteritatem, extare illustria testimonia, quod necessaria horum temporum certamina, de grauissimis cõtrouersiis Religionis, contra impias & superstitiosas Romani Pontificis & coniuratorum ipsius corruptelas, non agitentur leuium, turbulentorum, aut indoctorum quorundam hominum clamoribus, ex praua quadam contendendi libidine, ad dementandum rude & ignobile vulgus: sed quod illarum controuersiarum explicationes, grauissimo Principum sapientissimorum iudicio, ex firmis ac perspicuis verbi Dei fundamentis & veræ antiquitatis testimoniis, diligenter considerentur, expendantur & cognoscantur. Atque vtile est, causas, cur Illustriss. Germaniæ Principes & reliqui Ordines, Decreta Concilii Tridentini recipere nolint, ex Scripturæ fontibus, & ex prima Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ antiquitate, repetitas extare, præsertim cum res ipsa palam ostendat, tyrannidem Pontificiam, insidiis, perfidia, gladiis, flammis & restibus hoc agere, vt Decreta Concilii Tridentini, suppressa necessaria illa veritatis disquisitione, quæ Actor. 17 describitur, executioni mandentur.

Cumque libellum de secta Iesuitarum & doctrina ipsorum, qui primam occasionem præbuit ad sequentes meas de Tridentino Concilio lucubrationes, illustrissimo Celsit. vestræ parenti, &c. felicis recordationis, inscripserim, & priores etiam partes Examinis Decretorum Concilii Tridentini, aliis illustrissimis Brandeburgicæ familiæ Principib. dedicarim, cumq; huius etiam partis scriptio in illud tempus inciderit, cum Celsit. vestra vna cum politica administratione Marchiæ Brandeburgicæ prouinciæ latissimæ, Ecclesiarum etiam curam & nutricationem Christiano Principe dignam, ita susciperet, vt doctrinæ cælestis incorrupta vox in illis semper sonaret: existimaui me Principi patriæ meæ, faustæ gra-

tulationis & pii ominis loco, recte posse & iure debere, scriptum hoc, in quo cœlestium dogmatum puritas & veritas à Pontificiorum corruptelis, sordibus & superstitionibus vindicatur, demissa reuerentia offerre. Scio enim Celsit. vestram, post sacræ scripturæ cognitionem, in perlegendis D. Lutheri scriptis, & perscrutandis antiquitatis monumentis eam posuisse operã, vt de momentis controuersiarum religionis, recte, pie & sapienter iudicare posit. Et diligentia periculosissimis hisce temporibus profecto necessaria est, vt Principes ipsi diligenter attendant, quale genus doctrinæ regionum suarum Ecclesiis proponatur, sicut Celsit. vestra pie & prudenter facit, quod publica auctoritate Ecclesiis suis lectionem Scriptorum D. Lutheri diligenter commendat. Non enim Pontificij solum, sed & Sacramentarij clancularij Lutheri scripta de hominum manibus excutere ideo conantur, vt suis erroribus in Ecclesia libe ius grassari possint.

Quo minus autem dubitarem, Illustrissimo Celsit. vestræ nomini, meas hasce lucubrationes dedicare, animum mihi addiderunt reuerendi, clarissimi & doctissimi viri, D. D. Georgius Celestinus, Ecclesiæ collegiatæ apud Berlinenses Præpositus, D. D. Ioannes Copus cognatus meus, Celsit. vestræ Consiliarius intimus, & D. D. Ioannes Neander Medicus, cuius fidei Celsit. vestra corporis sui curam committit. Hi enim spem mihi non dubiam fecerunt, significationem hanc quantulamcunque demissi & deuoti animi, à subdito erga Principem patriæ profectam & declaratam, Celsit. vestræ non ingratam fore, cum quidem affirmarent, libellum Ecclesiarum Prutenicarum, continentem explicationem controuersiarum huius temporis, in quo conficiendo & ego tunc aliquid operæ contuli, à Celsitud. vestra antea, aliqua cum commendatione, & non sine pia approbatione, perlectum fuisse.

Quod igitur diuinæ bonitati gratum, & Ecclesiæ faustum ac

salutare sit, prodit Tertia hæc pars Examinis Concilii Tridentini, sub illustrissimo Celsit. vestræ nomine, quam si Lectores intellexerint, Celsit. vestræ iudicio sapientissimo non improbatam fuisse, libentius inspicient, atq; vt opinor, aliqua cum voluptate legent in singulis locis integram, inde ab Apostolorum temporibus contextam certaminum historiam, quando scilicet, à quibus, qua specie, & quibus argumentis, corruptelarum & superstitionum seminaria sparsa, resuscitata, aucta & expolita subinde fuerint. Ac rursus, à quibus veritatis testibus, & ex quibus fundamentis, repressa & refutata fuerint: quodq; priuatæ Patrum quorundam opiniones & deuotiones tunc non fecerint legem communem, aut dogma Catholicum, cum semper alii veritatis testes melioribus illis Ecclesiæ temporibus, pullulantibus superstitionibus, & opinionibus, ex fundamentis scripturæ canonicæ, publice se opponerent. Illa enim historica obseruatio hisce controuersiis, plus affert lucis, quam aliæ prolixæ disputationes, & de sententiis veterum vna hæc certissima diiudicandi ratio est: ostendit enim, qua fide, & quo candore, Pontificii multas veterum sententias, ad stabiliendas suas superstitiones, detorquere soleant. Et inter scribendum sæpius optaui, in prioribus etiam partibus similem rationem seruatam fuisse, vt singulis locis addita esset talis historica controuersiarum explicatio: quod fieri tamen non incommode poterit, si aliquando repetenda erit editio. Sed in singulis locis Lector ipse hæc animaduertet.

Videbitur forsan nõnullis prolixitas esse nimia. Sed quia status cõtrouersiarum à Pontificiis insidiose plerunq; transponitur (nunc enim longe aliam speciem controuersiis inducere conantur, quam quæ ante annos quinquaginta fuit) ostendendum fuit, quid proprie in controuersia positum sit in singulis locis: & facienda antithesis, quomodo olim illa disputarint, & quomodo nunc ea pingant. Argumenta etiam nunc longe alia conquirunt Patroni regni Pontificii, quam quæ ante hos annos ipsis vsitata fuerunt: conferenda igi-

tur fuerunt & vetera ipsorum & recentia argumenta. Cumque in explicationibus argumentorum subinde noua comminiscantur sophismata, illa fuerunt detegenda & remouẽda. Et cum præcipuam victoriæ spem in eo ponant Pontificii, vt Lectorem cumulatis variis Patrum sententiis turbent; conatus fui in historia certaminum de singulis locis nebulas illas discutere, & veram rationem diiudicandi veterum sententias ex ipsis fontib. monstrare. Inde factum est quod scriptum longius, quam vel institueram, vel cogitaram, excurrit; quam prolixitatem, non quidem affectatam, sed quam rerum ipsarum tractatio, non tam obtulit quam flagitauit, candidus Lector boni consulet. Deus Pater Domini nostri Iesu Christi rigationi huic, mediocri labore ex pio studio susceptæ, sua benedictione salutare addat incrementum, vt ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ ædificationem, aliquid inde vtilitatis redeat, Amen.

Vestram vero Illustrissime Princeps Elector Celsit. demisse oro, vt hanc inscriptionem a subdito suo clementi animo suscipiat, & me meaq; studia sibi clementer commendata habere non dedignetur, sicut Chemniciorum & Sabinorum familiæ, quæ in atauo meo coniunctæ fuerũt, honestum semper sub Marchionib. Brandenburgensibus locum habuerunt. Deum oro, vt sub Celsit. vestra literarum, pietatis & pacis studia feliciter semper floreant. Datæ Brunsuigæ, 20. Ianuarii, Anno Domini M. D. LXXIII.

Celsit. vestram

demisse & reuerenter colens,

Martinus Chemnitius, D.

EX OCTAVA SESSIONE TRIDENTINI CONCILII,

DE CASTITATE, COELIBATV, & Virginitate.

CANON IX.

Si quis dixerit: Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam voverint) habere donum, anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

CANON X.

Si quis dixerit, Statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit.

EXAMEN.

Quæ in præcedentibus partibus tractata sunt, quia alicubi habent dogmatum subtilitates intricatas, aliquam desiderant disputationem. Quæ vero adhuc restant examinanda capita, vt de Cœlibatu, de Purgatorio, de Reliquiis, Imaginibus & Inuocatione Sanctorum, de Indulgentiis, de Delectu ciborum, Ieiuniis & Festis, manifestas, crassas & notorias annexas habent superstitiones & idolomanias: quas cum totus orbis Christianus in clarissima verbi Dei luce magno cum dolore & gemitu, dudum exhorrescens aspexerit, ita vt querelæ non tacitis iam coram Deo gemitibus effundantur, sed plena ac sonora voce in toto orbe vndique perstrepant, id ꝙ ne ipsi quidem aduersarii negare possunt. Existimarunt igitur multi, licet tanta enim sit Monachorum & recentis Pontificiæ creaturæ Iesuitarum impudentia, vt nihil tam enormiter & notorie sit superstitiosum, cuius patrocinium & defensionem ipsi suscipere & profiteri nō ausint: fore tamen vt Patres Tridentini in Concilio, tanquā in publico orbis theatro, aliquo suffusi saltem pudore, & ea quæ publica scandala, manifestos abusus, crassas superstitiones, & non dissimulandas idolomanias secū trahūt, ex Ecclesia

Capita eorū, de quibus hoc libro agetur.

Triden. Pat contra omnium spem impurum cœlibatum defendunt.

Dei

Dei, publica auctoritate tollerent. Præcipue vero in hoc cap. de Cœlibatu vbi public. notoria, scortatoria, adulterina & Sodomitica infamia, inquinatissimi cœlibatus in regno Pontificio, multarum conscientiarum periculosi ac pernitiosi laquei, & persuasiones de merito Virginitatis, cum Euangelio pugnantes, & contumeliosæ in meritum filii Dei, multorum inter ipsos etiam Pontificios conscientiis inclamant, & relaxationem legis cœlibatus efflagitant. Nota est Gregorii Magni παλινῳδία, quam Epistola D. Vlrici Episcopi Augustensis recitat. Nota est Pij secundi vox à Platina annotata. Noti sunt Mantuani versus, quod fuerit seculi sui iudicium de lege cœlibatus. Quid de ea inter ipsos huius temporis Pontificios scriptores multi optent, in publicis Scriptis extat. Auditæ fuerunt in ipso Concilio Tridentino Catholicorum quorundam (vt vocant) Principum legationes, idem sonora voce efflagitantes. Sed querelam illam, qua in præcedentibus sæpius me necessitas vti coegit, hoc etiam in loco repetere cogor: quod scilicet architecti Decretorum & Canonum Concilii Tridentini, puncta & momenta controuersiarum non diserte & expresse ponunt, cumque crassiora commenta Monachorum, exertis verbis in tanta Euangelii luce, qua etiam Laicorum oculi illustrati sunt, defendere non ausint, & tamen damnare nolint, mirabili artificio, verum controuersiarum statum inuoluunt. ita vt nihilominus neruos superstitionum retineant, vt ab imperitis harum controuersiarum primo intuitu, hoc nō statim animaduertatur. pii tamen si moneantur, insidias facile perspiciunt. Tecte enim & oblique si non integris sententiis, tamen vel vno atque altero vocabulo ad suas, quas stabilire volunt, superstitiones alludunt, vt cum hoc loco castitatem matrimonio opponunt, non caret Babylonico mysterio. Apoc. 17. sicut ostendemus. Ita non clare explicant, quid in controuersia sit positum, quando instituitur collatio inter virginitatem & cœlibatum: obiter tamen eo alludunt, quod de merito vitæ æternæ & beatitudinis sit disputatio, quando vocabulo Paulino suo more vtuntur (beatius esse.) Eodem modo legem & vota cœlibatus nominant tantum, vt illo cooperculo totam Lernam superstitionum, quæ in ista Pandoræ pyxide latet, stabiliant. Hæc igitur ea simplicitate, qua vsi sumus in præcedentibus, euoluemus, vt lectori de Decretis & Canonibus illis iudicaturo, integræ disputationes in conspectu sint. Et primum de Castitate dicemus.

S. Gregorius de cœlibatu Sacerdotum. Pius II. Principum legationes & querela. Malitia Trid. pat. in occultando negotii statu, vt neruos superstitionum retineant. Trid. pat. castitatem matrimonio opponunt.

CAPVT I.

QVOD CASTITAS PROPRIE OPPONATVR *vagis, illicitis & prohibitis libidinibus.*

Castitas, pudicitia, puritas, sanctimonia, necessariæ virtutes sunt in credentibus. Impudicitiam .n. inquinamēta seu impuritatē, quæ castitati opponitur Deus auersatur, odit & abominatur. Et qui sine vera castitate impuris impudicitiæ inquinamentis polluti sunt, Deo placere non possunt, 1. The. 4. 1. Cor. 6. Eph. 4. & 5. Ebr. 12. Maxime igitur prodest & necessarium est, vt in Ecclesia Dei, doctrina de vera castitate, pura integra, & perspicua extet, vt ita virtus castitatis recte commendetur, & ad eam excolendam pii seriis exhortationibus extimulentur. Falsa autem illa persuasio animis hominū eximenda est, quasi in solo Cœlibatu sit castitas Deo placens, & quasi consuetudo coniugalis opponatur castitati: ita vt reliqua libidinum incendia & operationes extra coniugium, sint quidem aliquid quasi præter castitatem, non tamen frangant votū castitatis, quæ illa cōditione in regno Pontificio vouetur (in quantum humana fragilitas permittit.) Quādo igitur in Ecclesia de castitate iuxta verbū Dei loquimur: nō in genere de abstinētia

Veram Castitatem Deus in piis omnibus requirit. Castitas vera non in solo cœlibatu est.

a coniugio declamitandum, sed integra doctrina comprehendenda est. Castitas enim Deo placens, de qua Scriptura concionatur, primo in eo consistit, vt vitentur omnes libidines, pollutiones & commixtiones extra coniugium à Deo prohibitæ. Secundo est etiam castitas Deo placens in coniunctione coniugali, propter ordinationem, benedictionem & sanctificationem Dei. Tertio, in illis, qui donum habent continentiæ, Castitas est in vita cœlibis, qua abstinent non tantum à prohibitis, verum etiam à legitimis commixtionibus. De his capitibus ordine dicemus.

Castitas in quib. consistat.

Pontificii igitur, quando de encomiis castitatis concionantur, orationem solummodo vel certe principaliter contra matrimonium dirigunt, de aliis incendiis & operationibus libidinum, obiter tantum facta mentione. Et vulgus audiens illis, qui licet omnis generis libidinib. se polluunt, ideo tamen castitatis appellationem tribui, quia legitimum coniugium nō ineant, concipit inde odium coniugii, & persuasionem impunitatis in pollutissimis etiam libidinibus. Debuissent itaque Patres Tridentini castitatem DEO placentem, non contra legitimum matrimonium distinguere, sed vagis illicitis, & prohibitis a Deo libidinibus opponere: cum præsertim postremi huius seculi inquinamenta serias de hac parte castitatis admonitiones efflagitent. Non enim a sancto coniugio, sed ab illicitis fœdis & prohibitis libidinibus. Euangelicæ castitati capitale periculum est. Nam Deus qui casta mens est, hoc agit, vt eos, qui non continent, pudico matrimonio copulet, Matth. 19. Malignus vero ille spiritus, hostis veræ castitatis, qui propterea ἀκάθαρτος appellatur, tanquam leo rugiens obambulat, vt animos incendiis libidinum inflammatos, in mentem reprobam cōiiciat, ita vt contra propriæ conscientiæ testimonium, & contra seuerissimas Spiritus sancti prohibitiones in scortationem, adulteria & alias spurcas libidines profligatissime ruant. Atque hæc etiam caussa est, quando Scriptura de castitate, pudicitia, mundicie, & sanctimonia loquitur, quod toties & tam acriter doctrinam contra vagas libidines, seuerissimis prohibitionibus & durissimis comminationibus, propositis etiam horrendis exemplis pœnarum repetit & inculcat. Et quidem ostendit, quam variis modis impurus ille spiritus pudicitiam Euangelicæ castitatis attentare & conspurcare soleat, vt docentes in Ecclesia, animos hominum seria inculcatione, & assidua meditatione huius doctrinæ diligentius præmuniant.

Pontificii castitatem coniugio opponunt.

Scriptura castitatem opponit vagis libidinibus.

Primo enim quosdam flammis libidinum ita transuersos rapit, vt DEI prohibitiones & comminationes nec cogitent, nec considerent, nec curent, sed contra conscientiam quasi beluino impetu in libidines ruant. Notum est, quod Paulus Ephes. 4. de Gentibus scribat: Dedolentes seipsos tradiderunt impudicitiæ in operationē omnis immūditiæ. Vbi ἀπηλγηκότας vocat, quorum conscientiis quasi callus quidam obductus est, vt nec Dei, nec hominum iudicio, nec propriæ conscientiæ cogitationibus accusantibus afficiantur aut moueantur, sed beluino impetu in quasuis libidines ruant. Rom. 1. vocat νοῦν ἀδόκιμον, mentē reprobā, quia incendia libidinum etiam mentis iudicium deprauant, vt non consideret τὸ καθῆκον (hoc in Philosophico vocabulo Paulus vtitur.) Nec vero inter Gentes tantum hoc accepit, sed in ipso etiam populo Dei Oseæ 4. Fornicatio aufert cor. Et Prouer. 7. sequitur, non secus quam bos, qui ad lanienam vadit. Et Epistola Iudæ dicit, quosdā fœdissima carnis inquinamēta sectari ἐνυπνιαζόμενοι, hoc est, in quibus iudicium mentis quasi veterno quodam oppressum est. Caussam autem Oseas explicat, quia, inquit, deseruerunt Dominum, & mandata eius. Et remedium Solomon ostendit, cum inquit: Præceptum lucerna est, & lex lumen, & vitæ via correptio & castigatio, vt custodiant te a muliere mala, &c. In tradenda igitur doctrina de vera castitate, non

Libidines Gentium.

Immundicia quorundam in populo Dei

con-

contra matrimonium contumeliosa spicula sunt eiaculanda sed eo maxime respiciendum est, vt diuinæ prohibitiones, comminationes & exempla pœnarum, de confusione libidinum grauissimis commonefactionibus vrgeantur & inculcentur. Hoc enim efficax remedium est per Spiritum castificationis, ne cor aufferatur, aut veterno opprimatur, ne mens reddatur reproba, & ne conscientia callo dedolentiæ obduretur.

Opinione licentiæ Satan libidines fouet. Ethnici. Simon Magus. Gentes conuersæ scortationem indicarunt adiaphoron. Corinthios.

Secundo, plerunque opinione licentiæ & persuasione impunitatis, impurus ille spiritus solet poculum spurcarum libidinum hominibus propinare, quasi absque offensione Dei, & sine discrimine salutis æternæ sit, etiamsi quis se tradat impudicitiæ ad operationem omnis immunditiei. Vt enim ex historiis Ethnicis nihil huc afferamus, vtque hoc loco de Simone Mago non dicamus, qui sicut Augustinus annotauit, docuit detestandam turpitudinem indifferenter vtendi fœminis. Certe ex 15. c. Actorum colligitur, Gentes etiam post conuersionem scortationem opinione impunitatis, tanquam rem adiaphoram exercuisse. Ideo n. Apostoli in decreto, quod ad Gentes conuersis mittendum erat, hoc vnum tantum ex lege morali addunt, vt abstineant a fornicatione. Et apud Corinthios, sicut in opulentis emporiis magna solet esse & licentia & confusio libidinum, post discessum Pauli in Ecclesia opiniones illæ spargi cœperunt, quasi fornicatio inter adiaphora non vero inter ea, quæ Deo non ecclo faciat, numeranda esset. Nam 1. Corint. 6. videntur Corinthii his argumentis vsi. Sicut in nouo Testamento, Mosaicum discrimen ciborum sublatum est, ita vt promiscuus vsus omnium ciborum, quoad conscientiam indifferens, licitus & concessus iam sit, ita etiam promiscuam Venerem non esse peccatum. Textus enim inquit. Esca ventri, & venter escis, sed non ita inquit Paulus, corpus scortationi: sed Domino. Item, Quia Deus Spiritus est, & Spiritu vult coli: Si itaq; in Spiritu Deum colamus, non referre quid in corpore fiat. Paulus vero opinioni indifferentiæ magno zelo opponit grauissimas has comminationes: Eos, qui libidinibus cum lege Dei pugnantibus, corpora sua polluunt, non posse hæredes Dei, membra Christi, & templa Spiritus sancti esse.

Argumenta Pauli cõtra libidinẽ.

Argumento vero de indifferenti vsu corporis, cum res sit externa, grauissimas rationes opponit. 1. Quia Deus creator & conseruator est, non animæ tantum, verum etiam corporis. 2. Non anima tantum, sed & corpus precio sanguinis filii Dei redemptum est. 3. Spiritus sanctus non tantum animæ coniungitur, sed & corpora nostra sunt templa Spiritus S. 4. Sumus membra Christi, non tantum secundum spiritualem hominem, sed & corpora nostra sunt membra Christi. 5. Non tantum anima habebit vitam æternam sed & corpora nostra suscitabuntur ad vitam æternam. Et illis rationibus concludit non esse adiaphoron & liberum, quomodo quis corpore suo vti velit, sed glorificandum esse Deum, non tantum in spiritu verum etiam in corpore nostro.

Satan e Scriptura turpitudini libidinum prætextus quæsiuit.

Tertio, tanta est immundi illius spiritus impudentia, vt cum libidines suas primum ex excæcatis & obduratis cordibus obtrusisset, & secundo illas tanquam rem indifferentem venditasset, tanquam non sit veritus longius progredi, & ex ipsa etiam Scriptura speciem conquirere, quam turpitudini suæ tanquam rei non vitiosæ sed bonæ & honestæ prætexeret. Apocal. 2. fit mentio doctrinæ & vitæ Nicolaitarum. Historiam autem describit Clem. lib. 3. Stromatum. & Euseb. lib. 3. c. 29. Quod scilicet Nicolaus vnus ex septem primis Diaconis, Act. 6. cum pulcram haberet vxorem, & a quibusdam zelotypia vxoris ipsi obiiceretur, mulierem in medium produxerit, & se eam communem velle omnibus facere dixerit. Addit autem vterque & Clemens & Eusebius Nicolaum hoc fecisse ex simplicitate quadam, vt ita suspicionem zelotypiæ a se remoueret, & specimen præberet, se non addictum esse rebus huius mundi, sed iis se renunciare posse, cum scriptum

bi-

ſit: Qui non odit vxorem ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item, nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Inde vero Nicolaitæ occaſionem ſumpſerunt ſtabiliendi ſui dogmatis de promiſcua confuſione libidinum, quam non tantum licitam, ſed & bonam eſſe blaſpheme diſputarunt. Et nō multo poſt ex Valentini ſchola tam tetræ libidinum confuſiones prodierunt, vt deſcriptiones earum apud auctores nemo legere poſſit, quin totus cohorreſcat. Extat etiam apud Clementem, lib. 3. Stromatum, longa narratio de Carpocratis ſchola. Quia enim Chriſtiani tunc Vigilias, hoc eſt nocturnos conuentus celebrabant, ideo, quia interdiu, propter metum Tyrannorum conuenire non audebant, & ibi conuiuiola propter pauperes, quæ ἀγάπαι nominabantur inſtruebant. Carpocratiani hanc conſuetudinem imitati ad nocturnas concœnationes promiſcue viri & mulieres conueniebant & poſt cœnam amoto lumine nefanda quæque exercebant. Docebant enim licitum eſſe coire quando velint cum quibus velint, & à mulieribus tanquam obedientiam legis exigebant promiſcuum cocubitum. Hiſce igitur verbis Clemens fœdas ipſorum libidines deſcribit, atque argumenta etiam quibus horrendas ſuas libidines defendere auſi fuerunt, recitat. Quia enim Scriptura commendat communionem inter fratres, quæ deducit ad regnum cœlorum, ipſi κοινωνίαν illam non fuerunt veriti interpretari de promiſcua confuſione libidinum, vt mulieres ſint communes, ſicut aeris vſus communis eſt. Clemens vero ſcite vocat eos fratres non Chriſti, ſed libidinis, & dicit κοινωνίαν illam deducere non ad regnum cœlorum, ſed ad proſtibula, & ad cōmunionem ſuum & hircorum.

Valentiniani.

Carpocrates.

Argumenta Carpocratianorum.

Quidam ex Carpocratianis accedens ad formoſam virginem dixit: Scriptum eſt, Da omnia te petenti: illa, vt quæ non intelligebat hominis petulantiam, modeſte reſpondet: At tu matrem conuenias de matrimonio. Ad dictum vero Scripturæ Clemens reſpondit: Quædam eſſe communicabilia, vt eſt pecunia cibus, veſtitus, officia operæ, &c. De corpore vero ſcriptum eſſe 1. Cor. 6. Corpus non fornicationi, ſed Domino. Item Non eſtis veſtri, enim pretio enim empti eſtis. Fertur dictum quoddam Matthiæ: Cum carne pugnare, & carne vti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & agnitionem. Hoc vero dictum Carpocratiani ad ſpurcitias ſuas ita mutilarunt: Animam eſſe augendam fide & cognitione: Carne autem vtendum, hoc eſt, ſi modo anima caſtificetur 1. Pet. 1. non referre apud DEVM, quomodo corpore quis vtatur. Quia ſcriptum ſit Ro. 2. Ira & tribulatio, non ſuper corpus, ſed ſuper omnem animam operantem malum.

Dictum Matthiæ.

Gnoſtici etiam abuſi ſunt hoc argumento: Iuſto non eſt lex poſita. Item non ſumus ſub lege ſed ſub gratia. Ergo prohibitiones ſexti præcepti non obligant Chriſtianos: Sed ſicut domini ſunt Sabbati, hoc eſt, tertii præcepti, quod tanquam ceremoniale iam abrogatum eſt, ita voluerunt Chriſtianos dominos eſſe etiam ſexti præcepti. Abuſi ſunt etiam illa ſententia Pauli: In Chriſto non eſt mas aut fœmina. Item, quod Græca translatio habet Mal. 3. Deo reſtiterunt, & ſalui facti ſunt.

Gnoſticorū argumenta.

Clemens vero opponit has ſententias, Rom. 6. Num peccabimus, quia non ſumus ſub lege? Et Galat. 5. Ne præbeamus libertatem in occaſionem carnis. 1. Pet. 2. Libertas non ſit velamen malitiæ. Nec vero poſt Apoſtolorum demum tempora, ſed ipſis Apoſtolis adhuc in carne viuentibus, talia à Pſeudapoſtolis in Eccleſia ſparſa fuiſſe, ex Epiſtolis Petri & Iudæ manifeſtum eſt. Quanto vero zelo pro caſtitate cōtra turpitudines illas Apoſtoli pugnarint, oſtendit locus Apoc. 2. Odiſti opera Nicolaitarum, quæ & ego odi. Item habes tenentes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. 2. Pet. ſecundo, Dominus eos, qui poſt carnem in concupiſcentia pollutionis ambu-

Pſeudapoſtoli.

bulant, in diem iudicii puniendos seruat. Et Epistola Iudæ: Ignis æterni pœnam sustinebunt, qui carnem maculant. Non autem institui hoc loco iustam aut integram argumenti huius tractationem; sed hæc obiter adduxi ea occasione, quia Tridentini Canones castitatem Deo placentem non tam fœdis libidinibus opponunt, quam contra sacrum coniugium distinguunt. Volui igitur paucis ostendere, quod ab initio noui Testamenti impurus iste spiritus non per honestum coniugium sed per fœdas suas libidines, Euangelicæ castitati perniciosas insidias struxerit, idque variis modis: & quam acri zelo Apostoli & primitiua Ecclesia gladio spiritus contra confusiones libidinum se opposuerint. Inde enim consequens est, omnino necessariam iam esse in Ecclesia ad tuendam veram castitatis sanctimoniam homines non a coniugio deterrere, sed a confusione libidinum arcere per diuinas prohibitiones, comminationes & exempla pœnarum. Cum quidem & mens reproba in libidinibus, & persuasio licentiæ seu indifferentiæ, non minus perniciose nunc grassentur, quam olim, imo cum iam in Italia potissimum, & quidem Romæ in ipsa sanctissimi (si Dis placet) Patris conspectu, lupanaria, hoc est, publicæ turpitudinum officinæ aperte prostent, & publicis vectigalibus elocentur. Ne dicam, quod proximis annis ipsius Pontificis legatus sicut Sleidanus scribit, edito publico scripto, horrendum illud vitium, propter quod Sodoma cum vicinis vrbibus igne iræ diuinæ conflagrauit, & pro se defendere, & aliis commendare in publicam contumeliam loci. 2. Petri 2. non fuerit vllo pudore, si non Christiano, at saltem humano retractus. Et isti homines de castitate contra matrimonium decreta faciunt, scilicet non dissimiliter, sicut in antiquo prouerbio dicitur: Clodius de pudicitia.

Italia & S. Roma prostibula publica.

Impudentia legati Pontificij.

CAPVT II.

AN CASTITAS RECTE DISTINGVAtur contra matrimonium quasi etiam de coniugio non sit Deo placens castitas.

In nono Canone castitatem matrimonio opponi manifestum est. Hæc enim sunt verba Canonis: Si quis dixerit regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, &c. Item, posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. Sentiunt igitur castitatem coniugio violari, pollui & contaminari, in coniugio contra castitatem peccari. Coniuges castitate Deo placente destitui. Quia vero differentia est inter castitatem, quæ in cœlibatu seruatur, & eam, quæ est in consuetudine coniugali, posset quis cogitare, Canonem hoc tantum velle dicere: coniuges non esse virgines. Sed longe aliud mysterium est ad quod antithesi illa, inter castitatem & matrimonium alludunt. Multa enim à veteribus & à recentioribus disputata sunt, statum coniugalem esse carnalem & immundum, cui illa, quæ Scriptura de castitate, pudicitia, munditie & sanctimonia prædicat, non possint conuenire, sed in solo cœlibatu esse castitatem Deo placentem, ideo solas suas virgines vocant sanctimoniales impollutas.

Insidiæ Canonu Trid. de castitate.

Coniugii vituperationes.

Hæc Tridentini Patres apertis & disertis verbis ex professo forsan defendere non audent: quia tamen fundamentum hoc est virginitatis suorum regularium, & cœlibatus sacerdotum, recte voluerunt illa antithesi inter coniugium & castitatem seu sanctimoniam, ad veteres illos impietatis neruos alludere. Vident enim posito & concesso hoc fundamento, quod in coniugio non sit castitas, sponte inde consequi & stabiliri ea, quæ ipsi de sanctimonialiu virginitate, & de sacerdotum cœlibatu, tradunt & defendunt. Nam casta placent superis. Item, Casta Deus mens est, casta vult mente vocari: Et castas pondus iussit habere preces.

preces. Mysterium igitur iniquitatis in antithesi ista inter matrimonium & castitatem inuolutum, ex collatione historiarum euoluemus, vt coniugio sua castitas & sanctimonia ex scriptura asseratur, & origo falsarum persuasionum de necessitate cœlibatus Sacerdotum, & de meritis virginitatis regularium monstretur. Ad sequentia enim magnum hæc habebunt vsum.*

Antithesis Cano. i r l. Pat. fraudes detegit.

In puritate itaque vitæ cœlibis esse castitatem etiam ratio intelligit: In consuetudine vero coniugali piorum esse castitatem, pudicitiam, munditiem, sanctimoniam, ratio videre non potest. In solam enim coniugum commixtionem oculos defigit. Sed doctrina est sacræ scripturæ propria & peculiaris, castitatem & sanctimoniam Deo placentem, esse etiam in consuetudine coniugali piorum propter ordinationem, coniunctionem, benedictionem & sanctificationem Dei. Non igitur Ethnicorum dictis vel exemplis, nec ex rationis dictatis, aut externa specie: sed ex doctrina diuinitus patefacta formandum est iudicium de coniugij castitate & sanctimonia. A qua regula cum veteres heretici & quidam etiam ex Patribus discederent, & rationis iudicium sequerentur, ac externam tantum speciem consuetudinis coniugalis considerarent: valde non tantum tenuiter sed inique, imo contumeliose & blaspheme de coniugio & senserunt & locuti sunt.

Scriptura castitatem etiam coniugio tribuit.

Cur nonnulli ex Patribus coniugio iniquiores.

Cum enim sub initium noui Testamenti turpitudo & confusio detestandarum libidinum ex verbo Dei acriter damnarentur, & contra eas doctrina de castitate & sanctimonia ex scriptura diligenter & serio vrgeretur: videns impurus ille spiritus, se hac ratione id, quod contra Euangelicam castitatem machinabatur, vbique & apud omnes efficere non posse (cum & doctores in primitiua Ecclesia gladio spiritus se fortiter opponerent, & inter ipsos etiam Ethnicos, honestiores quique a confusione libidinum abhorrerent) in aliam se formã conuertit, & excitauit multos qui cum vagas libidines recte abominarentur, nimis in alteram partem concesserunt prætextu castitatis & sanctimoniæ, damnantes etiam coniugalem consuetudinem, eo, quod commixtio sexuum etiam in coniugio videretur res esse immũda. Puritas vero, castitas, pudicitia & sanctimonia in solo coelibatu iudicaretur esse. Et Marcion quidem (sicut Clemens refert) a Philosophis & Poetis, qui semper iniquiores fuerunt coniugio, seminaria suæ opinionis accepit, sed cum illi tantum molestias, quas hoc vitę genus secum trahit, prætenderent: Marcion præterea addidit hanc blasphemiam: ipsam commixtionem sexuum in coniugio esse peccatũ, imo ipsũ opus generationis esse malum, & a contrario Deo profectum, ideo, sicut Tertullianus scribit lib. contra Marc. neminem ad Baptismum admittebant, nisi vel cœlibem, vel matrimonio & huius fructui renunciantem. Secundus quidem postea illam blasphemiam amplificauit, docens, mulierem totam esse opus Diaboli, viri vero inferiores partes ab vmbilico eiusdem Diaboli creationem esse, & ideo vtentes coniugio asserunt Satanæ opus implere. Ita Epiph. Tom. 3. lib. 1. hæresi 45.

Marcion.

Secundus.

Alij eandem blasphemiam hoc modo proponebant, sicut extat apud Clementem: cum plane nulla sit differentia inter commixtionem in cõsuetudine coniugali, & in fornicatione, diabolum excogitasse discrimen, vt honesta matrimonij specie turpitudo illa tegeretur. Et contumeliosum hoc argumentum totidem fere verbis etiam Tertullianus repetit de exhortatione castitatis, vbi inquit: videtur esse matrimonij & stupri differẽtia, sed vtrobique est commixtio: Ergo, inquis, & primas nuptias damnas? Respondet. Nec immerito, quoniam & ipsæ ex eo constant, quod est stuprum. Ita Hieronymus etiam ex veterum hæreticorum lacunis cõtumeliosam illam vocem hausit, quando dicit, hanc tantum esse differentiam

Tertullianus

Hieronymus

inter vxorem & scortum, quod tolerabilius sit vni esse prostitutam, quam pluribus.

Hæretici coniugium in vniuersum damnarunt.

Tatianus.

Et illi quidem veteres hæretici, quorum multi & varij fuerunt sectatores, coniugium, tanquam rem prorsus immundam, & opus Diabolicum, in vniuersum damnarunt, nec quenquam in cõiugio posse saluari docuerunt. Tatianus vero, qui eruditione & auctoritate (fuerat enim Iustini martyris discipulus) pollebat, primo quidem iuxta Marcionis dogma nuptias, tanquam institutionem diabolicam, prorsus damnauit, & pares eas fornicationibus & alijs corruptionibus fecit. Postea tamen animaduertens, siue ipse, siue sectatores eius, id quod Augustinus ex Epiphanio innuere videtur, nimis crassam esse hanc blasphemiam, cõuersus ad hypocrisin, cœpit sub prætextu castitatis, sanctimoniæ & perfectionis quam in cœlibatu constituebat, nuptias sugillare. Libro enim de castitate, sicut recitat Clemẽs, inscripsit titulum (de perfectione secundum Seruatorem) vt hic fuerit prætextus, quod in lege veteri quidem populo concessum fuerit coniugium: Euangelium vero excellentiorem doceat perfectionem. Et ideo sectatores ipsius appellarunt se ἐγκρατίτας, quasi soli præcepta Euangelica de castitate & sanctimonia seruarent: & ipsa hypocrisis de perfectione & castitate, multis cœpit arridere.

Encratitæ.

Montanus.

Montanus enim publice docuit, in infirmis tolerari primas nuptias, licet nõ careant vitio, perfectius autem esse, etiam illas vel caueri, vel solui: secundas vero nuptias simpliciter pro fornicationibus habuit. Quia vero testimonia Scripturæ, & præcipue Pauli, manifeste hisce opinionibus contradicebant, Tertullianus

Tertullianus

postea ausus fuit fingere, paracletum Montani, id quod Paulus tenellæ adhuc Ecclesiæ infantiæ indulserat, adultiori iam abstulisse, & disciplinam perfectius astrinxisse. Et non veretur dicere. Si Christus repudium quod Moses concesserat, abstulit, cur nõ etiam paracletus id, quod Christus indulsit, tolleret? Quanquam igitur Marcionis, Tatiani, & reliquorum hæreticorum manifestæ & crassæ blasphemiæ contra coniugium in Ecclesia non recipiebantur & probabantur: ex illa tamẽ hypocrisi, de qua iam dictum est, de perfectione, quodq; in coniugio non esset vera castitas & sanctimonia, paulatim etiam in ipsam Ecclesiam zizania quædam irrepserunt, vt licet secundas nuptias cum Montano damnare non auderent, iniquiores tamen illis esse cœperint.

Clemens.

Clemens enim 3. Strom. dicit: Eum, qui secundo contrahit matrimonium, non quidem peccare contra legem: quia Paulus ex venia concedat, non tamen implere perfectionem Euangelij. Nazianz. Primæ nuptiæ legis sunt: secundæ indulgentiæ: tertiæ, præuaricationis. Et Concilium Neocęsariense prohibet presbyterum interesse secundis nuptiis, & statuit non esse benedicendas. Origenes in Lucam de secundis, tertiis, & quartis nuptijs inquit. Non ignoramus, quod tale coniugium reijciet nos de regno Dei. Ita licet primas nuptias non damnarẽt, tamen cœlibatui adhærere cœpit persuasio perfectionis. Nam & Manichæi non prorsus damnabant nuptias, auditoribus enim suis, vt plebeiis, & imperfectioribus eas concedebant: Electis vero suis (quos ita vocabant) vt perfectioribus, omnino interdicebant vsum coniugii. Atque ita demum ipsi etiam Patres, vt Origenes, Ambrosius, Hieronymus, disputare cœperunt, cœlibatum propter castitatem & sanctimoniam, melius conuenire ministerio Ecclesiastico, quam coniugium. Illa enim labes, quam Hieronymus Tatiano tribuit, in ipsa Ecclesia cœpit affricari coniugio. Qui seminat in carne, e carne metet corruptionem.

Manichæi.

Quomodo vero zizania illa in regno Pontificio aucta, & ad oppressionem tritici euecta sint, postea ostendemus. Hoc loco digitum tantum ad fontem & originem intendisse sufficit. Et hæc historica commonefactio ostendet, quid Paulus velit, quando 1. Tim. 4. dicit doctrinam dæmoniorum

niorum, prohibentem nubere, tunc multos inuenturam applausores, quando in hypocrisi proponetur.

Vtilem autem esse iudico illam considerationem, quibus argumentis contra coniugium vsi sint veteres heretici. & quomodo illa Tertullianus & Hieronymus a veterib. hæreticis mutuati sint. Hęc enim collatio postea ostendet, ex qua Topica desumpta sint Pontificiorum argumenta contra coniugium Sacerdotum. Atque ita manifestum euadet, eandem esse doctrinam dæmoniorum. 1 Timoth. 4. in hypocrisi propositam apud veteres & recentiores contemptores & proscriptores coniugij. Collegit autem Clemens 3. Strom longa oratione pleraque veterum argumenta: illa nos, vt collatio de qua diximus, facilius possit institui, breuiter recensebimus. Dicunt generationem pugnare contra charitatem proximi. Non enim esse inducendos in mundum alios, tam misere infelices futuros. Item, in Ecclesia regnum mortis destructum est. Sed generatio præbet regno mortis nutrimentum, iuxta dictum Roman. 5. Mors regnauit. Citant etiam ex Euangelio secundum Ægyptios, quod Salomæ interroganti, quousque vigebit mors? Christus responderit, quoad vsque vos mulieres paritis. Salome excepit: recte ergo feci, quæ non peperi. Christus respondit, omni herba vescere, ea autem quæ habet amaritudinem, non vescaris.

Argumenta hæreticorum contra matrimonium, fontes argumentorum, quibus Pontificii coniugium Sacerdotum impugnant.

Euangelium secundum Ægyptios.

Item Lucæ vigesimo: Filij huius seculi nubunt, post resurrectionem vero non nubent, sed similes erunt angelis Dei. Sed fideles spiritualiter iam resurrexerunt &c. Clemens respondet per instantiam, ergo post spiritualem resurrectionem etiam non debent edere, bibere, dormire &c.

CHRISTVS non duxit vxorem, & ipsius actio est nostra instructio. Clemens respondet, missus erat non ad generationem, sed ad opus redemptionis: ipsum vero coniugium & doctrina & miraculis approbauit.

Matth. 24. In diebus Noe. Luc. 17. In diebus Loth erant nubentes. Matth. 24. Væ prægnantibus & lactantibus.

Citant etiam ex Euāgelio secundum Ægyptios, veni ad dissoluendum opera fœminæ. Item scriptum est, exite, immundum ne tangatis: mundamini qui fertis vasa Domini.

Despondi vos viro vni virginem castam. Qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sed virgines sunt, hi sequuntur agnum. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Ad quod Clemens recte respondet, Paulum etiam de coniugatis dicere, vos non estis in carne, sed in Spiritu.

Tatianus dixit: Coniugatos seruire duobus Dominis. Deo & Satanæ. Nam 1. Cor. 7. propter orationem debent abstinere, sed propter incontinentiam, ne tentet diabolus, debent rursus conuenire. Consuetudinem ergo coniugalem soluere precationem. Ne vocaueritis patrem super terram. Ergo generatio est prohibita.

Coelebs curat ea quæ sint Domini. &c. Respondet Clemens, vxor etiamsi quando est de domo solicita, potest hoc facere in Domino.

Luc. 14. Vxorem duxi, non possum venire.

Tatianus in libro de castitate his argumentis vsus est: Christus Eunuchos vocat beatos, Matth. 19. Conuersatio vestra est in coelo, Philipp. 3. Non quæramus quæ supra terram, Coloss. 2. Qui seminat in carne de carne metet corruptionem, Galat. 6. Luc. 14. Qui non odit Patrem, vxorem, Esa. 56. de Eunuchis dicitur: dabo illis nomen melius. Ad hoc postremum Clemens respondet, Meliores esse his, qui tantum externa professione se iactant.

Item, Adam post lapsum primum cognouit Euam. Maledictus dies, in quo natus sum. In peccatis conceptus sum. Ergo consuetudo coniugalis est peccatum. Hæc fere sunt hæreticorum argumenta contra coniugium, quæ apud Clementem extant.

Refutationes argumentorum, quibus vsi hæretici.

Annotabo vero paucis etiam fontes refutationum, quas Clemens opponit. Inde enim intelligi poterit, quid Ecclesia tunc de coniugio senserit. Allegat illud 1. Timoth. 4. vbi prohibitio coniugij vocatur doctrina dæmoniorum. 1. Corinth. 7. Alligatus es vxori, ne quæras solutionem. Ipsius Clementis verba hæc sunt: An reprobant etiam Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt, Philippus etiam filias viris tradidit. Paulus vxorem suam vocat σύζυγον Philip. 4. de qua inquit, 1. Cor. 9. habemus potestatem circumducendi vxorem, vt reliqui Apostoli. Porro affirmat Clemens etiam, in matrimonio esse castitatem. Item, qui propter molestias educationis fugiunt matrimonium, eos dicit peccare contra charitatem. Vtitur etiam his testimonijs, 1. Corinth. 7. Sancti sunt filij, sanctificatur mulier, vir, &c. 1. Timoth. 5. Volo iuniores viduas nubere. 1. Timoth. 3. Episcopum constituit, qui ex propria domo toti Ecclesiæ præesse meditatus sit. 1. Timoth. 2. Saluabitur mulier per generationem.

Item, inquit: Apostoli docentes de castitate, nusquam prohibent coniugium. Sunt & hæc eius verba: Quia Paulus dicit, conuenite rursus in idem, ne tentet vos Satan propter incontinentiam. Ergo consuetudo coniugalis, etiamsi non propter procreationem, sed ad vitandam vstionem seu fornicationem suscipiatur, tamen non est damnanda.

Argumenta defendentium coniugium.

Recitat etiam, illorum, qui defenderunt coniugium, hæc fuisse argumenta. I. Ex naturæ constitutione. II. Quia scriptum est: Crescite. III. Patriæ causa, vt successorem in suum locum quis constituat. IV. Propter adiutorium in morbis, &c. Hæc, quia non inutilia fore arbitrabar, breuissime annotare volui. Possunt enim iudicium in grauissima hac cõtrouersia recte formare.

Argumenta Tertulliani contra coniugium.

Porro addemus breuiter etiam Tertulliani & Hieronymi argumenta, contra coniugium.

Tertullianus ad vxorem: Quale, quæso, hoc bonum est, quod mali comparatio commendat, vt ideo melius sit nubere, quia deterius sit vri: Sic dicitur: melius est vno oculo carere, quam duobus. Item, quod permittitur, suspectam habet permissionis suæ causam: Duæ species humanæ imbecillitatis nuptias necessarias faciunt, concupiscentia carnis & seculi, sed vtraque repudianda est seruis Dei.

Item, quod necessitas præstat, depreciat ipsa. Sed carnem legimus infirmam, & hinc nobis impensius adulamur. legimus tamen & spiritum firmum. Si ergo spiritus carne fortior est, nostra culpa inferiora sectamur. Idem de exhortatione castitatis: Ex indulgentia est, quicquid permittitur: ea autem venit de voluntate inuita id est, non probante. Non est nunc locus istius vocis, crescite, &c. sed tempus in collecto est. De monogamia negat locum Pauli 1. Cor. 9. de circumducenda vxore, intelligendum esse de coniugio Apostolorum, cum tamen Clemens ex antiquitatis sententia hoc affirmet. Item, non potes capere, quia non vis, posse enim te, si velis, ostendit, quia tuo arbitrio vtrumque proposuit. Est & hoc Tertulliani argumentum: Qui videt mulierem ad concupiscendam eam, adulterium committit coram Deo. Ergo magis, qui videt ad ducendam, & maxime, qui ducit, coram Deo adulterium committit. Item in lib. de velandis virginibus, consuetudinem coniugalem vocat communem contumeliam, quod etiam Hieronymus repetit.

Hieronymi argumenta hæc ſunt: *Argument. Hieronymi.*

Si bonum eſt mulierem non tangere: ergo malum eſt tangere: nihil enim bono contrarium, niſi malum. Si autem malum eſt, & ignoſcitur, ideo conceditur, ne malo quid deterius fiat. Locum, 1. Tim. 2. ita deprauat: tunc ſaluabitur mulier, ſi tales genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt, ſi quod ipſa perdidit, recuperet in liberis, &c. Similiter etiam locum Rom. 6. finis illorum mors, ita deprauat: Puto, quod & nuptiarum finis mors ſit, fructus autem ſanctificationis, qui vel ad virginitatem, vel ad continentiam pertinet, vita penſatur æterna. Tractans illam ſententiam, vt vacetis orationi, &c. inquit: Oro te, quale illud bonum eſt, quod orare prohibet, quod corpus Domini accipi non permittit. Semper orandum, igitur nunquam coniugio ſeruiendum. Et huc torquet dictum Petri, ne impediantur orationes veſtræ. Quando impleo officium mariti, non impleo Chriſtiani. Dicit etiam, Paulum ſecũdum veniam loqui de nuptijs, ſicut etiam de illo, qui inceſtum commiſerat, inquit: Si quid donaſtis, & ego, &c. De loco, Matth. 24. Væ prægnantibus, inquit. Non ſic ſcorta damnantur, ſed vteri tumeſcentes, infantum vagitus, fructus atque opera nuptiarum. Item nuptiarum finis mors eſt. Virginitas vero pertinet ad vitam æternam. Nuptię terram, virginitas cœlum implet. Omnia ferme loca Scripturæ de carne & Spiritu, de ſanctificatione, de renouatione, de emundatione, ad cœlibatum, cõtra coniugium torquet. Et dicit aduerſus Heluidium, non negamus, maritatas ſanctas mulieres inueniri, ſed quæ vxores eſſe deſierint. Dicit etiam, Paulum oblique damnaſſe nuptias. Nã lib. 1. commen. in Ierem. inquit: Si propter anguſtiam temporis habentibus vſus vxorum tollitur, quanto magis non habentibus, ne accipiant, imperatur. Et contra Iouinianum illud, 1. Cor. 7. Ego vero vobis parco, ita exponit: Tantum recenſeo tribulationem carnis: taceo autem, quæ damnatio maneat coniugatos in futura vita, vt infirmis parcam, qui iam ſunt in matrimonio: quam deprauationem textus Auguſtinus multis refutat in libro de ſancta virginitate. Poſſem plura & ex alijs etiam ſcriptoribus addere, ſed non eſt huius inſtituti, integram illorum certaminum hiſtoriam texere. Hæc enim ideo tantum adduxi: I. Vt viam ad ſequentia præſtruerem, quomodo ſcilicet a veteribus hæreticis Montaniſtæ, a Montaniſtis, ex Patribus quidam, argumẽta arripuerint, quibus poſtea & meritum virginitatis, & cœlibatum ſacerdotum, in ipſa Eccleſia pro articulis fidei ſtabilire conati ſunt. II. Vt oſtenderem, ipſam neceſſitatem flagitare, vt non de virginitate tantum declamitetur in Eccleſia, ſed vt coniugio etiam aſſeratur & vindicetur caſtitas, pudicitia, mundicies & ſanctimonia, quam Spiritus ſanctus in ſcriptura ipſi tribuit.

CAPVT III.

CASTITAS IN CONIVGIO.

Ethnicorum igitur ſententijs, Hæreticorum blaſphemijs, Patrum quorundam iniquitati, & priuato rationis humanæ iudicio opponendæ ſunt caſtæ, pudicæ & ſanctæ appellationes, quas ſcriptura coniugio tribuit. Inde enim certo poteſt colligi, quo loco Spiritus ſanctus conſuetudinem coniugalem habeat, & quid velit nos in Eccleſia de ea ſentire & loqui. *Appellationes quibus ſcriptura coniugium ornat.* Oſtendunt autem teſtimonia Scripturæ, Deum tanti facere inſtitutionẽ & ordinationem ſuam in coniugio, vt etiam in hac corrupta natura conſuetudinem coniugalem, in qua leges coniugij non violantur, maxime ſi coniuges ſint credentes, pronuntiet eſſe ἁγνείαν, caſtitatem, puritatem: σωφροσύνην, continentiam ſeu pudicitiam: ἁγιασμὸν, ſanctimoniam: ἀμίαντον, mundiciem, quæ inquinationi & pollutioni opponitur: [illegible],

quod non foedum ac turpe sed honore dignum est. 1.Thes.4. Meminerit quisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione concupiscentiae, sicut & gentes, quae Deum non nouerunt. 1.Cor.7. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. 1.Tim.2. Si manserit in fide ac dilectione, & sanctimonia cum castitate. Vt enim ostendat, se in illo loco & qui de consuetudine coniugali diserte nominat generationem liberorum Heb.13. Honorabile coniugium in omnibus, & cubile impollutum. Aliud vero est cubile extra coniugium. Rom.13. Non in cubilibus. Mat.19. vocatur coniunctio diuina. Eph.5. Paulus dicit: Coniunctionem viri & vxoris magnum esse mysterium in Christo & Ecclesia. Tit.2. hortatur adolescentulas, vt viros suos ament, filios diligant, sint castae, sobriae, &c. 1.Pet.3. mulieres sint subditae viris, vt considerantes castam conuersationem, &c. Et memorabile est exemplum, cum Nicena Synodus vellet nouam legem statuere, ne clerici consuetudinem haberent cum vxorib. proprijs, Paphnutius confessor, qui erat expers nuptiarum, exurgens, contradixit, honorabiles confessus nuptias, & affirmans consuetudinem cum propria vxore esse σωφροσύνην pudicitiam seu castitatem. Ex illa Paphnutij oratione potest colligi, quo praetextu & propter quas rationes Synodus voluerit coniugij vsum sacerdotibus interdicere. Quia scilicet castitas requiratur in ministris, 1.Tim.4. Et quia turpitudo consuetudinis coniugalis non deceat ministerium. His imaginationib. Paphnutius opponit etiam confessionem ex verbo Dei, quod in ipso etiam coniugio sit pudicitia & castitas Deo placens. Extat etiam Athanasij exhortatio ad Heremitas circa Alexandriam, qui contendebant tantum in coelibatu esse castitatem. Ostendit autem, etiam in coniugio esse castitatem, ita etiam cum Hieronymus matrimonium tam flagitiosa contumelia affecisset, Augustinus ex scriptura appellat castitatem coniugalem, & pudicas nuptias, de sancta virginitate. cap.20.

Paphnutius causa vsus coniugii.

Athanasius.

Augustinus.

Non autem appellationes tantum in testimonijs scripturae obseruandae sunt. Vt 1.Cor.7. Consuetudinem coniugalem piae matronae, etiam cum viro infideli non polluere conscientiam. Et 1.Thes.4. inquit: Voluntas Dei est, &c. 1.Tim.2. dicit: Fidem, dilectionem & sanctificationem simul posse esse in consuetudine coniugali. Rom.13. Cubilia recenset inter opera tenebrarum, in quibus Christus non induitur. Sed Heb.13. Concubitum coniugalem (ita enim κοίτη vsurpatur, Rom.9.) dicit esse impollutum. Et ne quis existimet, coram hominibus tantum haberi impollutum, mox in antithesi addit, scortatores autem & adulteros iudicabit Dominus. 1.Pet.3. Vxoribus quae maritis subditae sunt, tribuit timorem Dei, interiorem seu nouum hominem, incorruptionem, spiritum mitem, spem in Deum & id quod coram Deo est pretiosum.

Haec recte obseruata, monstrant grauissimas causas, quare in Ecclesia retinendum & defendendum sit Spiritus sancti illud dogma, quod pudicitia & castitas sit etiam in consuetudine coniugali. Postea ex hisce fundamentis etiam ostendemus, veteres non habuisse veras causas, cur sacerdotibus coniugium prohiberent, quasi scilicet Spiritus sanctus, timor, dilectio, fides, pura conscientia, non possit esse in consuetudine coniugum. Illa enim omnia, sicut ostendimus, scriptura tribuit ipsis nuptijs.

Collatio vero ostendet, quam longe a castimonia linguae & sententiae Spiritus sancti dissentiant & exorbitent veterum quorundam dicta, quae citantur 33. quaest.2. Vt connubia legitima carent quidem peccato, non tamen eo tempore illo, quo coniugales actus geruntur, praesentia Spiritus sancti dabitur, etiamsi Propheta videatur esse, qui officio generationis obsequitur, 33. q.4. Quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. Item, si panes propositionis

Sententia quorundam veterum [illegible] a castimonia [illegible] Spiritus sancti [illegible]

ab his, qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant: quanto magis panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante hæsere complexibus, violari atq; contingi? Ibidem Gregorii sententia citat. Romanorum semper ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ vxoris, lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum temperare, &c. Idem Gregorius 1. Dialogorum ponit tale exemplum: Mulier, quæ in nocte cognita erat à viro, mane veniens ad processionem a diabolo fuit arrepta. Non addam refutationes, si enim nude & simpliciter hæc veterum dicta ad Spiritus sancti sententias supra notatas, conferantur, res plana erit.

Discrimen castitatis coniugalis in natura integra & corrupta.

Porro necessario addenda est hæc commonefactio, esse quandam differentiam inter castitatem consuetudinis coniugalis, quæ futura fuisset ante lapsum, & quæ jam in hac corrupta natura post lapsum est. Epiphanius lib. 1. Tom. 3. hæresi 45. dicit: Appetitiones in natura à Deo insitas esse non propter ἀσωτίαν, sed ob vsum bonum, & necessariæ vtilitatis ordinem. Et addit: Quare & ipsam appetitionem cōcupiscentiæ corporis non ἄσωτον esse affirmauerim. Est enim ad παιδοποιίαν ἐν σεμνότητι data ad hoc vt impleatur illud, Crescite & multiplicamini, fuisset igitur etiam in integra natura appetitio sexus ad sexum, sed ibi sine flammis & incendio libidinis, fuisset opus sanctissimum & purissimum.

In natura integra.

In natura corrupta.

Nunc per peccatum nobilissimum illud opus generationis, quod vere est creatura Dei, lepra libidinis (sicut Lutherus vocat) infectum est. Et quando scriptura consuetudinem coniugum vocat castitatem & sanctimoniam, non ita interpretemur, quasi flammæ illæ concupiscentiæ sancti ficentur in coniugibus, vt sint res bona, pura & sancta. Nam primi parentes statim post lapsum loca generationis texerunt cū ἀταξίαν insolitam antea ibi sentirēt: & Deus ipse tunicas ipsis addit. Paulus ēt 1. Cor. 12. vocat membra ἀτιμότερα καὶ ἀσχήμονα quæ tegendo honoranda sunt. Distinguendum igitur est ipsum opus, quod per se bona creatura Dei est, à vitio & ἀταξίᾳ concupiscentiæ, quæ per peccatum accessit. Nam scriptura vtrumq; tribuit coniugibus, & ἀκρασίαν 1. Cor. 7. & castitatem, 1. Timoth. 2. Coniugii autem honestate, & sanctitate, & puritate, propter Dei institutionem & benedictionem, obumbratur & tegitur accessoria illa ἀταξία, ita vt credentib. non imputetur, sed cōsuetudo coniugalis, licet iam non sit tam pura, sicut ante lapsum futura fuisset: (non enim fit sine incendio libidinis) tamen coram Deo, & in cōspectu eius, sit castitas, sanctificatio, puritas. Coniugium enim nunc post lapsum est quasi vmbraculum, quo multæ, vt sic dicam, ineptiæ maritales teguntur, vt credentibus non imputentur, sicut Lutherus in Gen. 26. c. pulcherrime hoc disputat, fol. 382. Pii igitur coniuges, vt castitatem in consuetudine coniugali seruent, primo discant cogitare de flammis, incendio, & ardore libidinis, nec cogitent, esse rem per se bonam & Deo placentem, sed statuant, si intra limites coniugii contineantur, Deum credentib. ea non imputare, sed tolerare, dissimulare, ignoscere, & sicut Lutherus elegantissime huc accommodat verbum illud, Act. 13. τροποφορεῖν. Secundo cogitandū est coniugibus etiam illud Pauli, 1. Thess. 4. vt possideant vas suum non in πάθει ἐπιθυμίας sicut gentes. Sicut enim Petrus vxorem vocat vas infirmum: ita locus iste Pauli non inepte de vsu coniugii exponitur, vt pii coniuges non indulgeant furori belluinæ libidinis, sicut gentes, sed moderentur & frenent τὰ πάθη concupiscentiæ, vt honorabile sit coniugium, & cubile impollutum. Et sicubi excesserint, petant illud non imputari, sed ignosci.

Creatura Dei ab ἀταξίᾳ in coniugio discernenda.

Augustinus, vt Hieronymi sententiam aduersus coniugiū, pro sua mo-

Augustinus docet triplex bonum coniugii.

Scholastici de coniugali consuetudine.

destia, dissimulato auctoris nomine, eo commodius refutaret, ponit tria bona coniugii. Primo bonum fidei, quia neuter coniugum habet potestatem sui corporis, sed obligantur ad debitum beneuolentiæ, ne alter alterum fraudet. Secundo, bonum prolis iuxta benedictionem diuinam, Crescite. Tertio, bonum Sacramenti, quia est copula indissolubilis. Et sicut Christus diligit Ecclesiam ita maritus vxorem, &c. Et per hæc bona dicit excusari concubitum coniugalem. Extant etiam prolixæ disputationes apud scholasticos, quādo consuetudo coniugalis sit meritoria, quando sit peccatum veniale, quando mortale: scilicet, quando fit vel causa procreandorum liberorum, vel vitandæ fornicationis, vel quando quæritur delectatio, & exceditur moderatio. Clemens etiam 3. Strom. disputat de congressu cum coniuge prægnante, vel lactante, priusquam infans ablactetur. Et extant de hac quæstione etiam veterum disputationes, libro 4. sentent. distinct. 32. Et apud Gratianum, 33. quæst. 4. Sed ex huiusmodi disputationibus, quæ ex nostris consequentiis sine expresso verbo Dei texuntur, plerunque nectuntur laquei conscientiarum. Rectius igitur conscientiæ erudiuntur ex illis Scripturæ fundamentis, de quibus diximus. Nam & Clemens inquit, quia Paulus dicit: Rursus cuenite, ne tentet vos Satan, διὰ τὴν ἀκρασίαν: ideo matrimoniorum finem honestum & licitum etiam alium esse, quam procreationem liberorum. Et Longobardus recte dicit: Ante lapsum coniugium fuisse tantum officium, nunc vero esse etiam remedium. Ideo Solomon Prouer. 5. & Eccles. 9. inquit: Lætare cum vxore adolescentiæ tuæ, &c. Semper tamen pii coniuges agnoscant ἀταξίαν illam, de qua etiam ratio erubescit, quæ per peccatum accessit, vt supra diximus. Moneri itaq; debent coniuges propositis, hisce Scripturæ dictis, 1. Thessalon. 4. Quisque vas suum possideat in sanctificatione & honore, non in passione concupiscentiæ, sicut gentes. 1. Pet. 3. Cohabitate vxoribus secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, ne impediantur orationes vestræ. Item, quod Sara inquit: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, num voluptati operam dabo? Et 1. Corinth. 7. Ne fraudetis vos inuicem, nisi ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Sed quia Deus coniugibus secundum veniam, vt Paulus inquit, multa indulget, quæ tamen non excedunt limites coniugii & indulget propterea, sicut Paulus inquit: ne tentet vos Satan propter intemperantiam vestram: de quibus igitur non extat manifesta prohibitio diuina, inde disputando ex nostris nudis consequentiis, non debemus conscientiis laqueos facere. Hactenus igitur ostendimus, castitatem non esse coniugio opponendam, quia Spiritus sanctus affirmat, in ipso coniugio esse castitatem, pudicitiam, & sanctimoniam.

DE VIRGINITATE SEV *cœlibatu.*

Commendatione coniugii non damnatur cœlibatus & viduitas.

Quæ hactenus de castitate, pudicitia, & sanctimonia in consuetudine coniugali ex verbo Dei attulimus, non eam habent sententiam; quasi necessarium sit omnibus hominibus sub periculo salutis in coniugio esse, aut quasi genus vitæ cœlibis per se sit prohibitum, impium & damnatum, ita vt nec virgo, nec vidua, etiamsi Dei dono possent continere, in illo vitę genere bona conscientia perseuerare & saluari possint. Certum enim est ex verbo Dei, vtrumq; genus vitæ Deo probari, & coniugium & cœlibatum, siue in virginitate, siue in viduitate. Sicut enim de coniugio hoc iam demonstrauimus: ita Christus & Paulus affirmant, ab illo præcepto (Crescite, & multiplicamini: Item, quisque habeat suam vxorem, &c.) excipi quosdā, qui scilicet donū continentiæ à Deo habet. Ac si fideles & pii sunt

affirmat

affirmat scriptura ipsos in puritate vitæ cœlibis sanctos esse, curare, quæ sunt Domini, adhærere & placere Domino, ac hæredes esse regni cœlorum Matth. 19. 1. Corinth. 7. Recipimus igitur, probamus & repetimus Ecclesiæ Catholicæ confessionem, quæ extat in concilio Gangrensi, & apud Epiph. lib. 2. Tom. 1. hæresi 48. Sancta Dei Ecclesia virginitatem cum humilitate admiratur & glorificat, viduitatem laudat, & nuptiarum castum vinculum honorat & suscipit. Scortationem vero, adulterium, & alias libidines interdicit, abominatur & damnat, &c. Non ergo cœlibatum ipsum per se, sed periculosas superstitiones, & impias opiniones, quas hypocritæ cœlibatui præter & contra scripturam affinxerunt, taxamus, reiicimus & damnamus. Quia vero magna & confusa est colluuies errorum in cœlibatu Pontificio, de præcipuis capitibus eo ordine dicemus, quem ratio explicationis Tridentinorum Canonum nobis subministrabit. Et collationem inter cœlibatum ac coniugium, de qua Canon decimus loquitur, primo examinabimus.

Quid in doctrina Pontificiorum de cœlibatu, damnetur.

CAPVT I.

IN QVIBVS CASIBVS, QVO SENSV ET PROpter quas causas, coniugium aliquando æquetur, aliquando anteponatur cœlibatui.

Insidiosa generalitas Canonis Trid.

Animaduertat, quæso, Lector, quam insidiose verba decimi Canonis sint posita. Anathemate enim suo illos iugulat, qui statum coniugalem non tantum æquant, verum etiam anteponunt cœlibatui. Et hæc eo artificio ita nude & inexplicate posita sunt, vt ii, qui certaminum horum temporum ignari sunt, vel non præmoniti, quid in controuersia positum sit, existiment, nostras Ecclesias non immerito damnari, cum talis opinio sit Iouiniana hæresis, ac expresse, directe, & aduersa, quod dicitur, fronte pugnet cum manifestis sententiis Pauli; 1. Cor. 7. Qui matrimonio iungit, bene facit, & qui non jungit, melius facit. Item, Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Necessitas igitur efflagitat, vt inuolutæ illæ generalitates euoluantur, atq; ita candido & pio Lectori, in clara luce monstretur verus disputationis status, & quid proprie in controuersia sit positum, quando nostri contra Pontificios, locum comparatorum inter cœlibatum & coniugium tractant.

Pontificia virginitatis causa finalis.

Pontificii igitur, quādo de causa finali & de merito virginitatis vel cœlibatus disputant, quo consilio, quo fine, quo respectu, & propter quam causam suscipiendus & seruandus sit cœlibatus, palā docent: ideo suscipiendum & seruādum esse cœlibatum, quia sit satisfactio pro peccatis, & meritum remissionis peccatorum, gratiæ Dei, salutis & vitæ æternæ. Et ne conqueratur, falso sibi hoc tribui, euidēter demonstrabimus hāc esse Pōtificiorum de cœlibatu doctrinam. In forma enim absolutionis Monasticæ, inter cætera hæc ponuntur verba: Rigor Religionis, meritum ordinis (cuius pars est cœlibatus) cedant tibi in remissionem peccatorū & in præmium vitæ æternæ. Item, quando fit solennis emissio voti de paupertate, obedientia & castitate, Episcopus respondet: Et ego promitto tibi regnū cœlorum, & vitam æternam, si hæc seruaueris. In Rosario allegatur hæc sententia Thomæ: Religiosus tantum facit donū Deo in sua professione, quod per id consequitur indulgentiā plenariam omnium suorū peccatorum à pœna & à culpa. Citatur ibi & alia sentētia Thomæ: In vitis Patrū legitur, quod eandem gratiam consequantur, religionē intrantes, quam consequūtur baptizati, & auctor Rosarii Bernhardinus addit: Religiosus semper, quādo recordatur, se fecisse professionem, & de hoc est cōtentus, & de nouo eam faceret, si nō fecisset, qualibet vice consequitur indulgētiam plenariam omniū peccatorum. Et ne Tiletanus meus excipiat, hæc

Cōfirmatio Rosariorum.

Vita Patrū

vetera & jam exoleta esse, eandem cantilenam repetunt illi etiam, qui jam in hac luce Euangelii diuinitus accensa, regni Pontificii patrocinium susceperunt. Albertus Pighius enim controuersia 14. de votis monasticis, de tribus votis substantialib. Monachatus, exertis verbis dicit: Illa eligimus & facimus ea opinione & confidentia, quia existimamus illis nos prouocare Dei erga nos misericordiam, gratiam & beneuolentiam promereri. Item, Monastice assumitur a profitētibus, quia creditur valere ad satisfaciendum pro peccatis, vtq; per eam impetremus diuinam gratiam & misericordiam. Item, castrant se propter regnum Dei assequendum, & propter diuinam promerendam erga nos gratiam. Vnde versus:

Inclyta virginitas, cœlos qua dote mereris.
Cum thalamis Christi consocianda places.

Petrus à Soto.

Petrus à Soto, qui Tridenti in Concilio mortuus est, in confessione sua Catholica dicit: Virginitatē seu cœlibatū, corā Dei tribunali magni meriti, excellentiorē & sanctiorem esse coniugio, quia scil. sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ, hæc enim sunt ipsius verba.

Et dignum est obseruatione, cum Hieronymus in Epistola ad Paulum, de obitu Blesillæ filiæ, dixisset: Secundo, quodāmodo, propositi baptismo se lauit licet de proposito interpretetur & addat quodammodo, ac de huiusmodi suis hyperbolis ipse dicat, Rhetoricati sumus & in modū declamatorum paululū lusimus: tamē posteri eandē gratiā professioni Monasticæ adscripserunt, quā scriptura baptismo tribuit. Et quanquā Bernhardus, qui aliquid lucis habuit in articulo iustificationis, quæ fierit mitigationē qualemcunq; impii illius *αἱμυλῶς* cū inquit, de præcepto & dispensatione, Audire vultis à me, vnde inter pœnitentię instituta monasterialis disciplina meruerit hanc p̄rogatiuam, vt secundum baptisma nuncupetur, arbitror ob perfectam mundi renūciationem, & spiritualis vitæ excellentiam &c. Bernhardinus tamen in suo Rosario, & alii Monachi, mitigationem illā nō recipiunt, sed, sicut verba sonant, interpretantur de cōsequenda plenaria remissione omnium peccatorū, per professionem Monastices, quod quidem in illis non vsq; adeo mirandum est propter turpissimas illius temporis tenebras. Hoc vero prodigium est, quod hoc tempore Petrus a Soto non veretur, & quidem Catholico nomine, fœdissimam illam Baptismi contumeliam probare & defendere: Vota Monastices scilicet æquiualere baptismo, ideo quia sint magna satisfactio pro peccatis, vnde quandoq; & quidem frequentius, plena omnium peccatorum satisfactio esse possint ꝙ ad immunitatem à pœna futuri seculi pertinet, verba .n. eius recito. Et quanquam ringantur Pontificii quando loquimur de luce Euangelii hisce postremis temporib. diuinitus accensa: verissimum tn̄ esse ipsi experiuntur, quod simplices laici, & quidem pueri etiam, in doctrina Catecheseos recte instituti, exhorrescāt, quando blasphemas hasce voces audiunt. Si .n. Paulus de operib. legis, h.e. quæ diuinitus mandata sunt, pronuntiat: Si ex lege justitia, Christus frustra mortuus est, nos multo justiori dolore, non tam conqueri, quam exclamare possumus: Si cœlibatus & reliqua monastica vota, quæ præceptum Domini non habent, sunt satisfactio pro peccatis maxima, promerentia plenariā remissionem omnium peccatorum, regnum Dei & vitam æternam: sibi igitur & frustra Christus mortuus est. Item, Si ꝓfessio cœlibatus, & reliquorum votorum æquiualet Baptismo, quo ad plenariam remissionē peccatorum, & à culpa & a pœna: exinanita igitur est fides, & Euangelii promissio vna cum Sacramentis abolita est. Nec necesse est addere operosam refutationem harum contumeliarum. In prima enim parte in loco de iustificatione, ex clarissimis Scripturæ fundamentis fontes refutationum monstrati sunt.

Tantum igitur statum controuersiæ inter Pontificios, & nostros de col-

latione

Status quæſtionis huius.

Pronuntiatum Scripturæ.

lationē inter virginitatem & coniugium formabimus, qui ex ijs, quæ annotauimus hic erit: An virginitas excellentior & melior ſit coniugio, coram tribunali Dei, ita vt non coniugium, ſed cœlibatus ſit ſatisfactio pro peccatis maxima, promerens gratiam Dei, plenariam remiſſionem peccatorum omnium, regnum Dei & vitam æternam. Ad hanc vero quæſtionem non nos ſed Scriptura reſpondet. Nec coniugium nec cœlibatum, ſed ſanguinem Filij Dei eſſe propitiationem & ſatisfactionem perfectam, ſolam & vnicam pro peccatis noſtris. 1. Io. 1. Nec cœlibatu, nec coniugio, ſed fide in nomine Chriſti, qui mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtitiam noſtram, credentes accipere remiſſionem peccatorum, ſalutem, & vitam æternam, Act. 4. & 10. Ioa. 20. Sicut igitur Petrus coniugatus, fide per gratiam Dei, propter ſolius Chriſti ſatisfactionem & meritum, coram tribunali Dei iuſtificatur & ſaluatur. Act. 15. Ita & Paulus cœlebs non ſuum cœlibatum tribunali Dei opponit, ſed fatetur, ſe iuſtificari & ſaluari gratis per Dei gratiam propter redemptionem Chriſti fide in ſanguine ipſius Rom. 3. Coram tribunali igitur Dei, in articulo iuſtificationis & ſaluationis cœlibatus non eſt excellentior, melior aut præſtantior coniugio, ſed in hoc pares ſeu æquales ſunt, cœlebs & coniugatus, quod ſicut coniugatum, ita & cœlibem, ſi velit, coram Deo iuſtificari, oportet credere in eum, qui iuſtificat impium, vt nec cœlibatus, nec coniugium, ſed fides ipſi imputetur ad iuſtitiam, & beatitudo tam cœlibis quam coniugati in eo conſiſtat, quando Deus iuſtitiam imputat ſine operib. Rom. 4. Imo ſi iudicio Dei fidelis coniugatus mortem & obedientiam Chriſti: Cœlebs vero ſuum cœlibatum tanquam propitiationem, ſatisfactionem & meritum ad iuſtitiam & ſaluationem opponat, hic certe fidelis coniugatus, iſti Phariſaico cœlibi in hoc caſu iure & merito longe anteponitur: Recte. n. huc accommodatur illud Pauli, Gal. 5. Euacuati eſtis à Chriſto, & gratia excidiſtis, qui cœlibatu iuſtificamini.

Quo ſenſu coniugium aut æquetur aut præferatur cœlibatui.

Hæc Tridentini Patres ſciunt in controuerſia eſſe, quando de collatione virginitatis & cōiugij diſputatur. Hoc enim caſu, hoc ſenſu, & hoc modo fidele & humile coiugium noſtri aliquando æquant, aliquando anteponunt ſuperbo cœlibatui. Sed ſi explicate hoc proponerēt, vident, pium Lectorem ſententiam illam improbare non poſſe. Nec forſan clare profiteri audent Pighianas & Aſoticas illas blaſphemias, de quib. dictum eſt, & tamē neruos retineri cupiunt. Hanc ad rem accōmodatiſſimū viſum fuit illud artificium, vt Canon in genere & inexplicate damnaret eos, qui cōiugium anteponunt coelibatui. Nec v. noſtri vel primi vel ſoli de tali exæquatione, in hoc caſu coelibatus & coniugij, locuti ſunt. Gangrenſe enim Concilium Canone 10. prorſus eodē modo ſancit: Si quis ex his, qui virginitate propter Dominum ſeruant, extollitur aduerſus coniugatos, Anathema ſit. Et Canon 12. hoc explicat. Si quis virorum propter continentiam, quæ putatur, amictu pallij vtitur, quaſi per hoc habere ſe iuſtitiam credēs, &c. Et Auguſt. in lib. de ſancta virginitate, multa quidem diſputat de præcellentia coelibatus, de qua poſtea dicemus, grauiſſime tñ virginum ſuperbiam efferentium ſe contra coniugatos reprehendit. Et c. 26. concludit, ipſam vitam æternam, & ipſum regnum coelorum, cōmuniter & ex æquo dari omnib. & coniugibus & virginibus, qui fide gratis per redemptionem Chriſti iuſtificantur. Et cap. 40. modeſte, inquit: Vos genus electum, & in electis electius, virginei chori, ſequentes agnum, etiam vos gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt, non ex operib. ne quis extollatur. Cap. 49. dicit etiam ad virgines pertinere. Si dixerimus quod peccatum non habemus, ſeducimus nos: Sed ſi confiteamur delicta noſtra, fidelis & iuſtus eſt, vt dimittat nobis peccata noſtra, &c. Item: Si peccauerimus, aduocatum habemus apud Patrem,

Sententia noſtra vetuſtatis habet teſtimonia.

Concilium Gangrenſe.

Auguſtinus

Ieſum

Iesum Christum, iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Et c. 52. dicit ad virgines iustitiam vestram nolite statuere, sed Deo iustificanti vos submittite. Falsum igitur & contumeliosum in Christum est, fingere cœlibatum esse satisfactionem pro peccatis maximam, promerentem plenariam remissionem omnium peccatorum & vitam æternam. Sed reliqua etiam, quæ in hac disputatione, de collatione inter cœlibatum & coniugium, controuertuntur, persequamur. vtq; eo breuius ea perstringere possimus, in certa capita illa conferemus.

Secundus error Pontificiorum, quod cœlibatum vocant statum perfectionis & opus supererogationis.

Bernhardinus.

Hieronymus.

Secundo, ex falsa persuasione de præceptis & consilijs fingunt se per cœlibatum plus supererogare, quam perfecta legis obediētia requirat. Ideo cōiugium vocant statum imperfectionis, cœlibatum v. statum perfectionis. Nec inani tantū vocabulorum strepitu ludunt, sed propter illam non tantum perfectionis, sed supererogationis persuasionem sua merita & opera supererogationis vendunt, cōmunicant & applicant alijs, qui sunt in statu imperfectionis. Hinc Bernhardin. in suo Rosario fingit, Monachos & Sanctimoniales substantialib. suis votis, non pro suis tantum peccatis, verum etiam pro fundatorum & aliorum benefactorum peccatis satisfacere. Et Hieron. libr. 1. aduersus Iouinian. non veretur ex turpi deprauatione loci Paulini 1. Tim. 2. asserere, mulierem saluari per cœlibatum liberorum, h.e. Sanctimoniales suo cœlibatu non sibi tantum, sed & parentib. promereri salutem & vitam æternam, quam illi alias consecuturi non essent, eo ꝙ in legitimo coniugio liberis operam dedissent. In hymno etiam de virginib. canunt: Huius obtentu Deus alme nostris parce iam culpis, vitia remittens, &c. Ad hanc opinionem iterum accommodetur status controuersiæ: An scil. cœlibatus coniugio præferendus sit ita, & ideo, quod possit pro aliorum etiam peccatis satisfacere, & alijs etiam vitam æternam promereri: Hic si dicam, Solum Christum pro peccatis nostris satisfecisse, & sanguine suo nobis acquisiuisse salutem & vitam æternam, atq; ideo sicut nec coniugio, ita neq; etiā cœlibatui hoc tribuendum esse: recte quidem in hoc casu & scripturis consentanee, cœlibatum & coniugium exæquauero: sed minus adhuc, quā verum est, dixero. Debeo. n. iuxta scripturam dicere: Si quis hac persuasione & hac confidentia cœlibatum suscipiat & seruet, vt ita pro aliorū peccatis satisfaciat, & alijs promereatur vitam æternam, eum non tantum fideli coniugato longe postponendum, sed esse manifeste cōtumeliosum & blasphemum in mortem & obedientiam vnici nostri propitiatoris & saluatoris Iesu Christi. Quare igitur Tridentini patres nō explicate dixerūt in suo Canone (Si quis in hoc casu & hoc modo dixerit coniugium anteponendum esse cœlibatui, anathema sit) si persuasiones illas probant? Aut si non probant, quare sententiam suam non distincte declarant? Sed hinc animaduertit Lector, quid generalitatibus illis in decimo Canone inuoluere voluerint patres isti.

Violenta dictorum Scriptura abusio & deprauatio.

Tertio. Multa scripturæ dicta, quæ cōmuniter & ex æquo ad omnes fideles pertinent, Pontificij ad solum cœlibatum detorquent, & fideles coniugatos inde excludunt, vt 2. Cor. 11. Despōdi vos vni viro, virginem castā exhibere Christo. Ose. 2. Desponsabo te mihi in sempiternū in iustitia & iudicio, in misericordia & miserationib. Et sponsabo te mihi in fide. Ies. 61. Induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsam ornatam monilib. suis. Matt. 25. Virgines intrant cū sponso ad nuptias agni. Et quæ similia dicta de sponsa Christi in Scriptura extant, vt Ioan. 3. Eph. 1. Ps. 45. Apoc. 21. & in Cantico Canticorum: ea Monachi ad solum cœlibatum detorquent. Num vero metu Tridentini anathematis concedemus, cœlibatum meliorem esse coniugio, ita & ideo, quod soli cœlibes, exclusis coniugatis illis, Scripturæ dictis comprehendantur? Atqui si hoc fecerimus, omnes fideles coniugatos excludemus ab

Ecclesiam à iustitia, à misericordia, salute, & ab hæreditate regni Dei. Desponsatio enim illa fit inter Christum & Ecclesiam, in iustitia, & misericordia, induit vestimentis iustitiæ & salutis, & collocat sponsam in communionem hæreditatis filij Dei, sicut dicta illa Scripturæ ostendunt. Absit autem hoc, Petrus enim fideles coniugatos expresse vocat cohæredes gratiæ. Quicquid igitur Pontifex sæuo suo Tridente fulminet, nos libere & intrepide cum Scriptura dicimus, fideles coniugatos, cum sint membra Christi, non minus esse Christo spiritualiter desponsatos, quam virgines credentes. Non enim vel coniugio, vel cœlibatu, sed fide per miserationes Dei, Christo desponsamur, Ose. 2. Imo recte addimus fidelem & humilem coniugē, quæ non ex operibus, sed fide ex gratia propter Christum, iustam & saluam se esse statuit, longe anteponendam esse superbæ virgini, quæ non fide ex misericordia, sed propter meritum suæ virginitatis se sposam Christi esse statuit. Quod si hanc sententiā Tridentini patres damnauerint, possunt eadem opera vniuersam scripturam damnare.

Eadem ratione, præcellentiā cœlibatus pro coniugio Pontificij explicaturi, dicta Scripturæ de sanctificatione, de emūdatione ab inquinamentis, de deponendo veteri homine & induēdo nouo, de renouatione Spiritus, & ne cōformemur huic seculo, nec secundū carnem viuamus, sed secundum Spiritum ambulemus, & similia ad solos cœlibes seu virgines accommodant. Extant hæc apud Hieron. lib. 1. contra Iouinianū, & repetuntur in multorum Monachorum scriptis. Vnde etiam vsitatæ ipsis appellationes fluxerūt, quod cœlibes vocant sanctimoniales & spirituales: Coniugium vero appellāt statum secularē & carnalem. Hic certe analogia fidei non potest concedere, cœlibatum propterea anteponendū esse coniugio quia soli cœlibes, & non coniugati, licet fideles, ad commemorata illa Scripturæ dicta pertineant. Ita Rosarium dicit, virginitatem præseruare ab interitu damnationis æternæ, & in eius figurā præcepisse Deū, *Bernhardinus.*
Num. 31. Iud. 21. Mulieres, quæ cognouerunt viros, interficite, virgines autem reseruate. Marullus dicit: Mosen, quia coniunx fuit, non potuisse *Marullus.*
ingredi terram promissionis: Iosuæ vero propterea, quia cœlebs fuit, hoc datū fuisse. Et quia hæc figura fuit requiei in vita æterna, Hebr. 3. manifestū est, quid inde sequatur. Nescio vero, an patres Tridentini hoc modo, hoc sensu, & propter hanc rationem, palam ausint cœlibatum coniugio anteponere: Et tamē generalitas Canonis anathema fecit omnes, qui Monachorum opiniones de præcellentia cœlibatus, non per omnia probāt.

Quarto, Apud scholasticos vsitatum est illud axioma, & prolixe reperitur in Rosario. Opera, quæ in religione Monastica (cuius fundamētum *Scholasticorū axioma.*
sunt tria illa vota, cœlibatus, paupertatis & obedientiæ) fiunt, etiam minima, vt stare, dormire sedere, comedere, &c. meliora & præstātiora esse coram Deo, quam maxima opera, vel primæ vel secundæ tabulæ, quæ à coniugatis etiam in fide fiunt. Sit iudicium penes pium & cordatum lectorem, cum minima & quidem adiaphora Monachorū opera, vt comedere, & quæ comestionem sequūtur, tantopere efferant: An Monachi crepitus melior sit coram Deo, oratione fidelis coniugati? Ego enim hæc ipsorum Monachorum verbis tantum recito, vt Lector eo facilius de artificio 10. Canonis iudicare posit.

Quinto, Augustinus non audet virginitatem Baptistæ præferre cōiugio *Augustinus*
Abrahæ. Sed scio, quid respondeant: Cœlibes scilic. noui Testamenti nō *de collation*
præferri coniugibus veteris Testamenti, vbi Eunuchi seu cœlibes vix pro *coniugii &*
membris Ecclesiæ habebantur: sed quando in nouo Testamento, inter *cœlibatus.*
se comparantur cœlebs & coniugatus, tunc illum huic præferri. Quæro igitur non an virgo Ethnica Christianæ cōiugi sit postponenda, hoc enim planum est; Sed quæro, an cœlibatus crassi & præpinguis Monachi,

melior & præſtantior ſit coniugio Petri, Lucæ, Philogami, Spiridionis, patris Nazianzenni, Hilarij, &c. qui coniugati fuerunt: Non ſane arbitror.

Auguſtinus certe modeſte inquit, de virginitate, c. 44. Quis neſciat, obedientē mulierem inobedienti virgini præponendam: ſed qñ ambæ ſunt obedientes præceptis Dei, itane trepidabit ſanctam virginitatē, etiam caſtis nuptijs, & continentiam præferre connubio? Imo vero non dubitat hanc rem illi rei præponere: Hic tamen vel hæc virgo obediens, & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti & Deum timenti, ſe anteferre non audeat, alioqui non erit humilis, & Deus ſuperbis reſiſtit. Et c. 52. Fidenter dico, nec mihi, ne iraſcantur, timeo, quos, vt mecum ſibi timeant, ſollicitus moneo, facilius ſequuntur agnum, ſi non quocunque ierint, certe quouſq; potuerint, coniugati humiles, quam ſuperbientes virgines &c. Non ita in genere inter quoſuis cœlibes & coniuges conſtituenda eſt prærogatiua ſeu excellentia cœlibatus. Et in collatione illa, non ad cœlibatum tantum & coniugium, ſed ad fidem & ad cæteras virtutes, quæ vel in cœlibe vel in coniuge ſunt, reſpiciendum eſt.

Quorum in collatione cœlibatus & coniugii reſpectus habendus.

Et hæc præcipue in controuerſia ſunt, qñ de collatione inter cœlibatum & coniugium diſputatur, quæ hoc loco per capita annotare volui, vt lector inde intelligat, quibus caſibus, quo ſenſu, & propter quas rationes noſtri aliquando diſputent & cōtendant, vel cœlibatū exæquari cum cōiugio, vel cōiuges anteponēdos virginibus. Si quis enim de cōtrouerſijs, quæ inter noſtros & inter Monachos de hac materia agitantur, non ſit præmonitus, & legat nude ac in genere, eſſe quoſdam, qui auſint coniugium æquare virginitati, imo qui non vereantur coniugiū anteponere cœlibatui, vel turbabitur, vel clamabit, Iouiniano peiores eſſe hæreticos.

Et hoc ipſum ſpectauit generalitas 10. Canonis. Sed ex iis, quæ annotauimus, planum & manifeſtum eſt, eſſe fallaciam à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter. Et permittatur hæc quæſtio cuiuis pio Lectori, ſecundum analogiam fidei examinanda & diiudicanda, an in illis caſibus, in eo ſenſu, & propter illas cauſas, ſicut Monachos ſentire & loqui oſtendimus, cœlibatus coniugio, eo modo ſicut Monachi volunt, præferendus ſit coram tribunali Dei.

CAPVT II.

QVOMODO, QVO SENSV, ET PROPTER QVAS cauſas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

In collatione coniugij & cœlibatus, alterum præferri alteri, manifeſtæ ſunt Pauli ſententiæ, 1. Cor. 7. Qui iungit matrimonio, bene facit. Qui nō iungit, melius facit. Item beatior erit, ſi cœlebs manſerit. Varias autē hæc collatio peperit diſputationes omnib. temporibus. Et de Pontificijs quidē iam diximus. Oſtendunt autē hiſtoriæ, temporib⁹ Ambroſij & Hieronymi, etiam ſpargi cœpiſſe ſeminaria illius perſuaſionis, quaſi virginitas ideo pferretur coniugio, quod eſſet meritū remiſſionis peccatorum, ſalutis & vitæ æternæ: illam enim perſuaſionem (cum Ambroſius & Hieronymus ferme eo alludere videretur) Auguſtinus de ſancta virginitate modeſte, ſed tamen grauiter refutat. Et Iouinianus forſan voluit falſam illā perſuaſionem reprehendere: ſed ſi vera ſunt, quæ de ipſo ſcribuntur, nimium deflexit in alterā partem, vel tollens prorſus illas Pauli ſententias: melius facit: item beatior erit: vel propter externa tantum commoda, & propter Epicuræum ocium, cœlibatum præferens coniugio: cum Paulus dicat: vt ſit ſancta, & adhæreat Domino. Auguſtinus & Hieronymus ſcribunt, Iouinianum docuiſſe, virgines & maritatas, ſi ſint baptiſatæ & non diſcerpent cęteris operibus, eiuſdem eſſe meriti; Auguſtinus vero ſatis oſtendit, non de merito ſalutis & vitæ æternæ controuerſiam fuiſſe. De

Abuſus dictorū Pauli.

Iouiniani certamen.

virgi-

virginitate cap.40.ſed quod Iouinianus gradus cœleſtium remuneratio-
num pro diuerſis bonis recte ac pie collocatis,negarit & ſuſtulerit. Ita e-
nim Epiſtola Mediolanenſis Eccleſiæ apud Ambroſium Iouiniani erro-
rem deſcribit. Atque hos errores Eccleſia recte damnauit in Iouiniano,
quod propterea dico: Solent enim Pontificij noſtras Eccleſias (quia me-
ritum remiſſionis peccatorum,& vitæ æternæ cœlibatui detrahunt,& ſoli
Chriſto tribuunt) inuidia Iouinianiſmi onerare, quam tamen nec plane
nec recte deſcribunt. Sed Iouinianum relinquamus ſuo iudici, ac de re
ipſa dicamus. Certum autem eſt, ſicut in præcedentibus oſtenſum eſt, *Quare virginitas coniugio anteponatur.*
cœlibatum præferri coniugio, non ideo nec ita, quaſi ſit opus quod ma-
gis mereatur remiſſionem peccatorum, ſalutem & vitam æternam, vel
quod poſſit inter peccata noſtra. & inter iudicium Dei, tanquam propi-
tiatio ſeu ſatisfactio, opponi. Hæc enim opinio contumelioſa eſt in filium
Dei, tollit fidem, & abolet promiſſionem. Collatio igitur virginitatis &
coniugij, de qua Paulus loquitur, non pertinet ad articulum iuſtificatio-
nis & ſaluationis, id quod Auguſtinus etiam expreſſe fatetur de virgini-
tate, cap.48. 49. & 52. Sed tamen negari non poteſt, Paulum conferre
cœlibatum & coniugium, non vt paria, ſed ita vt cœlibatum præferat.
Hoc vero quo ſenſu accipiendum ſit, ſimpliciter ex Scriptura explica-
bimus.

Primo. Quando ſtatus coniugalis, & ſtatus cœlibatus inter ſe conferun-
tur, tunc Paulus dicit: Qui matrimonio iungit, bene facit. qui non iungit,
melius facit. Non autem ideo & ita, quaſi ſolus cœlibatus ſit ſtatus bo-
nus, mundus, & Deo placens. Coniugium vero ſit ſtatus malus. immun-
dus, & Deo abominabilis. Vterque enim ſtatus bonus, impollutus eſt, &
Deo placens. Sed quia vtrumque eſt donum Dei, 1. Cor. 7. Apologia Con- *Virginitas donum præſtantius.*
feſſionis Auguſtanæ dicit: Sicut in reliquis donis Dei donum, dono præ-
ſtat, ita virginitas donum eſt præſtantius coniugio. Lutherus in 1. Cor. 7.
dicit, Paulum ſtatum virginum vocare beatiorem, quam coniugum, non
autem coram Deo in articulo iuſtificationis & ſaluationis, ſed propter
alios fines, de quibus mox dicemus: Ita quia Paulus vtrumque genus vitę
vocat vocationem diuinam, & inter reliquas etiam vocationes diſcrimen
eſt, recte dicitur, vocationem diuinam ad cœlibatum, eſſe præſtantiorem
vocatione ad coniugium. Auguſtinus de virginitate cap.44. dicit, conti-
nentiam præferri connubio, hoc eſt, hanc rem illi rei præponi, c 46. Mul-
ta ſunt dona & aliis alia clariora ac ſuperiora, ſingulis ſingula, cap.45. Di-
uinæ gratiæ multa ſunt munera, & eſt aliud alio maius ac melius. dicente
Apoſtolo, æmulamini dona meliora. Et hoc eſt, quod Ambroſius dicit:
Honorabile coniugium honorabilior virginitas. Conſidera autem mo-
deſtiam Auguſtini de virginitate cap.44. Rem quidem rei, & donum do-
no præfert, non tamen ideo vult, virginem coniugi ſe anteponere. alio-
quin non eſſet humilis, & Deus ſuperbis reſiſtit, quia omnia ſunt Dei do-
na, quæ non niſi examine tentationis declarantur. Et cap.46. dicit: Alter
donis potioribus, ſed paucioribus, alter inferioribus, ſed pluribus fru-
ctuoſius eſt.

Secundo, Cœlibatus à Paulo præfertur cõiugio, principaliter propter *Propter vtiles fines virginitas.*
fines vtiles & præſtantes. Cœlibatus enim non eſt ex eorum genere, quæ
per ſe & ſua natura ſunt cultus Dei, ſicut eſt fides iuſtificans, verus timor
Dei, dilectio. &c. ſunt enim etiam inter Ethnicos & infideles virgines, ſut
in Eccleſia & fatuæ virgines, quæ audiunt: Non noui vos. Et nota ſunt Au-
guſtini dicta: Quid prodeſt integra caro, mente corrupta. Item, melius
eſt humile coniugium, quam ſuperba virginitas. Et cœlibatus ſine chari-
tate nihil eſt. Cœlibatus igitur ex eorum genere eſt, quæ referuntur ad
aliud: Nam ſicut Auguſtinus inquit de bono coniugali, capite 9.

Quædam

Quædam bona propter se ipsa expetenda sunt, vt sapientia, salus: quædam propter aliud expetuntur, vt ieiuniũ tunc probatur, quando eo refertur, vt carnis petulantia coerceatur & mortificetur, ne actionẽ Spiritus interturbet. Ita cœlibatus in Scriptura commendatur in personis idoneis, non quod per se sit cultus Dei, sed laudatur propter finem vtilem. Ita Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Ita nihil prodest absq; operibus vel cœlibatus, vel nuptiæ, &c. Et Nazianzenus, de funere sororis in hanc sententiam disputat: Nec nuptias propter naturam propriam esse fugiẽdas, nec virginitatem propter naturam propriam extollendam, sed mentem esse, quæ & nuptiis & virginitate vel bene vel male vtatur. Et quidem finis superstitiosus potest cœlibatum, non inutilem tantum, verum etiam damnabilem reddere. Qui enim cœlibatum eligit, propterea, quod coniugium, tanquam rem impuram, detestetur, illum Paulus dicit, non tantum non placere Deo, sed sequi doctrinam dæmoniorum 1. Tim. 4. Et qui Epicurei tantum ocij causa præfert cœlibatum: Item, qui abstinet a coniugio, ideo tantum, vt molestias œconomicas fugiat, illum Clemens, lib. 3. Stromatum, recte dicit, peccare contra charitatem. Qui vero cœlibatum suscipit & seruat ea opinione & fiducia, quod sit propitiatio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ, ille cum cœlibatu suo blasphemat meritum sanguinis Filij Dei, vt supra ostensum est. Ita Matth. 19. Christus distinguit Eunuchos, qui enim natura tales sunt, quando non veros & pios fines sibi proponunt, ipsorum cœlibatus certe per se non est cultus Dei. Qui vero ab hominibus castrati sunt, si tantum politicum illum finem, sicut olim de custodiendis gynæceis vsitatum erat, sectẽtur, illorum certe cœlibatus non pertinet ad illas sententias Pauli, quibus commendat cœlibatum, 1. Cor. 7. Ideo Christus ex fine iudicandum docet de cœlibatu, cum inquit: Quidam castrant se propter regnum cœlorum, de qua sententia postea dicemus. Esaias etiam, cap. 56. dignitatem Eunuchatus non ex se æstimat, sed inde, si fœdus Domini teneant. Et Paulus 1. Tim. 5. dicit: Viduam, si cœlibatum suum non referat ad verum finem, sed ad ocium & delicias, viuentem esse mortuam. Ex his manifestum est, in doctrina de cœlibatu, non tam de eius præcellentia declamitandum, quam hoc agendum esse, vt veri eius fines recte constituantur & obseruentur. Præcipua igitur cura esse debet, vt cœlibatui verus finis, vnde dignitas & præcellentia eius æstimetur, constituatur. Non autem quisq; sibi fingere debet peculiares causas finales, etiamsi hoc fiat bona intentione: Quia scriptum est: Non faciatis singuli, quod vobis rectum videtur, Deut. 12. Item frustra colunt me mandatis hominum. Matth. 15. Quis hæc requisiuit de manibus vestris? Esa. 1. Et quod Paulus scribit Coloss. 2. de cultibus electitiis. Ex Scriptura igitur petendæ sunt veræ causæ finales, propter quas cœlibatus commendatur, & in credentibus, quando personæ sunt idoneæ, Deo probatur. Item, Scriptura nullibi dicit, cœlibatus hunc debere esse finem, vt sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vitæ æternæ coram tribunali Dei, sicut Asotus impudentissime loquitur. Honor enim propitiationis pro peccatis & meriti vitæ æternæ, soli obedientiæ & sanguini filij Dei redemptoris & saluatoris debetur.

Veræ causæ finales cœlibatus.

Præsens necessitas.

Veras autem causas finales cœlibatus Paulus, 1. Cor. 7. hoc ordine recenset & explicat. I. Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem. Non autem simpliciter dicit, bonum, vt opponatur malo, hoc est, vitio seu peccato, sed addit, καλὸν τῷ ἀνθρώπῳ quod ipse mox explicat per συμφέρον, hoc est, commodum & vtile est homini. Nec vero loquitur Paulus de ocio Epicureo, quod delicias huius mundi sectatur, & fugit molestias,

quæ

quæ vel ob confessionem Euãgelij, vel in secunda tabula charitati impo- nuntur, vel in societate vitæ communis objciutur, quasi ideo cœlibatus Deo placeat, & coniugio præstantior sit, sicut Augustinus & Clemens re- ctè disputant: Sed præsentem necessitatem intelligit, pericula persecutio- num, propter Euangelium, principaliter, deinde etiã reliquas aduersita- tes, quæ in vitæ communis negotiis obiiciuntur. Hebraicum enim צר quod hostilem coarctationem & oppugnationem significat, Græci redd- derunt per ἀνάγκην Tunc igitur in tanto & Ethnicorum & Iudæorum odio contra Euangelion, Christianorum ceruicibus, singulis momentis, quasi imminebãt, eiectio, proscriptio, direptio facultatum, vincula, inf- miæ, & omnis generis persecutiones. Nec illorum tantum temporum ta- lis fuit conditio: sed quia Euangelion est verbum crucis, omnibus tem- poribus crucem & persecutionem secum trahit, non tantum quo ad Do- ctores, sed & omnes, qui pie in Christo Iesu viuere volunt, persecutionem patientur 2. Tim. 3. In tali igitur necessitate Paulus dicit: Cœlibatum esse expeditiorem ad perferenda onera & calamitates exilii, vinculorum, per- secutionis, &c. Sæpe in persecutionibus animi franguntur conspectu & recordatione vxoris, liberorum, & integras familias in exilio circumdu- cere, aspicere spoliatas, notatas infamia, expositas periculis, &c. sæpe in infirmioribus animum remissiorem facit ad confessionem. Quidam præsentem necessitatem sic intelligunt, quia in exordio nascentis Eccle- siæ non inueniebantur tot Christiani, cum quibus matrimonium con- trahere possent, cogebãtur sæpe infidelibus nubere, vt propter illam eius temporis necessitatem potius suadeat cœlibatum. Sed Paulus non de il- lo tantum tempore loquitur, sed complectitur totum cursum vitæ o- mnium piorum, omnibus temporibus in hoc mundo. Militia enim vita hominis super terram, quia præter persecutiones piis cum variis calami- tatibus & aduersitatibus in hac vita conflictandum est. Et communes etiã calamitates seu tribulationes, Græci interpretes reddiderunt ἀνάγκαις Ps. 31. quas Paulus vocat ἐνεστῶσας quod semper quasi immineant ceruici- cibus piorum in hac vita. Quia vero in ferenda cruce sæpe plus excruciã- tur animi cogitatione de vxore & charissimis liberis, quam ipsa calamita- te, vnde patientia & obedientia in cruce sæpe languidior fit. dicit igitur Paulus, propter talem necessitatem, cui præ cæteris hominibus pii expo- siti sunt, cœlibatum in personis idoneis expeditiorem & commodiorem esse. Et qui donum illud habet, & hoc fine cœlibatum eligit, recte facit. Qui vero donum continentiæ non habet, vel iam alligatus est vxori, non debet propterea vel vri, vel quærere solutionem ab vxore. Sed sit tanquã non habens vxorem, tanquam non flens, inquit Paulus, hoc est, non ita addictus sit vel vxori vel liberis, vt propterea, vel confessionem in perse- cutione, vel patientiam in cruce abiiciat. Ac sciat, etiam in coniugio sibi non defuturum auxilium Dei, ad tolerandas persecutiones & alias cala- mitates, cum quidem, sicut Paulus inquit, habeat vocationem Dei ad con- iugium. Et quo magis arduum & difficile hoc opus est in coniugatis, eo etiam illustrior est ipsorum confessio in persecutione, & patientia in cruce, sicut multorum coniugatorum exempla hoc ostendunt.

Secundam causam finalem coelibatus, Paulus his verbis constituit: Coniugati tribulationẽ carnis habebunt, ego autem vobis parco. Item, Velim vos esse sine solicitudine. Intelligo autem hoc loco tribulationẽ, quod in ipso coniugio multæ obiiciuntur molestiæ & difficultates in co- habitatione cum coniuge, (ita enim Petrus totam conuersationem vocat) in educatione liberorum, in gubernatione familiæ, &c. in re familiari, vel paranda vel conseruanda, in tanta negotiationum deprauatione, &c. ab

his ſolicitudinib. liberiores ſunt cœlibes. Coniugati vero ſi ſint infirmiores, ſæpe illis difficultatibus ſuccumbunt, ita, vt lapſu aliquo præoccupentur, ſicut *Paulus* inquit. Cogitat. quæ ſunt mundi, vt coniugi placeat. Et cum non omnium eadem ſit fortitudo & robur, dicit *Paulus*: Ego parco vobis, velim vos eſſe ſine ſolicitudine. Nō autem vult Chriſtianos eſſe ita delicatos, vt communia onera huius vitæ fugitent, vel tanq̃ *Epicuri* de grege porci, tantum cutem ſuam, ſine honeſta aliqua ſolicitudine vocationis, curent, ſed vocat ἀμερίμνους, qui illis difficultatibus, quæ mentē diſtrahunt & multis ſunt occaſio ruinæ, non ſunt expoſiti. Qui igitur habet donum continentiæ, ſi in eligendo cœlibatu, hunc finem ſibi proponat, recte facit. Reliquis vero, qui donum a Deo habent ad coniugium, & vocationem ad difficultates illas, quæ coniugium comitatur, ſubeundas, propoſita eſt doctrina. Vt qui habent vxores, ſint tanquam nō habentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Propoſita etiam eſt conſolatio, Deum inter difficultates coniugales ſua gratia & auxilio non defuturum petentibus. Ideo enim *Paulus* donum Dei vocat, non tantum continentiam in cœlibatu, verum etiam vt coniuges maneant in fide, dilectione & ſanctificatione cū caſtitate. 1. Tim. 2. *Et* hoc loco inquit, quiſque habet ſuum donum, vnus ſic, alius autem ſic. Item, ſicut cuique Deus diſtribuit, ſicut quemque vocauit Dominus, ita ambulet. Et ſicut difficilior eſt pugna, ita victoriam etiam inter coniugij moleſtias illuſtriorem eſſe præ cœlibatu Clemens pulcre diſputat. lib. 7. Stromat. Vere enim coniugium ſchola eſt progymnaſmatum patientiæ, conſolationis, fidei, ſpei, charitatis &c. Loquitur autem *Paulus* principaliter de impari, moroſo, & difficili coniugio. Neque enim oblitus erat, quibus verbis Scriptura dulciſſimam mediocriter commodi coniugij cohabitationem deſcribat. Gen. 2. Faciamus ei adiutorium quod ſit coram ipſo. *Prouerb.* 12. Mulier diligens corona eſt viro. 18. Qui mulierem inuenit, bonum inuenit & hauriet iucunditatem a Domino. Et quæ prolixe deſcribuntur, *Prouerb.* 31. & Eccl. 9. Perfruere vita cum vxore, quam diligis, cunctis diebus vanitatis tuæ, hæc enim eſt pars in vita & in labore tuo. *Prouerb.* 5. Lætare cum vxore adoleſcentiæ tuæ, &c.

Vita ἀμέριμνος.

Tertiam, cauſam finalem, Paulus his verbis ponit: Coniunx curat ea, quæ mundi ſunt, vt viro placeat. Cœlebs vero curat ea quæ ſunt Domini, vt Deo placeat, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Item, vt indiuulſe adhæreatis Domino, &c. Coniugium enim valde multa habet auocamēta. Et ſicut Lutherus inquit: In multa aliena a verbo negotia diuiditur, non poteſt ſemper intendere lectioni, intereſſe publicis congreſſibus, precibus, &c. Sæpe à cogitationib. primę tabulę diſtrahitur ad curas rei familiaris. Cœlibes vero expeditius & liberius inſtare poſſunt verbo Dei & orationi die ac nocte. Hæc ſunt Lutheri verba. Item, ad Apoſtolatum, cuius vocatio generalis ad omnia loca extendebatur, expeditior erat cœlibatus: præcipue vero de impari coniugio Paulus loquitur. Si enim contingat coniunx, vel infidelis, vel non ſtudioſus pietatis, multa ſæpe diſſimulantur, omittuntur, vel deſignantur in gratiā coniugis, ne offenſiones oriantur: vellet autem *Paulus* Chriſtianos eſſe [illegible], hoc eſt, nō diuerſis cogitationibus & ſtudiis diſtrahi à cultib. primæ tabulæ: vult igitur Paulus fine cœlibatus hunc conſtitui, vt qui habet donum illud, omnes cogitationes, curas, ſtudia, & actiones, Domino & exercitiis pietatis, ſine auocamentis huius ſeculi addicere poſſit. Quos vero Deus ad coniugium vocauit, cogitent, ne curis huius ſeculi tanquam ſpinis, præfocentur, ſed primum quærant regnum Dei & iuſtitiam eius, deinde ſciant, ſe etiā operibus ſecundæ tabulæ Deo cultum præſtare, quia ſecundum mandatum ſimile eſt primo. Nullo modo autem hæc eſt *Pauli* ſententia, quaſi nemo in coniugio poſſit curare

Vt ſint ad- [illegible] ex- [illegible] expeditiores.

rare

[illegible] quæ sunt Dei, Domino adhærere & sanctitatem corporis & spiritus, habere: sed loquitur de ijs quæ plerunq; accidunt, sæpius enim & cœlibes negotijs seculi implicantur. Quod vero piæ etiam coniuges sint sanctæ & curent, quæ sunt Domini, Scriptura manifeste tradit, 1. Pet. 3. 1. Tim. 2. Quodq; maritos lucrifacere possint Domino 1. Corint. 7. 1. Pet. 3. Et Clemens 3. Str. dicit: Etiam nupta, & de ijs, quæ sunt mariti & de ijs quæ sunt Domini, solicita est in Domino, vt sit sancta & corpore & spiritu. Nazianzenus de funere soror suæ: Carni conglutinari, nequaquam separat a spiritu. Item nupta parumper mundo ministrat & naturæ, seu illi potius qui naturæ legem hanc tulit, Deo &c. Et in corporis quidem sanctitate discrimen est, commixtio enim coniugum non fit sine ardore libidinis: Sed tamen etiam vasis tribuitur sanctificatio in coniugio, 1. Thess. 4. & Origenes vellet quidem locum in principio, Rom. 12. ad virginitatem solam contorquere: sed addit correctionem, quia videmus, nonnullos Sanctorum aliquos etiam Apostolorum habuisse coniugia, non vsquequaq; possumus de sola virginitate sentire. Et addit, Coniuges pios posse etiam corpora sua exhibere hostiam sanctam Deo placentem. Et econtra, Virgines vitijs mentis maculatas, non ex sola virginitate corporis offerre hostiam sanctam, Deo placentem.

Etiam coniuges curãt, quæ sunt Domini.

Etiam coniuges [illegible] sunt corpore.

Hoc ergo modo Paulus & recēset & describit causas finales cœlibatus, qui in scriptura cōmendatur & Deo in personis idoneis probatur. Christus vero hæc omnia complectitur vno fere verbo, cum inquit: Qui se castrat propter regnum cœlorum. Quia vero vocabulo regni cœlorum intelligitur in Scriptura, vel æterna beatitudo, vel ministerium Euangelij & exercitia fidei pœnitentiæ, pietatis, inuocationis, Matth, 13. Rom. 14. Pontificij interpretantur illam sententiam, quod cœlibatus sit meritu vitæ æternæ: quam sententiam falsam & blasphemam esse ante ostendimus. Sed quia Scriptura non est priuatę interpretationis, habemus interpretem omni exceptione maiorem. Paulus enim absq; dubio illa Christi verba interpretari voluit, quando finem cœlibatus statuit. 1. Cor. 7. Curare quæ sunt Domini, & sine distractione adhærere Domino. Hæc ad regnum cœlorum pertinent. Manifestum igitur est ex Pauli explicatione, quid in illis verbis, Matth. 19. Regnum cœlorum significet. Castrant se igitur propter regnum cœlorum, vt in coelibatu expeditiores sint curare quæ sunt Domini, siue in ministerio verbi, siue in alijs exercitijs pietatis. Sicut autē credentes totius pietatis & omnium actionum finem non constituunt in hac caduca & transitoria vita, sed respiciunt ad futuram vitā: In hanc sententiam, etiam in prima significatione, Brentius existimat, nō incommode dici: Castrant se propter regnum coelorum, sicut etiam Augustinus disputat de virginitate c. 22. & 24. Modo non assuatur coelibatum esse vel meritum vitæ æternæ, quod iudicio Dei opponi possit, (Hic enim honor soli Christo & eius merito debetur) vel esse applicationem; ea enim est fides, & est communis virginibus & coniugatis.

Castratio propter regnum cœlorum.

Porro Augustinus multa disputat de præmijs, seu de remuneratione pij coelibatus in futura vita. Ponit autem hoc fundamentum de virginitate, c. 26. Vita æterna, siue regnum coelorum (quod vocant præmium substantiale) commune erit omnibus beatis: & tamen sicut stella differt a stella in claritate, ita in resurrectione mortuorum, inter beatos discrimen erit, in præmijs accidentalibus seu remunerationibus sicut alia est claritas corporum coelestium, alia terrestrium, 1. Cor. 15. Ita licet per eandem fidem saluentur & discipuli & Doctores, tamen Dan. 12. scriptum est: Discipuli fulgebunt, quasi splendor firmamenti. Doctores vero quasi stellæ, in perpetuas æternitates. Sicut ergo martyres, in vita & communi salute præmijs seu remunerationibus præferentur confessoribus: hoc modo cen-

Augustinus de præmijs pij cœlibatus in vita æterna.

Præmium substantiale, Præmia accidentalia.

set Augustinus, etiam in æterna vita, quæ gratis propter Christum datur, futuram quandam remunerationis prærogatiuam illorum, qui se propter regnum Dei castrauerũt. Respicit enim ad relationem inter donum præstantius, & inter remunerationem: Diserte autem Augustinus addit, cap. 40. Etiam vos virgines gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne quis extollatur. Et 49. Etiam ad virgines pertinet, si dixerimus, quia peccatum nõ habemus. Item Aduocatum habemus, qui est propitiatio pro peccatis nostris. 48. Etiam virginibus orãdum est: Dimitte nobis debita nostra, vt per hoc quod petunt, meminerint, quid sint. Augustinus igitur meritum salutis & remissionis peccatorum: Item, satisfactionem pro peccatis, non tribuit virginitati, quando disputat, quod non tantum in hac, verum etiã in futura vita cœlibatus amplius aliquid habeat, quam coniugium. Sed sicut inquit, c. 45. Diuinæ gratiæ sunt multa munera, & est aliud alio maius & melius. Et cap. 46. modestissime inquit: Quomodo vero vel coæquentur, vel distinguantur in accipiendis honoribus, quis hominum audeat iudicare? Monachi vero postea quasi de re compertissima loquentes, certas aureolas virginibus in cœlo fabricarunt, & quidem formas earum descripserunt. Loquitur autem Augustinus, non de cœlibatu nudo, aut per se, sed de pio eius vsu, quando ad verum illum finem, de quo, 1. Cor. 7. refertur. Quando enim status per se considerantur, Paulus confert vocationes statuum, 1. Cor. 7. vt seruorum & Dominorum, de quo pronuntiat, Ephes. 6. Quisque quod fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, siue seruus, siue liber: non enim est acceptio personarum apud Deum. Quia vero illi, qui donũ continentiæ habent, possunt in cœlibatu expeditiores esse ad ministeriũ verbi, & ad exercitia pietatis, 1. Cor. 7. Si igitur talentum suum recte, diligenter & fideliter collocent, habebunt suam remunerationem, alij maiorem, alij minorem. Matth. 25. Et hanc existimo Augustini sententiam esse. Hæc igitur est simplex & vera declaratio, quomodo, quo sensu, & propter quas causas, Paulus cœlibatum præferat coniugio.

Aureola Monachorum virginibus debita.

CAPVT III.

EXPLICATIO ARGVMENTORVM, QVIBVS PONtificij, pro stabilienda sua de cœlibatu opinione potissimum vtuntur.

Quia varij quæruntur prætextus, vt superstitiosa persuasio Pontificij coelibatus, per Euangelium patefacta, specie aliqua vel ornetur, vel saltem tegatur: vtile est præcipua ipsorum argumenta colligere, vt veræ explicationes & solidæ refutationes opponi possint. Volo autem non omnes rationes, quæ varie ab ipsis nectuntur, afferre; sed tantum præcipua testimonia, quæ ex Scriptura ab ipsis allegantur, recensere, & fontes explicationum breuiter monstrare, cum quidem ex illis, quæ hactenus diximus, sine magno negotio refutationes peti possint.

I. 1. Cor. 7. Ne fraudetis vos inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi. Ergo consuetudo coniugalis, res est impura & abominanda coram Deo. Impedit. n. exercitia pietatis & corporalia & spiritualia, vt ieiunium & orationem. Item obstaculo est, quo minus oratio a Deo exaudiatur. Ita. n. deprauat Hieronymus dictum 1. Pet. 3. Ne impediantur orationes vestræ. Et hic infert, quia semper orandum: Ergo nunquam vtendum est matrimonio. Itẽ, quando impleo officium mariti, non impleo Christiani. Dicit etiam Hieronymus, Spiritum sanctum non ari in consuetudine coniugali, etiamsi Propheta quis sit. Quia spiritus sanctus vocatur Spiritus precum. Et coniugium orare non permittens. Re-

Hieronymus.

spondeo:

spondeo: Certum est, Paulum non loqui de illis Christianorum orationibus, quas vult sine intermissione quotidianas & assiduas esse, Ephes. 6. 1. Thess. 5. Luc. 18. Ita. n. nullus in coniugio posset saluari. Cui enim inuocatio adimitur, ei & fides, & Spiritus S. & salus ipsa adimitur, Roman. 10. Quia quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit: Qui vero nomen Domini non inuocant, super illos Deus effundit iram suam, Psal. 79. Valde vsitatum est autem in scriptura, quando simul coniunguntur ieiunia & preces, quod significantur solennes orationes, quæ vel publice in magna aliqua necessitate suscipiebantur, vel priuatim de re aliqua valde graui instituebātur. De illis solennib. orationibus, quæ sæpe per aliquot dies veterum consuetudine durabant, Paulus dicit: Si forte coniuges vtrinq; consenserint, vt tunc ad tempus abstineant à copula coniugali, se illud nō quidem præcipere, sed permittere & consulere. Et causam ipse ostendit, non quod consuetudo coniugalis inquinet aut prophanet orationem, ne exaudiatur, aut quod contristet aut expellat spiritum precum: Sed ἵνα σχολάζητε hoc est, vt omnib. alijs rebus & negotijs postpositis, totos vos dedatis intentiorib. affectibus, qui in tali oratione requiruntur. Ergo inquis, omnino tamen vsus coniugij impedit preces. Respondeo: Sicut cibus, potus, somnus, & quotidiana negotia vocationum impediunt tales orationes, quæ tamen ideo non sunt res vitiosæ & immundæ. Veteres. n. talibus temporibus omnis generis delicias à se abdicabant, imo à necessarijs etiam, vt cibo, potu, somno, & quotidianis negotijs sæpe abstinebant, quæ tamen per se sunt res bonæ. Eodem modo etiam de consuetudine coniugali Paulus loquitur. Pontificij vero ita interpretantur, quasi propter immundiciem coniugij oratio fiat abominatio coram Deo, & spiritus precum nolit adesse: sed hæc non tantum falsa, sed simpliciter blasphema sunt in sanctam Dei ordinationem. Et dignum est obseruatione, quod Paulus ne in hoc quidem casu grauissimarum supplicationum præcepto audet vti, quasi alias non possent vacare huiusmodi orationibus, nisi abstineant à consuetudine coniugali, sed inquit: nisi forte, &c.

Ieiunium iunctum precibus, solennes orationes denotat publicas vel priuatas.

II. Obijciunt etiam illud, 1. Cor. 7. Nupta curat, quę sunt mundi: cœlebs, quæ sunt Domini, vt sancti sint. Respondeo: Apostoli præscribunt coniugatis, quæ sunt Domini, & affirmant, coniugatos posse curare ea, quæ sunt Domini, 1. Cor. 14. 1. Tim. 2. 1. Pet. 3. sicut etiam exempla scripturæ probant. Abrahæ, Saræ, Elisabeth, Zachariæ, & Luc. 8. Econtra multas viduas Paulus dicit nimium curare ea, quæ sunt mundi, & viuētes esse mortuas, 1. Tim. 5. Sensus igitur Pauli non est, vel omnes, vel solos cœlibes esse sanctos. Sunt enim multæ virgines fatuæ, & in coniugio etiam est sanctificatio, 1. Timot. 2. 1. Pet. 3. Nec quod coniugium res sit tam impia, vt nemo, qui alligatus est vxori, possit curare ea, quæ sunt Domini, hoc enim manifeste falsum est. Neq; hoc dicit, illos, qui non habent donum continentiæ, melius posse Deo adhærere, & curare ea, quæ sunt Domini, si cœlibatum elegerint, sicut neq; hoc vult, omnes, qui cupiunt indiuulse Domino adhærere, debere cœlibes esse: sed pro circūstantijs & diuersitate personarum, donorum & vocationum, Paulus sua accommodat consilia. Et finem consultationis hunc ponit: Quid cuiq; pro ratione sui doni & vocationis cōmodum & vtile sit, ad hoc, vt indiuulse Domino possit adhærere, curare, quæ sunt Domini, & sanctificationem corporis ac Spiritus obtinere. Qui igitur donum habent continentiæ, ijs gratulatur expeditā eam libertatem, quam talis cœlibatus secum affert, nec tamen sub præcepto audet iniungere, sed consulendo monet, vt maneant cœlibes, ita enim ipsos posse expeditius & liberius, quæ Domini sunt, curare, Deo adhærere, & sanctificationem sectari. Qui v. donum continentiæ non habent, sed vruntur, illis certe ad hoc, vt sancti sint, & indiuulse Domino adhæreant,

non suadet coelibatum. Incendium enim & flammæ incontinentiæ curam diuinorum impediunt, corpus & spiritum inquinant, & conscientiã a Deo auellunt, illis igitur melius esse dicit matrimonium contrahere, quam vri. Et qui modo ad coniugiũ vocatur, illi Paulus tradit præcepta, quomodo etiam in coniugio possit curare, quæ sunt Domini, Deo adhærere, & sanctificationem sectari. Recenset a. & proponit varia auocamenta, quæ coniugibus obijciuntur, & monstrat pericula, quod multi coniugati per illa auocamenta sinunt se à Domino, & a cura diuinorum auelli, vt magis, quæ mundi sunt, curent. Illis igitur tradit hanc doctrinam, qui habent vxores, sint tanquam non habentes, qui vtuntur hoc mundo, sint tanquam non vtentes. Et addit consolationem. Quenq; in sua vocatione posse manere apud Dominum. Paulus igitur non sugillat nuptias sed tradit doctrinam grauissimam pro diuersitate donorum, vt omnes Domino adhæreant. Coelibatum dicit expeditiorẽ esse, coniugatos præmonet de periculis, tradit præcepta, & proponit consolationes. Hæc vtile esset explicare pro virginibus & coniugatis, non autem conscientijs laqueos inijcere immodica & falsa celebratione coelibatus, quasi solus ad cultum Dei aptus & idoneus sit, cum libertate coelibatus multi abutantur ad delicias & curiositatem, 1. Tim. 1. Et inter ipsas molestias coniugij mulier possit manere in fide, dilectione, sanctificatione. 1. Tim. 2. Et hoc certe est curare quæ sunt Domini, Deo adhærere, & sanctificationem sectari.

III. Vtuntur & hoc argumento 1. Reg. 21. Abimelech interrogat Dauidem, priusquam ministros ipsius ad vescendos panes propositionis velit admittere, an mundi sint a mulieribus, & Dauid respondet: Si de mulieribus agitur, illæ iam per triduum a nobis separatæ fuerunt. Attexunt autem Pontificij, propter sanctitatem Dauidis non esse verisimile, quæstionem fuisse de scortis quæ in Israel prohibita erant: ideo summum sacerdotem sensisse, vsum legitimi coniugij adferre talem quandam contaminationem, quæ a rebus diuinis coniugatos arceat.

Respondeo. Variæ rationes contaminationis à mulieribus traduntur in lege Moysi, vt in puerperio, in menstruis, in fluxu sanguinis, &c. Nusquam autem lex dicit: Vsum legitimi coniugij reddidisse hominem immundum. Locus enim Leuit. 15. loquitur de γονοῤῥοίᾳ. Est igitur manifesta corruptela. Et vt maxime Moses dixisset, esse legalem contaminationem, quod probari non potest, non tamen sequeretur, rem esse per se impuram & peccatum. Nam & contactus mortui hominis contaminabat iuxta legem. Et tamen officium curandi funera inter sacros ordines apud Hieronymum & Epiphanium refertur.

IV. 1. Cor. 7. Hoc dico secundum veniam, non secundum præceptum, sed venia non conceditur, nisi rei vitiosæ. Ergo &c. Quidam ex Augustino respondent: Commixtionem coniugalem, quæ fit sola causa procreationis, non habere culpam, sed si fiat propter incontinentiam, vitandæ fornicationis causa, habere culpam, licet venialem: sed expendatur contextus totius disputationis Paulinæ. Nam & Clemens obseruauit coniugij finem honestum & licitum, iam post lapsum non tantum esse procreationem: verum etiam, sicut Paulus dicit, vitandæ fornicationis causa. Item, Conuenite rursus, ne vos tentet Satan, propter incontinentiam vestram. Et idem dicit ipse Augustinus: Ante lapsum coniugium institutum fuisse tantum ad officium, post lapsum vero etiam ad remedium. Iam quia Paulus dicit: Qui non continet, contrahat matrimonium, cumque illum dicat non peccare, sed bene facere: quis ergo audebit dicere, culpam vel peccatum esse consuetudinem coniugalem, etiam vitandæ fornicationis causa? Est enim thorus immaculatus, Hebr. 13. Sed si loquamur de incendijs libidinis, illa commixtioni coniugali adhæret, etiam quando fit

Clement.

sola

sola causa procreationis. Nec tunc libido per se sanctificatur, sed non imputatur in coniugio. Ergo & tunc est peccatum veniale. Placet igitur illa Augustini sententia, de merit. lib. 1. cap. 29. Bonum coniugii non est feruor concupiscentiæ seu libidinis, sed quidam licitus & honestus illo feruore vtendi, modus. Et de bono coniugali, capit. 5. & 16. dicit: Concupiscentiam quæ per se vitiosa est, modificari in coniugio, & redigi ad legitimum vinculum. *Augustinus.*

Sed quare Paulus tamen dicit: se loqui secundum veniam, non secundum præceptum? Respond. ad totum complexum eius, quod præcedit, & de abstinendo, & de congrediendo respicit Paulus scilicet cum ardor libidinis in quibusdam feruentior, in quibusdā mitior sit: & Deus consuetudinem coniugalē pro remedio licito & honesto dederit, ne incōtinentia in fornicationem, vel in vstionem & tentationem Satanæ naturam infirmā coniiciat. Se igitur nec illud de abstinentia sub præcepto proponere quasi necessario abstinendum esset a consuetudine coniugali tempore ieiunii & orationis, ita vt qui secus faceret, contra Deum peccaret. Neq; hoc etiam secundum præceptum se dicere, vt statim rursus conueniant, etiamsi diutius possent & vellent ex consensu abstinere: Sed quia Deus in hac infirma natura remedium consuetudinis coniugalis, contra incontinentiam ordinauit, & ἀταξίαν libidinis, quæ in consuetudine coniugali admixta est, sub venia coniugii velit tegere: non igitur similem & eandem rationem sub præcepto posse præscribi omnibus coniugibus sed quemque pro ratione doni a Deo sibi concessi, in hoc casu vel abstinendi vel cōgrediendi, eligere debere, quod naturæ suæ conueniens esse intelligat ad hoc, vt addicere se possit orationi & ieiunio, & ne præbeat occasionem satanæ, qui per incontinentiam insitam, mirabiles insidias piis coniugibus etiam in abstinentia struere solet. Hæc sententia, quā perpetua Pauli disputatio præbet, continet vtilem doctrinam. Et phrasis de indulgentia seu venia eam confirmat. Deus enim verbo suo peccata & vitia non concedit: Sed quod hoc loco Paulus vocat συγγνώμην, hoc postea simpliciter nominat γνώμην. Vtraque enim vox præcepto opponitur in Paulo. Et illa antithesis vocabulorum monstrat sententiam, quod scil. non omnes ad vnam & eandem rationem, quasi per præceptum, velit alligatos esse: Sed cum dona sint diuersa, & vocationes sint diuersæ, se pro circumstantiis personarum & donorum proponere sententiam & consilium, vt quisq; quod sibi bonum, h. e. vtile & expediens sit, eligat, hoc enim ad id dico, quod vobis conducibile est, inquit postea. Συγγνώμην igitur Paulus vocat, vel quia flammas libidinis Deus in vero coniugii vsu fidelibus non imputat, vel quia paterna indulgentia Dei est, quod in continentibus noluerit abstinentiam sub præcepto imponere, quodq; iis, qui possunt vel breuius, vel longius abstinere si ex consensu fiat, noluerit necessitate consuetudinis coniugalis, sub præcepto iniūgere, vel quia nemo absolute sub præcepto, vel ad coniugium, vel ad cœlibatū obligatur, sed qui vruntur, ineant coniugium. Et virgo etiamsi nupserit, non peccat. Συγγνώμην igitur venia seu indulgentia apud Paulum non est concessio rei prohibitæ & malæ, sed opponitur præcepto, in cōmuni etiam Græca lingua γνώμη & συγγνώμη ita vsurpantur, quando non rigide, eodē modo de omnibus, sed ex æquo & bono habita ratione circumstantiarū, in certis casibus, ἐπιεικῶς recte quis iudicatur. Arist. Ethicorum 6. c. 11. Hieronymus illud 1. Cor. 7. Ego autem parco vobis, &c. ita interpretatur: Recenseo tantum tribulationes carnis, quia parco vobis, nolo autē explicare, quæ pœna coniugatis in futuro seculo debeatur. Sed hanc interpretationē Augustinus diserte refu- *Vox συγγνώμη.*

Hieronymū refellit Augustinus. tat de virgin. cap. 17. & 20. eleganti inuersione. Si enim Paulus ita voluisset Corinthiis parcere tacendo, non pepercisset animæ suæ mentiendo, sed incurrisset illud iudicium Dei, quod describitur Ezech. 3. & 33. Et manifestum est, Paulum loqui de externis tribulationibus.

Monachi. V. Monachi virginibus in comparatione coniugum accommodant illud Sapient. 3. felix sterilis & incoinquinata, quæ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Respondeo: vere sunt doctrinæ Dæmoniorum, quæ sententias, damnantes illegitimas commixtiones, citant contra diuinam ordinationem coniugii, cum Paulus illud ipsum vocabulum ἀμίαντος quod hoc loco vsurpatur, tribuat coniugio Hebr. cap. 13. Et hoc testimonium annotaui, non quod requirat operosam explicationem. Locus enim, si tantum aspiciatur, manifestus est. Nam mox postea nominat adulteros, & concubitum illegitimum; sed vt animaduertatur, quomodo, sub specie castitatis, doctrinæ Dæmoniorum sparsæ sint.

Alphonsus Hispanus. Alphonsus Hispanus dicit coniuges sanctitatem Spiritus quidem posse habere, sed ad solos cœlibes pertinere sanctitatem carnis & spiritus, 1. Corint. 7. Hinc loca de inquinamentis & operibus carnis accommodantur ab istis ad coniugium. Sed Pauli præceptum generale est, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, 2. Corinth. 7. & 1. Corinth. 6. omnibus redemptis dicit: Corpus vestrum est templum Spiritus habitantis in vobis; glorificate igitur Deum in corpore & in spiritu vestro. *Origenes.* Et ne Origenes quidem audet solis virginibus generalem illam sententiam accommodare. Rom. 12. Exhibete corpora vestra hostiam sanctam Deo placentem. Nam & coniugalis thorus est ἀμίαντος sine inquinamento. Heb. 13. & in ipso coniugio est sanctificatio. 1. Tim. 2. Quod vero differentia quædam sit inter mundiciem coniugalem & virginalem, supra explicatum est. VI. 1. Cor. 7. Bonum est, si sic permanserint, &c. Qui non elocat, melius facit. Item Beatior erit, si sic permanserit, &c.

Bonum eo loco non opponi malo culpæ seu peccato, ipso Paulo interprete manifestum est. Dicit enim qui matrimonium contrahit, non peccat, imo benefacit. Sed quod Apostoli, Mat. 19. dicunt συμφέρει expedit, hoc Paulus bonum vocat. & in eodem capite ipse explicat per σύμφορον, conducibile. Et addit, ad quid sit conducibile, Sicut igitur Ierem. ca. 16. propter imminens bellum, exilium & captiuitatem, Deus dicit, ne ducas vxorem, nec generes liberos, non quod peccatum sit, sed quia calamitosis illis temporib. non erat commodum; ita Paulus dicit; Bonum est propter præsentem necessitatem. Et supra dictum est, quo modo & quo respectu sit beatius & melius, in cœlibatu manere. Et quod vocabulo (beatius) non intelligat meritum æternæ beatitudinis, inde manifestum est, nam & Christus propter calamitates belli Iudaici & destructionis Ierosolymitanæ ita loquitur, Matth. 24. Væ prægnantibus & lactantibus in illa die. Et Luc. 23. Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt ac vbera quæ non lactauerunt. Feliciores enim sunt in publicis calamitatibus, qui suum tantum calicem bibunt, & non simul etiam coniugum & liberorum miseriis excruciantur. Paulus igitur vtrumque dicit, melius est nubere, & melius facit non elocans; Item volo omnes manere, vt ego, & volo iuniores viduas nubere. Hæc non sunt contradictoria, ex quadam inconstantia & leuitate, sed est pro diuersitate donorum in illis, quibus consulendum est, pia & prudens consiliorum moderatio. Quibus vero melius sit nubere, quibus melius sit, non nubere; & propter quos fines cœlibatum pronuntiet meliorem & beatiorem, non reliquit nostris coniecturis, sed ipse aperte explicat sicut supra prolixe declaratum est.

Huc

Huc pertinet etiam Augustini dictum de bono coniugali, cap. 8. Coniugium non in comparatione fornicationis bonum est, alioqui duo mala essent, quorum alterum peius sit: aut bonum erit & fornicatio, quia peius adulterium; aut bonum erit adulterium, quia peior est incestus. Non ergo duo mala sunt, connubium & fornicatio, quorum alterum est peius: Sed duo bona sunt, connubium & continentia, quorum alterum est melius. *Augustinus.*

VII. Matt. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Hic serio triumphant, cœlibatum esse meritum regni cœlorum, hoc est, vitæ æternæ, sed cum appellatio regni cœlorum accipiatur non in vna significatione in scriptura, sed aliquando accipiatur pro regno Dei in futuro seculo, aliquando vero pro Ecclesia in hac vita, quam Deus Spiritu sancto gubernat, & adhuc vtitur ministerio verbi, & exercitiis pietatis. Matth. 13. & 22. Cumq; Scriptura, non sit priuatæ interpretationis, 2. Pet. 1. nemo vel potest vel debet certior interpres esse illius sententiæ Christi, quam Paulus, qui materiam illam ex professo tractat. Is autem constanter docet, vitam æternam esse donum Dei, quam solus Christus sanguine suo nobis acquisierit, quodq; illam in promissione fide accipiamus: cœlibatum vero docet esse expeditiorem in illis, qui donum continentiæ habent, non ad Epicuræas delicias, sed ad onera ministerii & ad exercitia pietatis, hoc est, ad regnum cœlorum, sicut in præcedentibus declaratum est. Habemus igitur Apostolicam interpretationem verborum Christi, quid sit se castrare propter regnum cœlorum. *Æquiuocatio dicti, regnum cœlorum.*

VIII. Esaiæ 56. Non dicat Eunuchus, Ego, lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: qui elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum & nomen melius a filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Respondeo: Sensus Prophetæ ex contextu manifestus est. Dixerat de salute & iustitia per Christum afferenda, & adiunxerat illud epiphonema: Beatus vir, qui apprehendet istud. Quia vero conscientiæ facile perturbātur disputationibus de electione & particularitate, præsertim quia in veteri Testamento macerie quadam Deus gentes separarat à populo suo, & Eunuchi habebantur quasi exclusi a benedictione Dei, Deut. 7. Non erit infœcundus inter vos. Et Deu. 23. Eunuchi prohibebantur intrare Ecclesiam Dei: tradit igitur Propheta consolationem nominatim pro aduenis & eunuchis, ne arbitrentur, se à iustitia & salute Christi exclusos, propter ea, quia vel ex Ethnicis parentibus nati, vel quia externa seu corporali benedictione Dei destituti sunt, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Si fœdus meum tenuerint, habebunt melius nomen præ Israelitis carnalibus, qui fœdus meum non seruant, licet propter natiuitatem, externam speciem & professionem videātur magnam prærogatiuam habere, quod sint filii & populus Dei; Item præ illis, qui externa benedictione, siue seminis, siue alia affluunt, & interim fœdus Dei non tenent, & quæ ipse vult, non eligunt. Est enim antithesis inter illos, qui titulum populi Dei, & domus Domini sibi arrogant, & inter illos, qui externa specie titulum illum non habent, & tamen, sicut Propheta inquit, cupiunt Domino adhærere. Ego vero iubeo, inquit, eos propterea non desperare. Si enim fœdus meum tenuerint, dabo eis in domo mea nomen melius & sempiternum, præ filiis & filiabus, fœdus meum non tenentibus. Et idem est, quod Christus dicit Matth. 8. Multi venient ab Oriente & Occidente, & accumbent cum Abraham in regno cœlorum, filii vero regni eiicientur foras. Possunt enim aduenæ in Esaia intelligi proselyti, qui adhærebant Domino, sicut textus inquit; Eunuchi vero Gentes. Sicut enim hoc loco dicit esse lignum aridum; ita eadem metaphora prolixe describit gentium vocationem, *De Eunucho, Esaia 56.*

cap. 54. Iubila sterilis, quæ non parturis, desolata, confusa, &c. plures enim erunt filii eius quam maritatæ, &c.

Hæc doctrina præbet pulcherrimam, & maxime necessariam consolationem, quæ non est deprauanda figmento supererogationis. Diserte enim dicit, nec Ethnicismum, nec Eunuchatum per se esse meritum nominis sempiterni; sed si in illo contempto, abiecto & quasi maledicto (sicut tunc habebatur) statu tenuerint fœdus Domini, & elegerint, quæ Deus vult, &c. dabo eis nomen sempiternũ. Sicut igitur manifestum est, quod conditio aduenarum non est meritum vitæ æternæ, ita nec cœlibatus. Vtrosq; enim coniungit Propheta aduenas & Eunuchos. Augustinus nomen sempiternum ita intelligit: Sicut donum virginitatis præstantius est coniugio, ita etiam præmia in vita æterna, futura differentia, ipsam vero vitam æternam expresse dicit gratis dari propter Christum, sicut antea locum Augustini annotauimus. Hæc interpretatio, licet non reddat illam dulcissimam consolationẽ, quam Propheta illo loco tradit: tamen Pontificio cœlibatui nihil patrocinatur de merito vitæ æternæ per cœlibatum.

Virgines in Apocalypsi.

IX. Apoc. 14. Cantant quasi canticum nouum, quod nemo poterat discere, ii sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, ii sequuntur agnũ, quocunq; ierit, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Respondeo: si hanc sententiam ita voluerint interpretari, vt antithesis sit, coniugium esse coinquinationem cum mulieribus & propter consuetudinem coniugalem inuri piis coniugibus maculam ante thronum Dei: non tantum falsum, sed & contumeliosum erit aduersus institutionem Dei, sicut supra cum de castitate & sanctimonia coniugii tractaremus, ex scriptura ostendimus. Neq; hoc potest dici, solos cœlibes signaculum patris cœlestis in fronte gerere. Est enim signaculum commune, Apoc. 7. Nec soli cœlibes, sed omnes empti sumus pretio, 1. Cor. 6. & 7. Ita reliqua, quæ Apoc. 14. virginib. illis tribuuntur, pertinent ad omnes fideles vt quod facti sumus primitiæ Deo, Iacobi 1. quod sumus immaculati ante Deum, Ephes. 1. & 5. Coloss. 1. & in omnium eorum ore quibus peccata tecta sunt non est dolus, *Psal.* 32. & omnes oues Christi sequuntur pastorem, Ioan. 10. Nouum etiam canticum omnes fideles cantant in nouo Testamento, Psalm. 40. & 96. Esaiæ 42. Apoc. 5. Non ergo de solo cœlibatu contra coniugium, sed de omnibus fidelibus contra infideles, intelligenda est illa sententia in Apocalypsi. Quod vero virgines castas vocat, metaphorica descriptio est Ecclesiæ credentium, in tota scriptura vsitatissima, vt Matthæi 25. Regnum cœlorum comparatur virginibus. Et Psalm. 44. adducentur Regi virgines. Et in Prophetis crebra est illa metaphora, quod Ecclesia vocatur virgo filia Sion, Esaiæ 37. & 47. virgo Israel. Amos 5. Ierem. 18. & 31. Virgo filia Iuda. Thren. 1. Et ratio metaphoræ est, quod fideles in conscientia non sunt maculati, vel falsa doctrina, vel impiis cultibus, vel peccatis conscientiam inquinantibus, sed fides est sana cultus sinceri, obedientia vera, stolæ lotæ sanguine Christi: hinc Paulus de tota Ecclesia Corinthiorum, inter quos erant coniugati & cœlibes, imo, qui ex scortationibus & adulteriis, 1. Corint. 6. conuersi erant, dicit: Despondi vos virginem castam exhibere Christo, 2. Cor. 11. Et ex opposito, idololatria, falsa doctrina, auersio a Deo, vocatur scortatio, adulterium, coinquinatio cum meretricibus non tantũ in veteri Testamento, verum etiam in nouo. Christus enim Pharisæos vocat generationem adulteram. Et in illo ipso capite. Apoc. coinquinatio cum mulieribus diserte exponitur de scortatione cũ meretrice Babylonica. Ex manifestis igitur circumstantiis textus, ex perpetua scripturæ phrasi, & ex analogia fidei, certum & euidens est, locum illum Apoc. 14. proprie non loqui de cœlibatu carnali, sed de virginitate spirituali, quæ communis est omnibus credentibus,

Virgines castas scriptura sæpe metaphorice vocat credentes.

Ratio huius metaphoræ.

Idololatriã scriptura fornicationem vocat.

his coniugibus, virginibus & viduis. Cum Augustino vero, qui ad præcipuam doni virginitatis locum illum in Apocal. modeste tamen retorquere conatur, quia illud facit sine contumelia coniugij, nec fabricat inde meritum vitæ æternæ, non contendemus, modo vera sententia loci illius iam non euertatur.

Syrach 26. Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. Hoc dictum Monachi accommodant ad suas lances, quibus imponuntur satisfactiones pro peccatis, & inter illas præcipuum momentum tribuunt suo cœlibatui. Sed Syrach illam opinionem non tantum non stabilit sed in illo loco ne quidem de cœlibatu loquitur sed de coniugio. Inspiciatur totum locus, præcedit enim: Gratia mulieris delectabit virum suum & animam talis mulieris vocat πεπαιδευμένην & ἐγκρατῆ eruditã seu benemoratam & temperantem. Ἐγκράτεια enim, quæ continentia exponitur etiã Episcopo vnius vxoris viro qui liberos habet tribuitur. Tit. 1. Dicit igitur Syracides nullam commutationem, nullam ponderationem equalem & correspondentem posse inueniri animæ talis moderatæ & temperantis vxoris. Et hinc videt lector quam anxie & nullo iudicio Monachi vndique conquirant cœlibatus sui encomia, ad rem prorsus nihil facientia. Hæc sunt præcipua Pontificiorum argumenta quæ ex scripturæ locis detortis consuunt. Et si qua alia habent, ea partim in præcedentibus sunt explicata, partim in sequentibus repetenda erunt.

CAPVT IV.

DE DONO CONTINENTIÆ, SIVE DE personis ad cœlibatum idoneis.

Magna sane est veri cœlibatus commoditas & felicitas, non tamen omnibus, qui Deo placere & saluari cupiunt, sub præcepto propositus est. Imo Paulus diserte dicit, se ne de illis quidem qui dono continentię præditi sunt, præceptum Domini habere: atque ideo non audet dicere, ipsos peccare, si matrimonium contrahant. Tanta est Apostoli modestia in illis de quibus non extat expressum mandatum Dei. Nec vero etiam coniugium indifferenter omnibus sub discrimine æternæ salutis præcipitur: Et apparet apud Corinthios diuersas fuisse disputationes quibusdã prætextu veteris Testamenti, cœlibatum quasi infamem & inutilem prorsus reijcientibus, & coniugij vinculum indifferenter omnibus inijcere conantibus: quibusdam vero vitam cœlibem ita admirantibus, vt ad eam omnes adigere, coniugia religionis gratia dissoluere, & eos, qui matrimonium contraherent, peccare contenderent. Paulus vero respõsionem suam ad illas quæstiones ita moderatur, vt ostendat vtrumque genus vitæ & coniugalis, & cœlibis sanctum esse, & Deo placere. Non autem indifferenter quibusuis vel coniugium, vel cœlibatum couenire. Esse enim quosdam, qui vrantur, & continere non possint: illis dicit præceptũ esse, vt vitandæ fornicationis causa matrimonium contrahant, & consuetudine coniugali vtantur, ne propter incontinentiam a Satana tententur. Deinde dicit, quosdã esse, qui incendijs libidinis & flammis incontinetię non ita vrantur, sed possint continere. Illis si iam alligati sunt coniugio, dicit: Noli quærere solutionem. Item: Non fraudes alterum, non. n. potestatem iam habes tui corporis, sed coniunx coniugi debitam beneuolentiam reddere tenetur. Si vero liberi & soluti adhuc sint & possint continere, dicit se præceptum Domini non habere, vt tales vel coniugiũ quærant vel coelibes maneant. Faciat igitur, inquit, quod vult. Si coniugium inierit, non peccat. Sed quia tribulationem carnis tales habebunt, & per

Corinthiorũ disputationes de virginitate & coniugio.

Paulus de non habentibus donum continentiæ.

Paulus de continentia donum habentibus qui coniugati sunt.

De continentibus seu solutis.

coniu-

coniugij onera ſæpe ab exercitijs pietatis auocantur, dicit iuxta ſuam ſententiam, tales, qui donum continentiæ habent, melius facere, ſi cœlibes manſerint, propter illas vtilitates cœlibatus, quas ſupra ex Paulo recenſuimus. Hanc eſſe ſeriem & ſententiam Paulinæ reſponſionis, ex contextu manifeſtum eſt.

Et ex hoc fundamento pendet explicatio quæſtionis de perſonis ad cœlibatum idoneis; neq; enim in medio Deus poſuit coniugium & cœlibatum, vt vnuſquiſque liberam habeat electionem ad vtrumuis. Qui enim vel natura ſunt ad coniugium inhabiles, vel ab hominibus caſtrati ſunt, illi matrimonium eligere non debent, Matth. 19. Et qui vruntur, nec continere poſſunt, non debent cœlibatum eligere: ſed ſi non continent, contrahant matrimonium. Qui vero donum continentiæ habent, illi, etiamſi coniugium elegerint, non peccant, rectius tamen & melius faciunt, ſi cœlibatum elegerint. Certiſſimum igitur eſt, non omnes eſſe ad cœlibatum idoneos, nec promiſcue omnes eſſe ad cœlibatum inuitandos, cum nemo, etiamſi idoneus ſit, ad eum ſit cogendus. Et tamen eſſe quoſdam ad cœlibatum idoneos, manifeſte conſtat, Matt. 19. & 1. Cor. 7. Nec illos tantum, qui vel natura, vel ab hominibus facti ſunt Eunuchi: verum etiam alios quoſdam, qui cum ad coniugium natura non eſſent inhabiles, tamen ſeipſos caſtrauerunt, hoc eſt, a coniugio abſtinuerunt, & cœlibatum elegerunt, vt ad negotia regni cœlorum eſſent expeditiores. Non autem naturalem eſſe illam veræ continentiæ facultatem, Chriſtus eo ipſo oſtendit, quod eos, qui natura ſunt Eunuchi, diſtinguit ab illis, quibus datum eſt, vt ſe caſtrent propter regnum cœlorum, quod Paulus manifeſtius explicat, cum inquit: vnumquemque habere proprium donum ex Deo. Quia enim continentia non eſt tantum abſtinere à coniugio, & interea ſcortationi, adulterijs, & alijs pollutionibus indulgere, vel mentem ſordibus libidinum inquinatam gerere, ſed eſt ſanctitas corporis & ſpiritus, ſicut Paulus eam definit. Quid enim prodeſt integra caro mente corrupta? inquit Auguſtinus. Merito itaq; continentia non naturale, ſed donum, quod ex Deo ſit, ſicut Paulus loquitur, cenſetur.

Pugnantia cum continentia. Continentia vera quid. Auguſtinus. Status huius quæſtionis. Pontificiorum dogma de dono continentiæ.

Status vero controuerſiæ in eo conſiſtit, quod Pontificij contendunt, ſicut reliqua dona ſpiritualia non ſunt naturalia, ſed diuinitus dantur, illis autem dantur, qui petunt, Iacob. 1. Omne datum bonum, & donum perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à patre luminum. Qui igitur indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. Ita cenſent, continentiam tale donum eſſe, quod Deus nemini petenti & quærenti velit denegare. Quod vero pauci donum illud habeant, inde fieri, quod nec oratione, nec ſtudio, nec lucta contra carnem illud petant & quærant. Et ſicut incredulis Chriſtus dicit: Sermo meus οὐ χωρεῖ, non habet locum in vobis, ita exiſtimant, eodem verbo ipſum vti de cœlibatu, Matth. capit. 19. Non omnes capiunt verbum hoc, quia ſcilicet donum illud non omnes velint quærere & capere. Et huic perſuaſioni ſuperſtruunt vota cœlibatus, & id genus alia. Hoc etiam vult Canon Tridentinus, quando anathema dicit illis, qui docent, omnes poſſe contrahere matrimonium, qui non ſentiunt, ſe caſtitatis (etiamſi voluerint) donum habere, cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus tentari.

Refutatio è Scriptura per diſtinctionem donorũ Dei. Dona

Interponat autem Scriptura ſuam ſententiam, an hæc ita ſe habeant. Et res plana erit, ſi exigatur ad normã huius diſtinctionis, quæ manifeſta & certa eſt. Quædam.n.dona Dei ſunt communia ſeu generalia, quæ ſcilic. omnibus pijs neceſſaria ſunt, & de illis loquuntur promiſſiones: Quicquid petieritis, dabitur vobis. &c. Alia vero ſunt dona peculiaria ſeu priuata, de quib. non extat promiſſio, quod Deus illa velit omnib. & ſingulis

credentib. dare, vt Rom. 12. Habentes dona iuxta gratiā nobis datam differentia. Et 1. Cor. 12. diuisiones sunt donorū: Alij datur donum sanationum, alij donum miraculorum, alij prophetia, alij donū linguarum, &c. Hæc omnia efficit vnus atq; idē spiritus, diuidens peculiariter siue priuatim vnicuiq; propria dona, sicut vult. Hæc distinctio donorū certa & manifesta est. Videamus iam, an scripturā donum cōtinentię ponat inter dona generalia, an vero inter dona peculiaria. Certum. a. est donum continentiæ non esse omnib. necessarium. De virginibus. n. præceptum Domini non habeo. Itē, Si nupserit virgo, non peccat. Et qui non cōtinent, in matrimonio saluantur, si manserint in fide, &c. Et non esse generale donum, Christus ostēdit, cum inquit: Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibꝰ datum est. Qui pōt capere, capiat. Et ne quis existimet, Christū vel ad infideles, vel ad remissiores Christianos respicere, ad ipsos Apostolos hæc loquitur, & quidē tunc, cum significarent, sibi magis probari cœlibatum. Dicunt. n. si ita est causa hominis cum vxore, non expedit, matrimonium cōtrahere. Christus vero ipsis Apostolis, hoc modo admirantib. cœlibatū, respondet: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed quibus datum est. Ne vero ita intelligatur, sicut inter credentes & infideles Christus distinguit, Matt. 13. Vobis datū est nosse mysteria regni Dei, cæteris vero in parabolis, vt vidētes non videant, &c. Paulus diserte, qñ cum fidelib. & sanctificatis agit de cœlibatu, ita loquitur: Vnusquisq; ꝓprium donū habet ex Deo, alius quidē sic, alius vero sic. Et eadē prorsus phrasi, qua 1. Cor. 12 dona priuata seu peculiaria describit, ēt hoc loco de cœlibatū vtitur: Sicut vnicuiq; diuisit Dominus, sicut vnumquēmq; vocauit Deus, ita ambulet. Sicut igitur non promiscue omnes credētes habent, & etiāsi velint & petant, non possunt omnes habere donū miraculorum, sanationum, linguarum, prophetię, &c. Imo cum Deus decreuerit talia peculiaria & priuata dona non indifferēter omnib. & singulis credentibus cōferre, fides nō recte pōt illud petere, cuiꝰ mādato & promissione destituitur. In hoc igitur genere donorū pij non debent temeraria p̄sumptione & affectatione, Deo quasi præscribere, quib. donis velint ab ipso ornari, sed quisq; suum donum, quod habet, debet agnoscere, & diligenter excolere, vt talentum sibi a Domino sibi concreditum, recte, fideliter & vtiliter collocet.

Dei omnibus piis communia & necessaria.
Dona Dei specialia.
Accommodatio rei ad quæstionem.

Specialia Dei dona nequeunt ab omnibus promiscue peti.

Eodem prorsus modo scriptura de cœlibatu etiā loquitur. Quando. n. recenset cōmoda & vtilitates cœlibatus, addit: Non omnes sunt capaces, sed illi tantū, quibus datum est, qui scilic. proprium, peculiare seu priuatum illud donum habent ex Deo. Quid vero, si reliqui etiam, qui donum illud continentiæ non habent, peterent, quærerent, vellent, anniterētur? Nonne Deus ēt ipsis donum illud daturus esset? Hic certe Scriptura non mandatum tradit, nec promissionē addit: Sed Paulus dicit: Vellem quidē omnes ita esse: Non. a. hortatur, vt omnes hoc affectent, nec omnib. hanc facultatē promittit, sed vnusquisque, inquit, proprium donum habet ex Deo, vnus quidē sic, alius vero sic. Et addit, Deum ita distribuisse vocationes, quod quosdā sibi velit seruire in coniugio, quosdā vero in cœlibatu; & singulos donis ad vocationē suā, siue in coniugio, siue in cœlibatu, necessarijs a Deo instrui. Monet igitur Paulus, ne Deo præscribamus, sed vnusquisq; dona sua quæ ex Deo habet, consideret & tale genus vitæ, siue cōiugalis, siue cœlibis deligat, in quo pro ratione donorum suorum possit bona conscientia Deo seruire & Domino adhærere. Et in delectu illo expresse iubet accurata & matura deliberatione considerare & expendere, an donum continentiæ ex Deo habeat, vel non habeat, is, de cuius cœlibatu vel cōiugio quæstio est. Si quis stat, inquit, firmus in corde, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, &c.

Cœlibatus est donum Dei speciale.

Certum igitur & manifestum est, ex verbis Christi, & ex Pauli explica-

tione:

Non omnes fideles cœlibatui sunt idonei.

tione: Non omnes credentes habere donum continentiæ, quo ad cœlibatui idonei esse possint. Et qui non continent, sed vruntur, illos certe Paulus non vult cœlibatum amplecti, eo quod multas & magnas commoditates id vitæ genus habeat. Non enim hæc de cœlibatu, inquit, ideo dico vt laqueum vobis inijciam. Nec illis qui donum hoc non habent, proponit mandatum, consilium seu exhortationem, vt per castigationes corporis & orationem se idoneos reddant ad cœlibatum, multo minus addit promissionem, Deum illis, qui donū continentiæ non habent, illud dare velle, si modo velint conentur & cœlibatum accipere annitantur sed dicit: Qui se non continent cōtrahant matrimonium. Melius enim est nubere, quam vri. Et propter fornicationē vitandam quisq; habeat coniugem. Ac rationem addit: Ne vos tentet satanas propter incontinentiam vestram.

Nota est Hieronymi querela in Epist. ad Eustachium, cum se diu macerasset in eremo, vt membra squalido cœno horrerent, ora ieiunijs pallerent, & ipse vix ossib. hæreret, sola tamen inquit libidinum incendia bulliebant. Item cū in eremo solis ardoribus inter feras & scorpiones repletus amaritudine sederet, sæpe tamen Romanis se delicijs interesse putabat. Et iuxta hanc normam instituatur iam examen. Paulus dicit: Satanā illis qui donū continentiæ non habent, insidiari suis tentationibus propter incontinentiam. Quid vero ipsos iubet facere ne in tentationem inferantur? Vtantur, inquit, remedio coniugij diuinitus ad hoc instituto & concesso, & in ea vocatione coniugij affirmat pios non minus manere apud Dominum, quam in coelibatu. Tridentinus vero Canon dicit, eos qui donum continentiæ non habent, sed tentantur propter incontinentiā, modo voueat coelibatum, non debere remedio matrimonij diuinitus instituto & concesso vti, sed sperare debere, Deum non permissurū nos supra id quod possimus, tentari. At qui remedia diuinitus ordinata negligit & abijcit, & sine mandato ac certa promissione, extra donum & vocationē suam, fiducia diuini auxilij aliquid priuata sua præsumptione affectat & suscipit is tentat Deum. Ita ergo tales cœlibes, qui donum non habent, primo a Satana tentantur, & deinde ipsi vicissim Deum tentant. Non itaque mirum est, si in nefandas turpitudines, & in æternum exitium præcipites ruant. Sed Deus, inquit Canon, recte petentibus nihil denegat. Bene vero est, quod addunt (Recte petentibus) Nemo vero recte potest petere, sine mandato & promissione Dei. Vbi vero habes mandatum Dei? vbi promissionem? si donum continentiæ tibi non sit datum, & si tentaris propter incontinentiam, vt matrimonium abiures, & interea petas tibi dari donum continentiæ? imo directe pugnas contra ordinationem Dei, quæ illos, qui non continent, sed vruntur & a Satana propter incontinentiam tentantur, iubet vti matrimonio, tanquam remedio diuinitus instituto, ad vitandas vstiones & fornicationes.

Examen Canonis Trid. iuxta Pauli sententiam.

De eo Deum recte petentibus nihil denegare.

Vetustas opinionis, cœlibatum esse possibilem omnibus.

Et dignum est obseruatione, quod præsumptio de generali possibilitate coelibatus ipsis Apostolorum tēporibus exorta, & ab ipsis etiā Apostolis manifesta experiētia refutata fuerit. Paulus enim 1. Tim. 5. recitat exemplum iuniorum viduarum, quæ cum donum continentiæ non haberent & nihilominus genus vitæ coelibis amplexæ fuerant, absq; dubio illa persuasione, quod & vellent & possent coelibatum seruare, tentationes Satanæ non euaserint, sed conuersæ fuerint retro post Satanā. Et Paulus hac experientia edoctus, non dicit: Volo iuniores viduas conari, anniti carnē castigare, luctari contra tentationes, & orare: Ita omnibus possibilis erit coelibatus, sed dicit: Volo iuniores viduas nubere, & rationem addit: Ne detur occasio aduersario. Item ne conuertantur retro post Satanā, a quo scilicet, si donum continentiæ non habent, tentantur propter incontinentiam. Si itaque semel constituerimus, non nolle, ac rationis concinnas speculatio-

culationes, vel hominum traditiones, ſed expreſſam Spiritus ſancti ſententiam in illis locis, vbi ex profeſſo materiam hanc tractat, ſequi: nullum amplius dubium eſſe debet, quam quod donum continentiæ non ſit commune omnibus fidelibus. quodq; illis, qui non continent, ſed vruntur, remedium coniugij propoſitum ſit.

De iis qui donum continentia habent.

Sed tamen & hoc certum eſt aliquos poſſe ſe caſtrare propter regnum cœlorum, ſed quibus datum eſt, hoc eſt, qui propriū illud donum ex Deo habent. Matt. 19. 1. Cor. 7. Cum igitur donum illud quidam habeant, quidam non habeant, quæſtio eſt complectens totam hanc diſputationē, qui illi ſint, qui habent, & qui non habent, ſeu quod ſit κριτήριον, iuxta quod examinari, inquiri, deprehendi, & ſtatui poſſit, an quis donum illud habeat vel non. Hoc enim eſt, quod Paulus dicit: Iudicandum eſſe an habeas neceſſitatem, an vero poteſtatē propriæ voluntatis. Et quia Tridentinus Canon videtur noſtros perſtringere, quaſi ex ſenſu donum continentiæ metiantur, cum inquit, qui non ſentiunt, ſe donum caſtitatis habere, &c. explicabimus hanc quęſtionem eo diligentius. Norma igitur eius examinis ſeu inquiſitionis traditur Matth. 19. 1. Cor. 7. Quia enim Chriſtus tria genera Eunuchorum ponit, donum ergo continentiæ non illis tantum eſt, qui vel corpore ad coniugium ſunt inhabiles, vel qui natura ita ſunt frigidi, vt nullam appetitionem vel inclinationem ad venerem ſentiant. Sed ſicut in reliquis donis diuinis, quia caro cōcupiſcit aduerſus Spiritū, ſtudio, conatu, lucta aduerſus carnem, & oratione dona ſunt exuſcitanda, excolenda & conſeruanda: Idem etiam in dono continentiæ faciendum eſt. Qui enim negligentia ita torpet, vt nulla diligentia conetur & ſtudeat continentiam colere, nulla lucta concupiſcētiæ reſiſtat, vt eam reprimat, corpus temperātiæ, & honeſtarum occupationum exercitijs non ſubigat, nec caueat & vitet occaſiones prouocātes libidinē, adeo vt ne quidē petat gratiam & auxilium Dei ad continentiā, ſed delicijs ſe dedat, crapula ſeu ſaturitate ventrem diſtendat, otium ſectetur, & incentiua (vt dici ſolet) libidinis aucupetur, is donum continentiæ non accipiet, &, etiamſi ipſi datum ſit, non exuſcitabit & excolet, ſed ſuffocabit potius & extinguet. Studio igitur, conatu, & lucta, abſtinentia & oratione opus eſt, vt recte exploretur, an datum tibi ſit donum cœlibatus, vel an Deus illud tibi dare velit.

Vnde deprehendatur an quis continentiæ dono ſit præditus.

Et ad quam normam exigenda ſit illa exploratio, hæc dicta Pauli oſtēdunt: Propter vitanda ſtupra quiſque habeat coniugem. Ne vos tentet ſatanas propter incontinentiam veſtram. Melius eſt nubere q̄ vri. Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Vt adhęreatis Domino abſq; diſtractione. Significat autem πύρωσις in tentationib. impetū ſeu vehementiam affectuum, qui non in ſuperficie tantum pungunt, & leuiter excuti poſſunt, ſed qui quaſi incendio quodam cor penetrāt, adurunt & depopulantur. Ita Græci interpretes eo vocabulo vtuntur, Pſal. 9. & 17. Et Paulus etiam ita loquitur, 2. Cor. 11. Quis ſcandalizatur & ego nō vror. Hoc vero loco ſignificat flammas & incendia libidinis, quando cor æſtuat, & cœco carpitur igni. Recte igitur Thomas dicit, non ſtatim vritur qui calorem ſentit. Sed quando in te cœlibe titillationes concupiſcētiæ aculeis ſuis te pungūt, & æſtū aliquē ſentis, nō ſtatim exclames te vri, ſed diligētia, conatu, luctu, tēperantia & oratione fortiter repugnes, timorē Dei & amorē veræ pudicitiæ opponas, impuras cogitationes præcidas, turpes mot⁹ reprimas, occaſiones vites & robur reſiſtendi à Domino tibi dari petas. Quod ſi hac diligentia flammæ libidinis pnt reprimi, repelli vel reſtingui, nondum laboras vſtione de qua Paulus loquitur. Sed hoc ipſum eſt donū continētiæ, q̄ ea diligentia in lucta à petentib. accipitur, exuſcitatur, excolitur & conſeruatur. Si vero flammæ libidinis tam ſunt ardentes, vt hac diligentia, vel reprimi, vel reſtingui, vel repelli nō poſſint, iuxta dictum: Quoque magis premitur

Vri ſeu πύρωσις.

Thomas.

In quibus ſit donum continentia.

In quibus non ſit.

tur, tanto magis æstuat ignis) sed intro penetrent, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totum corpus incendãt, vt cor vel pleno assensu, vel cœco & inquieto impetu libidinis æstuet & ardeat, tunc certum est, te non esse capace dicti Christi, hoc est, non habere donũ cõtinentiæ ex Deo. Et hoc est vstio seu tentatio illa Satanæ per incontinentiam, q̃ Paulus remedio coniugij restinguendam esse docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spirit⁹ vstione inquinetur. Periculum. n. seu præcipitiũ potius in tali vstione imminet, ne satan naturam infirmã in fornicationẽ (sub qua hoc loco omnis generis illegitimas comixtiones & pollutiones Paulus cõplectitur) conijciat. Ac etiamsi corpus impollutum seruetur, tñ si cor ita, sicut dictũ est, vratur: nõ retinetur vera & pura definitio cœlibatus, q̃ Paulus constituit in sanctitate corporis & spiritus. Et ꝙ interior illa vstio, etiamsi non accedat externa pollutio, sit corã Deo pctũ contra præceptum; Non mœchãberis: Christus expressis verbis pronuntiat, Matt. 5. Ego dico vobis, quicunq; aspexerit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam adulterium commisit in corde suo. Et vstiones illæ qñ adeo impotentes sunt, sicuti dictum est, ipsam conscientiam sauciant, inuocationẽ turbãt, exercitia pietatis interrumpunt, impediũt & maculant, vt homo no possit absq; distractione adhærere Domino. Qui igitur tales sunt, illi eo ipso intelligunt, se non esse capaces cœlibatus, hoc est, se non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda sunt ea quæ supra diximus.

Interior vstio est peccatum contra sextum præceptum.

Num vero illi non possunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imo hoc ipsum Paulus agit, vt quisque pro ratione doni & vocationis suæ, tale genus vitæ sibi deligat, in quo bona conscientia possit Deo placere & apud Dominũ manere, &c. Non autem præscribit, vt is, qui facta ea, de qua diximus, exploratione vritur, ptinaciter eiurato coniugio, quærat & affectet donũ continẽtiæ. Nec cõsulit, vt in vstione maneat, sed inquit: pp vitandam fornicationem quisq; habeat coniugem. Item, melius est nubere q̃ vri. Et ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestrã. Affirmat coniugiũ esse propriũ donũ ac peculiarem vocationẽ ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu cõtinere nõ valẽt, Deo bona cõscientia, in iustitia & sanctitate seruire, ipsi placere, quæ eius sunt, curare, & ipsi dono & beneficio diuino, adhærere possint. Quod vero illi, qui donum continẽtię habẽt, cœlibatum eligere possint, & tñ nõ peccent, etiamsi matrimonium contraxerint, in seq. cap. explicabimus. Nunc tantum hoc ostendendum fuit, non omnes esse ad cœlibatum idoneos, eo quod donum continentiæ non sit commune, sed peculiare, & qua norma recte exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an vero non.

Carentes cõtinentiæ dono, scriptura iubet contrahere matrimonium.

Expositis his fundamẽtis, quæ certa, firma & manifesta sunt, non difficilis erit explicatio eorum, quæ de generali possibilitate cœlibatus a Pontificijs opponi solent, vt speciose ita formatur argumentum. Propositum, vt Deo placeas, cures ea, quæ sunt Domini, & absq; distractione Domino adhæreas, pium est, & ab omnib. suscipiendum, ad quod etiam Deus gratiam suam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expressis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus est suscipiendus, & Deus donum illud nemini petenti denegabit. Et Monachi in suis Legendis multa fingunt miracula, quomodo tales miraculose ab Angelis castrati, alijs virilia exusta, & sine sensu reddita, ex alijs sensus libidinis prorsus sublatus, &c.

Sed responsio ex Pauli disputatione vera & perspicua sumitur, in personis scilicet ad cœlibatũ idoneis hæc locum habere. Neq; enim soli cœlibes Deo placẽt, quasi in pio coniugio nemo possit curare, quæ sunt Dei, & Domino adhærere, sicut hęc supra sunt explicata. Si vero excipiatur, quia melius & expeditius hæc in cœlibatu præstari possunt, ideo ab omnibus cœlibatũ eligendum. Respõdet contextus Paulinæ disputationis. Deum

voca-

vocationes suas ita distribuisse: quod non omnes sed quosdā sibi velit in cœlibatu seruire, quosdā vero non in cœlibatu, sed in matrimonio. Et addit: vnusquisq; proprium donum habet ex Deo, vnus scil. vt in cœlibatu possit expeditius Deo seruire, hoc est, qui donū continētiæ habet: alius vero, vt in coniugio rectius hoc prestare possit, qui scilicet vritur, & non cōtinet. Et extra controuersiam est Deum omniū optime nosse, in quo vitæ genere quisq; ipsi cōmodissime seruire possit & debeat, & ad hoc gratiam & auxilium suum nemini vult denegare. Quod si donū continentiæ non habeas, & tamen induas persuasionem, te in cœlibatu posse melius Deo seruire atq; ideo petas tibi dari donū continentiæ à Deo, iā sapiētia Dei à filiis suis iustificatur, & idē est ac si Abiathar existimaret, se melius posse Deo seruire in functione militari, atque ideo peteret à Deo sibi dari dona Dauidis. Et Paulus nō in genere omnibus dicit, quod in cœlibatu expeditius possint Deo seruire, sed de ijs, qui donū cōtinentiæ habēt: de alijs vero dicit melius est nubere. Et post recitatas commoditates cœlibatus subijcit: Hæc ad vtilitatē vestrā dico, nō vt laqueum inijciā vobis. Ergo cœlibatus quibusdam, qui .s. donum continētiæ non habent, non tantū non confert ad hoc, vt indiuulse Deo adhæreant & expeditius ea, quæ Domini sunt, curent, sed laqueū potius inijcit, quo irretiti à Deo abstrahātur, & retro post satanā conuertantur, 1. Tim. 5. Paulus igitur finē monstrat ab omnib. expetendum, vt .s. Deo placeas, & indiuulse Domino adhæreas. Illud vero vult exigi ad mensuram doni, quod quisq; ex Deo habet, an .s. in cœlibatu an vero in coniugio hoc commodius & expeditius, pro ratione tui doni facere possis. Sed generalis, aiūt, promissio est: Quicqd petieritis Patrē in nomine meo, dabit vobis. Et Iac. 1. Qui indiget petat à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c. Respondeo, 1. Io. 5. additur limitatio: Si quid petierimus secundū voluntatē eius, audit nos. Diximus autē supra de differentia donorum, quod quædam sint generalia, omnibus fidelibus promissa: quædam vero sint singularia, seu peculiaria, de quibus Paulus dicit: Distribuit ea non indifferēter omnibus fidelibus, sed prout vult, vni sic, alteri vero sic.

Deo, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Ita obiiciūtur & illæ sentētiæ. Phil. 3. Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo, Mar. 11. Omnia sunt possibilia crēdenti, 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis, sed Deus nos idoneos facit, Phil. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Sed respōsio plana est. Quædam enim sententiæ loquuntur de donis generalibus, quæ omnib. fidelibus necessaria sunt, quædam vero loquuntur de gratia & auxilio Dei in cuiusq; vocatione. Neq; enim Paulus præsumit, se posse exercitum ducere, Rempubl. administrare, &c. quādo dicit: Omnia possum in Christo. Nec petit, vt ad ea quæ extra vocationē suam fiunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit: Sed de vocatione sua, & de donis ad eā necessariis loquitur. De dono vero continentiæ quod Deus illud non velit generale esse, sed quod quosdā non ad cœlibatū, sed ad coniugiū vocarit, supra demonstratū est. Ratio igitur dissimilitudinis inter dona generalia seu vocationē communē, & inter dona singularia seu vocationē specialē monstrat fontes explicationū, vt quando dicunt: Resistere Satanæ, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis, tempore persecutionis vitam & fortunas in discrimen adducere, multo est difficilius, quam a mulierculæ complexu continere. Sed hæc licet naturæ virib. impossibilia, per gratiam facta fuerunt possibilia nō viris tantum, verum etiam infirmis puellulis. Quidni in continentia multo facilius illud fieret? Respondeo: Vocatio communis est omnium piorum, vt Diabolo, mundo & carni resistant, & in persecutione Christum confiteantur. Et ad hæc Deus gratiam suam omnibus petentibus promisit. Non autem communis omnium piorum vocatio est ad cœlibatum, sed Deus vni vult gratiam seu donum ad cœli-

Obiectio alia.

batum, alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus recte dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incontinentiam, Paulus dicit: Conuenite rursus in vnum, ne vos tentet Satan. Item, volo iuniores viduas nubere, nullam occasionem dare aduersario, iam enim quædam conuersæ sunt retro post Satanam.

Quod vero dicunt, alia esse remedia ad reprimendam incontinentiam, quam solum coniugiū, vt laborare, orare, corpus castigare, &c. Non igitur statim eum, qui sentit tentationes aliquas incontinētiæ, debere ad coniugium prouolare. Hoc etiam in præcedentibus, cum de vstione ageremus, explicatū est. Donum enim continentiæ in illis, quibus datum est, ea diligentia, de qua argumentum loquitur, exuscitatur & excolitur. Reliquis vero, qui donum illud ex Deo non habent, Paulus dicit: si non continent, contrahant matrimonium. Melius est enim nubere quam vri, &c.

De dicto Sap. 8.

Frequentissima apud Augustinum & alios est allegatio eius sententiæ, quæ extat Sap. 8. Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, &c. Et inde conantur probare, donū cœlibatus generaliter promissum esse omnib. petētibus. Sed profecto locus ille, si recte inspiciatur, nō probat hoc. Manifestū enim est, autorē ibi loqui in persona Salomonis, dicit enim: Tu elegisti me Regē populo tuo, & dixisti me ædificare templū in monte sancto tuo, &c. Et certe Salomon nō fuit cœlebs. Cumq; ꝓlixe describatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit. Adij Dñm, & deprecatus sum illum, & dixi &c. Prorsus nulla fit mentio cœlibatus, sed sapientiā sibi petit dari. Ipsa igitur luce clarius est, locū illum nō loqui de cœlibatu. Historia. n. Salomonis, in cuius persona illa dicuntur, hoc nō admittit. Sed inquis, ponitur ibi vocabulū ἐγκρατής, quod continentiam significat. Consideretur aūt totus cōtextus loci, quale r. donū intelligat, cuius auctor sit Deus, non nobis diuinandū reliquit, sed longa precatione exponit: Adij enim, inquit, Dominum, & deprecatus sum ipsum, & dixi, &c. Nullum autē verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cum in præcedentibus dixisset, se a puero amasse, & sectatum fuisse sapientiam, sed intellexisse, ꝙ non posset eam consequi, nisi ex dono Dei, ideo inquit, Adii Dominū, & deprecatus sum ipsum, Da mihi sapientiam, &c. Sicut igitur in cōmuni lingua Græca vox ἐγκρατής, sæpe ita vsurpatur, quando aliquis cōpos alicuius rei fit: sic hoc etiam in loco recte accipi potest, cum viderem, me nō posse compotē fieri sapientiæ, quam amabā, oraui igitur Dominum. Ita totus contextus optime cohæret. Ineptissimum aūt esset, si de cœlibatu proponeret, & postea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorsus mentione facta cœlibatus. Sed etiamsi in vsitata significatione accipiatur, nō extorquebitur inde, donū cœlibatus commune esse omnibus petentibus. Nam vocabulū ἐγκρατής, tribuitur ēt coniugibus castis, qui liberos habent, Tit. 1. Et quia Salomon Sap. 8. loquitur: Non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulum ἐγκρατής ibi intelligendum est. Nam 3. Regum 3. Coniugium Salomonis ante orationem pro sapientia describitur. Et consideretur, quomodo cum toto contextu sententia illa cohæreat. Nam cap. 7. dixit: Spiritum sapientiæ esse sanctum & incoinquinatū, ἀμόλυντον. Et c. 8. inquit. Sapientia docet σωφροσύνην temperantiam seu pudicitiam, quæ etiam in coniugio est. 1. Tim. 2. Et postea dicit: cum animā bonæ indolis nactus essem, dedi operā, vt corpus etiam esset ἀμίαντον impollutum, quia. s. sapientiæ, cuius Spiritus impollut⁹ est, cupiebam particeps fieri. Sed vidi esse donū Dei, corpus impollutū seruare, ideo oraui Dominū. Quomodo vero Solomo cor-

Vox ἐγκρατὴς Sapient. 8.

pus suum impollutum seruauerit, historia ipsius ostendit. in adolescentia siquidem illegitimas commixtiones vitauit, & postea coniugium iniјt, cuius thorus, quia immaculatus est. corpus seruat incontaminatum corã Deo. Et quidem non in cœlibatu, sed in coniugio posito Salomoni donũ sapientiæ, cuius Spiritus impollutus est, collatum fuit. 3. Reg. 3. Quid igitur ἐγκράτεια illa sit, quã Salomon non & petiuit & impetrauit, cuius auctor & donator Deus est, ex historia Salomonis luce meridiana clarius est. Hæc de sentẽtia illa, Sapien. 8. quæ tanto cum apparatu allegari solet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omnium certissimæ sunt, quas ipsæ textus circumstantiæ monstrant, subministrant & confirmant.

Postremo non ignoro, plerosq; ex Patribus ita disputare, quasi videantur sentire, omnes, si modo velint & petant, posse continentiam in cœlibatu præstare. Illud enim (qui potest) ita interpretantur, quicunque vult capere, capiat. Sed hæc explicatio manifeste pugnat cum Paulo, sicut perspicue in præcedentibus demonstrauimus. Et ipsi Patres etiam cum Christo & Paulo sentiunt ac loquuntur. *De testimonijs Patrum.*

Ignatius enim ad Smyrnẽses inquit: εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο: hoc est, Si quis põt incontinentia manere, maneat sine gloriatione: si vero gloriatus fuerit perijt. *Ignatius.*

Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, si tamen possimus. *Hilarius.*

Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines esse possent, nunquam & Dominus diceret, Qui potest capere, capiat. & Apostolus in suadendo non trepidaret. Et in Matth. 19. scribit: Vnde infert Dominus, qui potest capere, capiat. vt vnusquisq; consideret vires suas, vtrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, vt qui potest capere, capiat. *Hieronymus.*

Augustinus ad Pollentium c. 19. inquit: Ad cœlibatum cõsilio Apostoli, quicunq; potest capere, prouocatur. Idẽ, de virginitate, 40. Vnusquisq; habet propriũ donum. Quis ergo donat illa? Quis distribuit propria vnicuiq; sicut vult? Nempe Deus, apud quem non est iniquitas. Ac per hoc qua æquitate ille faciat alios sic, alios autem sic, homini nosse aut impossibile aut difficile est: quin tamen æquitate faciat, dubitare fas non est. *Augustin.*

Et Gregorius de cura pastorali parte 3. cap. 30. dicit donum cœlibatus non esse omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summum esse, quod negauit omnium. Et capite præcedenti scribit: Cœlibes esse à pastoribus admonendos, vt si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. *Gregorius.*

Bernhardus etiã in sermone ad Clericos, de contemptu mundi: Vtinã, qui continere non valent, cœlibatui dare nomina vereantur, sumptuosa enim turris est. & verbum grande, quod non omnes capere possunt. *Bernhardus.*

Hæ veterum sententię manifeste ostendunt, ipsos sensisse, quod non omnibus detur donum illud, vt possint continere. Quia vero donum cõtinentiæ, etiam in illis, quibus datur, recipitur, exuscitatur, excolitur, & cõseruatur, non sine magno studio, conatu, labore & lucta, à petentibus, sicut supra ostendimus; & multi desidia illud suffocãt & extinguunt: ideo in hanc sententiã recte accipi possunt dicta quædam Patrũ, vt cum Origenes dicit: Qui vult capax esse verbi de castitate, petat, credens dicenti, & accipiat non dubitans de illo, quod dictum est, omnis qui petit, accipit. Et quod Augustinus ad Pollentium, l. 2. c. 19. Non eos terreat sarcina continentiæ, leuis erit, si Christi erit: Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat à

iubente, quod iusserit. Item, quod Chrysostomus dicit: Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datum est à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui, vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta si accipiantur eo modo, vt dictum est, nihil habent incommodi: si quis vero ea voluerit ita torquere, quod donum continētiæ indifferenter omnibus offeratur, si modo velint, petant & conentur, is faciet patres directe pugnare contra Christum, contra Paulum, imo contra seipsos etiam. Et si qui ex Patribus maxime ita sensissent ipsi darent nobis veniam, quod mallemus certam & manifestam Christi & Pauli sententiam, quam priuatas hominum cogitationes sequi.

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID PAVLVS DE proposito suscipiendi cœlibatus doceat.

An vouendus sit cœlibatus.

Cum itaq; constet cœlibatum esse vitæ genus, Deo placens in his, qui donū habent: quæstio iam est, à quibus & quomodo genus illud vitæ suscipiendum & instituendum sit. Et an voto aliquis ad cœlibatum, in perpetuū abiurato coniugio, se astringere possit aut debeat, ita vt emisso voto, nec possit nec debeat, in perpetuum, sub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam casu, si necessitas flagitarit, remedio coniugij diuinitus contra vstionē & vitandam fornicationem instituto vti. Hoc. n. est quod IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui castitatem vouerunt, non posse sub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamsi sentiant se castitatis donum non habere. Pelagus autem opinionum, & carnificina conscientiarum, est hæc quæstio, quādo ex hominum præsumptis sententijs & decretis æstimanda instituitur. Simplex vero & plana est eius explicatio, si lucerna pedibus nostris sit verbum Domini. Ex scripturis igitur diuinitus inspiratis (iuxta Magni Constantini consilium) sumemus quæstionis huius solutionem, & apparebit, quantum conscientiæ intersit, an semitas Domini rectas in scriptura præmonstratas, an vero anfractus seu labyrinthos potius viarum humanarum ingrediatur.

Non præditi dono continentiæ contrahant.

An habentibus donum continentiæ interdictum sit coniugium.

Qui igitur donum continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus nec præcipitur, nec consulitur: Sed mandatum habet, si non continet, contrahat matrimonium, melius est nubere quam vri &c. Nec bene igitur, nec recte facit, qui sine dono continentiæ cœlibatui se astringit. sicut in præcedenti capite ex Pauli sententia ostensum est. Sed quid de illis, qui donum habent, vt adhibita ea, de qua supra dictum est, diligentia, flammas libidinis possint vel restinguere, vel reprimere & cohibere? Certe si non haberemus expressam Spiritus sancti determinationem de hac quæstione, nos iudicaremus, eum coram Deo damnabiliter peccare, qui dono continentiæ non vteretur ad cœlibatum. Ac sine dubio ingeniosi essemus, colligendis multis & varijs, ad confirmandam hanc sententiam, rationibus. Sed admiranda est Pauli modestia, quod conscientijs nihil vult, tanquam necessarium, imponere, de quo non habet expressum mandatū Domini. De virginibus igitur, inquit, præceptum Domini non habeo. non autem loquitur in genere de virginibus, hoc est de personis solutis, quæ dono continentiæ destitutæ, ad coelibatū non sunt idoneæ. De illis enim in principio dixerat se habere præceptum Domini, vt qui se non continent, cōtrahant matrimonium. Hoc ergo loco de illis virginib. loquitur, quibus a Deo datū est, vt possent verbum de coelibatu capere dicit enim: si solutus es, ne quæras vxorem. Et de illis virginib. dicit, quod si & vxorem duxeris, non peccasti. & si virgo nupserit non peccauit. Afflictionem tamē in carne habebūt huiusmodi. Vbi vides, quod Paulus hoc dicit: eos:

qui

qui donum continentiæ habent,&tamen contrahunt matrimonium,accersere quidem sibi afflictiones carnis,conscientiam tamen in spiritu coram Deo ipsis relinquit liberam, quod scilicet nubendo non peccent. Et postea dicit. Etiamsi causa incontinentiæ non intercesserit, sed tantum si pro more populi aut loci habeatur indecorum, vltra adultam ætatem aliquam seruare virginem, faciat, inquit, quod vult: non peccat, si nubat. Et hæc omnia sumit ex eo fundamento, quia, inquit, præceptum Domini non habeo, quod scilicet illi, qui donum continentiæ habent, necessario debeant in coelibatu viuere, & à coniugio abstinere. Meam autem, inquit, sententiam propono, vt qui misericordiam consecutus sum à Domino, in hoc, vt sim fidelis. Arbitror itaq;, hoc bonum esse propter præsentem necessitatem, &c. Item vidua soluta nubat, cui vult, modo in Domino, attamen beatior erit, si sic permanserit iuxta meam sententiam. Puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam. Non autem vult Paulus verbo Dei aliquid de suo addere, aut priuatas suas cogitationes verbo Dei vel æquare, vel præponere, sed γνώμην vocat, non proprie consilium (ita enim ἐντολὴν nominasset) sed sententiam seu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in casu, de quo in Scriptura nihil expressum extat, colligit: vt scilicet quisque tale genus vitæ sibi deligat, quod pro ratione circumstantiarum, loci, temporis, personarum & donorum iudicat & animaduertit sibi vtile & commodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ sunt Domini, vt sanctus sit corpore & spiritu, & indiuulse Domino adhæreat. Hac vero sua sententia, non audet coelibatum, tanquam necessarium, etiam illis, qui donum habent, iniungere, nec audet peccatum dicere, etiamsi illi, qui donum continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates coelibatus, existimo (conscientia tamen manente libera) bonum esse, sic manere. Item melius facit, & beatior erit, si habens donum, sic permanserit iuxta meam sententiam. Paulus igitur non præcipit, sed conscientijs liberum relinquit, tantum suadet & consulit, vt propter vtiles fines illi, qui donum continentiæ habent, si voluerint, in coelibatu maneant.

Ad cœlibatum non sunt cogendi, etiam qui donum continentiæ habent.

Nec vero in genere tantum consilium dat de coelibatu, sed accurate ostendit, quomodo sit suscipiendus. Tradit enim vtiles aliquot regulas seu cautiones, quas in deligendo seu suscipiendo coelibatu diligenter vult obseruari: illas, vt planior sit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemus, & ordine recensebimus.

Paulus certis regulis docet, quomodo cœlibatus suscipiendus sit.

Prima autem regula seu cautio hæc est: Ne quis laudibus coelibatus illectus temere, viribus suis non satis exploratis, vitam coelibem arripiat, sed vt diligenter consideret, quodnam donum ex Deo habeat. Normam autem explorationis ita describit, vel necessitatem quis habet, vel potestatem propriæ voluntatis. Et necessitatem vocat, quando quis, sicut Hieronymus explicat, vidit lasciuientem carnem suam in libidinem, ita vt refrenare non possit, atq; ita agnoscit, se in duplici necessitate positum. vt aut vratur & scortetur, aut vxorem ducat. Et in hanc sententiam vocabulum ἀσχημονεῖν, quo Paulus hoc loco vtitur, vsurpatur, Ro. 1. de pollutionibus contra naturam. Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Gen. 34. de stupratione Dinæ. Et quod dicitur Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ secundum carnem, hoc Græci reddiderũt ἀσχημοσύνην, imo membra pudenda ita vocant, Exod. 20. & 27. quod Paulus imitatus, 1. Corint. 12. Qui igitur talem ἀσχημοσύνην animaduertit, & sic oportet fieri, inquit Paulus, scilicet ad restinguendam vstionem & vitandam fornicationem, is sciat sibi non consuli, multo minus præcipi, vt committat se periculis vitæ coelibis & tentationib. Satanæ, sed meminerit man-

Verbum ἀσχημονεῖν quid.

datum esse, si se non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui vero donum continentiæ ex Deo habet, atque ita non necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis, ei liberum est, voluntatem applicare vel ad coniugium, vel ad cœlibatum. Et si cœlibatum eligat, bene facit, imo melius facit, quam si coniugium susciperet propter rationes.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, deligi & suscipi ea opinione, quasi necessitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quasi peccatum esset, si talis, qui donum continentiæ habet, matrimonium contraheret, sed libertatem conscientiæ vult conseruari.

III. In hoc delectu præcipue vult rationem haberi vocationis seu functionis cuiusq; ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatus referatur, qui supr. peculiari capite expositi sunt. Hoc, inquit, ad id, quod vobis ipsis conducibile est, dico, vt scilicet, si vocationis vestræ officia commodius & expeditius obiri possint in cœlibatu, & si donum illud habetis, deligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius possitis curare, quæ sunt Domini, sanctimoniam corporis & spiritus sectari, indiuulse Domino adhærere, ab afflictionibus carnis, & à solicitudinibus, auocantibus ab exercitijs pietatis, liberiores esse.

Non temere cœlibatus suscipiendus.

Quarto, Monet Paulus, ne temere aut leuiter aliquid constituatur in suscipiendo cœlibatu, sed vt diligens, grauis & matura adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionē facit cordis, qui stat firmus, inquit, in corde suo. Item, qui iudicauit hoc in corde suo, ne scil. ipso facto cœlibatus suscipiatur, sine certo & deliberato animi proposito, neue animo ambigente seu fluctuante suscipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter aut perfunctorie peragatur, vt quis, viribus suis non satis perpensis, & corde seu animo suo, quomodo erga cœlibatum affectus sit, nō satis explorato, aliquid constituat, cuius non multo post inconstanti mutabilitate ipsum pœniteat. Sed omnib. circumstantijs diligenter & recte consideratis, perpensis & exploratis, maturo consilio, deliberato proposito, & constanti voluntate, certi aliquid constituatur. In hac autem deliberatione caput debet esse inuocatio seu oratio, vt Deus spiritu suo salutaria consilia suggerat, deliberationes gubernet, animum, quo velit, inclinet, & ordinaria subijciat media. Sicut enim in omnibus vocationibus diuinis hoc obseruandum est, ita cum Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugium & cœlibatum, eadem ratio esse debet in hisce etiam deliberationib. Magnam enim Emphasin habent verba, quibus Paulus vtitur, vt cum dicit: hoc κέκρικεν in corde suo. Significat enim κρίνειν quando re deliberata, & argumentis, tanquam in iudicio, vtrinq; disceptatis, iudicium fertur, sententia pronuntiatur, & certi aliquid definitur, determinatur seu statuitur. Ita Act. 15. post factam συζητήσεως disquisitionem seu collationem sententiarum, Petrus his verbis pronuntiat, ideo ego iudico, &c.

Accedat deliberatio diligens.

Adhibeatur inuocatio Dei.

Et 1. Corint. 5. Paulus, laturus sententiam excommunicationis, hoc ipso verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde suo, plus est quam quādo 1. Cor. 11. dicit: Iudicate apud vos ipsos, an decorum sit, &c. Magnam etiam emphasin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim ἑστηκέναι firmiter & constanter perstare seu perseuerare. Et ἑδραῖος significat firmum ac stabilem: vnde ἑδραίωμα, fundamentum seu fulcimentum dicitur. Et 1. Corinth. 15. coniungit hæc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita sunt obfirmati, vt nō patiantur se a sententia dimoueri, ac obseruetur antithesis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donum continentiæ habeant, tamen contrahunt matrimoniū, vtitur verbo

ὑπερακμος. Et addit, faciat quod vult, non peccat, si elocat, sed in cœlibatu suscipiendo, verbis, maturæ, diligentis & grauis deliberationis, vtitur. Et ad consilia vt salutaria sint, requiritur gubernatio Spiritus sancti, & benedictio diuina, quæ pia oratione petenda & quærenda sunt. Atq; ideo etiam deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua consilium, prudentia, circumspectio, grauitas & constantia desideratur, sed parentibus vel aliis sapientioribus, qui rectius, maturius & diligentius hæc iudicare possunt, eam vult deferri & communicari. Et tamen patriam potestatem ita limitat Paulus, non quasi liberi præter suam sententiam, voluntatem & habilitatem, à parentibus pro imperio vel ad coniugium, vel ad coelibatum, destinare possent, sed patris deliberationem statuit moderandam & dirigendam esse secundum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, siue (vt Græci interpretes loquuntur) γνώμην καὶ προαίρεσιν filiæ. *Ita* enim veteres, Ambrosius, Hieronymus, *P*rimasius & Photius, illa verba Pauli recte interpretantur, non habens necessitatem, sed potestatem propriæ voluntatis.

Non ætatis iuuenilis est hæc deliberatio.

Quinto, *P*ræterea in hac deliberatione Paulus vult etiam ætatis rationem haberi. Nam hoc loco vocat virginẽ ὑπέρακμον. Et 1. Tim. 5. expresse nominat annũ ætatis sexagesimum. *I*nsinuat ergo, Primum, ætate ante ἀκμὴν. Secundo, *I*n ipsa ἀκμῇ hoc est, integra seu consistente ætate. Tertio, post ἀκμὴν. Et quidem ante ἀκμὴν, quando corpora adhuc crescunt & qualitates caloris, & humoris nondum absolutæ sunt, nec ad suum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia, Deo iuuante, potest puritas retineri. Et ad hanc diligentiam exhortandi sunt iuniores, exemplo Salomonis, Sapi. 8. sicut in præcedentibus dictum est. *I*n illa vero immatura ætate, & ex eius circumstantiis, si quis de totius reliquæ vitæ statu constituere vellet, imprudenter faceret. Post ἀκμὴν autem in ætate prouectiori circa annum sexagesimum iudicat *P*aulus, 1. Tim. 5. non opus esse scrupulosiori examine, si enim tunc vstio vel non sentitur, vel reprimi & restingui potest, non est periculum, ne annis succedentibus, crescat & inflammetur. Ad ætatem igitur intermediam, quæ ἀκμαία, hoc est, cõsistens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, sicut & Hieronymus in commentariis dicit: Parentes quidem vsq; ad legitimam ætatem custodire debent virginem, & docere, quod melius est: Si autem illa tunc noluerit, fiat quod necesse est, &c. Et adsit potestas propriæ voluntatis, ne vel corpus ægritudine languefactum, vel animus luctu & aliis solicitudinibus dicctus sit: *I*ta enim falleret deliberatio, sicut exemplum viduarum, 1. Tim. 5. indicat.

Sexto. His vero regulis omnibus, de suscipiẽdo cœlibatu, Paulus addit vtilem & necessariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis iniiciam. Obseruanda autem est Grammatica vocabuli significatio. Βρόχον enim Varinus dicit significare foramen corrigiæ, per quod ferramentum traiicitur, vt pedem constringat. Suidas dicit significare τὸ τῆς ἀγχόνης χοινίον illam partem laquei, quæ ita parata est, vt constrictione sua strangulet. Et citat Græcam sententiam, οὐδὲν ἦν μεμηχανημένος ἀγχόνην, τὸν βρόχον ἐνδεδυμένος. Pollux dicit, βρόχον significare in aucupum seu venatorum retib. foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiũtur, per quæ animalcula, si caput exerant, quasi elapsura, fortius cõstringuntur, & ita capiuntur. Et vsitatissima in scripturis est similitudo laquei: quãdo aliqs vel insidiis & dolis circũuentus, vel nõ præuidens & animaduertẽs incidit in periculũ,

Cœlibatus non nectat laqueũ conscientiarum.

Βρόχος, laqueus quid.

Non omnes fideles cœlibatui sunt idonei.

tione: Non omnes credentes habere donum continentiæ, quo ad cœlibatũ idonei esse possint. Et qui non continent sed vruntur illos certe Paulus non vult cœlibatum amplecti, eo quod multas & magnas commoditates id vitæ genus habeat. Non enim hæc de cœlibatu, inquit, ideo dico, vt laqueum vobis injiciam. Nec illis, qui donum hoc non habent, proponit mandatum, consiliu seu exhortationem, vt per castigationes corporis & orationem se idoneos reddant ad cœlibatum, multo minus addit promissionem, Deum illis, qui donu continentiæ non habent, illud dare velle si modo velint conentur & cœlibatum accipere annitantur sed ait: Qui se non continent cōtrahant matrimonium. Melius enim est nubere, quam vri. Et propter fornicationē vitandam quisq; habeat coniugem. Ac rationem addit: Ne vos tentet satanas propter incontinentiam vestram.

Nota est Hieronymi querela in Epist. ad Eustachium, cum se diu maceraffet in eremo, vt membra squalido cœno horrerent, ora ieiuniis pallerent, & ipse vix ossib. hæreret sola tamen inquit, libidinum incendia bullichebant. Item cū in eremo solis ardoribus inter feras & scorpiones repletus amaritudine sederet, sæpe tamen Romanis se delicijs interesse putabat. Et iuxta hanc normam indignatur iam canonem. Paulus dicit: Satanam illis qui donū continentiæ non habent, insidiari suis tentationibus propter incontinentiam. Quid vero ipsos iubet facere ne in tentationem inferantur? Vtantur inquit, remedio coniugij diuinitus ad hoc instituto & concesso, & in ea vocatione coniugij affirmat pios non minus manere apud Dominum, quam in cœlibatu. Tridentinus vero Canon dicit, eos qui donu continentiæ non habent sed tentantur propter incontinentiā, modo voueat cœlibatum, non debere remedio matrimonij diuinitus instituto & concesso vti, sed sperare debere, Deum non permissurū nos supra id, quod possumus, tentari. At qui remedium diuinitus ordinata negligit & abijcit, & sine mandato ac certa promissione extra donum & vocationē suam, fiducia diuini auxilij aliquid priuata sua præsumptione affectat & suscipit is tentat Deum. Ita ergo tales cœlibes, qui donum non habent, primo a Satana tentantur, & deinde ipsi vicissim Deum tentant. Non itaque mirum est, si in nefandas turpitudines, & in æternum exitium præcipites ruant. Sed Deus, inquit Canon, rectè petentibus nihil denegat. Bene vero est, quod addunt (Recte petentibus) Nemo vero recte potest petere, sine mandato & promissione Dei. Vbi vero habes mandatum Dei? vbi promissionem? si donum continentiæ tibi non sit datum, & si tentaris propter incontinentiam, vt matrimonium abiures, & interea petas tibi dari donum continentiæ? imo directe pugnas contra ordinationem Dei, quæ illos, qui non continent, sed vruntur & a Satana propter incontinētiam tentantur, iubet vti matrimonjo, tanquam remedio diuinitus instituto, ad vitandas vstiones & fornicationes.

Examen Canonis Trid. iuxta Pauli sententiam.

De eo, Deum rectè petentibus nihil denegare.

Vetustas opinionis, cœlibatum esse possibilem omnibus.

Et dignum est obseruatione, quod præsumptio de generali possibilitate cœlibatus ipsis Apostolorum tēporibus exorta, & ab ipsis etia Apostolis manifesta experiētia refutata fuerit. Paulus enim 1. Tim. 5. recitat exemplum iuniorum viduarum, quæ cum donum continentiæ non haberent, & nihilominus genus vitę cœlibis amplexæ fuerant absq; dubio ista persuasione, quod & vellent & possent cœlibatum seruare, tentationes Satanæ non euaserint sed conuersæ fuerint retro post Satanā. Et Paulus hac experientia edoctus non dicit: Volo iuniores viduas conari, anniti carnem castigare luctari contra tentationes, & orare: Ita omnibus possibilis erit cœlibatus sed dicit: Volo iuniores viduas nubere, & rationem addit: Ne detur occasio aduersario: Item, ne conuertantur retro post Satanā, a quo scilicet, si donum continentiæ non habent, tentantur propter incontinentiam. Si itaque semel constituerimus, non nostræ rationis esse actiones speculatio-

cusationes, vel hominum traditiones, ſed expreſſam Spiritus ſancti ſententiam in illis locis, vbi ex profeſſo materiam hanc tractat, ſequi: nullum amplius dubium eſſe debet, quam quod donum continentiæ non ſit commune omnibus fidelibus, quodq; illis, qui non continent, ſed vruntur, remedium coniugij propoſitum ſit.

De iis qui donum continentia habent.

Sed tamen & hoc certum eſt aliquos poſſe ſe caſtrare propter regnum cœlorum, ſed quibus datum eſt, hoc eſt, qui propria illud donum ex Deo habent. Matt. 19. 1. Cor. 7. Cum igitur donum illud quidam habeant, quidam non habeant, quæſtio eſt complectens totam hanc diſputationē, qui illi ſint, qui habent, & qui non habent, ſeu quod ſit κριτήριον, iuxta quod examinari, inquiri, deprehendi, & ſtatui poſſit, an quis donum illud habeat vel non. Hoc enim eſt quod Paulus dicit: Iudicandum eſſe an habeas neceſſitatem, an vero poteſtatē propriæ voluntatis. Et quia Tridentinus Canon videtur noſtros perſtringere, quaſi ex ſenſu donum continentiæ metiantur, cum inquit, qui non ſentiunt, ſe donum caſtitatis habere, &c. explicabimus hanc quæſtionem eo diligentius. Norma igitur eius examinis ſeu inquiſitionis traditur Matth. 19. 1. Cor. 7. Quia enim Chriſtus tria genera Eunuchorum ponit, donum ergo continentiæ non illis tantum eſt, qui vel corpore ad coniugium ſunt inhabiles, vel qui natura ita ſunt frigidi, vt nullam appetitionem vel inclinationem ad venerem ſentiant. Sed ſicut in reliquis donis diuinis, quia caro cōcupiſcit aduerſus Spiritū, ſtudio, conatu, lucta aduerſus carnem, & oratione dona ſunt exuſcitanda, excolenda & conſeruanda: Idem etiam in dono continentiæ faciendum eſt. Qui enim negligentia ita torpet, vt nulla diligentia conetur & ſtudeat continentiam colere, nulla lucta concupiſcētiæ reſiſtat, vt eam reprimat, corpus temperātia & honeſtarum occupationum exercitijs non ſubigat, nec caueat & vitet occaſiones prouocātes libidinē, adeo vt ne quidē petat donum & auxilium Dei ad continentiā, ſed delicijs ſe dedat, crapula ſeu ſaturitate ventrem diſtendat, otium ſectetur, & incentiua (vt dici ſolet) libidinis aucupetur, is donum continentiæ non accipiet, &, etiamſi ipſi datum ſit, non exuſcitabit & excolet, ſed ſuffocabit potius & extinguet. Studio igitur, conatu, & lucta, abſtinentia & oratione opus eſt, vt recte explores, an datum tibi ſit donum cœlibatus, vel an Deus illud tibi dare velit.

Vnde deprehendatur an quis continentiæ dono ſit praditus.

Et ad quam normam exigenda ſit illa exploratio, hæc dicta Pauli oſtēdunt. Propter vitanda ſtupra quiſque habeat coniugem. Ne vos tentet ſatanas propter incontinentiam veſtram. Melius eſt nubere q̄ vri. Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Vt adhęreatis Domino abſq; diſtractione. Significat autem πύρωσις in tentationib. impetū ſeu vehementiam affectuum, qui non in ſuperficie tantum pungunt, & leuiter excuti poſſunt, ſed qui quaſi incendio quodam cor penetrāt, adurunt & depopulantur. Ita Græci interpretes eo vocabulo vtuntur, Pſal. 9. & 17. Et Paulus etiam ita loquitur, 2. Cor. 11. Quis ſcandalizatur, & ego nō vror. Hoc vero loco ſignificat flammas & incendia libidinis, quando cor æſtuat, & cœco carpitur igni. Recte igitur Thomas dicit, non ſtatim vritur qui calorem ſentit. Sed quando in vita cœlibe titillationes concupiſcētiæ aculeis ſuis te pungunt, & æſtū aliquē ſentis, nō ſtatim exclames te vri: ſed diligētia, conatu, luctu, tēperantia & oratione fortiter repugnes, timorē Dei & amorē veræ pudicitiæ opponas, impuras cogitationes præcidas, turpes motus reprimas, occaſiones vites & robur reſiſtendi à Domino tibi dari petas. Quod ſi hac diligentia flammæ libidinis poſſit reprimi, repelli vel reſtingui, nondum laboras vſtione, de qua Paulus loquitur. Sed hoc ipſum eſt donū continētiæ, q̄ ea diligentia in lucta à petente accipitur, exuſcitatur, excolitur & conſeruatur. Si vero flammæ libidinis tam ſunt ardentes, vt hac diligentia vel reprimi, vel reſtingui, vel repelli nō poſſint, iuxta dictum: Quoque magis premitur

Vri ſeu πύρωσις.

Thomas.

In quibus ſit donum continentia.

In quibus non ſit.

tur, tanto magis æstuat ignis) sed intro penetrent, voluntatem occupent, cor inflamment, cogitationes abripiant, & totum corpus incendāt, vt cor vel pleno assensu, vel cœco & inquieto impetu libidinis æstuet & ardeat: tunc certum est, te non esse capacē dicti Christi, hoc est, non habere donū cōtinentiæ ex Deo. Et hoc est vstio seu tentatio illa Satanæ per incontinētiam, q̄ Paulus remedio coniugij restinguendam esse docet, ne vel corpus fornicatione, vel Spirit⁹ vstione inquinetur. Periculum.n. seu præcipitiū potius in tali vstione imminet, ne satan naturam infirmā in fornicationē (sub qua hoc loco omnis generis illegitimas cōmixtiones & pollutiones Paulus cōplectitur) conijciat. Ac etiamsi corpus impollutum seruetur, tñ si cor ita, sicut dictū est, vratur: nō retinetur vera & pura definitio cœlibatus, q̄ Paulus constituit in sanctitate corporis & spiritus. Et q̄ interior illa vstio, etiamsi non accedat externa pollutio, sit corā Deo pctū contra præceptum; Non mœchaberis: Christus expressis verbis pronuntiat, Matt. 5. Ego dico vobis, quicunq; aspexerit mulierē ad concupiscendu eam, iam adulterium commisit in corde suo. Et vstiones illæ qñ adeo impotentes sunt, sicuti dictum est, ipsam conscientiam sauciant, inuocatione turbāt, exercitia pietatis interrumpunt, impediūt & maculant, vt homo nō possit absq; distractione adhærere Domino. Qui igitur tales sunt, illi eo ipso intelligunt, se non esse capaces cœlibatus, hoc est, se non habere donum continentiæ ex Deo. Et de illis intelligenda sunt ea, quæ supra diximus.

Interior vstio est peccatum contra sextum præceptum.

Num vero illi non possunt Deo placere, & Domino adhærere, quia donum continentiæ non habent? Imo hoc ipsum Paulus agit: vt quisque pro ratione doni & vocationis suæ, tale genus vitæ sibi deligat, in quo bona conscientia possit Deo placere & apud Dominū manere, &c. Non autem præscribit, vt is, qui facta ea, de qua diximus, exploratione vritur, ptinaciter eiurato coniugio, quærat & affectet donū continētiæ. Nec cōsulit, vt in vstione maneat, sed inquit: pp vitandam fornicationem quisq; habeat coniugem. Item, melius est nubere q̄ vri. Et ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestrā. Affirmat coniugiū esse propriū donū ac peculiarem vocationē ex Deo, in qua illi, qui in cœlibatu cōtinere nō valēt, Deo bona cōscientia, in iustitia & sanctitate seruire, ipsi placere, quæ eius sunt, curare, & ipsi dono & beneficio diuino, adhærere possint. Quod vero illi, qui donum continētię habēt, cœlibatum eligere possint, & tñ nō peccent, etiamsi matrimonium contraxerint, in seq. cap. explicabimus. Nunc tantum hoc ostendendum fuit, non omnes esse ad cœlibatum idoneos, eo quod donum continentiæ non sit commune, sed peculiare, & qua norma recte exploretur, an quis donum continentiæ habeat, an vero non.

Carentes cōtinentiæ dono, scriptura iubet contrahere matrimonium.

Expositis his fundamētis, quæ certa, firma & manifesta sunt, non difficilis erit explicatio eorum, quæ de generali possibilitate cœlibatus à Pontificijs opponi solent, vt speciose ita formatur argumentum. Propositum, vt Deo placeas, cures ea, quæ sunt Domini, & absq; distractione Domino adhæreas, pium est, & ab omnib. suscipiendum, ad quod etiam Deus gratiam suam nemini petenti denegat. Sed cœlibatui expressis verbis Paulus hoc tribuit. Ergo cœlibatus ab omnibus est suscipiendus, & Deus donum illud nemini petenti denegabit. Et Monachi in suis Legendis multa fingunt miracula, quomodo tales miraculose ab Angelis castrati, alijs virilia exusta, & sine sensu reddita, ex alijs sensus libidinis prorsus sublatus, &c.

Sed responsio ex Pauli disputatione vera & perspicua sumitur, in personis scilicet ad cœlibatū idoneis hæc locum habere. Neq; enim soli cœlibes Deo placent, quasi in pio coniugio nemo possit curare quæ sunt Dei, & Domino adhærere, sicut hęc supra sunt explicata. Si vero excipiatur, quia melius & expeditius hæc in cœlibatu præstari possunt, ideq ab omnibus cœlibatū eligendum. Respōdet contextus Paulinæ disputationis. Deum

voca-

vocationes suas ita distribuisse, q non omnes, sed quosdā sibi velit in cœlibatu seruire, quosdā vero non in cœlibatu, sed in matrimonio. Et addit: vnusquisq; proprium donum habet ex Deo, vnus scil. vt in cœlibatu possit expeditius Deo seruire, hoc est, qui donū continētiæ habet: alius vero, vt in pio coniugio rectius hoc prestare possit, qui scilicet vritur, & non cōtinet. Et extra controuersiam est, Deum omniū optime nosse, in quo vitę genere quisq; ipsi cōmodissime seruire possit & debeat, & ad hoc gratiam & auxilium suum nemini vult denegare. Quod si donū continentiæ non habeas, & tamen induas persuasionem, te in cœlibatu posse melius Deo seruire, atq; ideo petas tibi dari donū continentiæ à Deo, iā sapiētia Dei à filiis suis iustificatur, & idē est, ac si Abiathar existimaret, se melius posse Deo seruire in functione militari, atque ideo peteret à Deo sibi dari dona Dauidis. Et Paulus nō in genere omnibus dicit, q in cœlibatu expeditius possint Deo seruire, sed de ijs, qui donū cōtinentiæ habēt: de alijs vero dicit: melius est nubere. Et post recitatas commoditates cœlibatus subijcit: Hæc ad vtilitatē vestrā dico, nō vt laqueum inijciā vobis. Ergo cœlibatus quibusdam, qui .s. donum continētiæ non habent, non tantū non confert ad hoc, vt indiuulse Deo adhæreant, & expeditius ea, quę Domini sunt, curent, sed laqueū potius inijcit, quo irretiti à Deo abstrahātur, & retro post Satanā conuertantur, 1. Tim. 5. Paulus igitur finē monstrat ab omnib. expetendum, vt .s. Deo placeas, & indiuulse Domino adhæreas. Illud vero vult exigi ad mensuram doni, q quisq; ex Deo habet, an .s. in cœlibatu, an vero in coniugio hoc commodius & expeditius, pro ratione tui doni facere possis. Sed generalis, aiūt, pmissio est: Quicqd petieritis Patrē in nomine meo, dabit vobis. Et Iac. 1. Qui indiget petat à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c. Respondeo, 1. Io. 5. additur limitatio: Si quid petierimus secundū voluntatē eius, audit nos. Diximus autē supra de differentia donorum, q quædam sint generalia, omnibus fidelibus promissa: quædam vero sint singularia, seu peculiaria, de quibus Paulus dicit: Distribuit ea non indifferēter omnibus fidelibus, sed prout vult, vni sic, alteri vero sic.

Deéo, Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Ita obiiciūtur & illæ sentētiæ, Phil. 3. Omnia possum in eo, qui me confortat, Christo, Mar. 11. Omnia sunt possibilia credenti, 2. Cor. 3. Non sumus idonei ex nobis ipsis, sed Deus nos idoneos facit, Phil. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Sed respōsio plana est. Quædam enim sententiæ loquuntur de donis generalibus, quæ omnib. fidelibus necessaria sunt: quædam vero loquuntur de gratia & auxilio Dei in cuiusq; vocatione. Neq; enim Paulus præsumit, se posse exercitum ducere, Rempubl. administrare, &c. quādo dicit: Omnia possum in Christo. Nec petit, vt ad ea quæ extra vocationē suam fiunt, à Deo idoneus reddatur, quando inquit: Deus nos idoneos reddit: Sed de vocatione sua, & de donis ad eā necessariis loquitur. De dono vero continentiæ, q Deus illud non velit generale esse, sed quod quosdā non ad cœlibatū, sed ad coniugiū vocarit, supra demonstratū est. Ratio igitur dissimilitudinis inter dona generalia seu vocationē communē, & inter dona singularia seu vocationē specialē monstrat fontes explicationū, vt quando dicunt: Resistere Satanę, vincere terrores mundi, mortificare actiones carnis, tempore persecutionis vitam & fortunas in discrimen adducere, multo est difficilius, quam a muliercule complexu continere. Sed hæc licet naturæ virib. impossibilia, per gratiam facta fuerunt possibilia, no viris tantum, verum etiam infirmis puellulis. Quidni in continentia multo facilius illud fieret? Respondeo: Vocatio communis est omnium piorum, vt Diabolo, mundo & carni resistant, & in persecutione Christum confiteantur. Et ad hæc Deus gratiam suam omnibus petentibus promisit. Non autem communis omnium piorum vocatio est ad cœlibatum, sed Deus vnis vult gratiam seu donum ad cœli-

Obiectio alia.

 batum

batum, alteri ad coniugium dare. Ita de tentationibus generalibus recte dicitur: Sufficit tibi gratia mea. Sed de tentatione Satanæ per incontinentiam, Paulus dicit: Conuenite rursus in vnum, ne vos tentet Satan. Item, volo iuniores viduas nubere, nullam occasionem dare aduersario, iam enim quædam conuersæ sunt retro post Satanam.

Quod vero dicunt, alia esse remedia ad reprimendam incontinentiam, quam solum coniugiũ, vt laborare, orare, corpus castigare, &c. Non igitur statim eum, qui sentit tentationes aliquas incontinẽtiæ, debere ad coniugium prouolare. Hoc etiam in præcedentibus, cum de vstione ageremus, explicatũ est. Donum enim continentiæ in illis, quibus datum est, ea diligentia, de qua argumentum loquitur, exuscitatur & excolitur. Reliquis vero, qui donum illud ex Deo non habent, Paulus dicit: si non continent, contrahant matrimonium. Melius est enim nubere quam vri, &c.

De dicto Sap. 8.

Frequentissima apud Augustinum & alios est allegatio eius sententiæ, quæ extat Sap. 8. Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: Adij Dominum, & deprecatus sum ipsum, &c. Et inde conantur probare, donũ cœlibatus generaliter promissum esse omnib. petẽtibus. Sed profecto locus ille, si recte inspiciatur, nõ probat hoc. Manifestũ enim est, autorẽ ibi loqui in persona Salomonis, dicit enim: Tu elegisti me Regẽ populo tuo, & dixisti me ædificare templũ in monte sancto tuo, &c. Et certe Salomon nõ fuit cœlebs. Cumq; ꝓlixe describatur oratio illa, de qua locus allegatus inquit, Adij Dñm, & deprecatus sum illum, & dixi &c. Prorsus nulla fit mentio cœlibatus, sed sapientiã sibi petit dari. Ipsa igitur luce clarius est, locũ illum nõ loqui de cœlibatu. Historia n. Salomonis, in cuius persona illa dicuntur, hoc nõ admittit. Sed inquis, ponitur ibi vocabulũ ἐγκρατής, quod continentiam significat. Consideretur aũt totus cõtextus loci, quale n. donũ intelligat, cuius auctor sit Deus, non nobis diuinandũ reliquit, sed longa precatione exponit: Adij enim, inquit, Dominum, & deprecatus sum ipsum, & dixi, &c. Nullum autẽ verbum de cœlibatu in tota illa precatione inuenitur: Sed cum in præcedentibus dixisset, se à puero amasse, & sectatum fuisse sapientiam, sed intellexisse, ꝙ non posset eam consequi, nisi ex dono Dei, ideo inquit, Adii Dominũ, & deprecatus sum ipsum, Da mihi sapientiam, &c. Sicut igitur in cõmuni lingua Græca vox ἐγκρατής, sæpe ita vsurpatur, quando aliquis cõpos alicuius rei fit: sic hoc etiam in loco recte accipi potest, cum viderem, me nõ posse compotẽ fieri sapientiæ quam amabã, oraui igitur Dominum. Ita totus contextus optime cohæret. Ineptissimum aũt esset, si de cœlibatu proponeret, & postea in prolixa oratione aliud peteret, nulla prorsus mentione facta cœlibatus. Sed etiamsi in vsitata significatione accipiatur, nõ extorquebitur inde, donũ cœlibatus commune esse omnibus petentibus. Nam vocabulũ ἐγκρατής, tribuitur ẽt coniugibus castis, qui liberos habent, Tit. 1 Et quia Salomon Sap. 8. loquitur: Non ergo de perpetuo cœlibatu vocabulum ἐγκρατὴς ibi intelligendum est. Nam 3. Regum 3. Coniugium Salomonis ante orationem pro sapientia describitur. Et consideretur, quomodo cum toto contextu sententia illa cohæreat. Nam cap. 7. dixit: Spiritum sapientiæ esse sanctum & incoinquinatũ, ἀμόλυντον. Et c. 8. inquit. Sapientia docet σωφροσύνην temperantiam seu pudicitiam, quæ etiam in coniugio est, 1. Tim. 2. Et postea dicit: cum anima bonæ indolis nactus essem, dedi operã, vt corpus etiam esset ἀμίαντον impollutum, quia s. sapientiæ, cuius Spiritus impollutꝰ est, cupiebam particeps fieri. Sed vidi esse donũ Dei, corpus impollutũ seruare, ideo oraui Dominũ. Quomodo vero Solomo cor-

Vox ἐγκρατὴς Sapient. 8.

pus

pus suum impollutum seruauerit, historia ipsius ostendit, in adolescentia siquidem illegitimas commixtiones vitauit, & postea coniugium inijt, cuius thorus, quia immaculatus est, corpus seruat incontaminatum corã Deo. Et quidem non in cœlibatu, sed in coniugio posito Salomoni donũ sapientiæ, cuius Spiritus impollutus est, collatum fuit, 3. Reg. 3. Quid igitur ἐγκράτεια illa sit, quã Salomonon & petiuit & impetrauit, cuius author & donator Deus est, ex historia Salomonis luce meridiana clari⁹ est. Hæc de sentẽtia illa, Sapien. 8. quæ tanto cum apparatu allegari solet, hoc loco annotare volui. Illæ enim interpretationes omnium certissimæ sunt, quas ipsæ textus circumstantiæ monstrant, subministrant & confirmant.

Postremo non ignoro, plerosq; ex Patribus ita disputare, quasi videantur sentire, omnes, si modo velint & petant, posse continentiam in cœlibatu præstare. Illud enim (qui potest) ita interpretantur, quicunque vult capere, capiat. Sed hæc explicatio manifeste pugnat cum Paulo, sicut perspicue in præcedentibus demonstrauimus. Et ipsi Patres etiam cum Christo & Paulo sentiunt ac loquuntur. *De testimonijs Patrum.*

Ignatius enim ad Smyrnẽses inquit: εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο. hoc est, Si quis põt incontinentia manere, maneat sine gloriatione: si vero gloriatus fuerit perijt. *Ignatius.*

Hilarius dicit: Dominum nos admonere ad cœlibatum, si tamen possimus. *Hilarius.*

Hieronymus contra Iouinianum dicit: Si omnes virgines esse possent, nunquam & Dominus diceret, Qui potest capere capiat, & Apostolus in suadendo non trepidaret. Et in Matth. 19. scribit: Vnde infert Dominus, qui potest capere, capiat. vt vnusquisq; consideret vires suas, vtrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, quemlibet ad se alliciens. Sed consideranda sunt vires, vt qui potest capere, capiat. *Hieronymus.*

Augustinus ad Pollentium c. 19. inquit: Ad cœlibatum cõsilio Apostoli, quicunq; potest capere, prouocatur. Idẽ, de virginitate, 40. Vnusquisq; habet propriũ donum. Quis ergo donat illa? Quis distribuit propria vnicuiq; sicut vult? Nempe Deus, apud quem non est iniquitas. Ac per hoc qua æquitate ille faciat alios sic, alios autem sic, homini nosse aut impossibile aut difficile est: quin tamen æquitate faciat, dubitare fas non est. *Augustin.*

Et Gregorius de cura pastorali parte 3. cap. 30. dicit donum cœlibatus non esse omnium, his verbis: Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summum esse, quod negauit omnium. Et capite præcedenti scribit: Cœlibes esse à pastoribus admonendos, vt si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. *Gregor.*

Bernhardus etiã in sermone ad Clericos, de contemptu mundi: Vtinã, qui continere non valent, cœlibatui dare nomina vereantur, sumptuosa enim turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt. *Bernhardus.*

Hæ veterum sententię manifeste ostendunt, ipsos sensisse, quod non omnibus detur donum illud, vt possint continere. Quia vero donum cõtinentiæ, etiam in illis, quibus datur, recipitur, exuscitatur, excolitur, & cõseruatur, non sine magno studio, conatu, labore & lucta, à petentibus, sicut supra ostendimus; & multi desidia illud suffocãt & extinguunt: ideo in hanc sententiã recte accipi possunt dicta quædam Patrũ, vt cum Origenes dicit: Qui vult capax esse verbi de castitate, petat, credens dicenti, & accipiat non dubitans de illo, quod dictum est, omnis qui petit, accipit. Et quod Augustinus ad Pollentium, l. 2. c. 19. Non eos terreat sarcina continentiæ, leuis erit, si Christi erit: Christi erit, si fides aderit, quæ imperat à

iubente, quod iusserit. Item, quod Chrysostomus dicit: Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui cupit gloriam, cogitet de labore. Et Hieronymus: His datum est à Deo, qui petierunt, qui voluerunt, qui, vt acciperent, laborauerunt, &c.

Hæc veterum dicta si accipiantur eo modo, vt dictum est, nihil habent incommodi: si quis vero ea voluerit ita torquere, quod donum continẽtiæ indifferenter omnibus offeratur, si modo velint, petant & conentur, is faciet patres directe pugnare contra Christum, contra Paulum, imo contra seipsos etiam. Et si qui ex Patribus maxime ita sensissent ipsi darent nobis veniam, quod mallemus certam & manifestam Christi & Pauli sententiam, quam priuatas hominum cogitationes sequi.

CAPVT V.

DE VOTO COELIBATVS, ET QVID PAVLVS DE *proposito suscipiendi cœlibatus doceat.*

An vouendus sit cœlibatus.

Cum itaq; constet, cœlibatum esse vitæ genus, Deo placens in his, qui donũ habent: quæstio iam est, à quibus & quomodo genus illud vitæ suscipiendum & instituendum sit. Et an voto aliquis ad cœlibatum, in perpetuũ abiurato coniugio, se astringere possit aut debeat, ita vt emisso voto, nec possit nec debeat, in perpetuum, sub pœna æternæ damnationis, in quocunq; etiam casu, si necessitas flagitarit, remedio coniugij diuinitus contra vstionẽ & vitandam fornicationem instituto vti. Hoc.n. est quod IX. Canon Tridentinus dicit, eos, qui castitatem vouerunt, non posse sub pœna anathematis matrimonium contrahere, etiamsi sentiant se castitatis donum non habere. Pelagus autem opinionum, & carnificina conscientiarum, est hæc quæstio, quãdo ex hominum præsumptis sententijs & decretis æstimanda instituitur. Simplex vero & plana est eius explicatio, si lucerna pedibus nostris sit verbum Domini. Ex scripturis igitur diuinitus inspiratis (iuxta Magni Constantini consilium) sumemus quæstionis huius solutionem, & apparebit, quantum conscientiæ intersit, an semitas Domini rectas in scriptura præmonstratas, an vero anfractus seu labyrinthos potius viarum humanarum ingrediatur.

Non præditi dono continentiæ contrahant.

An habentibus donum continentiæ interdictum sit coniugium.

Qui igitur donum continentiæ ex Deo non habet, ei cœlibatus nec præcipitur, nec consulitur: Sed mandatum habet, si non continet, contrahat matrimonium, melius est nubere, quam vri &c. Nec bene igitur, nec recte facit, qui sine dono continentiæ cœlibatui se astringit, sicut in præcedenti capite ex Pauli sententia ostensum est. Sed quid de illis, qui donum habent, vt adhibita ea, de qua supra dictum est, diligentia, flammas libidinis possint vel restinguere, vel reprimere & cohibere? Certe si non haberemus expressam Spiritus sancti determinationem de hac quæstione, nos iudicaremus, eum coram Deo damnabiliter peccare, qui dono continentiæ non vteretur ad cœlibatum. Ac sine dubio ingeniosi essemus, colligendis multis & varijs, ad confirmandam hanc sententiam, rationibus. Sed admiranda est Pauli modestia, quod conscientijs nihil vult, tanquam necessarium, imponere, de quo non habet expressum mandatũ Domini. De virginibus igitur, inquit, præceptum Domini non habeo, non autem loquitur in genere de virginibus, hoc est, de personis solutis, quæ dono continentiæ destitutæ, ad coelibatũ non sunt idoneæ. De illis enim in principio dixerat se habere præceptum Domini, vt qui se non continent, cõtrahant matrimonium. Hoc ergo loco de illis virginib. loquitur, quibus a Deo datũ est, vt possent verbum de coelibatu capere dicit enim: si solutus es, ne quæras vxorem. Et de illis virginib. dicit, quod si & vxorem duxeris, non peccasti. & si virgo nupserit non peccauit. Afflictionem tamẽ in carne habebũt huiusmodi. Vbi vides, quod Paulus hoc dicit: eos:

qui donum continentiæ habent, & tamen contrahunt matrimonium, accersere quidem sibi afflictiones carnis, conscientiam tamen in spiritu coram Deo ipsis relinquit liberam, quod scilicet nubendo non peccent. Et postea dicit. Etiamsi causa incontinentiæ non intercesserit, sed tantum si pro more populi aut loci habeatur indecorum, vltra adultam ætatem aliquam seruare virginem, faciat, inquit, quod vult: non peccat, si nubat. Et hæc omnia sumit ex eo fundamento, quia, inquit, præceptum Domini non habeo, quod scilicet illi, qui donum continentiæ habent, necessario debeant in coelibatu viuere, & à coniugio abstinere. Meam autem, inquit, sententiam propono, vt qui misericordiam consecutus sum a Domino, in hoc, vt sim fidelis. Arbitror itaq;, hoc bonum esse propter præsentem necessitatem, &c. Item vidua soluta nubat, cui vult, modo in Domino, attamen beatior erit, si sic permanserit iuxta meam sententiam. Puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam. Non autem vult Paulus verbo Dei aliquid de suo addere, aut priuatas suas cogitationes verbo Dei vel æquare, vel præponere, sed γνώμην vocat, non proprie consilium (ita enim βουλὴν nominasset) sed sententiam seu iudicium, quod ex generali analogia fidei, in casu, de quo in Scriptura nihil expressum extat, colligit: vt scilicet quisque tale genus vitæ sibi deligat, quod pro ratione circumstantiarum, loci, temporis, personarum & donorum iudicat & animaduertit sibi vtile & commodum futurum, ad hoc, vt curet, quæ sunt Domini, vt sanctus sit corpore & spiritu, & indiuulse Domino adhæreat. Hac vero sua sententia, non audet coelibatum, tanquam necessarium, etiam illis, qui donum habent, iniungere, nec audet peccatum dicere, etiam si illi qui donum continentiæ habent, contrahant matrimonium. Sed inquit, propter commoda & vtilitates coelibatus, existimo (conscientia tamen manente libera) bonum esse, sic manere. Item melius facit, & beatior erit, si habens donum, sic permanserit iuxta meam sententiam. Paulus igitur non præcipit, sed conscientijs liberum relinquit, tantum suadet & consulit, vt propter vtiles fines illi, qui donum continentiæ habent, si voluerint, in coelibatu maneant.

Ad cœlibatum non sunt cogendi, etiam qui donum continentiæ habent.

Nec vero in genere tantum consilium dat de coelibatu, sed accurate ostendit, quomodo sit suscipiendus. Tradit enim vtiles aliquot regulas seu cautiones, quas in deligendo seu suscipiendo coelibatu diligenter vult obseruari: illas, vt planior sit explicatio, ex perpetuo Pauli contextu contrahemus, & ordine recensebimus.

Paulus certis regulis docet, quomodo cœlibatus suscipiendus sit.

Prima autem regula seu cautio hæc est: Ne quis laudibus coelibatus illectus, temere, viribus suis non satis exploratis, vitam coelibem arripiat, sed vt diligenter consideret, quodnam donum ex Deo habeat. Normam autem explorationis ita describit, vel necessitatem quis habet, vel potestatem propriæ voluntatis. Et necessitatem vocat, quando quis, sicut Hieronymus explicat, vidit lasciuientem carnem suam in libidinem, ita vt refrenare non possit, atq; ita agnoscit, se in duplici necessitate positum, vt aut vratur & scortetur, aut vxorem ducat. Et in hanc sententiam vocabulum ἀσχημονεῖν quo Paulus hoc loco vtitur, vsurpatur, Ro. 1. de pollutionibus contra naturam. Græci interpretes hoc vocabulo vtuntur, Gen. 34. de stupratione Dinæ. Et quod dicitur Leuit. 18. reuelare turpitudinem propinquæ secundum carnem, hoc Græci reddiderũt ἀσχημοσύνην, imo membra pudenda ita vocant, Exod. 20. & 27. quod Paulus imitatus, 1. Corint. 12. Qui igitur talem ἀσχημοσύνην animaduertit, & sic oportet fieri, inquit Paulus, scilicet ad restinguendam vstionem & vitandam fornicationem, is sciat sibi non consuli, multo minus præcipi, vt committat se periculis vitæ coelibis & tentationib. Satanæ, sed meminerit man-

Verbum ἀσχημονεῖν quid.

datum esse si se non contineat, vt matrimonium contrahat. Qui vero donum continentiæ ex Deo habet, atque ita non necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis, ei liberum est, voluntatem applicare vel ad coniugium, vel ad cœlibatum. Et si cœlibatum eligat, bene facit imo melius facit, quam si coniugium susciperet propter rationes.

II. Non vult cœlibatum, etiam ab illis, qui donum habent, deligi & suscipi ea opinione quasi necessitas præcepti diuini eum iniungeret & imponeret, aut quasi peccatum esset, si talis, qui donum continentiæ habet, matrimonium contraheret, sed libertatem conscientiæ vult conseruari.

III. In hoc delectu præcipue vult rationem haberi vocationis seu functionis cuiusq; ita, vt tota deliberatio ad veros fines cœlibatus referatur, qui supr. peculiari capite expositi sunt. Hoc, inquit, ad id quod vobis ipsis conducibile est, dico, vt scilicet, si vocationis vestræ officia commodius & expeditius obiri possint in cœlibatu, & si donum illud habetis, deligatis vitam cœlibem in hunc finem, vt commodius & expeditius possitis curare, quæ sunt Domini, sanctimoniam corporis & spiritus sectari indiuulse Domino adhærere, ab afflictionibus carnis, & à solicitudinibus, auocantibus ab exercitijs pietatis liberiores esse.

Non temere cœlibatus suscipiendus.

Quarto, Monet Paulus, ne temere aut leuiter aliquid constituatur in suscipiendo cœlibatu, sed vt diligens, grauis & matura adhibeatur deliberatio. Ideo enim bis mentionē facit cordis, qui stat firmus, inquit, in corde suo. Item, qui iudicauit hoc in corde suo, ne scil. ipso facto cœlibatus suscipiatur, sine certo & deliberato animi proposito, neue animo ambigente seu fluctuante suscipiatur. Et ne deliberatio illa leuiter, obiter aut perfunctorie peragatur, vt quis, viribus suis non satis perpensis, & corde seu animo suo, quomodo erga cœlibatum affectus sit, nō satis explorato, aliquid constituat, cuius non multo post inconstanti mutabilitate ipsum pœniteat. Sed omnib. circumstantijs diligenter & recte consideratis, perpensis & exploratis, maturo consilio, deliberato proposito, & constanti voluntate, certi aliquid constituatur. In hac autem deliberatione caput debet esse inuocatio seu oratio, vt Deus spiritu suo salutaria consilia suggerat, deliberationes gubernet, animum, quo velit, inclinet, & ordinaria subiciat media. Sicut enim in omnibus vocationibus diuinis hoc obseruandum est, ita cum Paulus inter vocationes Dei numeret & coniugium & cœlibatum, eadem ratio esse debet in hisce etiam deliberationib. Magnam enim Emphasin habent verba, quibus Paulus vtitur vt cum dicit: hoc κέκρικεν in corde suo. Significat enim κρίνειν quando re deliberata, & argumentis, tanquam in iudicio, vtrinq; disceptatis, iudicium fertur, sententia pronuntiatur, & certi aliquid definitur, determinatur seu statuitur. Ita Act. 15. post factam συζήτησιν disquisitionem seu collationem sententiarum, Petrus his verbis pronuntiat, ideo ego iudico, &c.

Accedat deliberatio diligens.

Adhibeatur inuocatio Dei.

Et 1. Corint. 5. Paulus, laturus sententiam excommunicationis, hoc ipso verbo vtitur. Hoc vero loco cum addit, iudicauit in corde suo, plus est quam quādo, 1. Cor. 11. dicit: Iudicate apud vos ipsos, an decorum sit, &c. Magnam etiam emphasin habet, quod hoc loco dicit, ἕστηκεν ἑδραῖος. Significat enim στήκειν firmiter & constanter perstare seu perseuerare. Et ἑδραῖος significat firmum ac stabilem: vnde ἑδραίωμα, fundamentum seu fulcimentum dicitur. Et 1. Corinth. 15. coniungit hæc duo, ἑδραῖοι & ἀμετακίνητοι, qui ita sunt obfirmati, vt nō patiantur se à sententia dimoueri, ac obseruetur antithesis. Paulo ante cum ageret de illis, qui licet donum continentiæ habeant, tamen contrahunt matrimoniū, vtitur verbo

παρθένον. Et addit, faciat quod vult, non peccat. ſi elocat, ſed in cœlibatu ſuſcipiendo, verbis, maturæ, diligentis & grauis deliberationis vtitur. Et ad conſilia vt ſalutaria ſint, requiritur gubernatio Spiritus ſancti, & benedictio diuina, quæ pia oratione petenda & quærenda ſunt. Atq; ideo etiam deliberationem illam non committit ætati iuuenili, in qua conſilium, prudentia, circumſpectio, grauitas & conſtantia deſideratur. ſed parentibus, vel aliis ſapientioribus, qui rectius, maturius & diligentius hæc iudicare poſſunt, eam vult deferri & communicari. Et tamen patriam poteſtatem ita limitat Paulus, non quaſi liberi præter ſuam ſententiam, voluntatem & habilitatem, à parentibus pro imperio vel ad coniugium, vel ad coelibatum, deſtinare poſſent. ſed patris deliberationem ſtatuit moderandam & dirigendam eſſe ſecundum ingenium, voluntatem, habilitatem & inclinationem, ſiue (vt Græci interpretes loquuntur) γνώμην καὶ ἕξιν filiæ. Ita enim veteres, Ambroſius, Hieronymus, Primaſius & Photius, illa verba Pauli recte interpretantur, non habens neceſſitatem, ſed poteſtatem propriæ voluntatis.

Non ætatis iuuenilis eſt hæc deliberatio.

Quinto, Præterea in hac deliberatione Paulus vult etiam ætatis rationem haberi. Nam hoc loco vocat virginẽ ὑπέρακμον. Et 1. Tim. 5. expreſſe nominat annũ ætatis ſexageſimum. Inſinuat ergo, Primum, ætate ante ἀκμήν. Secundo, In ipſa ἀκμῇ hoc eſt, integra ſeu conſiſtente ætate. Tertio poſt ἀκμήν. Et quidem ante ἀκμήν, quando corpora adhuc creſcunt & qualitates caloris, & humoris nondum abſolutæ ſunt. nec ad ſuum incrementum peruenerunt, mediocri diligentia, Deo iuuante, poteſt puritas retineri. Et ad hanc diligentiam exhortandi ſunt iuniores, exemplo Salomonis, Sapi. 8. ſicut in præcedentibus dictum eſt. In illa vero immatura ætate, & ex eius circumſtantiis, ſi quis de totius reliquæ vitæ ſtatu conſtituere vellet, imprudenter faceret. Poſt ἀκμήν autem in ætate prouectiori circa annum ſexageſimum iudicat Paulus, 1. Tim. 5. non opus eſſe ſcrupuloſiori examine, ſi enim tunc vſtio vel non ſentitur, vel reprimi & reſtingui poteſt, non eſt periculum, ne annis ſuccedentibus, creſcat & inflammetur. Ad ætatem igitur intermediam, quæ ἀκμαία, hoc eſt, cõſiſtens, florens & integra appellatur, deliberatio & exploratio illa pertinet, ſicut & Hieronymus in commentariis dicit: Parentes quidem vſq; ad legitimam ætatem cuſtodire debent virginem, & docere, quod melius eſt: Si autem illa tunc noluerit, fiat quod neceſſe eſt, &c. Et adſit poteſtas propriæ voluntatis, ne vel corpus ægritudine languefactum, vel animus luctu & aliis ſolicitudinibus dictus ſit: Ita enim falleret deliberatio, ſicut exemplum viduarum, 1. Tim. 5. indicat.

Sexto, His vero regulis omnibus, de ſuſcipiẽdo cœlibatu, Paulus addit vtilem & neceſſariam hanc cautionem: Hoc autem dico ad id, quod vobis ipſis conducibile eſt, non vt laqueum vobis iniiciam. Obſeruanda autem eſt Grammatica vocabuli ſignificatio. Βρόχον enim Varinus dicit ſignificare foramen corrigiæ, per quod ferramentum traiicitur, vt pedem conſtringat. Suidas dicit ſignificare τὸ τῆς ἀγχόνης σχοινίον, illam partem laquei, quæ ita parata eſt, vt conſtrictione ſua ſtrangulet. Et citat Græcam ſententiam, οὐδὲ ἦν μεμηχανημένος ἀγχόνην, τὸν βρόχον ἐνδεδυμένος. Pollux dicit, βρόχον ſignificare in aucupum ſeu venatorum retib. foramina, quæ quaternorum funiculorum nexibus efficiuntur, per quæ animalcula, ſi caput exerant, quaſi elapſura, fortius cõſtringuntur, & ita capiuntur. Et vſitatiſſima in ſcripturis eſt ſimilitudo laquei, quãdo aliqs vel inſidiis & dolis circũuentus, vel nõ præuidens & animaduertẽs incidit in periculũ,

Cœlibatus non nectat laqueũ conſciẽtiarum.

Βρόχος, laqueus quid.

quo coniici posset in perditionem, vel corporis vel animæ, nisi inde extricetur. Cum igitur ipsa experientia Paulus in viduis, 1. Timoth. 5. didicisset, qui casus euenire possint & soleant, etiam illis, qui deliberato animi proposito cœlibatum susceperunt, non vult cœlibatum vel suscipiendum vel susceptum cuiquam, tanquam laqueum, iniici. quo ita constrictus teneatur, vt etiamsi postea tentationibus Satanæ propter incontinentiam flammis vstionis, periculo fornicationis & quæ inde consequitur, perditioni & corporis & animæ, expositus sit, non possit inde extricari & liberari. Declarationem autem ipse addit, quibus & quando cœlibatus fiat laqueus scil. quibus & quando non amplius conducibilis & vtilis est, πρὸς τὸ εὔσχημον id est, (sicut antithesis, τοῦ ἀσχημονεῖν cuius significatio paulo ante explicata est, ostendit) ad hoc, vt honesta castitas, sine labe sinistræ famæ, ac sine pollutione carnis & Spiritus seruetur, vtq; sine auocamentis & distractione Domino pie quis adhærere possit. Qui igitur vitam cœlibem agere instituit, si postea experiatur, se a satana propter incõtinentiam periculose tentari, vstionibus pollui, in periculo fornicationis versari, inuocationem impediri, exercitia pietatis turbari flammis libidinum, quas lucta, oratione & diligentia reprimere & restinguere non potest: is si in hoc casu ad seruandum cœlibatum, quem suscepit, adigitur & cogitur, ei profecto, contra voluntatem & prohibitionẽ Pauli, laqueus iniicitur: qui vero obstinate in tali casu coelebs conatur manere, is sibiipsi, contra mentem & inhibitionem Pauli, laqueum induit. Et metaphora laquei, periculum & perditionem indicat, nisi laqueus extricetur, imo abiiciatur & abrumpatur. Qui enim laqueum non vult iniici, is certe iniectum, non vult cum periculo corporis & animæ retineri, sed abiici. Et manifesta est Pauli sententia, licet nec temere nec leuiter, ab eo, quod semel deliberato animi proposito, tanquam vocatio Dei, susceptum est, resiliẽdum sit, Deum tamen nemini coelibatum iniicere, vt ipsi laqueus sit. Imo Deum non velle, vt quisquam hominum, etiamsi spiritum Dei, sicut Paulus, habeat, vel alteri, vel sibiipsi coelibatum ita imponat, vt sit vel fiat ipsi laqueus. Ac quomodo & quando sit & fiat laqueus, ipse, sicut ostensum est, declarat. Non autem dicit, si semel deliberato proposito coelibatum suscepisti, etiamsi laqueus tibi vel sit, vel postea fiat, tamen in perpetuum, sub pœna æternæ damnationis, non potes inde liberari, sed conare, luctare, precare, &c. Hoc certe non dicit, sed simpliciter pronuntiat: Hoc dico ad id, quod vobis ipsis conducibile est, non vt laqueum vobis iniiciam, vt scilicet necesse vobis sit, in coelibatu manere, etiamsi ille vobis ad finem illum, de quo supra dictum est, non sit adiumento, sit obstaculo & impedimento, imo etiam si exponat vos periculo pollutionum, scortationis & perditionis. Relinquit igitur conscientiæ libertatem illam integram & illæsam, vt qui non continet, nubat, & si nupserit non peccat, semper enim & omnibus melius est nubere quam vri, & oppositum vel docere, vel præcipere vel facere, laqueus est contra prohibitionem Pauli.

Quibus & quando cœlibatus sit laqueus.

Hanc esse Pauli sententiam de suscipiendo coelibatu, certum & manifestum est. Nihil autem habet hæc sententia perplexi vel intricati, quod vel dubitationes parere, vel scrupulos conscientiis iniicere possit, sed est simplex, plana, conscientiis vtilis & salutaris. Tridentinum vero Concilium, seposita seu sepulta potius plana hac Pauli sententia, ita decernit Can. 9. Si quis dixerit, posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit. Non autem ignota mihi sunt illa, quæ ex Patrum scriptis, ex Conciliorũ decretis, & ex Scholasticorum disputationibus huc afferri solent. Sed quia à modesto & salutari consilio Pauli dissentiunt: Imo cum eo pu-

Trident. Canon repugnat Paulo.

gnant,

gnant, & continent vastissimum pelagus quæstionum, disputationum & dubitationum, quibus conscientiæ in periculosos illos laqueos, quos tanta solicitudine Paulus præcauere voluit, coniiciuntur: certe, sicut Apostoli dicunt Actor. 4. non est justum in conspectu Dei, homines potius audire, quam Deum per Paulum loquentem.

CAPVT VI.

DE VOTIS VETERIS TESTAMENTI.

Argumenta Pontificiorũ quibus votũ cœlibatus defendunt.

Hæc quidem simplici & piæ conscientiæ sufficerent: Plenioris tamen explicationis gratia, de præcipuis Pontificiorum argumentis, quibus ad stabiliendum votum suum cœlibatus vti solent, quædam addemus. Et quia strepitu sententiarum Scripturæ de faciendis & reddendis votis conantur conscientias turbare, breuiter perstringemus doctrinam de votis veteris Testamenti, ac addemus sententiam noui Testamenti. Non autem integram huius quæstionis explicationem, de votis in genere hoc loco instituemus, sed quæ ad soluenda Pontificiorum argumenta de voto cœlibatus vtilia & necessaria videbuntur, in compendium contrahemus.

Sententiæ generales de votis.

Obiiciuntur enim, vrgentur & inculcantur generales hæ Scripturæ sententiæ, Psalm. 76. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Psalmo 66. Reddam tibi vota, quæ distinxerunt labia mea. Num. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. Ecclesiast. quinto: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, sed quodcunque voueris, redde, multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere. Deuteron. 23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: Si nolueris polliceri absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, obseruabis, & facies, sicut promisisti Domino Deo tuo, &c.

De votis veteris Testamenti.

Hæ sententiæ generales, quando ad votum cœlibatus accommodantur, non possunt recte explicari, nisi in genere de votis aliquid dicatur.

Variæ causæ votorum populi veteris Testamenti.

In veteri igitur Testamento & facta & persoluta fuisse vota, extra controuersiam est. Considerandæ autem sunt descriptiones votorum, inde enim doctrina colligi poterit. Et summa hæc est: Faciebant in veteri Testamento vota propter varias causas, præcipue vero, quando in periculis & necessitatibus constituti, Deum pro liberatione, vel impetrando beneficio, inuocabant. In afflictionibus enim non tantum clamabant ad Dominum, sed promittebant gratitudinem, non in genere tantum, sed in specie etiam aliquid, quod juxta legem loco gratitudinis Deo offerrent, vouebant, vt Genes. 28. Num. 21. 1. Reg. 1. Ionæ 1. & 2. Psalm. 22. Cum clamarem, exaudiuit me, vota mea reddam. Psalm. 66. Reddam vota, quæ distinxerunt labia mea, & locutum est os meum in tribulatione mea. Psal. 76. Vouete (scilicet in angustia constituti) & reddite (scilicet post exauditionem & liberationem.) Vota enim in afflictionibus facta, postea in medio Ecclesiæ reddebant palam coram omni populo, narrantes suas angustias, & prædicantes beneficia Dei, vt Psalm. 22. Salua me ex ore leonis. Narrabo nomen tuum fratribus meis. In medio Ecclesiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum, timeat eum omne semen Israel, quia non auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me, vota mea reddam in conspectu timentium eum. Psalm. 66. Reddam vota: Venite & audite omnes qui timetis Deum, & narrabo, quanta fecit animæ meæ, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

Porro vouebant in veteri Testamento etiam extra pericula, vel ad gloriam Dei.& cultum eius juxta legem amplificandum. Ita vouebantur sacrificia, Leu. 7. Num. 15. Et ad extructionem templi, 2. Paralip. 5. Vel ad sustentationem ministerii & pauperum. Ita vouebantur domus, agri decimæ, Leu. 27. Deu. 12. Vel ad testificandam fidem & confessionem, Ion. 1. Act. 21. Vel vt caro subiiceretur spiritui per jeiunia & cæterarum rerum abstinentiam, Num. 30. Vel vt esset commonefactio eius, quod Paulus tradit. Rom. 12. Exhibete vos Deo hostiam viuam. Ita seipsos Deo vouebant, Leu. 27. Vel vt suo exemplo alios inuitarent & excitarent ad agnitionem & glorificationem Dei, Num. 6. 1. Reg. 1.

Vota veteris Testamenti voluntaria non carebāt expresso verbo Dei.

Et licet vota illa fiebant libera & spontanea voluntate, Deus tamen non reliquit vouentium arbitrio, vt quicquid ipsis videretur, aut quomodocunq; videretur, vouerent: sed tradito certo & expresso verbo declarauit, quæ & quomodo sibi vellet vel non vellet voueri. Habebant igitur vouentes in veteri Testamento verbum, non tantum quod illa, quæ vouebant, Deo placerent: verum etiam quod Deus illa sibi vellet voueri. Nam de iis, quæ non volebat sibi voueri, loquuntur hæc dicta, Deut. 23. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in quocunque voto, quia abominatio est Deo, Leu. 27. Primogenita & decimæ, quæ antea Domini sunt, non debent secundario per votum Domino consecrari. Prouerb. 15. Victimæ impiorum abominabiles, vota justorum placabilia. Prou. 20. Ruina est homini deuorare sanctum, & post vota facere. Eccl. 5. Displicet Deo stulta promissio.

Vota moralia veteris Testamenti.

Quæ vero volebat voueri, ea partim erant moralia, quę etiam sine voto ex mandato Dei debentur, vt Ps. 57. Super me sunt vota tua, Deus, reddam laudationes tibi. Ps. 50. Immola Deo laudem, & redde altissimo vota tua: Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te & glorificabis me. Genes. 28. Dominus erit mihi in Deum. Ad illa vero quæ alias debentur, peculiari voto ideo se obstringebant. Solet enim humanum ingeniũ in afflictionibus pium propositum gratitudinis & emendationis concipere, post liberationem vero eius secure obliuisci, ac sæpe à prauis cupiditatib. abstractum retrorespicere, & in peius ruere. Vt igitur mutabilitas illa voluntatis humanæ in bono, peculiari, & arctiori vinculo obligationis constringeretur, & securitas, torpor, ac prauæ inclinationes carnis eo fortius excuterentur, & omnes affectati prætextus præciderentur, peculiari voto juramento, se Deo ad reddenda illa, quæ alias ex mandato debentur, obligabant, vt ita perpetuam commonefactionem secum circumferrent. Ita Ps. 119. Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. 2. Par. 15. Corroborarunt fœdus, vt quærerent Deum patrum suorum in corde suo, iurauerúntque Domino voce magna cum execratione in omni corde suo. 2. Esd. 10. percutiunt foedus, & iurant cum execratione, quod velint ambulare in lege Domini, &c. Et hæc erant vota moralia.

Vota ceremonialia.

Præterea vero erant multa ceremonialia vota in veteri Testamento, quæ tamen pro ratione pædagogiæ veteris Testamenti, vel significationes, vel contestationes, vel excitationes erant moralium, poenitentiæ scilicet, fidei, charitatis & obedientiæ. Vt in gratiarum actionib. adhibebantur peculiares votiuæ libationes. Psal. 116. Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi, calicem saluationum accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Et ipsa ceremonialia vota volebat Deus referri ad moralia, imo ostendebat, se opus operatum in ceremonialibus illis non curare, si non ad moralia referrentur vt Psalm. 50. Non in sacrificiis tuis arguam te. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo laudem, & redde altissimo vota tua, & inuoca me, &c. Sacri

ficans

licans laudem honorificabit me. Psal. 51. Libera me de sanguinibus, & exultabit lingua mea iustitiam tuam, quoniam si voluisses sacrificium, dedissem. Sacrificium Domino spiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum non despicies, tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, &c.

Vota ceremonialia regebantur verbo Dei.

Et ad ceremonialia illa vota non quidem ex mandato tenebantur, erant enim libera & spontanea, Deut. 23. Eccl. 5. Sed tamen certo verbo traditum & præscriptum erat, quæ & quomodo Deus in hoc genere sibi voueri vellet, vt Psal. 66. 2. Reg. 15. 2. Paral. 25. vouentur sacrificia: Sed quæ sacrificia vouenda sint, præscribitur Leuit. 7. 22. 23. Num. 15. Ita Leuit. 27. Res votiuas Deus præscribit: Voueat seipsum, animalia, domum, agrum. Ita 1. Reg. 1. Hanna vouet Domino filium. Et tale est Nazaræorum votum, Num. 6. Ita vouendas esse primitias & decimas, præscribitur Leuit. 27. & Deut. 12. Et inde decimæ vouentur, 2. Par. 31. Aurum, argentum & similia ad structuram templi ex voto conferuntur, 1. Par. 29. 2. Paral. 5. & 15. Talia enim vouenda esse, Deus præscripserat. Exod. 25. Votum affligendæ animæ per ieiunium & abstinentiam aliarum rerum describitur, Nu. 30. Reprehendit autem Scriptura vota, quæ cōtra præscriptum Dei pugnāt, vt Michæ votum. Iud. 17. Et quæ idolis fiebant. Ierem. 44. Amos 5. Baruch 6. Imo & illa vota improbat, quæ licet bona intentione, tamen non ex præscripto Dei fiebant, quale erat Iephthæ votum, Iudicum 11. Et Dauid cum bona quidem intentione, sed sine certo verbo Dei fecisset votum de ædificando templo, 2. Reg. 7. Psal. 131. Nathan quidem Propheta votum illud probat & prædicat, sed Deus non vult, votum illud a Dauide impleri. 2. Reg. 7. 1. Paralip. 28. Adeo etiam in liberis & spontaneis votis Deus voluit verbum suum regulam esse. Nec votum Rechabitarum, Ierem. 35. de non bibendo vino, de non ædificanda domo, vinea, agro, fuit præter & extra verbum Dei. Nam abstinentiam a vino, domum, agros, &c. potuisse voueri, & liberum fuisse, vel redimere, vel non redimere, constat, Num. 6. & 30. Leuit. 27.

Certi casus in faciendis & soluendis votis veteris Testamenti excepti fuerunt.

Votum de re impia, illicita & stulta.

Votum quod nequit sine peccato præstari.

Votum de re, quæ non est in potestate vouentis.

Dispensatio votorum in veteri Testa.

Postulauit autem Deus, vt vota iuxta legem facta seruarentur. Quia alias significatio esset contēptus Dei & animi ingrati, qui obliuiscitur beneficiorum Dei. Et pugnat contra secundum præceptum. Nomen enim Domini in vanum assumitur. Cumq; peccatum sit, fidem homini datam fallere, multo magis scelus esset Deo mentiri: Obseruandum tñ est in exemplis votorum veteris Testamenti, dicta Scripturæ de reddendis votis, Deut. 23. Eccl. 5. etiam in veteri Testamento, in certis casibus, exceptionem, limitationem seu dispensationem admisisse: votum enim de re impia, illicita vel stulta Deus prohibuit fieri, & factum non voluit impleri, Deuter. 23. Eccl. 5. Prouerb. 20. Nec voluit Deus votum reddi, cuius impletio sine peccato contra mandatum Dei, non poterat fieri, vt Iephthæ votum. Pulcerrimam vero ἐπιείκειαν in dispensandis & commutandis votis etiam de rebus per se bonis & licitis, quando impleri non poterant, Deus in veteri Testamento sua voce ostendit, ne ex votis fierent laquei conscientiarum. Nam Num. 30. Si filia vel vxor, vel de familia aliquis vouerit quid, & votum iuramento confirmauerit, si pater, maritus aut herus cōtradixerit, vouens non tenetur reus voti, sed Dominus ei propitius erit, inquit textus. Leu. 27. Si quis animal immundū, quod immolari non potest, vouerit non est propter votum contra mandatū Dei offerendum, sed commutatur in precium, secundum sacerdotis æstimationem constitutum. Ibidē, si pauper est vt æstimationem voti reddere non possit, quæret apud sacerdotem dispensationem, & sacerdos non vrgebit vltra vires vouentis, sed æstimationem moderabitur secundum id, quod manus ipsius apprehendere potest, & dabit pauper, non quātum vouit, sed quan-

tum poteſt. In veteri igitur Teſtamento, in faciendis & reddendis votis, excepti fuerunt hi caſus. Primo, quando votum erat de re impia, illicita aut ſtulta. Secundo, quando votum ſine peccato non poterat ſeruari. Tertio, quando in poteſtate vouentis non erat, votum reddere. Quarto, quando finis votorum non erat rectus, Pſalm. 50. & 51.

Pontificii nullam ἐπιείκειαν in votis admittunt.

Hæc exempla veteris Teſtamenti diligenter ſunt obſeruanda propter Pontificios, qui in votis nullam admittunt ἐπιείκειαν, ſed rigidiſſime vrgent, vt ſeruentur, ſub interminatione æternæ damnationis, etiamſi vel caſus impotentiæ interueniat, vel ſine ſauciatione conſcientiæ, & ſine læſione vel fidei vel charitatis ſeruari non poſſint. Tales laqueos ne Moſaica quidem lex inijcere voluit, ſed diſerte dicit: Dominus propitius ei erit. Atque hæc fuit ratio votorum in veteri Teſtamento, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum ſufficit.

CAPVT VII.

AN TALIA VOTA SINT ETIAM *in nouo Teſtamento.*

In nouo Teſtamento nullum mandatum Dei extat de faciendis votis.

In nouo vero Teſtamento nec mandatum, nec promiſſionem, nec exemplum habemus, cultum Dei in nouo Teſtamento conſiſtere in faciendis votis. Nec habemus certum aut expreſſum verbum, de quibus rebus & quomodo vota fieri debeant. De cœlibatu quidem Paulus conſilium dat, ſed tamen non dicit, peculiari voto illum eſſe vouendum Deo. Et nõ poteſt aliquid ex fide ad cultum Dei fieri, ſi deſtituatur verbo Dei. Verbum Dei enim eſt, quod differentiam facit inter verum cultum, & inter ἐθελοθρησκείαν Col. 2. ματαιοθρησκείαν Matth. 15. Nec concludit argumentum: In veteri Teſtamento vota fuerunt pars cultus diuini: Ergo & in nouo. Quia enim cultus Leuiticus veteris Teſtamenti abrogatus eſt, requiritur itaq; certum & peculiare verbum, vt aliquid in nouo Teſtamento ſit cultus Dei. Et quod ad vota attinet, illa ne in veteri quidem Teſtamento ſine certo & expreſſo verbo Dei, fuerunt cultus Dei. In nouo vero Teſtamento non tantum non extat verbum de votis faciendis: Sed præterea de rebus non mandatis, ſed adiaphoris ſeu liberis ſcriptum eſt: Nemo iudicet vos, Col. 2. Nolite iugo ſeruitutis ſubijci. Gal. 5. Eſca non commendat nos Deo, neq; enim ſi manducauerimus, plus habebimus, neq; ſi non manducauerimus, minus habebimus, 1. Cor. 8. Sunt enim infirma & egena elementa mundi, Col. 2. Galat. 4. In quibus regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax & gaudium in Spiritu ſancto, non conſiſtit, Rom. 14. Quæ in nouo Teſtamento vera ſunt de ijs obſeruationibus, quæ in veteri habuerunt verbum Dei, multo magis vera ſunt in ijs, quæ nec in veteri, nec in nouo Teſtamento, verbum aut præſcriptum Dei habent, ſed tantum ſunt doctrinæ & mandata hominum.

Hæc fundamenta ſimplicia, plana, perſpicua, vera & firma ſunt, de votis ceremonialibus, ſeu de rebus, quæ in nouo Teſtamento non habent vel mandatum, vel verbum, quod Deus ijs coli velit. Moralia vero, hoc eſt, quæ ad fidem & charitatem pertinent, eadẽ ſunt in veteri & in nouo Teſtamento. Et hæc quæ ex mandato debentur, ſi interpoſita peculiari obligatione, cum obteſtatione nominis diuini Deo promittantur, ſi hoc nõ fiat opinione meriti, iuſtitiæ, remiſſionis peccatorum, & vitæ æternæ, nec ea opinione, quod melior & præſtantior cultus Dei ſit, ſi fiat ex voto, quã ſi ex obedientia propter mandatũ Dei fiat, ſed ideo tantũ, vt inconſtantia voluntatis humanæ arctius conſtringatur, ſicut ſupra dictum eſt, non pugnat cum verbo Dei. Tale.n. pactum, ſeu talis promiſſio & obligatio fit in actione Baptiſmi. Et nihil aliud eſt, quã quod de fide Paulus dicit, 2. Co-

rinth.

rinth. 11. Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. De noua vero obedientia, Rom. 12. exhibeatis seu sistatis corpora vestra hostiam Deo, & ne conformemini huic seculo. Hoc si quis votum appellare velit, de appellatione nemo dimicabit. Lutherus enim in 23. cap. Genesis vocat vota moralia, quæ alioqui opera necessaria, & mandata sunt omnibus hominibus: Nec tamen in nouo Testamento præscriptum est, vt peculiari aliqua solennitate voueantur. Populus enim noui Testamenti spontaneus, non seruitutis, sed libertatis spiritum accipit, Psal. 110. Rom. 8. 2. Cor. 3. Ipsa vero moralia mandato Dei non sunt alligata ad certum modum seu præscriptum, siue ad certas circumstantias quantitatis personarum, temporum, locorum, &c. Sed quomodo circumstantiæ illæ ad regulam charitatis exigendæ sint, Paulus tradit. 2. Cor. 8. Et in illis liberis circumstantijs, quod ex hilaritate seu promptitudine spiritus recte fit, illud si pio proposito, sine superstitiosis opinionum appendicibus, Deo promittatur, non est impium, sed ad moralia vota, si ita appellare libeat, pertinet. Nec est aliquid extra, præter aut supra verbum Dei. De liberis enim illis circumstantijs extra verbum Dei, agitur 2. Cor. 8. Quæ vero vel mandatum, vel verbum Dei in nouo Testamēto non habent, vt sunt pleraque Pontificiorum vota, etiamsi ita pingantur, quod ad expeditiorem obseruationem moralium referantur, tamen subsistere non possunt. Talis enim pædagogia pertinet ad vetus Testamentum, & iam non sumus amplius sub pædagogo, Galat. 3.

Lutherus vota moralia nominat.

Vota, quæ carent mandato Dei, irrita sunt.

CAPVT VIII.

DE PONTIFICIO VOTO COELIBATVS.

Vt vero tandem thesin de votis transferamus ad hypothesin de coelibatu, quia & coniugium & coelibatus in nouo Testamento habent verbū Dei, certis conditionibus circumscriptum: si quis iuxta illud verbum, cōsideratis circumstantijs doni sui & vocationis suæ, deliberato animi proposito, eligat statum coniugalem, & quasi sistens se in conspectum Dei, constituat, decernat, seu promittat, se in illo vitæ genere Deo iuxta verbum seruiturū, is recte facit. Et hoc, si quis votum appellare voluerit, de vocabulis non rixabimur, si res ipsa verbo Dei sit consentanea. Eodē modo, si quis donum continentiæ ex Deo habet, & pro ratione vocationis, firmo ac constanti animi proposito, quasi sistens se Deo, constituat se in vita coelibe, ad quam donum habet, iuxta verbum curaturum, quæ sunt Domini, is iuxta sententiam Pauli bene facit, si nō opinione iustificationis, quæ solius Christi meritum & beneficium est, hoc faciat: nec tali proposito aut decreto inijciat sibi laqueū; abiurato in perpetuum, quicunq; etiam casus inciderit, matrimonio. Non leuiter sane aut temere, sine necessitate, aut graui causa propositum illud, quod interposita quasi testificatione Dei decretū est, mutari debet, sed tamen non debet esse laqueus (sicut iam de Pauli sententia dictum est) si recte seruari non possit, aut si seruatum pugnet cum fine coelibatus, quem Paulus præscribit, 1. Cor. 7. Sicut qui coniugium eligit, non perpetuo voto se obligat, vt non liceat, si possit, ex vtriusque consensu ad tempus abstinere, vel postea in viduitate permanere. Hoc propositum aut decretum, si quis cum veteribus votum coelibatus vocare velit, si res ipsa cum præscripto Pauli congruat, & conscientia illa libertas, de qua in præcedentib. ex Pauli sententia diximus, fruetur; de vocabulo non litigabo, ita enim erit votum cōiugij & coelibatus. Sicut Augustinus in Psal. 75. dicit: Præter vota communia esse vota propria singulorum. Alius, inquit, vouet Deo castitatem coniugalem, vt præter vxorem suam non nouerit aliam. Alij etiam vouent, etsi experti

De voto cœlibatus.

Augustin.

coniugium

coniugium, vltra nihil tale pati, in viduitate scilicet, & ipsi vouerunt aliquid maius quam illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouet, & isti vouerunt plurimi, &c. nec tale votum includit abiurationem côniugij in perpetuum. Vsitata enim exceptio seu limitatio (in quantum humana fragilitas permittit) videtur vetus formula esse ostendens, votum cœlibatus primum non fuisse absolutum, sed conditionale. & quæ conditio adiecta fuerit, non sicut nunc flagitiose à Pontificijs intelligitur, scilicet voueo cœlibatum, sed ita, vt si humana fragilitas cum caste seruari non permittit, possim fornicationibus & aliis libidinum pollutionib. impune & libere indulgere, si modo legitimum coniugium non contraham. Sed hic verus est sensus: Constituo seu voueo, me in cœlibatu caste victurum, sed hac conditione, exceptione & limitatione, si humana fragilitas hoc non permittat, vt liberum mihi sit, remedio coniugij, contra vstionē & scortationem, diuinitus illis, qui continere non possunt, ordinato vti. Hæc vero pia fuit conditio vtiliter præcauens, ne vota fierent laquei.

De appendice voti quantū humana fragilitas patitur.

Quod igitur ad vocabulum attinet, per se sane non multum refert, si votum cœlibatus appelletur propositum illud, quod Paulus suis verbis describit, 1. Corinth. 7. Qui statuit in corde suo firmus, & hoc iudicauit in corde suo, &c. Quanquam proprie loquendo aliud est propositum cordis, quod quis apud se in corde suo (sicut Paulus loquitur) statuit & decreuit, & aliud est votum, ad quod dicunt requiri voluntatis intentionem, rationis deliberationem, cordis promissionem, oris expressionem, promissionis testificationem, seu confirmationem Deo factam, interposita obtestatione nominis diuini, & addita siue explicite, siue implicite execratione, si non seruetur. Sed quia vota in regno Pontificio ita sunt contaminata, vt ipsum etiam vocabulum, sicut Pontificijs vsitatum est, deprauationem rerum secum trahere videatur, & per illud veritati insidias struere non cessent Pontificij, cum quidem notum sit, quomodo ex vocabulo voti apud veteres in hoc negotio vsitati, tandem facti sint miserrimi illi laquei conscientiarum. Tutius igitur & rectius est, planis & simplicibus verbis sententiam Pauli tradere & explicare, à quibus scilicet quo modo, quo fine, & qua conditione cœlibatus eligendus seu suscipiendus sit.

Aliud est propositum cordis, aliud votum.

Essentialia voti Pontificii.

His vero ita declaratis, manifestum iam erit, ingens esse discrimen inter has duas quæstiones.

Primo An is, qui donum continentiæ habet, recte & pie possit in corde suo proponere & statuere, se mansurum in cœlibatu. Quæ enim sit Pauli de hac quæstione sententia, prolixe declaratum est.

Secundo, An votum coelibatus ita, sicut in Pontificia Ecclesia vsitatū est, vel fieri, vel factum seruari bona & pia conscientia possit & debeat. Vt vero manifestum euadat, quid secundum analogiam fidei ad hanc posteriorem quæstionem respondendum sit, breuiter recensebo præcipua capita de voto coelibatus, sicut illud fieri solet, & seruari postulatur in Ecclesia Pontificia.

Et quia non constitui totam doctrinam de votis Pontificijs hoc loco tractare, non refutabo iam, quod docent, illos cultus, qui habent mandatum & præscriptum in verbo Dei, non esse vouendos, sed eos tantum, qui sine mandato Dei ab hominibus instituti sunt. Neque hoc exagitabo, quod pleraque vota sanctis facienda docent, cum Longobardus definiat, votum esse testificationem promissionis spontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ proprie sunt Dei, fieri debeat: sed tantum de voto coelibatus annotabo præcipua capita breuissime.

Quas res vouendas esse Pontificii dicant.

Primo, Religiosis suis proponunt coelibatū non ea libertate assumendum & seruandum, sicut Paulus inquit: Præceptum Domini non habeo,

Præcipua capita de

consilium

consilium autem do. Sed ideo addunt laqueos votorum, iuxta conciliorum decreta & Pontificum statuta, ne sit consilium, sed fiat rigidissimum præceptum. Non autem Domini præceptum est, 1. Cor. 7. ergo mandatum hominum est. Atque ita Pontificium votum cœlibatus pertinet ad ἐθελοθρησκείας. Col. 2. & quia fit iuxta doctrinas & mandata hominum, pertinet ad ματαιοθρησκείας, Matt. 15.

voto cœlibatus.

Secundo, sicut sentiunt, cultus illos, qui ex voto fiunt, licet nec mandatum, nec præscriptum verbi Dei habeant. sed ab hominibus instituti sint, multo esse meliores & præstantiores ijs, qui sine voto fiunt, licet à Deo mandati sint, & testimonium Scripturæ habeant: Ita docent etiam, cœlibatum, qui iuxta Scripturæ sententiam sine voto libere assumitur & seruatur, multo esse inferiorem eo, qui ex voto iuxta hominum statuta assumitur & seruatur. Ita vero hominum statuta non tantum æquantur, sed prorsus præferuntur mandatis & præscripto verbi Dei.

Tertio, Ea opinione, intentione, persuasione, fiducia, & hoc fine vouēt cœlibatum, vt sit satisfactio & propitiatio pro peccatis, meritum gratiæ, iustitiæ salutis, & vitæ æternæ, sicut supra hoc ipsorum verbis demonstratum est. Ea vero insignis est blasphemia in meritum filij Dei, euertens & abolens totum Euangelium: sicut in Confessione Augustana, & eius Apologia copiose ex Scriptura ostenditur. Cumque in prioribus capitibus Pontificia vota ad doctrinas hominum iuste relegentur, in hoc capite etiam inter doctrinas dæmoniorum merito proscribuntur.

Quarto etiam illis, qui donum continentiæ ex Deo non habent, suadent vouendum cœlibatum, facta ipsis promissione, sed sine verbo Dei, de gratia & auxilio diuino, & facilitate continentiæ, si modo velimus. Sed persuasioni de facilitate continentiæ quatuor maxime obstant. Primo inclinatio sexus ad sexum, naturæ in ipsa creatione insita. Secundo, Flammæ libidinum, quæ post lapsum accesserunt. Tertio, Quia posse continere donum Dei est, non commune, sed singulare. Quarto, quod iam in hac effœta mundi senecta, natura imbecillior minus potens est ad resistendum libidini, nisi per coniugium. Et quomodo hæc persuasio pugnet cum Scripturæ sententia, paulo ante, cum de dono continentiæ tractaremus, ostensum est. Idem enim est, ac si quis, qui donum non habet, voueat, se linguis loquuturum, vaticinaturum, miracula editurum, &c. Aut qui vocationem non habet, si voueat, se hostes profligaturum, &c.

Quinto, Illis, qui donum continentiæ habent, non relinquunt eam libertatem, quam Deus ipsis concessit, 1. Cor. 7. sed per vota iniiciunt ipsis laqueos abiurationis coniugii in perpetuum. Hoc enim sensu vouēt cœlibatum, quod in perpetuum, quicunq; etiam casus incidant, non velint remedio matrimonii vti, hoc est, etiamsi vel vstio ipsis sustinenda, vel in scortationes, ac alias obscœnas pollutiones prolabēdum sit. Et quidem si is qui donum continentiæ habet, studio, lucta, & oratione, donum illud potest conseruare & excolere, vt per totam vitam castitatem in cœlibatu præstare possit, is recte & bene facit, si in perpetua continentia Deo seruiat, iuxta Pauli sententiam. Sed experientia docet. id quod etiam Paulus de viduis quibusdā sui temporis annotauit, quosdam aliquando esse ad cœlibatum idoneos, ita vt eum deliberato proposito suscipere non defugiant qui tamen postea incōtinentia ita tentantur & vstionibus æstuant, vt flammas libidinis nullo conatu, nulla lucta, nec oratione reprimere aut restinguere possint. Illis certe in tali casu, quando Deus donum continentiæ subtrahit, Paulus dicit (generaliter enim loquitur) si non continent, nubant: Semper enim melius est nubere, quam vri. Itē, si

nupserit,

nupſerit, non peccat: ad vitandam fornicationem habeat coniugem. Et 1. Tim. 5. de viduis illis dicit: Volo iuniores viduas nubere, & nullam occaſionem dare diabolo. Si ergo per votum cœlibatus, coniugium in perpetuum. in quocunque etiam caſu, abiuras, certe ipſi Domino directe contradicis. Dominus enim dicit: Si non continent, nubant, tu vero vouendo iuras, etiamſi continere non potero, tamen in perpetuum non nubã. Dominus dicit: Melius eſt nubere, quam vri. Tu vero vouendo contradicis: etiamſi futurum eſſet, vt vrerer, volo tamen vt melius mihi ſit vri, quam nubere. Dominus per Paulum dicit: virgo ſi nupſerit, non peccat. Pontificij vero laqueos votorum ideo iniiciunt, vt etiamſi poſtea quis viderit (vtar enim verbis Hieronymi) laſciuientem & ebullientem carnem ſuam in libidinem, ita vt refrenari non poſſit, ideoque agnoſcat, ſe in duplici neceſſitate conſtitutum, vt aut ſcortetur aut vxorem ducat: tamen non liceat, ſed peccatum ſit, matrimonium contrahere. Et quæ flagitia hæc vouendi ratio ſecum trahat, infamia inquinati apud Pontificios cœlibatus, ſonora voce in toto orbe clamitat, neceſſaria igitur in voto coelibatus eſſet illa exceptio ſeu conditio. Si humana fragilitas permiſerit, & ſi Deus donum continentiæ dederit & conſeruauerit: volo coelebs manere. Paulus enim vtrumque ponit, εἶναι καὶ μένειν, &, inquit, vt eſſe & manere poſſint, ſicut ego, peculiare donum ex Deo eſt.

Vota cœlibatus Pontificia è diametro cum Scriptura pugnant.

Et conſideretur diabolica peruerſitas: Scortationes & reliquas illegitimas pollutiones Deus pronuntiat talia eſſe peccata, quæ excludant ab hæreditate regni Dei, vſum vero matrimonii pronuntiat eſſe caſtum, impollutum & ſanctum in omnibus. Iſti vero in ſuis votariis, ſi continere non poſſint, iudicant, pollutiones & ſcortationes eſſe leuicula peccatula: Coniugium vero, clamitant, maximam eſſe abominationem, adulterio & inceſtu teriorem. Vnde Colonienſis quidam Scriptor turpiſſimam Campegii & Pighii vocem rhetorice amplificare voluit: melius ſcilicet eſſe, ſi votarius continere non valens centum habeat concubinas, ex ordine tamen, inquit, & ſucceſſiue, quam ſi vnam legitimam vxorem ducat. ita ergo Pontificii per talia vota coelibatus induunt conſcientiis laqueos, quibus ſi continere non poſſint, per inquinamenta carnis & ſpiritus, demerguntur tandem in interitum & perditionem. Abiurato enim coniugio homines, plerumque ad coelibatum non idoneos, collocant in eum vitæ ſtatum, in quo eſt iners otium, abundantia, & ſaturitas panis. Et cum ex iſtis radicibus Ezechiel dicat, olim Sodomiticos fructus prodiiſſe, non mirum eſt, nunc etiam Pontificium coelibatum omnis generis foediſſimis pollutionibus contaminatiſſimum eſſe.

Albertus Pighius.

Lutherus de votis Monaſticis.

Lutherus antitheſin illam votorum Monaſticorum erudite & venuſte ducit per totum Decalogum oſtendens quomodo contra ſingula præcepta pugnent. Nam contra *Primum præceptum*, Ex coelibatu faciunt meritum iuſtitiæ & vitæ æternæ, in quo fiduciam collocant.

Contra *Secundum*, In vanum aſſumunt nomen Dei in vouendo. Et cum ſolius Chriſti nomen nobis datum ſit, in quo oporteat nos ſaluari: ipſi hoc nomen votis ſuis blaſpheme imponunt.

Contra *Tertium*, Peculiarem cultum, ab hominibus ſine mandato Dei inſtitutum, ex votis ſuis faciunt.

Contra *Quartum*, Docent ſine conſenſu & contra voluntatem parentum, tale genus vitæ ſuſcipi poſſe, in quo ab officiis, parentibus iuxta mandatum Dei debitis, abſoluuntur. Percalcatum, aiunt, perge patrem. Sola in hoc genere pietas eſt, eſſe crudelem.

Contra *Quintum*, Quia vitam communem fugiunt, peccant ergo contra charitatem proximi.

Contra *Sextum*, Totam Sodomam & Gomorrham ex cineribus reſuſcitant.

Contra *Septimum*. Viuunt ſine labore, in otio abundantia, & ſaturitate. ſicut Sodomitæ, quibus etiam fructibus ſuis reſpondent, Ezech. 16.

Contra *Octauum*, Dicunt falſum teſtimonium de meritis cœlibatus, & contra caſtitatem & ſanctitatem coniugii.

Contra *Nonum & Decimum*. Docent vſtionem non eſſe peccatum. Sicut Pighius non veretur ſcribere: Flammas & incendia libidinis eſſe conditiones, quas nobis indiderit creatrix omnium omnipotens illa bonitas & ſapientia, (hæc enim ſunt eius verba) ſicut famem & ſitim, contra Chriſtum, Matth. 5. & Paulum, 1. Cor. 7.

Sed hæc prolixius tractare, non eſt noſtri inſtituti, cum ex ſolidis fundamentis explicata extent in libro Lutheri de votis Monaſticis, ac in Confeſſione & Apologia Auguſtana, ſub eodem titulo.

CAPVT IX.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM de voto cœlibatus.

Iam vero plana & expedita erit reſponſio ad argumenta de faciendo aut ſeruando voto cœlibatus, ſicut apud Pontificios vſitatum eſt. In votis enim non tantum materia voti conſideranda eſt, an id, quod vouetur per ſe & in ſuo genere ſit licitum, bonum & pium ſed & hoc conſiderandum eſt, an is qui vouet donum habeat, quo poſſit votum implere, præcipue vero, quæ ſit intentio ſeu opinio, & quis finis vouendi. Reſpondeo igitur, neminem bona conſcientia poſſe facere votum cœlibatus, eo modo, ſicut in Pontificia Eccleſia fit. Qui enim donum continentiæ non habet, non debet Deum tentare vouendo, ſicut ſupra multis oſtenſum eſt. Qui vero donum habet, non debet abiuratione perpetua coniugii, laqueum contra Paulum ſibi inuere. Opiniones vero hinc voto annexæ (quia aduerſantur & Decalogo & Euangelio) ſimpliciter ſunt fugiendæ & deteſtandæ, quaſi ſcilicet tanto & ſolennitas voti ab hominibus inſtituta, faciat cultum præſtantiorem quam ſit obedientia verbo Dei mandata, & præcipue, quod finis præſumatur eſſe ſatisfactio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ. Quando igitur obiicitur: Scriptum eſt, vouete: Reſpondeo: Primum ex diſtinctione Veteris & noui Teſtamenti, vt ſupra dixi. Deinde dico, non omnia, nec à quibuſuis, nec quouis modo eſſe vouenda, ſi vel cum Scriptura pugnent, vel impingant in fidem Euangelii, ſicut oſtenſum eſt de votis Pontificiis.

Nemo bona conſcientia more Pontificiorum cœlibatum vouere poteſt.

Sed ſi votum iam emiſſum eſt, certe peccatum eſt, illud non ſeruare: Deut. 23. Eccleſ. 5. Reſpondeo: Antea oſtenſum eſt, Deum non omnium votorum, ſicut etiam non omnium iuramentorum, qualiacunque ſint, & quocunque vergant impletionem ſub interminatione æternæ damnationis exigere vt de iuramento Saulis, 1. Reg. 14. Dauidis, 1. Reg. 25. Herodis, Matth. 14. Cum igitur opiniones annexæ votis, ſicut monſtratum eſt, ſint impiæ & blaſphemæ, nequaquam cum huiuſmodi impiis opinionibus ſeruanda ſunt vota.

Non omnium votorum impletio neceſſaria eſt.

Sed quid ſi impiæ iſtæ opiniones remoueantur? Reſpondeo: Non leuiter ſane aut temere ab eo, quod iureiurando promiſiſti, diſcedendum eſt. Adhibeas igitur diligentiam, conatum, luctam, & addas preces. Quod ſi Deo iuuante ita potes vſtionem reprimere & reſtinguere, bene eſt, ſerues cœlibatum, iuxta Pauli conſilium & præſcriptum. Si vero non potes continere, ſed vreris & verſaris in periculo fornicationis, tunc Deus ipſe te abſoluit, non enim vult tibi laqueum iniici, vt ſupra dictum eſt. Etſi in

De votis, à quibus impiæ opiniones abſunt.

Gradus castitatis iuxta Chrysost.

genere vouisti castitatem, non sequitur, te abiurasse coniugium. Nam iuxta Chrysostomi sententiam: Primus gradus castitatis est sincera virginitas. Secundus autem, fidele coniugium. Qui igitur castitatem in coelibatu seruare non potest, si ideo ducat vxorem, vt in coniugio seruet castitatem, non dici potest peccare contra votum castitatis: sed si facta sit expressa abiuratio coniugii in perpetuum, & non potest continere, cumque in voto interposita sit contestatio per nomen Domini: erit ergo peccatum contra secundum præceptum. Agnoscat igitur, te peccasse assumendo nomen Dei in vanum, agas poenitentiam, & petas tibi hoc propter Christum ignosci, cum videas te sine peccato illud, quod vouisti, seruare non posse, sicut plenius hæc explicari possunt ex fundamentis illis, quæ hactenus de votis annotauimus. Atque hoc est primum principale argumentum Pontificiorum ex sententiis Scripturæ de faciendis & seruandis votis.

De viduarum quod [illegible] prima fide.

Alterum principale argumentum est, quod texunt e loco 1. Tim. 5. Viduæ cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. hæc enim verba ita interpretantur, quod tempore Pauli viduæ quædam solenniter vouerint perpetuum coelibatum, abiurato in perpetuum coniugio. Illas vero postea eo, quod lasciuia seu vstione tentarentur, voluisse coniugii remedio contra vstionem vti ex priuilegio communi: Melius est nubere, quam vri. sed Paulum pronuntiare, hoc ipsis propter factum votum nequaquam licuisse, sed ipsum velle nubere, etiamsi vstione tententur & continere non possint, habere in ipsis iudicium æternæ damnationis, eo quod primam fidem, qua Christo per votum coelibatus se desponsarint, irritam fecerint. Et illi, & huius interpretationis astipulatores habent quosdam ex Patrib. Quia vero res magna est, de qua agitur, pertinens ad conscientiarum vel salutem vel damnationem, diligenter considerandum est, non quid vel hic vel ille interpretetur: sed quam sententiam fidei analogiam, Rom. 12. verba & circumstantiæ textus præbeat. Non enim vllus certior, quam scriptura, scripturæ interpres est. Vtque eo simplicius & rectius hoc fieri possit, ordine hæc capita in textu Pauli expendemus.

1. An viduæ Paulinæ allectæ fuerint hac opinione, vt talis votiua viduitas esset peculiaris & præstantior cultus Dei, & meritum vitæ æternæ, sicut Pontificii de suo coelibatu docent.

2. An viduæ Paulinæ, emisso solenni aut expresso voto, coniugium in perpetuum eiurarint.

3. Quodnam fuerit peccatum illarum viduarum, propter quod damnationem incurrerunt, & Satanæ traditæ fuerunt.

4. Quam primam fidem Paulus intelligat.

5. An Pauli sententia fuerit, allectas illas viduas, etiamsi non possent continere, tamen nullo modo potuisse nubere sine reatu æternæ damnationis. In his enim capitibus tota disputatio de sententia Pauli consistit.

Conditio viduarum tempore Apostolorum.

Et primo, quæ fuerit ratio collegii viduarum tempore Apostolorum, non opus est per coniecturas exquirere, aut ex Patrum scriptis discere. Extant enim manifestæ descriptiones, Act. 6. & 1. Timoth. 5. Quod scilicet viduas pauperculas, quæ nec parentes, nec liberos, nec amicos, nec rem familiarem habebant, nec operas facere poterant, vnde sustentari possent, Ecclesia in suam curam reciperet, vt eleemosynis Ecclesiæ sustentarentur, & in quotidiana eleemosynarum erogatione ipsarum a Diaconis ratio haberetur. Non quod sentirent, viduitatem per se esse peculiarem cultum Dei, sed quia inter reliquos pauperes, viduarum præcipue rationem habendam esse, verbum Dei præcipit. Et quia in collegium illud viduarum multæ se ingerebant, quæ filios aut nepotes, aut alios cognatos habebant, qui merito ipsis alimenta suppeditare debebant, aut quæ per ætatem a-

...domesticam administrare, atque ita victum sibi parare poterant, ...per Timotheum vult cogi: vt scilicet tales ab Ecclesiastico ...viduarum arcerentur (quod certe facere non debuisset, nec ...cultum & meritum in tali viduitate posuisset, sed eas ...hoc munere, & volentes omnes in hoc collegium recipere de... & tantum illæ, quæ omni subsidio destitutæ erant, susciperentur, ...allegabantur, vt Ecclesiæ eleemosynis alerentur. Hæc manife... 1. Tim. 5. Act. 6. Et quod pro illa sustentatione Ecclesia vicissim ...opera ad curam pauperum, peregrinorum, afflictorum, & ægro... sicut ministerium Diaconissarum in historia Ecclesia... Inde colligi potest, quod talem Paulus vult deligi quæ an... erga peregrinos, & officia humanitatis erga afflictos ex... Videmus etiam, viduarum officium fuisse funera lauare & inuolue... Eruditionem puellarum, iuuencularum, Paulus tribuit pres... Tit. 2. qui tamen locus in genere de omnibus matronis pro... intelligi potest. Ex illa descriptione manifestum est, longe ...esse rationem viduarum Paulinarum, & cœlibatus Ponti... cœlibatum igitur suum, nec vota sui cœlibatus recte inde co... Pontificii, cum res longe sit alia.

...Paulinas non vouisse votum, quale apud Pontificios vsitatum ...definitionis probari potest. Definiunt enim votum esse propo... promissionem seu de bono meliori, quod sit magis me... erant tot in Ecclesia, quæ suis laboribus victitabant, & ...eleemosynas contribuebant. Hæ autem viduæ propter inopiam ex ...eleemosynis viuere cogebantur. Num igitur opus supererogationis, me... bonum, magis meritorium est, & dignum solenni voto est propter in... eleemosynas quam vel labores manuum suarum mandu... suo ipsorum egeas? Certe Paulus ex sententia Christi pro... Beatius esse dare, quam accipere.

...vero quæstio est an viduæ illæ habuerint propositum, seu decreue... in viduitate manere: Quia enim in collegium illud viduarum ideo re... quod neminem haberent, a quo sustentarentur: ergo si cogi... per matrimonium sibi asciscere maritum, cuius laboribus aleren... petiissent in collegium illud cooptari. Constituisse itaque illas ...cum in collegium hoc reciperentur, in viduitate permanere ac ne... œconomicis se abdicare, etiam contextus Pauli indicare videtur, ...: Postea volunt nubere. Item, volo iuniores nubere, domum ...istrare, &c. Non autem opus est, ex veterum quorundam disputa... conquirere an expresso seu solenni voto viduitati se astrinxerint ...iuratione matrimonii in perpetuum, sub conditione æternæ da..., cum extet disertis verbis descriptio, quale fuerit propositum ...rerum cœlibatus tempore Apostolorum 1. Cor. 7. Qui stat firmus ...e suo, &c. vbi expresse additur illa conditio: Non vt laqueum vo...iam, &c. Et cum habeamus ipsius Pauli descriptionem, quale fue...ositum seu decretum cœlibatus suo tempore, non debemus vllas ...plicationes vel quærere, vel ab aliis excogitatas admittere.

An decreue-rint perpetuo viduitatem seruare.

...Paulus dicat, viduas illas lapsas habere damnationem & conuer... retro post Satanam: quæstio est, quod fuerit tam atrox ipsarum pec... quod ipsas, Christo aduersarias, Satanæ mancipia, & reas condem... fecerit. Pontificii dicunt, post votum velle nubere, esse tam gran...tum. Sed videamus an Paulus hoc dicat. Quod enim ex veteri ...one vrgent (in Christo velle nubere) hoc est, quia per votum ...erint desponsatæ, ideo damnabile esse, velle marito mortali nu... est: Quomodo enim tam atrox peccatum esset, in Christo nubere

Ob quod peccatum viduæ reatum damnationis contraxerint.

cum 1. Cor. 7. Paulus dicat: Vidua nubat cui vult, modo in Domino. Et vnus est Dominus Iesus Christus, 1. Cor. 8. Paulus vero non dicit in Christo, sed contra Christum, & particula illa non potest referri ad verbum nubere, sicut etiam pueri, qui elementa Græcæ linguæ intelligunt, videre possunt: dicit enim, [illegible] Et desponsationem spiritualem cum Christo, communem esse omnibus fidelibus, ac fieri per fidem non per votum cœlibatus, supra ostensum est. Et ineptum profecto est, quod Chrysostomus desponsationem illarum viduarum cum Christo inde probat, quia scilicet in Scriptura Christus vocatur [illegible] viduatum, & pater orphanorum, quasi vero hoc non pertineat ad reliquas etiam viduas, quas Paulus in collegium illud non admittit. Audiamus itaque ipsum Paulum, causam damnationis harum viduarum, multis valde significantibus verbis describentem. Non autem simpliciter dicit, quod voluerint nubere, sed cum aduersus Christum luxuriatæ fuerint, nubere volunt. Significat autem [illegible] non simpliciter luxuriari & lasciuire, sed cum immani quadam insolentia & petulantia, quasi ruptis & abiectis habenis ferocire. Ita etiam Græci interpretes, 4. Reg. 19. [illegible] reddiderunt שאנן, quod significat obscuritatem & tranquillitatem insolenter & superbe tumultuari. Quod vocabulum Esaiæ trigesimo secundo tribuitur mulieribus, propter affluentiam insolentibus & petulantibus. At Apocal. 18 tribuitur libidinibus meretricis Babylonicæ, ac vltra scortationem ponitur. In hoc vero loco apposite tribuitur viduis, quæ curis domesticis liberatæ, ex publicis eleemosynis alebantur. Et quidem contra Christum insolenter & petulanter lasciuiebant, inquit Paulus. Eo ergo lasciuiæ & petulantiæ progressæ erant, quod iugum Christi, hoc est, timorem Dei, fidem & pietatem erga Christum excusserant & abiecerant. Et antithesis aliquid addet lucis, 1. Corinthior. septimo, docet pias viduas posse nubere, cui velint, modo in Domino, hoc est, in timore & inuocatione Domini, vel non nubere cum abnegatione fidei & religionis. Hæ vero viduæ non in Domino, sed petulanter & insolenter lasciuiendo contra Christum volunt nubere. Atrox profecto est descriptio atrocis peccati. Non igitur velle nubere, simpliciter & per se, sed ita velle nubere, sicut Paulus hoc loco describit, damnabile est. Quatuor autem peccata ordine recitat. I. Petulanter lasciuiebant contra Christum. II. Cum deberent ministrare pauperibus, peregrinis, afflictis, & ægrotis, ipsæ neglectis & abiectis ministerii sui officiis, otiosæ circuibant domos, nugaces, curiosæ, loquentes, quæ non decent. Et quia Christus dicit, Matthæi vigesimo quinto: Quicquid vni ex minimis meis fratribus non fecistis, mihi non fecistis. Ideo Paulus dicit: Viduas illas non contra pauperes tantum, sed contra ipsum Christum petulantiam exercuisse. III. Dicit, ipsas ea petulantia occasionem dedisse aduersario maledicendi & blasphemandi sanam Euangelii doctrinam. IV. Dicit, nonnullas ex ipsis tandem conuersas esse retro post Satanam. Et verbis vtitur valde atrocibus: dicit enim ἐξετράπησαν quod significat à via prorsus deflectere Hebr. 12. discrimen ponitur inter eum, qui in via Domini remissior est, & quasi claudicat, & qui prorsus ab ea deflectit. Et ὀπίσω τοῦ σατανᾶ significat manifestam defectionem à Christo. Sicut enim credentes & pii dicuntur venire & sequi post Christum, sicut discipuli præceptorem sectari dicuntur, Lucæ nono & 14. Matth. 10. Ita Apostatæ dicuntur abire [illegible] Ioann. 6. dicuntur defecisse, excidisse à fide, quæ in ipsis subuersa sit, 1. Timoth. 4. & 6. 2. Timoth. 2. Significatur itaque tandem sequuta omnimoda apostasia seu defectio harum viduarum à fide & religione Christi. Cum enim primum contra Christum petulanter lasciuirent, secuta fuit tan-

Causam damnationis harum viduarum Paulus reddit.

Quatuor peccata earum viduarum.

dem prorsus defectio à Christo, & affectio Satanæ, siue iudaismum, siue paganismum, siue Pseudoapostolos, qui captiuas ducebant mulierculas, 2. Tim. 3. sectari cœperint, siue dederint se flagitiosa vita laqueis Satanæ iuxta ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. Non igitur opus est viduis hisce, ex ineptis veterum cõmentis, peccata de votis fabricare, cum atrocissima ipsarum peccata, damnationem secum trahentia, Paulus expressis verbis commemoret. Non ergo simpliciter nubere, sed hoc modo velle nubere, vere damnabile est. Et potuissent quidem illæ alia ratione, id quod cupiebant, in Domino consequi. Sed siue notam leuitatis & inconstantiæ, tanq̃ publicam infamiã inter Christianos, quod collegium viduarum desererent, veriti sunt, siue per lasciuiam & petulantiam à Satana prorsus captiuatæ fuerint: certe vna cum ministerio viduarum, ipsam etiam Christianismi professionem tandem abiecerunt, & ita fidẽ abnegarunt, sicut iam dicemus.

4. Paulus dicit viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint. Magnis igitur contentionib. disputatur, quam fidẽ hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli declarationẽ quærimus, res non est obscura. Non. n. opus est, ex aliis scripturæ locis exẽpla adducere sed in eadẽ illa priori Epistola ad Timotheũ extant exempla huius phraseos aliquoties repetita, vt c. 1. Nonnulli repulsa bona conscientia circa fidem naufragiũ fecerunt, c. 2. Si permanserit in fide, c. 4. Quidã deficient à fide, attendentes doctrinis Dæmoniorum. Et c. 5. paulo ante sententiam illã, de qua nunc agimus: Qui suis domesticis non prouidet, fidem abnegauit, & infideli deterior est. c. 6. Quidam dum auaritiam appetunt, à fide aberrauerunt. Item, quidam profitentes falso nominatã scientiam, circa fidẽ exciderunt. Et 2. Tim. 2. Circa veritatem aberrarunt, & subuerterũt quorundam fidem. Vbi idem ferme verbũ ponitur, ac cum dicit: Cõuersæ sunt post Satanam. Et c. 3. Mente corrupti, reprobi circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur de vera, viua, & iustificãte fide, quam docet excuti, abiici & amitti, duobus modis, vel per peccata contra cõscientiam. Fides enim non manet in illis, qui indulgent prauis cupiditatib. contra conscientiam, 1. Tim. 1. & 2. c. 5. & 6. Vel admisso errore in fundamento aut fundamento religionis subuerso, 1. Tim. 4. & 6. 2. Tim. 2. & 3. Iam vero in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadẽ extat phrasis, de abiecta fide, & res et congruunt. Officia. n. ministerii sui fraudulenter facere, & contra Christum petulãter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidem. Et, deserta via Domini, Satanam sectari, subuersio est fundamenti fidei & religionis, sicut ostensum est. Dicit igitur Paulus, viduas illas non debere sibi blandiri, quasi in tali vitæ petulantia & apostasia nihilominus possint Deo placere, & hæredes vitæ esse. sed pronuntiat, eas habere dãnationẽ inde & ideo, quia verã & viuã fidẽ, quæ sola iustificat & saluat, non amplius habeant, sed eã abiecerint & excusserint. Idq; probat factum esse ab aliquib. per peccata contra conscientiam, à nonnullis vero defectione à fundamento. Hæc sentẽtia plana est cõueniens contextui, & cõsentanea doctrinę Pauli, quo ad phrasin, & quo ad sensum seu res ipsas. Quod vero primam fidẽ vocat, variæ & veræ possent reddi rationes. Est. n. fides fundamentum omnium virtutũ & totius pietatis principiũ, ante q̃ nihil in homine boni est: hæc prima suscipitur in baptismo, & est virtus primæ tabulæ, q̃ deinde sequitur fidelitas in officiis secundæ tabulæ, quæ Gal 5. et fides appellatur. Hæc vera sunt, sed simplicius est, si iuxta phrasin scripturæ vsitatã, intelligamus, Paulũ hoc dicere: Viduas illas fidem, q̃ antea habuerunt, & qua prius Deo placuerunt, abiecisse & amisisse. Quando. n. scriptura mutationẽ aliquã factam describit, vel collationem facit inter id, quod antea seu prius fuerat, & inter id, quod secutum est, tunc hoc modo vtitur vocabulo πρῶτος vt Matth. 12. Luc. 11. 2. Petr. 2.

Quam fidem primam irritam fecerint.

Cur vocet primam fidem.

Porro vouebant in veteri Testamento etiam extra pericula, vel ad gloriam Dei.& cultum eius juxta legem amplificandum. Ita vouebantur sacrificia, Leu. 7. Num. 15. Et ad extructionem templi, 2. Paralip. 5. Vel ad sustentationem ministerii & pauperum. Ita vouebantur domus, agri decimæ, Leu. 27. Deu. 12. Vel ad testificandam fidem & confessionem. Ion. *1*. Act. *21*. Vel vt caro subiiceretur spiritui per ieiunia & cæterarum rerum abstinentiam, Num. 30. Vel vt esset commonefactio eius, quod Paulus tradit. Rom. *12*. Exhibete vos Deo hostiam viuam. Ita seipsos Deo vouebant, Leu. 27. Vel vt suo exemplo alios inuitarent & excitarent ad agnitionem & glorificationem Dei. Num. 6. 1. Reg. 1.

Vota veteris Testamenti voluntaria non carebãt expresso verbo Dei.

Et licet vota illa fiebant libera & spontanea voluntate, Deus tamen non reliquit vouentium arbitrio, vt quicquid ipsis videretur, aut quomodocunq; videretur, vouerent: sed tradito certo & expresso verbo declarauit, quæ & quomodo sibi vellet vel non vellet voueri. Habebant igitur vouentes in veteri Testamento verbum, non tantum quod illa, quæ vouebant, Deo placerent: verum etiam quod Deus illa sibi vellet voueri. Nam de iis, quæ non volebat sibi voueri, loquuntur hæc dicta, Deut. 23. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in quocunque voto. quia abominatio est Deo, Leu. 27. *P*rimogenita & decimæ, quæ antea Domini sunt, non debent secundario per votum Domino consecrari. Prouerb. *15*. Victimæ impiorum abominabiles, vota iustorum placabilia. Prou. 20. Ruina est homini deuorare sanctum, & post vota facere. Eccl. 5. Displicet Deo stulta promissio.

Vota moralia veteris Testamenti.

Quæ vero volebat voueri, ea partim erant moralia, quę etiam sine voto ex mandato Dei debentur, vt Ps. 57. Super me sunt vota tua, Deus, reddam laudationes tibi. Ps. 50. Immola Deo laudem, & redde altissimo vota tua: Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te & glorificabis me. Genes. 28. Dominus erit mihi in Deum. Ad illa vero quæ alias debentur, peculiari voto ideo se obstringebant. Solet enim humanum ingeniũ in afflictionibus pium propositum gratitudinis & emendationis concipere, post liberationem vero eius secure obliuisci, ac sæpe à prauis cupiditatib. abstractum retrorespicere, & in peius ruere. Vt igitur mutabilitas illa voluntatis humanæ in bono, peculiari, & arctiori vinculo obligationis constringeretur, & securitas, torpor, ac prauæ inclinationes carnis eo fortius excuterentur, & omnes affectati prætextus præciderentur, peculiari voto iuramento, se Deo ad reddenda illa, quæ alias ex mandato debentur, obligabant, vt ita perpetuam commonefactionem secum circumferrent. Ita *Ps.119*. Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. 2. *Par*. 15. Corroborarunt fœdus, vt quærerent Deum patrum suorum in corde suo, iuraueruntque Domino voce magna cum execratione in omni corde suo. 2. Esd. 10. percutiunt foedus, & iurant cum execratione, quod velint ambulare in lege Domini, &c. Et hæc erant vota moralia.

Vota ceremonialia.

Præterea vero erant multa ceremonialia vota in veteri Testamento, quæ tamen pro ratione pædagogiæ veteris Testamenti, vel significationes, vel contestationes, vel excitationes erant moralium, poenitentiæ scilicet, fidei, charitatis & obedientiæ. Vt in gratiarum actionib. adhibebantur peculiares votiuæ libationes. Psal. *116*. Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi, calicem saluationum accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Et ipsa ceremonialia vota volebat Deus referri ad moralia, imo ostendebat, se opus operatum in ceremonialibus illis non curare, si non ad moralia referrentur, vt Psalm. 50. Non in sacrificiis tuis arguam te. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo laudem, & redde altissimo vota tua, & inuoca me, &c. Sacrificans

[...]cans laudem honorificabit me. Psal. 51. Libera me de sanguinibus, & exaltabit lingua mea iustitiam tuam, quoniam si voluisses sacrificium, dedissem. Sacrificium Domino spiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum non despicies, tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, &c.

Et ad ceremonialia illa vota non quidem ex mandato tenebantur, erant enim libera & spontanea. Deut. 23. Eccl. 5. Sed tamen certo verbo traditum & præscriptum erat, quæ & quomodo Deus in hoc genere sibi voueri vellet, vt Psal. 66. 2. Reg. 15. 2. Paral. 25. vouentur sacrificia: Sed quæ sacrificia vouenda sint, præscribitur Leuit. 7. 22. 23. Num. 15. Ita Leuit. 27. Res votiuas Deus præscribit: Voueat seipsum, animalia, domum, agrum. Ita 1. Reg. 1. Hanna vouet Domino filium. Et tale est Nazaræorum votum, Num. 6. Ita vouendas esse primitias & decimas, præscribitur Leuit. 27. & Deut. 12. Et inde decimæ vouentur 2. Par. 31. Aurum, argentum & similia ad structuram templi ex voto conferuntur, 1. Par. 29. 2. Paral. 5. & 15. Talia enim vouenda esse, Deus præscripserat. Exod. 25. Votum affligendæ animæ per ieiunium & abstinentiam aliarum rerum describitur, Nu. 30. Reprehendit autem Scriptura vota, quæ cõtra præscriptum Dei pugnãt, vt Michæ votum. Iud. 17. Et quæ idolis fiebant. Ierem. 44. Amos 5. Baruch 6. Imo & illa vota improbat, quæ licet bona intentione, tamen non ex præscripto Dei fiebant, quale erat Iephthæ votum, Iudicum 11. Et Dauid cum bona quidem intentione, sed sine certo verbo Dei fecisset votum de ædificando templo, 2. Reg. 7. Psal. 131. Nathan quidem Propheta votum illud probat & prædicat, sed Deus non vult, votum illud à Dauide impleri, 2. Reg. 7. 1. Paralip. 28. Adeo etiam in liberis & spontaneis votis Deus voluit verbum suum regulam esse. Nec votum Rechabitarum, Ierem. 35. de non bibendo vino, de non ædificanda domo, vinea, agro, fuit præter & extra verbum Dei. Nam abstinentiam à vino, domum, agros, &c. potuisse voueri, & liberum fuisse, vel redimere, vel non redimere, constat, Num. 6. & 30. Leuit. 27.

Vota ceremonialia regebantur verbo Dei.

Postulauit autem Deus, vt vota iuxta legem facta seruarentur. Quia alias significatio esset contẽptus Dei & animi ingrati, qui obliniscitur beneficiorum Dei. Et pugnat contra secundum præceptum. Nomen enim Domini in vanum assumitur. Cumq; peccatum sit, fidem homini datam fallere, multo magis scelus esset Deo mentiri: Obseruandum tñ est in exemplis votorum veteris Testamenti, dicta Scripturæ de reddendis votis, Deut. 23. Eccl. 5. etiam in veteri Testamento, in certis casibus, exceptionem, limitationem seu dispensationem admisisse: votum enim de re impia, illicita vel stulta Deus prohibuit fieri, & factum non voluit impleri, Deuter. 23. Eccl. 5. Prouerb. 20. Nec voluit Deus votum reddi, cuius impletio sine peccato contra mandatum Dei, non poterat fieri, vt Iephthæ votum. Pulcerrimam vero ἐπιείκειαν in dispensandis & commutandis votis etiam de rebus per se bonis & licitis, quando impleri non poterant, Deus in veteri Testamento sua voce ostendit, ne ex votis fierent laquei conscientiarum. Nam Num. 30. Si filia vel vxor, vel de familia aliquis vouerit quid, & votum iuramento confirmauerit, si pater, maritus aut herus cõtradixerit, vouens non tenetur reus voti, sed Dominus ei propitius erit, inquit textus. Leu. 27. Si quis animal immundũ, quod immolari non potest, vouerit, non est propter votum contra mandatũ Dei offerendum, sed commutatur in precium, secundum sacerdotis æstimationem constitutum. Ibidẽ, si pauper est, vt æstimationem voti reddere non possit, quærat apud sacerdotem dispensationem, & sacerdos non vrgebit vltra vires vouentis, sed æstimationem moderabitur secundum id, quod manus ipsius apprehendere potest, & dabit pauper, non quãtum vouit, sed quan-

Certi casus in faciendis & soluendis votis veteris Testamenti excepti fuerunt.

Votum de re impia, illicita & stulta.

Votum quod nequit sine peccato præstari.

Votum de re, quæ non est in potestate vouentis.

Dispensatio votorum in veteri Testa.

tum potest. In veteri igitur Testamento, in faciendis & reddendis votis, excepti fuerunt hi casus. Primo, quando votum erat de re impia, illicita aut stulta. Secundo, quando votum sine peccato non poterat seruari. Tertio, quando in potestate vouentis non erat, votum reddere. Quarto, quando finis votorum non erat rectus. Psalm. 50. & 51.

Pontificii nullam ἐπιείκειαν in votis admittunt.

Hæc exempla veteris Testamenti diligenter sunt obseruanda propter Pontificios, qui in votis nullam admittunt ἐπιείκειαν, sed rigidissime vrgent, vt seruentur, sub interminatione æternæ damnationis, etiamsi vel casus impotentiæ interueniat, vel sine sauciatione conscientiæ, & sine læsione vel fidei vel charitatis seruari non possint. Tales laqueos ne Mosaica quidem lex inijcere voluit, sed diserte dicit. Dominus propitius ei erit. Atque hæc fuit ratio votorum in veteri Testamento, quantum quidem ad nostrum institutum sufficit.

CAPVT VII.

AN TALIA VOTA SINT ETIAM in nouo Testamento.

In nouo Testamento nullum mandatum Dei extat de faciendis votis.

In nouo vero Testamento nec mandatum, nec promissionem, nec exemplum habemus, cultum Dei in nouo Testamento consistere in faciendis votis. Nec habemus certum aut expressum verbum, de quibus rebus & quomodo vota fieri debeant. De cœlibatu quidem Paulus consilium dat, sed tamen non dicit, peculiari voto illum esse vouendum Deo. Et nō potest aliquid ex fide ad cultum Dei fieri, si destituatur verbo Dei. Verbum Dei enim est, quod differentiam facit inter verum cultum, & inter ἐθελοθρησκείαν Col. 2. ματαιοθρησκείαν Matth. 15. Nec concludit argumentum: In veteri Testamento vota fuerunt pars cultus diuini: Ergo & in nouo. Quia enim cultus Leuiticus veteris Testamenti abrogatus est, requiritur itaq; certum & peculiare verbum, vt aliquid in nouo Testamento sit cultus Dei. Et quod ad vota attinet, illa ne in veteri quidem Testamento sine certo & expresso verbo Dei, fuerunt cultus Dei. In nouo vero Testamento non tantum non extat verbum de votis faciendis: Sed præterea de rebus non mandatis, sed adiaphoris seu liberis scriptum est: Nemo iudicet vos, Col. 2. Nolite iugo seruitutis subijci. Gal. 5. Esca non commendat nos Deo, neq; enim si manducauerimus, plus habebimus, neq; si non manducauerimus, minus habebimus, 1. Cor. 8. Sunt enim infirma & egena elementa mundi, Col. 2. Galat. 4. In quibus regnum Dei, quod est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto, non consistit, Rom. 14. Quæ in nouo Testamento vera sunt de ijs obseruationibus, quæ in veteri habuerunt verbum Dei, multo magis vera sunt in ijs, quæ nec in veteri, nec in nouo Testamento, verbum aut præscriptum Dei habent, sed tantum sunt doctrinæ & mandata hominum.

Hæc fundamenta simplicia, plana, perspicua, vera & firma sunt, de votis ceremonialibus, seu de rebus, quæ in nouo Testamento non habent vel mandatum, vel verbum, quod Deus ijs coli velit. Moralia vero, hoc est, quæ ad fidem & charitatem pertinent, eadē sunt in veteri & in nouo Testamento. Et hæc quæ ex mandato debentur, si interposita peculiari obligatione, cum obtestatione nominis diuini Deo promittantur, si hoc nō fiat opinione meriti, iustitiæ, remissionis peccatorum, & vitæ æternæ, nec ea opinione, quod melior & præstantior cultus Dei sit, si fiat ex voto, quā si ex obedientia propter mandatū Dei fiat, sed ideo tantū, vt inconstantia voluntatis humanæ arctius constringatur, sicut supra dictum est, non pugnat cum verbo Dei. Tale. n. pactum, seu talis promissio & obligatio fit in actione Baptismi. Et nihil aliud est, quā quod de fide Paulus dicit, 2. Co-

rinth.

rinth. 11. Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. De noua vero obedientia, Rom. 12. exhibeatis seu sistatis corpora vestra hostiam Deo, & ne conformemini huic seculo. Hoc si quis votum appellare velit, de appellatione nemo dimicabit. Lutherus enim in 23. cap. Genesis vocat vota moralia, quæ alioqui opera necessaria, & mandata sunt omnibus hominibus: Nec tamen in nouo Testamento præscriptum est, vt peculiari aliqua solennitate voueantur. Populus enim noui Testamenti spontaneus, non seruitutis, sed libertatis spiritum accipit, Psal. 110. Rom. 8. 2. Cor. 3. Ipsa vero moralia mandato Dei non sunt alligata ad certum modum seu præscriptum, siue ad certas circumstantias quantitatis personarum, temporum, locorum. &c. Sed quomodo circumstantiæ illæ ad regulam charitatis exigendæ sint, Paulus tradit. 2. Cor. 8. Et in illis liberis circumstantijs, quod ex hilaritate seu promptitudine spiritus recte fit, illud si pio proposito, sine superstitiosis opinionum appendicibus, Deo promittatur, non est impium, sed ad moralia vota, si ita appellare libeat, pertinet. Nec est aliquid extra, præter aut supra verbum Dei. De liberis enim illis circumstantijs extra verbum Dei, agitur 2. Cor. 8. Quæ vero vel mandatum, vel verbum Dei in nouo Testamēto non habent, vt sunt pleraque Pontificiorum vota, etiamsi ita pingantur, quod ad expeditiorem obseruationem moralium referantur, tamen subsistere non possunt. Talis enim pædagogia pertinet ad vetus Testamentum, & iam non sumus amplius sub pædagogo, Galat. 3.

Lutherus vota moralia nominat.

Vota, quæ carent mandato Dei, irrita sunt.

CAPVT VIII.

DE PONTIFICIO VOTO COELIBATVS.

Vt vero tandem thesin de votis transferamus ad hypothesin de coelibatu, quia & coniugium & coelibatus in nouo Testamento habent verbū Dei certis conditionibus circumscriptum: si quis iuxta illud verbum, cōsideratis circumstantijs doni sui & vocationis suæ, deliberato animi proposito, eligat statum coniugalem, & quasi sistens se in conspectum Dei, constituat, decernat, seu promittat, se in illo vitæ genere Deo iuxta verbum seruiturū, is recte facit. Et hoc, si quis votum appellare voluerit, de vocabulis non rixabimur, si res ipsa verbo Dei sit consentanea. Eodē modo, si quis donum continentiæ ex Deo habet, & pro ratione vocationis, firmo ac constanti animi proposito, quasi sistens se Deo, constituat se in vita coelibe, ad quam donum habet, iuxta verbum curaturum, quæ sunt Domini, is iuxta sententiam Pauli bene facit, si nō opinione iustificationis, quæ solius Christi meritum & beneficium est, hoc faciat: nec tali proposito aut decreto inijciat sibi laqueū; abiurato in perpetuum, quicunq; etiam casus inciderit, matrimonio. Non leuiter sane aut temere, sine necessitate, aut graui causa propositum illud, quod interposita quasi testificatione Dei decretū est, mutari debet, sed tamen non debet esse laqueus (sicut iam de Pauli sententia dictum est) si recte seruari non possit, aut si seruatum pugnet cum fine coelibatus, quem Paulus præscribit, 1. Cor. 7. Sicut qui coniugium eligit, non perpetuo voto se obligat, vt non liceat, si possit, ex vtriusque consensu ad tempus abstinere, vel postea in viduitate permanere. Hoc propositum aut decretum, si quis cum veteribus votum coelibatus vocare velit, si res ipsa cum præscripto Pauli congruat, & consistente illa libertas, de qua in præcedentib. ex Pauli sententia diximus, fruetur; de vocabulo non litigabo, ita enim erit votum coiugij & coelibatus. Sicut Augustinus in Psal. 75. dicit: Præter vota communia esse vota propria singulorum. Alius, inquit, vouet Deo castitatem coniugalem, vt præter vxorem suam non nouerit aliam. Alij etiam vouent, etsi experti

De voto cœlibatus.

Augustin.

coniugium

coniugium, vltra nihil tale pati, in viduitate scilicet, & ipsi vouerunt aliquid maius quam illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent, & isti vouerunt plurimi, &c. nec tale votum includit abiurationem cõiugij in perpetuum. Vsitata enim exceptio seu limitatio (in quantum humana fragilitas permittit) videtur vetus formula esse, ostendens, votum cœlibatus primum non fuisse absolutum, sed conditionale. & quæ conditio adiecta fuerit, non sicut nunc flagitiose a Pontificijs intelligitur, scilicet voueo cœlibatum, sed ita, vt si humana fragilitas eum caste seruari non permittit, possim fornicationibus & alijs libidinum pollutionib. impune & libere indulgere, si modo legitimum coniugium non contraham. Sed hic verus est sensus: Constituo seu voueo, me in cœlibatu caste victurum, sed hac conditione, exceptione, & limitatione, si humana fragilitas hoc non permittat, vt liberum mihi sit, remedio coniugij, contra vstionem & scortationem, diuinitus illis, qui continere non possunt, ordinato vti. Hæc vero pia fuit conditio vtiliter præcauens, ne vota fierent laquei.

De appendice voti quantũ humana fragilitas patitur.

Quod igitur ad vocabulum attinet, per se sane non multum refert, si votum cœlibatus appelletur propositum illud, quod Paulus suis verbis describit, 1. Corinth. 7. Qui statuit in corde suo firmus, & hoc iudicauit in corde suo, &c. Quanquam proprie loquendo aliud est propositum cordis, quod quis apud se in corde suo (sicut Paulus loquitur) statuit & decreuit, & aliud est votum, ad quod dicunt requiri voluntatis intentionem, rationis deliberationem, cordis promissionem, oris expressionem, promissionis testificationem, seu confirmationem Deo factam, interposita obtestatione nominis diuini, & addita siue explicite, siue implicite execratione, si non seruetur. Sed quia vota in regno Pontificio ita sunt contaminata, vt ipsum etiam vocabulum, sicut Pontificijs vsitatum est, deprauationem rerum secum trahere videatur, & per illud veritati insidias struere non cessent Pontificij, cum quidem notum sit, quomodo ex vocabulo voti apud veteres in hoc negotio vsitati, tandem facti sint miserrimi illi laquei conscientiarum. Tutius igitur & rectius est, planis & simplicibus verbis sententiam Pauli tradere & explicare, à quibus scilicet quo modo, quo fine, & qua conditione cœlibatus eligendus seu suscipiendus sit.

Aliud est propositum cordis, aliud votum.
Essentialia voti Pontificii.

His vero ita declaratis, manifestum iam erit, ingens esse discrimen inter has duas quæstiones.

Primo, An is, qui donum continentiæ habet, recte & pie possit in corde suo proponere & statuere, se mansurum in cœlibatu. Quæ enim sit Pauli de hac quæstione sententia, prolixe declaratum est.

Secundo, An votum coelibatus ita, sicut in Pontificia Ecclesia vsitatũ est, vel fieri, vel factum seruari bona & pia conscientia possit & debeat. Vt vero manifestum euadat, quid secundum analogiam fidei ad hanc posteriorem quæstionem respondendum sit, breuiter recensebo præcipua capita de voto coelibatus, sicut illud fieri solet, & seruari postulatur in Ecclesia Pontificia.

Et quia non constitui totam doctrinam de votis Pontificijs hoc loco tractare, non refutabo iam, quod docent, illos cultus, qui habent mandatum & præscriptum in verbo Dei, non esse vouendos, sed eos tantum, qui sine mandato Dei ab hominibus instituti sunt. Neque hoc exagitabo, quod pleraque vota sanctis facienda docent, cum Longobardus definiat, votum esse testificationem promissionis spontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ proprie sunt Dei, fieri debeat: sed tantum de voto coelibatus annotabo præcipua capita breuissime.

Quas res vouendas esse Pontificii dicant.

Primo, Religiosis suis proponunt coelibatũ non ea libertate assumendum & seruandum, sicut Paulus inquit: Præceptum Domini non habeo,

Præcipua capita de

consilium

consilium autem do. Sed ideo addunt laqueos votorum, iuxta conciliorum decreta & Pontificum statuta, ne sit consilium, sed fiat rigidissimum præceptum. Non autem Domini præceptum est, 1. Cor. 7. ergo mandatum hominum est. Atque ita Pontificium votum cœlibatus pertinet ad ἐθελοθρησκείας. Col. 2. & quia fit iuxta doctrinas & mandata hominum, pertinet ad ματαιοθρησκείας, Matt. 15. *voto cœlibatus.*

Secundo, sicut sentiunt, cultus illos, qui ex voto fiunt, licet nec mandatum, nec præscriptum verbi Dei habeant, sed ab hominibus instituti sint, multo esse meliores & præstantiores ijs, qui sine voto fiunt, licet à Deo mandati sint, & testimonium Scripturæ habeant: Ita docent etiam, cœlibatum, qui iuxta Scripturæ sententiam sine voto libere assumitur & seruatur, multo esse inferiorem eo, qui ex voto iuxta hominum statuta assumitur & seruatur. Ita vero hominum statuta non tantum æquantur, sed prorsus præferuntur mandatis & præscripto verbi Dei.

Tertio, Ea opinione, intentione, persuasione, fiducia, & hoc fine vouẽt cœlibatum, vt sit satisfactio & propitiatio pro peccatis, meritum gratiæ, iustitiæ, salutis, & vitæ æternæ, sicut supra hoc ipsorum verbis demonstratum est. Ea vero insignis est blasphemia in meritum filij Dei, euertens & abolens totum Euangelium: sicut in Confessione Augustana, & eius Apologia copiose ex Scriptura ostenditur. Cumque in prioribus capitibus Pontificia vota ad doctrinas hominum iuste relegentur, in hoc capite etiam inter doctrinas dæmoniorum merito proscribuntur.

Quarto etiam illis, qui donum continentiæ ex Deo non habent, suadent vouendum cœlibatum, facta ipsis promissione, sed sine verbo Dei, de gratia & auxilio diuino, & facilitate continentiæ, si modo velimus. Sed persuasioni de facilitate continentiæ quatuor maxime obstant. Primo, inclinatio sexus ad sexum, naturæ in ipsa creatione insita. Secundo, Flammæ libidinum, quæ post lapsum accesserunt. Tertio, Quia posse continere donum Dei est, non commune, sed singulare. Quarto, quod iam in hac effœta mundi senecta, natura imbecillior minus potens est ad resistendum libidini, nisi per coniugium. Et quomodo hæc persuasio pugnet cum Scripturæ sententia, paulo ante, cum de dono continentiæ tractaremus, ostensum est. Idem enim est, ac si quis, qui donum non habet, voueat, se linguis loquuturum, vaticinaturum, miracula editurum, &c. Aut qui vocationem non habet, si voueat, se hostes profligaturum, &c.

Quinto, Illis, qui donum continentiæ habent, non relinquunt eam libertatem, quam Deus ipsis concessit, 1. Cor. 7. sed per vota iniiciunt ipsis laqueos abiurationis coniugii in perpetuum. Hoc enim sensu vouẽt cœlibatum, quod in perpetuum, quicunq; etiam casus incidant, non velint remedio matrimonii vti, hoc est, etiamsi vel vstio ipsis sustinenda, vel in scortationes, ac alias obscœnas pollutiones prolabẽdum sit. Et quidem Si is, qui donum continentiæ habet, studio, lucta, & oratione, donum illud potest conseruare & excolere, vt per totam vitam castitatem in cœlibatu præstare possit, is recte & bene facit, si in perpetua continentia Deo seruiat, iuxta Pauli sententiam. Sed experientia docet, id quod etiam Paulus de viduis quibusdã sui temporis annotauit, quosdam aliquando esse ad cœlibatum idoneos, ita vt eum deliberato proposito suscipere non defugiant, qui tamen postea incontinentia ita tentantur, & vstionibus ita æstuant, vt flammas libidinis nullo conatu, nulla lucta, nec oratione reprimere aut restinguere possint. Illis certe in tali casu, quando Deus donum continentiæ subtrahit, Paulus dicit (generaliter enim loquitur) si non continent, nubant: Semper enim melius est nubere, quam vri. Itẽ, si

nupserit,

nupserit, non peccat: ad vitandam fornicationem habeat coniugem. Et 1. Tim. 5. de viduis illis dicit: Volo iuniores viduas nubere, & nullam occasionem dare diabolo. Si ergo per votum cœlibatus, coniugium in perpetuum, in quocunque etiam casu, abiuras, certe ipsi Domino directe contradicis. Dominus enim dicit: Si non continent, nubant. tu vero vouendo iuras, etiamsi continere non potero, tamen in perpetuum non nubā. Dominus dicit: Melius est nubere, quam vri. Tu vero vouendo contradicis: etiamsi futurum esset, vt vrerer. volo tamen, vt melius mihi sit vri, quam nubere. Dominus per Paulum dicit: virgo si nupserit, non peccat. Pontificij vero laqueos votorum ideo inijciunt, vt etiamsi postea quis viderit (vtar enim verbis Hieronymi) lasciuientem & ebullientem carnem suam in libidinem, ita vt refrenari non possit, ideoque agnoscat, se in duplici necessitate constitutum, vt aut scortetur aut vxorem ducat: tamen non liceat, sed peccatum sit, matrimonium contrahere. Et quæ flagitia hæc vouendi ratio secum trahat, infamia inquinati apud Pontificios cœlibatus, sonora voce in toto orbe clamitat, necessaria igitur in voto coelibatus esset illa exceptio seu conditio. Si humana fragilitas permiserit, & si Deus donum continentiæ dederit & conseruauerit, volo coelebs manere. Paulus enim vtrumque ponit, εἶναι καὶ μένειν, & inquit, vt esse & manere possint, sicut ego, peculiare donum ex Deo est.

Vota cœlibatus Pontificia e diametro cum Scriptura pugnant.

Et consideretur diabolica peruersitas: Scortationes & reliquas illegitimas pollutiones Deus pronuntiat talia esse peccata, quæ excludant ab hæreditate regni Dei, vsum vero matrimonii pronuntiat esse castum, impollutum & sanctum in omnibus. Isti vero in suis votariis, si continere non possint iudicant, pollutiones & scortationes esse leuicula peccatula: Coniugium vero, clamitant, maximam esse abominationem, adulterio & incestu teteriorem. Vnde Coloniensis quidam Scriptor turpissimam Campegii & Pighii vocem rhetorice amplificare voluit: melius scilicet esse, si votarius continere non valens centum habeat concubinas, ex ordine tamen, inquit, & successiue quam si vnam legitimam vxorem ducat. ita ergo Pontificii per talia vota coelibatus induunt conscientiis laqueos, quibus si continere non possint, per inquinamenta carnis & spiritus, demerguntur tandem in interitum & perditionem. Abiurato enim coniugio homines, plerumque ad coelibatum non idoneos, collocant in eum vitæ statum, in quo est iners otium, abundantia, & saturitas panis. Et cum ex istis radicibus Ezechiel dicat, olim Sodomiticos fructus prodiisse, non mirum est, nunc etiam Pontificium coelibatum omnis generis foedissimis pollutionibus contaminatissimum esse.

Albertus Pighius.

Lutherus de votis Monasticis.

Lutherus antithesin illam votorum Monasticorum erudite & venuste ducit per totum Decalogum ostendens quomodo contra singula præcepta pugnent. Nam contra *Primum præceptum*, Ex coelibatu faciunt meritum iustitiæ & vitæ æternæ, in quo fiduciam collocant.

Contra *Secundum*, In vanum assumunt nomen Dei in vouendo. Et cum solius Christi nomen nobis datum sit, in quo oporteat nos saluari: ipsi hoc nomen votis suis blasphemе imponunt.

Contra *Tertium*, Peculiarem cultum, ab hominibus sine mandato Dei institutum, ex votis suis faciunt.

Contra *Quartum*, Docent sine consensu & contra voluntatem parentum, tale genus vitæ suscipi posse, in quo ab officiis, parentibus iuxta mandatum Dei debitis, absoluuntur. Percalcatum, aiunt, perge patrem. Sola in hoc genere pietas est, esse crudelem.

Contra *Quintum*, Quia vitam communem fugiunt, peccant ergo contra charitatem proximi.

Contra

Contra *Sextum*, Totam Sodomam & Gomorrham ex cineribus resuscitant.

Contra *Septimum* Viuunt sine labore, in otio abundantia, & saturitate. sicut Sodomitæ, quibus etiam fructibus suis respondent, Ezech.16.

Contra *Octauum*, Dicunt falsum testimonium de meritis cœlibatus, & contra castitatem & sanctitatem coniugii.

Contra *Nonum & Decimum* Docent vstionem non esse peccatum. Sicut Pighius non veretur scribere: Flammas & incendia libidinis esse conditiones, quas nobis indiderit creatrix omnium omnipotens illa bonitas & sapientia (hæc enim sunt eius verba) sicut famem & sitim, contra Christum, Matth.5. & Paulum, 1.Cor.7.

Sed hæc prolixius tractare, non est nostri instituti, cum ex solidis fundamentis explicata extent in libro Lutheri de votis Monasticis, ac in Confessione & Apologia Augustana, sub eodem titulo.

CAPVT IX.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM de voto cœlibatus.

Iam vero plana & expedita erit responsio ad argumenta de faciendo aut seruando voto cœlibatus, sicut apud Pontificios vsitatum est. In votis enim non tantum materia voti consideranda est, an id, quod vouetur per se & in suo genere sit licitum, bonum & pium, sed & hoc considerandum est, an is qui vouet donum habeat, quo possit votum implere, præcipue vero, quæ sit intentio seu opinio, & quis finis vouendi. Respondeo igitur, neminem bona conscientia posse facere votum cœlibatus, eo modo, sicut in Pontificia Ecclesia fit. Qui enim donum continentiæ non habet, non debet Deum tentare vouendo, sicut supra multis ostensum est. Qui vero donum habet, tamen debet abiuratione perpetua coniugii, laqueum contra Paulum sibi iniicere. Opiniones vero huic voto annexæ (quia aduersantur & Decalogo & Euangelio) simpliciter sunt fugiendæ & detestandæ, quasi scilicet ritus & solennitas voti ab hominibus instituta, faciat cultum præstantiorem quam sit obedientia verbo Dei mandata, & præcipue, quod finis præfigitur esse satisfactio pro peccatis, & meritum vitæ æternæ. Quando igitur obiicitur: Scriptum est, vouete: Respondeo: Primum ex distinctione veteris & noui Testamenti, vt supra dixi. Deinde dico, non omnia, nec à quibuslibet, nec quouis modo esse vouenda, si vel cum Scriptura pugnent, vel impingant in fidem Euangelii, sicut ostensum est de votis Pontificiis.

Nemo bona conscientia more Pontificiorum cœlibatum vouere potest.

Sed si votum iam emissum est, certe peccatum est, illud non seruare: Deut.23. Eccles.5. Respondeo: Antea ostensum est, Deum non omnium votorum sicut etiam non omnium iuramentorum, qualiacunque sint, & quocunque vergant impletionem sub interminatione æternæ damnationis exigere vt de iuramento Saulis, 1.Reg.14. Dauidis, 1.Reg.25. Herodis, Matth.14. Cum igitur opiniones annexæ votis, sicut monstratum est, sint impiæ & blasphemæ, nequaquam cum huiusmodi impiis opinionibus seruanda sunt vota.

Non omnium votorum impletio necessaria est.

Sed quid si impiæ istæ opiniones remoueantur? Respondeo: Non leuiter sane aut temere ab eo, quod iureiurando promisisti, discedendum est. Adhibeas igitur diligentiam, conatum, luctam, & addas preces. Quod si Deo iuuante ita potes vstionem reprimere & restinguere, bene est, serues cœlibatum, iuxta Pauli consilium & præscriptum. Si vero non potes continere, sed vreris & versaris in periculo fornicationis, tunc Deus ipse te absoluit, non enim vult tibi laqueum iniici, vt supra dictum est. Etsi in

De votis, à quibus impiæ opiniones absunt.

Gradus castitatis iuxta Chrysost.

genere vouisti castitatem, non sequitur, te abiurasse coniugium. Nam iuxta Chrysostomi sententiam: Primus gradus castitatis est sincera virginitas. Secundus autem, fidele coniugium. Qui igitur castitatem in cœlibatu seruare non potest, si ideo ducat vxorem, vt in coniugio seruet castitatem, non dici potest peccare contra votum castitatis: sed si facta fuit expressa abiuratio coniugii in perpetuum, & non potest continere, cumque in voto interposita sit contestatio per nomen Domini, erit ergo peccatum contra secundum præceptum. Agnoscas igitur, te peccasse assumendo nomen Dei in vanum, agas pœnitentiam, & petas tibi hoc propter Christum ignosci, cum videas te sine peccato illud, quod vouisti, seruare non posse, sicut plenius hæc explicari possunt ex fundamentis illis, quæ hactenus de votis annotauimus. Atque hoc est primum principale argumentum Pontificiorum ex sententiis Scripturæ de faciendis & seruandis votis.

De viduarum apud Paulum prima fide.

Alterum principale argumentum est, quod texunt e loco 1. Tim. 5. Viduæ cum luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. hæc enim verba ita interpretantur, quod tempore Pauli viduæ quædam solenniter vouerint perpetuum cœlibatum, abiurato in perpetuum coniugio. Illas vero postea eo, quod lascivia seu vstione tentarentur, voluisse coniugii remedio contra vstionem vti ex priuilegio communi: Melius est nubere, quam vri. sed Paulum pronuntiare, hoc ipsis propter factum votum nequaquam licuisse, sed ipsum velle nubere, etiamsi vstione tententur & continere nõ possint, habere in ipsis iudicium æternæ damnationis, eo quod primã fidem, qua Christo per votum cœlibatus se desponsarint, irritam fecerint. Ita illi. & huius interpretationis astipulatores habent quosdam ex Patrib. Quia vero res magna est, de qua agitur, pertinens ad conscientiarum vel salutem vel damnationem, diligenter considerandum est, non quid vel hic vel ille interpretetur: sed quam sententiam fidei analogam, Rom. 12. verba & circumstantiæ textus præbeãt. Non enim vllus certior quam scriptura, suipsius interpres est. Vtque eo simplicius & rectius hoc fieri possit, ordine hæc capita in textu Pauli expendemus.

1. An viduæ Paulinæ allectæ fuerint hac opinione, vt talis votiua viduitas esset peculiaris & præstantior cultus Dei, & meritum vitæ æternæ, sicut Pontificii de suo cœlibatu docent.

2. An viduæ Paulinæ, emisso solenni aut expresso voto, coniugium in perpetuum eiurarint.

3. Quodnam fuerit peccatum illarum viduarum, propter quod damnationem incurrerunt, & Satanæ traditæ fuerunt,

4. Quam primam fidem Paulus intelligat.

5. An Pauli sententia fuerit, allectas illas viduas, etiãsi non possent continere, tamen nullo modo potuisse nubere sine reatu æternæ damnationis. In his enim capitibus tota disputatio de sententia Pauli consistit.

Conditio viduarum tempore Apostolorum.

Et primo, quæ fuerit ratio collegii viduarum tempore Apostolorum non opus est per coniecturas exquirere, aut ex Patrum scriptis discere. Extant enim manifestæ descriptiones, Act. 6. & 1. Timoth. 5. Quod scilicet viduas pauperculas, quæ nec parentes, nec liberos, nec amicos, nec rem familiarem habebant, nec operas facere poterant, vnde sustentari possent, Ecclesia in suam curam recipiebat, vt eleemosynis Ecclesiæ sustentarentur, & in quotidiana eleemosynarum erogatione ipsarum a Diaconis ratio haberetur. Non quod sentirent, viduitatem per se esse peculiarem cultum Dei, sed quia inter reliquos pauperes, viduarum præcipue rationem habendam esse, verbum Dei præcipit. Et quia in collegium illud viduarum multæ se ingerebant, quæ filios aut nepotes, aut alios cognatos habebant, qui merito ipsis alimenta suppeditare debebant, aut quæ per ætatem ad

hu-

[illegible] domesticam administrare atque ita victum sibi parare poterant, [illegible] per Timotheum vult coargui, vt scilicet tales ab Ecclesiastico [illegible] viduarum arcerentur: quod certe facere non debuisset, nec [illegible] peculiarem cultum & meritum in tali viduitate posuisset, sed eas [illegible] hoc imitare, & volentes omnes in hoc collegium recipere de[illegible] & tantum illæ, quæ omni subsidio destitutæ erant, susciperentur. [illegible] allegebantur, vt Ecclesiæ eleemosynis alerentur. Hæc manife[illegible] 1. Tim. 5. Act. 6. Et quod pro illa sustentatione Ecclesia vicissim [illegible] opera ad curam pauperum, peregrinorum, afflictorum, & ægro[illegible]. [illegible] (sicut in [illegible] Diaconissarum in historia Ecclesia[illegible] describitur) inde colligi potest, quod talem Paulus vult deligi quæ an[illegible] hospitalitatem erga peregrinos, & officia humanitatis erga afflictos ex[illegible]. Videtur etiam viduarum officium fuisse funera lauare & inuolue[illegible]. [illegible] puellarum iuuencularum. Paulus tribuit pres[illegible] Tit. cap. 2. qui tamen locus in genere de omnibus matronis pro[illegible] intelligi potest. Ex illa descriptione manifestum est, longe [illegible] rationem viduarum Paulinarum, & cœlibatus Ponti[illegible] cœlibatum igitur suum, nec vota sui cœlibatus recte inde co[illegible] probare Pontificii, cum res longe it alia.

3. [illegible] Paulinas non vouisse votum, quale apud Pontificios vsitatum [illegible] definitionis probari potest. Definiunt enim votum esse propo[illegible] promissionem seu de bono meliori, quod sit magis me[illegible] vero erant tot in Ecclesia, quæ suis laboribus victitabant, & [illegible] eleemosynas contribuebant. Hæ autem viduæ propter inopiam ex [illegible] viuere cogebantur. Num igitur opus supererogationis, me[illegible], magis meritorium est, & dignum solenni voto est propter in[illegible] eleemosynas, quam vel labores manuum suarum mandu[illegible] egenis? Certe Paulus ex sententia Christi pro[illegible] beatius esse dare, quam accipere.

4. [illegible] quæstio est an viduæ illæ habuerint propositum, seu decreue[illegible] in viduitate manere: Quia enim in collegium illud viduarum ideo re[illegible] quod neminem haberent a quo sustentarentur: ergo si cogi[illegible] per matrimonium sibi asciscere maritum, cuius laboribus aleren[illegible] non potuissent in collegium illud cooptari. Constituisse itaque illas [illegible], cum in collegium hoc reciperentur, in viduitate permanere ac ne[illegible] œconomicis se abdicare, etiam contextus Pauli indicare videtur, [illegible]: Postea volunt nubere. Item, volo iuniores nubere, domum [illegible], &c. Non autem opus est, ex veterum quorundam disputa[illegible] conquirere, an expresso seu solenni voto viduitati se astrinxerint [illegible] matrimonii in perpetuum, sub conditione æternæ da[illegible], cum extet disertis verbis descriptio, quale fuerit propositum [illegible] cœlibatus tempore Apostolorum, 1. Cor. 7. Qui stat firmus [illegible] &c. vbi expresse additur illa conditio: Non vt laqueum vo[illegible], &c. Et cum habeamus ipsius Pauli descriptionem, quale fue[illegible] seu decretum cœlibatus suo tempore, non debemus vllas [illegible] vel quærere, vel ab aliis excogitatas admittere.

5. Quod Paulus dicat, viduas illas lapsas habere damnationem & conuer[illegible] post Satanam: quæstio est, quod fuerit tam atrox ipsarum pec[illegible], quod illas, Christo aduersarias, Satanæ mancipia & reas condem[illegible]. Pontificii dicunt, post votum velle nubere, esse tam gran[illegible]. Sed videamus, an Paulus hoc dicat. Quod enim ex veteri [illegible] (in Christo velle nubere) hoc est, quia per votum [illegible] fuerint desponsatæ, ideo damnabile esse, velle marito mortali nu[illegible]. Quomodo enim tam atrox peccatum esset, in Christo nubere

An decreuerint perpetuo viduitatem seruare.

Ob quod peccatum viduæ reatum damnationis contraxerunt.

cum

fere prorsus defectio à Christo, & affectio Satanæ, siue iudaismum, siue paganismum, siue Pseudoapostolos, qui captiuas ducebant mulierculas, 2. Tim. 3. sectari cœperint, siue dederint se flagitiosa vita laqueis Satanæ iuxta ipsius voluntatem, 2. Tim. 2. Non igitur opus est viduis hisce. ex incertis veterum cōmentis, peccata de votis fabricare, cum atrocissima ipsarum peccata, damnationem secum trahentia, Paulus expressis verbis commemoret. Non ergo simpliciter nubere, sed hoc modo velle nubere, vere damnabile est. Et potuissent quidem illæ alia ratione, id quod cupiebant, in Domino consequi. Sed siue notam leuitatis & inconstantiæ, tanq̄ publicam infamiā inter Christianos, quod collegium viduarum desererent, vers. 13, siue per lasciuiam & petulantiam à Satana prorsus captiuatæ fuerint: certe vna cum ministerio viduarum, ipsam etiam Christianismi professionem tandem abiecerunt, & ita fidē abnegarunt, sicut iam dicemus.

Quam fidem primam irritam fecerint.

4. Paulus dicit viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint. Magnis igitur contentionib. disputatur, quam fidē hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli declarationē quærimus, res non est obscura. Non. n. opus est, ex aliis scripturæ locis exēpla adducere, sed in eadē illa priori Epistola ad Timotheū extant exempla huius phraseos aliquoties repetita, vt c. 1. Nonnulli repulsa bona conscientia circa fidem naufragiū fecerunt, c. 2. Si permanserit in fide, c. 4. Quidā deficient à fide, attendentes doctrinis Dœmoniorum. Et c. 5. paulo ante sententiam illā, de qua nunc agimus: Qui suis domesticis non prouidet, fidem abnegauit, & infideli deterior est c. 6. Quidam dum auaritiam appetunt, à fide aberrauerunt. Item, quidam profitentes falso nominatā scientiam, circa fidē exciderunt. Et 2. Tim. 2. Circa veritatem aberrarunt, & subuerterūt quorundam fidem. Vbi idem ferme verbū ponitur, ac cum dicit: Cōuersæ sunt post Satanam. Et c. 3. Mente corrupti, reprobi circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur de vera, viua, & iustificāte fide, quam docet excuti, abiici & amitti, duobus modis, vel per peccata contra cōscientiam. Fides enim non manet in illis, qui indulgent prauis cupiditatib. contra conscientiam, 1. Tim 1. & 2. c. 5. & 6. Vel admisso errore in fundamento aut fundamento religionis subuerso, 1. Tim. 4. & 6. 2. Tim. 2. & 3. Iam vero in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadē extat phrasis, de abiecta fide, & res et congruunt. Officia. n. ministerii sui fraudulenter facere, & contra Christum petulāter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidem. Et, deserta via Domini, Satanam sectari, subuersio est fundamenti fidei & religionis, sicut ostensum est. Dicit igitur Paulus, viduas illas non debere sibi blandiri, quasi in tali vitæ petulantia & apostasia nihilominus possint Deo placere, & hæredes vitæ esse. sed pronuntiat, eas habere dānationē inde & ideo, quia verā & viuā fidē, quæ sola iustificat & saluat, non amplius habeant, sed eā abiecerint & excussserint. Idq; probat factum esse ab aliquib. per peccata contra conscientiam, à nonnullis vero defectione à fundamento. Hæc sentētia plana est cōueniens contextui, & cōsentanea doctrinę Pauli, quo ad phrasin, & quo ad sensum seu res ipsas. Quod vero primam fidē vocat, variæ & veræ possent reddi rationes. Est. n. fides fundamentum omnium virtutū & totius pietatis principiū, ante q̄ nihil in homine boni est: hæc prima suscipitur in baptismo, & est virtus primæ tabulæ, q̄ deinde sequitur fidelitas in officiis secundæ tabulæ, quæ Gal 5. ēt fides appellatur. Hæc vera sunt, sed simplicius est, si iuxta phrasin scripturæ vsitatā, intelligamus, Paulū hoc dicere: Viduas illas fidem, q̄ antea habuerunt, & qua prius Deo placuerunt, abiecisse & amisisse. Quando. n scriptura mutationē aliquā factam describit, vel collationem facit inter id, quod antea seu prius fuerat, & inter id, quod secutum est, tunc hoc modo vtitur vocabulo πρώτου vt Matth. 12. Luc 11. 2. Petr. 2.

Cur vocet primam fidem.

Posteriora hominis illius fiunt peiora τῶν πρώτων, quā prius aut antea fuerat. Et locus extat apertissimus, continēs & explicans illā phrasin Pauli de prima fide. Apocal. 2. Vbi Ioannes iubetur scribere ministro Ecclesiæ Ephesinæ: Habeo aduersum te, q̄ charitatem tuam primam reliquisti, memor esto itaq; vnde excideris, & age pœnitentiā, & prima opera fac. Hic locus manifestissime ostendit, quo sensu Paulus primam fidē appellet. vt non opus sit vel prolixiori disputatione vel aliunde petita explicatione. Nam & de spirituali desponsatione Christi & Ecclesiæ q̄ fide fit, Scriptura ita loquitur, vt post lapsum, ad primum spiritualis coniugii fœdus reuertantur Ezech. 16. Ierem. 3. Oseæ c. 2. Vt prima fides dicatur respectu eius, qua illi, q lapsi fuerant, postea in conuersione rursus Deo reconciliabātur: q̄ tamen quasi secundaria fides, nihil aliud est, q̄ reuersio ad primam fidē, quæ signaculo Baptismi obsignata erat, vna enim est fides, Ephes. c. 4.

Testimonia Patrum de prima fide. Athanas. Hieronym. Vincentius Lyrinensis. Fides in Scriptura nusquam accipitur pro voto.

Et ex patribus ēt quidam per primam fidem intelligunt eam, q̄ in baptismo amplexi & professi sumus q̄ irritam reddi sentiunt per doctrinas hæreticas vt Athanasius. lib. 6. de Trinitate, Hieronymus in præfatione Epistolæ ad Titum. Et Vincentius Lyrinensis contra profanas hæreseon nouitates. Hæc sententia simplex, vera & plana est, analoga Scripturæ, & consentanea contextui loci Paulini. Cumq; vota cœlibatus, qualia apud Pontificios fieri solent, tempore Apostolorum nō fuerint, sicut paulo ante ostensum est, & vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vsurpetur: quæ esset analogia fidei fidem pro voto cœlibatus interpretari? Si enim votum viduitatis dicatur prima fides respectu eius fidei, qua secundis nuptiis se obligare volebat: certe nō recte diceretur prima, quia ante votū viduitatis, fidem priori marito dederant. & ante hanc Christo in baptismo fidem dederant. Hoc igitur modo, non prima, sed secunda, aut etiam tertia potius fides esset votum viduitatis. Quæ igitur esset plerophoria, sententiam certam deserere, & interpretationem incertam amplecti, etiamsi quosdam ex Patribus habeant auctores?

An his viduis sub damnationis pœna nubere interdictum fuerit.

5. Quia vero viduæ illæ, proposito seruandæ viduitatis, sicut supra dictū est, in collegium illud Ecclesiasticū se recipi petierant, & si non peculiaribus aut expressis verbis, ipso tamen facto Ecclesiæ, cuius sumptib. alebantur, fidē dederant, quod ministerio suo erga pauperes, diligenter & fideliter fungi vellent. Atq; hoc modo etiam scr... tabula scriptura dicit fidē datam esse seruandam, 1. Mach. 10. 2. Mach. 11. Num igitur sine peccato & recte fecerunt istæ viduæ, quod propositum illud viduitatis, & temere susceperunt & petulanter postea ab eo recesserunt? præcipue vero, quod curam ministerii erga pauperes negligenter, male & fraudulenter administrarunt, atq; ita datam Ecclesiæ fidem fefellerunt?

Quæstiones duæ. De quæstione posteriori.

Respondeo, Primum de posteriori membro. Scriptum est: Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter. Iere. 48. Nequaquam igitur sine peccato fuit, quod eleemosynis Ecclesiæ abusæ, ministerium erga afflictos neglexerunt. Sed grauitatem peccati Paulus indicat, cum inquit, contra Christum, cuius eleemosynas comedebant, & afflictos eius negligebant, ipsas petulanter lasciuisse & habere damnationem. Damnatio vero eorum, qui ita Ecclesiæ eleemosynis abutuntur, describitur 2. Pet. 2. & in Epistola Iudæ. Et verbum [illegible], Petrus videtur reddere voluisse, cum inquit: Luxuriantes & oculos habentes plenos adulterii. Iudas vero reliq partem descriptionis Paulinæ videtur reddidisse, cum inquit: Maculæ sunt in agapis vestris de eleemosynis cōuiuantes [illegible], hoc est, secure & sine vlla, vel Dei, vel Ecclesiæ reuerentia. Non enim solæ viduæ, sed & alii cœperunt eleemosynis Ecclesiæ abuti. Et quia tali petulantia aduersariis occasionē dederunt blasphemandi sanā doctrinā, certe quantum peccatum sit scandalū, Christus declarat, Matth. 18. Hæc igitur pars descriptionis extra con-

[illegible] controuersiã est, quod sit peccatum grauissimũ. Sed restat altera quæstio, de proposito viduitatis, quod statuerũt, se cœlibes velle affictis ministeriis, & postea ab illo proposito lasciuiẽtes defecerunt, & voluerũt nubere, an recte hoc & sine peccato fecerint. Responsio autẽ plana est, quod temeritas in suscipiendo, & leuitas in abiiciendo eo proposito, quod non priuatum iam erat, sed receptione in collegium viduarum publice contestatum & notorium factũ erat, merito reprehenditur & culpatur. Si enim Paulus notã inconstantiæ & leuitatis, eo quod promiserat se venturũ ad Corinthios, tam solicite amolitur, 2. Cor. 1. Facile inde colligi potest, quid de [illegible], incõstantia & leuitate harũ viduarũ, in re grauiori iudicandũ sit. Et Paulus nõ dissimulat, aduersarios inde sumpsisse occasionẽ obtrectandi & conuitiandi. In Ecclesia etiã leuitatem illã infamem fuisse, hoc indicat, quod ex viduis illis quædã ideo prorsus defecerunt a religione Christiana, vt sine exprobratione leuitatis, nubere possent vel Iudæis, vel Gentilibus. Atq; in hac sententiã Epiphanius discrimen facit inter κρίμα & κατάκριμα qui, inquit, ne confundantur apud homines (& hoc intelligit κρίμα) occulte scortantur atq; ita Deũ offendunt, & condemnationẽ æternã sibi attrahunt (& hoc appellat κατάκριμα. Sicut & 1. Timoth. 3. Paulus dicit Neophytũ Episcopum facile cadere εἰς κρίμα hoc est, in criminationẽ & conuitiationẽ aduersariorũ. Et Matth. 7. eodẽ modo distinguit inter κρίμα & κατάκριμα Nolite iudicare, nolite condẽnare. Et quod 1. Tim. 5. vocat κρίμα, mox appellat λοιδορίαν. Quia vero in hisce viduis nõ sola leuis & inconstãs mutatio ꝓpositi fuit, sed hæc traxit secũ multa atrocia peccata in prima & secunda tabula, sicut ex verbis Pauli ostenditur, ideo κρίμα recte intelligitur de reatu æternæ dãnationis. Aliud igitur est loqui de temeraria susceptione & de incõstanti mutatione propositi in hisce viduis, si per se consideretur. Vbi Epiphanius recte distinguit inter κρίμα & κατάκριμα. Aliud vero est loqui, de atrocib. illis peccatis, quæ lasciuiã, contra Christũ, secuta sunt, vbi κρίμα recte pro æterna condemnatione accipitur. Et quia Paulus ab experientia animaduertit, quã periculosus sit laqueus ad multa atrocissima peccata, publica testificatio propositi cœlibatus, à quo sine nota leuitatis nõ facile discedi potest, ideo solicite non tantũ cauet, sed serio mandat & ꝑcipit, ne in ætate florenti & lubrica, cuiquam tales laquei iniiciantur. Neq; hoc tãtum dicit, vt præter voluntatẽ nulla ad cœlibatũ suscipiendum cogatur, sed quia multæ iuniores viduæ, ob recentẽ ex maritorum obitu luctum & ob mœstitiã ac dei[illegible] animi, propter summam inopiã cum omni subsidio destitutæ essent, certo proposito constituerent, se in cœlibatu manere velle, ac ideo peterent, se in collegiũ viduarum, q̃ publicis Ecclesiæ eleemosynis sustẽtabatur, recipi, Paulus experientia edoctus, quã facile mutatio illius propositi incidat, & quę inde pericula nascãtur, si cõtinere non possint; serio mandat, etiamsi iuniores viduæ cũ tali proposito se offerant ne recipiantur, sed reiiciantur, nec aliqua deligatur, nisi sit annorũ sexaginta, in qua ætate flammæ libidinũ mediocri diligentia reprimi & restingui possunt. Quam horribiliter itaque, bone Iesu, regnum Pontificium contra Canonem, quem per electum tuũ organũ promulgasti, peccat & communicat nefandis alienorum peccatis, quod votum cœlibatus, non expectato anno sexagesimo, in iuuenili lubrica ætate conscientiis vel imponit, vel voluntarie oblatũ non tantũ recipit, sed fieri cõsulit, suadet, hortatur, & hoc laqueo innumera animarũ millia in barathrum æternæ perditionis præcipitat. Certe hic vnicus locus Pauli, potentissimum fulmen est, vnico ictu prosternens omnia Pontificiorum vota. Quot enim reperias, qui post annum sexagesimum demum vouerint cœlibatum? Qua igitur fronte, qua

De quæstione prius, quod viduitatem elegerunt, sed postea sententiam mutauerunt, Ideo viduæ reprehenduntur propter leuitatem & incontinentiam.

Pauli exemplum.

Epiphan. κρίμα, κατάκριμα.

Paulus non vult laqueos cœlibatus cuiquam iniici ætate florente.

Sexagenarias iubet deligi.

Papa contra Paulum laqueum cœlibatus ætati iuuenili iniicit.

Qua ætate votum cœlibatus fieri Pōtifices statuerint. *Leo.* *Pius I.* *Chrysost. de viduis.*

ſpecie, quo colore, vel defendere, vel excuſare poſſunt, quod à præſcripto Pauli magis, magiſque receſſerunt? Leo enim primus conſecration. monialium ſtatuit annum 40. Pius primus ſtatuit annum 25. Alius Canon vetat ante annum 18. fieri votum, plerique vero Canones annum 15 nominant. Nec valet exceptio, quod Paulus de viduis, non de virginibus loquatur. Ratio enim Pauli generalis eſt: In iuuenili & lubrica ætate neminem ad cœlibatus profeſſionem adſtringendum, propter pericula, quæ inde oriri experientia docuit.

Chryſoſtomus hoc loco dicit: Viduæ illæ ἁπλῶς οὐκ ὀρθῶς ... εἵλοντο ex ſimplicitate, nō rectè, nec vero iudicio elegerunt viduitatē. Et addit: Lapſus, qui inde acciderunt præbuerunt occaſionem ... θήκας ferendæ huius legis, vt ſcilicet iuniores viduæ reiicerētur, & nulla

Ambroſius.

aſſumeretur, niſi annorū 60. E. Ambroſius hoc loco rectè dicit (cuius tamen poſtea in velādis ſuis virginib. obliuiſcitur) Paulus prohibet iuniores in hac ſuſcipi profeſſione. Lubricæ enim ætati ſides facile adhiberi nō debet, quippe cum quarundam exempla præcedant. Ite oſtendit damnationem tales manere, ne facile audeant, quod implere difficile eſt, aut ſi animus eſt huic deuotioni deditus, apud ſe interim teneat, quia temeratū dicit eſſe, profiteri, quod adhuc iuuenili ætati credi non debet. Item quantū laudabile eſt, ſi impleat, quod vltra vires eius creditur, tātò magis puniendus erit, ſi hoc ſibi audeat imponere præſumptione temeritatis, quod ferre non poſſit, &c. Iuniores igitur viduas, Paulus propter pericula, quæ recenſet, non vult porro aſtringi ad cœlibatum, ſed nubere.

De viduis iunioribus cœlibatum profeſſis adhuc in collegio viduarū degentibus.

Sed quid de illis iunioribus Paulus vult fieri, quæ ipſo facto profeſſæ ſ erāt cœlibatum, vtpote receptæ in collegium viduarum? Cæterè ſi laſciuiant, non vult eas in peccatis, quæ inde ſequi videt, ... & in damnatione manere. Quia vero cum propoſito ... viduitatis receptæ erant, num ideo coniugium ſub pœna æternæ damnationis in ... tuum ipſis prohibet, et āſi continere non poſſint, propoſitis interim aliis contra incontinentiam remediis? Hoc certè non facit. Meminerat enim, quod paulo ante, cap. 4. ſcripſerat, doctrinam Dæmoniorum eſſe, prohibere coniugium illis, qui non continent. Sed illas etiam viduas, quæ viduitatem profeſſæ erant (ſi ita loqui liceat) cum poſtea laſciuirent, & nō

Quæ non continēt poſt viduitatis etiam profeſſionem, vult nubere

cōtinerent: illas, inquam, Paulus vult nubere, idq; ideo, ne vllam occaſionem præbeant Diabolo, & ne tandem, ſicut nonnullis acciderat, prorſus retro poſt Satanam conuertantur, ſi præter vitæ & voluntatem, in cœlibatu manere cogerentur, & ad ... legitimas nuptias ipſis prohiberetur. Si igitur temerariæ, imprudenter & incautæ promiſerunt cœlibatum, ſi propoſitum illud in ipſis mutatum eſt, & continere nō poſſunt, ſi inde in peccata, quæ Paulus recenſet, prolapſæ ſunt; agant pœnitentiam, petāt remiſſionem. Ne vero in damnatione maneant, & tandē prorſus poſt Satanam ſubuertantur: Paulus vult ipſas nubere, non autem laſciuiendo contra Chriſtum, ſed in Domino. idque ideo, ne in poſtremum præbeant occaſionem Diabolo. Velle itaque nubere in huiuſmodi viduis, ſi continere non poſſunt, non ſimpliciter damnat, ſed laſciuiendo contra Chriſtum, & abiecta fide velle nubere, hoc vero damnat.

Quid in his viduis damnabile vocet Paulus. *Chryſoſt.*

Hanc ſententiā contextus Pauli manifeſtè oſtendit, atque ita expreſſe eum interpretatur Chryſoſtomus. Quoniā, inquit ipſe, volūt nubere, volo & ego iuniores nubere, liberos gignere, domū adminiſtrare. Longe.n. præſtat hæc facere, quā illa (quę ſcilicet de damnatis viduis recēſet) Oportebat quidem curare, quæ Dei ſunt, oportebat fidem ſeruare, quādo vero illa nō fiunt, melius eſt hæc fieri, quam illa, quippe viduitas illa nihil parit boni, ἀπὸ δὲ τοῦ γάμου τούτου ex hiſce vero nuptiis (earum ſcilicet, quæ

viduitatem

viduitatem professæ erant, cum continere non possent) multa bona. Et Theophylactus illa de o (iuniores nubere volũt, & volo iuniores nubere) [illegible]ectit: Volo & ego indulgens & concedens earum votis, ne Diabolus illudat ipsis, quod cum Christi sponsæ essent factæ, sint adulteræ, ideo sub matrimonium eas duco. *Theophylactus.* Ambrosius etiam illud, volo iuniores nubere, ita explicat: Quoniam quæ supra dixit de huiusmodi, quod contraria & illicita perducant eas ad mortem, idcirco cõsilium dat, & præcipit ea fieri quæ licita sunt. Et multum expedit nubere, quam sub bona & [illegible] professione notabiliter [illegible]redere. Sic enim inuenit occasionem Satanas quomodo subuertat animas inconsultas, cum pia profitẽtes iniuste [illegible]. Hæc Ambrosius. *Ambrosius.* Locus igitur ille Pauli de viduis prorsus nihil [illegible] Pontificiorum sententiæ, de votis cœlibatus, vel faciendis, vel [illegible], ut quidẽ illa in Põtificia Ecclesia vsitata sunt. Iuniores enim viduas [illegible] vult recipi, & receptas, seu, vt loquuntur, professas, si cõtinere vel non possint, vel non velint, vult nubere, quorum vtrunque contra Pontificiæ Ecclesiæ doctrinam & praxin pugnat. Et hæc de loco illo Pauli [illegible] prolixius annotare volui, vt perspiceretur, quanto rectius certius firmius & iucundius interpretatio scripturæ ex ipsis fontibus, quam ex [illegible] humanarum commentationum petatur. Atq; hoc est secundum principale argumentum pro voto cœlibatus.

[illegible] *argumentum* ex scriptura ita confingunt: Quia Maria, Lucæ 1. [illegible] præterito, sed in præsenti loquitur, virum non cognosco. Fingunt [illegible], Mariam habuisse propositum, & fecisse solenne votum seruandæ perpetuæ virginitatis. Et mox addunt Rhetoricas amplificationes, Deum in sanctissima Deipara virgine votum perpetui cœlibatus in nouo Testamento [illegible] declarare. *An Maria fecerit votũ virginitatis.* Sum[p]ta autem hæc sunt ex apocryphis traditionibus. Ex[t]at enim Protoeuangelium Iacobi, vbi narratur, Mariam anno ætatis tertio, accensis lampadibus, per puellas solenniter ductã fuisse in templ[um], ac iuxta votum consecratã, in sancto sanctorum ipsam de manu Angel[orum] cibum accepisse. *Protoeuangelium Iacobi.* Anno vero ætatis duodecimo, Angelũ apparuisse Pontifici, & iussisse, vt alicui ex maritis viduis traderetur in custodiam virgo seruanda. Hæ apocryphæ fabulæ specioso titulo traditionum sæpe etiam Patribus imposuerunt, sicut Epiphanio spelunca Bethleemitica, & Augustino commentitium hoc votum Mariæ, quod diserte contra scripturam pugnat. *Fabulæ apocryphæ venditatæ pro Apostolicis traditionibus.* In templo enim, & sub sacerdotib. veteris Testamenti, votum perpetui cœlibatus prorsus ignotum fuit, nec mandatum nec exemplum habens, Historia vero noui Testamenti diserte dicit, Mariam desponsatam fuisse Iosepho, ita vt aliquando conuenirent. Et notum est, quid in Scriptura significet συνελθεῖν Nec Maria, nec Ioseph aliter sciuerunt, [illegible] ab Angelo de summo mysterio incarnationis filii Dei edocerentur. Falsum igitur est, & Euangelio contrarium, quod apocrypha fabula fingit de voto Mariæ. Sed qualia sunt vota Pontificia, talis est etiã [illegible] eorum dedicatio, fabulosa scilicet. Quod autem non in præterito loquitur Maria, sed inquit, virum non agnosco, ratio manifesta est. Quia enim nondũ erat in domum sponsi deducta, nec breui adeo hoc futurum erat. Nam post tres menses & amplius Ioseph demum de deductione cogitare cœpit, Matt. 1. Postquam scilicet ex ædibus Elisabeth Maria reuersa esset Nazareth Lucæ 1. Dicit igitur, quomodo fiet istud, cum nondum cognoscam virum, hoc est, cum nondũ verser in cubili cõiugali, aut nondum vtar consuetudine coniugali. Non enim sequitur, si in præterito dicatur, illa cognouit virum, ergo concipiet.

Quarto, Ex illo loco Rom. 7. Viuente viro adultera vocabitur, si nupserit alteri viro, veteres multa argumenta formant, in quibus præcipuum [illegible] obligationis voti cœlibatus cõstituunt. *IV. Arg. ex loco Rom. 7.* Basilius dicit, nulla despõ- *Basilius.*

ſata, viuente ſponſo, poteſt alium ſine crimine adulterii ducere. Sed Deo dicatæ virgines ſunt deſponſatæ Chriſto. Ergo poſt votum nubere adulterii crimen eſt corā Deo. Ambroſius inquit: Quæ ſe ſpopondit Chriſto, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro: & ſi iam nubere voluerit adulterium perpetrat. Chryſoſtomus dicit: Quæ ſeipſam ſemel Domino deſponſauit, iam non eſt libera, vt cui velit nubere poſſit: non enim mortuus eſt vir eius, ſed ſi viuente viro immortali, mortalem in Domini thalamum ſuperinduxerit, non adulterium tantum, ſed inceſtum perpetrabit.

Ambroſius. *Chryſoſtomus.*

Sed reſponſio manifeſta eſt. Scriptura enim docet, non ſolos cœlibes deſponſari Chriſto, ſed totam Eccleſiam eſſe ſponſam Chriſti, & deſponſationem illam fieri non cœlibatu, ſed vera fide iuxta verbum. Oſeæ, 2. 1. Corinthiorum vndecimo. Manifeſta igitur fallacia eſt, à ſpirituali deſponſatione, hominis interioris argumentari, contra legitimum coniugium hominis exterioris. Eadem enim ratione ſequeretur, etiam nulli prorſus fidelium liberum eſſe coniugium, omnes enim fideles deſponſati ſunt Chriſto.

Obiectio ex 1. Cor. 11.

Quod vero 1. Corinth. 11. nominat virginem copulatam Chriſto, non intelligit externum cœlibatum, ſed loquitur de tota Eccleſia Corinthiorum, in qua præter virgines & viduas, nō tantum coniugati erant, verum etiam, qui à ſcortatione, adulterio, imo ab inceſtu conuerſi erant, 1. Corinthiorum 6. Multi enim coniugati, imo quæ meretrices fuerunt, fidem Chriſti habent, quam fatuæ virgines non habent, Matth. 25. Et illā ipſam argumentationem veterum Auguſtinus de bono viduitatis, capit. 10. expreſſe reiicit & refutat recitatis multis abſurdis, quæ inde ſequātur, & vocat opinionem minus conſideratam. Si vero certo ſcire cupis, quod verum ſit adulterium oppoſitum deſponſationi ſpirituali, ſeu qui ſint illi, qui fornicantur à Domino aut quæ ſit generatio adultera, interroga Scripturam, & illa mōſtrabit tibi, quæ & vbi ſint ſpiritualia proſtibula & propudia. Scriptura enim ſcortationem ſeu adulterium ſpirituale ita deſcribit, quando anima, quæ Chriſto fide deſpōſata eſt, à verbo ipſius diſcedit, & electitios cultus inſtituit extra & cōtra verbum Dei, aut ab eius ſubiectione & obedientia ſe auertit, Ierem. 3. Ezech. 16. Oſe. 4. 2. Corint. 11. Illi igitur, qui contra verbum Dei, malunt vri, quam nubere, & ex cœlibatu faciunt ſatisfactionem pro peccatis, ac meritum vitæ æternæ, vere ſunt ſpiritualia proſtibula in regno Dei, & adulteri Chriſti: nō autem illæ virgines, quæ cum donum continentiæ non habeant, iuxta mandatum Dei nubunt in Domino, & vocem ſponſi ſui ſequuntur, melius eſt nubere quam vri.

Auguſtinus veterum argumentationem reiicit.

Scortatio ſpiritualis.

Quinto, Illi qui vouent cœlibatum iuri communi (ſcilicet ſi nō continent nubant; item, ſi nupſerit non peccat) volētes renunciant, & vnicuique certe licet iuri ſuo renūtiare, ac ſi fiat hoc propter cultū Dei, gratum eſt Deo, &c. Reſpondeo: In politicis rebus alia ratio eſt, ſed in ſpirituali libertate noui Teſtamenti Paulus dicit, non eſſe faciendum, vel admittendum iugum ſeruitutis, Galat. 5. & in hoc caſu Paulus præbet planā reſpōſionem. Qui enim dono continentiæ præditus eſt, atque ita habet poteſtatem propriæ voluntatis, vt ſi nubat, bene faciat, ſi nō nubat, melius faciat: is ſi iuri nubendi renunciet, & ſe propter regnum cœlorum eo modo, ſicut hactenus dictum eſt, caſtret, bene facit. Et tamen ne is quidem debet ſibi laqueū iniicere, vt ſi amplius continere non poſſit, remedio coniugii vti non liceat. Qui vero donum cœlibatus non habet, ei ius illud (ſi non continent, nubant) non eſt liberum in vtramque partem, ſed eſt neceſſarium remedium, diuinitus mandatum non continentibus, cui ſi renuntiat, peccat, & tentat Deum, ſicut ſuperius oſtendimus, & contra mandatum Pauli inuicit ſibi laqueum.

V. Argumentum: Vouentes coelibatu iuri ſuo contrahēdi matrimonium renunciant.

De habentibus donum continentiæ.

De non habentibus donum continentiæ.

Sexto,

Sexto. Citatur etiā pro voto cœlibatus locus 2. Mach 14. Razias multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Iudaismo, corpus & animam tradere contentus pro perseuerātia. Et hinc fortasse Ambrosius sumpsit illud, quod scripsit, iustam esse causam sacerdotii, ob quā martyrio se exponat, ne virgo Deo sacrata tradatur nuptui. Ad hanc ex Machabæis sententiam multa possent responderi, quod liber non sit Canonicus, quod idem Razias exemplo non probando seipsum contra quintū præceptum interfecerit, quodque votum perpetuæ continentiæ in veteri Test. mentio non fuerit. Sed expeditissima responsio est, quod sit fallacia figura dictionis. Hæc n. sunt Græca verba: ἦν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τῆς ἀμιξίας κρίσιν εἰσενηνεγμένος Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ παραβεβλημένος, hoc est, superioribus temporibus secessionis (scilicet à prophano cum Gentibus commercio) cum actiones iudiciales propter Iudaismum intentarentur, corpus & vitam pro Iudaismo Razias obiecerat. Nullum itaq; verbum in hac sententia est de voto perpetui cœlibatus.

VI. Argumentum. Raziæ exemplum. Ambrosius. Machabæorum liber nō Canonicus. Fallacia figuræ dictionis.

Septimo, illud etiam argumentum quod Augustinus tractat de adulterinis coniugiis, accommodant ad votum perpetui cœlibatus, nempe. Si vxor occupetur tali ægritudine, vt non possit ferre maritum, aut si maritus iuuencula captiuus teneatur. In tali certe casu & marito & vxori alia remedia vitandæ fornicationis proponenda & quærenda sunt, quam noua nuptiæ.

VII. Argumentum.

Idem ergo dicūt facere debere, & posse eum etiam, qui cœlibatum vouit, etiamsi donum non habeat. Respondeo. Aliud est quando vel Deus immittit calamitates tales in coniugio, vel quando propter vocationem & confessionem, relinquenda est vxor & liberi, Matt. 19. Et aliud est, quādo homo non habens donum continentiæ sibi ipsi sine vocatione diuina per votum contra verbum Dei, prohibet coniugium. Hoc enim pertinet ad doctrinas Dæmoniorum, 1. Tim. 4. Quando enim Deus aliquem vocat ad crucem, simul promittit gratiam, quod non velit pati, vt supra id, quod possumus, tentemur, 1. Corinth. 10. Quando vero nos ipsi sine mandato & promissione Dei aliquid suscipimus, ibi quia Deū tentamus, non possumus nobis polliceri auxiliū diuinum. Nec debemus spe diuini auxilii aliquid suscipere, quod sit vel præter, vel contra verbum Dei, sicut est votum cœlibatus in illis, qui non habent donum.

Postremo, ex Patrum Scriptis multa & varia conquirunt subsidia pro stabiliendis votis suis, quæ hoc loco omnia recensere non est nostri instituti, & historiam quidem antiquitatis de cœlibatu, postea in loco de cœlibatu sacerdotum contexemus. Nunc vero breuiter tantū annotabimus, quid ad obiectiones ex Patrib. vere responderi possit. Non aūt ignoramus, quod Patres vota perpetui cœlibatus probent, quodque illa obligatoria etiam agnoscant. Sed ad omnes sententias, quæ ex Patribus obiiciuntur, respondemus.

Testimonia patrum pro asserendis votis coelibatus.

I. Quod ipsi Patres non cupiunt sua Scripta tanquam Canonica recipi, sed volunt ea ex Canonicis considerari, vt si quid in illis, cum Canonicis conueniat, cum laude eorum recipiamus. Si quid dissentit, bona ipsorum venia libere respuamus. sicut in prima parte, tales ipsorum Patrum sententias multas annotauimus.

Generalis responsio ad sententias patrum.

II. Argumenta veterum, quibus vota illa, & perpetuam eorum obligationem probare conantur, talia sunt, quæ vel ipsi inter se, alter alterius argumenta reiicit & refutat, vel certe infirmis fundamentis nitūtur. In præcedentibus enim ostendimus, quomodo celebre illud omnium ferme veterum argumentum, de desponsatione sanctimonialium cum Christo

Argumenta veterum ab ipsis patrib. infirmis refutata sunt.

ab Augu-

dispensare. Ita enim humanæ solennitates longe præferentur mandato Dei. Sed illa ipsa distinctinctione Pontificii fatentur, votum cœlibatus non propter mandatum Dei tam stricte obligare (post simplex enim votum concedunt nuptias non esse damnabiles) sed propter humanas solennitates constitutiones.

Iesuita Colonienses.

Colonienses dicunt, Cyprianum quidem permittere illis post votum nuptias: sed pronunciare, coniunctiones illas incestas esse: Item vox Christi pronunciat adulteram, si cum viro reperta fuerit. sed hoc luculentum tamen falsi est. Cyprianus enim non loquitur ita de legitimis coniugiis, post decretam virginitatem contractis, sed de cohabitatione & condormitione virginum cum clericis, in quo casu etiam per obstetricum inspectionem volebant probare se virgines esse. De eo enim casu Cyprianus expresse in Epistola illa loquitur. Postremo Osius dicit, esse priuatam tantum Cypriani opinionem: Concilium vero Calcedonense, Can. 15. contrarium sanxisse. Sed nota est Panormitani sententia, quod plus credendum sit vel simplici laico scripturam producenti, quam toti simul Concilio: & Gerson concludit, in sacris literis excellenter erudito, atque authoritatem catholicam proferenti, plus esse credendum, quam generali Concilio. Et tamen Epistola illa non est priuata Cypriani, subscripserunt enim etiam presbyteri. Nec solus Cyprianus ita sensit, antea enim recitauimus, quomodo Ambrosius, Chrysostomus & Theophylactus locum Pauli, 1. Tim. 5. interpretentur.

Osius.

Panormitanus.

Gerson.

Hieronymus.

Hieronymus etiam in Epistola ad Demetriadē, inquit, Sanctum virginum propositum & cœlestis Angelorumque familiæ gloriam quarundam non bene se agentium nomen infamat, quibus aperte dicendum est, Vt aut nubant, si continere non possunt aut contineant si nolunt nubere. Andradius vero præter suam consuetudinem hoc loco humanius & modestius [illegible]: Cyprianum illa Epistola innuere, æquum esse vt huiusmodi virgini eius post votum, Episcopi auctoritate liberum ac integrum sit nubere, quod proprio arbitrio ipsis facere non licebat. Et addit: Cyprianum tanquam Episcopi primatis erat vota Deo facta cum iustitiæ æquitatisque ratio postularet, irrita facere, seu, vt dici solet, dispensare. Atq; hoc Lector diligenter notet.

Andradius.

Processu temporis rigor & asperitas votorum crevit.

Obseruetur autem quomodo sensim & subinde maior accesserit asperitas. Epiphanius enim traditionem profert, peccatum esse post decretam virginitatem ad nuptias couerti, atque ideo multi temporis pœnitentiam imponit nubentibus post votum, vt sic tandem ad Ecclesiam inducantur, & hoc vocat κρίμα. Sed tamen dicit: Melius est habere κρίμα quam [illegible]. Melius enim, inquit, est, vnum peccatum habere, quam plura. Melius est, lapsum a cursu palam sibi vxorem accipere iuxta legem, & non quotidie occultis iaculis sauciari ab improbitate, quæ ipsi à diabolo infertur. Et hoc vocant κατάκριμα quando malunt occulte scortari quā apud homines confundi. Augustinus vero adhuc durior est, damnationi [illegible] subijciens nubentes post votum, sed tamen alibi coniugia illorum non vult distrahi, aut adulteria appellari. Et cap. 9. de bono viduitatis [illegible] Paulus significat eas, quas nubere voluit melius potuisse continere quam nubere. sed melius nubere quam retro post Satanā ire. Ante Augustinum vero Canon 18. Ancyranæ Synodi multo fuit mitior dicit enim: Quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, habendi [illegible]. Canon vero Chalcedonensis 15. dicit, maneant excommunicati. Et tamen addit, posse eis fieri humanitatem, si Episcopus loci ita prouiderit.

Augustin.

Canon Ancyrani Concilij.

Canon Chalcedonensis.

Pelagius.

Ita Pelagius 27. q. 1. de viduis humaniter conatur consulere conscientiis, inquit enim: Quæ si propria voluntate professam pristini coniugii castitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum satisfactione placare debeant. Nos autem talibus nullum laqueum debemus iniicere, &c.

Innocentius.

Innocentius vero vigesimo septimo quæstione prima, quæ Christo nubere quidem ad pœnitentiam admitti vult illas, quæ post votum nupserunt, sed licentiam agendæ pœnitentiæ ipsis prorsus præcidit, nisi coniuges separatæ fuerint.

Pontificij nostri temporis. Scholastici de non vouendis aut post votum non seruandis. Mala. Necessaria. Fortuita. Stulta. Indiscreta.

Et nostri temporis Pontificij tales non tantum excommunicant, sed crudelissime excarnificant & occidunt, cum tamen in suis votariis scortationes, adulteria, incestus, & totam Sodomiam bene ferre possint, modo non legitimum contrahant matrimonium. Adeo nec cum Patribus quidem, quorum tamen auctoritatem tanquam occipitium obiicere solent, Pontificiis nostris conuenit, cum tamen ipsorum etiam Scholasticorum disputationes, in votis mitigationes quasdam inuenirent: dicunt enim quædam esse, quæ voueri non possunt. I. Mala seu peccata. II. Necessaria, ut si quis voueat se aliquando moriturum, vel se non esse volaturum. III. Casualia seu fortuita, quorum euentus ambiguus est, & ad bonum & ad malum, quale fuit votum Iephtæ. IV. Stulta, ut si quis voueat se velle leuare festucam a terra. V. Indiscreta, ut si quis voueat nimiam macerationem corporis, quia corpori parcendum est, Romanorum decimo tertio, Coloss. secundo.

De dispensatione, commutatione, vel redemptione voti. Votum coelibatus non simpliciter dispensatione caret. Isidorus. Beda.

Multa etiam Scholastici disputant de dispensatione, commutatione & redemptione voti. Non itaque simpliciter indispensabile est votum coelibatus, cum ipsi etiam Pontifices sæpius legantur dispensasse, ne familiarū successio intercideret, cur non multo magis ne conscientiæ illaqueatæ intereant? Nam & 22. q. 4. multi citantur Canones, non esse seruanda promissa, vota vel iuramenta, quibus vel temere & incaute malum, turpe aut stultum promissum fuit, vel quod seruatum in peiorem vergeret exitum. Isidori verba sunt: In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vouisti, ne facias: impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Bedæ sententia est. Si aliquid forte nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum in peiorem vergat exitum, libere illud salubriori consilio mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum, quam pro vitando periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum.

Elibertanus Canon.

Elibert. Canon dicit: Definitio incauta laudabiliter soluenda est, nec est præuaricatio, sed temeritatis emendatio. In quem vero exitum vota eorum, qui continere non possunt, vergant, toti mundo manifestum est. Et tamen Tridentinum Concilium, nec Pauli 1. Tim. 5. nec veteris Ecclesiæ humanitatem imitari voluit, sed simpliciter statuit: Si quis dixerit posse omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit.

DE COELIBATV SAcerdotum.

Quæstio hæc est ἐπιπολάζουσα, sicut Græci loquuntur: Sed quia pleraque quæ huc pertinent, in præcedentibus explicata sunt breuiter, quantum quidem fieri potuit, operam dabimus. Non autem repetam publicas totius Christiani orbis querelas de notoria infamia impuritatis apud Pontificios coelibatus, nec illorum rationem inuidebo, qui ipsa causa æquitate existimarunt, sed a Prælatis Ecclesiæ impetrari posse, ut legem de cœlibatu Sacerdotum, quæ occasio fuit, ut vniuersus ordo Ecclesiasticus fœde cō-

[illegible], Ecclesia sequens pastorum exempla, obscœnis libidinibus [illegible] & vniuersa religio ludibrio exponeretur tollerent. Nec tamen [illegible] deplorabo quam turpiter piorum Principum expectationem [illegible] Tridentini Patres. Erudite enim, copiose & facunde factum hoc [illegible]. Quid vero argumentis, querelis, petitionibus & lamentatio- [illegible] effectum sit, intelliges si libuerit nonum Canonem octa- [illegible] audire, qui sic habet.

CANON IX.

Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nil aliud esse quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum: anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus, tentari.

EXAMEN.

Vides Patres illos adeo esse inhumanos, vt nec filiorum suorum tristi imbecillitate, certo periculo, & manifesta pernicie, nec totius Ecclesiæ offensionibus & querelis moueantur. Hoc enim semel sibi proposuerunt [illegible] Pontificii defendere & stabilire, etiamsi fracta collabatur Ecclesia. [illegible] autem sibi cauerunt, ne rationes Decreti exponerent, sed [illegible] in hac arena infeliciter pugnasse viderent, compendium [illegible] iudicarunt si solo anathematis fulmine argumenta quæ solui [illegible] possent, profligarent. Nos vero merito cogitamus illud Tertulliani: Lex quæ probari se non vult, merito suspecta est, & si non discussa & probata displicet, improba est: cum nulla lex sibi soli conscientiam suæ iustitiæ debeat, sed eis, a quibus obsequium expectat. Præcipua igitur capita in quibus controuersia hæc consistit, ordine examinabimus & simplici breuitate explicabimus.

Tridentini Patres ver[illegible] Pontificii regni retinen[illegible] rationes decreti reticent. Tertullian. de legibus.

CAPVT I.

QVÆ SIT SCRIPTVRÆ SENTENTIA & definitio de hac quæstione.

Iureconsulti recte dicunt, Lata lege, quicunq; vult sapientior esse lege, [illegible]. Cum vero extet in Scriptura certa & manifesta determinatio [illegible] quæstionis de coniugio sacerdotum, non in genere tantum sed expresse [illegible] Pontificii tamen conquisitis vndique argumentis & rationibus [illegible], quasi vel nihil de hac quæstione in Scriptura definitum [illegible], vel quasi sapientiores vellent & possent esse lege diuina. [illegible] prolixe & splendide rhetoricatur de dignitate & salutari [illegible] quod requirat homines qui sancti sint & immaculati: in quibus Spiritus sanctus habitare possit, qui aliarum rerum curis abiectis [illegible] Domino, vt diuinis rebus perpetuo vacare, altissimis fidei & religionis mysteriis intenti esse possint. Atque inde pronuntiat, sacerdotibus minime conuenire statum coniugii, quod [illegible] in con[illegible] sæpe studia distrahit, animum importunis & inanibus curis excruciat & temporalibus rebus immergit, ac mox declamatorie addit. Satanam, qui olim vafius [illegible] opera vsus est, vt vniuersum genus humanum ab altissimo [illegible] gradu deiectum, in extremas miserias coniiceret, [illegible] sibi fœminarum veluti auxilia adiungere, magnoque [illegible] Ecclesiasticum ordinem aggredi, vt illi pudicitia sanctimo[illegible] splendorem eripiat, atque ita Sacramenta, in quibus [illegible] posita sunt, euertat & demoliatur. Quorsum vero [illegible], nisi vt probet se esse sapientiorem Paulo, qui quasi ex [illegible]

Pontificii lege diuina sapientiores videri volunt.

Andradius de coniugio sacerdotum contumelia.

ritia dixisset: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse. Andradius e penetralibus Tridentini Concilii pronuntiat, multo conuenientiorem & sapientiorem legem esse, qua sacerdotibus omni ratione interdicitur, ne vxores habeant:

Hic si nos præterita Scripturæ determinatione, rationes contrarias colligere & coniugium sacerdotibus rectius conuenire, nostris argumentationibus ostendere conaremur, mare disputationum ingrederemur, & infinitæ essent ingeniorum concertationes, & rationum conflictationes. Sicut igitur Iureconsulti, quando habent certam & expressam legem, non de ea sed secundum eam iudicari volunt: ita disputatio hæc omnium rectissime ita instituitur, vt inquiratur, quid Scriptura de hac quæstione pronuntiarit & definierit, in illis præcipue locis vbi ex professo materiam hanc tractat. Sicut enim quæuis dogmata, ita hæc etiam quæstio in Scriptura certam & propriam suam sedem habet. Quis vero rectius & melius constituere posset (an coniugium conueniat ministerio Ecclesiastico) quam ipse Spiritus sanctus qui est auctor & gubernator ministerii? Quod si in Scriptura nihil de hac quæstione definitum extaret, imitanda tamen nobis esset Pauli modestia vt etiamsi nobis videretur cœlibatus melius conuenire sacerdotio, non tamen leges ferre, sed modeste dicere deberemus: Præceptum Domini non habeo, consilium autem do, ita tamen vt nemini laqueum iniiciam. Iam vero cum quæstio hæc ex professo extet in Scriptura determinata! quid aliud est in diuersam & contrariam partem, non tantum disputare, sed rigidissimas leges ferre, & eas inclementer defendere quam os in cœlum ponere, & sapientiam Dei iustificare, Matth. vndecimo Deum consiliis nostris velle instruere & adiuuare? Esaiæ quadragesimo. ex aduerso respondere Deo? Roman. 9. Imo contradicere factori suo? Esaiæ 45. Cum igitur habeamus Scripturæ decisionem, non patiamur nos ab illa abduci in campum vel Dialecticarum ratiocinationum, vel Rhetoricarum declamationum, vel immensum illud pelagus humanarum constitutionum, sed iuxta pium Constantini consilium ex Scriptura diuinitus inspirata, quæramus & sumamus quæstionis huius solutionem.

Status huius controuersiæ.

Constantini consilium de controuersiis in Ecclesia.

Omnes igitur, qui decorem domus Dei (Psalm. 36.) diligunt, summis votis merito exoptant, vt ministerio verbi & Sacramentorum in nouo Testamento, sua dignitas, grauitas, auctoritas & sanctitas constituatur, constet & conseruetur. Et quidem Pontificii clericis suis ideo prohibent coniugium, quia existimant, illud non decere, non ornare, non adiuuare, sed dedecere, magis impedire, obscurare, polluere & inquinare dignitatem & sanctitatem vitæ sacerdotalis. Sed nos sumimus illud axioma, quod nemo nisi atheos negare potest: Illum scilicet solum optime nosse, quid dignitatem & sanctitatem ministerii Euangelii, vel deceat vel adiuuet, vel dedeceat & impediat qui auctor, gubernator & dominus est ministerii, immo cuius sacerdotes sunt συνεργοὶ 1. Corinth. 3. hoc est, tales administri, quos Deus tanquam consortes & cooperarios ad communionem seu participationem sui operis, quo ipse colit & exædificat Ecclesiã admittit & assumit, vt ipsorum ministerio vtatur, & per illud efficax sit, hoc enim significat συνεργοί. Et quia ille in Scriptura ex professo quæstionem hanc de sacerdotum noui Testamenti sanctitate & virtutibus explicauit, certe non stultum tantum, sed prorsus impium esset, prætermissa, imo quasi abrogata & conculcata illa Spiritus sancti determinatione, aliud, diuersum, immo contrarium vel ex nostris cogitationibus, vel ex hominum constitutionibus statuere velle.

Axioma in hac quæstione certissimum.

συνεργοί quid significet.

Spiritus sanctus igitur per Paulum electum suum organon, multis & accu-

accurate describit illas virtutes, quas Deus in Episcopo, ad retinendam, ornandam & adiuuandam dignitatem, grauitatem & sanctitatem ministerii requirit. Primo, quod ad doctrinam attinet, vt Episcopus sit διδακτικός, hoc est, sicut ipse explicat, vt teneat mysterium fidei, 1. Timoth. 3. & amplectatur sanam doctrinam, Tit. 1. sit affectatus & enutritus in verbis fidei, & bonæ doctrinæ: 1. Timoth. 4. sit idoneus, vt alios quoque doceat, prophanas verborum pugnas & inanitates fugiat, sermonem veritatis recte secet, 2. Timoth. 2. potens sit exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes arguere, Tit. 1. instet opportune, importune arguat, increpet, exhortetur in omni patientia & doctrina, 2. Timoth. 4. persistat in his, quæ didicit, Tit. 3. formam habeat sanorum verborum, 2. Timoth. 1. depositum custodiat, & mandatum sine macula irreprehensibile seruet, 1. Timoth. sexto, attendat lectioni, donum suum non negligat, sed exuscitet meditando & exercendo, vt profectus ipsius manifestus sit in omnibus, 1. Tim. 4. Oret pro se & pro Ecclesia, 1. Tim. 2. Ita enim Paulus explicat, quid sit διδακτικός.

Virtutes, quas Deus in Episcopo requirit. *Διδακτικός.*

Secundo, requirit in Episcopo donum gubernationis Ecclesiæ, & describit, quomodo debeat versari in domo Dei, quæ est Ecclesia, hoc est, quomodo debeat Ecclesiam curare seu gubernare, 1. Tim. 3. Quomodo ministeria debeat constituere. & eorum inspectionem habere, 1. Tim. 3. Tit. 1. quem processum debeat seruare contra aduersarios doctrinæ, 1. Tim. 2. 2. Tim. 2. Tit. 3. quomodo iudicia Ecclesiastica erga peccantes, lapsos seu accusatos, sint instituenda & exercenda, 1. Timot. 5. 2. Tim. 3. quomodo supplicationes seu preces publicæ sint instituendæ, 1. Tim. 2. quomodo singulis ordinibus seu statibus in Ecclesia pia officia sint præscribenda, & quæ in illis desiderantur, corrigenda, 1. Tim. 2. 5. & 6. Tit. 2. & 3. quomodo pauperum cura sit habenda. Hæc enim ad gubernationem Episcopi Paulus refert.

Donum gubernationis.

Tertio, quia ad ministerium recte peragendum omnino necessaria est Spiritus sancti præsentia, gubernatio & confirmatio: requirit igitur Paulus in Episcopo talem sanctitatem, ne Spiritum sanctum per peccata contra conscientiam excutiat. Ideo inquit, mysterium fidei teneat in conscientia pura, 1. Timoth. 3. Militet in prophetiis bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragium fecerunt, 1. Timot. 1. Exerce te ipsum in pietate, charitate, fide, castitate, 1. Timoth. quarto: Fuge auaritiam, quæ multos in exitium demergit, sectare iustitiam, pietatem, fidem, charitatem patientiam, mansuetudinē, certa bonum certamen, apprehende vitam æternam, 1. Timoth. sexto: Labora vt bonus miles Christi, nemo vero militans implicat se negotiis secularibus, sed vt ei, qui se in militiam delegit, placeat. Stude te probatum exhibere Deo, operarium non erubescendum. Qui se emundarit ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum, accommodum vsibus Domini, ad omne opus paratum. Iuueniles concupiscentias fuge, sectare vero pacem cū iis, qui inuocant Dominum, 2. Tim. 2. Deuita vitia, quæ faciunt reprobos circa fidem, 2. Timoth. tertio: Assectare institutionem meam, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, afflictiones, secunda Timoth. tertio: Vigila, obdura in afflictionibus, ministerium tuum imple, 2. Timot. 4. Te ipsum castum custodi, 1. Tim. 5.

Mores seu conuersatio.

Quarto, requirit Paulus in Episcopo talem vitæ sanctitatem, morum, probitatem, & conuersationis grauitatem, vt & typus sit gregis seu fidelium, 1. Petri 5. in verbo, in consuetudine, in dilectione, in spiritu, in fide, in castitate, 1. Tim. 4. Per omnia teipsum præbens formam bonorum ope-

um in doctrina, in integritate, in grauitate, Tit. 2. Et vt aduersarii pudore suffundantur, nihil habentes, quod de vobis dicant mali: sed vt nemo vos possit criminari. 1. Timoth. 3.

Hæ sunt virtutes, quas Spiritus sanctus in ministro verbi requirit, quibus ostendit constitui, ornari & adiuuari dignitatem, grauitatem, reuerentiam & sanctitatem ministerii verbi & Sacramentorum in nouo Testamento. Illas hoc loco recensere volui, vt planum facerem, nos nihil aliud cupere & quærere, quam vt ministerio vera illa dignitas, reuerentia & sanctitas, quam ipse Spiritus sanctus præscribit & requirit, restituatur, cõseruetur & excolatur. Pontificii vero his sepultis, interea contra castitatem & sanctitatem legitimi coniugii disputant, & laqueos faciunt. Et modo quis coniugium abiuret & detestetur, etiamsi reliquis virtutibus Episcopalibus sit destitutus, imo contrariis vitiis contaminatus, is demum capax & habilis iudicatur. Si quis vero reliquis virtutibus à Deo sit ornatus, tantum autem vnius legitimæ vxoris maritus sit, is contumeliose à ministerio repellitur, reiicitur, remouetur, excommunicatur, proscribitur, occiditur.

Sed videamus, an Spiritus sanctus ad illas Episcopi virtutes tenendas, conseruandas & excolendas, cœlibatum faciat necessarium & coniugium tanquam obstaculum & maculam illarum virtutum, inde excludat & remoueat? Certe in prolixo & accurato illo virtutum Episcopalium catalogo, nec virginitatis, nec viduitatis facit mentionem, sed de cœlibatu tacens, non tantum mentionem facit matrimonii, sed in dotibus & virtutibus, quas in Episcopo & cæteris ministris requirit, primo loco ponit hoc, vt Episcopus sit vnius vxoris maritus, frugi paterfamilias & bonus liberorum suorum informator. Nec tamẽ cœlibes, si certa dona ad ministerium necessaria habeant, excludit, ipse enim Paulus cœlebs fuit, & vellet omnes ita esse, 1. Cor. 7. Et Christus laudat illos qui se castrant propter regnũ cœlorum: sed addit, non omnes capiunt verbum hoc. Et Paulus inquit: vnusquisque habet proprium donum ex Deo, castitatem igitur in ministerio requirit Paulus, 1. Tim. 4. & 5. sed eam esse duplicem, in cœlibatu scilicet, & in coniugio, & antea demonstratum est, & hoc loco Paulus ostendit, cum inquit, sit vnius vxoris vir. Qui igitur cæteris virtutibus ad ministerium necessariis præditus est, & præterea habet donum cœlibatus, is quia absque vlla distractione aliarum solicitudinum potest Domino adhærere, & quæ Domini sunt curare, recte potest in Episcopum eligi. Quod vero Paulus hoc loco cœlibatus expresse non facit mentionem, hoc proculdubio ideo factum est, ne propter admirationem cœlibatus aliquis, qui cæteris virtutibus ad ædificationem Ecclesiæ necessariis caret, eligatur, aut ne in electione cœlebs propter cœlibatum præferatur coniugato, si is pluribus & præstantioribus virtutib. ad Ecclesiæ ædificationem vtilibus & necessariis à Deo ornatus sit. Ne igitur inter solos cœlibes idonei quærantur eligendi ad ministerium, neue omnes cœlibes existimentur ad ministerium idonei, vtque ostendat, non tot vere cœlibes, ad ministerium idoneos reperiri, quot Ecclesia ministris opus habet, & vt maxime tot reperiri possent, non tamen eos, qui donum continentiæ non habent, sed malunt nubere quàm viri, ac ad vitandam fornicationem contrahunt matrimonium, à ministerio arcendos esse, si cæteris virtutibus præditi sint. Ideo c[um] de cœlibatu taceat, expresse dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris maritum, 1. Timoth. 3. Item, presbyteri constituántur, quis sine crimine est vnius vxoris vir, Tit. 1. Manifestum igitur est ex hoc loco Pauli, virtutes ad ministeriũ necessarias & donum cõtinentiæ non semper esse coniuncta, imo adeo raro esse coniuncta, vt Paulu[s] [illegible]

tutes Episcopi cœlibatus prorsus non meminerit, sed coniugii. Ad ea .n. quæ frequenter & facile veniunt, potius debet accommodari ius, quam ad ea, quę rarius & difficilius contingunt, dicunt ICti. Manifestum ẽt hoc est ex textu Pauli, Deum illis etiam, qui donum continentiæ non habent, sed ideo, quia se non continent, contrahunt matrimonium, conferre eas dotes quæ in ministerio ad ædificationem Ecclesiæ necessariæ sunt.

Deus matrimonio iunctis confert dotes ministerio necessarias.

Cum igitur Spiritus S. velit eos eligi & constitui Episcopos seu presbyteros & diaconos, qui præditi sunt virtutibus ad ministerium necessariis, & virtutes illæ sint dona Dei, quæ confert, quib. ipse vult, & ipse hoc loco diserte declaret, quod non illis vel tantum, vel semper ea conferre velit, qui donum continentiæ habent, sed & illis, & quidem frequentius illis, qui propter vitandam fornicationem vnius vxoris mariti sunt, atque ideo diserte præscribat, eum eligendum & constituendum Episcopum, qui sine crimine vnius vxoris maritus est, si reliquis virtutibus ornatus sit: quid quæso amplius requirimus, aut vlterius desideramus, si ex ipsius Spiritus sancti ore veritatem haurire & discere satis esse putamus? Quod enim obiicitur ex loco 1. Cor. 7. solicitudines & distractiones coniugales & obstaculo & impedimento esse operibus, curis & exercitiis ministerii: certe extra omnem controuersiam Deus omnium optime nouit, quid ministerio impedimento sit, vel non sit. Is vero per electum suum organon dona ad ministerium necessaria, & verum vsum eorum, attribuit etiam marito vnius vxoris qui liberos, & curam rei familiaris habet. Contradicit igitur Spiritui sancto, qui disputat & clamitat, coniugium per se esse impedimento iis, quæ ad ministerium pertinent.

Obiectio ex 1. Cor. 7.

Nec vero hoc tantum dicit Paulus, quod Mantuanus de Hilario Episcopo canit (non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor, Legitimo coniuncta thoro) sed nominatim affirmat, coniugium quasi scholam progymnasmatum esse, vbi Episcopus in minoribus discit, exercet & specimen edit, quomodo curanda & gubernanda sit Ecclesia Dei. Vulgare enim prouerbium fuit, sicut Chrysost. annotat: Bonus œconomicus cito fit bonus politicus, ὁ οἰκονομικὸς, καὶ πολιτικὸς ἂν γένοιτο ταχέως. Expendit etiam hoc Chrysostomus, cum Episcopi officium sit, in Ecclesia officij sui admonere coniuges, patres familias, mulieres, liberos, seruos, &c. eum hoc rectissime posse facere, qui in œconomia horum ordinum & virtutes didicit, & vitia obseruauit. Nec verbis tantum, sed exemplo etiam ordinibus illis potest prælucere is, qui pius maritus est. Ita doctrinam de dilectione Christi erga Ecclesiam ille rectius intelligit, qui in coniugio, quod exemplar eius est, eam aspicere didicit. Tyrocinia etiam patientiæ, spei, & consolationis in tribulationibus & afflictionib. Episcopus vxoratus domi exercet, quæ postea in causis Ecclesiæ, vt iam non rudis miles, in aciem educere potest. Et curam domesticam rei familiaris Episcopus vxoratus potest tuto in fidelem suam matrem familias reiicere, vt ipse expeditius ea, quæ ministerij sunt, curare possit. Ita Prouerb. 31. Vxor virum, in politia versantem, curis domesticis pulcerrime subleuat. Et Nazianzenus matrem suam inde laudat, quod marito suo non tantum non impedimento, sed adiumento fuerit in ministerio. Imo vt ministerium contra calumniatores ornetur, & occasio criminandi aduersarijs præcidatur: ad hoc vtile esse coniugium, Paulus diserte affirmat, vt scilicet sine crimine, irreprehensibilis sit Episcopus, vnius vxoris maritus. Quod vero dicitur, copulam coniugalem habere aliquid immundi, quod sanctitatem ministerij contaminet, hoc & antea refutatum est, & Paulus hoc ipso loco refutat, cum Episcopo, vnius vxoris marito, tribuit σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν: pudicitiam, temperantiam seu continentiam. Tit. 1. Sicut mox cap. 2. Castitatem tribuit etiam vxoribus in coniugio. Potest ergo etiam vxoratus presbyter, exemplar

Coniugium est adiumentum ministery.

Chrysostom. de Episcopis coniugatis.

Nazianzenus de matre sua.

fidelium eſſe non tantum in pietate, charitate & fide, verum etiam in caſtitate, 1.Tim.4.

Sententiæ veteris Teſtamenti de coniugio ſacerdotum.

Hæc certe ex contextu Pauli plana & manifeſta ſunt. quæ ideo etiam maius momentum & pondus apud omnes pios habere debent, quia eo loco Paulus materiam illam ex profeſſo tractat. Et conſentiunt reliquæ etiam Scripturæ ſententiæ. In veteri enim Teſtamento, cum Deus varias legales pollutiones ſacerdotibus prohibuiſſet, vt mundi & ſancti eſſent, coniugium tamen ipſis non prohibuit, ſed certis conditionibus circumſcriptum permiſit, Leuit.21. Ezech.44. Et ne quis in nouo Teſtamento hoc vel mutatum vel abrogatum putaret, propterea quia in veteri ſacerdotio erat ſucceſſio ſecundum carnem: Paulus in nouo Teſtamento dicit: Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris maritum. Et quod 1. Cor.7. ſcriptum eſt, eum qui non continet, ſi contrahat matrimonium nõ peccare ſed benefacere ad vniuerſam Eccleſiam pertinet. cum quidem in illa Epiſtola Paulus multa ex profeſſo de miniſtris Euangelii diſputet. Si quis enim cum Pontificiis dicere velit, Paulum reliquis quidem Chriſtianis coniugium liberum reliquiſſe, ſacerdotibus vero propter ſanctitatem miniſterii prohibuiſſe, ei Paulus grauiſſime contradicit, affirmans, doctrinam Dæmoniorum eſſe, propter hypocriſin, ſeu externam ſpeciem ſanctitatis, prohibere nuptias, 1.Timoth.4. Honorabile enim coniugium eſt in omnibus, hoc eſt, inter cuiusuis ordinis homines, ad Hebr.13. Quod vero Paulus cœlebs fuit, hoc non fecit ex neceſſitate legis: dicit enim, ſe poteſtatem habere circumducendi vxorem, ſicut ex reliquis Apoſtolis quidam fecerunt, 1. Cor.9.

Locus de circumducendis fœminis, 1.Cor.9.

Quod enim locum illum Pauli veteres quidam interpretantur. quod Apoſtoli opulentas quaſdam matronas ſecum circumduxerint in ſuis per orbem peregrinationibus quæ de ſuis facultatibus ſumptus præbuerint Apoſtolis, ſicut Luc. 8. Chriſtum multæ mulierculæ ſequuntur, miniſtrantes ei de ſuis facultatibus, illud loco Pauli non bene cõuenit. Chriſtum enim matronæ illæ in ſola Iudæa ſequebantur. Quæ vero ſpecies fuiſſet, Petrum propriam ſuam vxorem relinquere, & interea aliorum opulentas vxores inter gentes, per varios populos in longinquis peregrinationibus circumducere? Et argumẽto Pauli hoc prorſus contrarium eſt. Hoc enim Paulus ibi agit, ſe habuiſſe poteſtatem grauandi Eccleſiam Corinthiacam ſumptibus pro ſe & ſuis, ſicut inquit Petrus, & alii ſumptus ab Eccleſiis, quibus miniſtrant, accipiunt, non pro ſe tantum, ſed & pro vxoribus ſuis, quas ſecum circumducunt. Ea vero poteſtate, dicit Paulus, ſe non eſſe vſum, ne grauaretur Eccleſia apud Corinthios. Atqui non fuiſſet grauata, ſed ſubleuata Eccleſia, ſi huiuſmodi opulentas matronas Paulus circumduxiſſet, quarum ſumptibus ſuſtentatus fuiſſet. Nec loquitur in plurali, ſicut Luc.8. ſed dicit γυναῖκα, quam ſororem nominat, fidelem enim vxorem intelligit, quia Ethnica non ſequeretur maritum fidelem in huiuſmodi peregrinationibus. Et qualem ſororem intelligat, ipſe explicat cum vocat γυναῖκα. Non autem opus fuiſſet tali Epexegeſi, ſi ſimpliciter aut in genere mulierem intelligi voluiſſet. Nulla enim ſoror maſculus eſt, ſed quia talem ſororem fidelem intelligit, quę vxor ſit & verbum περιάγειν indicat ius mariti, quem vxor tenetur ſequi. Apoſtoli autem nequaquam hoc ius ſibi ſumpſerunt, vt aliorum vxores ex poteſtate cogerent ſe in peregrinationibus ſequi. De maritali igitur poteſtate circumducendi proprias vxores, Paulum loqui manifeſtum eſt. Atque hoc modo de vxoribus Apoſtolorum locum hunc intellexit Clemens, cuius ſententiam Euſebius ſua citatione confirmat, lib. 3.c.35. Sed ne opus ſit vel obſcuris, vel controuerſis locis niti, clariſſima eſt Pauli de ſacerdotum coniugio ſententia: conſtitue presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir.

Mirari vero quis poſſet, quid contra manifeſtam hanc lucem humana prӕſumptio vel auderet vel poſſet. Sed videbis, quomodo in omnes formas ſe vertant humanӕ interpretationes, quando lector, ſicut Hilarius inquit, non vult intelligentiam ex verbis referre, ſed conatur cogere, hoc videri ſcriptum, quod ante lectionem prӕſumpſerat intelligendum. Ita cum admiratio cœlibatus prӕſumpſiſſet, ſacerdotes non debere maritos eſſe, non inquiſiuerunt in Paulo, an ſententia illa eſſet vera: ſed in hoc laborarunt, vt Pauli verba ad ſuam prӕſumptam opinionem quoquomodo detorquerent. Quidam enim (vt Calixtus) per vxorem intelligi volunt Eccleſiam, vt Epiſcopus non pluribus, ſed vni prӕfectus ſit Eccleſiӕ, nec tranſeat ab vna Eccleſia ad aliam, ſed alligatus ſit vni Eccleſiӕ, ſicut vir vxori. Sed vt translatione Epiſcoporũ iam non dicam, certe manifeſta eſt falſatio textus. Paulus enim loquitur de tali vxore, ex qua Epiſcopus liberos ſuſceperit: & curam domus, hoc eſt, liberorum ac familiӕ, diſerte Paulus diſtinguit à gubernatione Eccleſiӕ. Alij dicunt, Paulum non loqui affirmatiue, quaſi velit admittere ad Epiſcopatum eum, qui maritus ſit, ſed negatiue hoc tantum velle, ne quis admittatur ad Epiſcopatum, qui plures vxores habuerit. Sed hӕc Gloſſa manifeſte pugnat contra textum, qui affirmatiue dicit, conſtituas presbyteros, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir. Eum igitur, qui vnius vxoris vir eſt, dicit, poſſe conſtitui Epiſcopum. Et Ambroſius inquit, qui ſine crimine vxoris vir eſt, tenetur ad legem ſacerdotii ſuſcipiendi. Hieronymus vero textum ita deprauat, qui vnius vxoris maritus non amplius ſit, ſed fuerit. Sed eadem ratione interpretanda eſſent etiam ſequentia, qui non amplius ſit, ſed fuerit ſobrius, prudens, pudicus, aptus ad docendum &c. Sed Tit. 1. expreſſe ponitur verbum (eſt) ſi quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Aliter vero Paulus loquitur quando id, quod prӕteritum eſt, vult intelligi, vt 1. Timoth. 5. vidua [illegible] quӕ fuit vnius viri vxor. Et in illo ipſo 3. cap. de Diaconis loquens, ita verba ponit, vt nulla ratione poſſint eludi: dicit enim, Diaconi [illegible], ſint vnius vxoris viri. Et quod ibidem interponit de mulieribus, recte intelligitur eſſe deſcriptio, quales debeant eſſe Epiſcoporum & Diaconorum vxores: quia enim de mulierum officio in genere dixerat, cap. 2. & de viduis ac diaconiſſis dicturus erat, cap. 5. Hoc ergo loco Epiſcoporum & Diaconorum vxores, quales debeant eſſe, deſcribit. Atque ideo deſcriptione Diaconorum quaſi interrupta, in medio ponit hanc particulam de mulieribus. Et poſtea pertexit deſcriptionem: Diaconi, inquit, ſint vnius vxoris viri, talis ſcilicet, qualem in parentheſi deſcripſit, ergo non mortuę, ſed viuentis vxoris maritum intelligit: & Pauli regula eſt, quando mortua eſt vxor, virum liberatum eſſe à lege vxoris, vt mortuӕ vxoris maritus amplius eſſe & dici non poſſit, Rom. 7. 1. Cor. 7. Ita Chryſoſt. Tit. 1. quӕrit, quare Paulus talem Epiſcopum in medium producat, qui ſit vnius vxoris vir? Et reſpondet, obturat ora hӕreticorum, qui nuptias διαβάλλουσι, cauillantur, ſeu criminantur, oſtendens, quod τὸ πρᾶγμα, negotium illud non ſit ἐναγὲς, impurum ſeu deteſtandum, ſed adeo τίμιον honorabile, ſeu precioſum, vt cum eo poſſit quis etiam ſacrum Epiſcopatus thronum aſcendere. Et 1. Timoth. 3. dicit Chryſoſtomus Paulum non ferre legem neceſſariam, vt nemo ſine vxore poſſit fieri Epiſcopus, ſed prohibere [illegible] ne, (vt Iudӕi) duas κατὰ ταὐτὸν, ſimul eodem tempore, habeat vxores is, qui conſtituendus eſt Epiſcopus. Theophylactus hoc ita repetit, ſi duxerit vxorem Epiſcopus, vnius ſit, non multarum maritus. Chryſoſtomus vero attingit quidem alteram etiam interpretationem. Quidam, inquit, dicunt, Paulum intellexiſſe τὸν ἀπὸ γυναικὸς, qui ab vxore ſcilicet

Paulinӕ ſententiӕ deprauatio per Pontificios.
Hilarius de interpretationibus.
Calixtus.
Vxor pro Eccleſia.
Negatiue loqui Paulum.
Hieronymus pro præſenti præteritum ſubſtituit.
Paulus deſcribit, quales debeant eſſe ſacerdotum vxores.
Chryſoſtom.
Theophylact.
Chryſoſtom.

liberatus sit, mox vero addit, etiamsi hoc non sit, licet eum, qui vxorem habet, esse, quasi non habeat 1. Cor. 7. licet enim αὐτὸ πρᾶγμα μεταχειρίσασθαι καλῶς, rem illam, seu negotium illud, scilicet consuetudinem coniugalem, recte & honeste tractare seu vsurpare, sicut in diuitiis fit. Hæc Chrysostomus.

Elusio alia de discrimine dissimilium præceptorum primitiuæ, & posteriorum temporum Ecclesiæ. Bunderus. Chrysostom.

Postremo alii, qui animaduertunt, elusiones commemoratas non posse ferre lucem clarissimam textus Paulini: fatentur igitur & concedunt, hanc esse sententiam, sicut ostendimus. Sed dicunt, primitiuam Ecclesiam, dum adhuc rudis ex gentibus constituebatur, leuiora dedisse præcepta, & propter conuersorum paucitatem sacerdotibus permisisse coniugium. Roborata vero Ecclesia, hominibusque ad potiora prouocatis, additum esse Ecclesiastico ordini cœlibatum. Hæc sunt verba Bunderi cuiusdam. Sed Chrysostomus recte dicit, Paulum illo loco non de persona Timothei, sed in genere loqui de omnibus ad ministerium asciscendis, & quod Timotheo præscribit, hoc velle seruari ab omnibus. Quis vero, nisi Dæmon ille, qui in hypocrisi prohibet nubere, 1. Tim. 4. Pontificiis reuelauit, textum ita esse mutandum, vt tempore Pauli quidem textus hic fuerit, Episcopus sit vnius vxoris vir: Posteris vero temporibus textus ita sonet, Episcopus nullius legitimæ vxoris vir sit, aut comburatur. Et quanta blasphemia est, Ecclesiam Apostolicam hac contumelia afficere, quod constitutiones & ordinationes ipsius fuerint rudis indigestaque moles. Paulus enim in illo loco non describit primam tumultuariam constitutionem Ecclesiarum inter gentes, sed inquit: ideo reliqui te in Creta, vt residua, quæ desiderantur, pergas corrigere. Et vtitur vocabulo valde significanti ἐπιδιορθώσῃ. Significat enim διορθόω, corrigo, emendo, recte dispono, curuum erigo, vt rectum dirigatur, quod vsitate dicimus, reformare. Præpositio vero ἐπὶ significat continuationem & absolutionem reformationis. Paulus igitur quædam præsens reformauit: reliqua, quæ adhuc deesse videbantur, iuxta suum præscriptum per Titum voluit absolui. Et partem illius absolutæ Apostolicæ correctionis seu reformationis, affirmat hanc esse, vt constituatur presbyteri, si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Hegesippus certe apud Eusebium, lib. 3. cap. 32. non dicit, Ecclesiam post Apostolorum demum tempora adoleuisse, & factam virginem immaculatam permansisse ad illa vsque tempora, quando Simeon successor Iacobi crucifixus est; & addit tristem hanc querelam: Vt vero & Apostolorum chorus & omnis illa ætas, quæ a Domino susceperat viuæ vocis auditum, de hac luce decessit, tum velut in vacuam domum falsæ doctrinæ impius se error immersit. Ita Hegesippus. Pontificii vero ex illis posterioribus corruptis temporibus non verentur Pauli ἐπιδιόρθωσιν Tit. 1. corrigere, ac mutare, & quidem eo titulo, quod meliora ac potiora sint habenda, quæ posterioribus temporibus contra Paulum irrepserunt, quam quæ ipse per Spiritum Sanctum constituenda & corrigenda ordinauit, sicut inquit Tit. 1. Pius Lector candide hæc consideret, res enim manifesta est.

ἐπιδιορθόω.

Hegesippus.

CAPVT II.

QVOMODO CONTRA HVNC SPIRITVS sancti Canonem Pontificii pugnent.

Antithesis Canonis Pauli & dogmatis

Chrysostomus dicit: Paulum ideo nuptias, tanquam rem honorabilem, pretiosam & sanctam, collocare in ipsum Episcopatus thronum, vt extet in Ecclesia illustre testimonium, ipso facto refutans hæreticos, qui nuptias vt prophanas & impuras, criminantur. Pontificii vero coniugium in or-

din

dine Ecclesiastico simpliciter nec admittere nec ferre volunt. sed illud, vt rem prophanam & immundam quæ dignitatem & sanctitatem ministerii dedecoret impediat & inquinet suspensionibus, depositionibus, excommunicationibus, diuortiis, vinculis proscriptionibus, ferro, & flamma, in sacerdotibus suis persequuntur. Paulus dicit: Constitue presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Pontificii vero neminem in ordinem sacerdotum admittunt, nisi vouerit, se in perpetuum nullius legitimæ vxoris maritum fore, hoc est, nisi coniugium in perpetuum abiurarit. Et si vnius legitimæ vxoris vir sit, cum ignominia & contumelia à sacerdotio reiicitur. Paulus dicit: Dona quæ ad ministerium necessaria sunt, etiam coniugatis a Deo conferri, atque ideo vnius vxoris virum, si reliquis donis & virtutibus ad Ecclesiæ ædificationem necessariis à Deo ornatus sit, disponit ordinat imperat, & edicit. (hæc enim est vis verbi διατάξαμην) in honorem coniugii eligendum esse in Episcopum. Pontificii vero coniugatum, quantumuis ea vitæ sanctitate, illis donis & virtutibus, quas Paulus requirit a Deo instructus sit, ad ministerium non admittunt, nec in eo tolerant, sed in contumeliam & ignominiam coniugii ab ordine Ecclesiastico reiiciunt & eiiciunt, nisi vxorem abiecerit, & coniugium abiurarit. Atque ita Ecclesiam scelerate defraudant multorum opera, qui donis suis vtiliter possent Ecclesiam ædificare. Econtra vero Ecclesiam replent eiusmodi hominibus, qui nec donis nec virtutibus necessariis ad ministerium instructi sunt, quique nec vitæ sanctitate, nec morum grauitate, ministerium ornare, & Ecclesiam ædificare possunt. Manifestum enim est, nō omnes cœlibes habere reliqua dona ad ministerium necessaria, nec tot posse vere cęlibes ad ministerium idoneos reperiri, quot ministris Ecclesia opus habet. Qui vero in sacris ordinibus constituti sunt, & donum continentiæ non habent, nec tamen propter interdictum Ecclesiæ Pontificiæ matrimonium contrahere possunt, illi vstionibus & obscœnis pollutionibus non tantum priuatim conscientiam suam sauciant & maculant, Spiritum sanctum excutiunt, orationem abominabilem faciunt: sed publice etiam totam Ecclesiam, quæ pastorum exempla sequitur, fœdis libidinibus replent, ministerii dignitatem & sanctitatem turpiter prostituunt, & maculant. Nihil horum negari potest. Præterea laqueum votorum perpetui cœlibatus, seu potius abiurationis coniugii in perpetuum iniiciunt omnibus quos in ordinem Ecclesiasticum admittunt, siue habeant donum continentiæ, siue non habeant, id quod directe pugnat contra Paulum, qui nemini laqueum vult iniici. Quod enim fingunt, Deum omnibus velle dare donum cœlibatus, atque ideo omnes posse coniugium abiurare, supra refutatum est. Et Chrysostomus explicans illud, melius est nubere, quam vri dicit hanc esse sententiam, quia magna est tyrannis ἐπιθυμίας, concupiscentiæ. Si igitur multam sustineas βίαν κ̀ πύρωσιν vim & vstionem, ἀπαλλάχθητι πόνων κ̀ ἱδρώτων, μήποτε κ̀ ἀνατραπῇς, desiste à laboribus & sudoribus, ne forte subuertaris. Pleriq; vero in regno Pontificio, non propter regnum cœlorum, sed propter pinguia beneficia, & spe amplissimarum dignitatum se castrant, hoc est, coniugium abiurant, & omnis generis fœdis libidinibus se polluunt. Sicut Erasmus inquit: Vereor ne censusEcclesiastici castrent hodie clericos verius, quam pietas.

Pontificii de coelibatu.

Pontificii Ecclesiam libidinibus foedis replēt.

Chrysost. de vstione.

Opima beneficia & sitis honorum castrat Pontificios.

Cumq; Paulus cœlibatum illis etiam, qui donum continentiæ habent, non ausus fuerit præcipere, nec coniugium prohibere: Pontificii lege seuerissima omnibus suis clericis cœlibatum, tanquam necessarium ad sacerdotium præcipiunt, & coniugium in perpetuū prohibent, siue donum continentiæ habeant, siue non habeant: Et eo ipso produnt, cuius spiritus

Locus 1. Tim. 4. de prohibitione nuptiarum.

ſint. Paulus enim expreſſe dicit: Prohibitionem coniugii eſſe ſpiritum erroris, & doctrinam dæmoniorum, 1. Tim. 4. Nec elabi inde poſſunt, quod fingunt, Paulum reſpexiſſe ad ſolos Tatianos & Manichæos, qui nuptias in vniuerſum omnibus prohibuerunt, eo, quod abominabiles & damnabiles illas iudicarent. Non enim de vna aliqua ſecta, nec de certo aliquo puncto temporis, mox poſt Apoſtolorum ſeculum loquitur: Sed in plurali vocat Spiritus erroris, & doctrinas dæmoniorum, & quidem in nouiſſimis temporibus prædicit hoc maxime euenturum. Nec releuat Pontificios, quod dicunt, ſe nõ in vniuerſum damnare nuptias: nec omnibus eas prohibere, ſed tantum certo ordini, clericis ſcilicet propter dignitatem ſanctitatem, & mundiciem ſacerdotii. Nam & Manichæi non in vniuerſum omnibus coniugium prohibuerunt, ſed tantum electis ſuis, propter maiorem ſanctitatem & perfectionem. Auditoribus enim ſuis, quos ita vocabant, vt imperfectioribus, coniugium permittebant. Num igitur propterea Manichæos a ſpiritibus illis erroris, & a doctrinis dæmoniorum apud Paulum eximemus? Imo Paulus oſtendit, ſe de illis maxime loqui, qui non in vniuerſum damnant, ſed propter hypocriſin, hoc eſt, propter externam ſpeciem ſanctitatis & perfectionis prohibent nubere. Et certe, propter illam ipſam rationem Pontificii clericis & regularibus ſuis prohibent nuptias, quia ſcilicet ſcriptum ſit: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Item, mundamini, qui fertis vaſa Domini. Et Thomas Aquinas dicit: Ad perfectionem tendentibus maxime vitandum eſt vinculum coniugale. Quod vero Paulus addit, ſpiritus illos impoſtores ſub hypocriſi habere conſcientiam pollutam & contaminatam, tanquam inuitis cauterii ſtigmatis notatam, eo ipſo fœditatem Pontificii cœlibatus toti iam orbi notiſſimam, quaſi intento digito demonſtrat.

Thomas Aquinas.

Excuſatio Pontificiorum nemi nem a ſe ad ordinum ſuſceptionem cogi.

Nec valet exceptio, quod dicunt ſe neminẽ cogere ad ſuſcipiendos ordines, & ad en . tendum votum cœlibatus. Neminem enim ad beneficia Eccleſiaſtica admittunt, niſi votum perpetui cœlibatus, quod nihil aliud eſt; quam abiuratio & prohibitio coniugii in perpetuum ſuſceperit. Et certe conſtitutis in ſacris ordinibus coniugium ſub pœna anathematis & diminutionis capitis, ſeueriſſime prohibent. Et verbum quidem prohibendi quidam non libenter vſurpant, ſed quid refert alia vocabula quærere, cum re ipſa & de facto clericis ſuis ſeueriſſime prohibeant τὸ γαμεῖν: Et nẽ à vocabulo quidem prohibendi ſeu interdicendi ſibi temperant, vt non re ipſa tantum, ſed in verbis etiam extent notæ, cuius Spiritus doctrina illa ſit. Nam 26. quæſt. 2. extant hæc verba: Copula ſacerdotalis, nec Legali, nec Euangelica, nec Apoſtolica auctoritate prohibetur: Eccleſiaſtica tamen lege penitus interdicitur. Habes teſtimonium ex ipſorum decreto manifeſtum, quod Spiritus veteris & noui Teſtamenti, qui eſt Spiritus veritatis, non prohibeat copulam ſacerdotalem. Alius igitur Spiritus eſt, qui eam lege Eccleſiaſtica penitus interdicit. Et quis ille Spiritus ſit, Paulus diſerte exprimit 1. Tim. 4. Spiritus ſcilicet erroris, proferens in hypocriſi doctrinas dæmoniorum prohibentium nubere. Ita Calixti decretum habet, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere ſeu matrimonia contrahere, penitus interdicimus. Elibertino Concilio, Canone trigeſimo tertio, placuit in totum prohibere Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis, poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus, &c. Et hoc certe eſt ad verbum reddere id, quod Paulus ſcribit, κωλυόντων γαμεῖν, interdicentium ſeu prohibentium contrahere matrimonia.

CAPVT III.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM PRO *lege cœlibatus sacerdotum.*

Argumenta Pontificiorũ pro coelibatu asserendo.

Et hæc cum manifeste pugnent contra Canonem Spiritus sancti per Paulum promulgatum, tamen ex Scriptura argumenta conquirunt ad stabiliendam prohibitionem coniugii in ordine Ecclesiastico, quasi Scripturam per Scripturam euersuri. Et obseruetur mutatio status controuersiæ: quidam enim olim contenderunt, & nunc etiam disputant, prohibitionem copulæ sacerdotalis esse iuris diuini, duplici ratione. Primo, quia fingunt esse traditionem Apostolicam. Secundo, quia argumentis ex Scriptura eam probant. Et in Concilio Tridentino magnis contentionibus hoc disputatum fuit. Sed alii quia vident, hoc figmentum nimis esse impudens, cum præter Paulum, etiam veteris Ecclesiæ historia, sicut mox ostedemus, & ipse etiam Gratianus, (in capitulo Sors) reclament. Ac Scholastici etiam famosores disputant. Ordinem annexum habere votum continentiæ, non per se, aut ex iure diuino, sed impedire coniugium ratione statuti Ecclesiastici. Atq; in hanc sententiam tandem videtur etiam Concilium Tridentinum descendisse, cum Canone 9. inquit: Non obstante lege Ecclesiastica. Ita vero, cum concedant, non iure diuino, sed Ecclesiastica lege sacerdotibus prohiberi coniugium, quæstio plana erit. Primo, an seruus ea de re ponat legem terre, de qua nihil præcipere voluit ipse Dominus, sicut Theodoretus loquitur. Secundo, An coniugium, quod Deus illis, qui donum continentiæ habent, liberum permisit illis vero, qui non continent, mandauit. Ecclesia possit lege sub pœna anathematis prohibere, Tertio, An coniugium quod Deus honorabile pronuntiauit esse in omnibus, Ecclesia sua lege possit abominandum & detestandum facere in sacerdotibus. Quarto, an prohibitionem coniugii, quam Paulus pronuntiat esse Dæmoniorum doctrinam, Ecclesia sua lege possit canonizare. De his sane quæstionibus, non opus est prolixe disputare, analogia enim fidei ostendit etiam idiotis, quid respondendum sit. Cumq; fateantur legem de cœlibatu sacerdotum non esse, nec diuini iuris, nec naturalis, sed positiui, certe ipsi in decretis suis tradunt, quando statutum aliquod non amplius ædificat, sed destruit, non esse rigide & inclementer defendendum, sed pro ratione ædificationis Ecclesiæ mutandum. Debebant igitur eandem humanitatem præstare, etiam in lege cœlibatus relaxanda, quam vident calamitatem Ecclesiæ esse, & publice & priuatim. Sed dicunt, obstare multa grauissima Scripturæ dicta, quæ legem illam cœlibatus confirment. Atqui ita prohibitio coniugii in sacerdotibus esset iuris diuini, si Scriptura eam traderet & confirmaret, quod tamen ipsi negant.

Status callida transpositio in hac quæstione. *Coelibatum sacerdotum esse iuris diuini.* *Gratianus.* *Scholastici.* *Concilium Tridentinum.* *Status causæ.*

Principium firmissimũ.

Et omnibus quidem illis argumentis recte opponi potest vnum illud axioma, quod verum, certum, solidum & firmum est: Nempe, quando de re aliqua in Scriptura habemus expressum & determinatum textum (vt de Episcopo: Presbytero & Diacono, vnius vxoris marito) non admittenda esse vlla alia argumenta, ex quibuscunque Scripturæ locis formentur. Quacunq; enim specie pingantur, recte respondetur: Paulus illud quod opponitur non ignorauit, & tamen hoc non obstante, dicit: Constitue presbyteros, si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Ordine tamen videbimus, quæ illa argumenta sint, & quantum habeant momenti. Quia vero pleraque omnia, quæ ad explicationem illorum argumentorum pertinent, in superioribus sunt exposita, hoc loco breuiores erimus, & ordine tantum præcipua argumenta, quæ ex Scripturæ locis formare solent, monstratis fontibus solutionum, recensebimus: Nec vero ignoro, Patres etiam aliquando talia argumenta formare, & tales rationes nectere cœpisse.

Sed illi ſuis ratiocinationibus non ferebant leges, nec conſcientiis laqueos iniiciebant: ſed tantum oſtendebant, videri ſibi cœlibatum ad officia miniſterii Eccleſiaſtici magis commodum eſſe, quam coniugium. Quomodo vero illis argumentationibus ſenſim progreſſum ſit, & ex eo, quod Origenes dicit (Mihi videtur) Item ex eo, quod Euſebius dicit (decet) factum ſit (debet & oportet) collatio hiſtoriarum & argumentorum apud Patres oſtendit, ſed recitentur argumenta.

Argumenta Pontificiorũ è Scriptura facta.

Primo, multa argumenta formantur ex loco, 1. Corinth. 7. vt vacetis ieiunio & orationi. Nec mirum eſt, Pontificios conari legem cœlibatus ſacerdotum, ex illo potiſſimum capite confirmare. Chryſoſtomus enim ſcribit, fuiſſe quoſdam, qui totam illam diſputationem Pauli de virginitate ſeu cœlibatu voluerint ad ſolos ſacerdotes & doctores in Eccleſia reſtringere, quos Chryſoſtomus ex ipſo textu refutat. *Chryſoſt. de 7. cap. priorũ ad Corinth.* Ita Origenes tractans illum locum dicit: *Origenes.* Certum eſt, impediri ſacrificium iuge aut indeſinens iis, qui neceſſitatibus coniugalibus inſeruiunt. Vnde mihi videtur, quod illius ſolius eſt, offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe caſtitati deuouerit. *Ambroſius.* Ambroſius ita argumentatur: Si plebeis hominibus orationis cauſa, ad tempus abſtinere præcepit Apoſtolus, vt vacent orationi, quanto magis Leuitis & ſacerdotibus, quos die noctuque pro plebe ſibi commiſſa, orare oportet: Mundiores ergo eſſe debent cæteris, quia actores Dei ſunt. *Hieronymus.* Hieronymus ita inquit: Si laicus & quicunque fidelis digne orare non poteſt, niſi abſtineat officio coniugali: Sacerdoti, cui ſemper pro officio offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio.

Reſpondeo, locus ille Pauli in ſuperioribus explicatus eſt. Ad conſequentiam igitur, quam patres inde formant, ſimpliciter reſpondeo: Paulus bene nouerat ſacerdotum officium, & quod ſemper ipſis ſit pro Eccleſia orandum, & tamen dicit: Oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem, vnius vxoris virum. Item Diaconi ſint vnius vxoris viri. Interpretationem igitur & conſequentias Origenis, Ambroſii & Hieronymi, Paulus ipſe reiicit & refutat. Et hæc ſolutio omnium firmiſſima eſt. Aliqua tamen modeſtia eſt Origenis, qui opinionem ſuam, non prætoria auctoritate proponit, ſed inquit: Mihi videtur. *Origenes ſeipſum caſtrauit.* Conſtat enim, Origenem nimium fuiſſe admiratorem cœlibatus, qui dicitur ideo ſibi virilia execuiſſe, vt poſſet continens eſſe, quod exemplum multi tunc alii ſecuti ſunt, vt Eccleſia coacta fuerit ſeueriter hoc prohibere, vt non mirum ſit, Origenem primum fere eſſe inter Patres, qui ita diſputare cœpit, quod diligenter obſeruetur: Et tamen Origenicum illud, *videtur*, Eccleſia illius temporis non tantum non recepit, ſed non multo poſt diſerte damnauit in Gangrenſi ſynodo, quaſi ſoli cœlibes, & non coniugati, poſſent offerre & pro Eccleſia orare. *Gangrenſe Concilium. Paphnutius. Hieronym.* Sicut Paphnutius in Nicæna ſynodo argumentationes, quæ poſtea a Hieronymo & Ambroſio repetitæ ſunt, refutauit, ſicut mox in hiſtoria cœlibatus oſtendemus. Quod vero Hieronymus dicit, ideo ſacerdotes debere a coniugio abſtinere, vt digne poſſint orare, hoc eſt, ſicut Carthaginenſis ſecunda ſynodus dicit, quo poſſint ſimpliciter quod a Domino poſtulant, impetrare, blaſphemia eſt, faciens coniugium rem tam impurã, vt orationem faciat fœtere coram Deo, vt non poſſit exaudiri. Sed hæc in ſuperioribus refutata ſunt, vbi ad hoc monſtratum eſt, de quibus orationibus Paulus in illa ſententia, 1. Cor. 7. loquatur. *Chryſoſt.* Tantum igitur Chryſoſtomi interpretationem adſcribam, cuius hæc ſunt verba, quæ Hieronymi argumentationem infringunt & refutant. Intelligit orationem τὴν μετὰ πλείονος σπουδῆς quæ fit maiori intentione. Si enim diceret συνιόντας ἀλλήλοις, eos, qui coniugali conſuetudine vtuntur, non debere vel poſſe orare,

quomodo

quomodo locum & tempus haberet, quod alibi præcipit indeſinenter orandum: licet igitur (καὶ ὁμιλεῖν γυναικὶ καὶ εὐχῇ προσέχειν) & cum vxore conſuetudinem habere, & precibus intentum eſſe, ſed continentia illæ ſiunt exactiores, ἀκριβέστεραι Non enim ſimpliciter dicit, vt oretis, ſed vt vacetis orationi, vt intelligat, conſuetudinem coniugalem inducere ἀσχολίαν, non autem ἀκαθαρσίαν.

Secundo: Ex illa etiam Pauli ſententia varia texunt argumenta. Coiunx curat ea, quæ mundi ſunt, cœlebs vero, quæ ſunt Domini, vt ſine diſtractione Domino adhæreat. Inde enim inferunt. Coniugium nulla ratione conuenire miniſterio Eccleſiaſtico, quod ſine alijs ſolicitudinibus & diſtractionibus debet curare, quæ ſunt Domini. Sed de ſententia illa Pauli in ſuperioribus ſatis dictum eſt, quæ hoc loco non repetam, inde enim peti poſſunt. Et ſane ſi quis donum continentiæ habeat, & reliquis virtutib. ad miniſterium neceſſarius a Deo ornatus ſit, is proculdubio poteſt expeditius obire officia miniſterii. Conſequentiam vero generalem, quæ inde texitur, quaſi nemo coniugatus etiamſi cæteras virtutes Epiſcopales habeat, poſſit in miniſterio ea, quæ Domini ſunt, recte curare, aut quaſi ideo coniugatus ad miniſterium non ſit admittendus Paulus negat & refutat. Qui enim hæc ſcribit, 1. Cor. 7. & qui dicit: Nemo militans implicat ſe negotiis ſecularibus: Idem quando ex eodem ſpiritu præſcribit formam Epiſcopi & quidem talis Epiſcopi, quem vult eſſe fidelem diſpenſatorem Dei, dicit: Sit vnius vxoris vir, nec curis domus & familiæ per ſe impedire officia Epiſcopi, Paulus oſtendit: Inquit enim, domui ſuæ bene præſit, liberos habeat ſubiectos. Cumq; Deus vxorem appellet adiutorium viri, & Paulus mulieribus attribuat οἰκοδεσποτεῖν, gubernationem ſeu adminiſtrationem domus, ſicut & Solomon inquit: Sapiens mulier ædificat domum: coniugatus igitur Epiſcopus, multis negotiis & curis domeſticis ſubleuatur ab vxore pia, vt poſſit miniſterio ſuo expeditius vacare, ſicut paulo ante etiam oſtendimus. Et quid ineptius eſt, quam noſtros Epiſcopos (qui cum deberent Deo militare, toti immerſi ſunt politicis, ſecularibus & aulicis negotiis) diſputare περὶ ἀπραγμοσύνης, cœlibatus, quam Chryſoſtomus ex Paulo recte celebrat, cum ipſi propter negotia ſecularia petant dignitates Eccleſiaſticas.

Argumentum ſecundum.

Tertio, ſurſum & deorſum verſant argumentum, quod ex hiſtoria de vicibus ſacerdotalibus 1. Par. 24. formant. Hier. lib. 1. contra Iouinianum inquit: Nam & in veteri lege qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolum in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus ab vxoribus. Ambroſius 1. Tim. 3. Veteribus ideo conceſſum eſt vxores ad vſum habere, quia multo tempore vacabant à miniſterio. Dauid enim 24. conſtituit claſſes, vt vicibus deſeruirent: At vbi tempus imminebat miniſterii, purificati aliquantis diebus accedebant ad templum, offerre Domino: Nunc vero paucos quotidie neceſſe eſt in Eccleſia præſto eſſe, nec habent dilationem, vt poſt conuentum legitime purificentur, ſicut veteres. Ac per hoc omnes a conuentu fœminæ abſtinere debent. Innoc. ad Exuperium Epiſcopum Toletanum ita ſcribit: Nam cum & veteribus ſacerdotibus, durante miniſterii ſui tempore neceſſe fuerit, ſe continere etiam ab vxoribus propriis, tametſi ad ſacerdotii ſucceſſionem neceſſario vterentur coniugio, nec ſatis mundos dignosque habuit lex etiam illa carnalior, ad obeundi diuini cultus & ſacri altaris, quamuis vmbratica miniſteria, qui non abſtinuiſſent etiam vxoribus propriis, quanto magis decet noſtros ſacerdotes, pudicitiam ex ordinationis die ſeruare; &c.

Argumentũ tertium.
Hieronym.
Ambroſius.
Innocent.

Reſpondeo: Hæc argumentatio ſumit principia, partim incerta, partim falſa. Nulla ergo vel vera, vel neceſſaria conſequentia, inde conficitur.

Fingit enim, vices sacerdotales ideo institutas, ne immundicies consuetudinis coniugalis, qua propter successionem carere non poterant, pollutione quadam, indignos redderet sacerdotes ad obeunda officia ministerii. Historia enim vbi institutio illa de vicibus sacerdotalibus accurate describitur, huius rei prorsus nullam facit mentionem: sed alia ratio illius distributionis ibi redditur. Et manifestum est, vices illas quadringentis plus minus post Mosen annis a Dauide institutas. Et interea sacerdotes semper fuerunt coniugati ac liberis operam dederunt. Imo ipse Pontifex, singulis diebus mane ac vesperi iubebatur sacrificium offerre Domino, Exod. 29. Et tamen generabat liberos. Quomodo igitur post cõuentum cum vxore, per aliquot demum dies purificatus ad sacrificium accedere potuisset? Animaduertit hoc etiam Augustinus, qui cum legat Leuit. 15. Vir a coitu pollutus sit vsque ad vesperam, misere se torquet, quomodo Pontifex ante illas vices, singulis diebus potuerit suffitum facere, & tamen simul etiam liberis operam dare, quæst. in Leuit. 52. Et in 2. Retractationum. Deinde neque hoc ex Scriptura probari potest, extare vllum expressum mandatum, interdicens sacerdotibus consuetudinem coniugalem, & iubens eos abesse propria domo toto tempore vicis suæ, quasi inde immundi & indigni redderentur, ad obeunda altaris ministeria. Quod enim Zacharias tempore vicis suæ domo abest, habitãs in exedris templi, inde factum fuit, quia habitationem suam non habebat Hierosolymis, sed in ciuitate Iuda. Nec scio extare legem, quod sacerdotes ex domibus suis venientes per aliquot dies purificandi essent, priusquam templum ingrederentur. Purificatio enim, quæ Num. 8. describitur, longè alia est. Et tamen argumentatio illa tanta contentione a tam multis vrgetur, vt sacerdotibus noui Testamenti laquei iniiciantur, cum tamen principia eius dubia prorsus & incerta sint. Sumit enim hoc pro confesso, consuetudinem coniugalem reddidisse hominem immundum in veteri Testamento, cum tamen in toto veteri Testamento non extet expressis verbis talis lex. Nam Leuit. 15. vnde hoc conantur probare, quia vulgaris translatio habet: Vir a quo egreditur semen coitus, immundus erit vsque ad vesperam: Textus originalis aliud habet & agit, nempe ἐκ γονορροίας, sicut manifestius ex 22. cap. Leuitici colligitur. Nec ex historia Abimelech hoc potest liquido & certo probari, sicut supra ostendimus. Et vt maxime in veteri Testamento consuetudo coniugalis attulisset legalem & Mosaicam quandam pollutionem, qua consequentia iugum illud sacerdotibus noui Testamenti imponeretur, a quo Christus totam Ecclesiam liberauit? Num igitur Leuiticas pollutiones in nouum Testamentum reducemus, & quidem arctius quam sub lege fuerunt, astringemus? Lex enim seruitutis sacerdotibus permittebat coniugium. Pontificii vero penitus interdicunt, idque sub lege libertatis. Certe Paulus simpliciter dicit, sit vnius vxoris vir. Et si maxime Leuitica aliqua pollutio in consuetudine coniugali fuisset, Paulus expresse eam abrogat, cum inquit: Honorabile esse coniugium in omnibus & cubile seu concubitum impollutum, κοίτην enim vocat. Nulla igitur prorsus est consequentia in illa argumentatione, quam tamen magna confidentia, non recentiores tantum, sed & veteres ad euertendum manifestum textum (sit vnius vxoris vir) vsurpant.

Augustinus.

Quartum argumentũ.

Quarto, ex illo etiam loco 1. Corinth. 7. Si quis iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit, &c. formant argumenta pro perpetuo cœlibatu sacerdotibus indicendo, hoc modo: Ecclesia non minus iuris habet in suos ministros: quam pater in filiam. Sed Patriæ potestati Paulus hoc tribuit, quod possit filiam seruare virginem. Et addit: Patrem hoc modo non tantum bene, sed etiam melius facere, quam si filiam elocaret. Ecclesia igitur non tantum bene fecit, prohibendo ministris suis con-

iugium: sed melius facit, quam si coniugium ipsis concessisset. Respondeo: Paulus non tribuit parentibus tyrannicam potestatem, vt liberis suis matrimonium prohibere, & contra naturam & voluntatem ipsorum, ad cœlibatum ipsos adigere possint, siue habeant donum continentiæ, siue non habeant, sed patriæ potestati certos circumdat limites, cum inquit: Non habens necessitatem, sed potestatem propriæ voluntatis, scilicet, si filia habet donum continentiæ, & ὁρμὴν (sicut Oecumenius loquitur) ad cœlibatum, tunc pater habet potestatem propriæ voluntatis, & bene facit si seruet virginem, modo tamen ipsi laqueum non iniiciat. Si vero filia donum continentiæ non habeat, nec ὁρμὴν ad cœlibatum, tunc pater non habet deliberationem consilii sed necessitatem præcepti propter vitandam fornicationem, quisque habeat coniugem. Si se non continent, nubant. Melius est nubere, quam vri, sicut in superioribus illa Pauli sententia, latius explicata est. Inde vero hoc sequitur, Ecclesiam posse quidem pro diuersitate donorum, ex ministris, quibusdam cœlibatum suadere, sed sine laqueo, quibusdam vero debere coniugium concedere. Sicut autē non pater, sed tyrannus esset, qui filiam non habentem donum continentiæ, ad cœlibatum cogeret ita iniqua, & tyrannica lex est, sine discrimine prohibens coniugium omnibus ministris Ecclesiæ, siue donum continentiæ habeant, siue non habeant.

Oecumenius.

Eiusdem generis est & hoc argumentum: Sicut paterfamilias habet liberam potestatem, vel eligendi, vel reiiciendi ministros in sua œconomia prout ipsi videtur: ita Ecclesia potest tale decretum facere, quod velit cōiugatos a ministerio repellere, & non alios ministros admittere aut tolerare, quam cœlibes. Respondeo: SS. Ecclesiæ præscripsit certam formam, secundum quam debet ministros eligere. Et in illa forma inter cætera expresse præscribitur: Si quis sine crimine est vnius vxoris vir. Non itaque licet Ecclesiæ, contrarium decretum facere. Non enim sui iuris est Ecclesia sed Christo, tanquam capiti, debet esse subiecta.

Quinto, Pontifices Romani, pro stabilienda prohibitione coniugii in ordine Ecclesiastico, tales afferunt rationes quæ à veteribus hæreticis mutuo sumptæ sunt, & manifeste contumeliosæ sunt in sanctam institutionē coniugii, adeo, vt illarum inter ipsos etiam Pontificios, si qui aliquid adhuc frontis habent, pudeat. Syricius n. & Innocentius sacerdotes ex propriis coniugib. generantes sobolem, contumeliose appellant sectatores libidinum & præceptores vitiorum. Has autem reddunt rationes, quia scriptum sit: sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Item, si sacerdos contaminatus fuerit carnali concupiscentia (de vsu autem legitimi coniugii loquuntur) quo pudore vel sacrificabit, vel qua conscientia, quoue merito exaudiri se credit, cum dictum sit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum. Et qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Sit igitur munditiæ puritate securus, qui offerre & baptizare debet. Alii allegant illud Esa. 52. Pollutum nolite tangere: Mundamini qui fertis vasa Domini. Et Ephes. 5. Sponsa Christi debet esse gloriosa, sine macula & ruga. Item, Rom. 13. Non in cubilibus, sed induamini Dominum Iesum Christum. Hæ rationes non requirunt operosam explicationem vel refutationem, manifeste enim ostendunt, prohibitionem cōiugii in regno pontificio, esse ipsam doctrinam Dæmoniorum. Nam & veteres hæretici iisdem prorsus & similibus argumentis olim damnarunt coniugium, sicut in superioribus ostensum est. Ac supra cum de sanctimonia & castitate coniugii ageremus, fundamenta solutionum monstrata sunt. Sententiæ enim pleræq; sunt generales pertinentes ad omnes fideles, & loquuntur de peccatis inquinantib. conscientiam, & excludentibus a regno Dei,

Quintum genus argumentorum ab hæreticis damnatis mutuantur Pontificii Syricius & Innocentius.

quibus legitimum coniugium accensere, Dæmoniorum doctrina est. Quædam vero sententiæ diriguntur ad sacerdotes veteris Testamenti, quibus vsus coniugii expresse concessus fuit, & tamen fuerunt sancti, mundi & impolluti, etiam secundum legem.

Argumenta ex dictis scripturæ de votis.

Sexto, multa texunt argumenta ex locis Scripturæ de votis, & quod omnes, qui volunt & petunt, posint donum continentiæ a Deo impetrare, quia scriptum sit: Quæcunque petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Sed hæc in præcedentibus prolixe sunt explicata.

Allegant etiam illum locum: Qui vxores habent, sint quasi non habentes, ergo sacerdotes non debent consuetudinem habere cum vxoribus proprijs. Sed Chrysostomus ostendit, Paulum ibi in genere loqui de omnibus fidelibus, non in specie de sacerdotibus. Nec Paulus illis verbis prohibet congressum coniugum, expresse enim dicit: Ne fraudetis vos, sed vult, ne ita addicti sint vxoribus, vt ea, quæ Dei sunt, vel violent, vel negligant.

Andradius.

Andradius præterea ex loco Esa. 55. de Eunuchis ita argumentatur. Præcipuus locus in domo Dei, quæ est Ecclesia, est ordinis Ecclesiastici. Sed Propheta vaticinatur Deum in nouo Testamento principem illum locum Eunuchis daturum. Ergo Clerici, qui principem in Ecclesia locum obtinent debent cœlibes esse. Sed sententia illa Esa. in superioribus est perspicue explicata. Hoc igitur loco nihil aliud addam, quam quod Christus in ipso facto ostendit, falsam esse illam interpretationem & argumentationem ex loco Esaiæ. Inter Apostolos. n. plerosque fuisse coniugatos testantur vetustissimi Patres. vt Ignatius apud Philadelphienses, Clemens 3. Stromatum, Eusebius lib. 3. hist. Eccles. Ambrosius 2. Cor. 11. & Matt. 19. cum Christus de cœlibatu ab ipsis Apostolis interrogaretur, respondit: Non omnes capiunt verbum hoc, sed qui potest capere capiat. Paulus etiam illam argumentationem disertis verbis refutat. Instituens enim reformationem, de constituendo principe illo in Ecclesia loco, expresse dicit, constitue presbyteros, si quis est sine crimine vnius vxoris vir. Item, Diaconi sint vnius vxoris viri.

Apostolorũ plerique coniugati fuerunt.

Andradij Argumentum.

Argumentatur etiam Andradius ex loco Deut. 33. Qui dixit Patri suo, & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodiunt iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Israel, ponent holocausta super altare tuum. Ergo multo magis in nouo Testamento, Clerici ita debent diuinis rebus addicti esse, vt vxores nec ducant nec habeant. Respondeo, Deus illa lege non flagitat à leuitis, vt non habeant parentes & fratres, vel ne generent filios. Erant enim in veteri Testamento coniugati, sed ne illos plus ament, quam Deum. Matth. 10. Luc. 14. Et si in ministerio scandalizauerint Leuitas, vt possint illis renuntiare, Matth. 18. Luc. 14 sicut fecerunt Leuitæ, Exod. 32. Imo si ratio & fidelitas ministerii flagitauerit, vt posint relinquere parentes, domum, vxorem, liberos propter nomen Christi. Matth. 19. Quod autem inde non sequatur, coniugium interdicendum esse Sacerdotibus, Deus ipse in veteri Testamento ostendit. Leuit. 21. Et in nouo Testamento Christus habuit Apostolos coniugatos, Paulus etiam dicit: Oportet Episcopum esse irreprehensibilem vnius vxoris virum.

Summa legis Pontificiorum de cœlibatu.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ Pontificii pro stabilienda lege cœlibatus sacerdotum, ex Scripturæ quibusdam sententiis formant, quæ hoc nullo modo efficiunt, quod lex cœlibatus continet: Nullum scilicet coniugatum, etiamsi reliquis virtutibus ad ædificationem Ecclesiæ necessarijs instructus sit, ad ministerium admittendum, vel consuetudinem coniugalem in ministerio non esse tolerandam, vel solos cœlibes ad ministerium esse idoneos, vel iugum cœlibatus omnibus sacerdotibus esse imponendum

nendum

nendum, siue donum continētiæ habeant, siue non habeant. Hic enim est status, ad quem argumentationes diriguntur. Nam cœlibes, qui donum continentiæ habent, si cæteris etiam virtutibus, quas Paulus describit, polleant, posse expeditius ministerium curare, de eo nulla est controuersia.

Septimo, multas nectunt ratiocinationes, ideo retinendam & defendendam legem cœlibatus, quia dignitatem ministerii Ecclesiastici deceat, ornet, promoueat, vt in maiori apud populum auctoritate & existimatione sit. Econtra colligunt multa incommoda, quæ ex coniugio presbyterorum oriantur, vt quod reditus Ecclesiastici imminuantur, quodque vxores & liberi presbyterorum, si illi moriantur, cogantur in egestate viuere, qua re ministerium, cuius auctoritatem apud omnes expedit maximam esse, in contemptum adducatur. Hæ politicæ rationes speciose possunt amplificari: sed responsio simplex & vera est, Spiritum S. omnium optime nouisse, quid dignitatem & sanctitatem ministerii in regno Dei vere possit ornare, & adiuuare. is autem diserte dicit, sint vnius vxoris viri. Nec dignitas & auctoritas ministerii Ecclesiastici metienda est politicis opibus, dignitatibus & splendoribus. Regnum enim Christi non est de hoc mundo, & qualis fuerit Apostolorum conditio, ex historia ipsorum manifestum est. Dignitas enim & auctoritas ministerii consistit in testimonio bonæ conscientiæ, 2. Cor. 1. & in fidelitate dispensationis, 1. Cor. quarto, quodque Deus suo Spiritu, gratia, benedictione & efficacia ministerio adsit, 1. Cor. 2. secunda Cor. 1. quæ virtus Dei in infirmitate secundum carnem perficitur 1. Cor. 2. 2. Cor. quarto & 12. De reditibus vero Ecclesiasticis posset iniri certa ratio, & viduis ac orphanis sacerdotum posset ac deberet honesta ratione prospici, vt propterea non opus esset contra Paulum decreta facere, conscientiis laqueos iniicere, & omnia fœdis libidinibus replere.

An coelibatus Pontificius ornet dignitatem ministerÿ Ecclesiastici.

In quibus vere consistat dignitas ministerÿ Ecclesiastici.

Postremo, potissimam victoriæ partem collocant in testimoniis patrum & antiquitatis, in Conciliorum decretis, in præscriptione longæ consuetudinis, & in exemplis multorum, qui aliis remediis ad reprimendos & restinguendos æstus libidinis vsi sunt, quam coniugio. Et sane strepitu illo patrum, antiquitatis, Canonum & exemplorum, posset aliquis, si non moueri, at saltem perturbari, ideo contexemus ordine historiam cœlibatus ab initio, ab ipsis Apostolorum temporibus ad nostra vsque secula. Inde enim manifestum erit, legem cœlibatus non esse antiquissimam, sed defensionem & vsurpationem coniugii sacerdotum longe esse antiquiorem. Ostendet etiam illa historia, quomodo melioribus Ecclesiæ temporibus, sæpius quidem tentata, sed semper repulsam passa fuerit lex illa cœlibatus, & quomodo postea, inclinata virginitate Ecclesiæ, sicut Hegesippus loquitur, coeperit sensim sub hypocrisi sanctitatis irrepere, donec tandem manifeste, operante mysterio iniquitatis Antichristianismi, stabilita est, non tamen sine magnis contentionibus & piorum contradictionibus. Nunc igitur in genere tantum respondeo, quia patrum opiniones, & præscriptio antiquitatis opponuntur manifestæ sententiæ Pauli, dicimus cum Iustino: Paulus est pater patrum, cuius ea est auctoritas, vt si vel Angelus è cœlo aliquid annuntiaret, præter id, quod à Paulo annuntiatum est, Anathema sit habendus. Ad obiectionem de antiquitate Ignatius respondet, elegante sententia in Epistola ad Philadelphum. τοῖς τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὗ παρακοῦσαι, πρόδηλος ὄλεθρος. Illis qui antiquitatem obiiciunt, ego dico, quia mihi antiquitas est Iesus Christus, quem nolle audire manifestus interitus est.

Testimonia Patrũ, &c.

Vtilitas historiæ coelibatus.

Generalis responsio ad patrum testimonia.

Iustinus.

Ad obiectionem antiquitatis.

Ignatius.

Et

Cyprianus.

Decreta cõciliorum.

Et Cyprianus recte dicit: Non quærendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum inſſerit. Item Christus non dicit: Ego ſum conſuetudo, ſed ſum veritas. Ad conciliorum Decreta, quæ pro lege cœlibatus afferuntur, hoc in genere reſpondeo: Cum in Nicæna celeberrima Synodo lex cœlibatus ſacerdotum repulſam ſit paſſa, ſicut mox oſtendemus, licet igitur poſteriora quædam concilia legem illam admiſerint & ſtabilierint, hoc nihil præiudicat veritati. Nam decretum diſt. 50. inquit: Quando in aliquibus geſtis Conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius concilii magis teneri ſententia, cuius antiquior & potior extat auctoritas: Et in omni lege obſeruandum eſt, vt malum prohibeatur, & bonum præcipiatur. Iam vero lex cœlibatus prohibet coniugium, quod bonum eſt, & à Paulo ordini Eccleſiaſtico permiſſum: præcipit autem, vt illi, qui donum continentiæ non habent, in vſtione potius & periculo fornicationis maneant, quam matrimonium contrahant, quod malum & pernitioſum eſt. Remedium etiam diuinitus illis, qui non continent, conceſſum & ordinatum prohibet. Ac cauſſas prohibitionis eas reddit, quæ manifeſte blaſphemæ ſunt in ſanctitatem & caſtitatem coniugii, ſicut oſtenſum eſt. Finis certe conſtitutionum Eccleſiaſticarum in ordinibus ſacris hic eſſe debet, vt militare poſſint bonam militiam, retinentes fidem & bonam conſcientiam, ne Spiritum gratiæ & precum excutiant, vtque ſint typi gregis. Sed lex cœlibatus, quia ſine diſcrimine imponitur etiam illis qui donum continentiæ non habet, facit conſcientias cauteriatas, & flagitioſis ſacerdotum exemplis, omnem pudicitiam ex populo profligauit. Quæ igitur æquior eſt petitio, quam vt iniqua & pernitioſa illa lex, quæ manifeſta & flagitioſa turpitudine Eccleſiaſticorum, iam dudum antiquata eſt, tollatur? Quod enim fingunt, aliis remediis quam conceſſione coniugii libidines poſſe in ordine Eccleſiaſtico caueri & extirpari, manifeſta experientia tot annorum refutatur. Variis enim modis, toties hoc fuit tentatum, ſed fruſtra. Et præmium erroris in ſeipſis receperunt, quod Paulus deſcribit Rom. 1. Et accidit hoc ideo, quia ſpreto remedio diuinitus contra incontinentiam ordinato, homines Deo volunt eſſe ſapientiores. Sed accedamus ad hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum.

HISTORIA DE COELIBATV SACERDOTUM, à temporibus Apoſtolorum, ad noſtra vſque ſecula, deducta.

Multum lucis accedet explicationi huius controuerſiæ ex hiſtorica conſideratione, quando, à quibus, quomodo, ex quibus rationibus & fundamentis, lex cœlibatus ſacerdotum primum tentata, ſed repulſa: poſtea inuecta, ſed exploſa: tandem vero mera vi & manifeſta tyrannide, contra multorum piorum contradictiones, ſtabilita ſit: non autem iſtorum hæreticorum hiſtorias repetemus, qui coniugium in vniuerſum damnarunt, de quibus in principio diximus: ſed hiſtoriam de cœlibatu ſacerdotum, quãtum ad noſtrum inſtitutum ſufficere videbitur, breuiſsime comexemus. Quis autem ſit ſtatus controuerſiæ de cœlibatu inter nos & Pontificios, ex præcedentibus notum & manifeſtum eſt. Ad eum itaque ſtatum hiſtoricas obſeruationes dirigemus.

Ethnicorum cœlibatus.

Hieronymus cœlibatum ſacerdotum

Et de Ethnicorum exemplis ideo in principio pauca quædam annotanda ſunt. Inde enim veteres hæreticos ſumpſiſſe occaſionem damnandi cõiugium, Clemens refert, lib. 3. Strom. Imo Hieronymus etiam libr. 2. contra Iouinianum, inde cœlibatum, & monogamiam ſacerdotum probat. antequam, inquit, religio noſtra fulgeret in mundo, vnicubas ſemper habu-

ab Ethnicis sumit. *Hierophāta.*

sse inter matronas decuit: Per illos fortunæ muliebri sacra fieri solitum, nullum sacerdotum bigamum, nullum flaminem bimaritum leges. Hierophantas quoq; Atheniensium vsq; hodie cicutæ sorbitione castrari, & postquam in Pontificatum fuerint electi, viros esse desinere. Hæc Hieronymus. Immundus enim Spiritus, cum nefandis libidinibus omnia misceret solum legitimum coniugium à sacris suis idololatricis prætextu puritatis repulit. Et de reliquis quidem hoc tantum sanciuit: Absistat ab aris, cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. Sacerdotibus vero primariis, tractantibus sacra sua idololatrica prorsus interdixit coniugio, sicut de Hierophantis Atheniensibus iam dictum est. Ita etiam sacerdotes matris Deorum Samia testa solitos sibi virilia amputare, vt casti in religione manerent, scribit Alexander ab Alexandro, lib. 4. c. 17. Item lib. 5. c. 12. prolixe describit, virgines vestales non tantum apud Romanos, verum etiam in Mineruæ templo, & apud Delphos, ignem peruigilem custodiuisse, & apud Assyrios Dianam Ecbatanam non alios, quam sacerdotes perpetuæ virginitatis voluisse. Et Cheræmon Stoicus apud Hieronymum contra Iouinianum, lib. 2. de vita antiquorum sacerdotum Ægypti narrat, quod nunquam mulieribus se miscuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, ex eo tempore, quo cœpissent diuino cultui deseruire, à carnibus & vino semper abstinuerint, maxime propter appetitus libidinis extinguendos.

Sacerdotes cœlibes. *Alexander ab Alexand.* *Vestales Romanorum.* *Sacerdot. Dianæ* *Ægypti.*

Et memorabile est, cum tempore veteris Testamenti cœlibatus non esset in magna admiratione, quod, collapsa post Machabæorum tempora religione Iosephus scribit lib. 15. cap. 13. Essæos sectæ suæ rationem mutuatos ab illa viuendi ratione, quam Pythagoras Græcis monstrarit. Et primarium caput illius sectæ fuisse περιοψίαν γάμου, contemptum coniugii, de bello Iudaico, lib. 2. capit. 12. quod scilicet vxores non admittebant, sed, sicut Philo loquitur, auersabantur: Antiq. lib. 18. c. 2. Et Eusebius, lib. 18. de præparat. ex Philone recitat multas Essæorum contumelias contra coniugium, & contra sexum muliebrem non absimiles illis, quas Hieronymus ex Theophrasto colligit, & Ioh. Faber repetit, quod Lector diligenter obseruet. Cumque propter hanc speciem Essæi in magna essent auctoritate & admiratione, instituerunt etiam Scribæ & Pharisæi, tanquam Doctores populi, peculiaria exercitia cōtinentiæ à cōiugibus, aliqui quadriennium, aliqui octennium, aliqui decennium, & illo tempore gerebant peculiares purpuræ fimbrias, vt hominibus continentiæ suæ professionem ostentarent. Ita enim Epiphanius inter hæreses apud Iudæos ante Christum, describit Pharisæos & Scribas lib. 1. Tom. 1. vtque solet superstitio tanquam gangræna serpere, in ipsam etiā Ecclesiam Essæorum institutum irrepsit. Quod enim Philo peculiari libello (de vita cōtemplatiua) describit & celebrat peculiare institutum τῶν θεραπευτῶν in Ægypto, & præcipue circa Alexandriam, prorsus simile Monachatui, in eo etiam fuit primarium caput, imo fundamentum ἐγκράτεια continentia. Nam in eo cōuentu, præter viros cœlibes, fuerunt etiā mulieres γηραλέαι παρθένοι, iam vetulæ virgines castitatem seruantes. Licet Philo addat, mulieres illas τὴν ἀγαμίαν ἀσκοῦσας cœlibatum exercere, non (sicut apud Græcos in quibusdam sacris fit) ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καθ' ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας non ex necessitate, sed secundum spontaneam seu voluntariam sentētiam, propter zelum, & desiderium sapientiæ. Et ex illa Philonis historia Hieronymus quidem & Pontificii ad vnum omnes conantur probare, Monachatum de mandato, & ex præscripto Apostolorum institutum esse, cum Marcus à Petro in Ægyptum missus, Alexandriæ Ecclesiam constituisse scribatur: Sed Sozomenus lib. 1. c. 12. ostendit, quos descriptio

Iudæorum cœlibatus. *Essæi de cœlibatu.* *Pythagoræi.* *Scribarum cœlibatus.* *Epiphanius.* *Philonis locus de Monachis.* *Hieronymus Sozomenus de Philonis cultoribus.*

illa Philonis intelligi voluerit, nempe τοὺς καθ' αὐτὸν ἐξ ἑβραίων χριστιανίζοντας, ἔτι ἰουδαικώτερον οἰκοῦντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἔθη φυλάττοντας: hoc est, illos, qui suis temporibus ex Ebræis Christianismum amplexi, adhuc nimium Iudaice conuersabantur, & mores seu ritus illorum retinebant. Illam explicationem repetit etiam Nicephorus. Et Sophronius in vita Marci ita scribit: Philo dissertissimum Iudæorum, videns primam Ecclesiam Alexandriæ Iudaizantem, quasi in laudem Gentis suæ, super eorum conuersatione scripsit, &c. Et hæc cum ita se habeāt, ex illa tamen origine, Monachatus cum despectu coniugii, in Ægypto primum disseminatus, & inde postea per totum orbem, sub specie & prætextu Apostolicæ traditionis, propagatus fuit. Dum vero tempore Christi celebre inter Iudæos Essæorum illud institutum esset, mirum videri posset, quod Christus eorum nominatim nullam facit mentionem: sed Apostoli videntur eo respexisse, quando audita disputatione Christi de diuortio dicunt: Si ita se habet causa hominis cum vxore, non ergo expedit matrimonium contrahere, quasi dicerent. Essæi ergo recte faciunt, τὸν γάμον παραιτήσαντες coniugium auersantes (his enim verbis Philo apud Euseb. lib. 8 de præpar. Essæorum cœlibatum describit) Christus vero ita respondet, vt ostendat, donum veri cœlibatus non esse omnium, & quibus datum est, ipsos debere hoc ad verum finem referre, vt scilicet propter regnum cœlorum se castrent, vtq; ipso facto Essæorum superstitionem de cœlibatu refutaret, ideo quosdam coniugatos ad Apostolatum vocauit, & in comitatu suo habuit mulieres adhuc coniugatas.

Nicephor. *Sophron.*

Sententia Christi de Essæorum instituto.

Ex Essæorum etiam instituto videntur disputationes illæ apud Corinthios, de coniugio & cœlibatu, 1. Corinth. 7. ortæ fuisse, nam & Gentibus Essæorum cœlibatus admirationi fuit, sicut meminerunt Plinius & Solinus, & quæ fuerint disputationes apud Corinthios, inde colligi potest, quod Paulus dicit: Non omnium esse cœlibatum. Item, de virginibus præceptum Domini non habeo, non vt cuiquam laqueum iniiciam. Qui non continent, nubant: melius est nubere, quam vri, &c. Sed vndecunque occasionem sumpserint quæstiones illæ Corinthiorum, hoc constat, Diabolum hostem legitimi coniugii, tentasse zizania superstitiosi cœlibatus spargere in Ecclesia, ipsis Apostolis adhuc viuentibus & docentibus, sed vigilantia Apostolorum illa repressa fuerunt, sicut ex accurata illa disputatione Pauli, 1. Corinthior. 7. non obscure colligitur, id quod etiam iuniorum viduarum temere susceptus cœlibatus, 1. Tim. 5. testatur, vbi Paulus inter cætera docet ad collegium viduarum, quibus ratione eleemosynarum in viduitate manendum erat, nullam admitti debere, ante annum ætatis 60. Iunioribus vero docet propter ἄσκησιν, hoc est, propter exercitia pietatis, sicut Philonis mulierculæ prætendebant, non necessarium esse cœlibatum, sed posse ipsas in coniugio etiam pietatem exercere. Cumque Philonis θεραπευταὶ propter zelum philosophandi (sicut Sozomenus Philonis verba recitat) nuptias auersentur, Paulus Tito præscribit, constitue presbyteros, si quis est vnius vxoris vir. Imo 1. Timo. 4. dicit doctrinam Dæmoniorum esse, prohibere nuptias. Ita ergo tempore Pauli tentata fuit superstitio & lex cœlibatus, sed à Paulo grauiter est repressa, monstrata vera ratione pii cœlibatus. Memorabile vero exemplum est Nicolaitarum, quod non tantum ipsis Apostolorum temporibus contigit, sed ortum fuit à Nicolao, qui ex septem primis Diaconis vnus fuit. Historiam enim ita describit Epiphanius Tom. 2. lib. 1. hæres. 25. Quod Nicolaus ille cum haberet pulcram vxorem & videret alios esse in admiratione propter cœlibatum, vt non videretur vxorius, & inferior esse aliis, constituerit ad exemplum & imitationem cœlibum, consuetudini coniugali in perpetuum renuntia-

Disputationes Corinthiorum de cœlibatu. *Tempore Pauli tentata lex cœlibatus.*

Nicolaitæ tempore Ioannis.

nuptiae. Et illud quidem Nicolaum aliquandiu tolerasse, scribit Epiphanius, sed cum in finem non posset vstionem incontinentiæ reprimere, ne tamen inconstantiæ seu lenitatis argueretur, si à proposito videretur resilisse, maluit se conuertere ad promiscuam Venerem, & ad vagas libidines, imo ad Venerem contra naturam, sicut Epiphanius dicit, quam legitimo coniugio vti. Atque inde orta fuit secta Nicolaitarum, quam in Asia late disseminatam fuisse, Apocalypsis testatur, qui senserunt, si modo à legitimo coniugio abstinerent, se aliis fœdis, imo nefandis libidinibus non peccare. Hanc sectam Ioannes Apoc. 2. magno zelo refutat. Principaliter vero in illa historia hoc obseruandum est, quod Nicolaus ille, cum post administratum Hierosolymis Diaconatum, in aliis orbis partibus (in Asia enim Nicolaitas fuisse Apocalypsis testatur) Euangelium exemplo Stephani & aliorum Actorum octauo annuntiaret, ex immodica admiratione cœlibatus, propter quem videbat alios quosdam magnifieri, in eam opinionem deuenerit, quasi coniugium & consuetudo coniugalis non conuenirent ministerii dignitati. Ita quibusdam Apostolis adhuc viuentibus tentata fuit, discessit a Canone illo Pauli (Episcopus seu presbyter, sit vnius vxoris vir, similiter & Diaconus) idque ea opinione, quasi melius & rectius esset, vt nullius legitimæ vxoris vir sit presbyter, etiamsi donum continentiæ ex Deo non habeat. Euentus vero tristis & obscœnus ostendit Deum non velle omnes in ministerio esse cœlibes; & cœlibatum velle in ministerio omnibus imponere, nihil aliud esse, quam obiicere scandalum seu occasionem fornicationis, sicut Ioannes loquitur Apocal. 2. Et hæc historia Nicolai est ipsissima imago coelibatus Sacerdotum in Ecclesia Pontificia.

Videautem, quanta contentione, quibus artibus & insidiis hostis coniugii superstitiosam opinionem coelibatus, laborarit primis temporibus in Ecclesiam inuehere. Cum enim viuentibus Apostolis id quod aliquoties tentarat, non posset obtinere, obseruauit illam occasionem, cum Paulus & cæteri Apostoli ex hoc mundo euocati, & Ioannes in Pathmon esset relegatus, tunc enim existimauit se in Ecclesiam, tanquam in domum vacuam, posse per hypocrisin irrepere. Excitauit igitur in Asia presbyterum quendam, sectatorem seu φοιτητὴν, sicut se iactabat, Pauli, qui sparsit historiam quandam præferentem titulum, de Periodo Pauli & Teclæ, siue, vt Gelasius distinctione 13. titulum citat, de actis Pauli & Teclæ. Summa autem fabulæ hæc erat: Teclam nobilem virginem Iconiensem, voluntate & consensu parentum desponsatam fuisse Tamiro cuidam: Paulum vero, cum venisset Iconium, de virginitate eo modo fuisse concionatum, quod Tecla repudiato sponso contra voluntatem & sponsi & parentum, cœlibatum vouerit. Et Paulum per multos annos Teclam illam secum circumduxisse, ac tandem eam sacro velo consecrasse, tradita ipsi potestate docendi, baptizandi, & virgines voto perpetui coelibatus velandi & consecrandi. Hæc ferme fuit summa commenti, sicut ex Tertulliano de Baptismo, & Ambrosio de virginitate, & ex Legēda Teclæ colligitur. Quia vero magna erat in Ecclesia auctoritas Pauli, multi exemplum illud opponebant & præferebant scriptis Pauli, & reliquorum Apostolorum. Ioannes vero cum ab exilio Ecclesiæ restitutus esset, videns fabulam illam non esse consentaneam perpetuæ doctrinæ & sententiæ Pauli, qui sicut mulierem non permittit publice in Ecclesia docere: ita desponsatam, contra sponsi & parentum voluntatem suscipere coelibatum prohibet, 1. Corinthior 7. Sponsa enim censetur loco vxoris Deuter. 22. Presbyterum igitur illum Ioannes publice coram Ecclesia conuicit, quod falsum & suppositium librum, sub nomine & titulo Pauli sparsisset. Et Presbyter ille

Quibus artibus Satan cœlibatum in Ecclesiam inuehere studuerit.

Coelibatus ex suppositiis scriptis.

Periodus seu actus Pauli & Teclæ.

Ioannes fabulam de Tecla refutauit.

publice confessus fuit, se hoc Pauli amore fecisse. Ioannes vero ipsum à
ministerio remouit, vt propter posteritatem, publica nota commentum
illud de Tecla, vt suppositititium & adulterinum reiiceretur. Ita historiam
describit Tertullianus de Baptismo, & Hieronymus de Scriptoribus Ec-
clesiasticis. Sed tamen postea tempore Tertulliani, mulierculæ quædam
ministerium verbi & Sacramentorum, in Ecclesia sibi vendicare conaban-
tur, auctoritate Teclæ illius, quas Tertullianus historia illa de Ioanne A-
postolo repellit. Sed post illud etiam tempus, Ambrosius institutum suum
velandi sacras virgines, quod in Mediolanensi Ecclesia tunc vt nouum &
peregrinum reprehendebatur, conatur ex fabula illa Teclæ, tanquam tra-
ditionem Apostolicam, probare & tueri. Epiphanius etiam & Hierony-
mus ad Gerontiam testimonio illius Teclæ vtuntur. Imo cum circa an-
num Domini 500. Gelasius narrationem illam de actis Pauli & Teclæ, in-
ter Apocrypha reiecisset: Monachi tamen postea fabulam illam Teclæ a-
liquoties explosam, rursus in theatrum, peculiari Legenda, vt vocant, re-
duxerunt, vt hominibus persuaderent, votum cœlibatus & ordinem san-
ctimonialium esse institutum & traditionem Apostolorum, vtiq; mani-
festissimas Pauli sententias commentitia illa de Tecla fabula eluderent
& obruerent. Et hanc historicam obseruationem Lector diligenter notet,
monstrat enim originem Monachatus & superstitionis cœlibatus: ostendit 2
etiam veram solutionem ad omnia, quæ in hoc genere a Pontificiis, de A-
postolicis traditionibus, & de exemplis Apostolicæ Ecclesiæ, extra Scriptu-
ram proferri solent. Et dignum est admiratione, cum DEVS publico
Ioannis Apostoli testimonio, commentum illud de Tecla reprobasset, tan-
tam tamen antiquis etiam temporibus, fuisse humani ingenii, siue leuita-
tem, siue curiositatem, siue temeritatem, quod voluerint commentitiam
illam fabulam potius, quam manifestam Scripturæ sententiam sequi, sicut
tempore Tertulliani, Ambrosii, Epiphanii & Hieronymi hoc factum es-
se ostendimus. Non moueamur itaque, quando legimus, commentitium
illum prætextum Apostolicæ antiquitatis & traditionis, multis postea in- 3
posuisse. Nos vero discamus, omnia hæc, quacunque specie producantur,
referre ad primam hanc, quam iam ostendimus, originem.

Ita ergo Apostolorum temporib. lex & superstitio cœlibatus aliquoties
tentata, & quasi rogata, sed intercessione Apostolorum grauiter repulsa
& abrogata fuit. Post mortem vero Apostolorum, zizania illa, quæ vi-
uentibus Apostolis, in ipso germine repressa & suffocata fuerant, liberius
cœperunt erumpere. Cumque hostis coniugii animaduerteret, scripta A-
postolica sibi obstare, varia Apocrypha scripta, quasi ab Apostolis vel edi-
ta, vel tradita, Ecclesiæ obtrusit. Clemens enim libro tertio, Stromat.
narrat hæreticos veteres, cum sexum muliebrem deformare, & legitimam 4
consuetudinem coniugalē damnare vellent, vsos esse testimoniis ex Apo-
crypho quodam Euangelio, secundum Ægyptios, vbi Solomæ interrogan-
ti: Quoadusque vigebit mors? Dominus respondisse fingitur: Quoadus-
que vos mulieres paritis: Dominum item dixisse: Veni ad dissoluendum
opera fœminæ. Cumque apud Ægyptios Christiani quidam iuxta Essæo-
rum institutum (cuius primarium caput fuit ἀγαμία) iudaizare cœ-
perint, non mirum est, inde prodiisse tale apocryphum Euangelium. Eo-
dem modo aliud apocryphum scriptum, specioso titulo Protoeuangelii
Iacobi, quasi basis & fundamentum esset Euangelicæ narrationis, spar- 5
sum fuit. Vbi Maria narratur votum perpetui cœlibatus emisisse, quod
vere Apocryphum scriptum, etiam Augustino hac in parte imposuit.
Similiter etiam varia Apocrypha scripta promittentia actus singulorum
Apostolorum, prodierunt, quale nuper, postquam vulgares Legendæ

[R]epetitum [e]t commen[tu]m de Te[cl]a.

Ambrosius [f]abulam Te[cl]æ rursus [p]roducit in [sc]enam.

[G]elasius rur[s]us abiicit.

[M]onachi re[d]ucunt in [t]heatrum.

Coelibatus ex Apocry[p]his scriptis.

Euangelium secundum Ægyptiac.

Protoeuange[l]ium Iacobi.

fœ-

fœtere cœperunt, sub titulo Abdiæ Babylonici in theatrum reductum est. Ibi fingitur Drusiana, postquam a Ioanne fuisset conuersa, propter cultum Dei noluisse amplius marito suo commisceri. Et quidem, marito instante, ipsam mori potius elegisse, quam consuetudinem repetere cõiugij. Quod ex professo, & quasi aduersa fronte pugnat cum manifestissima doctrina Pauli, 1. Corinth. 7. Ibidem Ioannes moriturus fingitur ita orare: Tu Domine, qui seruum tuum mundum a coniunctione fœminea præstitisti, qui festinanti mihi ad nuptias in iuuentute demonstrasti te, & dixisti: Mihi necessarius es Ioannes, operam tuam quæro: Sed cum iuuentutis ardore visus essem non seruare præceptum, & diffisus, quod integritatem seruare vix possem, animum ad nuptias appulissem, tu ægritudinem corporis mihi intulisti. Tertio quoque studentem nuptiis, impedimento leuiore reuocasti. Tu mihi Domine in mari dignatus es dicere: Ioannes nisi meus esses, permitterem tibi, vt vxorem duceres. Hac commentitia narratione apocryphus ille Ioannes fingit, legitimam coniunctionem cum vxore reddere immundam, virginitatem esse præcepti. Et Christum illis, quorum opera in ministerio Ecclesiastico vti velit, non permittere vxores. Quæ omnia cum Scriptura expresse pugnant, Hebr. 13. 1. Cor. 7. 1. Tim. 3.

Abdias Babylonicus.
Drusiana.
Ioannis morituri fictitia.

Atque hinc sumpta est fabula, quod Ioannes fuerit sponsus ille in Cana, quodq; Christus ad nuptias illas propterea venerit, vt sponsum à nuptiis auelleret, & ad cœlibatum traduceret, quod non cum Scriptura tantum, sed cum tota antiquitate pugnat, quæ docet Christum nuptiis illis ideo interfuisse vt coniugium sibi probari ostenderet.

Figmentum de sponso in nuptiis Canæ.

Item Abdias Iphigeniam voto perpetuæ virginitatis, cum multis aliis, à Matthæo sacro velo consecratam fabulatur. Et ita in vita Bartholomæi scribit de Maria: Hæc virgo cum execraretur omnem virum, seruandæ virginitatis votum prima Deo omnipotenti vouit. Quod cum desponsatione Mariæ expresse pugnat. Item in vita Thomæ fingit: Dominum apparuisse sponso & sponsæ, deductis iam in cubile, & dissuasisse consuetudinem coniugalem, his verbis: Thomas vos mihi commendauit, vt custodiam vos ab omni malo. Et ibidem Abdias fingit: Mulieres conuersas ex concionibus Thomæ didicisse, vt non amplius dormirent cum maritis suis. Et quidem cum Rex peteret à Thoma, quia separasti animos vxorum à consortio coniugii nostri, age igitur, vt redeant, & sint coniuges nostræ, sicut antea fuerunt: Thomas fingitur respondere: Errat iussio Regis, si enim hoc facerem, Deus corpus & animam mitteret in æternum ignem. Quod certe palpabiliter pugnat contra Paulum, 1. Corinth. 7. Hæc pauca ex Abdia, quem fingunt contemporaneum & comitem fuisse Apostolorum recitare volui, vt ostenderem, quales sint traditiones, quas pro defendenda lege cœlibatus Pontificii Apostolorum titulo venditant. Et quia ἔκτοπα manifesta sunt (ex diametro enim pugnant cum scriptis Apostolicis) vetus Ecclesia talia scripta de actibus Apostolorum non tantum inter Apocrypha, sed inter supposititia, adulterina, commentitia, absurda & impia reiecit, sicut Eusebius loquitur, lib. 3. c. 25. Et idem repetitur, dist. 15.

Iphigenia.
Vita Bartholomæi.
Vita Thomæ.

Ignatius vero, auditor Ioannis, in Epistola ad Philadelphienses de cœlibatu & cõiugio more prorsus Apostolico loquitur: Gratulor, inquit, vobis, virgines sanctimoniam, vt Eliæ, Iosuæ, Melchisedech, Elisæi, Ieremiæ, Baptistæ, Ioannis, Timothei, Titi, Euodii, Clementis, qui cœlibes vixerunt. Mox vero addit Ignatius, horum, inquit, mentionem feci, non vituperans reliquos sanctos, διότι γάμοις προσωμίλησαν, eo quod in consuetudine coniugali vixerunt. Opto.n. Deo dignus in ipsorum vestigiis inueniri in regno Dei, vt Abrahami, Isaaci, Iacobi, Iosephi, Isaiæ & alio-

Ignatius pie docet de coniugio & cœlibatu.

lum Prophetarum. Item, vt Petri & Pauli, vt aliorum Apostolorum, qui in matrimonio fuerunt, seu vt significantius loquitur Ignatius, τῶν γάμοις προσομιλησάντων quod significat, & matrimonium contrahere, & consuetudine coniugali vti. Loquitur autē Ignatius principaliter de Doctoribus Ecclesiæ. Et memorabile est, cum Timotheus & Titus fuerint cœlibes, sicut Ignatius hoc loco refert, quod Paulus ipsis præscribit, vt nō cœlibes tātum constituant presbyteros, sed nominatim vnius vxoris mariti meminit. Porro in eadem Epistola Ignatius dicit: Si quis Deū & Christum confitetur: φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν, corruptionem vero, seu labem & coinquinationem vocat τὴν νόμιμον μίξιν legitimam coniugum commixtionem, & liberorum procreationem, aut cibos quosdam abominabiles, talis habet ἔνοικον, inhabitatorem, Draconem illum Apostatam. Hic Ignatii Canon, qui etiam Apostolorum coniugia complectitur, disertis verbis ostendit, Syricii & Innocentii decreta, quæ consuetudini cōiugali sacerdotum munditiem & puritatem adimunt, pollutionem vero & contaminationem tribuunt non ex Spiritu sancto, sed ex inhabitante in ipsis Dracone illo Apostata, profecta esse.

Canones Apostolorum de cœlibatu. Isidorus.

Porro extant Canones, qui præferunt titulum Apostolorum, quibus ipsum Decretum dist. 16. Canonicam & Apostolicam auctoritatem adimit, & inter Apocrypha ponit, quamuis quædam vtilia in eis inueniantur, hæc enim sunt Isidori verba, in illorum quinto ita sancitum legitur: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας, propriam suam vxorē ne eiicito aut repudiato, prætextu aut causa religionis seu pietatis: si abiecerit, ἀφοριζέσθω si perseuerauerit, καθαιρείσθω. Quia vero ex prauis opinionib. & malis morib. bonæ leges nascūtur, apparet eam fuisse occasionē huius Canonis, quod postquā (sicut iam ex Ignatio ostendimus) illi explosi erant, q fingebant coniugium in vniuersum omnibus fidelibus esse inquinationem, alii in solo ordine sacerdotali hoc locum habere cōtenderunt: Religionem scilicet, pietatem, innocentiam, reuerentiam & cautionē (hæc enim omnia significat εὐλάβεια, quæ in sacro ministerio requiruntur) non posse ferre consuetudinem coniugalem, tanquam rem minus puram. Hoc enim Canon 50. non obscure indicat, cum inquit: Si quis ex Sacerdotali ordine, nuptiis, carnibus & vino abstinuerit καὶ ἄσκησιν non propter meditationem, & exercitationem in rebus diuinis, sed propter abominationē, diffamationem, & calumniam nuptiarū & creaturarum; aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia eiicitor. Canones igitur illi recte concedūt & probant: Si quis, habens donū continentiæ, à coniugio ideo abstineat, vt expeditior sit ad officia ministerii. Sed γάμον, hoc est, coniugium, nuptias, & consuetudinem coniugalem, religioni, pietati, & reuerentiæ sacri ministerii prorsus non conuenire, hoc Canones illi non tantum negant, sed sub pœna depositionis & excommunicationis damnant. Sacerdotib. itaque, qui cōtinere non possunt, vsum legitimi coniugii non tantum, vt rem licitam, bonam & piam, concedunt: Sed & eos, qui in sacris ordinib. copulam coniugalem prætextu religionis vel prohibent, vel ab ea abstinent, ab officio remouent, & excommunicationi subiiciunt. Hæc historica obseruatio valde vtilis est. Monstrat enim, cum Satan non posset coniugium in omnibus fidelibus damnare, quod ordini sacerdotali tentarit cœlibatum, tanquam necessarium, imponere, quasi religio esset, sacerdotem, qui præ reliquis mundior esse debet, cum vxore etiam legitima consuetudinem habere. Sed qua seueritate lex cœlibatus sacerdotum, cum argumentis & rationib. de religione seu pietate, non tantum explosa, sed

damna-

damnata tunc fuerit, Canones illi clarissime ostendunt. Et Pontificii quidem, quia vident, legem suam de cœlibatu sacerdotum, cum omnib. argumentis & rationib. Syricii & Innocentii, diserte Apostolico hoc Canone iugulari & damnari, varias quæsierunt rimas, vt ex vinculis illius Canonis quibus se constrictos sentiunt, elabantur. Fingunt enim dist. 31. & 81. Canonem illum Apostolorum loqui non de consuetudine coniugali, sed tantum de necessariis ad victum & vestitum, vxori à sacerdote coniuge subministrandis: Sed manifesta est deprauatio Canonis, sicut verba & circumstantiæ ostendunt. Et sexta Synodus expresse dicit, hanc esse sententiam Apostolici huius Canonis: sacerdotibus non esse prohibendam copulam seu consuetudinem coniugalem, sicut postea Canonem illum sextæ Synodi adscribemus. Sed pergamus iam in ordine historiæ. *Pontificia deprauationes, Apostolici Canonis.*

Tempore igitur Dionysii Corinthiorum Episcopi, circa annum Domini 170 (Nam ad Soterem scripsisse dicitur) iterum cœpit lex de cœlibatu caput exerere, & quidem apud Gnosios in Creta insula, vbi Paulus ipse per Titum ἐπιδιόρθωσιν illam præscripserat: Constitue presbyteros, si quis est sine crimine, vnius vxoris vir. Eusebius enim lib. 4. cap. 23. narrat, Dionysium Corinthiacum scripsisse Epistolam ad Gnosios, in qua Pinytum Parœciæ illius Episcopũ adhortatur, μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες, τὸ περὶ ἁγνείας, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας hoc est, Ne graue illud onus de continentia seu cœlibatu fratrib. tanquã necessariũ imponat, sed infirmitatis potius multorum rationẽ habeat. Non autẽ existimo, Pinytum voluisse in genere omnib. credentib. coniugiũ prohibere, sed fratrib. præcipue, hoc est, collegis ministerii (quos Paulus solet fratres vocare) voluit legem cœlibatus imponere: ἐπάναγκες enim vox est, quæ in legibus siue edictis poni solet. Et obseruatu dignum est, quid Pinytum mouerit ad imponendam fratrib. legem cœlibatus, cum doctrina, exempla & Canones Apostolicæ Ecclesiæ diuersum traderent. Illud vero nõ obscure colligitur ex respõsione Pinyti, quia ostendit, se recipere quidem Dionysii sententiam, sed tamẽ monet, vt in posterũ πλειοτέροις perfectioribus liberis cibum firmiorẽ impertiri velit Dionysius, ne semper immorantes λόγοις γαλακτώδεσι, huiusmodi doctrinis, quæ tanquam lactis cibus sunt, νηπιώδει ἀγωγῇ in puerili institutione consenescant. Sensit igitur Pinytus, coniugium sacerdotum ab Apostolis & viris Apostolicis approbatum, temporis tantum gratia, tanquam lactis cibum, & puerilem imperfectamq; institutionẽ concessum fuisse. Posteros vero debere de doctrina firmiore, & de perfectiore institutione cogitare, vt scilicet sacerdotibus coniugium prohibeatur, & lex cœlibatus imponatur. Hoc diligenter obseruetur, argumentum enim illud à Hieronymo etiam, & à multis Pontificiis vsurpatur, contra sententias Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1. Sed tunc Dionysius, Corinthiorum Episcopus, vir magnæ auctoritatis, legem cœlibatus, non obstante plausibili illa Pinyti argumentatione, ex Ecclesia explosit. *Dionysius Corinthius cõtra legem cœlibatus.* *Pinytus in Creta cœlibatum, &c.* *Sub specie perfectionis cœlibatus irrepsit.*

Hæretici vero interea coniugium insectabantur in vniuersum, præcipue vero in Leuitis suis. Epiphanius enim scribit, apud Gnosticos Leuitas laudatissimos nõ vti fœminis, sed seipsis, hoc est, Venere. παρὰ φύσιν sicut Paulus Rom. 1. loquitur. Ita legitimus amor mulierum sub specie sanctitatis fastidiri cœpit, iuxta vaticinium Danielis 11. quod postea in ipsam Pontificiam Ecclesiam irrepsit. Sed in Ecclesia coniugium Sacerdotum post Dionysium illum, honestas tũc à manifestis insectationib. ferias habuit. Quod inde colligitur. I. Quia multi in historia illorum temporum, & postea Episcopi & Presbyteri legũtur cõiugati fuisse. Et ne de hi- *Leuitarum apud Hæreticos castitas.* *Sacerdotes primitiuæ Ecclesiæ coniugati.*

storiarum fide dubitent Pontificii, Vicelius conductitius ipsorum Rhetor recenset hos Episcopos & presbyteros vxoratos, Dionysium, Faustinianum, Syluerium, Sergium, Hormisdam, Talatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Hilarium, Seuerium, Nazianzeni patrem, Restitutum, &c. Huic catalogo recte additur Chæremon, Spiridion, Basilii pater, Nissenus, Philogonius, Apollinaris, Synesius, &c.

II. Honorificum tunc temporis habitum fuit in Ecclesia, ex Episcoporum linea (vt ita dicam) ortum fuisse. Sicut Polycrates apud Eusebium libro quinto, ca. 25. contra Victorem disputans, gloriatur septem suorum συγγενῶν cognatorum ordine fuisse Ephesi Episcopos, & se in successione esse octauum, sicut similia exempla postea etiam annotabimus. III. Coniugii dignitas, castitas, & sanctitas, illis temporibus à Clemente Alexandrino, libro tertio Strom. hoc non postremo argumento defendebatur, quod Apostoli in sacratissimo Ecclesiæ ministerio constituti, fuissent coniugati.

Montanus contra secūdas nuptias.

Ecce autem nouum artificium hostis coniugii. Cum enim lex cœlibatus aliquoties turpem passa fuisset repulsam, Paracletus Mōtani, per Tertullianum circiter annum Domini 230. cum secundas nuptias in vniuersum damnare vellet, in ordine Ecclesiastico potissimum substitit. Nam Monogamiam sacerdotibus præ cæteris lege quadam præscripsit. Dicit enim de exhortatione castitatis: Apud nos plenius & strictius præscribitur, vnius matrimonii esse oportere, quos alleget in ordinem sacerdotalem vsus, ac memini quosdam digamos loco deiectos. Hæc Tertullianus.

Nouatianorū monogamia.

In vera autem Ecclesia, legem illam non fuisse seruatam, ipse Tertullianus, cum ab Ecclesia ad Montanistas transisset, fatetur, cum in libro de monogamia inquit: Cur ergo non erubescūt, quotquot ex digamia præsidēt apud vos, &c. Hoc Nouatiani seu Cathari, postea cupide arripuerūt, nullum enim & ipsi digamū ad clerum admiserunt, sicut Socrates refert. Illa vero Montanica præscriptio de monogamia sacerdotum, postea in ipsam Ecclesiam magno impetu erupit, sicut postea dicemus. Cæterum licet Tertullianus coniugium sacerdotū primo non damnaret, tamen postea cum esset Montanista factus, de coniugio & sexu muliebri valde cōtumeliose scripsit: Et inde Cyprianus (magistrum enim suū vocabat Tertullianum) hausit non tam contemptum, quam odium aduersus sexum muliebrē. Atq; ea occasione, cum Montani Paracletus sub hypocrisi perfectioris sanctitatis, coniugium non parum deformasset, & tamen prohibitionem coniugii in vniuersum non posset obtinere, cœpit Origenes disputare de necessitate cœlibatus in ordine sacerdotali, quē alii quidam secuti sunt. Et Manichæi, sub specie sanctitatis & puritatis, electis suis, tanquam perfectioribus, coniugium prohibuerunt. Atq; ita sensim iterū reuocari cœpit lex de cœlibatu sacerdotū, donec in Nicæna Synodo machinationes illæ in neruum cœperunt erumpere, sed tamen grauiter ibi publica auctoritate repressæ & repulsæ fuerūt. Quæ historica obseruatio, quia valde vtilis est, & multum lucis affert huic controuersię; aliquanto diligentius, sed tamen breuiter eam explicabimus ex actis Nicænæ Synodi, & ex illis disputationibus & actionibus, quæ Synodum eam antecesserunt.

Ex Montanismo Tertullianus coniugio iniquior.

Cyprianus osor sexus fœminei.

Origenes de cœlibatu sacerdotum.

Nicenæ Synodi historia de cœlibatu.

Scribunt itaque Socrates, libr. 1 cap. 11. & Sozomenus, libro 1. capit. 23. Cum Nicæna Synodus post conscriptam formulam fidei, vellet ad reformandam vitam Ecclesiasticorum Canones facere, visum fuisse Episcopis, νόμον νεαρὸν, nouitiam legem, in Ecclesiam inferre, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, μὴ συγκαθεύδειν, non concumberent cum

vxoribus, quas ante ordinationem duxerant. Cum vero quæstio illa in solenni τῷ συλλόγῳ consultanda proposita esset, Paphnutius Confessor in medio Episcoporum surgens contradixit, & ἐβόα μακρά magna voce exclamans, ne graue iugum imponerent viris sacratis, asseuerans, τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον honorabilem esse cōcubitum coniugalem, & ipsum coniugium esse impollutum. Ne igitur exquisita exactione Ecclesiæ plus nocerent: difficile enim esse, nec omnes posse ferre hoc. Ne igitur ipsis Sacerdotibus & eorum vxoribus lex causa fieret, τῦ μὴ σωφρονεῖν castitatem & pudicitiam non seruandi. suasit synodo, ne talem legem ponerēt, vocans σωφροσύνην pudicitiam seu castitatem, etiam συνέλευσιν καὶ συνουσίαν consuetudinem, congressum, seu concubitum cum propria legitima vxore. Et reliquas quidem partes huius historiæ mox attexemus: prius enim disquirendum est, quibus rationibus & argumentis, Episcopi in Nicena Synodo moti fuerint ad legem illam rogandam. Et optandum sane esset, hæc diligentius in actis Synodi annotata esse, inde enim non parum lucis accederet. Sed ex disputationibus, quæ præcesserunt tēpus Nicænæ Synodi, hæc recte colligi possunt, sicut breuissime ostendemus.

Rationes, quibus adducta Nicæna Synodus legem cœlibatus Sacerdotum ferre voluit.

De Montanistis igitur supra quædam attigimus. Ex illa vero persuasione perfectioris instituti, Origenes cœpit quædā disputare de necessitate cœlibatus sacerdotum, sed tamen valde timide, vt de re noua, & propter Montani Paracletum tunc suspecta: Ita enim scribit Homilia 23. in Num. De iugi sacrificio: vereor aliud dicere, quam ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos offendere. Si enim oratio est sacrificium & incensum, & Paulus dicit, nolite fraudare, &c. Certum est, quia impeditur sacrificium indesinens in iis, qui coniugalibus necessitatibus seruiūt: vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui perpetuæ se deuouerit castitati. Hæc Origenes.

Origenis rationes, ob quas cœlibatum Sacerdotum asserit, sed valde timide.

Post hunc paulo ante Nicænam Synodum, Eusebius lib. 1 demonst. capit. 9. prolixam habet disputationem, cur nunc in nouo Testamento non tam studiose sit opera danda generationi liberorum, sicut tempore veteris Testamenti. Tandem vero deflectit ad ordinem sacerdotalem, quare ipsis à coniugio abstinendum sit, vt scilicet multitudini ex Gentibus ad Ecclesiam concurrenti vacare possint. Attexit autem Eusebius argumenta mirifica sane. Dicit enim, Enoch non ante, sed post generatum Mathusala placuisse Deo, & postquam Deo placuit, non amplius generasse liberos. Ita Noe post saluationem ex aquis, non operam dedisse liberis. Addit, famam esse, Isaacum post generationem gemellorum non amplius consuetudinem habuisse cum vxore sua. Mosen etiam, & Aaronem, post apparitiones & accepta oracula Dei, abstinuisse ab vxoribus. Et tandem concludit, in nouo Testamento non prorsus prohibitum esse coniugium, quia scriptum sit: Oportet Episcopum γεγονέναι, fuisse vnius vxoris virum, sed postquam sacrati sunt, & in Dei ministerio occupati, προσήκει conuenit seu decet sese deinceps abstinere γαμικῆς ὁμιλίας, à consuetudine coniugali. Reliquis vero extra ordinem Ecclesiasticum, Scriptura diserte omnibus dicit; Honorabile cōiugium, & cubile impollutum. Hæc Eusebii disputatio ideo diligenter est obseruanda, Paphnutius enim, quasi ex professo videtur orationem suam eo dirigere, vt contra Eusebii argumentationes ostendat, non in reliquis tātum, sed in ipso etiam sacerdotali ordine honorabile esse coniugium, & cubile impollutum. Et obseruet Lector, inter disputationes Nicænas etiam hoc fuisse, quomodo intelligendus & interpretandus sit locus Pauli, 1. Timoth. 3.

Euseb. de cœlibatu sacerdotum.

Fabula de Enoch.
De Noe.
De Isaac.
De Moyse & Aaron.

Disputatio Nicæna de

loco Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1.

Tit 1. An Episcopum oporteat vel esse vel fuisse vnius vxoris maritum. Et Eusebius quidem, vbi Paulus habet εἶναι supponit γεγονέναι hoc est, pro esse supponit fuisse. Sed Paphnutius sonora voce contradicit, confirmans Episcopum fuisse & etiã esse vnius vxoris virum. Idq; non ita, sicut Hieronymus postea finxit, vt desinat vir esse, sed consuetudinem sacerdotis cum propria sua vxore, Paphnutius pronuntiat esse σωφροσύνην, castitatem & pudicitiam. Atque hac ipsa sententia refutat Origenis disputationes, qui castitatem sacerdotum in solo cœlibatu constituebat, quodque postea Hieronymus περὶ σωφροσύνης philosophatus est.

Hæ obseruationes illustrant historiam, monstrant enim argumenta & rationes, quibus legem de cœlibatu sacerdotum, postea & ex Patribus quidam, & Pontificii adhuc hodie defendere conantur, agitatas fuisse tempore Nicenæ Synodi, & à Paphnutio grauiter refutatas esse.

Auctoritas sententiæ Paphnutii.

Et magna quidem est Paphnutii auctoritas, præstitit enim constantiam confessionis in persecutione, effosso sibi altero oculo, & miraculis etiam clarus fuit. Nec libidinis gratia hanc sententiam defendit. Fuit enim cœlebs, & continentiæ laude celebris. Præcipua vero auctoritas sententiæ eius hæc est, quod nititur fundamentis scripturæ, quodque vniuersa Synodus sententiam eius approbauit. Ita enim in historia sequitur: Synodus igitur laudauit consilium Paphnutii, & in ipsius sententiam concessit vniuersus ille sacerdotum cœtus. Atq; ideo nullam legem hac de re poluerunt, sed in sententia & voluntate cuiusque sine lege aut opinione necessitatis relictum hoc fuit, an velit quis abstinere à consuetudine coniugali, an vero non? Ita enim describunt historiam Socrates & Sozomenus. Et quod Pontificii tanquam fundamentum & fulcrum legis suæ ponunt, posse scilicet omnes, modo velint, continentiam veri cœlibatus præstare, hoc diserte à Nicena Synodo refutatum est. Paphnutius enim dicit, non tantum esse χαλεπὸν, difficile, sed non omnes posse ferre hoc.

De axiomate Pontificio, posse omnes continentiam præstare.

Publica igitur auctoritate in Synodo celeberrima non tantum Orientalis Ecclesiæ, sed œcumenicæ, & quidem ipsius etiam Romanæ reprobata fuit lex de cœlibatu sacerdotum, & quidem ex hoc fundamento, quod lex illa plus detrimenti, quam commodi allatura esset Ecclesiæ, eo, quod αἰτία causa esset futura, impuritatis & impudicitiæ ordinis Ecclesiastici, id quod vere à Paphnutio prędictum fuisse, impurus & obscœnus euentus legis illius in regno Pontificio toti mundo manifestauit. Atque ita consideratio huius historiæ ostendit, omnia argumenta, quibus etiam postea Pontificii pro stabilienda lege cœlibatus vsi sunt, refutata esse publica auctoritate in Nicena Synodo. Nam & hoc, quod Origenes suo exemplo vel introduxisse, vel confirmasse dicitur, vt, qui donum continentiæ ex Deo non haberent, se excinderent, peculiari Canone ibi damnatum est.

Paphnutii verum de lege cœlibatus vaticinium.

Obseruetur autem artificium Pontificiorum, qui, vt aliquid derogent huic Nicenæ cõstitutioni, fingunt, mox postea in Hispaniis & in Galliis, in Elibertina & Arelatensi Synodis contrarium constitutum esse, sed Chronologia ostendit, prouinciales illas Synodos, sub Syluestro celebratas, præcessisse Nicenam, cuius exitum attigisse tempora Iulii, præter historiam tripartitam, etiam Decretum, distinct. 16. confirmat. Et hæc ipsa obseruatio illustrat Nicenam historiam. Ostendit enim, disputationes de cœlibatu sacerdotum, paulo ante Nicenam Synodum eo progressas, quod leges de eo cœperunt ferri. In Hispaniis enim celebratum fuit Concilium Elibertinum 19. Episcoporũ, qui Canone 33. ita decreuerunt:

Põtificii conantur constitutionem hanc Concilii Nicens abolere.

Cœlibatus Sacerdotum leges subin-

Placuit

Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & nō generare alios. Quod quicunq; fecerit, ab honore clericatus exterminetur. Similiter in Galliis sub Syluestro celebrata est Arelatensis secunda, cui ex aliis etiam prouinciis permultos Episcopos interfuisse scribunt. Ibi in 2. Canone statutum fuit: Neminem in vinculo coniugii constitutum ad sacerdotium assumi, nisi fuerit promissa conuersio, quasi scilicet scelus & piaculum esset legitimum coniugium.

de rogata in Synodu etiam. *Concilium Elibertinū.* *Concilium Arelatense.*

Et hæc obseruatio præterea, quæ supra ex Origene & Eusebio annotauimus, ostendit, quæ fuerint occasiones, quod Episcopi in Nicena Synodo voluerunt legem vniuersalem ferre de cœlibatu sacerdotum. Cum enim lex illa primum per disputationes fuisset rogata, & postea prouinciabus quibusdam decretis cœpisset ferri, petitum fuit in Nicena Synodo, vt perferretur, hoc est, vt vniuersali autoritate cōfirmaretur, & ab omnibus vbique Ecclesiis reciperetur, sed ibi autoritate vniuersali Concilii œcumenici, lex illa, quæ in Hispaniis & Galliis iam ferri cœperat, non est perlata, sed repulsa & abrogata, id quod inde etiam constat. Osius enim Cordubensis prouinciæ Hispaniæ Episcopus, Nicenæ Synodo interfuit, consensit & subscripsit. Et post Arelatensem illam Galliæ Synodum, Hilarius celebris Ecclesiæ Pictauiensis in Gallia Episcopus coniugatus fuit, vnde certo colligitur, Arelatense illud decretum tunc abrogatum fuisse per Nicenam Synodum. Non possum autem prætermittere, quin elegantes Mantuani versiculos de Episcopali coniugio Hilarii adscribam, qui ita inquit lib. 1. Fastorum.

Causa ferendi legem cœlibatus sacerdotum in Nicena Synodo.

Mantuanus de coniugio Hilarii.

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cœlituum, tutela inopum, diademaque pedumque
Pictauiense tibi, dum nil mortalia curas,
Dum viuis tibi sorte tua contentus, & omni
Ambitione procul, populo applaudente, tulerunt:
Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio, quæ nunc incognita, virtus
Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo.

Attexit autem Mantuanus, multos pios suo etiam tempore reprehendisse legem cœlibatus. quos versus postea adscribemus.

Hasce obseruationes de Nicena Synodo, quia plurimum habent vtilitatis, & multum etiam lucis adferunt ad illustrandam totam hanc controuersiam breuiter hoc loco annotare volui.

Sed quid dicemus de appendice, quam addit Paphnutius de illis, qui cœlibes in ordinem sacerdotalem cooptati fuerunt? Nihil dissimulabo. Sunt enim hæc Paphnutii verba: Sufficere, vt qui clericatu ante nuptias, vel cœlibes, potiti essent, iuxta antiquam Ecclesiæ traditionē ad nuptias amplius non accederent. Veteri autem prouerbio dicitur: Calumniare audacter. semper enim aliquid hæret: ita ex Satanæ calumniis contra coniugium, licet repellerentur, tamen aliquid adhæsit in Ecclesia. Digamiæ enim damnatio, cum non posset vniuersaliter obtineri, cœpit ordini Ecclesiastico adhærere, sicut superius dictum est. Atque ita etiam cum prohibitio coniugii in sacris ordinibus non posset in vniuersum obtineri, aliquid tamen adhæsit: Consuetudo enim facta fuit sine aliqua lege, ꝙ illi, qui cœlibes ad sacerdotium assumpti erant, postea non contrahebant matrimonium. Et Paphnutius quidem suadet, consuetudinem illam retinendam, sed tamen non dicit, esse vel præcepti diuini, vel consilii & traditionis Apostolicæ, sed vocat Ecclesiæ, non legem, sed παράδοσιν

De iis, qui sacerdotium susceperunt cœlibes.

De consuetudine, qua cœlibes ad

hoc

Sacerdotium admissi matrimonium contrahere prohibebantur.

hoc est, traditionem. Cumque in priori parte asserat Scripturæ testimonia, de altera illa clausula tantum Ecclesiæ consuetudinem allegat, quam tamen non fuisse vniuersalem, nec legis necessitate, sine disputatione impositam, manifeste ostendi potest ex 10. Cano. Conc. Ancyr. quod aliquot annis præcessit Nicænam synodum. Canon autē sic habet: Diaconi, si in ipsa ordinatione protestati fuerint, velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea: quia his Episcopus licentiam dederit. Dederunt itaque & potuerunt Episcopi dare licentiam contrahendi matrimonium, iis etiam, qui in ministerio constituti fuerunt. Consuetudo ergo, & non legis necessitas fuit. Nam prohibere contrahere matrimonium, doctrina dæmoniorum est, 1 Tim. 4. Scriptura etiam veteris Testamenti Sacerdotibus expresse permittit, vt possint contrahere matrimonium, Leuit. 21. Ezech. 44. Et in nouo testamento non excipit sacerdotes à communi illa regula, si se non continent, contrahant matrimonium, imo hoc fundamento Ancyranus Canon vtitur. Quando enim Diaconi protestantur in ordinatione, se non posse continere, tunc Episcopus dat ipsis potestatem, vt iuxta Pauli regulam possint libere etiam postea contrahere matrimoniū. Si vero in ordinatione professi fuerint continentiam, & postea ad nuptias venerint, non prohibet quidem hic Canon, & nuptias illas nec dirimit, nec damnat, sed inter eos, qui ad secundas nuptias transierunt (quod prorsus non esse peccatum, Paulus affirmat, 1 Cor. 7.) ipsos habendos statuit, Cano. 19. & eodem iure, quo digamos, hos etiam à ministerio debere cessare, sancit Canone 10. Ac consuetudinem non similem fuisse vbique, facile ostendi potest. Paphnutius enim notat Ægyptiacam consuetudinem de omnibus, qui ante nuptias in clerum assumpti erant. Canon vero 25. qui Apostolorum titulum præfert, dicit: Qui in clerum peruenerunt ἄγαμοι cœlibes (κελεύομεν) iubemus, Lectores & Cantores solum, si volunt matrimonium contrahere. Ancyranus vero Canon etiam Diaconis hanc licentiam concedit. Tempore Hieronymi, vt ipse testatur in libro contra Vigilantium, consuetudo fuit, quod Diaconi, priusquam ordinarentur, ducebant vxores, vt ita coniugati postea possent à Diaconatu ad superiores ordines promoueri. Posteris vero temporibus, ex dissimili & libera illa consuetudine, facta est lex rigidissima, sicut ex sexta Synodo generali patet. Iustinianus etiam in authentica de sanctiss. collatione 9. dicit: Episcopum non posse Diacono tempore ordinationis permittere, vt post ordinationem ducat vxorem: quod cum Ancyrano Canone ex diametro pugnat. Ita fit, quando non veritatem, sed consuetudinem extra verbum Dei sequimur. Sed de hac quæstione postea etiam quædam dicenda erunt. Nunc vero pergemus in contexenda historia.

Canon Concilii Ancyrani. Dispensationes veteris Ecclesiæ. Consuetudo dissimiliter seruata fuit. Consuetudo tempore Hieronymi. Iustinianus votum cœlibatus sancit.

Coniugia sacerdotum post Nicænam Synodum. Hilarius. Pater Basilii Magni. Nazianzenus. Greg. Nyssenus. Spiridon. Athanasius.

Post Nicænam igitur Synodum multi celebres Episcopi fuerunt vxorati, vt de Hilario dictum est, & de patre Basilii magni historiæ diserte testantur. Nazianzenus vero etiam in laude ponit, quod pater suus in ipso Episcopatu fuerit vxoratus. Et Mantuanus de eo canit:

> *Præsule patre satus (nam tunc id iura sinebant)*
> *Pastorale pedum gessit, post funera patru.*

De Nysseno Episcopo fratre Basilii Magni dicit Nicephorus, quamuis is Episcopus coniugem haberet, tamē rebus aliis fratri minime cessit. De Spiridone vero celebri illo Episcopo Sozomenus dicit. lib. 1 cap. 11. Vxorem & liberos habuit, sed propterea non fuit τὰ θεῖα χείρων in rebus aut exercitiis diuinis inferior aut deterior. Et Athanasius ad Dracontium dicit: Multi ex Episcopis matrimonia non inierunt, Monachi contra pa-

rentes

rentes liberorum facti sunt, & viciſſim etiam Epiſcopi filiorum patres.

Maxime vero illuſtre exemplum extat in Synodo Gangrenſi, quomodo conſtitutio Nicæna, contra legem de cœlibatu ſacerdotum, in actum fuerit deducta. Euſtachium enim Epiſcopum narrat Sozomenus lib. 3. capite decimo quarto, in Armeniam, Paphlagoniam & reliqua circa Pontum loca primum introduxiſſe Monachatum, præſcripta peculiari regula, de cibis, de veſtitu. & de aliis rebus, & dicit quoſdam confirmare, librum Aſceticum qui Baſilii titulo fertur, huius Euſtachii eſſe: Is igitur inter cætera, quæ diſſentanea a Canonibus, & typis Eccleſiaſticis inſtituit, γαμεῖν ἐκώλυε ſicut Socrates inquit, prohibuit contrahere matrimonium. Et multis mulierib. coniugatis perſuaſit à conſuetudine coniugali abſtinere, quas Sozomenus dicit, poſtea cum continere non poſſent, in adulteria incidiſſe. Præcipue vero Sacerdotum coniugio iniquus fuit, quod Socrates ita deſcribit, εὐλογίαν καὶ κοινωνίαν hoc eſt, preces & Sacramenta presbyteri vxorem habentis iuſſit fugere, ὡς μύσος, tanquam pollutionem & piaculum. Sozomenus dicit, diſcipulos huius Euſtachii τοὺς γάμους ὑπερφρονῆσαι hoc eſt, vituperaſſe ſeu reprehendiſſe coniugium & presbyteros vxoratos contempſiſſe.

Synodus Gangrenſ. Euſtach. Epiſcopus coniugium ſacerdotibus interdixit in Armenia, &c.

Significat autem ὑπερφρονεῖν quo verbo Sozomenus vtitur, aliquem præ ſe contemnere, & quaſi ex alto deſpicere. Cœpit autem inſtitutum illud Euſtachii paulo ante tempus Nicæni Concilii. Meletius enim, qui primus Arrium protraxit, ſubſtitutus fuit huic Euſtachio, cum a proprio ſuo parente Epiſcopatu deiectus fuiſſet, poſtquam deiectionem Monachatum illum inſtituit. Et hæc obſeruatio de tempore hiſtoriæ Euſtachii oſtendit ante tempus Nicænæ Synodi, ſicut in Hiſpaniis & Galliis, ita etiam in Armenia Paphlagonia, & circa Pontum, legem de cœlibatu Sacerdotum magno ſupercilio caput cœpiſſe exerere. Et quia magnam inſtitutum hoc habebat ſpeciem ſanctitatis, caſtitatis & puritatis: primo non auſi fuerunt Epiſcopi illius loci ſe opponere. ſed cum Niceæ, publica autoritate lex illa eſſet repulſa, abrogata & antiquata, cui Synodo etiam Armeniæ, Paphlagoniæ & Ponti Epiſcopi interfuerant: reuerſi igitur domum, cum autoritate Nicænæ Synodi armati eſſent, non longe poſt Gangris Concilium celebrarunt in quo Monachatū Euſtachii damnarunt, & nominatim contra legem de cœlibatu Sacerdotum poſuerunt 4. Canonem: Si quis diſcernit inter presbyterum coniugatum, tanquam occaſione nuptiarum, quod offerre non debeat, quodque non oporteat, eo miniſtrante de oblatione percipere, & ab eius oblatione ideo ſe abſtinet, Anathema ſit. Quæ vero huius Canonis ſententia ſit, ex hiſtoria Euſtachii, quam ex Socrate & Sozomeno recitauimus, intelligi poteſt.

Gangrenſe Concilium contra legem cœlibatus.

Hactenus igitur, magna, graui & publica auctoritate, lex de cœlibatu Sacerdotum ex Eccleſia repulſa & exploſa fuit, vt cogitari potuiſſet, hoſtem coniugii nunquam deinceps auſurum cantilenam illam repetere. Sed vix 40. annis interiectis maiori impetu legem illam non iam rogare, ſed ſtabilire & promulgare cœpit. Cum enim Iouinianus virginitatem nimis abiecte haberet, nacti Hieronymus & Ambroſius campum latiſſimum, cœlibatum depreſſo coniugio nimis extulerunt. præcipue vero coniugio Sacerdotum iniquiſsimi fuerunt. Fit enim in huiusmodi controuerſiis, quod Baſilius venuſta ſimilitudine pingit ſicut inſitores, quando incuruuum tenellæ arboris ſtatum corrigere ſtudent, plerunque nimia inflexione in alteram partem peccant. Qualia vero fuerint argumenta Ambroſii & diui Hieronymi, nempe, quæ in vera antiquitate antea exploſa & refutata fuerant, in præcedentibus declaratum eſt.

Repetita lex cœlibatus Sacerdotum in Eccleſia Latina. Iouinian. Baſilius de inſitoribus.

Idem apud Græcos eodem tempore magno conatu egit Epiphanius præ-

Epiphanius

In Græca Ecclesia defendit legem coelibatus.

Epiphanius cum tota antiquitate de coelibatu sacerdotum pugnantia dicit.

prætextu traditionum, quarum peculiaris admirator fuit. Scribit igitur lib.1.Tom.1. hæref.59. contra Catharos: Sancta Dei Ecclesia non suscipit ad Sacerdotium adhuc τεκνογονοῦντα liberos gignentem, vnius vxoris virum, sed qui se ab vna continet, aut in viduitate viuit, maxime vbi synceri seu (vt significantius loquitur Epiphanius) ἀκριβεῖς hoc est, exacte exquisiti sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, inquit, omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos? Sed hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, cum non inuenirentur, qui ministrarent. Ita Epiphanius. Sed ab hoc vno exemplo discere possumus, quantum tribuendum sit patribus, quando sine scriptura loquuntur. Vt enim pace Epiphanii & salua ipsius honorificentia, id, quod res est, dicam, cum vniuersa historia totius antiquitatis manifeste & exacte pugnat, quod ipse asserit, sicut ex iis, quæ hactenus demonstrauimus, luce meridiana clarius est. Et in re manifesta nihil addam amplius. Possem enim quærere, quem Canonem, & vnde habeat Epiphanius de lege cœlibatus Sacerdotum? Possem quærere, num Epiphanio non synceri sint Canones Pauli, Apostolorum, Ignatii, Dionysii, Ancyranæ, Nicænæ, & Gangrensis Synodorum? Positas quidem, imo tentatas verius fuisse aliquoties leges seu Canones de cœlibatu Sacerdotum ostendimus, sed illas vera, graui & publica auctoritate repulsas & reiectas fuisse, ex certis historiis demonstrauimus. Epiphanius vero contra iudicium totius veræ antiquitatis reiectitios illos Canones iudicat esse ἀκριβεῖς, & quidem eo ipso vocabulo vtitur, quo Paphnutius, vbi contra legem cœlibatus Niceæ disserens, dicit ὑπερβολὴν ἀκριβείας magis nocere Ecclesiæ. Hæc & alia possem vere contra Epiphanii temerariam assertionem adferre, sed pudenda patrum præstat tegere, quam denudare, nisi aduersariorum impudentia, veritatem inde oppugnantium, aliud cogat. Certe Epiphanii illam narrationem, non tantum præcedentes Scriptores, verum etiam sequentes in Ecclesia Orientali, & præcipue 6. Synodus manifeste redarguunt & refellunt, sicut series historiæ ostendet.

Epiphanij sententiam Scriptores Ecclesiæ refutarunt.

Ambrosii & Hieronymi sententiā Ecclesia praxis illis temporibus non recepit.

Cum enim Ambrosius & Hieronymus suis disputationibus apud Latinos tumultuarentur contra coniugium sacerdotum: Ecclesia tamen hac in re veterem suam libertatem illis temporibus adhuc retinuit, sicut ipse Hieronymus testatur. Nam libro primo contra Iouinianum ita inquit: Si autem Samuel duxit vxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium virginitatis? quasi non hodie quoque plurimi Sacerdotes habeant matrimonia. Idem cum indignatione quadam refert, frequenter in ordinatione sacerdotali cœlibem ab Ecclesia negligi, & maritum assumi. Apud Græcos vero cum Epiphanius reiectos Canones pro synceris venditaret, Chrysostomus patrocinium coniugii Sacerdotum suscepit affirmat enim, coniugium rem tam sanctam & bonam esse, vt cum eo quis possit ascendere sacrum Episcopatus thronum, sicut supra sententias ipsius annotauimus. Nec tamen nihil damni dedit narratio illa Epiphanii, quantumuis reuera totius antiquitatis historiæ repugnet. Externa enim species sanctitatis facile oculos hominum perstringit, vbi à norma verbi Dei discessum fuerit. Ita Socrates libro quinto, cap.22. narrat se in Thessalia cognouisse, hanc consuetudinem, quod qui vxorem suam post adeptum clericatum cognouisset, ordine abdicabatur. Et illam consuetudinem dicit inde fuisse ortam, quod Theodorus quidam clericus amatoria quædam poemata edidisset. Et addit quidem, consuetudinem illam irrepsisse ēt in Thessalonicam, Macedoniam, & Hellada. Sed diserte dicit consuetudinem illam esse, διάφορον, h. e. diuersam & dissentientem à reliquis Ecclesiis. Nam

Chrysostomus contra Epiphanium coniugium Sacerdotum defendit.

Mos Thessalorum de coelibatu.

Inquit,

Orientales Ecclesiæ de cœlibatu & coniugio Sacerdotum.

inquit, in Oriente omnes, qui γνώριμοι, celebres sunt, etiam Episcopi, εἰ βούλοιντο οὐκ ἀνάγκῃ νόμου, hoc est, si ipsis ita visum fuerit, proprio arbitrio, seu spontanea voluntate, non autem legis aliqua necessitate abstinent. Multi vero illorum, inquit, ipso tempore Episcopatus & (sicut Nicephorus addit) ipso Episcopali munere fungentes, in Episcopalibus ædibus liberos multos ex legitimis coniugibus susceperunt. Sed cum per certamen Iouiniani, in Latina Ecclesia doctrina de coniugio, præsertim quod ad sacerdotes attinet, valde esset perturbata, sicut ex Ambrosii & Hieronymi scriptis appatet, & in quibusdam etiam locis Græciæ, Nicena constitutio inciperet labascere, sicut ex Socrate ostendimus: Hanc occasionem hostis coniugii ratus fuit, sibi non esse negligendam. Cumq; antea sicut ex historiis ostendimus, legem de cœlibatu Sacerdotum aliquoties per Doctorum disputationes, per priuata, vt Eustachii, instituta per Concilia quædam prouincialia, vt Elibertanum, Arelatense, & in generali etiam Synodo Nicena magno, sed irrito conatu tentasset: Alia via, potentia scilicet & vi negotium sibi aggrediendum existimauit, quam ad rem eam sedem sibi vtilem operam nauare posse intellexit, in qua eum sessurum sciebat, qui amorem mulierum non curaturus esset, Daniel. 11. In cuius manu pingitur calix plenus immunditia libidinis, Apoc. 17. Pontifices igitur Romanos, qui iam in alias etiam Ecclesias imperium sibi vsurpare cœperant, delegit. Syricium enim primum fuisse, qui Sacerdotibus in Occidentali Ecclesia coniugia non dissuasit sed prohibuit & interdixit, ipsorum historiæ & decreta testantur: Et ægre sane adducor, vt credam, Syricium, cui veræ historiæ meliora tribuunt testimonia, tam contumeliose contra Scripturam, & contra syncerææ antiquitatis manifesta iudicia, repetitis ipsissimis veterum hæreticorum argumentis, de legitimo coniugio ita scripsisse, sicut Epistolæ decretales, quæ ipsi tribuūtur, loquuntur. Scio enim, vetustioribus etiam Romanæ Ecclesiæ Episcopis multas Epistolas suppotititias tribui. Possem etiam ostendere, Canones multo recentiores, prohibentes sacerdotibus consuetudinem coniugalem, falso tribui vetustioribus, vt distinct. 32. Vrbano primo, distin. 81. Lucio primo, distinct. 27. Calixto primo, vt falso prætextu antiquitatis imperitioribus imponant. Ita forsan Syricio, cuius aliqua fuit auctoritas, ea, quæ multo post fabricata sunt, tribuere voluerunt, vt speciem aliquam doctrinis dæmoniorum circumdarent: sed non pugnabo. Sit igitur, quoniam Gratianus cum glossatore suo ita volunt, primus auctor prohibitionis coniugij in Sacerdotibus Syricius. Si enim vel Angelus è cœlo aliquid annuntiauerit præter id, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepimus (sicut Augustinus inquit) anathema sit.

Nicana constitutio incipit labascere.

Per Pontifices Romanos redintegratur lex de coelibatu sacerdotum.

Syricius legem de coelibatu vrget.

Primus auctor prohibitionis coniugii Sacerdotum in Occidente.

Operæ pretium autem est audire rationes & fundamenta, ex quibus post annos à nato Christo 400. prohibitio coniugii & lex de cœlibatu sacerdotum in Pontificia Ecclesia rogata, lata, perlata, & aliis etiam Ecclesiis manifesta vi obtrusa est. Inde enim colligi poterit, an ex Scriptura, an ex vera & probata antiquitate, an vero ex doctrinis Dæmoniorum sit. Nihil enim est medium. Syricius igitur epistola 4. & eum secutus Innocentius epistola 3. expresse dicunt, se Sacerdotibus coniugatis ideo interdicere consuetudinem cum propriis suis vxoribus, vt munditiæ & pudicitiæ puritate, securi possint orare, baptizare & Sacrificium offerre. Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, hoc est, coniugali consortio: quo pudore, qua mente sacrificare vsurpabit? qua conscientia, quo merito exaudiri se credit? cum dictum sit munda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sequitur, sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est, vnius vxoris virum. Non permanenti in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Nequ

Rationes cur coelibatus sacerdotum in Ecclesia Romana decretus.

enim integros non admisit, qui ait: Vellem omnes esse sic, sicut & ego. Quod & apertius declarat, dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu. Et habentem filios, non generantem dixit. Hæc sunt ipsorum verba. Syricius vero distinct. 82. addit alias contumeliosas voces contra sacerdotes, legitima sua coniugia defendentes: dicat mihi, inquit, quisquis ille est sectator libidinum, præceptor vitiorum, &c. Item, Nouerint se nunquam posse veneranda tractare mysteria, quibus se ipsi, dũ obscœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Loquitur autem non de fornicatione, sed de coniugali consuetudine sacerdotum cum propriis suis vxoribus. Nec vero opus est hoc loco accurata disputatione. In præcedentibus enim prolixe explicatum est, & per se patet, imo luce meridiana clarius est. I. Hæc decreta Syricii, & Innocentii expresse, directe, & prorsus aduersa fronte pugnare cum manifestis scripturæ sententiis, quæ affirmant, in consuetudine coniugali esse sanctimoniam, pudicitiam, castitatem & cubile impollutum, quæ testimonia in præcedentibus sunt exposita. II. Decreta illa ex diametro contraria esse ipsis Apostolorum Canonibus, sententiæ Ignatii, iudicio Dionysii Nicenæ Synodo, Concilio Gangrensi, & probatis veræ antiquitatis exemplis, sicut collatio horum decretorum ad illa, quæ ex veris historiis hactenus annotauimus, liquide ostendit. III. Manifestum est & hoc, eadem prorsus argumenta, & easdem scripturæ sententias, quæ in decretis Syricii & Innocentii repetuntur, veteres hæreticos contra coniugium vsurpasse, sicut in principio huius tractatus ostendimus, & negari non potest. Quia itaque non ex Scriptura: nec ex iudiciis veræ & probatæ antiquitatis, sed ex veterum hæreticorum lacunis, deprompta sunt illa Pontificia decreta: possemus recte & vere iudicare, quod profecta sint ex spiritibus erroris, & ex doctrinis Dæmoniorum. 1. Timot. 4. Sed ne nostrum iudicium suspectum sit, pronunciet sententiam Ignatius in Epistola ad Philadelphienses: Quicunque, inquit, dixerit, consuetudinem coniugalem esse labem & inquinationem, hic inhabitatorem habet Draconem illum Apostatam. Nec valet exceptio, quod non in vniuersum de omnibus fidelibus, sed tantum de sacerdotibus loquantur Pontificia decreta. Paphnutius enim in Nicæna Synodo magna & sonora voce asseuerat, etiam in Sacerdotibus cubile coniugale esse honorabile & impollutum. Et Manichæi non in vniuersum omnibus suis auditoribus, sed tantum electis, tanquam perfectioribus & sanctioribus, coniugium prohibuerunt, & tamen fuit doctrina Dæmoniorum. Quod vero Syricius præfatur, præcepta illa sua esse Apostolica, & Patrum constitutione instituta, falsum testimonium est, sicut 6. Synodus ostendit. Quod vero addit, propter Gentes, Sacerdotibus Ecclesiæ imponendum esse cœlibatum, in eo veram legis suæ originem ostendit, sicut in principio huius historiæ monstrauimus. Sed hæc in præcedentibus diligenter sunt explicata.

Ne sint in carne.
Syricii voces contumeliosa.
Decreta Syricii & Innocentii scripturæ repugnant.
Repugnant Canonibus Apostolorũ, sententiis Episcoporum & Conciliis.
Sunt ex sibilis hæreticorum repetita.
Refutantur ab Ignatio.

Pergamus igitur nunc in ordine historiæ. Non autem, iuxta Apostolicam Pauli modestiam, tanquam consilium, Decreta sua Pontifices isti proposuerunt, sed Syricius, quasi in cacumine montis Sinai sederet, fulminat: Si quis ab hac Canonis ratione voluerit euagari, sciat, se & a nostra communione seclusum & gehennæ pœnas habiturum. Epistola 4. & distin. 82. inquit: Si quis Episcopus, Presbyter aut Diaconus fuerit in coniugali consuetudine inuentus, omnem sibi per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum, quia ferro necesse est vt abscindantur vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam.

Cõminationes Syricii.

Sed ordo historiæ exigit, vt consideretur, quomodo Romani Pontifices legem suam de cœlibatu aliis Ecclesiis obtruserint & quanta multorum

Quãta cum difficultate

rum annorum difficultate multis vndique contradicentibus, violenter tandem iugum hoc Ecclesiis Occidentalibus imposuerint. Vt enim breuitatis gratia nō singula commemoremus, satis indicii hoc est, quod post Syricium omnes ferme Pontifices vna illa lege cœlibatus perferenda occupatissimi fuerant: Quodq; ab illo tempore in tot prouincialibus Synodis, longo tempore, lex illa variis subinde modis repetita est, quibus nihil opus fuisset, si Syricii decretum cum approbatione Ecclesiæ receptum fuisset.

cœlibatus sacerdotum Ecclesiis per Ro. Pontifices obtrusus.

Obseruandus autē est astus Pontificum, quod illis primum prouinciis legem cœlibatus sacerdotum obtruserunt, in quibus intellexerunt sparsa esse quædā eius seminaria. Quia enim in Hispaniis & Galliis antea per Elibertanum & Arelatense Concilia tentata fuerat lex ista, licet per Nicenam Synodum esset inducta & abrogata, tamen quædam seminaria ibi adhæsisse, non est dubium. Quomodo etiā in Thessaliam & Macedoniā cœperit superstitio illa irrepere, antea ex Socrate ostendimus. Et ex Monachatu Essæorum apud Ægyptios, in Aphricam contagium quoddam transiisse verisimile est. Syricius igitur ad Hispanos & Aphricanos: Innocentius ad Italos, Gallos & Macedonicos: Leo ad Thessalonicenses & Aphricanos, decretales suas Epistolas de lege cœlibatus potissimum miserunt. Iudicabant enim, illis prouinciis primum occupatis, facilem patere aditum ad expugnandas reliquas.

Quibus primum cœlibatus obtrusus.
Hispani.
Galli.
Thessali.
Macedones.
Aphricani.
Syricius.
Innocent.
Leo.

Et Carthaginense quidem Concilium secundum. Canone 2. ex præscripto Syricii dicit Omnib. placet, vt Episcopi, presbyteri, diaconi, & qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus propriis se abstineant. Rationis vero loco additur manifestum & luculentum mendaciū, his verbis: vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Vnde iudicium potest fieri, quantum decretis illis tribuendum sit. Animaduertit hoc Gratianus, atq; ideo inseruit voculam (Apostoli docuerunt exemplo.) Et glossa ridicule inquit: A tempore Syricii hic vocat antiquitatem, cum ipso tempore Syricii Concilium illud celebratum fuerit. Et tamen sacerdotes Aphricanos decretum illud non statim recepisse inde colligitur, quod in quinto Concilio Carthag. adhuc repetendum fuit. Ita in Galliis Episcopi quidam, forsan quia antiquitus castrati matris Deum sacerdotes, Galli fuerant, & quia non multo ante etiam in Arelatensi Synodo hoc tentarant, sed per Nicenam synodum impediti fuerant, cupide conati fuerunt tunc Romanis Pontificib. gratificari. Sed sacerdotib. repugnātib. tot difficultates ipsis obiectæ fuerunt, quod annis amplius 200. continuis, multis & variis synodis prouincialibus, vt Agathensi, Arausicana, Auernensi, aliquot Aurelianensib. Turonensibus, Matisconensib. & Antisiodoriensibus, hoc saxū ipsis voluendum fuit. Et tamen in Turonensi secunda, Can. 9. & 15. annis post Syricium 170. Galliæ Episcopi, Archipresbyteri, Diaconi & Subdiaconi adhuc vxorati fuerunt. Imo in Antisiodoriensi 2. annis post Syricium ducentis & amplius, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, in Galliis adhuc vxores habuerunt, quæ Presbyteræ nominatæ fuerunt, Can. 21. & 22. Imo in mediis turbis, cum Gallici Episcopi in prouincialibus suis Synodis legem cœlibatus vrgerent: Saluianus Massiliensis Episcopus, vir doctissimus, circa annum 480. legem de cœlibatu expresse reprehendit, li. 5. de prouidentia Dei. Nouum prorsus, inquit, est conuersionis genus: Licita non faciunt, illicita committunt. Temperant à coniugio, & non temperant à rapina. Quid agis stulta persuasio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Item, non est conuersio. sed āuersio. Qui iampridem, vt fama est, opus honesti matrimonii relinquitis, tandem à scelere cessate. Alludit autem Saluianus ad Canonem illum: Non assumendum

Carthaginēse Concilium de cœlibatu.
Ratio decreti est mendacium.
Glossa ridicula.
Difficultas perferendi hanc legem in Gallia.

ſtoriarum fide dubitent Pontificii, Vicelius conductitius ipſorum Rhetor recenſet hos Epiſcopos & presbyteros vxoratos, Dionyſium, Fauſtinianum, Syluerium, Sergium, Hormiſdam, Talatum, Valerium, Tertullianum, Leonem, Felicem, Oceanum, Numidicum, Hilarium, Seuerum, Nazianzeni patrem, Reſtitutum, &c. Huic catalogo recte additur Chæremon, Spiridion, Baſilii pater, Niſſenus, Philogonius, Apollinaris, Syneſius, &c.

II. Honorificum tunc temporis habitum fuit in Eccleſia, ex Epiſcoporum linea (vt ita dicam) ortum fuiſſe. Sicut Polycrates apud Euſebium libro quinto, ca. 25. contra Victorem diſputans, gloriatur ſeptem ſuorum συγγενῶν cognatorum ordine fuiſſe Epheſi Epiſcopos, & ſe in ſucceſſione eſſe octauum, ſicut ſimilia exempla poſtea etiam annotabimus. III. Coniugii dignitas, caſtitas, & ſanctitas, illis temporibus à Clemente Alexandrino, libro tertio Strom. hoc non poſtremo argumento defendebatur, quod Apoſtoli in ſacratiſſimo Eccleſiæ miniſterio conſtituti, fuiſſent coniugati.

Montanus contra ſecūdas nuptias.

Ecce autem nouum artificium hoſtis coniugii. Cum enim lex cœlibatus aliquoties turpem paſſa fuiſſet repulſam, Paracletus Mōtani, per Tertullianum circiter annum Domini 230. cum ſecundas nuptias in vniuerſum damnare vellet, in ordine Eccleſiaſtico potiſſimum ſubſtitit. Nam Monogamiam ſacerdotibus præ cæteris lege quadam præſcripſit. Dicit enim de exhortatione caſtitatis: Apud nos plenius & ſtrictius præſcribitur, vnius matrimonii eſſe oportere, quos allegit in ordinem ſacerdotalem vſus, ac memini quoſdam digamos loco deiectos. Hæc Tertullianus.

Nouatianorū monogamia.

In vera autem Eccleſia, legem illam non fuiſſe ſeruatam, ipſe Tertullianus, cum ab Eccleſia ad Montaniſtas tranſiſſet, fatetur, cum in libro de monogamia inquit: Cur ergo non erubeſcūt, quotquot ex digamia præſidēt apud vos, &c. Hoc Nouatiani ſeu Cathari, poſtea cupide arripuerūt, nullum enim & ipſi digamū ad clerum admiſerunt, ſicut Socrates refert. Illa vero Montanica præſcriptio de monogamia ſacerdotum, poſtea in ipſam Eccleſiam magno impetu erupit, ſicut poſtea dicemus. Cæterum licet Tertullianus coniugium ſacerdotū primo non damnaret, tamen poſtea cum eſſet Montaniſta factus, de coniugio & ſexu muliebri valde cōtumelioſe ſcripſit: Et inde Cyprianus (magiſtrum enim ſuū vocabat Tertullianum) hauſit non tam contemptum, quam odium aduerſus ſexum muliebrē. Atq; ea occaſione, cum Montani Paracletus ſub hypocriſi perfectioris ſanctitatis, coniugium non parum deformaſſet, & tamen prohibitionem coniugii in vniuerſum non poſſet obtinere, cœpit Origenes diſputare de neceſſitate cœlibatus in ordine ſacerdotali, quē alii quidam ſecuti ſunt. Et Manichæi, ſub ſpecie ſanctitatis & puritatis, electis ſuis, tanquam perfectioribus, coniugium prohibuerunt. Atq; ita ſenſim iterū reuocari cœpit lex de cœlibatu ſacerdotū, donec in Nicæna Synodo machinationes illæ in neruum cœperunt erumpere, ſed tamen grauiter ibi publica auctoritate repreſſæ & repulſæ fuerūt. Quæ hiſtorica obſeruatio, quia valde vtilis eſt, & multum lucis affert huic controuerſię; aliquanto diligentius, ſed tamen breuiter eam explicabimus ex actis Nicænæ Synodi, & ex illis diſputationibus & actionibus, quæ Synodum eam anteceſſerunt.

Ex Montaniſmo Tertullianus coniugio iniquior.

Cyprianus oſor ſexus fœminei.

Origenes de cœlibatu ſacerdotum.

Nicenæ Synodi hiſtoria de cœlibatu.

Scribunt itaque Socrates, libr. 1 cap. 11. & Sozomenus, libro 1. capit. 23. Cum Nicæna Synodus poſt conſcriptam formulam fidei, vellet ad reformandam vitam Eccleſiaſticorum Canones facere, viſum fuiſſe Epiſcopis, νόμον νεαρὸν, nouitiam legem, in Eccleſiam inferre, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, μὴ συγκαθεύδειν, non concumberent cum

vxori-

xoribus, quas ante ordinationem duxerant. Cum vero quæstio illa in solenni τῷ συλλόγῳ consultanda proposita esset, Paphnutius Confessor in medio Episcoporum surgens contradixit, & ἐβόα μακρὰ magna voce exclamans, ne graue iugum imponerent viris sacratis, asseuerans, τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην καὶ αὐτὸν ἄμιαντον τὸν γάμον honorabilem esse cōcubitum coniugalem, & ipsum coniugium esse impollutum. Ne igitur exquisita exactione Ecclesiæ plus nocerent: difficile enim esse, neq; omnes posse ferre hoc. Ne igitur ipsis Sacerdotibus & eorum vxoribus lex causa fieret, τοῦ μὴ σωφρονεῖν castitatem & pudicitiam non seruandi. suasit synodo, ne talem legem poneret, vocans σωφροσύνην pudicitiam seu castitatem, etiam συνέλευσιν καὶ συνουσίαν consuetudinem, congressum, seu concubitum cum propria legitima vxore. Et reliquas quidem partes huius historiæ mox attexemus: prius enim disquirendum est, quibus rationibus & argumentis, Episcopi in Nicena Synodo moti fuerint ad legem illam rogandam. Et optandum sane esset, hæc diligentius in actis Synodi annotata esse, inde enim non parum lucis accederet. Sed ex disputationibus, quæ præcesserunt tēpus Nicænæ Synodi, hæc recte colligi possunt, sicut breuissime ostendemus.

Rationes, quibus adducta Nicæna Synodus legem cœlibatus Sacerdotum ferre voluit.

De Montanistis igitur supra quædam attigimus. Ex illa vero persuasione perfectioris instituti, Origenes cœpit quædā disputare de necessitate cœlibatus sacerdotum, sed tamen valde timide, vt de re noua, & propter Montani Paracletum tunc suspecta: Ita enim scribit Homilia 23. in Num. De iugi sacrificio: vereor aliud dicere, quod ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos offendere. Si enim oratio est sacrificium & incensum, & Paulus dicit, nolite fraudare, &c. Certum est, quia impeditur sacrificium indesinens in iis, qui coniugalibus necessitatibus seruiūt: vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens. qui perpetuæ se deuouerit castitati. Hæc Origenes.

Origenis rationes, ob quas cœlibatum Sacerdotum asserit, sed valde timide.

Post hunc paulo ante Nicænam Synodum, Eusebius lib. 1 demonst. capit. 9 prolixam habet disputationem, cur nunc in nouo Testamento non tam studiose sit opera danda generationi liberorum, sicut tempore veteris Testamenti. Tandem vero deflectit ad ordinem sacerdotalem, quare ipsis à coniugio abstinendum sit, vt scilicet multitudini ex Gentibus ad Ecclesiam concurrenti vacare possint. Attexit autem Eusebius argumenta mi ifica sane. Dicit enim, Enoch non ante, sed post generatum Mathusala placuisse Deo, & postquam Deo placuit, non amplius generasse liberos. Ita Noe post saluationem ex aquis, non operam dedisse liberis. Addit, famam esse, Isaacum post generationem gemellorum non amplius consuetudinem habuisse cum vxore sua. Mosen etiam, & Aaronem, post apparitiones & accepta oracula Dei, abstinuisse ab vxoribus. Et tandem concludit, in nouo Testamento non prorsus prohibitum esse coniugium, quia scriptum sit: Oportet Episcopum γεγονέναι, fuisse vnius vxoris virum, sed postquam sacrati sunt, & in Dei ministerio occupati, προσήκει conuenit seu decet sese deinceps abstinere γαμικῆς ὁμιλίας, à consuetudine coniugali. Reliquis vero extra ordinem Ecclesiasticum, Scriptura diserte omnibus dicit; Honorabile cōiugium, & cubile impollutum. Hæc Eusebii disputatio ideo diligenter est obseruanda, Paphnutius enim, quasi ex professo videtur orationem suam eo dirigere, vt contra Eusebii argumentationes ostendat, non in reliquis tātum, sed in ipso etiam sacerdotali ordine honorabile esse coniugium, & cubile impollutum. Et obseruet Lector, inter disputationes Nicænas etiam hoc fuisse, quomodo intelligendus & interpretandus sit locus Pauli, 1. Timoth. 3.

Euseb. de cœlibatu sacerdotum.

Fabula de Enoch.
De Noe.
De Isaac.
De Moyse & Aaron.

Disputatio Nicæna de

loco Pauli, 1. Tim. 3. Tit. 1.

Tit 1. An Episcopum oporteat vel esse vel fuisse vnius vxoris maritum. Et Eusebius quidem, vbi Paulus habet εἶναι supponit γεγονέναι hoc est, pro esse supponit fuisse. Sed Paphnutius sonora voce contradicit, confirmans Episcopum fuisse & etiã esse vnius vxoris virum. Idq; non ita, sicut Hieronymus postea finxit, vt desinat vir esse, sed consuetudinem sacerdotis cum propria sua vxore, Paphnutius pronuntiat esse σωφροσύνην, castitatem & pudicitiam. Atque hac ipsa sententia refutat Origenis disputationes, qui castitatem sacerdotum in solo cœlibatu constituebat, quodque postea Hieronymus περὶ σωφροσύνης philosophatus est.

Hæ obseruationes illustrant historiam, monstrant enim argumenta & rationes, quibus legem de cœlibatu sacerdotum, postea & ex Patribus quidam, & Pontificii adhuc hodie defendere conantur, agitatas fuisse tempore Nicenæ Synodi, & à Paphnutio grauiter refutatas esse.

Auctoritas sententiæ Paphnutii.

Et magna quidem est Paphnutii auctoritas, præstitit enim constantiam confessionis in persecutione, effosso sibi altero oculo, & miraculis etiam clarus fuit. Nec libidinis gratia hanc sententiam defendit. Fuit enim cœlebs, & continentiæ laude celebris. Præcipua vero auctoritas sententiæ eius hæc est, quod nititur fundamentis scripturæ, quodque vniuersa Synodus sententiam eius approbauit. Ita enim in historia sequitur: Synodus igitur laudauit consilium Paphnutii, & in ipsius sententiam concessit vniuersus ille sacerdotum cœtus. Atq; ideo nullam legem hac de re posuerunt, sed in sententia & voluntate cuiusque sine lege aut opinione necessitatis relictum hoc fuit, an velit quis abstinere à consuetudine coniugali, an vero non? Ita enim describunt historiam Socrates & Sozomenus.

De axiomate Pontificio, posse omnes cotinentiam præstare.

Et quod Pontificii tanquam fundamentum & fulcrum legis suæ ponunt, posse scilicet omnes, modo velint, continentiam veri cœlibatus præstare, hoc diserte à Nicena Synodo refutatum est. Paphnutius enim dicit, non tantum esse χαλεπὸν, difficile, sed non omnes posse ferre hoc.

Paphnutii verum de lege cœlibatus vaticinium.

Publica igitur auctoritate in Synodo celeberrima non tantum Orientalis Ecclesiæ, sed œcumenicæ, & quidem ipsius etiam Romanæ reprobata fuit lex de cœlibatu sacerdotum, & quidem ex hoc fundamento, quod lex illa plus detrimenti, quam commodi allatura esset Ecclesiæ, eo, quod αἰτία causa esset futura, impuritatis & impudicitiæ ordinis Ecclesiastici, id quod vere à Paphnutio prędictum fuisse, impurus & obscœnus euentus legis illius in regno Pontificio toti mundo manifestauit. Atque ita consideratio huius historiæ ostendit, omnia argumenta, quibus etiam postea Pontificii pro stabilienda lege cœlibatus vsi sunt, refutata esse publica auctoritate in Nicena Synodo. Nam & hoc, quod Origenes suo exemplo vel introduxisse, vel confirmasse dicitur, vt, qui donum continentiæ ex Deo non haberent, se excinderent, peculiari Canone ibi damnatum est.

Põtificii conantur constitutionem hanc Concilii Niceni abolere.

Obseruetur autem artificium Pontificiorum, qui, vt aliquid derogent huic Nicenæ cõstitutioni, fingunt, mox postea in Hispaniis & in Galliis, in Elibertina & Arelatensi Synodis contrarium constitutum esse, sed Chronologia ostendit, prouinciales illas Synodos, sub Syluestro celebratas, præcessisse Nicenam, cuius exitum attigisse tempora Iulii, præter historiam tripartitam, etiam Decretum, distinct. 16. confirmat.

Cœlibatus Sacerdotum leges subin-

Et hæc ipsa obseruatio illustrat Nicenam historiam. Ostendit enim, disputationes de cœlibatu sacerdotum, paulo ante Nicenam Synodum eo progressas, quod leges de eo cœperunt ferri. In Hispaniis enim celebratum fuit Concilium Elibertinum 19. Episcoporũ, qui Canone 33. ita decreuerunt:

Placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & nō generare filios. Quod quicunq; fecerit, ab honore clericatus exterminetur. Similiter in Galliis sub Syluestro celebrata est Arelatensis secunda, cui ex aliis etiam prouinciis permultos Episcopos interfuisse scribunt. Ibi in 2. Canone statutum fuit: Neminem in vinculo coniugii constitutum ad sacerdotium assumi, nisi fuerit promissa conuersio, quasi scilicet scelus & piaculum esset legitimum coniugium.

derogatæ in Synodu etiam.

Concilium Elibertinū.

Concilium Arelatense.

Et hæc obseruatio præterea, quæ supra ex Origene & Eusebio annotauimus, ostendit, quæ fuerint occasiones, quod Episcopi in Nicena Synodo voluerunt legem vniuersalem ferre de cœlibatu sacerdotum. Cum enim lex illa primum per disputationes fuisset rogata, & postea prouincialibus quibusdam decretis cœpisset ferri, petitum fuit in Nicena Synodo, vt perferretur, hoc est, vt vniuersali auctoritate cōfirmaretur, & ab omnibus vbique Ecclesiis reciperetur, sed ibi auctoritate vniuersali Concilii œcumenici, lex illa, quæ in Hispaniis & Galliis iam ferri cœperat, non est perlata, sed repulsa & abrogata, id quod inde etiam constat. Osius enim Cordubensis prouinciæ Hispaniæ Episcopus, Nicenæ Synodo interfuit, consensit & subscripsit. Et post Arelatensem illam Galliæ Synodum, Hilarius celebris Ecclesiæ Pictauiensis in Gallia Episcopus coniugatus fuit, vnde certo colligitur, Arelatense illud decretum tunc abrogatum fuisse per Nicenam Synodum. Non possum autem prætermittere, quin elegantes Mantuani versiculos de Episcopali coniugio Hilarii adscribam, qui ita inquit lib. 1. Fastorum.

Causa ferendi legem cœlibatus sacerdotum in Nicena Synodo.

Mantuanus de coniugio Hilarii.

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cœlituum, tutela inopum, diadema pedumque
Pictauiense tibi, dum nil mortalia curas,
Dum viuis tibi sorte tua contentus, & omni
Ambitione procul, populo applaudente, tulerunt:
Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas.
Sola erat in pretio, quæ nunc incognita, virtus
Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo.

Attexit autem Mantuanus, multos pios suo etiam tempore reprehendisse legem cœlibatus. quos versus postea adscribemus.

Hasce obseruationes de Nicena Synodo, quia plurimum habent vtilitatis, & multum etiam lucis adferunt ad illustrandam totam hanc controuersiam breuiter hoc loco annotare volui.

Sed quid dicemus de appendice, quam addit Paphnutius de illis, qui cœlibes in ordinem sacerdotalem cooptati fuerunt? Nihil dissimulabo. Sunt enim hæc Paphnutii verba: Sufficere, vt qui clericatu ante nuptias, vel cœlibes, potiti essent, iuxta antiquam Ecclesiæ traditionē ad nuptias amplius non accederent. Veteri autem prouerbio dicitur: Calumniare audacter, semper enim aliquid hæret: ita ex Satanæ calumniis contra coniugium, licet repellerentur, tamen aliquid adhæsit in Ecclesia. Digamiæ enim damnatio, cum non posset vniuersaliter obtineri, cœpit ordini Ecclesiastico adhærere, sicut superius dictum est. Atque ita etiam cum prohibitio coniugii in sacris ordinibus non posset in vniuersum obtineri, aliquid tamen adhæsit: Consuetudo enim facta fuit sine aliqua lege, ꝙ illi, qui cœlibes ad sacerdotium assumpti erant, postea non contrahebant matrimonium. Et Paphnutius quidem suadet, consuetudinem illam retinendam, sed tamen non dicit, esse vel præcepti diuini, vel consilii & traditionis Apostolicæ, sed vocat Ecclesiæ, non legem, sed παράδοσιν

De iis, qui sacerdotium susceperunt cœlibes.

De consuetudine, qua cœlibes ad

Sacerdotium admissi matrimonium contrahere prohibebantur.

Canon Concilii Ancyrani.

Dispensationes veteris Ecclesiæ.

hoc est, traditionem. Cumque in priori parte afferat Scripturæ testimonia, de altera illa clausula tantum Ecclesiæ consuetudinem allegat, quam tamen non fuisse vniuersalem, nec legis necessitate, sine disputatione impositam, manifeste ostendi potest ex 10. Cano. Conc. Ancyr. quod aliquot annis præcessit Nicænam Synodum. Canon autē sic habet: Diaconi, si in ipsa ordinatione protestati fuerint, velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea, si ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea: quia his Episcopus licentiam dederit. Dederunt itaque & potuerunt Episcopi dare licentiam contrahendi matrimonium, iis etiam, qui in ministerio constituti fuerunt. Consuetudo ergo, & non legis necessitas fuit. Nam prohibere contrahere matrimonium, doctrina dæmoniorum est, 1 Tim. 4. Scriptura etiam veteris Testamenti Sacerdotibus expresse permittit, vt possint contrahere matrimonium, Leuit. 21. Ezech. 44 Et in nouo testamento non excipit sacerdotes à communi illa regula, si se non continent, contrahant matrimonium, imo hoc fundamento Ancyranus Canon vtitur. Quando enim Diaconi protestantur in ordinatione, se non posse continere, tunc Episcopus dat ipsis potestatem, vt iuxta Pauli regulam possint libere etiam postea contrahere matrimoniū. Si vero in ordinatione professi fuerint continentiam, & postea ad nuptias venerint, non prohibet quidem hic Canon, & nuptias illas nec dirimit, nec damnat, sed inter eos, qui ad secundas nuptias transierunt (quod prorsus non esse peccatum, Paulus affirmat, 1 Cor. 7.) ipsos habendos statuit, Cano. 19. & eodem iure, quo digamos, hos etiam à ministerio debere cessare, sancit Canone 10 Ac consuetudinem non similem fuisse vbique, facile ostendi potest. Paphnutius enim notat Ægyptiacam consuetudinem de omnibus, qui ante nuptias in clerum assumpti erant. Canon vero 25. qui Apostolorum titulum præfert, dicit Qui in clerum peruenerunt ἄγαμοι cœlibes (κελεύομεν) iubemus, Lectores & Cantores solum, si volunt matrimonium contrahere. Ancyranus vero Canon etiam Diaconis hanc licentiam concedit. Tempore Hieronymi, vt ipse testatur in libro contra Vigilantium, consuetudo fuit, quod Diaconi, priusquam ordinarentur, ducebant vxores, vt ita coniugati postea possent à Diaconatu ad superiores ordines promoueri. Posteris vero temporibus, ex dissimili & libera illa consuetudine, facta est lex rigidissima, sicut ex sexta Synodo generali patet. Iustinianus etiam in authentica de sanctiss. collatione 9. dicit: Episcopum non posse Diacono tempore ordinationis permittere, vt post ordinationem ducat vxorem: quod cum Ancyrano Canone ex diametro pugnat. Ita fit, quando non veritatem, sed consuetudinem extra verbum Dei sequimur. Sed de hac quæstione postea etiam quædam dicenda erunt. Nunc vero pergemus in contexenda historia.

Consuetudo dissimiliter seruata fuit.

Consuetudo tempore Hieronymi.

Iustinianus votum cœlibatus sancit.

Coniugia sacerdotum post Nicænam Synodum.

Hilarius.

Post Nicænam igitur Synodum multi celebres Episcopi fuerunt vxorati, vt de Hilario dictum est, & de patre Basilii magni historiæ diserte testantur. Nazianzenus vero etiam in laude ponit, quod pater suus in ipso Episcopatu fuerit vxoratus. Et Mantuanus de eo canit:

> *Præsule patre satus (nam tunc id iura sinebant)*
> *Pastorale pedum gessit, post funera patris.*

Pater Basilii Magni. Nazianzenus.

Greg. Nyssenus.

Spiridon.

Athanasius.

De Nysseno Episcopo fratre Basilii Magni dicit Nicephorus, quamuis is Episcopus coniugem haberet, tamē rebus aliis fratri minime cessit. De Spiridone vero celebri illo Episcopo Sozomenus dicit. lib. 1 cap. 11. Vxorem & liberos habuit, sed propterea non fuit τὰ θεῖα χείρων in rebus aut exercitiis diuinis inferior aut deterior. Et Athanasius ad Dracontium dicit: Multi ex Episcopis matrimonia non inierunt, Monachi contra pa-

rentes

rentes liberorum facti sunt, & vicissim etiam Episcopi filiorum patres.

Synodus Gangrens. Eustach. Episcopus coniugium sacerdotibus interdixit in Armenia, &c.

Maxime vero illustre exemplum extat in Synodo Gangrensi, quomodo constitutio Nicæna, contra legem de cœlibatu sacerdotum, in actum fuerit deducta. Eustachium enim Episcopum narrat Sozomenus lib. 3. capite decimo quarto, in Armeniam, Paphlagoniam & reliqua circa Pontum loca primum introduxisse Monachatum, præscripta peculiari regula, de cibis de vestitu. & de aliis rebus, & dicit quosdam confirmare, librum Asceticum qui Basilii titulo fertur, huius Eustachii esse: Is igitur inter cætera, quæ dissentanea a Canonibus & typis Ecclesiasticis instituit, γαμεῖν κωλύσας sicut Socrates inquit, prohibuit contrahere matrimonium. Et multis mulierib. coniugatis persuasit a consuetudine coniugali abstinere, quas Sozomenus dicit, postea cum continere non possent, in adulteria incidisse. Præcipue vero Sacerdotum coniugio iniquus fuit, quod Socrates ita describit, εὐλογίαν καὶ κοινωνίαν hoc est, preces & Sacramenta presbyteri vxorem habentis iussit fugere, ὡς μύσος, tanquam pollutionem & piaculum. Sozomenus dicit, discipulos huius Eustachii τὸ τε γάμου ἐκφαυλίζοντας hoc est, vituperasse seu reprehendisse coniugium & presbyteros vxoratos contempsisse.

Significat autem ὑπερφρονεῖν quo verbo Sozomenus vtitur, aliquem præ se contemnere, & quasi ex alto despicere. Cœpit autem institutum illud Eustachii paulo ante tempus Nicæni Concilii. Meletius enim, qui primus Arrium protraxit, substitutus fuit huic Eustachio, cum a proprio suo parente Episcopatu deiectus fuisset, postquam deiectionem Monachatum illum instituit. Et hæc obseruatio de tempore historiæ Eustachii ostendit ante tempus Nicænæ Synodi, sicut in Hispaniis & Galliis, ita etiam in Armenia Paphlagonia, & circa Pontum, legem de cœlibatu Sacerdotum magno supercilio caput cœpisse exerere. Et quia magnam institutum hoc habebat speciem sanctitatis, castitatis & puritatis: primo non ausi fuerunt Episcopi illius loci se opponere. sed cum Niceæ, publica autoritate lex illa esset repulsa, abrogata & antiquata, cui Synodo etiam Armeniæ, Paphlagoniæ & Ponti Episcopi interfuerant: reuersi igitur domum, cum autoritate Nicænæ Synodi armati essent, non longe post Gangris Concilium celebrarunt, in quo Monachatū Eustachii damnarunt, & nominatim contra legem de cœlibatu Sacerdotum posuerunt 4. Canonem: Si quis discernit inter presbyterum coniugatum, tanquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, quodque non oporteat, eo ministrante de oblatione percipere, & ab eius oblatione ideo se abstinet, Anathema sit. Quæ vero huius Canonis sententia sit, ex historia Eustachii, quam ex Socrate & Sozomeno recitauimus, intelligi potest.

Gangrense Concilium contra legem cœlibatus.

Repetita lex coelibatus Sacerdotum in Ecclesia Latina. Iouinian. Basilius de insitoribus.

Hactenus igitur, magna, graui & publica auctoritate, lex de cœlibatu Sacerdotum ex Ecclesia repulsa & explosa fuit, vt cogitari potuisset, hostem coniugii nunquam deinceps ausurum cantilenam illam repetere. Sed vix 40. annis interiectis maiori impetu legem illam non iam rogare, sed stabilire & promulgare cœpit. Cum enim Iouinianus virginitatem nimis abiecte haberet, nacti Hieronymus & Ambrosius campum latissimum, cœlibatum depresso coniugio nimis extulerunt. præcipue vero coniugio Sacerdotum iniquissimi fuerunt. Fit enim in huiusmodi controuersiis, quod Basilius venusta similitudine pingit sicut insitores, quando incuruum tenellæ arboris statum corrigere student, plerunque nimia inflexione in alteram partem peccant. Qualia vero fuerint argumenta Ambrosii & diui Hieronymi, nempe, quæ in vera antiquitate antea explosa & refutata fuerant, in præcedentibus declaratum est.

Epiphanius

Idem apud Græcos eodem tempore magno conatu egit Epiphanius præ-

In Græca Ecclesia defendit legem cœlibatus.

Epiphanius cum tota antiquitate de cœlibatu sacerdotum pugnantia dicit.

prætextu traditionum, quarum peculiaris admirator fuit. Scribit igitur lib. I. Tom. I. hæres. 59. contra Catharos: Sancta Dei Ecclesia non suscipit ad Sacerdotium adhuc τεκνογονοῦντα liberos gignentem, vnius vxoris virum, sed qui se ab vna continet, aut in viduitate viuit, maxime vbi synceri, seu (vt significantius loquitur Epiphanius) ἀκριβεῖς hoc est, exacte exquisiti sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi inquit, omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos? Sed hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, cum non inuenirentur qui ministrarent. Ita Epiphanius. Sed ab hoc vno exemplo discere possumus, quantum tribuendum sit patribus, quando sine scriptura loquuntur. Vt enim pace Epiphanii & salua ipsius honorificentia id, quod res est, dicam, cum vniuersa historia totius antiquitatis manifeste & exacte pugnat, quod ipse asserit, sicut ex iis, quæ hactenus demonstrauimus, luce meridiana clarius est. Et in re manifesta nihil addam amplius. Possem enim quærere, quem Canonem, & vnde habeat Epiphanius de lege cœlibatus sacerdotum? Possem quærere, num Epiphanio non synceri sint Canones Pauli, Apostolorum, Ignatii, Dionysii, Ancyranæ, Nicænæ, & Gangrensis Synodorum? Positas quidem, imo tentatas verius fuisse aliquoties leges seu Canones de cœlibatu Sacerdorum ostendimus, sed illas vera, graui & publica auctoritate repulsas & reiectas fuisse, ex certis historiis demonstrauimus. Epiphanius vero contra iudicium totius veræ antiquitatis reiectitios illos Canones iudicat esse ἀκριβεῖς, & quidem eo ipso vocabulo vtitur, quo Paphnutius, vbi contra legem cœlibatus Niceæ disserens, dicit ὑπερβολὴν ἀκριβείας magis nocere Ecclesiæ. Hæc & alia possem vere contra Epiphanii temerariam assertionem adferre, sed pudenda patrum præstat tegere, quam denudare, nisi aduersariorum impudentia, veritatem inde oppugnantium, aliud cogat. Certe Epiphanii illam narrationem, non tantum præcedentes Scriptores, verum etiam sequentes in Ecclesia Orientali, & præcipue 6. Synodus manifeste redarguunt & refellunt, sicut series historiæ ostendet.

Epiphanij sententiam Scriptores Ecclesiæ refutarunt.

Ambrosii & Hieronymi sententiã Ecclesiæ praxis illis temporibus non recepit.

Cum enim Ambrosius & Hieronymus suis disputationibus apud Latinos tumultuarentur contra coniugium sacerdotum: Ecclesia tamen hac in re veterem suam libertatem illis temporibus adhuc retinuit, sicut ipse Hieronymus testatur. Nam libro primo contra Iouinianum ita inquit: Si autem Samuel duxit vxorem enutritus in tabernaculo, quid hoc ad præiudicium virginitatis? quasi non hodie quoque plurimi Sacerdotes habeant matrimonia. Idem cum indignatione quadam refert, frequenter in ordinatione sacerdotali cœlibem ab Ecclesia negligi, & maritum assumi. Apud Græcos vero cum Epiphanius reiectos Canones pro synceris venditaret. Chrysostomus patrocinium coniugii Sacerdotum suscepit, affirmat enim, coniugium rem tam sanctam & bonam esse, vt cum eo quis possit ascendere sacrum Episcopatus thronum, sicut supra sententias ipsius annotauimus. Nec tamen nihil damni dedit narratio illa Epiphanii, quantumuis reuera totius antiquitatis historiæ repugnet. Externa enim species sanctitatis facile oculos hominum perstringit, vbi à norma verbi Dei discessum fuerit. Ita Socrates libro quinto, cap. 22. narrat, se in Thessalia cognouisse, hanc consuetudinem, quod qui vxorem suam post adeptum clericatum cognouisset, ordine abdicabatur. Et illam consuetudinem dicit inde fuisse ortam, quod Theodorus quidam clericus amatoria quædam poemata edidisset. Et addit quidem, consuetudinem illam irrepsisse et in Thessalonicam, Macedoniam, & Hellada. Sed diserte dicit, consuetudinem illam esse ἴδιον, h. e. diuersam & dissentientem a reliquis Ecclesiis. Nam

Chrysostomus contra Epiphanium coniugium Sacerdotum defendit.

Mos Thessalorum de coelibatu.

Inquit,

inquit, in Oriente omnes, qui γνώριμοι celebres sunt, etiam Episcopi, εἰ καὶ βούλοιντο οὐκ ἀνάγκῃ νόμου, hoc est, si ipsis ita visum fuerit, proprio arbitrio, seu spontanea voluntate, non autem legis aliqua necessitate abstinent. Multi vero illorum, inquit, ipso tempore Episcopatus & (sicut Nicephorus addit) ipso Episcopali munere fungentes, in Episcopalibus ædibus liberos multos ex legitimis coniugibus susceperunt. Sed cum per certamen Iouiniani, in Latina Ecclesia doctrina de coniugio, præsertim quod ad sacerdotes attinet, valde esset perturbata, sicut ex Ambrosii & Hieronymi scriptis appatet, & in quibusdam etiam locis Græciæ, Nicena constitutio inciperet labascere, sicut ex Socrate ostendimus: Hanc occasionem hostis coniugii ratus fuit, sibi non esse negligendam. Cumq; antea sicut ex historiis ostendimus, legem de cœlibatu Sacerdotum aliquoties per Doctorum disputationes, per priuata, vt Eustachii, instituta, per Concilia quædam prouincialia, vt Eliberttanum, Arelatense, & in generali etiam Synodo Nicena, magno, sed irrito conatu tentasset: Alia via, potetia scilicet & vi negotium sibi aggrediendum existimauit, quam ad iem eam sedem sibi vtilem operam nauare posse intellexit, in qua eum sessurum sciebat, qui amorem mulierum non curaturus esset, Daniel. 11. In cuius manu pingitur calix plenus immunditia libidinis, Apoc. 17. Pontifices igitur Romanos, qui iam in alias etiam Ecclesias imperium sibi vsurpare cœperant, delegit. Syricium enim primum fuisse, qui Sacerdotibus in Occidentali Ecclesia coniugia non dissuasit sed prohibuit & interdixit, ipsorum historiæ & decreta testantur: Et ægre sane adducor, vt credam, Syricium, cui veræ historiæ meliora tribuunt testimonia, tam contumeliose contra Scripturam, & contra syncerae antiquitatis manifesta iudicia, repetitis ipsissimis veterum hæreticorum argumentis, de legitimo coniugio ita scripsisse, sicut Epistolæ decretales, quæ ipsi tribuuntur, loquuntur. Scio enim, vetustioribus etiam Romanæ Ecclesiæ Episcopis multas Epistolas suppostitias tribui. Possem etiam ostendere, Canones multo recentiores, prohibentes sacerdotibus consuetudinem coniugalem, falso tribui vetustioribus, vt distinct. 32. Vrbano primo, distin. 81. Lucio primo, distinct. 27. Calixto primo, vt falso prætextu antiquitatis imperitioribus imponant. Ita forsan Syricio, cuius aliqua fuit auctoritas, ea, quæ multo post fabricata sunt, tribuere voluerunt, vt speciem aliquam doctrinis dæmoniorum circumdarent: sed non pugnabo. Sit igitur, quoniam Gratianus cum glossatore suo ita volunt, primus auctor prohibitionis coniugij in Sacerdotibus Syricius. Si enim vel Angelus è cœlo aliquid annuntiauerit præter id, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepimus (sicut Augustinus inquit) anathema sit.

Orientales Ecclesiæ de cœlibatu & coniugio Sacerdotum.

Nicæna constitutio incipit labascere.

Per Pontifices Romanos redintegratur lex de coelibatu sacerdotum.

Syricius legem de coelibatu vrget.

Primus auctor prohibitionis coniugii Sacerdotum in Occidente.

Operæ pretium autem est audire rationes & fundamenta, ex quibus post annos à nato Christo 400. prohibitio coniugii & lex de cœlibatu sacerdotum in Pontificia Ecclesia rogata, lata, perlata, & aliis etiam Ecclesijs manifesta vi obtrusa est. Inde enim colligi poterit, an ex Scriptura, an ex vera & probata antiquitate, an vero ex doctrinis Dæmoniorum sit. Nihil enim est medium. Syricius igitur epistola 4. & eum secutus Innocentius epistola 3. expresse dicunt, se Sacerdotibus coniugatis ideo interdicere consuetudinem cum propriis suis vxoribus, vt munditiæ & pudicitiæ puritate, securi possint orare, baptizare & Sacrificium offerre. Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, hoc est, coniugali consortio: quo pudore, qua mente sacrificare vsurpabit? qua conscientia, quo merito exaudiri se credit? cum dictum sit, munda mundis, inquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sequitur, sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est, vnius vxoris virum. Non permanenti in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque

Rationes cur coelibatus sacerdotum in Ecclesia Romana decretus.

cælibatus sacerdotum Ecclesiis per Ro. Pontifices obtrusus.

rum annorum difficultate multis vndique contradicentibus, violenter tandem iugum hoc Ecclesiis Occidentalibus imposuerint. Vt enim breuitatis gratia nō singula commemoremus, satis indicii hoc est, quod post Syricium omnes ferme Pontifices vna illa lege cœlibatus perferenda occupatissimi fuerant: Quodq; ab illo tempore in tot prouincialibus Synodis, longo tempore, lex illa variis subinde modis repetita est, quibus nihil opus fuisset, si Syricii decretum cum approbatione Ecclesiæ receptum fuisset.

Quibus primum cælibatus obtrusus. Hispani. Galli. Thessali. Macedones. Aphricani. Syricius. Innocent. Leo.

Obseruandus autē est astus Pontificum, quod illis primum prouinciis legem cœlibatus sacerdotum obtruserunt, in quibus intellexerunt sparsa esse quædā eius seminaria. Quia enim in Hispaniis & Galliis antea per Elibertanum & Arelatense Concilia tentata fuerat lex ista, licet per Nicenam Synodum esset inducta & abrogata, tamen quædam seminaria ibi adhæsisse, non est dubium. Quomodo etiā in Thessaliam & Macedoniā cœperit superstitio illa irrepere, antea ex Socrate ostendimus. Et ex Monachatu Essæorum apud Ægyptios, in Aphricam contagium quoddam transiisse verisimile est. Syricius igitur ad Hispanos & Aphricanos: Innocentius ad Italos, Gallos & Macedonicos: Leo ad Thessalonicenses & Aphricanos, decretales suas Epistolas de lege cœlibatus potissimum miserunt. Iudicabant enim, illis prouinciis primum occupatis, facilem patere aditum ad expugnandas reliquas.

Carthaginēse Concilium de cælibatu. Ratio decreti est mendacium. Glossa ridicula.

Et Carthaginense quidem Concilium secundum. Canone 2. ex præscripto Syricii dicit Omnib. placet, vt Episcopi, presbyteri, diaconi, & qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus propriis se abstineant. Rationis vero loco additur manifestum & luculentum mendaciū, his verbis: vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Vnde iudicium potest fieri, quantum decretis illis tribuendum sit. Animaduertit hoc Gratianus, atq; ideo inseruit voculam (Apostoli docuerunt exemplo.) Et glossa ridicule inquit: A tempore Syricii hic vocat antiquitatem, cum ipso tempore Syricii Concilium illud celebratum fuerit. Et tamen sacerdotes Aphricanos decretum illud non statim recepisse inde colligitur, quod in quinto Concilio Carthag. adhuc repetendum fuit. Ita in Galliis Episcopi quidam, forsan quia antiquitus castrati matris Deum sacerdotes, Galli fuerant, & quia non multo ante etiam in Arelatensi Synodo hoc tentarant, sed per Nicenam synodum impediti fuerant, cupide conati fuerunt tunc Romanis Pontificib. gratificari. Sed sacerdotib. repugnātib. tot difficultates ipsis obiectæ fuerunt, quod annis amplius 200. continuis, multis & variis synodis prouincialibus, vt Agathensi, Arausicana, Auernensi, aliquot Aurelianensib. Turonensibus, Matisconensib. & Antisiodoriensibus, hoc saxū ipsis voluendum fuit. Et tamen in Turonensi secunda, Can. 9. & 15. annis post Syricium 170. Galliæ Episcopi, Archipresbyteri, Diaconi & Subdiaconi adhuc vxorati fuerunt. Imo in Antisiodoriensi 2. annis post Syricium ducentis & amplius, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, in Galliis adhuc vxores habuerunt, quæ Presbyteræ nominatæ fuerunt, Can. 21. & 22. Imo in mediis turbis, cum Gallici Episcopi in prouincialibus suis Synodis legem cœlibatus vrgerent: Saluianus Massiliensis Episcopus, vir doctissimus, circa annum 480. legem de cœlibatu expresse reprehendit, li. 5. de prouidentia Dei. Nouum prorsus, inquit, est conuersionis genus: Licita non faciunt, illicita committunt. Temperant à coniugio, & non temperant à rapina. Quid agis stulta persuasio? Peccata interdixit Deus, non matrimonia. Item, non est conuersio, sed auersio. Qui iampridem, vt fama est, opus honesti matrimonii reliquistis, tandem à scelere cessate. Alludit autem Saluianus ad Canonem illum: Non assumendum

Difficultas perferendi hanc legem in Gallia.

coniugatum ad sacerdotium, nisi premissa fuerit conuersio, quasi à labe & scelere.

Hispania repugnat legi cœlibatus.

In Hispaniis vero Tarraconensis Episcopus scribit Syricio, sacerdotes non posse adduci, vt legem cœlibatus recipiant. Et in Toletana prima, tempore Syricii, Patronus Episcopus ita præfatur: Mihi placet, primum constituta Niceni Concilii perpetuo esse seruanda, nec ab eis recedendum. Et vniuersi Episcopi mox referunt se ad gesta Niceni Concilii, in quo quid de sacerdotum coniugio statutum sit, supra ostendimus. Ac Presbyteros, Diaconos & reliquos clericos habuisse tunc vxores, patet ex Canone 4. & 7. Imo etiam post ordinationem generasse primus Canon ostendit. Dicit enim; Presbyteri & Diaconi, si post ordinationem filios genuerint, ad altiorem gradum non ascendant. Postea vero in multis Hispanicis Synodis, vt Gerundensibus, Hispalensibus & Toletanis, contumeliose tractatum fuit coniugium sacerdotum. Accessit etiam brachium seculare, per vim stabiliens legem cœlibatus. Et tamen post annos à Syricio ducentos, Isidorus, Hispalensis Episcopus, edidit regulam de vita clericorum, in qua inter cætera dicit, dist. 23. Clerici castimoniam non violati corporis perpetuo obseruare studeant, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur.

Isidorus de coniugio clericorum.

Gallis igitur tandem & Hispaniis sub iugum cœlibatus ferme missis, sensim alias etiam prouincias aggredi cœperunt Pontifices. Nam circa annum 585. Ecclesia Syracusana elegerat Episcopum, habentem superstitem vxorem & liberos. Pelagius vero confirmationem integro pene anno distulit. Sed Syracusani in proposito suo irreuocabiliter perstiterunt, vt Pelagius ipsis, ne amplius insanirent (sicut loquitur) cedere fuerit coactus, distinct. 28. vbi Pelagius non dissimulat, principalem causam legis de cœlibatu sacerdotum, esse leges Ecclesiasticas. Et distinction. 31. Gregorius narrat ante triennium, hoc est, circiter annum Domini sexcentesimum, ducentis post Syricium annis, subdiaconis Siciliæ prohibitum fuisse, vt more Romanæ Ecclesiæ, suis vxoribus nullatenus miscerentur. Addit autem Gregorius: Vsum talis continentiæ in Ecclesiis Siciliæ antea non fuisse, atque ideo istis Subdiaconis concedit vsum coniugum, sed inposterum neminem vult ordinari, nisi continentiam promiserit.

Sicilia tentata lege cœlibatus.

Memorabilis fructus legis de cœlibatu sacerdotum. Gregorius de cœlibatu.

Memorabile autem est, quod Epistola Vlrici refert, Gregorium, cum ex piscina quadam allata plusquam sexies mille infantium capita vidisset, ingemuisse, & decretum de cœlibatu tantæ cædis causam confessum, condigno illud pœnitentiæ fructu purgasse. Decreto enim illo prorsus damnato, Apostolicum illud laudasse consilium, Melius est nubere quam vri. Imo addidisse ex sui parte: Melius esse nubere, quam mortis occasionem præbere. Hæc Vlricus.

Pontifices Romani nati patribus sacerdotibus.

Et quidem ipsi sedi Romanæ præfuerunt Pontifices, ex sacerdotum coniugiis nati, distinct. 56. Bonifacius I. Felix III. Gelasius I. Agapetus I. Syluerius, Deusdedit, Theodorus, Hadrianus II. Agapetus II. ab anno Domini 492. vsque ad annum 950. Et ne de Gratiani palea dubitetur, idem confirmat etiam Platina & Volaterranus. Nec valet exceptio, quasi illi vel ex fornicatione, vel ante susceptos sacros ordines ex sacerdotibus nati fuerint. Gratianus enim cap. Cenonanense, expresse dicit: Non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis coniugiis nati, quæ sacerdotibus ante prohibitionem vbique licita erant, & in Orientali Ecclesia vsque hodie eis licere probantur.

Cum vero in Occidētali Ecclesia lex cœlibatus ita tumultuaretur, tentatæ quidem fuerunt etiam Græcæ Ecclesiæ in Thessalia præcipue, & in Macedonia, sicut de Innocentii & Leonis decretalib. supra diximus. Sed

Orientales Ecclesiæ iugum illud sibi iniici passæ non sunt, retinuerunt & defenderunt veterem libertatem: licet ex Occidentali lege cœlibatus etiam in Oriente quædam adhæserunt. Circa annum igitur 530. Iustinianus in authent. de sanctis. collat. 9. talem fecit constitutionem: clericos non aliter ordinari concedimus, nisi literas sciant, & recta fide & honesta vita sint, & neque concubinam, neque naturales habuerint aut habeant liberos, sed qui vel cœlibem vitam agunt, vel vxorem habuerunt, aut habent legitimam, & eam vnam & primam, neq; viduam neque repudiatam, &c. Et in Nouellis constit. 8. laudat Epiphanium Episcopum Constantinopolitanum, quod ex Sacerdotibus & genus & originem ducat. Romani tamen per Iustinianum tentarunt legem cœlibatus Dicit enim col. 6. se illos præferre, qui habentes vxores cum illis non cohabitant, sed cœlibatum eligunt. Et col. 9 sancit, Diaconos non ordinandos, nisi professi fuerint cœlibatum: sed hæc Græci in 6. vniuersali Synodo retractarunt.

Ecclesiæ Orientales legem cœlibatus auersatæ sunt.

Iustiniani constitutio.

Postea enim circa annum Domini 690. Græci seu Orientales videntes iugum cœlibatus Occidentalib. quibusdam Ecclesiis per vim iniectum, & legem illam subinde ad alias etiam prouincias progredi, cum quidem ante etiam in parte quadam Hellados, hypocrisis illa puritatis irrepere cœpisset, sicut Socrates narrat, & Iustinianus etiam ab Episcopis quibusdam persuasus, eo inclinasse videretur circa annum Domini 530. in Authentica: Quomodo oportet, vbi inquit: Nihil sic in sacris ordinibus diligimus, quam cum castitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui, siue fuerit, siue adhuc sit, & ipse castitatē eligat, &c. Ne igitur in Orientalibus Ecclesiis, ex huiusmodi principiis, quasi seminariis, idem accideret, quod in Occidentalibus; iudicarunt legi cœlibatus, instar gangrænæ, serpenti, mature occurrendum, idque non priuatis Doctorum disputationibus, sed publica auctoritate, & generali vniuersalis Synodi constitutione. Mox igitur post sextam generalem Synodum conuenerunt in Trullo Regii Palatii 227. patres, & inter reliquos Canones decimumtertium hac de re posuerunt, qui etiam repetitur dist. 31. Can. Quoniam.

Orientales Ecclesiæ tentatæ lege cœlibatus.

Orientalium Episcoporum Canon pro coniugio sacerdotum.

Primo aūt Canonem illum, sicut apud Gratianum extat, recitabimus, deinde ex Græco subiungemus versionem. Ita igitur Gratianus Canonē hunc refert. Quoniā in Romani ordine Canonis esse cognouimus traditum, eos, qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri, cōfiteri, quod non suis iam copulentur vxoribus: antiquum sequentes Canonem Apostolicæ diligentiæ & constitutionis sacrorum virorū, legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum connubia dissoluentes, aut priuantes eos familiaritate ad inuicem, in tempore opportuno. Quicunque ergo digni inuenti fuerint subdiaconali ordinatione, aut diaconali, aut sacerdotali; hi nullo modo prohibeantur, ad talem ascendere gradum, quo vxoris suæ cohabitatione, nec ēt tempore ordinationis suæ profiteri castitatē cogantur, quod abstinere debeant à legalis vxoris familiaritate. Item, oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus, vt à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones aliquos presbyterorū & diaconorum priuare contactu & cōmunione legalis vxoris suæ, deponatur. Similiter & presbyter aut diaconus, qui religionis causa vxorem suam expellit, excōmunicetur; si vero in hoc permanserit deponatur. Multis modis obscure & incommode redditus est hic Canon. quod arbitror nō tam à Gratiano factum, quā ab alus Pōtificiis postea, quibus Canon ille fuit tanquā sudes in oculo. Ideo studio se verba eius, quasi per ludibrium diuexarunt, vt Canon dicere videretur:

Canon, sicut extat apud Gratianum.

Sacerdotes Romanæ Ecclesiæ profiteri, quod copulentur vxoribus non suis. Nam & in Tomis Conciliorum prorsus expunxerunt, & omiserunt illum Canonem. Cromerus vero disputat, non esse genuinum.

Sed in Græco Nomocanone extat, citatur à Nilo Thessalonicensi, interpretantur eum Gentianus, Heruetus & Perionius etiam. Ego simplicem versionem ponam, additis alicubi Græcis vocabulis, vt emphasis rectius expendi possit. In hanc igitur sententiam Græcus Canon loquitur: Quoniã in Romana Ecclesia (ἐν τάξει κανόνος) loco Canonis seu decreti, traditũ esse cognouimus (μέλλοντας ἀξιοῦσθαι) vt ii, q digni habendi sunt ordinatione diaconi vel presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, se deinceps cum vxorib. suis non congressuros seu cõcubituros (συνάπτωνται) Nos sequentes (ἀρχαίῳ) veterem Canonẽ (ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως) Apostolicæ, sinceræ, exquisitæ & ordinatæ constitutionis, legitimas sacrorum virorũ (συνοικέσια) cohabitationes coniugales ẽt ex hodierno die inposterũm (καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν) valere, ratas & firmas esse (ἐῤῥῶσθαι) volumus. Nullo modo eorũ cum vxorib. propriis (συνάφειαν) coniunctionem seu copulationẽ dissoluentes, aut ἀποστεροῦντες fraudãtes eos (κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας) consuetudine coniugali, quæ conuenienti tempore fiat. Itaque si quis dignus inueniatur Hypodiaconi, Diaconi aut presbyteri ordinatione, is minime prohibendus est ad hunc gradum ascendere, ideo quod cum legitima vxore συνοικῶν cohabitet. Nec tempore ordinationis suæ (ἀπαιτείσθω) postuletur ab eo, seu cogatur, vt profiteatur (ὡς ἀποστήσεται) quod abstinere velit aut debeat legitimo congressu cum propria vxore, non autem indiscriminatim cum vxorib. suis coniunctionem habebunt, sed vicis suæ tempore abstinebunt. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, diaconos & Sacerdotes post ordinationem, consuetudine cum legitimis suis vxoribus priuare, deponatur: Similiter & qui ordinantur, si vxores suas prætextu pietatis abiiciant, excommunicentur.

Canon Græcus.

Expenduntur verba Græci Canonis.

Multa in hoc Canone sunt consideranda. Non enim hoc tantum dicunt Orientales, quod Constitutiones & Canones Romanæ Ecclesiæ de lege & voto cœlibatus Sacerdotum non velint recipere, sed rationem addunt grauissimam, quia scilicet Romanæ illæ constitutiones pugnent contra veterem Canonem Apostolicæ constitutionis, vbi diserte cautum est: Ne prætextu religionis consuetudo coniugalis sacerdotibus prohibeatur, Canone Apost. 5. Et eo ipso, quod Canonem illum de consuetudine coniugali, sacerdotibus licita, vocant ἀρχαῖον ex antithesi notant, Romanum Canonem de lege & voto cœlibatus esse νεαρὸν, nouitium, sicut Socrates etiam eum appellat. Similiter etiam eo ipso, quod hunc Canonem de coniugio Sacerdotum affirmant esse Apostolicam constitutionem, negant, Romanæ Ecclesiæ constitutiones de cœlibatu sacerdotum esse Apostolicas. Ac ideo merito dicunt, se, repudiato Romanæ Ecclesiæ decreto, veteri Canoni Apostolicæ constitutionis velle obsequi, hoc enim significat ἐξακολουθεῖν. Et quia Epiphanius ausus fuerat disputare: Canonem illum de consuetudine coniugali sacerdotibus permissa, non esse ἀκριβῆ, hoc est, minus sincerum (sicut interpres reddidit) seu minus exactum & exquisitum. Patres illi confirmãt, in eo Canone esse Apostolicam ἀκρίβειαν: hoc est, Apostolicam sinceritatem exactam & exquisitam. Ac diligenter obseruetur, Epiphanii dis-

Epiphanius sententiam Synodus refellit.

putatio

putationem de Canone cœlibatus Sacerdotum, in generali Synodo publica auctoritate esse reiectam & explosam. Quod vero Latini contenderunt, Apostolos temporis tantum gratia Canonem illum posuisse, vt progressu temporis emendaretur, hoc Patres illi negant: Dicunt enim, Apostolicam illam constitutionem esse sinceram & exquisitā, & in posterum etiam debere valere. Et tandem ex hoc fundamento decretum faciunt: Coniugium nequaquam debere impedimento esse, quo minus is, qui idoneus est ad sacros ordines assumatur & euehatur, & à nemine tēpore ordinationis exigendum esse votum cœlibatus: Imo depositioni & excommunicationi subiiciunt, si quis vel legē cœlibatus Sacerdotibus imponat, vel si quis in sacris ordinibus constitutus, prætextu pietatis & religionis, consuetudinem coniugalem abiiciat. Quod dicunt de cōuenienti tempore consuetudinis coniugalis, respiciunt ad locum Pauli, 1. Cor. 7. qui in præcedentibus explicatus est. Nam & Paulino verbo (ἀποστεροῦντες) vtuntur. Gratianus vero eo loco peregrina verba ex secunda synodo Carthaginensi infarsit: Qui altari ministrant, debent in omnibus esse continentes, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare.

Porro licet hoc modo Orientalis Ecclesia libertatē coniugii Sacerdotum, contra Occidentales recte defenderet, aliquantulū tamen etiam in Oriente, tunc à prioribus institutis recessum, & Occidentalibus aliquid concessum fuit. Nam in eadem synodo, Can. 3. dicunt: Quia Romana sedes, quod ad Sacerdotum coniugium attinet, summum ius, Cōstantinopolitana vero ἐπιείκειαν seruauit: nos ex duobus illis medium cōponamus, &c. Atq; inde factum est, quod eos, qui vel ad secundas nuptias trāsierunt, vel qui viduam, repudiatam, ancillam, meretricem duxerunt, noluerunt in posterum ad Sacerdotium admittere, Can. 3. Et quod 13. Can. Sacerdotibus concedunt, hoc Episcopis negant. Nam in 12. Canone Episcopum iubent à propria vxore secedere post ordinationem. Et Can. 48. vxor Episcopi in Monasterium detruditur. Quod cum Nicæna synodo, & cum Apostolico Can. 5. expresse pugnat, vbi tam Episcopis, quā reliquis Sacerdotibus vsus coniugii non tantum permittitur, sed Episcopus prætextu religionis vxorem abiiciens, deponitur, & excōmunicatur. Ex eadē etiam mixtura in 6. Canone Constantinopolitano decernūt, vt deinceps, Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, post ordinationem non liceat coniugium cōtrahere. Quia anim dicunt (deinceps) ergo antea licuit. Ne tamen laqueum videantur cuiquam iniicere, permittunt & suadent, vt qui continere non possunt, vxores ducant, priusquam ordinentur, quam cautionem etiam hodie Græci vsurpare dicuntur. Et inde Sigismundus Baro scribit, apud Moscouitas sæpe eodem die vnum & eundem vxorem ducere, & mox postea ad gradum diaconatus ordinari.

Aliquid de cœlibatu in Orientales Ecclesias irrepsit.

Episcopis cōiugio interdictum.

Cum itaq; hoc modo (accedente etiam Imperatorum auctoritate, sicut in Can. 3. patet, qui in Oriente tunc sedem Imperii habebant) lex cœlibatus ex Orientalibus Ecclesiis excussa esset, & Iustiniani Authenticæ correctæ: Romani Pontifices, ab[l]ata omni spe, quod Orientem etiam lege illa sua occupare possent, constituerunt in reliquis Occidentis Ecclesiis, coniugio sacerdotum proscripto, legem cœlibatus strenue vrgere. Et astute Canonem Cōstantinopolitanum ita interpretari cœperunt, quasi Oriente tantum excepto, totus Occidens legi cœlibatus subiectus esset. Ita enim Stephanus II dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi, matrimonio copulantur, istius autem Ecclesiæ vel Occidentalium, nullus sacerdotum à Subdiacono vsq; ad Episcopum licentiam habet coniugiū sortiendi. Quasi vero aliud esset Euangelium in Oriente, & aliud in Occidente. Atque Orientalium traditionem con

In Occidentalibus Ecclesiis lex cœlibatus vrgetur.

Stephanus secundus.

ſtat eſſe Apoſtolicam, Scripturæ ſcilicet, veræ etiam & purioris antiquitatis. Qualis vero & vnde ſit Occidentalis traditio, prohibens coniugium, Paulus nominatim explicat, 1. Tim. 4. & Ignatius in epiſt. ad Philadelphienſes, ſicut ſupra dictum eſt.

Exigeret autem ordo hiſtoriæ, vt porro oſtenderemus, quibus artificiis, & quantis difficultatibus lex de cœlibatu Sacerdotum, reliquis etiam Occidentis Eccleſiis obtruſa ſit. Sed quia inſtituti noſtri non eſt integras hiſtorias contexere, breuiter tantum quædam annotabimus, quando & quomodo, lex iſta Angliæ, Hyberniæ, Germaniæ, Poloniæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Eccleſias, magnis turbis & diuturnis difficultatibus inuaſerit.

Et in ſingulis hoc obſeruetur, quod Euangelium, quando primo in iſtis locis plantatum fuit, non attulerit ſecum legem de cœlibatu Sacerdotum, ſed quod multo poſt, Sacerdotibus in illis prouinciis, ab initio Euangelii habentibus vſum coniugii, lex iſta impoſita & ſuperſeminata fuerit, tanquam zizania inter triticum. Iure enim hic etiam illud Tertulliani valebit: Quod primum verum, adulterinum autem quod poſterius.

Britannia conuerſa quando.

Britanniam igitur ſeu Angliam omnium prouinciarum primam Chriſti nomen recepiſſe, Sabellicus auctor eſt. Doctores enim Eccleſiarum Britannicarum numerantur, inde ab anno Domini 170. & vlterius, & tamen, per multas annorum centurias, Britannia legem cœlibatus Sacerdotum ignorauit. Circa annum vero Domini 600. Auguſtinus Monachus Romanus, à Pontifice Gregorio miſſus fuit in Angliam, vt Romanas traditiones Eccleſiis Britannicis inferret, ſed huic Epiſcopi & doctores Britanniæ fortiter primo ſe oppoſuerunt. Atque ideo, licet cœlibatus Sacerdotum pars non poſtrema eſſet Romanarum traditionum: Auguſtinus tamen ille cum videret coniugium Sacerdotibus Britanniæ viſitatum eſſe, non ſtatim prohibitionem coniugii ipſis obtruſit. Sed orſus ab aliis pompaticis ceremoniis, homines primum in admirationem Romanæ ſedis adduxit, poſtea ſenſim & ipſe & ſucceſſores eius fundamenta legis de cœlibatu Sacerdotum, variis artificiis cœperunt ſubſtruere, partim mirificis encomiis caſtitatis, quam in ſolo cœlibatu conſtituebant, partim introducta in Angliam hypocriſi Monachorum Benedictinorum.

Tentata lex cœlibatus in Anglia. Auguſtin. Monachus.

Brituualdus Ludenſis Epiſcopus. Beda.

Circa annum vero Domini 714. Brituualdus Ludenſis Archiepiſcopus, in Synodo tentauit Sacerdotibus coniugium prohibere, ſed non potuit hoc obtinere. Interea Beda contra coniugium Sacerdotum diſputabat (mortuus enim eſt anno 734.) vt diſtinct. 31. Sacerdotibus, vt ſemper valeant altari aſſiſtere, ſemper ab vxoribus eſt abſtinendum. Poſt Bedam vero Monachorum declamationibus & hypocriſi, Clericorum coniugiũ in magnum contemptum apud vulgus adductum fuit. Odo igitur Cantuariẽſis Epiſcopus, circa annum Domini 950. magno tumultu Sacerdotum nuptias hæreticas iudicãdas decernebat. Sed quia vana erat, ſine verbo Dei & ſine viribus, inſania, Dunſtanus ſucceſſor Odonis, alia via rem aggrediẽdam iudicauit. Et operæ pretium eſt obſeruare, cum diſputationibus, declamationibus & hypocriſi, nõ poſſent legem cœlibatus & prohibitionem coniugii inuehere, quibus tandem rationibus hoc perfecerint. Monachi ſparſerant fabulam, Gabrielem Angelum in charta quadam 12. articulos ſignatos detuliſſe, quod coniugium Sacerdotum non eſſet tolerandum, mox Dunſtanus Romam ad Pontificem proficiſcitur, & inde redit in Angliam anno 960. horribili bulla Ioannis 13. ornatus, qua ipſi dabatur ſumma auctoritas, vt Sacerdotes Britãnici vel vxores abiicerent, & votum cœlibatus ſuſciperent, vel omnibus prorſus Eccleſia-

OdoCantuarienſis.

Dunſtanus.

Fabula de 12. articulis Gabrielis Archãgeli. Minæ Pontificis ad Anglos.

ſticis

fibus prouentibus exuerentur. Adiunxit vero sibi Dunstanus etiam brachium seculare Regis Edgari, vt si claue nõ posset soluere, gladio nodum illum dissecaret. Cumque sacerdotes legitimas suas vxores nollent abijcere, Dunstanus ipsos eo titulo, quasi essent vasa fornicationum, ab Ecclesiis cathedralibus expulit. & Monachos Benedictinos in ipsorũ locum substituit, vnde nomen Canonicorum regularium ortum, ad hunc vsque diem durat. Multis vero bonis tyrannis illa displicebat. Ortæ igitur fuerunt magnæ turbæ in regno Angliæ, circa annum 975. ita vt causa presbyterorum eiectorum, ad delectos iudices deferenda esset, qui cum Vintoniæ in Monachorum conclaui, in frequenti consessu ea de re agerent, & iam maior pars decerneret presbyteros esse restituẽdos ad pristinos honores: ecce subito vox audita est: Non bene sentiunt, qui presbyteris fauent. Verum quia imago Christi de cruce pendentis, quæ ibidem prostabat, ita fecit eam reddidisse vocem, ita fides habita est oraculo, vt presbyteri causa ceciderint, & turba omnis sedata sit. Hæc Polydorus, libr. sexto Angliæ historiæ, qui addidit multos tunc existimasse, Phœbi magis quã Dei oraculum illud fuisse, hoc est, hominum fraude, non Dei nutu editũ. Inde Canutus rex, circa annum Domini 1020. Sacerdotes eo quod vxorati essent, ex templo Buriensi, substitutis Monachis, eiecit, idem postea Eduardus fecit in collegio Oxoniensi.

Gladius Regis Edgari.
Sacerdotia Angliæ traduntur Monachis Benedictinis.
Turbæ in Anglia propter legem cœlibatus ortæ.
Vox incerto auctore prolata litem diremit.
Canutus Rex.

Sed circa annum 1097. cum rex VVilhelmus, accepto annuo tributo, presbyteris coniugatis vxores relinqueret, & reliquis potestatem faceret contrahendi matrimonium: Anshelmus Cantuariensis se opposuit, & in synodo Londinensi, anno 1102. Sacerdotibus vxores prohibuit. Variæ in illa synodo disputationes fuerunt: quibusdam mundissimum hoc visum fuit, quibusdam vero periculosum, ne, dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles, ad Christiani nominis summum dedecus, inciderent. Ac mox anno sequẽti, publicis querelis ad Anshelmum delatum fuit, loco prohibiti coniugii cœpisse per totam Angliam regnare vitium Sodomiticum, & ex clero contagium illud etiam ad Laicos serpere. Anshelmus nouis edictis hoc reprimere studuit, sed frustra, cum remedium diuinitus institutum prohiberet. Cum vero ne hac quidẽ ratione prohibitio cõiugii ab omnib. reciperetur, Anshelmus causam ad Romanum Pontificem detulit, à quo missus Ioan. Cardinalis in Synodo Londinensi, Pontificia auctoritate coniugium Sacerdotum denuo prorsus damnauit, anno 1125. Sed mirabili iudicio Dei, sequenti nocte cum scorto in lecto deprehensus, captus fuit. Cumque Episcopi postea, anno 1129. illam Cardinalis sentẽtiam executioni mandandam, à Rege Henrico flagitarent, is accepta à Clero pecunia, permisit ipsis siue vxores, siue mulieres. Missus igitur tandem, Albertus Ostiensis ab Innocentio, anno 1133. coniugium Sacerdotum in perpetuum proscribit ex Anglia. Et tamen postea etiam, multi eruditi Sacerdotes in Anglia, legitimas vxores & liberos habuerunt, quos recenset Balæus 3. Centuria 10. Reliqui, qui vxores dimittebant, & easdem loco concubinarum recipiebant, tolerabantur.

Reddita Sacerdot. Angliæ vxores.
Anshelmus cœlibatum sacerdotum propugnat.
Synodus Londinensis.
Sodomiam parit lex cœlibatus.
Ioan. Cardinalis dãnans coniugia sacerdotum cum scorto captus.
Albertus Ostiensis.

Hæc ex Balæi Centuriis, qui ex certis historicis ea descripsit, collecta, pro ratione instituti nostri, hoc loco breuiter annotare volui. Et grata nobis debet esse illa historia. Manifeste enim ostendit, Christum Euangelium quidem suum Britanniæ intulisse, circa annum salutis ducentesimum & illud per ministros tam coniugatos, quam cœlibes propagasse. Post quingentos vero demum annos, prohibitionem coniugii à Romanis Pontificib. cœpisse eo inuehi, sed maximis certaminibus, per quadringentos annos continuos & amplius, vere Romanensibus artificiis fabulam illã actam, nõ gladio Spiritus, quod est verbũ Dei, sed Monachorum

hypocrisi, & clamoribus, Pontificum bullis, Regum gladiis, & Satanæ præstigiis. Hoc enim præcipue in historia Anglicani cœlibatus obseruandum est, quibus epicherematis, lex Pontificii cœlibatus, Ecclesiis Britannicis obtrusa sit. Inde enim statui potest, ex cuius Spiritus officina, talia non argumenta, sed epicheremata profecta sint.

Hybernia Episcopi coniugati.

De Hyberniæ Ecclesiis, Bernhardus in vita Malachiæ scribit, quod vsque ad suam ætatem Episcopi ibi fuerunt vxorati. Et nominatim dicit in sede Archiepiscopali Hyberniæ Armachana, ante Celsum, qui Bernhardi tempore vixit, octo viros vxoratos & literatos sedisse, qui ob vitandum laqueum voti cœlibatus, ordinationem à Romanis Pontificibus noluerunt petere. Et Malachias primus legem cœlibatus sacerdotum in Ecclesiis Hyberniæ inuexit circa annum Domini 1130. sicut scribit Bernhardus.

Malachias.

Porro quia Bulgaria inter Vngariam & Græciam sita est, Romani Pontifices eam Occidentalibus Ecclesiis adiungere conati sunt, & populum hypocrisi externa cœperant dementare. Nam circa annum Domini 860. distinct. 28. Bulgari Nicolaum primum consulunt, vtrum presbyterum, habentem vxorem, debeant sustentare & honorare, an vero a se proiicere. Illis Nicolaus ita respondet, vt ostendat, se non re ipsa tantum, sed disertis etiam verbis Paulo contradicere. Paulus enim dicit: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum. Nicolaus vero Bulgaris respondet, presbyteros coniugatos valde reprehensibiles esse, sed tamen posse tolerari, sicut Christus Iudam inter suos discipulos tolerauit, & sicut Deus solem suum facit oriri super bonos & malos. Sed sacerdotes Bulgari per Episcopos suos, Guntherum & Theodogutum, Nicolao isti acriter se opposuerunt, & tyrannidem ipsi obiecerunt. Cumque Pontifex sua tonitrua, & fulgura ipsis minitaretur, ostenderunt, se bullas non multum timere. Successor vero Nicolai, Adrianus secundus circa annum Domini 870. tres Legatos, Syluestrum, Leopardum & Dominicum, misit ad Bulgaros, vt ibi in Ecclesiis omnia ad normam Pontificiam instituerent, & adduxerunt illi secum Sacerdotes Latinos, sed Bulgari expulsis Latinis Sacerdotibus Græcos retinuerunt, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ tandem se rursus adiunxerunt.

Bulgari.

Nicolai primi responsum Bulgaris datum de sacerdotibus vxoratis.

Adriani II. in Bulgariā legationes.

Sed ad Patriam Germaniam venio, quæ, vt natio mascula, ab initio recepti Euangelii, ad Hellebrandum vsque per annos nongentos, & amplius coniugium sacerdotum defendit & vsurpauit, ac iugum cœlibatus sicut postrema recepit, ita prima proiecit. Irenæus enim, qui scripsit circa annum Domini 180. testatur, suo iam tempore celebres in Germania Ecclesias fuisse: & fidem earum simplicem, nihil continentem præter ea, quæ in Scripturis sacris tradita sunt, quæque in capitibus Catecheseos habemus, describit, libro 1. Vnde verisimile fit, quod dicitur: Crescentem, quem Paulus scribit in Galliam abiisse, 2. Timoth. 4. Moguntiæ docuisse fidem Christi. Hilarius etiam Episcopus vxoratus, circa annum Domini 350. narratur scripsisse ad Episcopos Germaniæ primæ & secundæ, & nominatim dicitur ad Vvormatiensem Episcopum scripsisse de quodam Euphrate Agrippinensi Arriano. Ambrosius etiam ad quandam Germaniæ Reginam Fridgildam scripsisse dicitur. Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum, testatur, se in Treuirensi Ecclesia (vbi ante etiam Athanasius latuerat) versatum, & ibi dicitur cum Ruffino, Bonoso & Florentio, κατηχητῶν magistros audiuisse. Et ex Germanica illa Schola Catheche̅seos, prodiit explicatio in symbolum Apostolicum, quæ Cypriani titulo fertur, sed à Ruffino conscripta est. Vnde post Irenæum, de doctrina & fide Ecclesiarum Germanicarum statui potest. Ex illo etiam loco, Hieronymus epistolam scripsit ad duos illos Germaniæ Sacerdotes, Sunionem & Fridelum, qui

In Germania Euangelium quando.

Irenæus.

Crescens Moguntiæ docuit.

Hilarius ad Germaniæ Episcopos.

Ambrosius

Hieronymus.

Treuiris schola Catecheseos.

cum

enim audissent, Hieronymum Hebraicæ linguæ peritum esse, petierāt depravata quædam loca in Psalmis restitui. Tantopere hoc Hieronymo placuit, quod exclamat in Epistola: Quis hoc crederet, vt Barbarus Getarum sermo Hebraicam quærat veritatem, & dormitantibus, imo contendentibus Græcis, ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutetur? &c. Et quia sermonis Getarum meminit, quasi distinguens eum ab Idiotismo Treuirensi, hoc est, Germaniæ Cisrhenanæ: In media igitur Transrhenana Germania videntur duo illi sacerdotes fuisse. Nō diu enim post Hieronymū, Clodoueus, Rex Francorum, circa annum Domini 440. fidem Christianam publice suscepit, & in prouinciis suis eam propagauit. Et Bonifacius fidem Christi in Germania inuenit, non attulit. Historiæ enim manifeste testantur, ab annis octoginta, ante Bonifacium, collapsam fuisse disciplinam Ecclesiasticam Francicis Ecclesiis. Ergo antea & verum doctrinam, & piam disciplinam habuerunt.

Sermo Geticus in Germania.

Clodoueus.

Bonifacius.

Cum igitur sexcentos ferme annos Germania fidem Christi professa esset tempore Bonifacii, & longe post, legem cœlibatus sacerdotum adhuc ignorauit. Non enim gregarii seu plebei tantum sacerdotes matrimonia habuerunt in Germania, sed præcipui etiam Episcopi. Nam Bonifacius circa annum Domini 730. inuenit Gehelibum (quem alii Gebilionem appellant) Episcopum Moguntinum, cuius pater Geraldus ante ipsum Moguntiaci Episcopus fuerat. Auentinus libro tertio, pagina 314. Hedio ex vetustissimis diplomatis ostendit, Paschalem Episcopum Curiæ Rhetorum, circa annum 760. in ipso Episcopatu habuisse legitimam vxorem, cuius adeo ipsum non puduit, vt voluerit, nomen ipsius in principio quorundam diplomatum addi & exprimi, & quidem honesto titulo, quod esset Antistita seu Episcopa Curiēsis. Auentinus libro quinto, pagina quingentesima & septuagesima quarta, de Hellebrandi tempore scribens, inquit, circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germaniæ illa ætate publice vxores, sicut cæteri Christiani, habebant, & filios procreabant, sicut in instrumētis donationum, quæ illi templis, Mystis, Monachis fecere, inuenio, vbi hæc nominatim cum coniugibus testes citantur, & honesto vocabulo presbyterissæ nuncupantur, imo Hieron. Gebuilerus Pontificius nostri temporis Scriptor fatetur, sicut etiam Balæus idem annotauit, tempore Henrici 4. circa annum Domini 1070. in Gallis, & in Germania circiter 24. Episcopatus fuisse, in quorum diœcesi à superioribus ordinibus, ad infimum clericum vsq; coniugati fuerunt, & Nicolaus primus, circa annum Domini 865. scribens ad Rathulfum Episcopum Argentoratensem, matricidæ cuidam imponit certam pœnitentiam, vt post quadriennium possit quidem communionis gratiam accipere, oblationes vero non offerat ante alterum septennium. Fuit ergo presbyter, quia offerendi potestatem habuit. Et tamen Nicolaus addit, à propria vero & legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat.

Primi Episcopi Germaniæ coniugati fuerunt.

Geraldus Moguntinus.

Paschalis Curiæ Rhetorum Episcopus coniugatus.

Antistita seu Episcopa.

Presbyterissa.

Euangelium igitur Christi ab Apostolorum statim tempore in superioribus Germaniæ partibus susceptum, non iniecit sacerdotibus Germanicis laqueum cœlibatus, seu prohibitionem cōiugii. Ab initio enim suscepti Euangelii per annos ferme mille, coniugium sacerdotum non tantum vsitatum sed honorifice habitum & defensum fuit in Germanicis Ecclesiis, sicut ex illis, quæ iam recitauimus, patet.

Videamus iam, quando, per quos & quibus artificiis lex cœlibatus in Germanicis Ecclesiis tentata, quantisq; non tam difficultatibus, quā totius imperii concussionibus, tādem per vim intrusa sit. Circa annum igitur Domini 700. ob Regum negligentiam & crebra bella, magna licētia Ecclesias in Francia inuaserat: sacerdotes, canes & scorta alebant, luxu

Quando & per quos lex cœlibatus in Germaniam inuecta sit.

& auaritia perditi, inquit Auentinus. Non multo post venit ex Anglia in Germaniam Vinofridus, qui perspecto statu Ecclesiarum in Francia Romam pergit, rem omnem ad Gregorium secundum defert. Is Vinofridum sacræ Philosophiæ Magistrum Germaniæ gentibus designat, & Pontificio diplomate illi demandat prouinciam docendi Francos, & a malis talibusque sacerdotibus purgandi, Anno 719. Idibus Maii. Qui pe biennium mandatis strenue defunctus, Romam reuertitur, & Vinofridi nomine in Bonifacium mutato, Episcopus creatur, & conceptis verbis in scita Pontificum per Germaniam propaganda iurat, Anno 72[illegible]. pridie Calendarum Decembris. Verba iuramenti extant apud Auentinu, pagina 288. Atque diplomatis Pontificiis ad Reges & Episcopos Germaniæ ablegatur. Dignum autem est obseruatione, quod Bonifacius ille, cum tale mancipium Pontificis factus esset, vt, Nauclero teste, condiderit flagitiosum illud capitulum, distinction. 4. Si Papa, non statim primo congressu ad Romanorum Pontificum placita sicut iurauerat, Germanos obligare ausus fuit. Multi enim se ipsi opponebant, quod afferret dissentanea Apostolorum doctrinæ: vt Sydonius, Virgilius, Adelbertus, Claudius, Clemens, Scotus. Ideo Gregorius scribens ad Episcopos Bauariæ, non audet primo suas traditiones offerre, sed illa ipsa fundamenta doctrinæ Christianæ repetit, quæ intelligebat in Ecclesiis Germaniæ tunc recepta & vsitata esse. Ita enim inquit apud Auentinum, pagina 290. Controuersiæ secundum Christi seruatoris nostri legem & placita Euangelii, Paulique legati Christi scita, cognoscantur. Et in fine addit: Nemo se perfectum, nemo iustulum nemo sanctulum esse confidat. Tota vita Christiani pœnitentia est, & bellum. Imbecilles & homines sumus, omnes egemus clementia Dei. Sed contradicentibus sub alia specie expulsis, mox sub prætextu reformationis prauæ vitæ sacerdotum, doctrinæ etiam mutatio tentata est, & Pontifices suum fermentum admiscuerunt. Noui enim Episcopi ad Canonum statuta alligabantur, & mandatur ipsis, vt ex Romanæ sedis doctrina populum informent apud Nauclerum, pagi. 786. & sequenti. Hinc Gregorius secundus mandauit, Baptismum citra mortis necessitatem non esse administrandum, nisi in festo Paschatis & Pentecostes. Mox Gregorius tertius addidit: Quisque fidelis pro suis mortuis vere Christianis licite potest offerre, debetque presbyter eorum facere memoriam, Nauclerus pagin. 787. quod diligenter notetur, oblationes pro mortuis in Ecclesiis Germanicis per annos ferme septingentos non fuisse, sed per Bonifacium primo introductas. Sed ad historiam cœlibatus reuertamur.

Vinofridus Anglus in Germania.

Capitulum distin. 40. si Papa, est Bonifacii huius.

Gregorii literæ ad Bauaros.

Baptismi administratio quando.

Gregor. III. Oblationes pro defunctis, quando in Germania.

Inter capita igitur reformationis Ecclesiarum in Germania per Bonifacium, non postremum erat lex cœlibatus, seu prohibitio coniugii sacerdotum. Sed quia Bonifacius animaduerterat, Germanos à vagis libidinibus abhorrere, amantes vero, reuerentes & tenaces esse legitimi fœderis coniugalis, sicut ipse Bonifacius apud Nauclerum, Tomo secundo, pagin. prima, scribit; in antiqua Saxonia, si virgo in paterna domo stuprata, vel matrona fuerit adulterata, strangulatam cremant, & super fossam sepulturæ corruptorem suspendunt, aut cingulotenus vestibus succisis flagellant, castæq; matronæ pungunt de villa in villam, donec interimāt, &c. Pontifex igitur non ausus fuit sacerdotibus Germanis primo aditu legitimum coniugium prohibere. Sed Gregorius secundus hoc tantum mandauit Bonifacio, Epistola 3. Ne digamos in sacerdotum ordinem cooptaret. Gregorius vero tertius de reformatione sacerdotum, quos fornicatores & adulteros esse acceperat, ita scribit ad Episcopos Bauariæ: Nemo scorta aut concubinam alat. quisque aut caste viuat, aut vxorem ducat, quam repudiare fas non esto, Auentinus pagin. 290. Sed post hunc

Germani in sensilibidinibus vagis & amantes cōiugii.

Antiquorū Saxonum animaduersio seuera in scortationes & adulteria.

Digamis interdictū sacerdotiū in Germania.

cum

Zacharias prohibet coniugium sacerdotum in Germania.

cum Bonifacius à Zacharia Pontifice peteret consilium, quid agendum sibi esset, si inueniret sacerdotes fornicarios & adulteros: respondet Zacharias, Dominus dicit: Sacerdotes mei semel nubant. Et Apostolus vnius vxoris virum vult. Et hoc ante susceptum sacerdotiū vti licitum est, nam à die suscepti sacerdotii, etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Item quomodo plures vxores habere præsumunt, quibus nec vnam concessum est, post concessum ministerium, attrectare? Ita quidem Zacharias. Sed dignum obseruatione est, quod illud de prohibitione coniugii sacerdotum Bonifacius vel non ausus fuit Germanis proponere, vel non potuit obtinere; Extat enim descriptio Synodi à Carolomanno conuocatæ: Anno Domini 742. & à Bonifacio celebratæ, apud Auentinum, pagina ducentesima & nonagesima secunda, & apud Naucleum pagina 791. ibi prorsus nulla fit mentio prohibitionis coniugii sacerdotū, quam Zacharias mandauerat. Et post illud etiam tempus sacerdotes in Germania vxoratos fuisse ostendimus. Sed hoc tunc statutum fuit: Sacrificuli adulteri scortatores, sacris opibus nequaquam alantur. Item, sacerdos scortator, libidinisque mancipium, in carcere pane & aqua pastus, pœnas luat. Et nullus in domo sua subintroductam mulierem habitare permittat, &c. Interea vero Bonifacius ita concionabatur, vt oblique ad cœlibatum alluderet: sacerdotes debere cupiditatibus imperare, libidines refrenare, voluptates spernere, &c. Et Zacharias postea cum videret, lege & mandato, se non posse prohibitionem consuetudinis coniugalis apud Germanos obtinere, scribit Ecclesiis Galliæ & Franciæ, Anno 743. precario vel consulendo proponens, vt in posterum cœlibes ad sacerdotium assumant. Hæc enim sunt eius verba: Si Bonifacio dicto audientes eritis, & castos ab omni Venere sacerdotes vobis delegeritis, quemadmodum iure diuino præscribitur, & nostro munere functus Bonifacius frater noster prædicat, omnibus formidolosi eritis Barbaris. Auentinus pag. 296.

Bonifacius eam prohibitionem nō audet publicare.

Sacrificuli scortatores, adulteri.

Cœlibes ad sacerdotia euchendos.

Circa idem vero tempus diuus Virgilius ex Hybernia ad Reges Franciæ venit, cum Dabda Græco sacerdote. Cumque Hybernici & Græci coniugium sacerdotum tunc probarent & defenderent, Bonifacius quæsiuit occasionem, vt Virgilium expelleret. Et quia Virgilius Philosophiæ peritus, de Antipodibus alicubi disputarat, hanc occasionem Bonifacius Philosophiæ ignarus arripuit. Et Zacharias rescripsit: Virgilium Philosophum a templo Dei & Ecclesia depellito, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus. Ita Bonifacius quidem per annos 36. variis modis coniugium sacerdotum in Germaniæ Ecclesiis attentauit, sed tamen prohibitionem eius & legem cœlibatus non potuit in Germanicas Ecclesias in vniuersum inuehere. In secundo Tomo Conciliorū referuntur sane Cōcilia quædam in Germania celebrata, in quibus coniugium sacerdotibus prohibitum legitur. Sed insignem & manifestam fraudem, imo luculentum crimen falsi deprehendi in scriptione Concilii Moguntiaci, Anno 813. Ibi enim 10. Canon ita legitur: Clerici castimoniam inuiolati corporis perpetuo conseruare studeant. Quod cum legerem primo, videbam non poni legem necessariam, sed tradi consilium, vt studeant continentiæ Clerici. Cum vero attentius totum illum Canonem perlustrarem vidi Concilium Moguntinum in illo Canone nihil aliud agere, quā quod regulam Clericorum ex Isidoro (quæ repetitur dist. 23. c. His igitur) ad verbum transscribit. Sed cum regula illa Clericorum expresse ita habeat, sicut etiam in Hulderici Epistola citatur: Clerici castimoniā inuiolati corporis perpetuo cōseruare studeāt, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur, Rhapsodi Conciliorū (cū reliqua ad verbum ex ca. His igitur describātur) illam particulā, de matrimonio clericis concesso, astu

Virgilius è Francia pulsus à Pontifice.

De Antipodibus.

Causa falso prætexta persecutioni.

Crimen falsi commissum in descriptione Concilii Moguntiaci.

Regula Clericorum Isidori.

te, ne

te, ne dicam perfide & ſcelerate, luculento crimine falſi expunxerunt & omiſerunt. Atq; hinc ſtatuatur, quantum fidei Rhapſodiis illis tribuendum ſit. Eadem enim fide etiam, cap. Quoniam, &c. in Tomis illis omiſerunt. Ita etiam VVormacienſi Concilio inſerti ſunt Canones, transſcripti ex ſecundo & quinto Carthaginenſi, de prohibitione coniugii ſacerdotum, cum tamen poſtea & Hellebrandi etiam tempore ſacerdotum coniugium in Germania vſitatum fuerit, ſicut ſupra oſtendimus.

Certamen Nicolai primi, & Hulderici Auguſtani, de prohibitione coniugii ſacerdotum.

Memorabilis autem eſt hiſtoria certaminis inter Nicolaum primum, & Huldericum Epiſcopum Auguſtanum, de prohibitione coniugii ſacerdotum, circa annum 860. Et ne quis cauilletur, Epiſtolam Vlrici a noſtris confictam eſſe, mentionem eius facit, & argumentum exponit Æneas Syluius in ſua Germania. Et reperta eſt, ante mota ſeculi huius certamina, in Bibliotheca quadã Hollandiæ. Vide Hedionem, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro 8 capite 12. Et ne nominis æquiuocatio Lectorem turbet: alius eſt Vdalricus Auguſtanus, quem Auentinus ſcribit mortuum eſſe, anno 973. Hunc vero Huldericum Æneas Syluius ſcribit mortuum, anno Domini 900. ætatis 83. Et digna eſt Epiſtola illa Hulderici, quæ extet & legatur in Eccleſia. Melius enim, quam omnes illorum temporum hiſtorici, oſtendit, quibus argumentis res vtrinque acta ſit, & pro coniugio, & contra coniugium ſacerdotum. Non autem hoc loco integram illam Epiſtolam, quæ alias extat, adſcribemus, ſed argumenta tantum in vtramque partem excerpemus, retentis ipſius Vlrici verbis. Nicolaus igitur diſtinct. 32. capit. de illo clerico, reprehendens Odonem Epiſcopum Viennẽſem in Galliis, eo quod ipſius auctoritate ſubdiaconus Aluericus vxorem duxerat, decretum fecit: Nulli vnquam Clericorum, exceptis Lectoribus & Cantoribus, vxorem habendi licentiam dandam eſſe. Et decretum illud ad Germanicas etiam Eccleſias miſit, atq; executionem eius Epiſcopis mandauit. Huldericus vero non tantum recuſat hoc facere, ſed oſtendit, quibus argumentis ſacerdotes Germaniæ coniugium ſuum defenderint, quia ſcilicet, Primo, in veteri Teſtamento Dominus ſacerdoti coniugium conſtituit. Secundo, non legitur hoc in nouo Teſtamento interdixiſſe. Tertio, Chriſtus & Paulus affirmant, non omnes poſſe capere conſilium continentiæ. Quarto, Paulus diſerte dicit, ſe non habere præceptum Domini de cœlibatu. Quinto, Paulus expreſſe dicit, Epiſcopi & Diaconi ſint vnius vxoris viri. Sexto, Paulus ſine exceptione dicit, propter fronicationem vnuſquiſque habeat ſuam vxorem. Item, melius eſt nubere quam vri. Septimo, citat Canonem Apoſtolorum: Nec Clericus vxorem propriam ſub obtentu religionis abiiciat. Octauo, citat Decretum Syluestri, quod ſtatuit, vxorem Diaconi à ſacerdote benedicendam eſſe. Quod Decretum Pontificii in ſuis conſiliorum tomis, ſicut alia quædam, expunxerunt. Nono, allegat regulam Clericorum, quæ extat diſtinctio 23. Clericus ſit pudicus, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderatus. Decimo, quia Nicæna Synodus ſacerdotibus coniugium liberum permiſit. Vndecimo, Paulus dicit: Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. Nam & qui vxores habent, poſſunt eſſe, tanquam non habentes: Et qui nubunt, poſſunt in Domino nubere, hoc eſt, ſicut ipſe explicat, in cõtrahendo matrimonio nihil, quod Dominus prohibeat, attẽtare. Duodecimo, dicit, præceptum cœlibatus ſacerdotum eſſe oneroſum & importabile, contra Euangelicam inſtitutionẽ & ſancti Spiritus dictationem, contrarium tam veteri, quam nouo Teſtamento. Chriſtus enim dicit: Qui poteſt capere, capiat. Iſti vero dicunt: Qui non poteſt capere, feriatur anathemate. Item, dicit eſſe morbum, imo peſtilentem prauitatem intentionis, fatuam & turpem ſuggeſtionem, doctrinam Phariſaicam, perniciosum hæreſis decretum: Imo hæreſin, quam cœci duces cœ-

Argumenta quibus Germaniæ Epiſcopi ſuum coniugium defenderunt.

corum in Eccleſiam Dei introducant, manipulum zizaniæ, & commentum totius inſaniæ, imo eſſe ſpiritus illos erroris, & doctrinas dæmoniorum prohibentium nubere. Decimotertio, fructum cœlibatus Pontificii admodum graphice depingit, & allegat ſententiam Auguſtini: Nullum tam graue facinus, quin admittendum ſit, vt deuitetur peius. Multi vero aſſentatores, hominibus, non Deo, pro falſa ſpecie continentiæ placere volentes, grauiora committunt: Patrum ſcilicet vxores ſubagitant, maſculorum ac pecudum amplexus non abhorrent, in quouis ſanctiſſimo ordine conſtituti, alienis vxoribus non dubitant abuti. Cumque quidam Epiſcopi & Archidiaconi, ita præcipites ſint in libidinem, vt neque adulteria, neque inceſtus, neque maſculorum (proh pudor) turpiſſimos amplexus ſciant abhorrere, tamen caſta clericorum coniugia dicunt ſibi fœtere, & ab eis iubent & cogunt clericos abſtinere. Et dicunt, honeſtius eſſe pluribus occulte implicari, quam aperte in hominum vultu & conſcientia, cum vna ligari. Sed væ vobis Phariſæi, qui omnia facitis propter homines. Item, Clerici dum licita vnius mulieris conſortia (Phariſaico furore deuicti) relinquere cogũtur, fornicatores & adulteri, & aliarum prauitatum turpiſſimi miniſtri efficiuntur. Et quod flendo cernimus, omnes in ſupradictis ſæuiunt ſceleribus. Inde tantum Eccleſia Dei ſcandalum, tantum clerus deſpectum patitur. Ne igitur Eccleſia, vnica Domini Sunamitis, adulterinis diutius vſa maritis, regale ſacerdotium, per irrecuperabile à ſuo ſponſo Chriſto auellatur diuortium, extirpanda eſt Phariſaica illa doctrina ab ouili Dei. Hæc omnia ſunt Hulderici verba.

Fructus cœlibatus Pontificii.

Secundo, argumenta aduerſariorum prohibentium ſacerdotibus coniugium, recitat & refutat Huldericus. I. Clerici debent ſe caſtrare propter regnum cœlorum. Paulus dicit, ſe de cœlibatu præceptum Domini non habere, conſilium autem dare. Et Chriſtus dicit: Non omnes hoc conſilium capere poſſe. II. Sine caſtimonia nemo videbit Deum. Reſpondet: Caſtimonia non eſt tantũ in virginali flore, ſed ẽt in coniugali coniunctione. III. Prætenderunt ſpeciem externam ſanctitatis & puritatis in cœlibatu coram hominibus. Reſpondet: Potius deberent nobis perſuadere, vt in conſpectu eius, cui omnia nuda & aperta ſunt, magis erubeſcamus peccatores eſſe quam in conſpectu hominum mundi. Nam qui hominibus placent, apud Dominum confuſi ſunt, ſecundum Pſalmiſtam. IV. Oppoſuerunt exemplum aliorum cœlibum ſeu continentium, & inde ipſi Epiſcopi clericos coniugatos in deſpectum deduxerunt. Ad hoc argumẽtum dupliciter reſpondet Vlricus: Non debetis præſumere de donis veſtris, nec propterea alienum ſeruum iudicare. Deinde dicit, falſam eſſe ſpeciem continentiæ, ſub qua fœdiſſimæ libidines lateant, &c. V. Allegarunt exemplum Gregorii Magni: Sed hoc refutat oppoſita narratione de capitibus ſex millium infantum, quam ſupra recitauimus. VI. Illud Pauli, propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, ſpecialiter ad laicos pertinere. Mentiuntur hypocritæ, inquit Vlricus. Nam illud Apoſtolicum dictum vere nullum excipit, &c. VII. Maritum vnius vxoris de Eccleſia interpretati ſunt. Sed Vlricus hanc deprauationem ita refutat, Quia Paulus addit, qui ſuæ domui præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiam Dei curabit.

Argumenta prohibentium coniugium ſacerdotum.

Tertio, in illa Hulderici Epiſtola etiam hoc obſeruandum eſt, quomodo inter ipſa certamina, aliquid tamen de lege cœlibatus ſubinde adhæſerit, & ipſa ſenſim quaſi per cuniculos irrepſerit. Nam ex verbis Vlrici manifeſte colligitur vſque ad illud tempus in Germania Epiſcopos monuiſſe tantum, imo rogaſſe Clericos (his enim verbis vtitur) vt ſi poſſent, ſtuderent continentiæ, non autem iuſſiſſe, multo minus coegiſſe.

Aliquid legis de cœlibatu inter dimicationes ipſas tamẽ adhæſis

Nicolaum

in Germania.

Nicolaum vero & quosdam Episcopos imperiosa quadam violentia cœpisse iubere & cogere. Et illum quidem laqueum Germania libertatis amans, mascula responsione per Huldericum tunc quidem excussit. Sed tamen ex illis certaminibus duo hæc adhærescere cœperunt, sicut Vlrici verba ostendunt. Primo, Quia Episcopi cœlibes Clericos coniugatos despiciebant, & in contemptum apud alios etiam adducebant; multi non idonei ad cœlibatum, externam speciem continentiæ coram hominibus affectabant. Secundo, Quidam cum assumerentur ad sacerdotium, sua sponte, vel manu, vel ore votum faciebant continentiæ. Et illi postea ad exequendum votum ex debito, sicut Vlricus inquit, confirmabantur, aut ab ordine deponebantur. Sed tamen liberum tunc erat ordinandis, non vouere. Dicit enim Epistola, sacerdotes huius voti nescios, omnino scias non esse cogendos.

Initio rogati sacerdotes sunt continentiæ studere post iussi.
Duo mala ex his certaminibus nata.
Simulatio continentiæ.
Votum continentiæ.
Ordinandis liberum erat non vouere.

Has obseruationes ex Hulderici Epistola ipsius verbis annotare volui. Totam enim historiam de coniugio sacerdotum in Germania clarius illustrant, quam multorum historicorum de istis temporibus prolixæ scriptiones. Tantum autem Vlricus graui, solida, mascula, & vere germana sua responsione effecit, quod ex illo tempore libertas coniugii sacerdotum in Germania intemerata mansit, per annos ferme ducentos, vsq; ad Hildebrandum. Scribit enim Balæus 2. Centuria 12 circa illa tempora fuisse in Germania cœnobia Monialium nobilium, vnde exire & honeste nubere poterant, excepta Abbatissa. Et addit, Monachos & Canonicos Hulderici Augustensis potuisse vxores ducere vsque ad Hellebrandi tempora. Bruschius etiam annotat, circa annum Domini 950 plures Monachos cœnobii Fuldensis, sub Abbate, Hadamario, matrimonia contraxisse.

Monialium & Monachorum coniugia in Germania.
Monachi Fuldenses coniugati.

Nec tamen destiterunt Romani Pontifices, practicis Italicis coniugium sacerdotum Germaniæ attentare. Et circa annum millesimum, Brunonem Augustensem Episcopum subornarũt, vt is Hulderici Epistolam, qua se premi sentiebant, contrario decreto cœlibatus irritam faceret. Sed is, sicut ex Bruschio Balæus secundus. Centuria 43. annotat, ideo miserabiliter cæsus fuit, amputatis pedibus, manibus, & capite.

Infectantur Pontifices porro coniugia sacerdotum Germaniæ.
Bruno Augustensis Episcopus occiditur quod coelibatum suasit.

Postea circa annum Domini 1050. cum haberent Pontificem natione Germanum, Leonem Nonum, hominem simplicem, illum instigarunt, vt in synodo Moguntinensi cum quadraginta Episcopis coniugia sacerdotum prohiberet & damnaret, existimantes, Germanos à populari suo facilius passuros, sibi laqueum cœlibatus iniici. Et tunc quidem Germania non habebat Huldrichum aliquem, qui se opponeret. Nicetas vero Abbas Græcus, edito scripto, coniugium sacerdotum contra Pontificias illas damnationes defendit. Quia vero magno conatu Pontificia cohors contra Nicetam hunc scripsit, & hæreticum ipsum declarauit, dist. 31 cap. Omnino: apparet, Nicetam illum non in Græcia vixisse, nec pro Græcis scripsisse, quorum sacerdotibus coniugia sine aliqua Occidentalium contradictione libera erant, sed si non in Germania, certe in aliqua Ecclesia Occidentali hæsisse, & pro coniugio sacerdotum Occidentalium scripsisse. Nam ex Auentino ostendimus, Dabdam Græcum sacerdotem in Sueuia ministerio Ecclesiastico functum. Certe Leo Nonus Nicetæ huic Latine respondit: Nec Græcos in Orientali Ecclesia existentes audebant hæreticos proclamare, propterea quod coniugium sacerdotum probarent & defenderent. Ergo Occidentalis Ecclesiæ membrum fuisse hunc Nicetam verisimile est.

Leo IX. Germanus, coelibatum vrget.
Nicetas coniugia sacerdotum tuetur, & hæreticus declaratur.

Post Leonem, Nicolaus secundus, Presbyterorum vxores primus concubinas iudicauit, & nuptias eorum fornicationes. Ac quia ex Nicetæ scripto animaduerterat, homines plus moueri eruditis scriptis, quã nu-

Nicolaus secundus.

dis &

tis & imperiosis mandatis seu prohibitionibus, excitauit Petrum Damianum, Episcopum Hostiensem, vt is publico aliquo scripto coniugium sacerdotum damnaret, præsertim cum eo tempore etiam Auxentius Mediolanensis coniugio sacerdotum patrocinaretur; sed irrita erant hæc omnia. Sacerdotes enim Germaniæ, illo tempore nihilominus publice vxores habebant & liberos procreabant, sicut cæteri Christiani, inquit Auentinus.

Petrus Damianus insectator coniugii sacerdotum.

Auxentius Mediolanensis.

Gregorius igitur septimus (quem Germani vero & fatali nomine Hellebrandum, hoc est, Titionem infernalem appellarunt) videns, sacerdotibus Germaniæ, nec disputationibus, nec Conciliis, nec mandatis, nec prohibitionib. coniugium posse eripi, cogitauit, cœlum terræ potius miscendum esse quam Germaniæ Ecclesiis hanc libertatem relinquēdam. Fulmen itaque execrationis expediuit, atq; illud primum in aliquot imperii principes, & in ipsum denique Imperatorem vibrauit, quos cum fatali quodam successu solio deiecisset, & totum imperium perfidia, bellis, rapinis, incendiis, & cædibus turbasset, iudicauit, opportunum & fatale hoc tempus esse, quo miseram turbam sacerdotum ex possessione sancti, casti, & honorabilis coniugii, quam vsurpatione annorum ferme mille præscripserant, semel in perpetuum deturbare posset. Præuidebat enim, turbatis & exterritis omnibus nullum Carolomannum, nullum Huldericum futurum, qui patrocinium coniugii sacerdotum, vel suscipere auderet, vel sustinere posset. Ac si ex historiis consideretur, quam profligatum diaboli organon Hellebrandus iste fuerit, quali temporum ac rerum statu, quam truculenta tyrannide, & quam funestis turbis, coniugium sacerdotibus Germaniæ extorserit, non opus erit disputare, an ex Deo vel ex hominibus illud sit: manifestum enim erit, simpliciter ex diabolo esse. Sed historiam illam de virtutibus Hellebrandi, quæ alias nota est, & aliunde peti potest, hoc loco non repetemus. Tantum igitur ea, quæ ad cœlibatus historiam pertinent, breuiter annotabimus. Et ex diligenti historiarum collatione deprehendi, tragœdiam illam hoc modo & ordine ab Hellebrando contra coniugium sacerdotum in Germania actam: statim initio Pontificatus circa annum 1072. antecessorum suorum Leonis & Nicolai decreta de lege cœlibatus, quorum ipse rogator & architectus fuerat, strenue cœpit vrgere, missis huc illuc ad Episcopos Germaniæ literis, vt legem illam clericis suis persuaderent. Nam in Epistola ad Constantienses ita scribit: Misimus Episcopo vestro Othoni literas exhortatorias, per quas iniunximus illi, vt castitatem (hoc est, cœlibatum) Clericorum studiose prædicandam susciperet. Episcopi vero illud, quia contra Scripturam contra Decreta veræ antiquitatis, & contra vetustissimam Germanicarum Ecclesiarum consuetudinem erat, facere recusarunt. Præcipue vero Constantiensis Episcopus grauiter se Pontifici opposuit, sicut testatur Epistola Hellebrandi ad Constantienses, quæ extat apud Nauclerum, Tom 2 pagin. 140 Ex qua etiam colligitur, Hellebrandi decretum duo hæc capita comprehendisse. Primo, vt clerici, qui vxores haberent, eas dimitterent. Secundo, vt, qui adhuc cœlibes essent nullas vxores ducerent. Hæc enim sunt verba Epistolæ illius: Episcopus vester palam Clericis suis iussioni nostræ contraria permisit, ita. vt qui mulierculas (intelligit autem legitimas vxores) habuerant, retinerent, & qui non habeant, illicita temeritate subintroducerent (hoc enim verbum subintroducendi, quo Nicenus Canon illicita mulierum contubernia notauit, Hellebrandus iste ad legitimum coniugium detorsit.) Episcopum etiam Argentoratensem huic Pontificis machinationi restitisse scribunt.

Greg. VII. Hellebrandus fulmine anathematis sacerdotum coniugia disjicit.

Hellebrandus organon diaboli.

Narratio tyrannidis Hellebrandi qua sacerdotibus Germaniæ coniugia eripuit.

Epistola Hellebrandi ad Constantienses.

Summa decreti Hellebrandici.

Argentoratensis Episcopus.

Sed Hellebrandus cum videret, se hac ratione non posse Germaniam

sub

Hellebrando refragatur. Conc. Romanum. Decretum Concilii contra coniugium.

ſub iugum cœlibatus mittere, manifeſtam vim adhibendam iudicauit. Romæ igitur Concilium centum & decem Epiſcoporum congregauit, anno 1074. vbi cum prius Imperatorem fulmine ſuæ execrationis ſolio deturbaſſet, & ſubditos ab obedientia abſoluiſſet, hoc etiam decretum fecit, quod Hirsfeldenſis & Nauclerus hiſce verbis deſcribunt: Vt Presbyteri vxores non habeant, habētes aut dimittant, aut deponantur. Nec quiſquam omnino ad ſacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque cœlibem profiteatur. Hæc poſterior clauſula ideo addita fuit, quia antea (ſicut ex Epiſtola Vlrici. & ex Epiſtola Gregorii ad Conſtantienſes oſtenſum eſt) in Germania Clericis, quando ad ſacerdotium aſſumebantur, liberum erat pro ratione doni cuiuſque, vel continentiam promittere, vel licentiam contrahendi & vſurpandi coniugii retinere. Auentinus decretum illud Hellebrandi his verbis deſcribit, pagin. 603. Sacerdotem, qui vxorem habeat rem diuinam non facere, eius ſacrificia ſummopere à populo, ne contagione polluantur, euitanda. Neque illis vllo pacto decimas & huiuſmodi donatiua tribuenda eſſe. Et pagin. 564. Sacerdotes coniugatos Hellebrandus Nicolaitas appellat, inceſtus condemnat, curia ſacerdotum mouet, &c. Vincentius, lib. 29. cap. 45 Gregorius, celebrata Synodo, vxoratos ſacerdotes à diuino officio remouit, & laicis Miſſam eorum audire interdixit. Decretum vero illud Hellebrandi non communi more publicabatur, ſed ſcribebat ipſe non Epiſcopis tantum & ſacerdotibus, ſed mandabat laicis etiam, vt illud ſuum decretum ſtrenue exequerentur, ſicut Nauclerus ſcribit. Auentinus rem ita narrat, pagin. 564. Pontifex ſcribit Cæſari, Ducibus, Principibus, maxime Bertholdo, & Rudolpho, VVelphoni, Alberto, & vxoribus horum, ac mulieribus, cæteriſq;, quoſcunq; idoneos credidit: Item Epiſcopis, ſacrificulis, & ipſi etiam populo, vt ſacerdotes coniugatos, velut ſceleratos & impios, deuitent, eorum ſacrificia, colloquia, ſermones, conuiuia, haud aliter, quam contagionem fugitent, illos ſalutare, reſalutareve maximam impietatem eſſe docet, iis parere, & reditus Eccleſiaſticos reddi vetat, &c. Et quia terribilis factus iam erat Pontifex ab execratione Imperatori intentata, eodem fulmine Epiſcopos etiam terruit. Conſtantienſi enim clero & populo ita ſcribit apud Nauclerum: Apoſtolica auctoritate omnibus præcipimus, vt Epiſcopo veſtro, ſi ſedi huic rebellis extiterit, nullam obedientiæ reuerentiam exhibeatis, neque id animæ veſtræ perniciem eſſe putetis. Ab omni enim ſubiectionis illius iugo, beati Petri auctoritate vos abſoluimus, &c. Hoc epicheremate Epiſcopis os obturatum fuit, ſed clericorum cœtus in Germania, aduerſus hoc decretum Hellebrandi vehementer infremuit, clamitans, hominem plane hæreticum & veſani dogmatis eſſe, qui oblitus ſermonis Domini (quo ait: Non omnes capiunt verbum hoc, qui poteſt capere, capiat: Et Apoſtoli: Qui ſe non continet, nubat: Melius eſt enim nubere, quam vri) violenta exactione homines viuere cogeret ritu Angelorum, & dum conſuetum curſum naturæ negaret, fornicationi & immundiciæ frena laxaret. Quod ſi pergeret ſententiam confirmare, malle ſe ſacerdotium, quam coniugium deſerere, & tunc viſurum eum, cui homines ſorderent, vnde gubernandis per Eccleſiam Dei plebibus, angelos comparaturus eſſet. Hæc ſunt Hirsfeldenſis verba, quæ ideo adſcripſi, vt inde coniectura fiat, ex quibus fundamentis Germanici ſacerdotes coniugium ſuum defenderint.

Vincentius.

Promulgatio decreti Hellebrandi in Germania contra ſacerdotum coniugia.

Hellebrandi in Epiſcopos Germaniæ tyrannis.

Indignatio cleri Germaniæ in Hellebrandum.

Hirsfeldenſis.

Clerici Ger. destituti auxilio & patrocinio

Hiſce argumentis Epiſcopi plerique, Conſtantienſis exemplo territi, nihil mouebantur, ſed Pontificis decretum, qui aſſiduis legationib. hoc vrgebat, additis diris ſuis execrationibus, executioni mandari ſtudebat. Moguntinus vero (recito Hirsfeldenſis verba) conſiderans, non paruo

conſti-

[illegible] hanc operam, vt tanto tempore inolitam consuetudinem [illegible]deret, clericis suis ad dimidium anni deliberandi spacium dedit, hor[illegible] quod necessario faciendum esset, sponte facerent. Exacto [illegible] spacio, Synodum indicit Erphurdiæ, cuius hæc erat propositio, vt Clerici sine omni tergiuersatione in præsentiarum aut coniugium [illegible] aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Illi e contra multas [illegible] afferebant, quibus ostendebant, decretum illud irritum haben[illegible] præterea addebant preces & supplicationes. Moguntinus contesta[illegible] voluntatem propriam a Pontifice ad hoc compulsum, non posse [illegible] quam decretum illud exequi. Clerici videntes, nihil argu[illegible], nihil supplicationibus profici, egressi, tanquam ad consultandum [illegible] ineunt, vt in synodum non redeant, sed iniussi omnes in do[illegible] discedant. Nonnulli clamitabant, melius sibi videri, vt in syno[illegible], ipsum Episcopum, priusquam execrabilem in eos senten[illegible] promulgaret, cathedra Episcopali deturbatum, merita morte mul[illegible] insigne monumentum ad posteros transmitterent, ne quis de[illegible] successorum talem sacerdotali nomini calumniam struere moli[illegible] Episcopus hæc eo machinari animaduertens, pollicetur, se prima [illegible] Romam missurum & daturum operam, vt Pontificem, si [illegible] ratione, ab hac sententiæ austeritate deduceret. Hæc acta sunt [illegible] 1074. Hæc vero à Moguntino ad Hellebrandum relata, furorem i[illegible] mitigarunt.

[illegible] sacerdotes vero multi alij boni viri institutum illud Hellebran[illegible] [illegible] quod nouum esset, Scripturæ & veræ antiquitatis [illegible] contrarium. Ita enim Vincentius scribit lib. 26. c. 45. Gregorius [illegible] sacerdotes a diuino officio remouit, & Laicis Missam eorum [illegible] interdixit, nouo exemplo, & (vt multis visum fuit) inconsiderato [illegible] sanctorum Patrum sententiam. Sed Hellebrandus, qui, [illegible] scribit pag. 364. iactitabat, se quodcunque, vt liberet, li[illegible] posse, quique in Epistolis publice gloriabatur, etiamsi [illegible] ipsum Cæsarem abrogauerit, tamen non se metui oportere, vtpote, qui er[illegible], & a Christo Petroque acceperit potestatem, vt soluat li[illegible] que iubeat. Curiensem Episcopum anno 1075. ad Moguntinum misit cum mandatis, quibus ei sub interminatione gradus & ordi[illegible] præcipiebat, vt presbyteros omnes, qui intra suam diœcesin essent, cogeret, aut in præsentiarum coniugibus renuntiare, aut se in perpetuum [illegible] ministerio abdicare. Moguntinus mense Octobri Synodum [illegible] congregat, vbi cum prohibitionem coniugij sacerdotum promulgare & exequi vellet, exurgentes Clerici ita eum verbis confutabant, ita manibus ac totius corporis gestu in eum debacchabantur, vt se [illegible] vita [illegible] synodo excessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, [illegible] sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano Pontifici relinquendum, vt causam, quam ipse toties inutiliter [illegible], quando vellet, & quomodo vellet, per[illegible] Hirsfeldensis & Nauclerus.

[illegible] vero 1076. in festo Pentecostes Concilium celeberrimum fuit Vvor[illegible] omnes Episcopi Galliæ & Germaniæ, ac propter a[illegible] Imperatorem, Hellebrandum [illegible] scelerum [illegible] & conuicium deposuerunt. [illegible] quæ in ipsius a[illegible], fuit & hoc, sicut Auentinus [illegible] pag. 570. Ma[illegible] separat, scorta publicis connubium, stupra adulteria, in[illegible] præfert connubio, &c. Huic Decreto etiam Italiæ Episcopi, [illegible] subscripserunt. Sed Pontifice execrationem in Impe[illegible] repetente, Episcopi plerique metu Hellebrandi non præstiterunt

Episc. [illegible] Episcopus Moguntinus. [illegible] Moguntinum in synodo Erphordensi, [illegible]

Multi alij Hellebrandi institutum [illegible]

Scelerata arrogantia & superbia Hellebrandi.

Mandatum Pontificis ad Moguntinum.

Moguntinum Synodo [illegible] vita [illegible] ab [illegible]

Conc. VVormatiense Hellebrandum Pontificatu deponit.

Pontificis [illegible]

[illegible] effulminasset, sacerdotum etiam coniugia circa annum Domi[illegible] [illegible] denuo damnauit, atque ea principum præda exposuit, hoc enim [illegible] extat distinct. 32. Eos qui post diaconatum vxoribus vacare vo[illegible], ab omni sacro ordine remouemus, officioque & beneficio Ec[illegible] [illegible] decernimus. Quod si ab Episcopo commoniti non se cor[illegible], Principibus indulgemus licentiam, vt eorum fœminas manci[illegible] [illegible]. Post illum Paschalis idem decretum repetit, cumque Hen[illegible] Quintum in parricidium contra parentem Imperatorem armas[illegible] [illegible] parricidam istum facile obtinuit vt is in Comitiis Northusanis, [illegible] Episcopis & Principib. quibusdam, coniugia sacerdotum, sub titulo [illegible] Nicolaitarum politico etiam Imperij decreto, damnaret. Atque [illegible] factum fuit, quod postea Principes brachio (vt loquuntur) seculari [illegible] sequendum sumpserunt decretum Calixti, factum circa an[illegible] [illegible], quod reperitur distin. 27. Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, [illegible] concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus in[illegible], contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiũ[illegible] iudicamus. Atque ita demum politica coactione sub Henrico Quinto, [illegible] vnicus filius esset Pontificum instinctu in Patris & Imperatoris [illegible] [illegible], sacerdotibus in Germania coniugium vi publi[illegible] [illegible] est, sicut etiam Polydorus lib. 5. de Inuent. scribit, quod cir[illegible] annum Domini 1100. sacerdotibus adempta fuerint coniugia. Ac te[illegible] idem versiculi, eo tempore sub Calixto scripti, sicut annotat Ba[illegible] pagina 175.

O bone Calixte, nunc omnis clerus odit te,
[illegible] presbyteri poterant vxoribus vti:
Hoc destruxisti postquam tu Papa fuisti,
Ergo tuum merito nomen habent odio.

[illegible] est vera historia, ex certis Scriptoribus collecta, de iugo cœliba[illegible], quomodo illud Ecclesiis Germaniæ impositum tandem fuerit, in [illegible] consideretur, per quos, quibus artificiis, quantis certaminibus & [illegible], per integros quadringentos annos, in Germania fabula illa pro[illegible] coniugij acta sit, luce clarius apparebit, esse ipsissimam doctri[illegible] dæmoniorum.

[illegible] breuissime iam addemus, quomodo & quando reliquis etiam Septentrionalibus Ecclesiis Pontifices legem istam cœlibatus obtrusé[illegible], quod eo procliuius tunc ipsis erat perficere, subiugatis potentissi[illegible] prouinciis Italia, Anglia, Gallia, Germania. Accedebat & hoc, quod [illegible] doctrinæ Ecclesiasticæ in scholis Christianis circa annum 1140. [illegible] cœpit, admixto Philosophiæ & humanarum traditionum fermen[illegible], inde scholastica Theologia non multo post progenita est. Publice enim [illegible] in scholis Oxonij, Parisiis, & alibi, inter cætera etiam de cœlibatu [illegible] coniugium sacerdotum cœptum fuit disputari, sicut ex Trithe[illegible] [illegible] annotat. 2. Centur. 74. Tunc etiam Pontifices Romani im[illegible] [illegible] cœperunt de coniugio sacerdotum loqui. Nam anno centu[illegible] Secundus rationem prohibitionis coniugij hanc reddit: Cum sacerdotes [illegible] Domini, & sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indi[illegible] est, eos cubilibus & immunditiis deseruire. Alexander Tertius ex[illegible] de Clericis coniugatis: Cum simul voluptatibus & carnalibus [illegible] [illegible] Ecclesiastici obsequiis vacare non valeant, ob immun[illegible] [illegible] indigni sunt Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis.

[illegible] Tertius distinct. 81. cap. Miguntii, statuit, sacerdotes coniuga[illegible] [illegible] esse qui Sacramenta vel administrent, vel accipiant, [illegible] [illegible] suggerant. Consideret autem Lector hæc decreta, ad

decreta & acta contra coniugia sacerdotum confirmat.

Paschalis.

Politico decreto coniugium prohibetur.

Henric. V. parricida in patrem impius, Pontific. mancipium coniugia sacerdotum sustulit in Germania.

Septentrionales regiones.

Scholastica Theologia.

Contumeliosis sermonibus coniugium sacerdotum [illegible].

[illegible] II.

Alex. III.

Lucius III.

blasphemias veterum hæreticorum contra coniugium, & ad Canones Gangrenses, & palpare poterit esse doctrinas dæmoniorum.

Cœlibatus Poloniæ sacerdotum.

Circa annum igitur 1190. Clemens Tertius misit Petrum quendam Capuensem Cardinalem in Poloniam, quæ ante ducentos annos & amplius (scilicet anno 965.) fidem Christi amplexa fuerat, vt inter reliquas Cleri reformationes, etiam legem cœlibatus ipsi proponeret. Et post annos 20. Henricus Episcopus Gnesnensis, sacerdotes Poloniæ sub iuramento coegit legitimas vxores abijcere, sicut Polonorum Chronica narrant.

Bohemiæ sacerdotes. Petrus Cardinalis.

Illustrissimus & reuerendissimus Princeps, Georgius Anhaltinus, ex Bohemorum Chronicis (qui circa annum Domini 910. Christiani facti fuerant) hæc verba transscribit: Anno Domini 1196. Petrus Cardinalis in Bohemiam veniens, dum Scholasticos voluit ordinare, a Sacerdotibus & Prælatis prope occisus fuit, ideo quod Sacerdotes iubebat vxores a se dimittere.

Greg. IX. Suecia. Gotia.

Circa annum 1230. Gregorius Nonus misit VVilhelmum Cardinalem in Sueciam, vbi per annos 400. ante fides CHRISTI prædicata fuerat. Cardinalis vero legati prima intentio & cura fuit in Concilio Scheningensi, reuocare Suecos & Gothos a schismate Græcorum, in quod Presbyteri & Sacerdotes, ductis publice vxoribus, consensisse videbantur, effecitque, cooperantibus Rege Erico, & Birgero duce, vt, abiuratis coniugibus, cœlibatum amplecterentur. Transgressores vero huius statuti, omnibus prouentibus priuauit, grauibusque censuris ac iudicio seculari subiecit. Hæc Ioannes Magnus lib. 19. quæ verba diligenter notentur, quod Sacerdotes publice vxores duxerint. Et tamen Balæus 4. Cent. ex Saxone Grammatico annotat, quod circa idem ferme tempus Rex

Daniæ sacerdotibus coniugia Regis [illegible] concessa.

Daniæ, Pontificalos decimas execratus, sacerdotibus coniugia decreuerit, & illorum facta, sibi expleto Pontificii ministerio, sufficere, prædicarit. Clementem III. etiam scribit excommunicasse Danorum plebem, eo quod legem cœlibatus nollet recipere, sed sacerdotibus legitima coniugia permitteret.

Testantur itaque etiam Septentrionales historiæ, doctrinam Euangelii & fidem Christi, cum primum susciperetur, non intulisse in illas prouincias legem cœlibatus, sed permisisse & approbasse honesta sacerdotum coniugia: Post multos vero annos demum a Romanis Pontificibus non sine magnis turbis & certaminibus eo inuectas doctrinas dæmoniorum, prohibentium & soluentium nuptias.

Lateranens. concil. Canon [illegible] no. III.

Cum vero Ecclesias Occidentales iam omnes sub iugum prohibitionis coniugii misissent, tandem sub Innocentio Tertio in Lateranensi concilio Canone 14. ita statuerunt: Qui secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, illi, si in fornicationes lapsi fuerint, grauius puniantur, cũ legitimo matrimonio vti possunt. Sed quare decretum illud non fecerunt seu seruarunt, postquam prohibitione coniugii totius Occidentis Ecclesias funestis calamitatibus turbarent, & foedissimis obscœnitatibus deformarent, nisi quod implendum erat 17. ca. Apocalypsis. Et tamen ex illo canone colligitur, adhuc circa annum 1220. in quibusdam regionibus copulam coniugalem sacerdotibus vsitatam fuisse. Sed non iudico, operæ pretium esse, posteriorum etiam temporum historiam de cœlibatu hoc loco texere, tunc enim Satan prorsus solutus fuit. Apoc. 20.

[illegible]

Illud vero prætereundum nõ est, quod etiam postquam vi publica lex cœlibatus iam late esset lata, ut scilicet ad sacros ordines nemo admitteretur, qui continentiam promitteret, seu votum perpetui cœlibatus emitteret, Episcopi tamen in Germania ad nostra etiam vsque tempora

promissionem illam seu professionem & votum cœlibatus expresse & solenniter ab ordinandis non exegerunt, sicut illustrissimus & reverendissimus Princeps Anhaltinus scribit in Episcopatu Magdeburgensi & Mersburgensi nullam eius mentionem fieri solitam. Alicubi hoc tantum ordinandis dictum fuit: Si usque nunc fuistis incesti, amodo sitis casti, ubi [illegible] non honesto coniugio, sed incestis libidinibus opponitur. Quibusdam in locis hæc formula initiandis proposita fuit: Promitto [illegible] secundum Canones pro posse & nosse. In Pontificali hypodiaconis admonentur his verbis: Hactenus liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire. Quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire, sed Deo cui servire regnare est, perpetuo famulari & castitatem, illo adiuvante, servare oportebit, &c. Isthic vero Coloniensis hypodiaconis ordinandis alibi hanc formam dicunt proponi: Quicunque ad hunc ordinem accedunt, voto se continuo ligant, [illegible] & castos se mansuros. Sed in Germania ordinandi solenniter & expresse hoc non voverunt. Exemplum enim expressi & solennis voti desideratur in consecratione Monialium, ubi Episcopus Monialem consecrandam interrogat: Promittis te perpetuo virginitatem servaturam? illa vero respondet: promitto. Monachos etiam expresse votum continentiæ emittere, in professione dicens: Promitto me perpetuam servaturum continentiam, quantum humana fragilitas permittit. Ad ista vero votum continentiæ expresse & solenniter emittendum, Episcopi Germaniæ Clericos suos vel non potuerunt, vel non voluerunt adigere. Quod [illegible] historiam cœlibatus. Et tamen sub prætextu voti conscientias illaquearunt.

DE FRVCTIBVS IMPVRI APVD
Pontificios cœlibatus.

Ex quo Spiritu lex cœlibatus seu prohibitio coniugij profecta sit, obscœni, impuri, horrendi & abominandi fructus tantum non clamitant. [illegible] recitatione & commemoratione eorum animus abhorret ac [illegible] nec magnopere necessarium esse arbitror talem narrationem instituere, cum impuritas & obscœnitas Pontificij cœlibatus toti iam mundo fœteat. Pauca tamen quædam annotabimus, quomodo omnibus temporibus lex cœlibatus fœdissimas libidines invexerit: atque [illegible] semper auctorem monstrarint. Supra enim ex Epiphanio annotavimus, quomodo Nicolaus, cum cœlibatum affectaret & postea continere non posset, in promiscuas libidines, non se solum, sed multos etiam alios præcipitarit. Quos etiam fructus iuniorum viduarum temere susceptus cœlibatus tempore Apostolorum attulerit, Paulus ipse describit 1. Timot. 5. Apud hæreticos vero, qui legitima coniugia prætextu castitatis damnarunt, quam profligatis & abominandis libidinibus omnia fuerint inquinatissima, non libet commemorare. Extant autem descriptiones apud Irenæum, Epiphanium, & alios, quas nemo pius legere potest, quin [illegible] & corpore & animo exhorrescat. Notum est, quid Cyprianus libro secundo, epist. 11. narret de virginibus cœlibatum professis, quæ cum masculis in eodem lecto manebant, & tamen per inspectionem obstetricum virginitatem probabant. Chrysostomus etiam in oratione, quod fœminæ regulares viris cohabitent, inquit: Duo hactenus genera commistionis viri & fœminæ nota fuerunt, coniugium & stuprum, iam vero tertium a regularibus istis fœminis inventum est, &c. Inde Cyprianus inquit: Peius quam mœchari est, continentiam dicere [illegible], & [illegible] ferre sanctimoniam. Hieronymus etiam ad Oceanum [illegible]

In Germania necessarium. Gregorius Anhaltinus Princeps. Quæ ordinandis in Germania [illegible]. Subdiaconi ordinandi nec tenent, nec intrant cœlibatum. Monialium votum. Formula solennis voti Monachorum.

Lex cœlibatus sacerdotum fœdiss. libidines peperit. Nicolaus. Viduæ iuniores tempore Apostolorum. Hæretici. Cyprianus. Chrysostomus. Hieronymus.

miseriam Venerem & Canones prohibentes clericorum nuptias perstringit. Et supra dictum est, Paphnutium in Nicena synodo ideo dissuasisse legem cœlibatus, quia futura esset causa impuritatis & impudicitiæ in ordine Ecclesiastico. Annotauimus etiam supra ex Socrate, quod mulierculæ, quas Eustachius sub specie castitatis a consuetudine coniugali abstraxerat, postea in manifesta adulteria prolapsæ fuerint. Et Saluiani querelam de sacerdotibus licitum coniugium relinquentibus, supra recitauimus. Licita, inquit, non faciunt, & illicita committunt. Qui opus honesti matrimonii reliquistis, à scelere cessate. Ita supra etiam annotauimus, quomodo tempore Gregorii Magni, lex cœlibatus paruo tempore, piscinam sex millium trucidatorum infantum capitibus impleuerit. Et quos fructus lex cœlibatus in Germania, tempore Nicolai Secundi produxerit, supra ex Hulderici epistola recitauimus. Patrum, inquit, vxores suagitant, masculorum & pecudum amplexus non abhorrent. Item, qui Clericorum casta coniugia sibi fœtere dicunt, neque adulteria, neque incestus, neque masculorum turpissimos amplexus sciunt abhorrere. Quomodo etiam in Anglia ex prohibito sacerdotum coniugio, vitium Sodomiticum per totam Angliam cœperit regnare, & quomodo ex Clero ad populum lues illa transierit, supra ostensum est. Ita in historia Hellebaldi ex Auentino recitauimus fructus legis cœlibatus: Maxima, inquit, pars sub honesto castimoniæ nomine stupra, incestus, adulteria passim & impune committebant. Item, grata lex illa erat quibusdam Clericis, quibus pro vna vxore sexcentas iam muliercùlas licebat inire. Cumque quedam Concilia Clericis concessissent matrum & sororum cohabitationes, vt de quibus nulla posset esse suspicio, postea compertum fuit, cœlibatum sacerdotum tam castum esse, vt nec matres, nec sorores intire dubitarint. Ideo in aliis Conciliis illas etiam cohabitationes prohibere coacti fuerunt.

Eustach. Saluianus. Gregorius Magnus. Fructus cœlibatus Sacerdotum Germaniæ. Anglia.

Bernhardi querela.

Sed audi Bernhardi querelam, qui in sermone de conuersione ad Clericos, capit. 29. inquit: Si iuxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus, vt in domo Dei videamus horrendum, pessima forte apparebit inter parietes abominatio: Siquidem post fornicationes adulteria, post incestus, ne ipsæ quidem apud aliquos ignominiæ passiones, & turpitudinis opera desunt. Vtinam nec Apostolum hæc scribere, nec nos dicere oporteret, vt nec dicentibus crederetur, quod humanum aliquando occupauerit animum, tam abominanda cupido. Heu execrabili Sodomorum cinere inimicus hominum, Ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum etiam ministrorum eius nonnullos, sane fœdissima & spurcissima respersit, &c. Et in fine inquit: multi, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere possunt præ multitudine, nec pre impudentia quærunt, multi vtique libertatem in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes. Vtinam qui continere non valent, cœlibatui nomina dare vererentur. Est sine dubio melius nubere, quam uri, & saluari in humili gradu fidelis populi, quam in Cleri sublimitate, & deterius viuere, & districtius iudicari. Et alibi inquit: Tolle de Ecclesia honorabile coniugium, & thorum immaculatum, nonne replebis eam concubinarijs, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum?

Monasteriorum & Collegiorum libidines in Anglia. Mantuan.

Exempla fœda, obscœnaque & horrenda, quibus omnia Collegia & Monasteria scatent, nolo commemorare. Quæ monstra libidinum in Collegiis & Monasteriis Angliæ visitatio Henrici VIII. inuenerit, legat cuilibet, in Balæo, Centuria 8. & 9. Mantuanus notoria illa suis versibus deplorat:

——— *Nulla hic arcana reuelo.*
Non ignota loquor, liceat vulgata referre.
Sic volunt populique ferunt, ea fama per omnem
Iam volat Europam mores extirpat honestos,
Sanctus ager scurris, venerabilis ara cinaedis
Seruit, honoranda diuum Ganymedibus ades.

Item.

I pudor in villas, vrbs est iam tota lupanar.

Nigellus in Speculo stultorum de Monialium castitate ita canit:

Nigellus.

Quod nunquam nisi clam, nullaque sciente sororum,
Cum quocunque suo fratre manere potest.

Item.

Harum sunt quaedam steriles, quaedam parientes:
Virgineaque tamen nomine cuncta tegunt.

Pasquillus.

Pasquillus.

Roma vale, vidi. satis est vidisse, reuertar,
Cum leno, aut meretrix, scurra, cinaedus ero.

De Romanorum Pontificum castitate tantum duo Epitaphia adscribam.

Epitaphium Sixti.

Sixte iaces tandem, desient tua busta cinaedi,
Scortaque, lenones, alea, vina, Venus.

Item.

Hoc iacet in tumulo Lucretia nomine, sed re
Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Et eo vsque progressa est obscoenitas Pontificii coelibatus, quod iniquitatem suam exemplo Sodomae praedicare non vereantur, sicut Scriptura loquitur. Vergerius enim, Sleidanus & Balaeus scribunt, Ioannem à Casa Archiepiscopum Beneuentanum, Camerae Apostolicae Decanum, & in Venetorum dominio nuntium Apostolicum, rythmis Italicis poema scripsisse, in quo Sodomiae laudes celebrarit, &c. Opus dicunt excusum esse apud Troianum Nauum.

Ioannes à Casa, Sodomiam rythmis Italicis celebrauit.

Lutherus scribit, se Romae vidisse, Cardinales illos, quasi pro sanctis haberi, qui fornicationibus & adulteriis cum mulieribus contenti essent. Sed abrumpo narrationem: Quae enim in occulto ab illis fiunt, turpe est vel dicere, Ephes. 5. Et quod Arnobius aduersus Gentes scribit de puritate coelibatus Sacerdotum apud Gentes, hoc ad coniugium nostrum contemnitur. Sunt autem haec verba, lib. 8. Impunitatem fecit non castitas tutior, sed impudicitia felicior: vbi autem magis à sacerdotibus, quam & inter aras & delubra conducuntur stupra? tractantur lenocinia? adulteria meditantur? frequentius denique in aedituorum cellulis, quam in ipsis lupanaribus flagrans libido defungitur? Haec ille.

Lutherus.

Arnob.

QVOD MVLTIS DOCTIS ET BONIS VIRIS *sub regno Pontificio lex coelibatus, seu prohibitio coniugii sacerdotum displicuerit.*

Quod multi omnibus seculis, inde ab Apostolorum vsque temporibus, prohibitioni coniugii fortiter contradixerint, donec per vim ea stabilita fuit, in praecedenti historia ostendimus: Nunc breuiter tantum annotabimus, quod etiam post stabilitam illam legem coelibatus, in mediis captiuitatis Babylonicae tenebris, multi praestantes viri fuerunt, qui manifesta Scripturae sententia, & horrendis libidinum scandalis moti, suasores extiterunt, vt iniqua illa lex antiquaretur, & sacerdotibus libertas legitimi coniugii restitueretur.

Qui latam coelibatus legem in regno Pontificis reprehenderint.

VValdenses. VValdenses igitur, qui circa annum Domini 1160. in Galliis exorti scribuntur, hunc etiam articulum inter cæteros habuerunt: Coniugium sacerdotum & iure, & necessario in Ecclesia retinendum esse.

Thomas Aquinas. Thomas Aquinas, circa annum Domini 1270. in summa, quæ incipit: Commiserationes Domini. c. 16. disputat cœlibatum Sacerdotum esse ex statuto Ecclesiæ atque ideo Ecclesiam in voto castitatis posse dispensare. Et addit: Si Acoluthus in secreta confessione, ad discretum Sacerdotem veniat & se nullo modo posse continere dicat, non multum peccat Sacerdos, dando ei consilium, vt cum aliqua occulto matrimonium contrahat, & occulte Episcopi sui oculos fallat. Minus enim credimus esse peccatum, beneficium cum occulto coniugio retinere, quam fornicationem contra diuinam prohibitionem habere. Si vero postea ad sacros ordines a suis Prælatis cogatur accedere, credimus, minus esse peccatum, vxore vti, quam cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere.

Occultum matrimonium.

Durandus. Durandus circa annum Domini 1320. in libro de modo celebrandi concilii ex multis rationibus disputat, consultum fore, vt in concilio generali sacerdotibus libertas coniugii restituatur.

Marsilius Pataninus. Et eodem tempore etiam Marsilius Pataninus idem disputauit.

Dantes Florentinus. Petrarcha. Dantes etiam Florentinus & Petrarcha, circa idem tempus, alter salse, alter acerbe (cum ad lenocinium sororis suæ Pontifici Benedicto prostituendæ solicitatus fuisset) impuritatem Pontificii cœlibatus insectabantur.

Balæus. pag. 421. annotat, circa annum Domini 1340. publice magna fuisse certamina, quibusdam pro coniugio, aliis contra disputantibus & scribentibus.

Viclefus. Purneus. Viclefum etiam contra impurum cœlibatum sacerdotum docuisse & scripsisse. Et Purneum, qui ex ipsius schola prodiit, peculiarem librum de ministrorum coniugio edidisse, Balæus annotat Centuria 6. & 7. Idem etiam in fine 6. Centuriæ, ex certis historicis recitat, Anno 1345. Canonicum quendam de crimine pessimo, Sodomitico scil. accusatum in publico Parlamento Vuestmonasterii, atque inde magnates publice disputasse, quod lex continentiæ, adiuncta sacerdotio, in totam Ecclesiam Sodomiam induxerit. Delicata (aiebant) cibaria virorum Ecclesiasticorum quærunt naturalem purgationem vel peiorem. Votum continentiæ (dicebant) Moniales cogit ad horribilia peccata: vt sunt interfectiones abortiuorum, destructio naturæ per medicinas, mutuæ libidines, & alia non dicenda. Narrat etiam publice tunc iactatos fuisse hos versiculos:

Plangunt Anglorum gentes crimen Sodomorum.
[illegible] Gizzia Simone nati
[illegible] populo quicunque præesse,
[illegible] gladios prohibere [illegible]?

Sigismundus Imperator, tempore Concilii basiliensis. Circa annum Domini 1430. Sigismundus Imperator imminente Basiliensi concilio, curauit formulam reformationis cleri conscribi, in qua fuit & hoc caput: Quia plus mali quam boni, ex Calixti decreto, in Ecclesia secutum sit, melius & animæ vtilius esse, vt iuxta ritum Ecclesiæ Orientalis, Clericis licentia concedatur contrahendi honesta matrimonia. Formula illa reformationis Argentorati edita est, Anno 1520.

Æneas Syluius. Et Æneas Syluius [illegible] concilii Basiliensis, lib. 2. scribit: Fortasse non esset peius, sacerdotes quam plures vxorari, quoniam multi saluarentur in sacerdotio coniugato, qui in sterili presbyteratu damnantur. Idem [illegible] Sabellicus & Platina [illegible], etiam in Pontificatu inter prouerbiales suas sententias [illegible] habuit: Sacerdotibus magna ratione ablatum est coniugium, sed maiore restituendum. Extat etiam Epistola [illegible] Romæ scripta Anno 14[illegible]. ad Ioannem Freundt, vbi ita inquit:

Epistola Æneæ Syluii ad Ioannem Freundt.

Cred-

Cuperem te consilio uti haud insulso: si cum nequeas continere, vxorem duxisses, quamuis id prius cogitandum fuisset, antequam sacris initiatus esses ordinibus. Sed non sumus Dii, qui futura prospicere valeamus: Quemadmodum scriptum est, vt lege carnis retinere te nequeas, melius est nubere quam vri. Non tamen hæc Pontificis sententia est, vt dispensandum censeat, vel nolit seueritate, nec potest vni concedendum, quod multis in eodem statu malum & vnum pati pro multis non inconueniens arbitratur. Expectandus est ergo, vt tu eo agas alterius Apostolatus, qui minor sit. Nequaquam tamen, in vita tam diu comes erit &c.

Panormitanus quoque Abbas Siculus, postea Archiepiscopus, in cap. cum olim. de clericis coniugatis quærit: Nunquid hodie Ecclesia posset statuere, vt Clericus posset contrahere matrimonium, sicut Græci. Respondet autem: Credo, quod sic, & hoc indubitatum est apud me, respectu potestatis, qui non sunt obligati ex voto vel tacito, vel expresso, & hoc probo ratione: Continentia enim non est in Clericis secularibus de substantia ordinis, vt dicit Innocentius, nec est de iure diuino, quia alias Græci peccarent, nec excusaret eos consuetudo, quia illa non valet contra legem diuinam. Et non solum credo, potestatem inesse Ecclesiæ hoc concedendi, sed credo pro bono & salute animarum, quod esset salubre statutum, vt volentes continere, & magis mereri, relinquerentur voluntati eorum: Non valentes autem continere, possent contrahere: Quia experientia docente, contrarius prorsus effectus sequitur ex illa lege continentiæ. Cum hodie non viuant spiritualiter, nec sint mundi, sed maculantur illicito coitu, cum eorum grauissimo peccato, vbi cum propria vxore esset castitas, c. Nicena. Vnde deberet Ecclesia facere, sicut bonus Medicus, vt si medicina, experientia docente, potius officit quam prosit, eam tollat. Et vtinam idem esset in omnibus constitutionibus positiuis, vt saltem obligarent, quo ad pœnam, & non quo ad culpam. Nam ita conueniret naturæ positiuæ, vt viæ reperirentur aliqui, qui non corrumperent viam suam. Hæc Siculus ille, cuius in concilio Basiliensi magna fuit auctoritas. — *Panorm.*

In eandem sententiam alii etiam canonistæ scripserunt, inter quos Stephanus Aufrerius fuit, qui aliorum etiam sententias adducit. Inquit enim: tempore primitiuæ Ecclesiæ, licebat presbyteris & sic constitutis vxorem ducere. c. quoniam. & c. aliter. dist. 31. dummodo die celebrationis abstinerent a coniugibus. Postea in Occidentali Ecclesia venit prohibitio, vt constituti in sacris ordinibus deberent abstinere. & d. c. aliter. Et dicit Franciscus in Rubrica q. dec. Quod hoc præceptum dat materiam illaqueandi plures animas propter fragilitatem nostram. Ideo credit, quod sicut Ecclesia induxit hoc præceptum continentiæ, quod quoque reuocabit. & erit conueniens dicto Apostoli reuocatio, qui dicit: De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do. Hæc ille. — *Canonistæ. Stephanus Aufrerius. Franciscus.*

Et Rodolphus Agricola, qui anno 1485. obiit, inter reliquas Ecclesiæ vulneras (inquit Baleus) etiam prophanationem Missæ, & impuritatem cœlibatus deplorauit. Ioannes autem de Vesalia, Concionator VVormaciensis, cuius damnationem, Anno 1475. Moguntiæ factam, Ioannes Keisersbergius, eximius Theologus iniquissime tulit, inter cætera docuit: Nullam esse causam rationabilem prohibendi clericis coniugium. — *Rodolphus Agricola. Ioannes de Vesalia.*

Erasmus in declamatione de laudibus Matrimonii: Mihi sane, inquit, videtur non pessime consulturus rebus & moribus hominum, qui sacerdotibus & monachis quoque, si res ita ferat, ius indulgeat coniugii. Et addit: Præsertim, quantum libet, sit um institutum, Monachorum & virginum Sanctissimum vitæ genus est, pure casteque seruatum coniugium. Idem in annotationibus. 1. Timoth. 3. inquit: Etiam atque etiam — *Erasmus Roterodamus.*

vereor, ne census ecclesiastici castrent hodie clericos verius, quam pietas. In colloquiis dicit; Execramur, si quis, vel insciens, peierauit. At nemo detestatur sacerdotes iuramento promittentes castitatem, quam tamen nec praestant, nec praestare cogitant.

Adolph. Episcopus Mersburgensis.

Reuerendissimus & Illustrissimus Dominus Gregorius, Princeps Anhaltinus, scribit; Patruum suum Adolphum, Episcopum Mersburgensem, ante Lutheri nomen auditum, saepius dixisse, Si concilium futurum esset, se suasorem & autorem futurum, vt sacerdotibus ius coniugii restitueretur, Addidisse etiam, multos Sacerdotes, vt conscientiae consulerent, cum concubinis suis secreto matrimonia contraxisse.

Mantuanus.

Sed ne opus sit, omnium voces seu sententias, qui ante Lutheri scripta in medio Papatu legem coelibatus improbarunt, colligere, adscribam Mantuani (qui anno Domini 1516. mortuus est) versus, quibus piorum & eruditorum sui seculi iudicium de prohibitione coniugii Sacerdotum complexus est. Ita enim canit, libro primo Fastorum, De Hilario Pictauiensi.

Non nocuit tibi progenies, non obstitit vxor,
Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tedas.
Sola erat in pretio quae nunc incognita virtus
Sordet, & attrito viuit cum plebe cucullo.
Propterea leges, quae sunt connubia contra,
Esse malas quidam perhibent: prudentia Patrum
Non satis aduertit, dicunt, quid ferre recuset,
Quid valeat natura pati. Ceruicibus, aiunt,
Hoc insuaue iugum nostris imponere Christus
Noluit: istud onus, quod adhuc quam plurima monstra
Fecit, ab audaci dicunt pietate repertum.
Tutius esse volunt, qua lex diuina sinebat,
Ire via, veterumque sequi vestigia Patrum,
Quorum vita fuit melior cum coniuge, quam nunc
Nostra sit, exclusis thalamis & coniugis vsu.

Orator Bauaricus in Concilio Tridentino.

Quae nostro seculo a Luthero & aliis, contra prohibitionem illam coniugii scripta, dicta, facta sunt, nihil attinet hoc loco commemorare. In recenti enim memoria, & quidem in conspectu sunt omnium. Quod vero iudicium de lege illa coelibatus sit Principum etiam illorum, qui Pontificiis partibus addicti sunt, Patres in concilio Tridentino ex Oratore Bauarico & ex aliis coram audiuerunt, inter ipsos etiam Pontificiae causae patronos multi fatentur, notoriam & obscoenam infamiam inquinatiam in Pontificia Ecclesia coelibatus efflagitare legis illius vel antiquationem, vel saltem mitigationem.

Lindanus.

Et quidem Lindanus etiam, qui in aliis manifestis erroribus & superstitionibus defendendis non multum frontis habet, de hac tamen lege licet timide admodum ac suspenso quasi gradu (ne Deum suum terrestrem vera dicendo offendat) inquit. certe & hodie liceret castos atq; vitae integros maritos ad sacerdotium assumere, quod (meo quidem iudicio) rectius sanctiusq; forte fieret, per aliquot Germaniarum prouincias, quam impurissimos aliquot praeficere, aut etiam diutius tolerare nebulones, Apostatas & sacrilegos pastores, quod factum aureo illi D. Paphnutii responso minime foret alienum, neq; a vero remedio forte abhorriturum videri posset. Sed videant, quibus ea cura diuinitus est tradita. Haec Lindanus, qui hoc suo iudicio, omnium Romanorum Pontificum decreta & decretales condemnaret, nisi prouide adderet suum (fortassis) & ipsam agitatam

[illegible] Pontificij arbitrio rursus subijceret. Tu vero cogita, qualis sit [illegible] ecclesia, quæ ad tollendam aut relaxandam iniquissimam illam le[illegible] nec clementia Christi, nec Pauli doctrina, nec Apostolorum Canoni[illegible] nec iudicio primitiuæ ecclesiæ, nec sonora Paphnutij in celeberrima [illegible] synodo voce, nec anathematis Gangrensibus, nec [illegible] synodi decretis, nec tot tragicis turbis lege illa motis, nec tot obscœ[illegible] inde ortis, nec conscientiarum laqueis, nec tot [illegible] & flagitationibus quicquam mouetur, sed legem illam, [illegible] contumelia coniugij est, & ipsissima materia turpitudinis, non stre[illegible] tantum, sed prorsus tyrannice tuetur.

AN PECCATVM SIT, SI IS, QVI IN MINISTErio Ecclesiæ constitutus est, & continere non potest, matrimonium contrahat.

Postquam Pontificij omnes Sophistices neruos intenderunt, vt clarissimas Pauli sententias de Episcopo, vnius vxoris viro, deprauarent & [illegible] antiquitatis testimonia eluderent, tandem veritatis luce [illegible] illorum etiam oculos, qui eam obscurare nequicquam conantur, [illegible] conuicti fateri coguntur, ex præscripto Pauli, olim coniuga[illegible] ad ministerium ecclesiæ vocatos, & constitutos in sacris ordini[illegible] consuetudine coniugali licite vsos: atq; illud hodie etiam posse con[illegible]. Verum alio Sophistico artificio, veritatem etiam concessam rur[illegible] incipiunt disputare. In nouo Testamento nunquam licuisse illis, qui iam in ordinem ministerii Ecclesiastici cooptati fuerunt, ma[illegible] contrahere. Quæstio igitur est: An peccatum hoc sit, cumque peccatum sit ἀνομία 1. Ioan. 3. & ex iis, quæ diuinitus non sunt prohibi[illegible] debeat conscientiis scrupulum inijcere. Col. 2. Videbimus an in [illegible] Dei sit prohibitum (hic enim principalis status est) cum hoc dispu[illegible] conscientiis laqueos iniicere conentur.

Status quæstionis.

Inuenio autem in veteri Testamento, vbi externa Leuitica puritas ex[illegible] in sacerdotibus requirebatur, non tantum vsum consuetudinis [illegible] sacerdotibus concessum, sed textus manifeste dicit, Leuit. 21. [illegible] ducant vxorem, sed non scortum, nec repudiatam. Et ne de [illegible] tantum sacerdotibus, priusquam ad ministerium assumerentur, hoc intelligatur, expresse de ipso Pontifice seu Sacerdote magno, etiam postquam vnctus & consecratus fuerat, dicit: Virginem ducat vxorem. Et [illegible] loco hoc scribitur, vbi de sacerdotibus Deus expresse dicit: Sancti [illegible], quoniam ego sanctus sum. Nec valet Syricii elusio, propter vices [illegible], in veteri Testamento hoc toleratum. Annis enim amplius [illegible] priusquam vices illæ a Dauide instituerentur, Deus illo e[illegible] tempore, quando Pontificem quotidie mane & vesperi oportebat [illegible] Exod. 29. concedit ipsi, vt ducat vxorem. Et Ezechiel describens formam noui templi, tanquam ideam typicam ecclesiæ noui Testamenti (neque enim Zorobabelis templum, ideam illam Ezechielis expressit) c. [illegible] dicit: Sacerdotes non viduam aut repudiatam, sed virgines Israeliticæ [illegible] vxores ducent.

Leuitis in veteri Testamento licuit contrahere.

Leuit. 21.

Sacerdos magnus.

Syricij elusio.

Illa vero concessio non est in nouo Testamento contraria prohibitio[illegible] abrogata, imo Paulus expresse dicit: Legitimum matrimonium & con[illegible] coniugalem non pugnare cum ministerio noui Testamenti. [illegible] Paulum quidem hoc dicere, cum qui iam est vnius vxoris [illegible] quoque iam liberos habeat, posse ad Episcopum assumi: Non autem i[illegible] dicere, quod, postquam Presbyter aliquis constitutus est, possit vxo-

Paulus.

Deprauatio sententiæ Pauli.

rem ducere. Ideo vero in isto loco hoc non expressit, quia mox capite sequenti dicturus erat, esse doctrinam dæmoniorum, in hypocrisi mendacium loquentium, quicunq; prohibere velit contrahere matrimonium. Et obseruet Lector antithesin. Pontificij fingunt, Paulum 1. Timoth. tertio, coniugatos quidem admittere ad Presbyterium, sed eo ipso prohibere, vt qui iam Presbyteri facti sunt, non contrahant matrimonium. Ipse vero Paulus capite sequenti dicit esse mendacium & doctrinam dæmoniorum, si quis prohibeat contrahere matrimonium. Et omnino friuolum & ineptum est concedere, Episcopum posse bona conscientia vxorem habere, & consuetudine coniugali vti, mox autem fingere esse peccatum contra conscientiam, si vxorem ducat. Eadem enim Sophistica est,

Vintoniensis.

qua Vintoniensis Anglus locum Pauli 1. Corint. 7. voluit eludere: Eum, qui in coniugio ad fidem Christi vocatus esset, posse propter vitandam fornicationem vxorem habere. Non autem sequi, eum, qui cœlebs conuersus esset, si continere non posset, ad vitandam fornicationem posse vxorem ducere. Quod idem est, ac si quis fingeret, quando Christus dicit Marci nono: Habete salem in vobis. Et capite duodecimo: Habete fidem Dei: hanc esse sententiam, vt qui iam habent, teneant & vsurpent salem & fidem: Qui vero non habent, nullo modo debere salem acquirere, aut fidem concipere. Aut si Anabaptista contenderet, eum, qui tantum officio magistratus constitutus sit, posse illud bona conscientia administrare, sed officium illud de nouo suscipere, neminem bona conscientia posse.

Atqui Methodus Pauli, 1. Corinth. 7. hæc est: Primum loquitur de coniugatis: Bonum esset homini, mulierem non tangere, sed propter vitandam fornicationem quisque habeat suam coniugem, nec fraudent se inuicem, sed reddant sibi mutuo debitam beneuolentiam, ne vos, inquit, tentet Satanas propter incontinentiam vestram, &c. Ex illo vero fundamento mox attexit de coniugatis & viduis, tanquam consequentia in casu simili. Bonum ijs esset, si permanerent vt ego: Sed quia vnusquisque proprium donum habet, si sese non continent, contrahant matrimonium: Melius enim est matrimonium contrahere quam vri. Et si vxorem quis duxerit non peccat, sed recte facit, 1. Corinth. 7. Axioma igitur Pauli est: Sicut maritum esse, ita etiam maritum fieri sine peccato licet: Et

Axioma immotum.

qui recte sine peccato potest vxorem habere, is etiam recte sine peccato potest vxorem ducere. Quia igitur Episcopus, Presbyter, seu Diaconus, recte & sine peccato potest vxorem habere, 1. Timoth. 3. Tit. primo: Ergo eodem iure etiam recte, & sine peccato potest vxorem ducere. Est & hoc argumentum perspicuum & firmum, quod à Deo prohibitum non est, illud sine peccato, quo ad conscientiam, liberum est. Sed Paulus expresse de in genere dicit, se non habere præceptum Domini, quo cœlibes prohiberentur matrimonium contrahere, prima Corinthiorum septimo: imo pronunciat, dæmoniorum doctrinam esse, prohibere matrimonium contrahere.

Obiectio: Esse decretum Patrum & Conciliorum.

Sed Patres, inquiunt, & Concilia Patrum fecerunt, ne illi, qui iam sacerdotes facti essent, postea vxores ducerent. Bene ergo habet, quod non diuina, sed humana tantum prohibitio est. Non itaque conscientiam potest obligare. Paulus enim pronunciat Col. 2. nemo vos iudicet in illis quæ Deus libera esse voluit. Si enim mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid, quasi viuentes in mundo decretis tenemini? Quod si de illis, quæ in veteri Testamento diuinitus prohibita fuerant, verum est: ideo quia in nouo Testamento a Christo in libertatem vindicata erant: multo magis in hominum prohibitionib. quæ carent testimonio scripturæ, locum hoc habere debebit. Neq; enim ideo a iugo Mosaico, quod diuinitus in ve-

[illegible] Testamento impositū erat, Christus in nouo Testamento nos liberauit [illegible] hominū statutis & ꝓhibitionib. sine verbo Dei cōscientiæ illaqueantur: pretio enim empti estis, inquit *Paulus*, nolite fieri serui hominū.

Cum igitur coniugium tam sit honorabile, vt cum eo quis possit *Episcopatus* solium ascendere, sicut Chrys. inquit: Quid, quæso, nuptiæ habent, quod tam impurum aut impium sit, vt non coniugium, sed nuptiæ prohibenda & fugienda sint sacerdotibus? Certe in nuptijs, qū matrimoniū contrahitur, Deus ipse coniuges copulat, Mat. 19. & fœdus inter sponsum & sponsam ipse, sua testificatione interposita, confirmat, Mal. 2. Et Christus [illegible] nuptijs, cū matrimoniū contraheretur, interesse voluit, Ioan. 2. Extra scripturā itaq; imo contra eam dicitur: Coniugiū quidē & vsum ipsius liceret sacerdotibus, non autē nuptias, seu vt matrimoniū contrahant. Nam Heb. 13. vbi scribitur, coniugium honorabile esse, vsurpatur vocabulum [illegible] quod & coniugiū, & ipsas etiam nuptias, quando matrimonium contrahitur, significat. Ipsas igitur nuptias pronuntiat esse honorabiles, [illegible] in omnibus. Et 1. Cor. 7. non tantū eum, qui matrimonio vtitur, [illegible] etiam eum, qui matrimonium contrahit, pronuntiat no peccare, [illegible] bene facere. Ac quod diligenter notandum est, *Paulus* 1. Tim. 4. dicit, [illegible] dæmoniorum non tam ipsum coniugij vsum prohibere, quam [illegible] hoc est, ne matrimoniū contrahatur, ita enim Paulus loquitur.

[illegible] igitur in verbo Dei non est prohibitum, ne sacerdos cōtrahat matrimonium, imo talis prohibitio pugnat contra Paulum, 1. Cor. 7. [illegible] inter doctrinas dæmoniorū, 1. Tim. 4. In hoc fundamento [illegible] recte & tuto possunt acquiescere. Quia enim solum verbum [illegible] conscientijs, nullum igitur contrariū statutum, nulla diuersa consuetudo potest aut debet cōsciētijs scrupulum inijcere. Quod vero per Paphnutium obijcitur, asserentem veterem Ecclesiæ traditionem [illegible] explicatum est in historia Nicenæ Synodi, quod scilicet traditionem [illegible] non sit iuris diuini sed positiui, & quidem non vniuersalis, sed particularis, nec perpetua, omnes & semper obligans, sicut supra ostendimus.

[illegible] Canon 27. Apostolorum, qui tantum Lectoribus & Cantoribus [illegible] permittit, respondetur ex dist. 16. vbi Canonibus illis non canonicam [illegible] auctoritas sed inter Apocrypha numerantur. Et Canonem [illegible] non fuisse in primitiua Ecclesia, vel receptum, vel seruatum, manifeste ostendit Canon Ancyranus decimus, qui diaconis post ordinationē [illegible] nuptias. Et 50. Canon ex illis qui Apostolis tribuuntur [illegible] dicit: [illegible] sacerdotali nuptiis abstinuerit, [illegible] id est, non [illegible] ad exercitia pietatis expeditior sit, sed propter abominationem, oblitus quod omnia bona valde quodq; masculum & fœminam Deus creauit hominem, aut corrigitor, aut ex Ecclesiæ eiicitor. [illegible] esse, nuptias contrahendas sacerdotibus prohibere, [illegible] prophanam, immundam, & ministerio indignam. Atq; ex [illegible] responsio ad aliorum conciliorum decreta, & Pontificum rescripta, quæ sacerdotibus nuptias prohibent.

Quod vero dicunt, nullis historiis probari posse, sacerdotem iam in [illegible] Ecclesiam constitutum, vnquam matrimonium contraxisse, [illegible] De singulis enim ordinibus ex ipsis eorum [illegible] omnia possunt adduci, ex de minoribus ordinibus, Extra. de [illegible] cum olim. &c. Olim tales in minoribus ordinibus [illegible] Cantatores, Lectores, Acolythi & Subdiaconi) contrahunt: In [illegible] matrimonia contracta. Et Subdiaconi etiam in [illegible] Ecclesia publice Episcoporum auctoritate, vxores duxerunt [illegible] diuiso de illo clerico.

Chrysostomus.

Paphnutius.

Canon Apostolorum 27.

Canon Ancyranus post ordinationem nuptias concedit Diaconis.

Impudens Pontificiorum mendacium.

Decreta Pontificum. Minores ordines

Diaconi. De Diaconis extat expressum testimonium, distinct. 28. ex Can. 10. Ancyrano: Diaconi quicunq; cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, velle se habere vxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias venerint, maneāt in ministerio, propterea quod his Episcop⁹ licentiam dederit. Et hoc circa annum 530. primum prohibitū est in Iustinian. *Presbyteri.* Auth. de sanct. col. 9. §. clericos. De sacerdotibus seu presbyteris loquitur dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum sacerdotes, Diaconi aut Subdiaconi matrimonio copulantur. Istius aūt Ecclesiæ vel Occidētalium, nullus sacerdotum a Subdiacono vsq; ad Episcopum, licentiam habet coniugium sortiendi. Et glossa quidem manifesta falsatione verbum (copulantur) reponit (pro copulato vtuntur) quod etiam Caietanus reprehendit & reiicit. Sed Antithesis manifeste ostēdit sentētiam. Hæc duo n. opponuntur, copulari matrimonio, & non habere licentiam sortiendi coniugium. Et illæ ipsæ phrases (copulari matrimonio, & sortiri vxores) de ipso cōtractu matrimonii expresse vsurpantur, dist. 32. c. multorū. Item c. si qui. 28. q. c. sors. Copula sacerdotalis vel cōsanguineorū, nec legali, nec Euangelica, nec Apostolica auctoritate prohibetur. Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur, vbi notabis Canon. 27. qui Apostolis tribuitur, prohibens sacerdotib. nuptias, tempore Gratiani nō habuisse auctoritatem Apostolicam. *Episcopi.* Et de Episcopis ac sacerdotibus insinuat c. si quis amodo. dist. 32. quod ante Alexandrum Secundum circa annum Domini 1070. potuerint vxores ducere. Dicit. n. si quis amodo Episcopus, presbyter aut diaconus fœminam acceperit, aut acceptam retinuerit, &c. Ergo antea vsitatum fuit. Et quidem vsq; ad Alexandrum Tertium, circa annum Domini 1160. alicubi vsitatum fuisse, sacerdotes in ordinibus maioribus nuptias contrahere, testatur cap. sane. de clericis coniugatis, dicit enim, sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, &c. Item, clarius testatur glossa distinctione octogesimaquarta, c. cum in præterito. Dicunt quidam, quod Gregorius introduxit continentiam subdiaconis, dist. 31. Presbyteris vero & diaconis Syricius introduxit, imo dicunt, quod olim sacerdotes poterant contrahere ante Syricium. Hæc glossa. *Isidorus.* Isidorus etiam circa annum Domini 620. In regula clericorum, distinct. 23. c. His igitur. Clerici aut continentes sint, aut certe vnius matrimonij vinculo fœderentur. Quæ regula de clericis in sacris ordinibus iam constitutis manifeste loquitur. Et illos, qui continere non possunt, dicit debere & posse fœderari vnius matrimonij vinculo, hoc est, matrimonium contrahere. *Innoc. III.* Et Innocentius Tertius, cum super Decretales scriberet, cap. placet. De conuersione coniugatorum dicit: Matrimonium de iure diuino non prohibere susceptionem sacrorum ordinum, sed tantum ex constitutione Ecclesiæ, & sic matrimonium naturaliter non resistere promotioni ad sacros ordines, imo etiam post consecrationem sacerdotem posse contrahere matrimonium, Ecclesiæ statuto prohibitum esse, &c. Et glossa in c. cum olim, de clericis coniugatis dicit: Papam posse dispensare, vt aliquis contraheret in sacro ordine, quia tantum ex constitutione Ecclesiæ continentia ordini annexa est. *Caietanus.* Caietanus etiam tractans quæstionem, an Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem, dicit, nec ratione nec auctoritate probari, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, nec ordo, in quantum ordo, nec ordo in quantum sacer, est impedimentum matrimonij. Et concludit, sacerdotium non dirimere contractum matrimonij, siue ante siue post, seclusis omnibus legibus, stando tantum in his, quæ a Christo & ab Apostolis habemus, &c. *Cusanus.* Et Cusanus Epistola 7. ad Bohemos de vsu communionis, inquit: Sequenti tempore in nouo Testamento visum est, post aliqua tempora in-

fundum

[illegible] fore, quod in ſacris ordinibus exiſtentes contraherent. ſimiliter & ſolenniter vouentes, quod ſi facerent, ſeparandos eſſe, qui tamen ante, tanquam à Deo coniuncti ſeparari non potuiſſent. Ex quibus verbis manifeſtiſſimũ eſt, exiſtentes in ſacris ordinibus olim potuiſſe matrimoniũ contrahere. Ita paulo ante ex Apophthegmatis & ex epiſtola Æneæ Siluii ad Ioannem Frundt ſacerdotem, qui cum continere nõ potuiſſet, cupiebat vxorem ducere, idem oſtendimus. Imo ex ipſa ſcriptura probari hoc poteſt. Paulus enim ponit, ſe ſiue inter viduos, ſiue ἀγάμους, 1. Cor. 7. Sed cap. 9. dicit ſe habere poteſtatem circumducendi mulierem ſororem, ſicut Petrus & reliqui Apoſtoli coniugati. Habuit igitur Paulus poteſtatem ducendi vxorem in ipſo miniſterio. Huc pertinet etiam, quod, tanquam [illegible] ſcripturæ allegant Tertullianus & Innocentius primus, Sacerdotes [illegible] ſemel nubant. Ergo vſitatum hoc tunc fuit.

Teſtimonia ſcripturæ.

Porro in Eccleſiis Germanicis ante Hellebrandi furias, ſacerdotes habuiſſe libertatem contrahendi matrimonia, ex hiſtoriis illis, quas ſupra ex certis autoribus annotauimus, manifeſtum eſt. Extat apud Auentinum pag. [illegible] Epiſtola Gregorij Tertii ad Epiſcopos Boiariæ, de reformatione [illegible], qui fornicationibus & adulteriis inquinati erant, vbi inter [illegible] hæc extant verba: Nemo ſcorta aut concubinam alat, quiſque aut [illegible] viuat aut vxorem ducat, quam repudiare fas non eſto. Ex illa Epiſtola etiam VVolffgangus Lazius oſtendit, olim viris Eccleſiaſticis liberũ fuiſſe, ſi continere non poſſent, matrimonium contrahere. Et circa annum Domini 800. Moguntiæ in Synodo, reformationem clericorum in Germania, ex regula clericorum ab Iſidoro conſcripta, inſtitui debere decreuerunt. Illius vero regulæ caput vnum eſt: Clerici aut continenter viuant, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur. Quæ verba de fœdere legitimi matrimonii contrahendo loquuntur, ſed Rhapſodos Conciliorum ea malitioſe expunxiſſe, ſupra oſtendimus.

Exempla hiſtoriarum Germaniæ ante Hellebrandum.

Gregor. III.

VVolffgangus Lazius.

Ex Vlrici etiam Epiſtola idem colligitur, vbi & hæc hiſtoria recitatur, Gregorium magnum, cum fructus prohibiti clericis coniugii in piſcina [illegible], damnato priori ſuo decreto, Apoſtolicũ illud cõſilium etiam ſacerdotibus accommodaſſe: Melius eſt nubere, quam vel vri, vel mortis occaſionem præbere. Et vſque ad Hellebrandi tempora, ſacerdotes Germaniæ habuiſſe libertatem & contrahendi & vſurpandi matrimonii manifeſte teſtatur Epiſtola ipſius ad Conſtantienſes apud Nauclerum, pag. [illegible] in qua dicit: Epiſcopus veſter clericis ſuis permiſit, vt qui vxores haberent, retinerent, & qui non habebant, ducerent.

Vlricus.

De Græcæ Eccleſiæ conſuetudine Eraſmus id, quod nõ ex aliis audiuit, ſed quod ipſe coram oculis ſuis vidit, teſtatur in apologia aduerſus Pariſienſes, ſe Venetiis apud Græcos vidiſſe, ſacerdotem poſt ſuſceptum ordinem ducere vxorem, ſed vnicam virginem. Et ſupra ex hiſtoria Ioannis Magni adſcripſimus hæc verba: VVilhelmi Cardinalis prima cura & intentio fuit reuocare Suecos & Gothos à ſchiſmate Græcorum, in quod preſbyteri & ſacerdotes, ductis publice vxoribus, conſenſiſſe videbantur. Et [illegible] Ruſſiæ apud Sigiſmundum Baronem ſcribit: maximum eſſe errorem & peccatum in Romana Eccleſia, quod ſacerdotes, qui ſecundum legem ducunt vxores, reiiciant.

Conſuetudo Eccleſiæ Græcæ.

DE DIGAMIA SACERDOTVM.

Peruerſa prorſus ratio eſt: virtutes, quas Paulus in Epiſcopo expreſſe requirit, quæq; ad ædificationẽ Eccleſiæ vtiles & neceſſariæ ſunt, in eligendis ſacerdotib. negliguntur, finguntur vero alia, quæ à Paulo non requiruntur, & ad Eccleſiæ ædificationem nihil faciunt, illis [illegible] perturbantur, & Eccleſia idoneis miniſtris defraudatur. Si quis enim vxorem

defun-

defuncta, aliam legitime duxerit, vel qui honestam viduam duxerit (quae iuxta scripturam non libere tantum, sed in Domino fiunt, 1. Cor. 7.) [illegible] etiamsi reliquis donis ad Ecclesiae aedificationem vtilibus & necessarijs ad miraculum vsque [illegible] ornatus sit, a ministerio Ecclesiastico arcetur & remouetur. Qui vero vel [illegible] adulteris, vel 1000. stupri se prostituerint, illis, si modo legitimum coniugium fugerint, etiamsi alias vel stipites, vel asini sint, nulla prorsus inhabilitas obstat, quo minus ad sacros ordines promoueri, imo ad apicem, non Episcopatum tantum, sed Pontificium etiam cum solenni acclamatione, Dignus & Iustus est, euehi possint. Augustinus disputat, eum qui ante Baptismum vnam habuerit vxorem, & ea mortua secundam post baptismum duxerit, non esse ad ministerium admittendum. Hieronymus vero Tit. 1. falso hoc refutans quaerit, quo priuilegio illi, qui ante Baptismum cum aliquot concubinis inquinati fuerint, postea ad ipsum Episcopatus solium ascendant, oblique notans ipsum Augustinum, qui ante conuersionem duas concubinas habuerat. Absurda profecto haec sunt. Et tamen haec opinio sub hypocrisi [illegible] etiam in Orientalibus Ecclesijs tandem ad hunc vsque diem inualuit. Sed rem ipsam sepositis praeiudicijs consideremus.

[illegible] mortua vna vxore aliam legitime duceret, [illegible] est, propter quod aliquis, licet alijs donis & virtutib. ad Ecclesiae aedificationem necessarijs instructus, a ministerio Ecclesiastico arceri & remoueri debeat: necesse est atrox crimen esse. Paulus enim dicit Episcopū debere esse [illegible] Tit. 1. hoc est, qui huiusmodi criminibus non sit obnoxius, propter quae publice possit infamia notari, seu in ius vocari. Atqui mortua vxore liber est vir a lege prioris vxoris, et potest ducere aliam, Rom. 7. & 1. Cor. 7. Ac viduis in genere Paulus praescribit, bonum quidē ipsis esse, si coelibes permanserint, sed si se non continent, contrahant matrimonium: Melius est enim matrimonium cōtrahere, quam vri. Et addit, a viduis secundas nuptias posse contrahi in Domino 1. Cor. 7. Quod igitur Deus liberum esse pronunciat, quod Paulus tanquam remedium incontinentiae praescribit, ac tam sanctum esse testatur, vt in Domino possit fieri, certe si quis illud contendat tale crimen esse, propter quod aliquis, alias idoneus, a ministerio arcendus & remouendus sit, is Spiritui sancto contradicit.

Opera pretium autem est considerare, vnde persuasio illa primum [illegible] orta, quae tempore [illegible] confirmata, & consuetudine praescripta, titulum nunc habet Apostolicae traditionis. Et a gentium sacerdotibus [illegible] quandam hoc acceptum esse non dissimulant. Hieronymus enim 2. contra Iouinianum dicit, [illegible] vniculas semper inter matronas habuisse decem, [illegible] quae fortunae [illegible] sacra fierent, nullum sacerdotem digamum, nullum [illegible] leges. Pighius citat Seruium super illud Virgilij: Huic vni forsan potuerim succumbere culpae, etiam Ethnicos [illegible] pros [illegible] a sacerdotio. Accessit postea ex Montani schola Tertullianus, qui cum ex reuelatione Paracleti Montanici secūdas nuptias simpliciter [illegible] damnaret [illegible] Montanicis reuelationibus quae suspecta & [illegible] erant speciem aliquam ex scriptura induceret, coepit [illegible] [illegible] ita interpretari, sacerdotes [illegible] vnius vxoris viri, hoc est, monogami. Omnes aut Christiani sunt sacerdotes. Ergo secundae nuptiae omnibus sunt [illegible]. Cumque videret [illegible] obstare, q qui secundam duxit non [illegible] mortua vxore [illegible] nihilominus vnius vxoris virum [illegible] non [illegible], quasi [illegible] vxores singulas habuerit, [illegible] [illegible] numerum esse coniunctorum & separatorum [illegible] contra Paulum, qui Ro. 7. & 1. Cor. 7. pronunciat [illegible] viuente mortua liberatum & solutum esse. Non igitur [illegible] [illegible] sed [illegible] qui [illegible] ordine velle secunda [illegible]

Augustinus de digamia.

Hieronymus contra.

Origo & fons pontificiae opinionis.

A gentium sacerdotibus in Ecclesiam translata monogamia.

Hieronym.

Pighius.

Tertulliani [illegible] Montanicum [illegible] Pauli.

Secunda [illegible] [illegible] [illegible].

tertia sit. Quanquam autem Montanus cum suo paracleto merito ab Ecclesia reprobatus sit, adhæsit tamen inde, in quibusdam locis, etiã laicorum secundis nuptiis nota quædam ignominiæ. Neocæsariense enim Cõcilium c. 3. secundas etiam legitimas publicæ pœnitẽtiæ subijcit per longum tempus, quod tempus Laodicenum Concilium postea minuere voluit: Can. 7. prohibet presbyterum conuiuio secundarum nuptiarũ interesse, ne sua præsentia videatur illas comprobare. Alius Canon secũdis nuptiis benedictionem denegat, & presbyterum, benedicentem digamos, suspensum mittit ad sedem Apostolicam. Quæ si intelligantur de secũdis nuptiis post mortem prioris coniugis legitime contractis, simpliciter pugnant contra Paulũ, Rom. 7. & 1. Cor. 7. Ideo glossa exponit de secundis nuptijs, viuente adhuc priore coniuge. Andradius vero citat & probat Constantini Porphyrogenetæ constitutionem, quæ quinquennij excommunicationem imponit ei, qui tertiam vxorem post mortem priorum duxerit. Et eo opere imperfecto citat, secundas nuptias secundum Apostolicum præceptum licitas esse, secundum autem veritatis rationem veram esse fornicationem.

Concilium Neocæsariense.

Benedictio negata secundis nuptiis.

Sed cum damnatio secundarũ nuptiarũ non posset in vniuersum obtineri, sacerdotali ordini sub prætextu maioris sanctitatis obtrudi cœpit, vt laicis tantum, tanquam imperfectioribus, secundæ nuptiæ concederentur. Ita enim inquit Tertullianus, censent, Monogamiam tantum esse sacerdotũ, quia Paulus dicit: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum. Sed vera Catholica Ecclesia tempore Tertulliani, circa annum Domini 200. hoc non obseruauit, & dictum illud Pauli non hoc modo intellexit, sicut Tertullianus ipse fatetur in lib. de Monogamia. Montanistæ enim se vocabãt spirituales, reliquos vero, qui non erant Montanistæ, vocabant *Physicos*. Inquit igitur: Cur ergo non erubescunt, quotquot ex digamia præsident apud vos, quando hæc ipsis leguntur: Oportet Episcopum vnius vxoris virum esse? His verbis manifeste testatur, in Ecclesia catholica apud illos, qui non erant Montanistæ, digamos præsides Ecclesiarum fuisse, & dictum Pauli non intellexisse de Monogamia. Postea cum subinde maior fieret doctrinæ inclinatio, digamia sacerdotibus seuerius prohibita fuit. Ambrosius enim exponens locum, 1. Tim. 3. dicit: Quamuis secundam numero vxorem habere non sit prohibitum, vt tame quis dignus ad Episcopatum sit, etiam licitum debet spernere, propter sublimitatem illius ordinis. Sed Ecclesia etiam illius temporis, vbique digamos ad Sacerdotium admisit, id quod Hieronymus ipse, qui tamen nec primis, nec secundis nuptiis satis æquus fuit, testatur in Epistola ad Oceanum, his verbis, Carterius, Hispaniæ Episcopus, homo & ætate vetus & sacerdotio, vnam, antequam baptizaretur, alteram, post lauacrum priore mortua, duxit vxorem. & arbitraris, eum contra Apostoli fecisse sententiam, qui in catalogo virtutum Episcopi, vnius vxoris virum præcepit ordinandum. Miror autem, te vnum protraxisse in medium, cum omnis mundus his ordinationibus plenus sit, non dico de presbyteris, non de inferiori gradu. Ad Episcopos venio, quos si sigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminensis synodi multitudo superetur, &c.

Secundæ nuptiæ interdictæ sacerdotibus.

De loco Pauli, 1. Tim. 3. vnius vxoris vir.

Ambrosius.

Digamos sacerdotes Ecclesia admisit tempore Ambrosij & Hieronymi.

Et Hieronymus explicans locum Pauli, inquit: Hoc quod dicit, vnius vxoris virum, potest & aliter dissери. Ex Iudæis erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de reliquijs Israel congregabatur. Sciebat lege concessum, exemplo Patriarcharum familiare populo nouerat, in multis vxoribus liberos spargere. Ipsis quoque Sacerdotibus huius licentiæ patebat arbitrium, præcepit ergo, ne eandem licentiam Ecclesiæ sibi vindicent sacerdotes, ne bina pariter & trina coniugia sortiantur, sed vt singulas vno tempore habeant vxores. Apud Græcos etiam, cum à Latinis de sensu loci

Disputatio Græcorum & Latinorum de loco Pauli 1.Timoth.3.

illius Paulini mota esset controuersia, Theodoretus circa annum Domini 430. recitat illorum interpretationem, qui sentiunt, Paulum nominando vnius vxoris virum, non prohibere secundum matrimonium, quando mors vinculum prioris dissoluit; sed respicere ipsum ad hanc antithesin. Olim enim & Græci & Iudæi inquit, cum duabus, tribus & pluribus vxoribus iungebantur lege matrimonii. Et nunc, inquit, cum leges Imperatoriæ prohibeant duas simul vxores ducere, cum concubinis & scortis rem habent, & leuitas in repudiis tunc etiam vsitata erat. Hisce omnibus iudicant, Paulum opponere vnius vxoris virum. De hac vero interpretatione pronuntiat Theodoretus, videntur recte dicere. Item his consideratis admitto eorum interpretationem.

Chrysostomi interpretatio de vnius vxoris viro.

Eodem etiam modo Chrysostomus recitat quidem Latinorum interpretationem, sed suam, hoc est, Grecæ Ecclesię, prolixe explicat quod scilicet Paulus respectu Polygamiæ & repudii nominet vnius vxoris virum. Ita enim scribit, 1. Tim. 3. dicens vnius vxoris virum, ἀκρατεῖς prohibet. Quoniam apud Iudæos licitum erat (καὶ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, καὶ δύο ἔχειν κατὰ ταυτὸν γυναῖκας) & altero iungi matrimonio, & eodē tempore simul duas habere vxores. Et Tit. 1. inquit dicens Paulus, vnius vxoris virū, voluit hæreticis os obturare, qui nuptias criminantur, ostendens eas illam non abominabilem sed adeo pretiosam & honorabilem, vt cum ea quis possit etiam sacrum Episcopatus thronum ascendere. Eo ipso vero cum dicit (vnius vxoris virum) etiam ἀσελγεῖς, libidinosos, petulantes seu procaces coercet, nec permittit, vt quis principatum hunc ineat μετὰ δευτέρου γάμου, cum altero matrimonio. Qui enim erga ἀπελθοῦσαν, hoc est, eam, quæ repudiata discessit, nullam beneuolentiā seruauit, quomodo is bonus Ecclesiæ præses erit, quam ille non sustinebit reprehensionem? Nostis enim omnes, nostis etiam si non esset legibus prohibitum τὸ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, alteris iungi nuptiis, multas tamen res ipsa habet κατηγορίας, criminationes seu reprehensiones. Nullam igitur Paulus criminandi occasionem præsides vult subiectis suis præbere, &c. Interpres reddens μετὰ δευτέρου γάμου, post secundas nuptias: item ἀπελθοῦσαν defunctam vxorē, sensum Chrysostomi peruertit. Nullis enim legibus Imperatorum prohibitum vnquam fuit, ne post mortem prioris coniugis secundæ nuptiæ legitime contraherentur. Sed hoc leges Imperatoriæ prohibuerunt, ne quis semel duas vxores duceret, sicut Theodoretus citat. Et quod hoc loco Chrys. δευτέρου γάμου alterum matrimonium seu secundas nuptias intelligat ex commentariis ipsius, 1. Tim. 3. intelligitur, quæ verba paulo ante annotauimus. Et ex Theodoreto etiam, cuius verba ascripsimus, hoc declaratur, quod scilicet ad Polygamiam & ad repudium respiciat. Atque hanc Græcorum interpretationem Hieronymus

Hieronymus.

etiam Tit. 1. adducit, & eam non reprobat, sed in epistola ad Oceanum confirmat. Glossa etiam Canones damnantes digamiam, exponit de secundis nuptiis, quæ contrahuntur viuente adhuc priore coniuge.

Summa sententiæ Pauli, 1.Tim.3.

Paulus igitur, quando Episcopum nominat vnius vxoris virum, non prohibet secundas nuptias post mortem coniugis. De hoc enim 1. Cor. 7. dicit: Si se non continent, contrahant matrimonium in Domino. Sed polygamus est, qui vel repudiata adhuc viuente, alteram duxit, vel qui concubinarum & scortorum vir fuit, quem Paulus propter scandalum non vult eligi in presbyterum, sicut Theodoretus tria hæc expresse ponit, in quorum antithesi vnius vxoris vir intelligatur.

Obiectio de viduis monogamis.

Quæ vero contra hanc interpretationē opponuntur, eam magis confirmant, quam labefactant. Speciosum videtur, quod obiicitur ex loco, 1. Tim. 5.

[illegible] eligatur, quæ vnius viri vxor fuit. Polygamia vero nunquam mulieribus concessa fuit. Ergo phrasis illa videtur significare monogamiam, sed [illegible] plana est. Licet n. mulier ratione polygamiæ nō poterat plures maritos habere, aliis tamen & quidem variis modis hoc fieri poterat, vt si vel constante matrimonio adulterium perpetrasset, vel si extra causam fornicationis per repudium à priori marito discessisset, & alium duxisset viuente priori, iam erat non vnius viri vxor. Matth. 5. Rom. 7. vel si [illegible] vixisset. Nam mulier etiam in illegitimis coniunctionib. [illegible] habere virum. Ioan. 4. Talem igitur viduam, quæ notam habebat illegitimæ coniunctionis cum viris, Paulus non vult in collegium viduarum allegi, vt phrasis illa (vnius vxoris vir) sit periphrasis legitimi coniugij, iuxta dictum Christi: Erunt duo in carnem vnam. Sicut etiam Paulus 1. Cor. 7. quando dicit: Quisq; habeat suā vxorem, & quæq; suum virum, per periphrasin describit legitimam coniunctionem matrimonij.

Pighius magnis clamorib. contendit, ex nullis probatis historiis posse ostendi aliquem tempore Apostolorum, imo trecentis annis antea, simul duas habuisse vxores. Figmentum igitur dicit esse, Pauli phrasin de marito vnius vxoris ita interpretari, quasi opposita sit polygamiæ, quæ tunc [illegible] in vsu non fuerit. Sed ipsius clamorib. opponimus Theodoretum, Hieronymum & Chrysostomum, qui diuersum affirmant, sicut [illegible] est. Et testimonium clarissimum refutans falsam illam Pighii assertionem, extat apud Iustinum in Tryphone, vbi apertis verbis de Iudæis dicit: Magistri vestri ad hoc vsque tempus quatuor & quinque vxores vnumquemque vestrum habere permittunt. Item, Quocunque [illegible] veniunt Iudæi, nuptiarum nomine vxores ducunt. Hæc Iustinus. Et Theodoretus postea ab Imperatorib. Christianis, tandem polygamiam illam, quæ & apud Iudæos, & apud Græcos vsitata erat, prohibitam esse tradit. 1. Timoth. 3. Concilium etiam Toletanum primum, tempore Leonis primi, cap. 17. ostendit, tunc adhuc polygamiam vsitatam fuisse, ita enim statuit: Si quis fidelis habens vxorem, habeat cōcubinam, non communicet. Cæterum is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur, tantum vt vnius mulieris aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione contentus. Intelligit autem concubinas, non scorta, sed quæ sine pactis dotalibus, & sine instrumentis legalib. legitime tamen & matrimonialiter viro coniuncta erant: quæ differentia inter vxorem & concubinam in veteri etiam Testamento [illegible] fuit. Et Canon ille Toletanus loquens de polygamia, prorsus eadem phrasi vtitur, qua Paulus: Sit vnius coniunctione contentus. Falsum igitur testimonium est, quod Pighius affert.

Tertullianus dicit, Sacerdotes legis semel tantum nupsisse. Et Innocentius primus dicit scriptum esse: Sacerdotes mei semel nubant, quod in tota [illegible] Scriptura non extat. Tertulliani vero commentum falsum est, & ab Hieronymo in epistola ad Oceanum refutatur, sicut verba supra adscripsimus. Rationes vero, quæ afferuntur contra digamiam sacerdotum, [illegible] & friuolæ sunt. Augustinus de bono coniugali, cap. [illegible] hanc rationem reddit: Sicut polygamia in veteri Testamento sacramentum fuit, significans, ex omnib. populis colligendam Ecclesiam, [illegible] nunc monogamiam sacerdotum esse Sacramentum [illegible] Ecclesiæ. Et Scholastici quærentes rationes constitutionis de monogamia sacerdotum, dicunt: Sacramenti ratione non admittere digamum sacer[illegible]. Et Bonauentura in genere loquens, dicit etiam, in secundis nuptiis [illegible] non fieri benedictionem, propter defectum Sacramenti. At [illegible] analogiam mysterij seu Sacramē[illegible] exprimere haec [illegible] hominem et relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt

Pighius.

Iustinus de polyga. [illegible]

Theodoretus.

Conc. Toletanum I.

Testimonia de Monogamia sacerdotum.

Rationes contra digamiā sacerdotum. Augustin.

Scholastici.

Bonauentu.

duo in carnem vnam. Quod cum fiat in viduarum etiam matrimonium, liberatæ enim sunt a lege mariti defuncti Rom. 7. cumque viduæ in Domino nubant, 1. Corinth. 7. nos certe non debemus excogitare aliam rationem Sacramenti, qua conscientias præter Scripturam constringamus. Pighius allegat ex 44. cap. Ezechielis, vbi vulgata translatio habet, Soror Pontificis, quæ alterum virum non habuit, &c. Sed textus simpliciter habet de sorore Pontificis, quæ nondum tradita est viro, sed adhuc in paternis ædibus seruatur, illam Pontifex, si moriatur, vt patrem familiæ paternæ, potest lugere.

Pighius.

Citatur etiam illud, quod Deus in veteri testamento, Leu. 21 viduam Pontifici ducendam prohibuerit. Sed hæc pertinere ad Leuitica veteris Testamenti statuta, inde patet, quia non ratione digamiæ prohibitum hoc fuit. Nam Ezech. 44. viduam, a Sacerdote relictam, ducere possunt sacerdotes.

Ex his omnibus manifestum est, disputatione de digamia, non debere conscientiis laqueum inifici. Non enim habet certum & expressum fundamentum in Scriptura. Quod vero Canones illi, qui Apostolorum titulum præferunt, tale quid statuunt, apocryphum hoc esse, historiæ illæ Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, quas recitauimus, conuincunt.

Canones Apostolici de Monogamia sacerdotum.

Hæc iudico esse præcipua capita controuersiæ de cœlibatu, quæ dum mediocri diligentia conatus sum euoluere, opinione longius progressa est explicatio, quam prolixitatem Lector tunc boni consulet, si occasionem inde sumpserit de materiis hisce diligentius cogitandi, quam inter scribendum mihi datam esse libenter fateor.

DECRETVM DE PVRGATORIO, PVBLICATVM PRIMA DIE SESSIONIS NONÆ ET VLTIMÆ TRIDENTINÆ, SVB SANctissimo D. N. Pio IV. Pont. Max. Die 3. Decembris, 1563.

Cum catholica Ecclesia Spiritu sancto edocta ex sacris literis, & antiqua Patrum traditione in sacris Conciliis, & nouissime in hac œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio iuuari: præcipit Synodus Episcopis, vt sanam de purgatorio doctrinam, a sanctis Patribus & sacris Conciliis traditam, a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & vbique prædicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, euulgari & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, vt fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynæ, aliaque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis, fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta pie & deuote fiant, & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctorie, sed a sacerdotibus, & Ecclesiæ ministris, & aliis qui hoc præstare tenentur, diligenter & accurate persoluantur.

STRVCTVRA PVRGATORII.

Tridentini Patres in hoc Decreto gloriose præfantur, se Spiritu sancto edoctos, ex sacris literis, & antiqua patrum traditione, in sacris Conciliis & in hac Tridentina Synodo docuisse, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fideliū suffragiis iuuari &c. Cumq; pii & eruditi hoc seculo non quærant fabulatū de purgatorio, quæ totius mūdi crumenas expul-

gârunt,

rorum superstitiones: sed certis ac manifestis Scripturæ testimoniis ostendi velim: An tale sit purgatorium, quale Pontificii comminiscuntur: audiuisse iam expectabam, ex quibus Scripturæ testimoniis, & qua ratione purgatorium illud suum, tanquam dogma catholicum, & articulum fidei, liquido & certo in hac luce Euangelii probare conaturi essent. Cæterum de testimoniis scripturæ verbum nullum, inquit ille, quia scilicet, sicut Petrus a Soto fatetur, ex Scripturæ testimoniis purgatorium aperte probari non potest. Sed prius sine scriptura hoc credendum est: postea ad præsumptam illam opinionem loca quędam scripturæ quoquo modo detorquenda sunt. Dicunt sane, in sacris Conciliis sanam doctrinam de purgatorio traditam esse. Et imperiti forsan cogitare possent, in Niceno, aut alio ex vetustioribus hoc factum esse. Sed Florentinum illud est Concilium, celebratum circa annum Domini 1439. Onus igitur probationis non imprudenter in hac materia declinant, ipsum vero purgatorium ignem, qui hactenus culinas ipsorum tam splendide calefecit, nudis, sed fortioribus assenerationibus, ex cineribus exsufflare & reaccendere strenue conantur. Præcipua enim axiomata doctrinæ Papisticæ, vt de meritis, de satisfactionibus, de perfectionibus, & de propria iustitia coram Deo: item totus ferme cultus in templis ipsorum, vt vigiliæ, Missæ pro defunctis, anniuersaria, oblationes pro mortuis, peregrinationes, animarum balnea, indulgentiæ, opera supererogationis, fraternitates, memoriæ, exequiæ, suffragia, aqua lustralis, dedicationes cœmiteriorum, & similia sexcenta, purgatorio, tanquam suo fundamento, ita incumbunt, vt, hoc destructo, omnia ista a fundamento simul euertantur. Cœlum itaque potius (quia iamdudum alias illud vendiderunt) quam purgatorium sibi eripi patiantur. Quia vero imposturas istas etiam Laici, quos cæcos tenere solent, videre cœperunt, temporis gratia quædam in materia purgatorii subindicant esse subtilia, difficilia, non ædificantia, incerta, falsa curiosa, superstitiosa: his enim verbis in decreto vtuntur, sed quæ illa sint, non exprimunt. Si enim, quæ talia sunt, omnino inde eximerentur, vno momento totum purgatorium euacuaretur. Et tamen illa ipsa non damnant, sed tantum prohibent, ne in popularibus concionibus euulgentur. Sed ne purgatoriæ istæ imposturæ vel Lethæo flumine submergantur, vel sub vetere galea occultentur, materiam illam solita nostra simplicitate breuiter euoluemus. Et primum structuram purgatorii, qualis a Pontificiis traditur, ex ipsorum libris delineabimus.

Petrus a Soto fatetur purgatorium e scriptura probari non posse.

Purgatorium Florentini Concilii inuentum & structura est.

Quarum abominationum Papisticarum fundamentum sit purgatorium.

De statu igitur animarum, postquam a corporibus solutæ sunt, vsq; ad carnis resurrectionem, siue ad diem iudicij, ita docent. Quosdam, qui moriuntur, dicunt, in virtutibus seu charitate perfectos, & ab omni peccati labe mundos esse, horum animas statim, quando e corpore excedunt, dicunt in cœlum euolare. Quorundã vero animas, qui vel sine fide Christi, vel sine pœnitentia in peccato mortali moriuntur, dicunt recta ad infernum detrudi, vnde nulla est redemptio. Esse vero quosdam, qui sunt baptizati, & habent fidem de Christo, ac charitatem Dei, de peccatis etiam mortalibus habent contritionem: sed quando moriuntur, tunc vel in charitate non sunt perfecti, nec a labe peccati prorsus mundi, vel debitam satisfactionem de commissis & omissis nondum plene expleuerunt, vel solum minutis quibusdam venialibus peccatis obnoxii sunt, illorum animis iniustum esset ad infernum detrudere, cum sint baptizati, & habeant fidem, charitatem ac pœnitentiam. Et tamen Paradisum nondum possunt intrare, quia scriptum est de pœnitentia, dist. 1. Non potest quisquam gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi purgatus fuerit ab omni labe peccati. Et Apoc. 21. Nihil coinquinatum introibit in eam. Ac iustitia Dei requirit, vt peccata satisfactione purgentur & puniantur.

Triplex status animarum corporibus solutarum. Beatorum: Damnatorum: Mediorum in purgatorio.

Quod si in hac vita vel factum, vel impletum non fuit, in altera vita illud fieri & compleri necesse est. Pro illis igitur animabus fingunt medium quendam statum seu locum, vbi pœnali satisfactione expientur, & maculæ peccati igni excoquantur & purgentur, vt exoluta pro peccatis satisfactione, & labe peccati expurgata, perfecti & puri, possint in Paradisum transferri priusquam generale iudicium fiat. In illo vero purgatorio dicunt esse ignem, qui eiusdem generis sit cum igne gehennæ. Imo in substantia dicunt eundem esse ignem purgatorij & inferni, & pœnas etiam esse easdem, nisi quod in purgatorio sint transitoriæ, in inferno vero æternæ. Vnde dicunt: Minimam scintillam purgatorij excedere maximam pœnam corporalem huius vitæ. De loco etiam purgatorij diu disputatum, sed postea certi aliquid definitum est. Quidam enim purgatorium constituerunt in loco aliquo, qui esset supra nos, sed tamen sub cœlo. Alij, vbi quis in terra peccasset, ibi locum purgatorij eius post mortem esse dixerunt. Sed postea ex reuelationibus inuentus fuit certus & definitus purgatorii locus, duplex scilicet: vnus communis seu generalis sub terra, quo communiter vadant animæ purgandæ. De situ tamen generalis purgatorii secundum omnes dimensiones non prorsus conuenit inter omnes. Quidam enim volunt, locum illum purgatorii esse super infernum, secundum altitudinem: Quidam apud infernum, secundum longitudinem: Alii circa infernum, iuxta circulum, sicut, quando pomum scinditur, domunculæ seminum in circulo distinctæ apparent, hac enim similitudine vtuntur. Ingolstadienses infernum, purgatorium, circulum infantum non baptizatorum, & limbum Patrum ita distinguunt, vt ignis tartareus inferne in terræ meditullio exæstuans torqueat damnatos, deinde superne exundans, in secundo circulo purget fideles, postea forsan fumus eius in tertio circulo infestet infantes, postremo eius calore, & forsan luce sinus Patrum in quarto circulo calefiat, & illustretur, sicut fit in vaporarijs. Alia porro purgatoria vocant particularia, ad quæ aliquando animæ à Deo mittantur, ad faciendam pœnitentiam in hoc mundo, vel propter leuiorem punitionem, vel propter celeriorem liberationem, vel ad ostendendam veritatem purgatorij. Ita apud Gregorium quædam animæ purgatorium suum habuerunt in balneis, quædam in vmbra arborum, quædam in glacie, quædam in domibus, vbi peccauerant. Porro, in illo purgatorio dicunt animas tam diu igne torreri, donec vel pœnis pro mensura peccatorum satisfecerint, & igne sufficienter purgatæ fuerint, vel donec suffragijs viuorum inde citius liberentur. Pro certo enim habent, animas in purgatorio existentes viuorum suffragijs posse adiuuari, vt vel citius vel mitiori pœna inde liberentur. Et ne quid certitudini desit, suffragia illa dicunt ad quatuor genera reduci, 14. qu. 2. cap. Animæ scilicet ad oblationes sacerdotum, ad sanctorum orationes, ad charorum eleemosynas, ad cognatorum ieiunia, siue alia pietatis officia. His vero sufficienter peractis, dicunt, animas purgatas statim euolare ad gloriam. Hæc est structura purgatorij, sicut describitur in magno volumine Pantheologiæ, in compendio Theologiæ, in Rosario Bernhardi, & in Concilio Florentino. Fundamenta vero hæc sunt: I. Reatum tantum culpæ mortalis, propter Christum (si tamen contritio sufficiens sit) remitti. Æternas vero pœnas peccatis mortalibus debitas, virtute clauium mutari in temporarias quas vnumquemque vel per se, vel per alium, debita satisfactione exoluere necesse sit, siue in hac, siue in futura vita. II. Pro minutis seu venialibus peccatis, nos ipsos & posse & oportere satisfacere, siue in hac, siue in futura vita. III. Maculas seu sordes peccati in natura hærentes, per satisfactiones prorsus expurgandas esse, quod si in hac vita plene & perfecte non fiat, necessariam esse purgatorij ignis expiationem.

Ignis purgatorius cuiusmodi.

Locus purgatorii.

Purgatorium generale.

Situs purgatorii generalis.

Purgatoria particularia.

Duratio cruciatuum purgatorii.

Genera suffragiorum, quibus animabus in purgatorio subuenitur.

Pantheologia. Compendium Theologiæ. Rosarium Bernhardi. Conc. Florent.

Fundamenta doctrinæ de purgatorio.

nem. Hæc omnia ex humanæ rationis cogitationibus, ex ignoratione Christi & iustitiæ fidei profecta sunt, sicut ostendemus, fundamenta purgatorii repugnare contra sacram scripturam, ipsam vero purgatorii structuram commentitiam esse. Sed prius historiam purgatorii contexemus, inde etiam flammis purgatorii, quæ tenebrosæ & obscuræ sunt, non parum lucis accedet.

HISTORIA PVRGATORII.

Cum purgatorium in veteri Testamento etiam aduersariorum confessione non fuerit, & in nouo, nec Christus, nec Apostoli illud doceant, operæ pretium est considerare, vnde primum exorta sit illa opinio, ex quibus initiis cœpta postea fuerit, quanquam cum protestatione dubitationis, in Ecclesia disputari, quomodo deinde creuerit, donec consuetudine confirmata, & apparitionibus spirituum impostorum stabilita, nunc pro articulo fidei, ferro & flamma defenditur. Hæc consideratio multa vtiliter incorporabit, & illud, quod decretum Tridentinum de antiqua Patrum traditione insinuat, recte illustrabit. Historiam itaq; juxta seriem temporum simplicissime contexemus.

Vnde nata sit opinio purgatorii.

CAPVT I.

PVRGATORIVM ETHNICORVM.

Primum igitur apud Platonem, qui circa annum 400. ante incarnationem Christi floruit, purgatorium Pontificium eadem prorsus sententia, & iisdem ferme verbis, sicut à Pontificiis descriptum inuenio, qui cum ex philosophicis fundamentis, & ex humanæ rationis imaginationibus illud extruxerit, manifestum hinc erit, vnde purgatorii opinio primum orta ac nata, & postea cum apud Ecclesiasticos Doctores Platonici Philosophi in magna cœpissent admiratione esse, in Ecclesiæ disputationes immisceri cœperit. Nec est, quod quis fingat, Platonem opinionem illam de purgatorio apud Ægyptios, ex traditione sacræ scripturæ, vt alia quædam, accepisse. Vetus enim Testamentum purgatorium ignorat, & ipsi Pontificii fatentur, purgatorium in veteri Testamento non fuisse. Eusebius igitur de præparatione Euangelica lib. 1. cap. vltimo, prolixam disputationem Platonis transcribit ex libro ipsius de anima, de fluuiis infernalibus ex Poetarum traditione descriptis, tandem inquit. Qui videntur propter peccatorum magnitudinem, vt sunt sacrilegia, homicidia illegitima, & similia (ἀνιάτως ἔχειν) insanabiles esse, illi coniiciuntur in Tartarum, vnde nunquam possunt euadere. Qui vero iudicantur magna quidem peccata, sed ἰάσιμα, quæ medicabilia seu sanabilia sunt, perpetrasse, vt si ex iracundia cædem commiserunt, aut erga parentes violenter aliquid designarunt, reliquam vero vitam (μεταμελον βίον) in pœnitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diuersa ignis flumina amburendi coniiciuntur, tandem post annum & amplius appropinquant paludi Acherusiadi, ibi vero eos, quos læserunt, inclamant, & suppliciter petunt, vt permittantur egredi, & recipiantur. Et si aduersariis suis hoc persuaserint egrediuntur, & desinunt in pœnis versari. Sin minus, in igneis istis fluuiis tam diu iactantur, donec ab iis, quos læserunt, hoc impetrent. Qui vero excellenter sancte vixerunt, supra ascendunt in purissimas habitationes, vbi sine labore viuunt in futurum tempus. Qui vero mediocriter vixerunt, illi per Acherontem in paludem igni ardentem deuehuntur, vbi peccatorum pœnas exsoluunt, & καθαίρονται, hoc est, purgari, lustrari seu expiari (& ἀπολυόμενοι

Plato purgatorium, etiam confirmat.

Purgatorium ignotum veteri Testamento.

Plato de anima habet purgatorium.

absoluuntur seu redimuntur, si quid deliquerunt. Deinde benefactorum præmia recipiunt, &c. Et lib. 12. Eusebius describit alium locum ex Gorgia Platonis, vbi repetit: *Eos*, qui sancte & iuste vixerunt, quando moriuntur, in beatorum insulas, vbi in omni felicitate extra mala viuunt, abire: Qui vero impie & iniuste vixerunt, eos dicit in carcerem supplicii, quem Tartarum nominant, abire. Et hæc sunt, inquit, quæ aditu ego percepi & credo vera esse. Inde vero, inquit, ego ratiocinor tale quid euenire, Cum quædam peccata sint curabilia, quod ex pœnis in altero seculo, quidam liberentur, quidam non. Et hæc Lector diligenter obseruet, Platonem de duobus locis, beatorum scilicet & damnatorum, ex traditione aliquid accepisse, ipsum vero ex philosophicis ratiocinationibus tertium adiecisse.

Plato in Gorgia de purgatorio.

Rationes autem has affert, pro tertio seu medio statu defunctorum post hanc vitam: Sicut, inquit, in hac vita qui puniuntur pro ratione delicti, ita puniuntur, vt vel vtilitatem emendationis ipsi inde accipiant, vel vt paradigma fiant cæteris, ita in inferno etiam, qui peccarunt peccata *ἰάσιμα* quæ curari seu sanari possunt, per dolores & cruciatus auxilium & emolumentum accipiunt. Non enim possunt aliter, nisi per cruciatus, ab iniquitate liberari. Qui vero propter atrocitatem delictorum *ἀνίατοι* sunt, illis nihil prodest, sed exempla aliis fiunt, &c. Ex Poetis etiam sumit argumenta. Homerus enim Tantalum, Sisyphum & Tityum perpetuis cruciatibus in inferno subiicit: Thersitem vero, & alios prauos Idiotas non item. Altera vero *Platonis* ratio prorsus philosophica est, cum inquit, sicut corpora notas & stigmata etiam post mortem retinent, ita vitia imprimere animæ notas & maculas. Rhadamanthum igitur, quando animam corpore solutam videt prauis maculis fœdatam esse, iusto iudicio pronuntiare, an sit *ἰάσιμος* quæ iuuari, & sanari possit, an vero *ἀνίατος*, prorsus incurabilis. Atq; ideo, inquit Plato, ego studeo, vt coram judicio illo comparere possim, habens animam *ὑγιεστάτην*, prorsus sanam & mundam.

Rationes, quibus Plato medium statum defunctorum probat.
Trina ratio.
Testimonia Platonis poetica.
Secunda ratio.

Hæc in Platonis sententiis recte obseruata, & diligenter considerata, ostendunt & verba, & sententias Pontificii purgatorii ex Philosophorum Scholis prodiisse, vt Tertullianus non male dixerit, Philosophos esse Hæreticorum *Patriarchas*. Præcipue vero obseruandum est, *Platonem*, cum apud Ægyptios traditionem de duobus locis seu statibus mortuorum, quorum alter est beatorum, alter damnatorum, accepisset, ipsum postea ex philosophicis ratiocinationibus addidisse tertium statum seu locum defunctorum, dicit enim, *ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογίζομαι* Et quidem eadem fundamenta habet cum *Pontificiis*, de maculis scilicet animæ non perfecte mundæ purgandis seu expiandis per ignem, Item, de cruciatibus post mortem satisfactoriis, vbi pœnitentia in vita non fuerit expleta, quodq; ab aliis etiam ex pœnis illis liberari possint.

Purgatorium in philosophorum scholis natum.
Tertullianus Philosophi hæreticorũ Patriarchæ.

Tota igitur structura Pontificii purgatorii extat in Platone, annis ante Christum natum quadringentis, ex philosophicis & poeticis fundamentis delineata. Et memorabile est, cum Eusebius istas Platonis sententias adducat, vt ostendat, etiam *Philosophos* habere quædam, quæ à doctrina Ecclesiæ non multum sint absona, quod ipse ex Scriptura de duobus tantum statibus defunctorum loquatur, nihil addens de tertio siue de purgatorio, sine dubio non omissurus hoc, si tunc doctrina de purgatorio in Ecclesia vel nota vel recepta fuisset.

Illud vero *Philosophicum* & Poeticum purgatorium Virgilius ex Platonicorum sententia, 6. Æneid. eleganter depinxit:

Virgilius de purgatorio.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corpo-

Corporeæ excedunt peſtes, penituſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes,
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.
Donec longa dies perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque relinquit
Æthereum ſenſum, atque auraï ſimplicis ignem.

Et Auguſtinus non diſſimulat, *Platonicorum* dogma eſſe, de pœnis purgatorijs poſt mortem, de ciuit. 21. cap. 13. Et cap. 27. recitans illum verſum Virgilij:

Auguſtinus.

Quique ſui memores alios fecere merendo.

Miramur etiam, apud Virgilium inueniri illam ſententiam, quod mortuorum viuentium ſuffragijs & meritis iuuentur, cum dogma illud extra Scripturam, ex Platonicorum Schola in Eccleſiam irrepſerit.

Secundo, in Gentilium ſacrificiis publica & recepta fuit perſuaſio, mortuorum animas viuentium exequiis, inferiis & ſacrificiis releuari & adiuuari, vt ex Stygiis paludibus ad Campos Elyſios in requiem & refrigerium deducerentur. Illas vero animas, quæ viuentium ſuffragiis deſtituerentur, vel in cruciatibus hærere, vel miſere oberrare. Ita Elpenoris vmbra conqueritur apud Homerum, Odyſſ. 12. *Et* Palinurus apud Virgilium, Æneid. 6. Sacrificia etiam *Ethnicorum* pro mortuis, adiunctis precibus & orationibus, deſcribuntur, Odyſſ. 11. Æneid. 5. Et Arnobius aduerſus Gentes, lib. 2. ſcribit: Magos ſpondere, commendatitias habere ſe preces, quibus emollitæ, neſcio quæ poteſtates, vias faciles præbeant, ad cœlum contendentibus ſubuolare. Hetruriam etiam in Acheronticis libris polliceri, certorum animalium ſanguine, numinibus certis dato, animas à legibus mortalitatis educi & diuinas fieri, &c. Ingolſtadienſes ſcribunt, purgatorium extare apud Homerum Odyſſ. α & γ. Virgilium Æneid. 6. Ouidium 2. Faſtorum, Ariſtotelem, Politicorum lib. 2. cap. 5. In Alcorano azoar. 10.

Gentiles crediderunt, mortuos ſacrificiis viuorum iuuari.
Homerus.
Virgilius.

CAPVT II.

MACHABÆORVM PVRGATORIVM.

Tertio, ex illis Philoſophorum ratiocinationibus, & ex ſuperſtitioſis Gentium ſacrificiis, quæ vbique vſitata erant, cum quidem, ſicut de charis abſentibus, ita etiam de mortuis naturalis quædam cura & ſolicitudo animis noſtris inſita ſit, ad Iudæos etiam huius opinionis contagium quoddam, inclinato iam Iudaiſmo, ſerpere cœpit. Quanquam enim inciſio carnis, & euulſio capillorum, in luctu mortuorum, expreſſe prohibita erant, Leuit. 19. Deut. 14. ex conuerſatione tamen inter Gentes Iſraelitis etiam Prophetarum tempore illa vſurpari cœpta fuiſſe, ex Ieremiæ, cap. 16. non obſcure colligitur. Sicut à Gentibus etiam tibicines in funerum curatione mutuati ſunt. Matth. 9. juxta verſum *Poetæ*:

Ethnicæ ſuperſtitiones ad Iudæos proſerpſerunt.
Ritus in luctu mortuorum.

Cantabat mœſtis tibia funeribus.

Eadem ratione tandem poſt Prophetarum tempora etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, Iudæi imitari cœperunt, circa annum 170. ante natum Chriſtum, cuius exemplum extat, 2. Machabæorum 12. Id quod tum fieri cœpit, cum collapſa doctrina, & rebus omnibus, cum in imperio, tum in templo perturbatiſſimis, Iudæi vna cum fœderibus, etiam in lingua,

Orationes pro defunctis Machabæorum tempore.

 gua,

gua, appellationibus, moribus & ritibus conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota historia Machabæorum ostendit. Quod enim Machabæus sacrificium pro mortuis fieri voluit, illud sine mandato Dei, & sine vllo sanctorum exemplo fecit, si tamen fecit. Nam cum sacrificia per genera, per species, ad indiuidua vsq; pro singulis casibus & necessitatibus, accurate, prolixe, & quidem scrupulose descripta extent in Mose, ne vna quidem syllaba de sacrificio aliquo pro mortuis in toto Mose extat: Nec vllum exemplum sacrificii pro mortuis in tota Canonica Scriptura veteris Testamenti ostendi potest. Ita variæ formulæ & multa exempla piarum precationum extant in veteri Testamento: sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Testamenti Scriptura inuenitur. Cumq; ex professo in veteri Testamento in multis locis pia funerum curatio, luctus & planctus mortuorum describatur, nihil prorsus vel de sacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis soluantur, legitur. Imo etiam post Prophetarum tempora, postquam canon veteris Testamenti jam constitutus erat, cum in Hagiographis ex professo describatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis pietatem, quæ mortuis à viuentibus exhibenda sit, ex composito aliquot in locis describat, nec sacrificii nec orationis pro mortuis vlla sit mentio. Quod enim Tob. 4. scribitur, panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, sed propter viuorum consolationem, qui in luctu erant, sicut hæc ratio manifeste exprimitur & describitur Ierem. 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuisse & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex 31. cap. Prouerbiorum. Circa postrema tandem tempora, sub inclinatione religionis Israeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque solum & vnicum, atq; extra canonem veteris Testamenti, & Scriptoris etiam nec certi, nec probati, sicuti mox ostendemus. Et Iosephus cum Machabæorum historiam diligenter describat, sacrificii istius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur disputationes, regula Tertulliani etiam in hac causa præiudicet, id esse verum, quodcunq; primum, id esse adulterinum, quodcunq; posterius. Præstans quidem, strenuus & bonus vir fuit Machabæus: sed in negotiis religionis, sicut Augustinus venuste dicit, non valet: Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, sed hæc dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc fecisse putandus est, & arrisit illud factum tunc multis, licet verbo Dei destitueretur, sicut Historicus etiam indicat. Sed Deus expresse dicit, Deuter. 12. Non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Machabæus sacrificia fieri iubet pro mortuis.

Nec Moses.

Nec Prophetæ.

Nec Hagiographa de sacrificio pro mortuis.

Sed tempore Machabæorum tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expresso mandato hoc cauit: In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere, Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate & judicia mea custodire. Et notum est, quid Christus respondeat ad argumentum illud, dictum est antiquis.

Machabæorum ætate Iudæi Gentium ritus sunt imitati.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilismo ritibus, in Iudaismum inuehere cœperunt, idq; per ipsos Sacerdotes, quibus puritas doctrinæ & rituum custodienda mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iasone, qui vt consumeretur summum sacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnasium Ethnicum, Palæstram Ephebiam, &c. Hierosolymis condidit, & in sacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum mittit, ipsi etiam reliqui sacerdotes, neglecta

[illegible] sacrificijs legalibus, conformitatem cum Hellenismo affectasse aper-
[illegible] 2. Machab. 4. Et ipsa etiam legalia sacrificia ad aucupandam
Gentium gratiam, sacerdotes inflexisse, historia non obscure ostendit.
[illegible] Machab. 7. sacerdotes Nicanori ostendunt holocausta, quæ pro re-
ge idololatrico & hoste religionis Iudaicæ offerebant. Et 1. Machab. 12.
[illegible] fœdus cum Spartianis scribunt: Nos sine intermissione in die-
bus [illegible] memores sumus vestri in obsecrationibus & in sacrificijs,
quæ offerimus. 2. Machabæor. 3. Onias vt regi se purgaret, hostiam obtulit
pro salute Heliodori spoliatoris templi. Et cap. 13. Antiochus Eupatro
[illegible] Hierosolymis in templo sacrificium offerre. Ita Philo in lega- *Philo.*
tione ad Caium scribit: Augustum mandasse, suis sumptibus in templo
Hierosolymitano, pro se mactari quotidianas victimas, taurum & agnos
[illegible], quæ certe Mosaicæ legi non sunt consentanea. Imo affectatio illa
Hellenismi Machabæorum temporibus eousque progressa est, quod Ra- *Razias*
zias [illegible] famæ celebris, & pater Iudæorum appellatus, sibiipsi exemplo in- *αὐτόχειρ.*
ter Gentes vsitato & laudato, mortem consciuit, vsus argumentis Ethni-
cis. Eligens scilicet nobiliter mori potius, quam impijs subditus fieri, &
contra natales suos indignis iniurijs agi. Rebus igitur, inter continuas bel-
lorum turbas, in Iudaica religione ita inclinatis, non mirum est, etiam o-
rationes & sacrificia pro mortuis, ex Hellenismi κακοζηλίᾳ sine man-
dato & exemplo Canonicæ Scripturæ, Iudam primum tentasse, & sacer-
dotes non abhorruisse. Nobis vero in ecclesia, ex posterioribus inclinati, *An imitan-*
& eiusdem collapsi Iudaismi exemplis, sine canonicæ scripturæ mandato *dum Ma-*
& exemplo imitatio instituenda non est. Elegans enim est Cypriani sen- *chabæi exem-*
tentia, quam Augustinus dicit sine dubitatione optimam esse, ostendens, *plum.*
quid agendum sit, quando extra canonicæ scripturæ auctoritatem exem- *Cypriani*
pla & consuetudines obijciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & *scite dictum.*
originem reuertamur, cessabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui
prius copiose & pure profluebat vel deficiat, vel aquas turbidas vehat,
certe ad fontem pergitur, vt noscatur, an in venis seu in capite tale quid
sit, an vero in medio itinere aliquid irrepserit: idem etiam in ijs, quæ pu-
rioribus temporibus in religionis negotijs acciderunt, examinandis,
[illegible] necessario, & quidem tuto etiam fit.

Porro auctor etiam historiæ illius de Machabæi sacrificio pro mortuis,
nec canonicus, nec probatus est. Libros enim Machabæorum non esse in
canone, in prima parte examinis ostendimus. nec tantum veterum hoc
iudicium fuit, sed & Gregorius Magnus, Moral. lib. 19. scribit: De Macha- *De auctori-*
bæis proferamus testimonium, non vt de libris canonicis, sed ad ædifica- *tate libro-*
tionem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum inquit: Non sunt in ca- *rum & hi-*
none, leguntur tamen per constitutionem Romanæ Ecclesiæ. Ecclesia *storia Ma-*
quidem propter historias martyrum eos legendos recepit, sed addidit, sic- *chabæi.*
ut Augustinus inquit, vt sobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis *Augustinus.*
expresse dicit: Legit hæc ecclesia ad ædificationem plebis, non autem ad *Hieron. de*
auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam: illorum *Apocryphis.*
quippe auctoritas ad roboranda ea, quæ in contentionem veniunt, mi- *Cyprianus.*
nus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Ec-
clesijs voluerunt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confir-
mandam. Ergo factum illud Iudæis in libris illis laudatum, cum de eo nec
[illegible], nec mandatum, nec promissio, nec exemplum in scriptura cano-
nica extet, nec debet, nec potest nobis dogma Ecclesiasticum aut articu-
lum fidei facere. Cumque purgatorium in contentionem venerit, ex Ma-
chabæorum libris, vtpote Apocryphis, illud probari non potest. Hæc est *Discrimen*
veteris Ecclesiæ sententia de scriptis Apocryphis. Inter ipsos etiam li- *in Macha-*
bros Machabæorum magnum est discrimen. Primus enim liber grauiter *bæor. libris.*

scriptus

scriptus est. Secundus vero ex quinq; libris Iasonis cuiusdam Cyrenensis ab auctore incerto decurtatus est, stylo prorsus affectato, 2. Machabæor. 2. Atque inde cum easdem historias, quæ in primo descriptæ sunt, retexat, multa admiscet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Iosephus meminerunt. De numeris etiam interfectorum, cum primus liber modeste loquatur, secundus in immensum omnia exaggerat. In numeris etiam annorum, capite primo, & in quibusdam aliis historiis, non obscura contradictio secundi libri contra primum deprehenditur. De occultatione sacri ignis & arcæ commentitia quædam affert, quorum absque dubio, vel Ieremias, vel Esdras, aut Nehemias mentionem fecissent, si vera essent. Et fabulam esse, inde deprehenditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conseruatam fuisse, fingit, Rabini conqueruntur in toto secundo templo defuisse. Certe de morte Antiochi non consentiunt: sed contraria sunt, quæ scribuntur, 1. Machabæorum 6. & 2. Machabæorum 1. Ac mox etiam capite nono, diuersum de eius morte scribitur, Item, Iudas occumbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. sed 2. Machabæorum 9. epistola Iudæ scripta, dicitur anno 188. Ergo 37. anno post mortem scripsisset. Ita contra historiæ fidem, dicuntur Iudæi, 2. Machabæorum 2. translati in Persidem, cum in Chaldæam & Babylonem translati fuerint. Et quid opus est argumentis, cum ipse auctor secundi Machabæorum, scriptionem suam his verbis concludat: Et ego quidem si bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. Atque ideo Gelasius etiam cum septuaginta Episcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde imprudentes itaque, vel prorsus stulti essemus, si a tali Scriptore, qui etiam ipse sibi veniam, sicubi errarit, dari postulat, nouum dogma, de quo nulla testimonia in Canonicis scripturis extant, nobis obtrudi pateremur.

Circumstantia historiæ, 2. Mach. 12. Postremo, ipsam etiam descriptionem historiæ, 2. Machabæorum 12. considerabimus, vt, quantum roboris habeat, liquido intelligi possit. Certum autem est, eandem historiam, quæ 2. Machab. 12. narratur, describi etiam, 1. Machabeor. 5. vbi nulla vestigia commenti illius de sacrificio pro mortuis apparent: sed duo Sacerdotes præter vocationem, & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes exercitum contra Iamniam, cum duobus millib. Israelitarum à Gorgia profligati & cæsi scribuntur. Illorum vero τῶν ἔμπροσθεν πεπτωκότων, qui prius ceciderant, corpora, cum Machabæus post obtentam contra Gorgiam victoriam ad sepulturam colligere statuisset, inuenta sunt (inquit auctor secundi Machab.) sub tunicis interfectorum ἱερώματα, hoc est, quæ vel sacrificata, vel consecrata erant idolis Iamniensium, cumque hæc Iudæis lege interdicta essent, omnibus manifestum factum fuit, ipsos ob hanc causam corruisse. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt se cōseruarent a peccatis, cum sub oculis viderent, quæ prostratis accidissent propter peccatum. Atque ita omnes ad preces conuersi, ἠξίωσαν, μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι: hoc est, rogauerunt, ne propter commissum illud à fratribus peccatum ipsi prorsus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas misit pecuniam Hierosolymas, vt offerretur ibi sacrificiū, quod in Leuitico hostia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ cōsentanee fecit, quod orauit, ne ciuium peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodq; ad auertendum ab exercitu reatum illius peccati sacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis. Iosuæ 7. & Deut. 21. Sed Machabæus extra limites verbi Dei, ex suis priuatis ratiocinationib. longius progressus

pro ipsis etiam defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν hoc est, expiationem per sacrificia etiã pro defunctorum peccatis fieri posse cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1.Macah. 5. prostrati fuerunt, Iudas etiam totidem drachmas bis mille scilicet in sacrificium pro ipsis misit. Et ne existimes, ex doctrina, mandato seu exemplo legis diuinæ Machabæum hoc fecisse, audi, quomodo auctor historiæ totã rem narret. Machabæus inquit, διαλογιζόμενος de resurrectione, hoc est, ex suis quibusdã ratiocinationib. quas ex articulo resurrectionis ipse sibi texebat, hoc instituit. Et mox vocat ἐπίνοιαν εὐσεβῆ hoc est, opinionem, excogitationem seu inuentionem (hanc enim esse vocabuli proprietatem eruditi norũt) pietatis specie velatam. Quodque vulgaris translatio legit (bene & religiose de resurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως quod significat ciuile, festiuum, concinnum & plausibile, nouũ illud Machabæi institutum visum fuisse. Porro illæ etiam circumstãtiæ in historia expendantur. Qui enim occubuerant, illi extra vocationem & contra Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni subiecti fuerant, ita vt in ipsis peccatis occiderentur, priusquam pœnitentiam agere, & à Deo remissionem peccati accipere potuerunt. Quam atrox vero peccatum illud sit, quod 2.Machab.12. describitur, manifeste indicat historia, Iosuæ capite septimo. Num vero illos in tam atroci peccato cæsos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepisse, sicut Pontificij ex vulgari translatione legunt & interpretantur? Nequaquam: Repugnaret enim hoc legi diuinæ & ipsi huic historiæ. Sed hæc est vera sententia, quam ipse Græcus textus præbet: Machabæus sciuit & credidit articulum de resurrectione mortuorum. Considerabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repositum sit χαριστήριον, hoc est, donum gratiæ, quod scilicet reddet ipsis Dominus in illo die, sicut Paulus inquit: illa vero duo millia virorum non cum pietate dormierant, sed in peccatis trucidati fuerant, & tamen sciebat illos etiam resurrecturos. Vt igitur in die iudicij & resurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, sed donum salutis etiam accipere possent, cogitauit Machabæus, cum pro viuorum peccatis instituta essent in lege sacrificia & orationes, posse forsan etiam mortuorum peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illæ Machabæi speciem quandam pietatis (si ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid statuendum esset) eo, quod mortuis bene cupiebat: sed nec doctrinam, nec mandatum, nec exemplum, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim sine dubio Dauid, Sauli & Absoloni defunctis præstitisset, si verbi Dei auctoritatem habuisset. sed luget ipsos, non autem vel orat vel sacrificat pro ipsis post mortem.

E priuatis igitur suis διαλογισμοῖς sicut historia inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita vero non tantum præter, sed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis instituta erãt: quod vero Machabæus illa etiam ad mortuos extendit, hoc fecit contra mandatum Dei, quod [illegible] dicit, Non addas quicquam, nec minuas. Quod vero illis, qui sine pœnitentia & reconciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationem in altero seculo promittit, hoc contra totam sacram Scripturam pugnat. Et opinionem de opere operato in sacrificiis Leuiticis, quã maiori contentione Epistola ad Hebræos refutat, tunc cœpisse irrepere, historia hæc ostendit. Neque enim per se aut ipso opere sacrificia Leuitica conscientiam à peccatis emundare poterant, sed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Messiæ, qua fide viui, qui lapsi erant, remissionem à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabæus

A Machabæi tempora usq; ad Christum nō fuit Iudæis recepta pro mortuis sacrificandi consuetudo.

vero sacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipso opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui sine pœnitentia in peccatis mortui erant, per sacrificia post mortem solui posse cogitauit, quod cum ipsis fundamentis Scripturæ pugnare, certum est.

Rabini post Christum cœperunt pro mortuis orare.

Et memorabile est, quod ex historiis probari non potest, post Machabæi tempora usque ad Christum, institutũ illud sacrificandi pro mortuis receptum vel usurpatum fuisse apud Iudæos. Imo diuersum exequiæ Lazari ostendunt, Iohan. 11. Rabini vero tandem post Christum excæcati & obturati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, non tantum licitum, verum etiam meritorium esse seipsum interficere, si quis timeat, ne magnitudine tormentorum superatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur: ita etiam ex Machabæi διαλογισμοῖς & ἐπινοίᾳ, sicut historicus appellat, memorias mortuorum Rabini tandem instituerunt. Habent enim adhuc hodie in Synagogis suis libellos memoriales, ex quib. nomina defunctorum singulis annis ter ex suggestu suo publice recitant. Et a præcentore postea additur oratio, ut Deus animarum illarum memor esse, atque eas in Paradisum, cum Abraham, Isaac & Iacob collocare velit, &c.

Historia Machabæi non patrocinatur purgatorio.

Hæc est historia de orationibus & sacrificiis pro mortuis, in senescentem & inclinatum iudaismum tandem inuectis. Quæ historia, quidam quantum Pontificio purgatorio suffragari possit, ex his quæ diximus manifestum esse potest. Cumque diserte fateantur Pontificij, se vnicum illum locum, qui quidem apertus sit ex Scriptura pro purgatorio afferre posse, patet totam structuram purgatorij admodum ruinosam esse, cum primum principium & fundamentum vacillet ac labascat, imo non tantum præter, sed contra Scripturam sit. Et tamẽ illa ipsa Machabæi historia ne vna quidem scintillula indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante resurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per sacrificia liberandæ sint, sed resurrectionis meminit: & ne tunc pœnas commeritas illi, qui in peccatis mortui fuerant, acciperent, ideo peccata defunctorum conatus fuit sacrificiis expiare, sed sine verbo Dei. Quod vero illi, qui in peccatis sine pœnitentia mortui sunt, post mortem possint per orationes aut sacrificia a peccatis solui, quæ Machabæi opinio fuit, ne ipsi quidem Pontificij concedunt. Et falsum est quod Ingolstadienses fabulantur, textum loqui de resurrectione mystica a peccatis, circumstantiæ enim manifestæ sunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant, malunt interpretationem resurrectionis ex Hymenæi & Phileti schola 2. Timoth. 2. petere. Nihil prorsus itaque veri subsidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa historia accedere potest, quam tamen ita cupide arripuerunt, ut etiam præter Græci sermonis fidem, ipsum textum ad purgatorium suum alicubi conformare conati sint, sicut collatio Græci textus & vulgatæ versionis ostendit. Et ne quid in illa historia ad Pontificium purgatorium necessarium deesse videretur, pro duobus millibus drachmarum, duodecim millia reposuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

Quomodo & unde figmentum purgatorii in nouo Testamento

Quarto, quia ostendimus, quomodo ex sacris Gentilium, & ex scholis Philosophorum, seminaria purgatorij in senescentem tandem & inclinatum iudaismum inuecta sint: videbimus iam porro, quomodo & vnde in noui etiam Testamenti *Ecclesiam* irrepserint. Quod enim Christus & Apostoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, postea aliunde ostende-

nus. mox enim sublatis ex hac terra Apostolis, per Apocrypha commenta sub nomine & prætextu ipsorum cœperunt talia, si non vt credenda obtrudi, tamen vt disputanda spargi, quæ non multo post, temporibus confirmata, titulum cœperunt sibi arrogare Apostolicæ traditionis, sicut plerumque quæ citra Scripturam hoc titulo venditantur, ex Apocryphis fabulis originem sumpserunt, quod facile ostendi posset. Ita extant Hermæ cuiusdam, quem Pauli discipulum fuisse fingunt, scripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod pastoris titulum præfert, propter sententias quasdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt. Feruntur præter ea Hermæ illius scripta magis fabulosa, vbi in visionibus anus quædam Hermæ reuelationes dictitat. Et visione tertia pingitur Ecclesia, tanquam turris, in cuius ædificatione, quidam lapides circumciduntur, & aptantur, quidam vero reijciuntur, qua figura lapsi significantur. Hermas vero interrogat anum suam, an proiectis illis lapidibus nulla restet pœnitentia? Illa respondet quasi ex Tripode. Habent quidem pœnitentiam, sed in hac turre non possunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc, cum cruciati fuerint & impleuerint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, si cogitarint, hoc est, pœnitentiam egerint de peccatis, idq; propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lector bene notet, quod purgatorium, quando sub nouo Testamento primum quasi de longe emicare cœpit, anile commentum ab anu personata profectum fuit.

extructum sit.

Hermæ scripta.

Anus profert purgatorium.

Ex simili lacuna etiam hoc scaturijt, quod viuorum orationibus mortui possint a peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actib. Andreæ Apostoli fingit, Andream, cum pro sene quodam lenone intercederet, dixisse: Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non saluares? Huc pertinet etiam Missa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Actus Andreæ Apostoli.

Et Irenæus lib. 1. c. 18. scribit, quosdam sui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promisisse redemptionem.

Valde antiqua igitur est purgatorij traditio, sed qualis & vnde sit, diligenter consideretur.

CAPVT IV.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

Quinto circa annum Domini 200. in schola Alexandrina, alia, & noua purgatorij fundamenta, extra Scripturam ex fabulosis traditionibus substrui cœperunt. Clemens enim Alexandrinus duo valde perniciosa mala in Ecclesiam inuexit, de quibus tamen ipse gloriatur. 1. Stromat. Cœlestem siquidem veritatem admiscuit Philosophiæ decretis. Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, statim tanquam Apostolicum arripuit & consignauit. Nam & libro 6. ex apocryphis Petri & Pauli contendit probare, sicut Sancti veteris Testamenti, per legem Mosaicam saluati sunt, ita Græcos per Philosophiam saluatos esse. Ex eodem fonte non tantum recitat, sed multis argumentis confirmare conatur, lib. 6. Christum & Apostolos impiis apud inferos annuntiasse Euangelium, vt non manerent in damnatione, sed conuerterentur post mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. Et lib. 4. dicit: Siue hic, siue alibi agatur pœnitentia, nullus enim locus vacat misericordia Dei. Ita libro 6. loquitur. Fortasse cessabunt supplicia post hanc vitam. Ex istis initiis Origenes postea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, sicut fieri solet,

Clemens Alexandrinus. Seminaria purgatorij.

Origenis paradoxa de purgatorio.

quando à verbo Dei discedditur. Finxit enim varias animarum post hanc vitam purgationes & a pœnis liberationes, sicut Augustinus de hæresibus scribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, sacrilegiis & impietatibus quamlibet maximis, hanc vitam finierant. Imo ipsum Diabolum & Angelos eius quamuis post longissima tempora, purgatos atque liberatos, regno Dei lucique restitui. Hæc Augustin. Ex ipsius vero Origenis scriptis quæ extant, colligitur, quod senserit, omnes, quantumcunque pios, post hanc vitam igne purgandos esse. Nam Hom. 8. in Leuit. vbi de purificatione puerperarū textum allegorizat, inquit: Donec sumus in carne positi, ad liquidum puri esse non possumus, nisi futuri seculi tempus aduenerit, in quo die, qui viriliter egerit, statim in ipso aduentu futuri seculi purgatur. Si vero non viriliter aduersus peccatum pugnauit, iste transit septimanam vnam & alteram, ac tertia demum apparente purgatur ab immunditia. Homil. 25. in Num. inquit. Requiretur diligenter cum exierimus quid vnusquisque deferat, si aurum, argentum, ferrum, plumbum, lignū &c. Probantur omnia hæc: quæ per ignem, per ignem; quæ per aquam, per aquam: Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio huius vitæ, quia nemo mūdus, qui de hac vita exit: Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ vero & diuersæ nos manent purificationes. Sed mystica hæc sunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit, quæ sint purificationes, quæ parentur Petro, Paulo, & similibus, &c. In Exodum, Hom. 6. allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: Iniqui vt plumbum demerguntur: Sancti vero super aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita sicut Christus, super aquas incedit, habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui saluus fit, per ignem saluus fit, vt si quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis excoquat, vt omnes aurum bonum efficiantur. Veniendum est ergo omnibus ad ignem & ad conflatorium, Malach. 3. parum plumbi paruo igni purgatur; plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homilia 12. Si post fundamentum non solum aurum superædificaueris, verum & ligna, stipulam; quid tibi vis fieri, cum anima seiuncta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis in sancta cum lignis & stipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter stipulas vis foris residere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi vt propter ligna ignis tibi detur, qui consumat stipulam. Idem in Psalm. 38. Virtus animam subtilem facit, peccatum vero eam crassam & carneam efficit. Lebetes igitur vel cacabi Ezechielis flammis succensi, lignis & stipula inflammati, nos suscipient. Virga ergo emenderis vt non indigeas cacabo succenso. Idem in 11. c. ad Romanos: Qui verbi Dei purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus se reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit. Verum hæc ipsa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisue seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam suam, vt pro ea se humiliarit, Philip. 2. Sed huiusmodi sensus velut mysterium Dei silentio tegantur, nec passim proferantur. Has sententias ex Origene ideo adscripsi, vt Lector consideret, quorsum Apocryphæ traditiones apud Clementem & mixtura Theologiæ cum decretis Philosophiæ à Clemente imbuta, tandem euaserint.

Purgatoriū Origenicum omnibus mortuis commune.

Nota. Purgatoriū non fuit publicum dogma.

Purgatoriū Origenis nulla admittit pro defunctis suffragia.

Porro Origenicum purgatorium nullas admittit leuationes, mitigationes aut liberationes, per orationes aut opera viuentium, sed vnumquemque pro se pœnis expiare, cruciatib. exoluere, & flammis expurgare peccata sua in purgatorio Origenico necesse est. Et quando expiatio & solutio, & expurgatio illa per pœnas perfecta est, tunc purgati restituuntur

[illegible] & regno Dei. Obseruet autem Lector, cum Clemens, lib. 6. ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam transponere tentasset, & disputandi gratia dubitatiue dixisset, forsan cessabunt supplicia post hanc vitam: Successor ipsius Origenes, mox inde dogmata & articulos fidei fecit, & perizomata in Scriptura quæsiuit. Adeo periculosum est, sine verbo Dei, ex priuatis cogitationibus aliquid in Ecclesia vel dubitando spargere. Ita cum Lactantius de purgatoriis Virgilij versibus 6. Æneid. dixisset: Hæc propemodum vera sunt, posteri mox addiderunt: Hæc prorsus vera sunt.

Atque hoc est Origenicum purgatorium, ex Platonicis principijs, de expurgandis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in Clemente titulum traditionum habent, citra & contra Scripturam conflatum. Sunt autem hæc Origenici purgatorij αἰτήματα. Primo, post hanc vitam esse locum pœnitentiæ, seu reconciliationis cum Deo. Secundo, Peccata non remissione deleri in hac vita, siue ex gratia condonari: sed pœnis siue in hac vita elui, siue post hanc vitam cruciatu ignis expiari, expurgari, & quasi excoqui. Tertio, pœnas in futuro seculo esse expiatorias & purgatorias. Quarto, Esse liberationem ex pœnis futuri seculi. Quinto, cum nemo in hac vita mūdus sit à sordibus peccati, ideo omnes etiam sanctissimos post hanc vitā flammis purgatorij ignis expiandos & expurgandos esse, priusquam in regnum Dei admittantur. Sexto, etiam impijssimos, imo ipsum Diabolum, longissimi temporis cruciatibus, purgari & à pœnis liberari posse. Hæc Origenica αἰτήματα, diu in Ecclesijs iactata, & varie disputata fuit. Et Græci quidem scriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludant, raro tamen & valde leuiter, Origenicas illas scintillas suis disputationibus ventilant, sicut Gregorius Nyssenus alicubi facit. Tandem vero in Græca Ecclesia in quinta generali Synodo Origenicum illud purgatorium (sicut Græci in Apologia sua de purgatorio, quam Basiliensi Concilio obtulerunt, recitant) circa annum 550. interposita publica autoritate, prorsus explosum & restinctum fuit, ita vt post illud tempus in Græca Ecclesia non potuerit rursus accendi. Testantur autem Græci in illa Apologia non tantum illam Origenis opinionem tunc damnatam, quæ impijs & ipsis etiam Diabolis liberationem tandem ex pœnis gehennæ promisit, sed & hoc fundamentum in quinta illa Synodo explosum & subuersum fuisse, quasi peccata non remissione ex gratia condonentur, sed per pœnas & cruciatus ignis expientur seu expurgentur post hanc vitam. Sed in nostris Tomis conciliorum hæc omnia sepulta sunt, quia nec [illegible], nec pro focis papisticis, esset, purgatorium ignem extingui.

Capita purgatorij Origenici.

Græca Ecclesia purgatorium Origenis explosit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

Sexto, in Latinis vero Ecclesiis Origenicum illud de purgatorio commentum pluribus arrisit, & maiori etiam contentione disputatum fuit. Historica enim obseruatio ostendit, quod Origenis phantasia Latinis causam & occasionem dederit fingendi purgatorium. Licet enim euidentia veritatis & pietatis cogeret, ex purgatoriis illis Origenis commentis, quæ nimis crassa erant, multa resecare: aliquid tamen ex illa agitatione disputationum & opinionum de pœnis purgatoriis post hanc vitam, in Latinis Ecclesiis, hæsit, partim in vulgi superstitionibus, partim in doctorum disputationibus, quod paulatim consuetudine roboratū, & spectris stabilitum tandem in dogma & articulum fidei euasit. Considerandum vero est,

Orig. commentum de purgatorio in Latina Ecclesia hæsit.

ro est, quomodo ex Origenicis purgationibus apud Latinos alij aliud probent, alij improbent, alij dubitantes disputent, atque inter se alii aliorum disputationes reprehendant. Lactantius enim de diuino præmio, c. 21. dicit, non post mortem protinus iudicari homines, sed omnes in vna communi custodia detineri, donec tempus adueniat, quo iudex meritorum faciat examen. Et addit: Sed & iustos cum iudicauerit Deus, igni eos examinabit. Tum quorum peccata vel pondere, vel numero præualuerint, perstringentur igni atque amburentur.

Lactantij purgatoriũ post extremũ iudicium.

Ambrosius vero, qui in commentariis suis pleraque ex Origene transcribere solet, purgatorii etiam opinionem ipsis Origenis verbis in scripta sua retulit, præsertim in Psalm. 118. in multis locis, vt Serm. 20. Omnes oportet transire per flammas, etiamsi Ioannes Euangelista sit, de cuius morte sunt qui dubitent, de transitu vero eius per ignem dubitare non possumus, quia in Paradiso iam est, &c. Item, donec plumbum in me tabescat, ardebo: Si nihil argenti in me inuentum fuerit, in vltima inferni detrudar, aut vt stipula totus exurar, &c. Item, quia Dominus dicit: Intrate in requiem meam, vnusquisque nostrum vstus romphea illa flammea, non exustus, purificabitur, vt ingressus in illam Paradisi amœnitatem gratias agat Domino suo, dicens: Induxisti nos in refrigerium. Item Psal. 36. Omnes igni examinabimur. Etsi autem per ignem examinabuntur, dicent tamen: Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Alii in igne manebũt, alii salui fient, sed per ignem [illegible] omnino non exuremur, tamen vremur. Et 2. Tim. 2. de vasis ignominiæ in magna domo Domini loquens, inquit: Hos contumelia dignos esse, non tamen perituros, sed purgandos per ignem, quia domui Dei ex aliqua parte necessarii sunt, &c.

Ambrosius Origenis assecla.

Hieronymus etiam diligens Origenis Lector, sententias eius de purgatorio sæpius recitat, vt Ezech. 1. Ex quo ostenditur, post pœnas suppliciorum purgationem peccatorum, futuram misericordiam, duntaxat in his, qui Deum videre meruerunt regnantem. Et Esa. 10. Quidam intelligunt pœnas & tormenta in hoc adhiberi peccatoribus, vt diuino igne purgentur. Et Ezech. 46. Omnis creatura immunda est, & diuino igne purganda ad diem Sabbati, vbi æterna erit requies. Et in vltimum c. Esa. manifeste recitat Origenis sententiam de finiendis aliquando suppliciis. Quæ omnia, inquit, replicant asseuerare cupientes, post cruciatus, & tormenta futura refrigeria, quæ nunc abscondenda sint ab his, quibus timor vtilis est, vt dum supplicia reformidant, peccare desistant. Quod nos solius Dei debemus scientiæ derelinquere, cuius non solum misericordia, sed & tormenta in pondere sunt, & nouit, quem, quomodo aut quamdiu debeat iudicare; solumque dicamus, quod humanæ conuenit fragilitati: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et sicut Diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ sentẽtiam Iudicis. Hæc ille. Idem in c. 9. Ecclesiastici: Mortui nihil valent ad id adiicere, quod semel secum tulere de vita, nec iusti quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia, licet quidam huic expositioni contraria dicant, asserentes etiã post interitum excrescere nos posse & decrescere, & quod Salomon ait (pars non erit eis adhuc in seculo) ita intelligunt, vt dicant, eos in hoc seculo nullam habere communionem, habere vero sub alio seculo, & non excludi opinionem, quæ contendit, postquam de hoc seculo migrauerimus, & offendere posse creaturas rationales & promereri. Sed

Hieronymus Origenis cõmentum retinet.

Prudentius.

Eandem etiã Origenicam purgationem Prudentius versib. suis expressit:

Esto

Esto, cauernoso quia sic prolabi necesse est
(Corporea) tristis me sorbeat ignis Auerno.
Saltem mirificos incendia lenta vapores
Exhalent, æstusque calor languente tepescat.
Lux immensa alios, & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Quæ de purgatorio Origenis recensita, quæque improbata sint à Scriptoribus Latinis.

Has sententias Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ex Origene transsumptas esse, manifestum est. Ideo autem illas hoc loco adscripsi, vt Lector [illegible] historiæ informare possit, quid latini illi Scriptores in Origenico purgatorio reprobarint, quid vero illo adhuc tempore disputarint de liberatione Diaboli & infidelium extra Ecclesiam, Ambrosius tacet. Hieronymus vero tormenta ipsorum credit æterna. Hoc igitur in Origenis purgatorio improbarunt. Reliquas vero purgatorias Origenis opiniones alij assertiue, alij dubitatiue disputarunt, scilicet peccata nō gratia dimitti, sed igne expurgari, atque ideo omnes etiam electos, post hanc vitam igne illo purgatorio esse amburendos, licet non exurendos, priusquam saluentur. Secundo, Tormenta in futuro seculo habere vim & proprietatem purgatoriam. Tertio Locum pœnitentiæ & meriti, etiam post hanc vitam in altero seculo restare, quam opinionem licet Hieronymus nō prorsus probet, tamen eam, vt nō improbabilem, in medio relinquit. Quarto, illis qui professione Christiani fuerunt, licet in peccatis & impietate moriantur, Hieronymus purgationem per ignem restare arbitratur, sed Dei scientiæ relinquendum existimat, quando & quamdiu in tormētis vnumquemque iudicare debeat. Ambrosius vero opinatur, si modo aliquid argenti inueniatur, etiamsi maxima pars plumbum sit, tamen per ignem purgatos aliquando liberari & saluari. Quinto, Purgationes illas fieri igni gehennæ, & plerumq; post iudicium. Hæc Origenica [illegible], Ambrosius & Hieronymus, ex tropicis & allegoricis scripturæ locis, pingere & ornare quidem conantur: Augustinus vero, sicut iam ostendemus, illa ex certis, claris & apertis scripturæ testimoniis ex professo reprobauit & refutauit.

Quæ improbata. *Quæ retenta.* *Hieronymus disputat.* *Ambrosius asserit.* *Augustinus improbat.*

Pontificiorum perstringendi in allegandis Patrum testimoniis pro purgatorio stabiliendo.

Atque hoc singulari diligentia obseruandum est, quod Pōtificij, quando strepitu testimoniorum antiquitatis simplicium oculos perstringere volunt, purgatorium esse antiquam Patrum traditionem, istas Origenis, Ambrosij & Hieronymi sententias, de longe alio purgatorio quam Pontificiorum est, loquentes, licet ex scriptura ab Augustino reprobatæ & refutatæ sunt, tamen allegare non verentur, vt Lectoribus, quibus historia ea nota non est, fucum faciant. Pontificij enim nec electos omnes, nec eos, qui in pietate moriuntur, licet professione sint Christiani, in purgatorium admittunt, quod tamen veterum illæ sententiæ faciunt. Et est hæc obseruatio, in serie huius historiæ non prætereunda. Si enim longa temporis præscriptio, antiqua patrum traditio, & Ecclesiæ obseruatio, sine apertis Scripturæ testimoniis purgatorium posset stabilire; tunc Augustinus male fecisset, quod purgatorias illas veterum opiniones, ad Scripturæ examen reuocatas, reiecit & refutauit, cum ferme omnes tunc in Ecclesia, & docti & indocti, opiniones illas amplecterentur, & Scripturæ allegoricas sententias suis rhetoricationibus eo detorquerent. Sed audiamus Augustinum, purgatorias illas opiniones, ex antiqua patrum traditione, & ex peruulgatis in Ecclesia opinionibus protractas, ad Scripturæ lucem & normam exigentem.

Augustinus de purgatorio dissimiliter loquitur

Augustinus igitur, quando obiter in huius disputationis mentionem incidit, recitat, vt reliquas vulgatas illius tēporis opiniones, vt de Genesi contra Manichæos libro secundo, capite decimo, disputans de spinis & tribulis verbum Dei, inquit. Si quis forte agrum non coluerit, & spinis eum

gua, appellationibus, moribus & ritibus, conformitatem cum Gentibus quærerent & affectarent: Sicut tota historia Machabæorum ostendit. Quod enim Machabæus sacrificium pro mortuis fieri voluit, illud sine mandato Dei, & sine vllo sanctorum exemplo fecit, si tamen fecit. Nam cum sacrificia per genera, per species, ad indiuidua vsq; pro singulis casibus & necessitatibus, accurate, prolixe, & quidem scrupulose descripta extent in Mose, ne vna quidem syllaba de sacrificio aliquo pro mortuis, in toto Mose extat: Nec vllum exemplum sacrificii pro mortuis in tota Canonica Scriptura veteris Testamenti ostendi potest. Ita variæ formulæ & multa exempla piarum precationum extant in veteri Testamento: Sed de oratione pro mortuis, nec doctrina, nec mandatum, nec promissio, nec forma, nec exemplum vllum, in Canonica veteris Testamenti Scriptura inuenitur. Cumq; ex professo in veteri Testamento in multis locis pia funerum curatio, luctus & planctus mortuorum describatur, nihil prorsus vel de sacrificio, vel de oratione pro mortuis, vt à peccatis soluantur, legitur. Imo etiam post Prophetarum tempora, postquam canon veteris Testamenti jam constitutus erat, cum in Hagiographis ex professo describatur Tobiæ pietas in curandis funeribus, & Syracides ex veterum collectaneis pietatem, quæ mortuis a viuentibus exhibenda sit, ex composito aliquot in locis describat, nec sacrificii nec orationis pro mortuis vlla ibi fit mentio. Quod enim Tob. 4. scribitur, panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, non factum fuit propter purgatorium mortuorum, sed propter viuorum consolationem, qui in luctu erant, sicut hæc ratio manifeste exprimitur & describitur Ierem. 16. Et Hieronymus in commentariis dicit, lugentibus ferre cibos morem fuisse & præparare conuiuium, quod Græci περίδειπνα vocant, & probat hoc ex 31. cap. Prouerbiorum. Circa postrema tandem tempora, sub inclinatione religionis Israeliticæ exemplum de Machabæo extat, idque solum & vnicum, atq; extra canonem veteris Testamenti, & Scriptoris etiam nec certi nec probati, sicuti mox ostendemus. Et Iosephus cum Machabæorum historiam diligenter describat, sacrificii istius pro mortuis nullam facit mentionem. Contra omnes igitur, quæ ex hoc loco texuntur disputationes, regula Tertulliani etiam in hac causa præiudicet, id esse verum, quodcunq; primum, id esse adulterinum, quodcunq; posterius. Præstans quidem, strenuus & bonus vir fuit Machabæus: sed in negotiis religionis, sicut Augustinus venuste dicit, non valet: Hæc ego dico, hæc tu dicis, hæc ille dicit, sed hæc dicit Dominus. Nec mala intentione Machabæus hoc fecisse putandus est, & arrisit illud factum tunc multis, licet verbo Dei destitueretur, sicut Historicus etiam indicat. Sed Deus expresse dicit, Deuter. 12. Non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquam, nec minuas.

Machabæus sacrificia fieri iubet pro mortuis.
Nec Moses.
Nec Propheta.
Nec Hagiographa de sacrificio pro mortuis.
Sed tempore Machabæorum tandem.

Et ne talia exempla patrum ad imitationem trahantur, Deus in c. 20. Ezech. expresso mandato hoc cauit, In præceptis Patrum vestrorum nolite incedere, Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulare & judicia mea custodire. Et notum est, quid Christus respondeat ad argumentum illud, dictum est antiquis.

Machabæorum ætate Iudæi Gentium ritus sunt imitati.

Tempora etiam illa, quibus Machabæus vixit, multa alia ex Gentilium ritibus in Iudaismum inuehere cœperunt, idq; per ipsos Sacerdotes, quibus puritas doctrinæ & rituum custodienda mandata erat. Vt enim non dicam de impio Iasone, qui vt consumeretur summum sacerdotium, in gratiam Antiochi Gymnasium Ethnicum, Palæstram Ephebiam, &c. Hierosolymis condidit, & in sacrificium Herculis trecentas didrachmas publica legatione ad Antiochum misit, ipsi certe reliqui sacerdotes, negle-

quis

Pia ſacrificijs legalibus, conformitatem cum Helleniſmo affectaſſe aperte deſcribuntur, 2. Machab. 4. Et ipſa etiam legalia ſacrificia ad aucupandam Gentium gratiam, ſacerdotes inflexiſſe, hiſtoria non obſcure oſtendit. Nam 1. Machab. 7. ſacerdotes Nicanori oſtendunt holocauſta, quæ pro rege idololatrico & hoſte religionis Iudaicæ offerebant. Et 1. Machab. 12. renouatori fœdus cum Spartianis ſcribunt: Nos ſine intermiſſione in diebus ſolennibus memores ſumus veſtri in oblectationibus & in ſacrificijs, quæ offerimus, 2. Machab. cap. 3. Onias vt regi ſe purgaret, hoſtiam obtulit pro ſalute Heliodori ſpoliatoris templi. Et cap. 13. Antiochus Eupatro permittit Hieroſolymis in templo ſacrificium offerre. Ita Philo in legatione ad Caium ſcribit: Auguſtum mandaſſe, ſuis ſumptibus in templo Hieroſolymitano, pro ſe mactari quotidianas victimas, taurum & agnos duos, quæ certe Moſaicæ legi non ſunt conſentanea. Imo affectatio illa Helleniſmi, Machabæorum temporibus eouſque progreſſa eſt, quod Razias vir famæ celebris, & pater Iudæorum appellatus, ſibi ipſi exemplo inter Gentes viitato & laudato, mortem conſciuit, vſus argumentis Ethnicis: Eligens ſcilicet nobiliter mori potius, quam impijs ſubditus fieri, & contra natales ſuos indignis iniuriis agi. Rebus igitur, inter continuas bellorum turbas, in Iudaica religione ita inclinatis, non mirum eſt, etiam orationes & ſacrificia pro mortuis, ex Helleniſmi κακοζηλίᾳ ſine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ Iudam primum tentaſſe, & ſacerdotes non abhorruiſſe. Nobis vero in eccleſia, ex poſterioribus inclinati, & tandem collapſi Iudaiſmi exemplis, ſine canonicæ ſcripturæ mandato & exemplo imitatio inſtituenda non eſt. Elegans enim eſt Cypriani ſententia, quam Auguſtinus dicit ſine dubitatione optimam eſſe, oſtendens, quid agendum ſit, quando extra canonicæ ſcripturæ auctoritatem exempla & conſuetudines obijciuntur. Si ad diuinæ, inquit, traditionis caput & originem reuertamur, ceſſabit error humanus. Si enim canalis aquæ, qui prius copioſe & pure profluebat vel deficiat, vel aquas turbidas vehat, certe ad fontem pergitur, vt noſcatur, an in venis ſeu in capite tale quid ſit, an vero in medio itinere aliquid irrepſerit: idem etiam in ijs, quæ poſterioribus temporibus in religionis negotijs acciderunt, examinandis, recte, neceſſario, & quidem tuto etiam fit.

Philo.

Razias αὐτόχειρ.

An imitandum Machabæi exemplum.

Cypriani ſcite dictum.

Porro auctor etiam hiſtoriæ illius de Machabæi ſacrificio pro mortuis, nec canonicus, nec probatus eſt. Libros enim Machabæorum non eſſe in canone, in prima parte examinis oſtendimus. nec tantum veterum hoc iudicium fuit, ſed & Gregorius Magnus, Moral. lib. 19. ſcribit: De Machabæis profeſſamus teſtimonium, non vt de libris canonicis, ſed ad ædificationem editis. Et Lyranus de libris Machabæorum inquit: Non ſunt in canone, leguntur tamen per conſtitutionem Romanæ Eccleſiæ. Eccleſia quidem propter hiſtorias martyrum eos legendos recepit, ſed addidit, ſicut Auguſtinus inquit, vt ſobrie legantur. Et Hieron. de Apocryphis illis expreſſe dicit: Legit hæc eccleſia ad ædificationem plebis, non autem ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam: illorum quippe auctoritas ad roboranda ea, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Et Cyprianus etiam dicit: Legi quidem hæc in Eccleſiis voluerunt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmandam. Ergo factum illud Iudæis in libris illis laudatum, cum de eo nec doctrina, nec mandatum, nec promiſſio, nec exemplum in ſcriptura canonica extet, nec debet, nec poteſt nobis dogma Eccleſiaſticum aut articulum fidei facere. Cumque purgatorium in contentionem venerit, ex Machabæorum libris, vtpote Apocryphis, illud probari non poteſt. Hæc eſt etiam Eccleſiæ ſententia de ſcriptis Apocryphis. Inter ipſos etiam libros Machabæorum magnum eſt diſcrimen. Primus enim liber grauiter

De auctoritate librorum & hiſtoria Machabæi.

Auguſtinus.

Hieron. de Apocryphis.

Cyprianus.

Diſcrimen in Machabæor. libris.

ſcriptus

scriptus est. Secundus vero ex quinq; libris Iasonis cuiusdam Cyrenæi ab auctore incerto decurtatus est, stylo prorsus affectato, 2. Machabæor. 2. Atque inde cum easdem historias, quæ in primo descriptæ sunt, retexat, multa admiscet, vt de mirandis apparitionibus in conflictibus, quorum nec primus Machabæorum, nec Iosephus meminerunt. De numeris etiam interfectorum, cum primus liber modeste loquatur, secundus in immensum omnia exaggerat. In numeris etiam annorum, capite primo & in quibusdam aliis historiis, non obscura contradictio secundi libri contra primum deprehenditur. De occultatione sacri ignis & arcæ commentitia quædam affert, quorum absque dubio, vel Ieremias, vel Esdras, aut Nehemias mentionem fecissent, si vera essent. Et fabulam esse, inde deprehenditur. Arcam enim, quam Scriptor hic conseruatam fuisse, fingit, Rabini conqueruntur in toto secundo templo defuisse. Certe de morte Antiochi non consentiunt: sed contraria sunt, quæ scribuntur, 1 Machabæorum 6. & 2. Machabæorum 1. Ac mox etiam capite nono, diuersum de eius morte scribitur. Item, Iudas occumbit, pugnans contra Bacchidem, anno regni Græcorum 152. sed 2. Machabæorum 9. epistola Iudæ scripta dicitur anno 188. Ergo 37. anno post mortem scripsisset. Ita contra historiæ fidem, dicuntur Iudæi, 2. Machabæorum 2. translati in Persidem, cum in Chaldæam & Babyloniam translati fuerint. Et quid opus est argumentis, cum ipse auctor secundi Machabæorum, scriptionem suam his verbis concludat: Et ego quidem si bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. Atque ideo Gelasius etiam cum septuaginta Episcopis vnum tantum Machabæorum librum recepit. Valde imprudentes itaque, vel prorsus stulti essemus, si a tali Scriptore, qui etiam ipse sibi veniam, sicubi errarit, dari postulat, nouum dogma, de quo nulla testimonia in Canonicis scripturis extant, nobis obtrudi pateremur.

Circumstantia historiæ, 2. Mach. 12. Postremo, ipsam etiam descriptionem historiæ, 2. Machabæorum 12. considerabimus, vt quantum roboris habeat, liquido intelligi possit. Certum autem est, eandem historiam, quæ 2. Machab. 12. narratur, describi etiam, 1. Machabeor. 5. vbi nulla vestigia commenti illius de sacrificio pro mortuis apparent: sed duo Sacerdotes præter vocationem, & contra ducis inhibitionem, ex ambitione educentes exercitum contra Iamniam, cum duobus millib. Israelitarum à Gorgia profligati & cæsi scribuntur. Illorum vero τῶν προπεπτωκότων qui prius ceciderant, corpora, cū Machabæus post obtentam contra Gorgiam victoriam ad sepulturam, colligere statuisset, inuenta sunt (inquit auctor secundi Machab.) sub tunicis interfectorum ἱερώματα, hoc est, quæ vel sacrificata, vel consecrata erant idolis Iamniensium, cumque hæc Iudæis lege interdicta essent, omnibus manifestum factum fuit, ipsos ob hanc causam corruisse. Iudas igitur pro concione populum adhortatus fuit, vt se cōseruarent à peccatis, cum sub oculis viderent, quæ prostratis accidissent propter peccatum. Atque ita omnes ad preces conuersi, ἠξίωσαν, μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι. hoc est, rogauerunt, ne propter commissum illud à fratribus peccatum ipsi prorsus delerentur (ita enim Græcus textus habet) Et Iudas misit pecuniam Hierosolymas, vt offerretur ibi sacrificiū, quod in Leuitico hostia pro peccato appellatur. Et hactenus quidem Machabæus legi diuinæ cōsentanee fecit, quod orauit, ne ciuium peccatum toti exercitui à Deo imputaretur, quodq; ad auertendum ab exercitu reatum illius peccati sacrificium pro peccato offerri curauit. De eo enim exempla extant in Canonicis Scripturis, Iosuæ 7. & Deut. 21. Sed Machabæus extra limites verbi Dei, ex suis priuatis ratiocinationib. longius progressus

pro ipsis etiam defunctis orauit, & ἐξιλασμὸν hoc est, expiationem per sacrificia etiã pro defunctorum peccatis fieri posse cogitauit. Quia enim duo millia virorum à Gorgia, 1. Macab. 5. prostrati fuerunt. Iudas etiam tum illis drachmas bis mille scilicet in sacrificium pro ipsis misit. Et ne existimes, ex doctrina, mandato seu exemplo legis diuinæ Machabæum hoc fecisse, audi, quomodo auctor historiæ totã rem narret, Machabæus inquit, διαλογιζόμενος de resurrectione, hoc est, ex suis quibusdã ratiocinationib. quas ex articulo resurrectionis ipse sibi texebat, hoc instituit. Et mox vocat ἐπίνοιαν εὐσεβῆ hoc est, opinionem, excogitationem seu inuentionem (hanc enim esse vocabuli proprietatem eruditi norũt) pietatis specie velatam. Quodque vulgaris translatio legit (bene & religiose de resurrectione cogitans) Græcus textus habet ἀστείως quod significat eruditum, festiuum, concinnum & plausibile, nouũ illud Machabæi institutum visum fuisse. Porro illæ etiam circumstãtiæ in historia expendantur. Qui n. occubuerant, illi extra vocationem & contra Ducis mandatum ex ambitione pugnauerant, ac idololatria contaminati, diuinæ vltioni subiecti fuerant, ita vt in ipsis peccatis occiderentur, priusquam pœnitentiam agere, & à Deo remissionem peccati accipere potuerunt. Quam atrox vero peccatum illud sit, quod 2. Machab. 12. describitur, manifeste indicat historia, Iosuæ capite septimo. Num vero illos in tam atroci peccato cæsos, Machabæus diceret cum pietate dormitionem accepisse, sicut Pontificij ex vulgari translatione legunt & interpretantur? Nequaquam: repugnaret enim hoc legi diuinæ & ipsi huic historiæ. Sed hæc est vera sententia, quam ipse Græcus textus præbet: Machabæus sciuit & credidit articulum de resurrectione mortuorum. Considerabat autem quod illis, qui in pietate obdormiunt, optimum repositum sit χαριστήριον, hoc est, donum gratiæ, quod scilicet reddet ipsis Dominus in illo die, sicut Paulus inquit. Illa vero duo millia virorum non cum pietate dormierant, sed in peccatis trucidati fuerant, & tamen sciebat illos etiam resurrecturos. Vt igitur in die iudicij & resurrectionis non damnarentur, propter peccata illa, in quibus mortui fuerant, sed donum salutis etiam accipere possent, cogitauit Machabæus, cum pro viuorum peccatis instituta essent in lege sacrificia & orationes, posse forsan etiam mortuorum peccata ita expiari. Et habuerunt quidem ratiocinationes illæ Machabæi speciem quandam pietatis (si ex hominum bonis intentionibus de religione aliquid statuendum esset) eo, quod mortuis bene cupiebat: sed nec doctrinam, nec mandatum, nec exemplum, hac de re in verbo Dei, Machabæus habuit. Idem enim sine dubio Dauid, Sauli & Absoloni defunctis præstitisset, si verbi Dei auctoritatem habuisset. sed lũget ipsos, non autem vel orat, vel sacrificat pro ipsis post mortem.

Ex propriis igitur suis διαλογισμοῖς, sicut historia inquit, Machabæus illud excogitauit. Ita vero non tantum præter, sed etiam contra verbum Dei fecit. Sacrificia enim pro viuis instituta erãt: quod vero Machabæus illa etiam ad mortuos extendit, hoc fecit contra mandatum Dei, quod diserte dicit: Non addas quicquam, nec minuas. Quod vero illis, qui sine pœnitentia & reconciliatione cum Deo in peccatis mortui erant, expiationem in altero seculo promittit, hoc contra totam sacram Scripturam pugnat. Et opinionem de opere operato in sacrificiis Leuiticis, quã magna contentione Epistola ad Hebræos refutat, tunc cœpisse irrepere, historia hæc ostendit. Neque enim per se aut ipso opere sacrificia Leuitica conscientiam à peccatis emundare poterant, sed erant commonefactiones excitantes fidem, de victima venturi Messiæ, qua fide viui, qui lapsi erant, veniam à Deo peccatorum petebant & accipiebant. Act. 10. Machabæus

vero,

vero ſacrificia illa expiationem peccatorum coram Deo, ex ipſo opere operato impetrare arbitratus fuit. Ideo eorum etiam peccata, qui ſine pœnitentia in peccatis mortui erant, per ſacrificia poſt mortem ſolui poſſe cogitauit, quod cum ipſis fundamentis Scripturæ pugnare, certum eſt.

A Machabæi tempora vſq; ad Chriſtum nō fuit Iudæis recepta pro mortuis ſacrificandi conſuetudo.

Et memorabile eſt, quod ex hiſtoriis probari non poteſt, poſt Machabæi tempora vſque ad Chriſtum, inſtitutu illud ſacrificandi pro mortuis receptum vel vſurpatum fuiſſe apud Iudæos. Imo diuerſum exequiæ Lazari oſtendunt, Iohan. 11. Rabini vero tandem poſt Chriſtum excæcati & obturati, hoc arripuerunt. Sicut enim ex Razis exemplo, referente Lyrano, traditionem fecerunt, non tantum licitum, verum etiam meritorium eſſe ſeipſum interficere, ſi quis timeat, ne magnitudine tormentorum ſuperatus deficiat, vel ne in contemptum Dei ludibrio habeatur: ita etiam ex Machabæi διαλογισμοῖς & ἐπινοίᾳ, ſicut hiſtoricus appellat, memorias mortuorum Rabini tandem inſtituerunt. Habent.n. adhuc hodie in Synagogis ſuis libellos memoriales, ex quib. nomina defunctorum ſingulis annis ter ex ſuggeſtu ſuo publice recitant. Et a præcentore poſtea additur oratio, vt Deus animarum illarum memor eſſe, atque eas in Paradiſum, cum Abraham, Iſaac & Iacob, collocare velit, &c.

Rabini poſt Chriſtum cœperunt pro mortuis orare.

Hiſtoria Machabæi non patrocinatur purgatorio.

Hæc eſt hiſtoria de orationibus & ſacrificiis pro mortuis, in ſeneſcentem & inclinatum iudaiſmum tandem inuectis. Quæ hiſtoria, quidam quantum Pontificio purgatorio ſuffragari poſſit, ex his quæ dixi iam manifeſtum eſſe poteſt. Cumque diſerte fateantur Pontificij, ſe vnicum illum locum, qui quidem apertus ſit ex Scriptura pro purgatorio afferre poſſe, patet totam ſtructuram purgatorij admodum ruinoſam eſſe, cum primum principium & fundamentum vacillet ac labaſcat, imo non tantum præter, ſed contra Scripturam ſit. Et tamẽ illa ipſa Machabæi hiſtoriæ ne vna quidem ſcintillula indicium præbet ignis purgatorij, nec dicit animas ante reſurrectionem igne torqueri, ex quib. cruciatibus per ſacrificia liberandæ ſint, ſed reſurrectionis meminit, & ne tunc pœnas commeritas illi, qui in peccatis mortui fuerant, acciperent, ideo peccata defunctorum conatus fuit ſacrificiis expiare, ſed ſine verbo Dei. Quod vero illi, qui in peccatis ſine pœnitentia mortui ſunt, poſt mortem poſſint per orationes aut ſacrificia à peccatis ſolui, quæ Machabæi opinio fuit, ne ipſi quidem Pontificij concedunt. Et falſum eſt quod Ingolſtadienſes fabulantur, textum loqui de reſurrectione myſtica à peccatis, circumſtantiæ enim manifeſtæ ſunt. Sed Pontificij potius, quam purgatorium amittant, malunt interpretationem reſurrectionis ex Hymenæi & Phileti ſchola 2. Timoth. 2. petere. Nihil prorſus itaque veri ſubſidij Pontificio purgatorio ex Machabæi illa hiſtoria accedere poteſt, quam tamen ita cupide arripuerunt, vt etiam præter Græci ſermonis fidem, ipſum textum ad purgatorium ſuum alicubi conformare conati ſint, ſicut collatio Græci textus & vulgatæ verſionis oſtendit. Et ne quid in illa hiſtoria ad Pontificium purgatorium neceſſarium deeſſe videretur, pro duobus millibus drachmarum, duodecim millia repoſuerunt.

CAPVT III.

PVRGATORIVM EX APOCRYPHIS.

Quomodo & vnde figmentum purgatorij in nouo Teſtamento

Quarto, quia oſtendimus, quomodo ex ſacris Gentilium, & ex ſcholis Philoſophorum, ſeminaria purgatorij in ſeneſcentem tandem & inclinatum iudaiſmum inuecta ſint: videbimus iam porro, quomodo & vnde in noui etiam Teſtamenti *Eccleſiam* irrepſerint. Quod enim Chriſtus & Apoſtoli de Pontificio purgatorio nihil docuerint, poſtea aliquando oſtende-

quia mox enim sublatis ex hac terra Apostolis, per Apocrypha commenta suo nomine & prætextu ipsorum cœperunt talia, si non vt credenda obtrudi, tamen vt disputanda spargi, quæ non multo post, temporibus confirmata, titulum cœperunt sibi arrogare Apostolicæ traditionis, sicut pleraque, quæ citra Scripturam hoc titulo venditantur ex Apocryphis fabulis originem sumpserunt, quod facile ostendi posset. Ita extant Hermæ cuiusdam, quem Pauli discipulum fuisse fingunt, scripta Apocrypha, ex quibus veteres eius, quod pastoris titulum præfert, propter sententias quasdam de Trinitate, aliquando mentionem faciunt. Feruntur præter alia Hermæ illius scripta magis fabulosa, vbi in visionibus anus quædam nouas reuelationes dictitat. *Et* visione tertia pingitur *E*cclesia, tanquam turris, in cuius ædificatione, quidam lapides circumciduntur, & aptãtur, quidam vero reijciuntur, qua figura lapsi significantur. Hermas vero interrogat anum suam. an proiectis illis lapidibus nulla restet pœnitentia? Illa respondet, quasi ex Tripode. Habent quidem pœnitentiam, sed in hac turre non possunt conuenire, alio autem loco ponentur multo inferiori, & hoc, cum cruciati fuerint & impleuerint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de pœnis, si cogitarint, hoc est, pœnitentiam egerint de peccatis, idq; propterea, quoniam perceperunt verbum, &c. Et hoc lector bene notet, quod purgatorium, quando sub nouo Testamento primum quasi de longe emicare cœpit, anile commentum ab anu personata profectum fuit.

extructum sit.

Hermæ scripta.

Anus profert purgatorium.

Ex simili lacuna etiam hoc scaturijt, quod viuorum orationibus mortui possint a peccatis liberari. Apocryphum enim commentum de actib. Andreæ Apostoli fingit, Andream, cum pro sene quodam lenone intercederet, dixisse: Domine tamen pro mortuis etiam obtinemus pietatem tuam, cur igitur hunc non saluares. Huc pertinet etiam Missa, quæ Iacobo tribuitur, in qua extat oratio pro mortuis.

Actus Andreæ Apostoli.

Et Irenæus lib. 1. c. 18. scribit, quosdam sui temporis hæreticos, mittentes defunctorum capitibus oleum & aquam cum certis inuocationibus, ita defunctorum animabus promisisse redemptionem.

Valde antiqua igitur est purgatorij traditio, sed qualis & vnde sit, diligenter consideretur.

CAPVT IV.

ORIGENIS PVRGATORIVM.

Quinto circa annum Domini 200. in schola Alexandrina, alia, & noua purgatorij fundamenta, extra Scripturam ex fabulosis traditionibus substruere cœperunt. Clemens enim Alexandrinus duo valde perniciosa mala in Ecclesiam inuexit, de quibus tamen ipse gloriatur. *1.* Stromat. Cœlestem siquidem veritatem admiscuit *P*hilosophiæ decretis. Et quicquid titulum traditionis habere audiuit, statim tanquam Apostolicum arripuit & consignauit. Nam & libro 6. ex apocryphis Petri & Pauli contendit probare, sicut Sancti veteris Testamenti, per legem Mosaicam saluati sunt, ita Græcos per Philosophiam saluatos esse. Ex eodem fonte non tantum recitat, sed multis argumentis confirmare conatur, lib. 6. Christum & Apostolos impiis apud inferos annuntiasse *E*uangelium, vt non manerent in damnatione, sed conuerterentur post mortem, qui in vita Euangelium audire non potuerunt. *E*t lib. 4. dicit: Siue hic, siue alibi agatur pœnitentia, nullus enim locus vacat misericordia Dei. Ita libro 6 inquit. Forsan cessabunt supplicia post hanc vitam. Ex istis initiis Origenes postea mirabilia de purgatorio fabricauit paradoxa, sicut fieri solet,

Clemens Alexandrinus Seminaria purgatorij.

quando

Origenis paradoxa de purgatorio.

quando à verbo Dei disceditur. Finxit enim varias animarum post hanc vitam purgationes & a pœnis liberationes, sicut Augustinus de hæresibus scribit. Malos etiam qui in flagitiis, facinoribus, sacrilegiis & impietatibus quamlibet maximis, hanc vitam finierant. Imo ipsum Diabolum & Angelos eius quamuis post longissima tempora, purgatos atque liberatos regno Dei lucique restitui. Hæc Augustin. Ex ipsius vero Origenis scriptis quæ extant, colligitur, quod senserit, omnes, quantumcunque pios, post hanc vitam igne purgandos esse. Nam Hom. 8. in Leuit. vbi de purificatione puerperarũ textum allegorizat, inquit: Donec sumus in carne positi, ad liquidum puri esse non possumus, nisi futuri seculi tempus adsit, in quo die, qui viriliter egerit, statim in ipso aduentu futuri seculi purgatur. Si vero non viriliter aduersus peccatum pugnauit, iste transit septimanam vnam & alteram, ac tertia demum apparente purgatur ab immunditia. Homil. 25. in Num. inquit. Requiretur diligenter cum exierimus quid vnusquisque deferat, si aurum, argentum, ferrum, plumbum, ligna, &c. Probantur omnia hæc, quæ per ignem, per ignem; quæ per aquam per aquam: Ergo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio huius vitæ, quia nemo mũdus, qui de hac vita exit: Omnes ergo purificationibus indigemus: Multæ vero & diuersæ nos manent purificationes. Sed mystica hæc sunt & ineffabilia. Quis enim enarrabit, quæ sint purificationes, quæ parentur Petro, Paulo, & similibus, &c. In Exodum, Hom. 6. allegorizans talentum plumbi ex Zacharia, inquit: Iniqui vt plumbum demerguntur: Sancti vero super aquas ambulant, quia peccatorum pondere non grauantur: Sed tamen Petrus non ita, sicut Christus, super aquas incedit, habuit enim aliquid de plumbo. Igitur qui saluus fit, per ignem saluus fit, vt si quid de plumbo habuerit admixtum, id ignis excoquat, vt omnes aurum bonum efficiantur. Veniendum est ergo omnibus ad ignem & ad conflatorium, Malach. 3. parum plumbi paruo igni purgatur; plus plumbi, plus exuritur. In Ieremiam Homilia 12. Si post fundamentum non solum aurum superædificaueris, verum & ligna, stipulam; quid tibi vis fieri, cum anima seiuncta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis in sancta cum lignis & stipulis tuis, vt polluas regnum Dei? An propter stipulas vis foris residere, & pro auro nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi vt propter ligna ignis tibi detur, qui consumat stipulam. Idem in Psalm. 38. Virtus animam subtilem facit, peccatum vero eam crassam & carneam efficit. Lebetes igitur vel cacabi Ezechielis, flammis succensi, lignis & stipula inflammati, nos suscipient. Virga ergo emenderis vt non indigeas cacabo succenso. Idem in 11. c. ad Romanos. Qui verbi Dei purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus se reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit. Verum hæc ipsa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisue seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudicium tradidit, qui ita diligit creaturam suam, vt pro ea se humiliarit, Philip. 2. Sed huiusmodi sensus velut mysterium Dei silentio tegantur, nec passim proferantur. Has sententias ex Origene ideo adscripsi, vt Lector consideret, quorsum Apocryphæ traditiones apud Clementem & mixtura Theologiæ cum decretis Philosophiæ à Clemente instituta, tandem euaserint.

Purgatoriũ Origenicum omnibus mortuis commune.

Nota. Purgatoriũ non fuit publicum dogma.

Purgatoriũ Origenis nulla admittit pro defunctis suffragia.

Porro Origenicum purgatorium nullas admittit leuationes, mitigationes aut liberationes, per orationes aut opera viuentium, sed vnumquemque pro se pœnis expiare, cruciatib. exoluere, & flammis expurgare peccata sua in purgatorio Origenico necesse est. Et quando expiatio & solutio, & expurgatio illa per pœnas perfecta est, tunc purgati restituuntur

ludi & regno Dei. Obseruet autem Lector, cum Clemens, lib. 6. ex Apocryphis locum pœnitentiæ in alteram etiam vitam transponere tentasset, & disputandi gratia dubitatiue dixisset, forsan cessabunt supplicia post hanc vitam: successor ipsius Origenes, mox inde dogmata & articulos fidei fecit, & perizomata in Scriptura quæsiuit. Adeo periculosum est, sine verbo Dei, ex priuatis cogitationibus aliquid in Ecclesia vel dubitando spargere. Ita cum Lactantius de purgatoriis Virgilij versibus 6. Æneid. dixisset: Hæc propemodum vera sunt, posteri mox addiderunt: Hæc prorsus vera sunt.

Atque hoc est Origenicum purgatorium, ex Platonicis principijs, de exurendis maculis peccati, & ex Apocryphis fabulis, quæ in Clemente titulum traditionum habent, citra & contra Scripturam conflatum. Sunt autem hæc Origenici purgatorij αἰτήματα. Primo, post hanc vitam esse locum pœnitentiæ, seu reconciliationis cum Deo. Secundo, Peccata non remissione deleri in hac vita, siue ex gratia condonari: sed pœnis siue in hac vita elui, siue post hāc vitam cruciatu ignis expiari, expurgari, & quasi excoqui. Tertio, pœnas in futuro seculo esse expiatorias & purgatorias. Quarto, Esse liberationem ex pœnis futuri seculi. Quinto, cum nemo in hac vita mūdus sit à sordibus peccati, ideo omnes etiam sanctissimos post hanc vitā flammis purgatorii ignis expiandos & expurgandos esse, priusquam in regnum Dei admittantur. Sexto, etiam impijssimos, imo ipsum Diabolum, longissimi temporis cruciatibus, purgari & à pœnis liberari posse. Hæc Origenica αἰτήματα, diu in Ecclesijs iactata, & varie disputata fuer. Et Græci quidem scriptores, licet ad Origenicas illas purgationes alicubi alludant, raro tamen & valde leuiter, Origenicas illas scintillas suis disputationibus ventilant, sicut Gregorius Nyssenus alicubi facit. Tandem vero in Græca Ecclesia in quinta generali Synodo Origenicum illud purgatorium (sicut Græci in Apologia sua de purgatorio, quam Basiliensi Concilio obtulerunt, recitant) circa annum 550. interposita publica authoritate, prorsus explosum & restinctum fuit, ita vt post illud tempus in Græca Ecclesia non potuerit rursus accendi. Testantur autem Græci in illa Apologia non tantum illam Origenis opinionem tunc damnatam, quæ impiis & ipsis etiam Diabolis liberationem tandem ex pœnis gehennæ promisit: sed & hoc fundamentum in quinta illa Synodo explosum & subuersum fuisse, quasi peccata non remissione ex gratia condonentur, sed per pœnas & cruciatus ignis expientur seu expurgentur post hanc vitam. Sed in nostris Tomis conciliorum hæc omnia sepulta sunt, quia nec pro aris, nec pro focis papisticis, esset, purgatorium ignem extingui.

Capita purgatorij Origenis.

Græca Ecclesia purgatorium Origenis explosit.

CAPVT V.

LATINORVM PVRGATORIVM ex Origene.

Sexto, in Latinis verò Ecclesiis Origenicum illud de purgatorio commentum pluribus arrisit, & maiori etiam contentione disputatum fuit. Historica enim obseruatio ostendit, quod Origenis phantasia Latinis causam & occasionem dederit fingendi purgatorium. Licet enim euidentia veritatis & pietatis cogeret, ex purgatoriis illis Origenis commentis, quæ nimis crassa erant, multa resecare: aliquid tamen ex illa agitatione disputationum & opinionum de pœnis purgatoriis post hanc vitam, in Latina Ecclesiis, hęsit, partim in vulgi superstitionibus, partim in doctorum disputationibus, quod paulatim consuetudine roboratū, & spectris stabilitum tandem in dogma & articulum fidei euasit. Considerandum vero est,

Orig. commentum de purgatorio in Latina Ecclesia hæsit.

Esto; cauernoso quia sic pro labe necesse est
Corporea) tristis me sorbeat ignis Auerno.
Saltem mirificos incendia lenta vapores
Exhalent, æstuq; calor languente tepescat.
Lux immensa aliis, & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

Has sententias Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ex Origene transsumptas esse, manifestum est. Ideo autem illas hoc loco adscripsi, vt Lector singulare seriem historiæ informare possit, quid latini illi Scriptores in Origenico purgatorio reprobarint, quid vero illo adhuc tempore disputarint de liberatione Diaboli & infidelium extra Ecclesiam, Ambrosius tacet. Hieronymus vero tormẽta ipsorum credit æterna. Hoc igitur in Origenis purgatorio improbarunt. Reliquas vero purgatorias Origenis opiniones alij assertiue, alij dubitatiue disputarunt, scilicet peccata non gratis dimitti, sed igne expurgari, atque ideo omnes etiam electos post hanc vitam igne illo purgatorio esse amburendos, licet non exurendos, priusquam saluentur. Secundo, Tormenta in futuro seculo habere vim & proprietatem purgatoriam. Tertio, Locum pœnitentiæ & meriti, etiam post hanc vitam in altero seculo restare, quam opinionem licet Hieronymus nõ prorsus probet, tamen eam, vt nõ improbabilem, in medio relinquit. Quarto, illis qui professione Christiani fuerunt, licet in peccatis & impietate moriantur, Hieronymus purgationem per ignem restare arbitratur, sed Dei scientiæ relinquendum existimat, quando & quamdiu in tormẽtis vnumquemque iudicare debeat. Ambrosius vero opinatur, si modo aliquid argenti inueniatur, etiamsi maxima pars plumbum sit, tamen per ignem purgatos aliquando liberari & saluari. Quinto, Purgationes illas fieri igni gehennæ, & plerumq; post iudicium. Hæc Origenica *αἰνίγματα*, Ambrosius & Hieronymus, ex tropicis & allegoricis scripturæ locis, pingere & ornare quidem conantur: Augustinus vero, sicut iam ostendemus, illa ex certis, claris & apertis scripturæ testimoniis ex professo reprobauit & refutauit.

Quæ de purgatorio Origenis retenta, quæ improbata sint a scriptoribus Latinis.
Quæ improbata.
Quæ retenta.
Hieronymus disputat.
Ambrosius asserit.
Augustinus improbat.

Atque hoc singulari diligentia obseruandum est, quod Põtificij quando strepitu testimoniorum antiquitatis simplicium oculos perstringere volunt, purgatorium esse antiquam Patrum traditionem, illas Origenis, Ambrosij & Hieronymi sententias, de longe alio purgatorio, quam Pontificiorum est, loquentes, licet ex scriptura ab Augustino reprobatæ & refutatæ sunt, tamen allegare non verentur, vt Lectoribus, quibus historia ea nota non est, fucum faciant. Pontificij enim nec electos omnes, nec eos, qui in pietate moriuntur, licet professione sint Christiani, in purgatorium admittunt, quod tamen veterum illæ sententiæ faciunt. Et est hæc obseruatio, in serie huius historiæ non prætereunda. Si enim longa temporis præscriptio, antiqua patrum traditio, & Ecclesiæ obseruatio, sine apertis Scripturæ testimoniis purgatorium posset stabilire; tunc Augustinus male fecisset, quod purgatorias illas veterum opiniones, ad Scripturæ examen reuocatas, reiecit & refutauit, cum ferme omnes tunc in Ecclesia, & docti & indocti, opiniones illas amplecterentur, & Scripturæ allegoricas sententias suis rhetoricationibus eo detorquerent. Sed audiamus Augustinum, purgatorias illas opiniones, ex antiqua patrum traditione, & ex peruulgatis in Ecclesia opinionibus protractas ad Scripturæ lucem & normam exigentem.

Pontificiorum perfidia in allegandis Patrum testimoniis pro purgatorio [illegible].

Augustinus igitur, quando obiter in huius disputationis mentionem incidit, recitat, vt reliquas, vulgatas illius tẽporis opiniones, vt de Genesi contra Manichæos libro secundo, capite decimo, disputãs de spinis & tribulis, velle, inquit, Dei, inquit. Si quis forte agrum nõ coluerit, & spinis eum

Augustinus de purgatorio dissimiliter loquitur.

opptimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ in omnibus operib.suis, & post hãc vitam habebit vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Ita in Psal.37. de igne emendatorio declamitans dicit: Quosdam in altera vita igne illo, Matt.25. argui & non emendari: Quosdam vero argui & emendari. Et de ciuit. Dei libro decimo, c.25. ex conflatorio Malachiæ 3. inquit, videri apparere, in extremo iudicio quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras, vt igne, qui in peccatis sunt, mundati, deinceps Domino placeant. Sed quando ex professo iusta disputatione quæstionem illam tractat, aliter & sentit & loquitur, vt de ciuitate Dei, lib.21. c.13. dicit, Platonicos quidem sentire, omnes pœnas, etiam diuinas, esse emendatorias, seu purgatorias atque ita temporarias, non æternas. Infligi autem istas aliis in hac vita tantum, aliis post mortem, aliis & nunc & tunc. Ex illis Platonicis principiis, & ex Origenicis disputationib. postea ca.17. & sequentib. narrat, suo tempore passim in Ecclesia varias fuisse opiniones. Sunt autem illæ ipsæ quas iam ex Origene, Lactantio, Ambrosio & Hieronymo recitauimus. Quosdam enim disputasse, omnes homines, etiam malos & infideles, quos iudex gehennæ supplicio dignos iudicabit, post grauia & diuturna pro meritis supplicia, ex illis cruciatib. eruendos. Deum enim misericordem. donaturum eos precib. & intercessionibus Sanctorum suorum. Alios vero ab æterno supplicio liberationem nõ omnib. quidem hominib. promisisse, sed baptisatis tantum, & qui participes fuerint Sacramenti corporis Christi, in quacunque alias hæresi vel impietate vixerint. Alios item, nec omnibus baptisatis, sed tantum in Ecclesia Catholica perseuerantib. quamuis in ea male viuentib. promittere salutem per ignem merito fundamenti, 1. Corin.3. Quosdam vero sensisse, nec omnib. Catholicis, sed iis tantummodo, qui in vita nefaria, eleemosynas pro peccatis suis fecerũt, iudicium cum misericordia futurum, vt post aliquod tempus, siue paruum, siue prolixum ab illa damnatione liberentur. Purgationem vero senserunt in eodem igne fieri, quo igni mali in eternum ardebunt. In fine narrat quosdam fructum trigesimum, sexagesimum & centesimum ita intellexisse, vt sancti pro suorum diuersitate meritorum in die iudicij, alij tricenos, alij sexagenos, alij centenos homines, à damnatione suis intercessionibus liberent. Quendam vero, cum videret homines ex illa opinione impunitatem sibi polliceri, facete respondisse: Bene potius esse viuendum, ne, si forte tam pauci sint intercessores, & cito ad numerum suum vel tricenum, vel sexagenum, vel centenum vnoquoq; eorum perueniente, multi remaneant, qui erui de pœnis aliorum intercessione non possint.

Diuersæ de purgatorio sententiæ Augustini tempore.

Atque hæ disputationes, titulo & specie misericordiæ & clemẽtiæ Dei, quæ superat iudicium, doctos & indoctos, longo tunc tempore fascinauerant, sicut ex sententiis Origenis, Lactantij, Ambrosij & Hieronymi ostẽdimus. Sed Augustinus remoto antiquitatis prætextu ad normam verbi Dei hæc reuocat atque inde reprobat & refutat, inquit enim: Si hæc sententia propterea bona & vera, quia misericors est, tanto erit melior & verior, quanto misericordior fuerit. Extẽdatur ergo fons huius misericordiæ vsque ad Diabolos: sed si quis hoc audeat tanto inuenietur contra recta Dei verba errare peruersius, quanto sibi videtur sentire clemẽtius. Et postea inquit: Qui Origenis sentẽtiam de salutatione Diabolorũ damnant, non inuiderunt eis mundationem & beatitudinem, sed potius viderunt, diuinam euacuari non posse sententiam Matt.25. Apoc.20. Quia n. in vna eademque sententia, & pœna & vita dicitur æterna aut vtrumque cum fine diuturnum, aut vtrumque sine fine perpetuum debet intelligi. Quamobrem prorsus nec alia causa, nec iustior nec manifestior inueniri potest: Cur diaboli nullũ habeant regressum ad vitã sanctorum, nisi quia

Augustinus reprobat veterum de purgatorio disputationes.

Scriptura

Scriptura. quæ neminem fallit, hoc dicit. Ita de infidelibus damnatis, inquit. Eadem Dei ſententia eſt, quæ in malos & Angelos & homines profertur, diſcedite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo. Quod ſi ab huius æternitate pœnæ, vel vniuerſi, vel quidam homines damnati ſubtrahentur: ſtatim eneruabitur fides, qua creditur, ſempiternum Dæmonum futurum eſſe ſupplicium. Neque enim vna & eadem Dei ſententia, in Angelos vera erit, in homines falſa. Eodem modo de Chriſtianis baptizatis, qui in impietate mortui ſunt, inquit, ſi tales poſt quantalibet tempora ab igne liberati, regnum Dei poſſidebunt, falſa erit Apoſtolica ſententia, quæ ſine ambiguitate manifeſta eſt: Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. Sed quoniam hæc falſa non eſt, ergo, niſi in ſempiterno ſupplicio, non erunt, quia in regno Dei eſſe non poterunt. Fundamentum igitur Auguſtini contra Origenicas diſputationes, hoc eſt, ſine Scriptura & contra Scripturam, nullas admittendas eſſe argumentationes, quanquam ſpecioſe proponantur. Inquit enim, fruſtra homo poſitus in hoc corpore, occultorum iudiciorum Dei ſibi notitiam arrogare præſumit. Item, non quod homines ſuſpicantur, ſed quod Deus dixit, valebit. Non ergo aduerſus Deum argumentari ſed diuino potius, dum tempus eſt, debent parere præcepto, qui ſempiterno cupiunt carere ſupplicio. In hac enim vita tempus eſt pœnitentiæ fructuoſæ, poſtquam vero dictum fuerit a iudice viuorum & mortuorum, venite, diſcedite, nimiæ præſumptionis eſt dicere, cuiquam eorum non futurum ſupplicium æternum, quos Deus ituros in ſupplicium dixit æternum. Ex his fundamentis Auguſt. pleraſque Origenicas ſententias de pœnis purgatoriis, quas etiam Ambroſ. & Hieron comprobant & aſſeuerant reprobat & refutat.

Fundamentum Auguſtini contra diſputationes Origenis de pœnis purgatoriis.

Quia vero difficile eſt, inueteratas opiniones animis hominum vel penitus, vel ſtatim euellere, & vnum multorum opinioni refragari: conſideranda eſt Auguſtini prudentia & modeſtia, quomodo quædam ex veterũ purgatorio tanquam falſa, vt quę apertis ſcripturæ teſtimoniis nimis craſſe repugnabant, diſerte reprobarit: Quædam vero ſatis putarit dubia & incerta facere, ne libere & aperte omnia ſemel reijciendo, eos, quorum animi purgatoriis illis opinionibus præoccupati erant, in totum abalienaret. Ex loco igitur Pauli, 1. Cor. 3. (Saluus erit quaſi per ignem) veteres ſuas pœnas purgatorias, quorumcunq; peccatorum etiam poſt iudicium tanquam dogma certum extruere conati fuerant ante Auguſtinum. Ambroſ. enim 1. Cor. 3. falſos doctores ſiue hæreticos in Eccleſia intelligit per eos, qui fundamento ſuperædificant fœnum & ſtipulas. Et peruerſas ipſorum aſſeuerationes dicit perituras, Ipſos vero malos doctores dicit ſaluos quidem futuros, ſed pœnas ignis paſſuros, vt per ignem purgati, fiant ſalui, & non, ſicut infideles, æterno igne torqueantur, vt ex aliqua parte operæ pretium ſit credidiſſe in Chriſtum. Hæc Ambroſ. Sed hanc ſententiam Auguſtinus expreſſe, licet ſuppreſſo auctoris nomine, refutat de Ciuit. Dei, libr. 21. c. 25. Hieron. vero, ſicut ante ipſum etiam Origen. & Ambroſ. fœnum & ſtipulas ſupra fundamentum interpretantur eos, qui fidem Chriſti profeſſione quidem habent, ſed in impietatis ſceleribus viuunt & moriuntur. hoc eſt, qui aliquid argenti, ſed plurimum plumbi habent, eos per pœnas quaſdam ignis arbitrantur poſſe excoqui & purgari, ad ſalutem percipiendum, merito fundamenti. Sed hanc opinionem Auguſt. ex teſtimoniis Scripturæ, 1. Corin. 6. Gal. 5. Iac. 2. 1. Cor 13. &c. vt falſam, refutat, idque in aliquot locis, vt de Ciuitat. Dei, lib. 21. c. 26. De fide & operibus. c. 14. in Enchiridio, c. 27. & ſeq. Et de 8. Dulcitij quæſtionibus, c. 1.

Prudentia Auguſtini in purgatorii doctrina tractanda.

Quomodo veteres ante Auguſt. locum, 1. Cor. 3. intellexerint.

Quia vero tandem quæſtio reſtabat de ſenſu loci illius Paulini, qui ſcilicet ſint, cum hæretici & impij non ſint, qui ſalui fiant, ſed per ignem, qualis ignis ille ſit, vbi & quando purgatio illa per ignem fiat. hic Auguſtinus

Auguſt. de loco, 1. Cor.-

non ignorabat veteres quosdam ante se audacter & cõstanter ex loco illo Pauli asseuerasse: Omnes pios, etiã Apostolos quia nemo mundus ex hac vita discedat, necesse habere per ignẽ purgatorium post hanc vitam, imo post iudicium sicut Lactant. tradit, transire. Videbat a. inuidiosum futurum, si explosis prioribus veterum expositionibus de hæreticis sc. & impijs. alias etiam interpretationes ipsorũ simpliciter & aperte damnaret, ideo satis putauit, si monstrata sententia loci Paulini, quæ vera & certa est, alteram explicationem, licet veterib. pro certo dogmate fuerat, dubiã & incertam facere, ita.n. per se postea collapsuram existimauit. Dicit igitur. sententiam illam Pauli ad intelligendum difficilem esse, & deputandam in his, quæ Petrus dicit in scriptis Pauli, esse difficilia intellectu, quæ homines non debeant peruertere ad proprium suum interitum. Item dicit: quia illud de ædificantib. super fundamentum stipulas obscure dictũ est: ita ergo intelligendum est, ne alijs manifestis scripturæ locis inueniatur contrarium, quæ obscuritatem ambiguitatemq; non habent. Quod si quæratur de ipsa Pauli sententia, quomodo intelligenda sit, fateor, inquit August. malle me hic audire intelligentiores, doctiores & meliores, &c. Item, si subtilius disserere coner, quid sit ædificare aurum & stipulas, vereor, ne ad intelligendum difficilior sit ipsa expositio. Fundamentũ, igitur interpretatur Christum, qui per fidem habitat in cordibus nostris, superædificia intelligit non hæreses, nec peccata, sed bona terrena & temporalia, licita tamen & concessa, vt sunt diuitiæ, vxor, liberi, deliciæ, &c. Ob quæ vel adipiscenda vel retinenda, quicunq; peccata committit, is amisso fundamento, igne æterno torquebitur. Qui v. ea ita habet, vt sine carnali aliquo erga ea affectu tantum cogitet, quomodo placeat Domino, is aurum, argentum, gemmas superædificat. Qui vero terrena illa, carnali aut seculari aliquo affectu diligit, non tamen ita, vt Christo ea vel præponat vel præponere velit, cum sentit superædificare lignum, fœnum, stipulam. Iam inquit, ignis talis debet intelligi vt ambo per eum transeant, & qui aurũ, & qui stipulam ædificat. Ergo ignis gehennæ esse non potest, ab illo. n. igne nemo saluabitur, quia combustio eius æterna est, atq; ideo ne nos saluandorum in illum ignem veniet. Vsitatum autem in Scriptura esse ostẽdit, ignem vocare tentationem seu tribulationem in hac vita, vt vasa figuli probat fornax, & homines iniustos tẽtatio tribulationis. Et ille, inquit, ignis tentationis, seu tribulationis in hac vita, varie probat cuiusq; opus. Et probationem ita declarat. Quod si res in hunc articulum tentationis deducatur, vt vel Christus defendendus, vel temporalia illa amittenda sint, ibi eius opus non exuritur, qui ea non dilexit, quorum amissione cruciētur. Alterius autem opus exuritur, quoniam sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. Quod enim quis sine illicente amore non habuit, sine vrente dolore non perdit. Qui tamen timore amittendi talia, non deserit Christum, quamuis doleat, dum amittit, saluus est quidem, sic tamen quasi per ignem, quia ex eorum amissione tantum vrit dolor, quantum hæserat amor, &c. Hæc Augustinus in locis supra citatis.

Ignis pl[illegible] [illegible] tentationem significat.

Duo igitur axiomata August. ponit, quæ ex Scriptura certa, firma & fixa habet. Primum in hac mortali vita esse pœnas quasdam purgatorias, illis, qui eis coerciti, corriguntur. Et tales vstiones purgatorias in hac vita multas ac varias esse, cum ipsa vita mortalium tota sit pœna, & accidant omnes tribulationes carnis, persecutiones etiam, & ipsa denique mors carnis. Et de tali vstione seu purgatione in hac vita, locum 1. Corinth. 3. recte, vere & certo intelligi posse asserit. II. Ponit & hoc axioma contra veteres: post extremum iudicium nullas fore pœnas purgatorias. De intermedio vero tempore, post mortem corporis vsq; ad diem iudicij, quia Origenis sectatores pœnas purgatorias iustorum magna cum

asseue-

August. intermedium tempus in dubio relinquit.

asseueratione ibi posuerant. August. quia illud manifeste improbare non pudet, satis habet ostendisse, non esse certum & firmum dogma, sed disputationem obscuram, ambiguam, dubiam & incertam. Ita enim inquit de ciuit. li. 21. c. 26. Si hoc temporis interuallo post mortem corporis vsq; ad diem iudicii, spiritus defunctorum eiusmodi ignem *dicuntur* perpeti, siue ibi tantum, siue hic & ibi, siue ideo hic & non ibi ignem transitoriæ tribulationis concremantem secularia venialia inueniant, non redarguo, quia *Forsitan verum* est. Idem de fide & operib. c. 14. siue in hac tantum vita homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non abhorret (*Quantum arbitror*) a ratione veritatis iste intellectus sententia Pauli, scilicet de igne tentationis seu tribulationis. Et in Enchirid. c. 69. In hac vita ignis tribulationis probat iustos, sicut scriptura dicit. Tale vero aliquid etiam post hanc vitam fieri, incredibile non est. Et vtrum ita sit, quæri potest, & aut inueniri, aut latere, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quanto magis minusue bona peritura dilexerunt, tanto tardius citiusq; saluari. Eadem repetit etiam ad Dulcitium, vbi de his & cognatis quæstionibus dicit. Hæc descripsimus, vt tamen in eis NVLLA veluti CANONICA CONSTITVATVR AVCTORITAS. Ita ergo August. Origenis opiniones de pœnis purgatoriis post hanc vitam, quæ inter Latinos apud doctos etiam vt Ambrosium & Hieronymum, fuerant in admiratione, cum ex obscuris, ambiguis, tropicis & allegoricis dictis ad normam & examen testimoniorum Scripturæ, quæ aperta, clara, & manifesta sunt, deduxisset, partim reprobauit, partim dubias & incertas reddidit. Græca vero Ecclesia ignem purgatorii post hanc vitam, in quinta generali Synodo, simpliciter reprobauit & extinxit, sicut Apologia Græcorum testatur.

Candor Pontificiorum in allegandis Augustini testimoniis ad stabiliendum purgatorium.

Ex hac historica obseruatione intelligi potest, qua fide & quo candore, Pontificii veterum & ipsius etiam August. sententias, pro stabiliendo suo purgatorio allegent. Augustinus certe materialem seu corporeum ignem (sicut Scholastici loquuntur) ne per dubitationem quidem in purgatorio arbitratur multo minus ignem, qui eiusdem generis sit cum igne gehennæ, sicuti Pontificiorum traditio habet. Id enim expresse negat, sed loquitur tantum de igne tentationis, seu tribulationis, sicut in hac vita accidere solet, & tale aliquid etiam post hanc vitam fieri, posse quæri, & posse vel inueniri, vel etiam latere. Quam periculosum vero sit, vel dubitationes de huiusmodi rebus in Ecclesia spargere, hæc ipsa etiam historia ostendit. Quæstio enim serit quæstionem; &, dato vno inconuenienti, sequuntur plura. Ita August. de ciuit. 21. c. 24. Si detur post hanc vitam purgatorium, quærit, si dies iudicii deprehenderit aliquos viuos tales, qui, si ante iudicium mortui fuissent, per pœnas purgatorii potuissent saluari, num illi tunc simpliciter sint damnandi? Arbitratur autem ibi sine Scriptura, etiam facta resurrectione non defuturos, quib. post pœnas, quas patiuntur spiritus mortuorum, impertiatur misericordia, vt in ignem non mittantur æternum. Sicut & li. 20. c. 15. opinionē habet, in ipso extremo iudicio, priusquam vltima sententia proferatur, quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras. Alii deinde post resurrectionem de carne, quæ magis & requirat & mereatur purgationem, quam anima, ita disputarunt. Sed ad Dulcitium quæst. 3. ex articulo fidei concludit, in aduentu Domini mox sine interposito spacio temporis, aut interiecta alia actione, futurum iudicium: Sicut illud describitur, Matth. 25. Ex illis vero Augustini dubitationibus posteri asseuerationes, immo articulos fidei fecerunt, sicut postea ostendemus. Prius enim de aliis quibusdam, quib. Pontificii ex historia antiquitatis ad stabiliendum suum purgatorium abutuntur, dicendum erit, vt ordo historiæ purgatorii continuetur.

QVOMODO EX RITIBVS SATISFACTIONVM veteru Ecclesiæ conantur purgatorium probare.

Satisfactiones Pontificia.

Septimo, ex ritibus satisfactionum veteris Ecclesiæ, Pontificii ligna, fœnum & stipulas ad succendendum suum purgatorium, magno conatu colligere student. Fingunt enim, credentibus tantum reatum culpæ propter Christum remitti, pœnam vero æternam mutari in temporalem, eamque sacerdotibus virtute clauium à Christo arbitrandam datam esse, quo genere mulctæ, & quanto tempore persoluenda sit. Cum vero lapsi sæpius moriantur, priusquam pœnitentiam seu satisfactionem illam expleuerint dicunt, consequens esse, vt quod reliquum mansit satisfactionis, post hanc vitam in purgatorio exoluatur. Atq; hoc est vnum ex præcipuis fundamentis Pontificii purgatorii. Non autem totam doctrinam de satisfactionibus Ecclesiasticis hoc loco repetemus, quam in secunda parte huius examinis explicauimus, sed ea tantum, quæ ad purgatorii historiam facere videbuntur, breuiter perstringemus. De appellatione igitur satisfactionum apud veteres, & quo consilio ac fine vsurpatæ fuerint, in secunda parte diximus. vt scil. ita pœnitentes publico testimonio comprobarent se non simulate, sed serio agere pœnitentiam. Multi enim, qui postea Eceboli nominati sunt, leuitate repetitionis abnegationum & pœnitentiæ in persecutionibus offendebant & turbabant Ecclesiam. Vt igitur lapsi in posterum cautiores redditi, maiori cura lapsus vitarent, & reliqui etiam a facilitate lapsuum deterrerentur, publicæ illæ pœnitentium satisfactiones, vehementer illis persecutionum temporibus auctæ, & duriter exasperatæ fuerunt, sicut in Tertulliano, Cypriano & Eusebio: Item in canonib. poenitentialibus Ancyranis, Nicenis, & qui titulo Gregorii Neocæsariensis feruntur, videre est. Ac propter illam ipsam causam videntur Clemens, Tertullianus & Origenes tam duriter loqui, quasi vnam tantum poenitentiam post Baptismum lapsis concedant. Cyprianus etiam disputat absolutionem non valere, priusquam canonica illa satisfactio expleta esset. Alii dixerunt, solius Dei scientiæ relinquendum, an, quomodo, & quando lapsi agentes poenitentiam, in gratiam a Deo recipiantur. Origenes vero Homilia 13. in Ieremiam, videtur absolutionem seu expiationem lapsorum, in purgatorium suum reiicere. Ex illis disputationibus & ritibus, Nouatiani hæresin suam, quæ lapsis poenitentibus spem veniæ in hac vita vel negabat, vel certe in dubium vocabat, extruxerunt. Coacti itaque fuerunt Episcopi in Synodis, asperitatem istius disciplinæ, & duritiem illarum disputationum mitigare, sicut colligitur ex Cypriano, lib. 4. Epist. 2. Et sane ante expletum tempus impositæ satisfactionis canonicæ, non facile quenquam ad absolutionem & communionem admitti volebant, propter causas supra recitatas. Cyprianus lib. 3. epist. 8. & sermon. 5. de lapsis: Sed tamen imminente periculo mortis, lapsis poenitentibus, etiam ante expletum tempus Canonicæ satisfactionis, pacem, remissionem seu absolutionem & communionem dabant, li. 3. epist. 17. & lib. 4. Euseb. lib. 6. cap. 34.

Appellatio causa & finis satisfactionum Ecclesiæ veteris.

Leuitate Ecebolorum satisfactiones publicæ pœnitentiæ auctæ sunt.

Duriores locutiones nonnullorum ex patribus de lapsis post Baptismum.

Cyprianus.

Occasio hæreseos Nouatianorum.

Nullibi Patres dicunt ante expletum satisfactionis tempus, mortuos in purgatorio poenas exoluere.

Nullibi vero dicunt (cum quidem 26. qu. 6. huius generis sententiæ multæ refutentur) quod tales post hanc vitam, etiam post acceptam pacem (sicut loquuntur) cruciatibus ignis reliquum canonicæ satisfactionis persoluere cogantur. Imo diserte dicunt: lapsis poenitentibus in periculo mortis ideo dandam absolutionem & communionem, etiam ante expletam satisfactionem, vt morientes cum pace ad Dominum veniant, inquit Cypria. siue vt absoluti, deleto peccato (ευελπιδες) bona cum spe ex hac vita migrent. Sicut Dionys. apud Euse. loquitur. Hoc quidem ad-

dunt.

dunt, si tales conualuerint, explendum ipsis in Ecclesia esse ritum satisfactionis. Quod vero in altero seculo illud etiam faciendum sit, non dicunt. Imo Cyprianus expresse dicit lib. 4. epist. 2. ideo sacrificatis agentibus poenitentiam, in exitu etiam ante expletam satisfactionem, absolutione subueniendum esse, quoniam exomologesis apud inferos nec esse, nec fieri potest. Complectitur autem vox exomologesis, secundum Tertullianum, totum actum canonicæ satisfactionis. Lindanus ex illa Epistola pro stabiliendo purgatorio, excerpit hanc sententiam: Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire, aliud missum in carcere, non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem, aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse &c. Sed ne vnico quidem verbo Lindanus probare potest, Cyprianum ibi loqui de tempore post hanc vitam ante iudicium, sed diserte per totam Epistolam agit de satisfactionibus, quæ in Ecclesia ante exitum vitæ fiunt. Cumq; obiiceretur, virtutem confessorum in Ecclesia minui, & martyria deficere, si lapsis pœnitentibus spes pacis offeratur: respondet: Hoc ideo timendum non esse, quia magnum sit discrimen. Lapsos enim opus habere, vt ad veniam stent in Ecclesia, & satisfactionum doloribus crucientur, ac tanquam igni purgentur, donec impositam mulctam vsq; ad extremum quadrantem exoluant. Stantes vero habere gloriam & mercedem constantiæ suæ in Ecclesia, & in die judicii etiam maiorem habere fiduciam coronæ, hoc enim est, quod in fine addit: Denicq; aliud est pendere in die judicii ad sententiam Domini, aliud statim a Domino coronari. Hanc esse Cypriani in illo loco sententiam, ex circumstantiis manifeste patet. Quod vero post hanc vitam satisfactio possit expleri aut exolui, non tantum non dicit, sed diserte negat in illa Epistola, cum inquit: Ideo ante exitum poenitentibus dandam pacem, quia apud infernos exomologesis fieri non possit. Ex historia igitur satisfactionum veteris Ecclesiæ recte considerata, labascit atq; corruit etiam hoc fundamentum Pontificii purgatorii, quod ex ritibus satisfactionis veteris Ecclesiæ substruunt. Imo ipsi Pontificii re ipsa ostendunt, ficulneum, arenosum, imo commentitium esse hoc fundamentum. Ritus enim illi veterum satisfactionum, ab annis amplius mille non fuerunt in vsu. Quomodo igitur possent materiam purgatorii præbere in altera vita. Sed asperas & diuturnas illas veterum satisfactiones, didicerunt in præscriptum numerum eleemosynarum, precularum, & jeiuniorum, cum fictione juris, sicut loquuntur, commutare. Et has ipsas etiam commutationes, pecunia docuerunt posse redimi, sicut postea de Indulgentiis dicemus. Inde fit, quod absolutionem & communionem dant suis confitentibus, & postea, verbi gratia, leuicula quædam ipsis titulo satisfactionum implenda iniungunt, quæ si implere noluerint, data pecunia redimere possunt. Atque hæc cum in Pontificia Ecclesia ludo & ioco ita agantur, quis credere posset hoc esse fundamentum purgatorii, etiamsi aliquod esse constaret? Sed quale est ædificium purgatorii, talia etiam habet fundamenta. De pœnis vero, quæ post remissionem peccati in hac vita aliquando piis imponuntur, postea dicemus.

ἐξομολόγησις.

De loco Cypriani contra Lyndanum.

Cyprianus negat post mortem exolui posse satisfactionē.

Ritus satisfactionis Ecclesiastica à mille annis desiit.

Commutatio satisfactionum apud Pontificios.

QVOMODO EX PRECIBVS PRO defunctis purgatorium accendere conentur.

Octauo, Quia, in historia antiquitatis, in orationibus habita fuit memoria etiam defunctorum, quorum animas piis suis precibus Deo com-

mendabant: Pontificii existimant, inde locum & ignem purgatorii non tam dialectice probari, quam Geometrice demonstrari. Pro animabus enim, in Paradisi gaudio jam existentibus, tales orationes essent superuacaneæ: Pro illis autem animabus, quæ jam ad infernum damnatæ sunt, inutiles essent. Ergo arbitrantur, necessario medium locum constituendum, vbi animæ igne excarnificentur, vnde orationibus liberandæ sint. Et huic argumento tantum tribuit Lindanus, quod scribere non veretur: Lutheranos, si sibi constare velint, non posse effugere, quin purgatorium concedere cogantur, eo, quod Apologia nostra dicat, nos non prohibere orationem pro mortuis, quodque Lutherus etiam in confessione sua illam admittat. Vident autem omnes sani, nulla necessitate consequi: Si Ecclesia orat pro mortuis: Ergo animæ defunctorum crucientur igne purgatorii. Multæ enim aliæ causæ, & longe alii fines huius orationis esse possunt. Sed vt tota res planior fiat, cum quidem historiarum imperitos, hoc argumento turbare & fallere conentur Pontificii, inspiciamus historiam veræ antiquitatis de oratione pro mortuis an inde certo & firmiter demonstretur Pontificium purgatorium. Sumunt autem sine probatione duo αἰτήματα. I. Apostolos non tantum exemplo monstrasse, sed doctrina instituisse, imo mandato præcepisse, vt in precibus, quas sacerdos ad altare in diuinis mysteriis Deo fundit, locum suum habeat etiam memoria & commendatio mortuorum. II. Veterem Ecclesiam hoc semper præsupposuisse in orationibus pro mortuis, quod animæ defunctorum nondum sint in requie, sed hæreant in pœnis, suppliciis, & cruciatibus ignis purgatorii, vnde orationibus sint liberandæ. Quæ duo si vera essent, aliquid sequeretur, non quidem præcise & certo, quod in igne aliquo cruciarentur animæ iustorum, sed quod vel in pœnis quibusdam, vel certe in periculo cruciatuum essent. Sed inspiciamus historiam.

Lindani triumphus.

Ecclesia orat pro defunctis. Ergo est purgatorium.

Præsupposita Pontificiorũ in hac quæstione.

Non ignoro sane. Chrysostomum affirmare, Apostolos tradidisse & præscripsisse, vt in tremendis mysteriis fiat commemoratio & commendatio defunctorum, sed in tota sacra canonica Scriptura, non Apostolica tantum, sed & Prophetica veteris & noui Testamenti nulla extat litera, nulla syllaba, nulla dictio, nulla oratio, continens vel doctrinam, vel mandatum, vel promissionem, vel exemplum de oratione pro mortuis. Quia igitur ex canonica Scriptura ostendi non potest Chrysostomi illa assertio, eadem facilitate juxta Hieronymum contemnitur, qua probatur. Aut legat hoc nobis, sicut inquit Augustinus, ex Lege, ex Prophetis, ex Psalmis, ex Euangelio, ex Apostolicis literis, & credemus. Vbi vero de re obscurissima disputatur, inquit idem Augustinus, non adiuuantibus diuinarum Scripturarum certis clarisq; documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando. Imo, si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, tanquam certum & necessarium dogma, seu articulum fidei annuntiarit, præterquam, quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit, inquit Augustinus contra literas Petiliani. Et non tantum ex Scripturis canonicis assertio illa Chrysostomi probari non potest, sed historiæ antiquitatis diuersum prorsus ostendunt. Hieronymus enim, Gregorius, & alii scribunt, Apostolos ad solam orationem Dominicam celebrasse actionem mysteriorum diuinorum, quod profecto cum assertione illa Chrysostomi manifeste pugnat. Imo Tertullianus de corona militis expresse dicit: Oblationes pro defunctis non ex Scriptura, sed ex consuetudine fluxisse. Et numerat eas inter tales obseruationes, quales sunt de trina mersione, de prægustatione lactis & mellis, de oblationibus pro natalitiis, de prohibitione geniculationis die Dominica, Et ne virgo coro-

An oratio pro mortuis sit traditio Apostolica.

Scriptura sacra nihil docet de orationibus pro mortuis.

Tota historia antiquitatis Chrysostomi sententiam refellit de oratione pro mortuis.

nam

nam gestet in capite. &c. Et addit: Harum & aliarum disciplinarum, si legem expostules, Scripturarum nulla legis traditio tibi prætendetur. Sed has obseruationes sine vllius scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio dicit vindicari. Item, obseruationem consuetudo roborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vsurpari quid poterit, si traditum non est? Num vero ab Apostolis illa tradita esse Tertullianus affirmat? Nequaquam, subiungit enim: An non putas, omni fideli licere concipere & constituere, quod Deo congruat, disciplinæ conducat, & saluti proficiat? Item, saluo traditionis respectu, quocunque traditore censeatur, &c. Cum igitur oratio & oblatio pro mortuis sit incertæ traditionis consuetudo: Cumque reliquæ obseruationes, inter quas hæc etiam a Tertulliano numeratur, iamdudum obsoletæ interciderint: Nullo ergo modo dogma necessarium aut articulus fidei est oratio & oblatio pro mortuis, multo vero minus purgatorium pro articulo fidei inde potest probari. Effectus enim non potest melior aut præstantior esse sua causa. Nec statim simpliciter assentiri debemus assertioni Chrysostomi, qua extra scripturam, & sine certis documentis nuda asseueratione dicit. Traditionem & præscriptionem Apostolicam esse orationem pro mortuis. Quomodo enim Patres quidam multas aliquanto vetustiores consuetudines ad Apostolorum traditiones propter maiorem auctoritatem retulerint, quas tamen longe aliam habuisse originem liquido probari potest; in prima parte aliquot exemplis ostendimus. Et de oblationibus pro defunctis, manifeste hoc iam ex Tertulliano probauimus. Accedit, quod ea, quæ in Apocryphis scriptis sub Apostolorum titulo ac nomine sparsa fuerant, licet in primitiua Ecclesia pro supposititijs & reiectitijs habebantur, postea tamen consuetudine roborata, cœperunt paulatim titulum Apostolicarum traditionum vsurpare. Ita cum in Apocryphis scriptis Clementis & Abdiæ mentio fiat orationis pro mortuis, cœpit Chrysostomus dicere, esse Apostolicam traditionem.

Oratio & oblatio pro mortuis est incertæ traditionis consuetudo.

Oratio pro mortuis ex Apocryphis.

Non ergo ex scripturæ Canonicæ præscripto, mandato, promissione aut exemplo, originem habent orationes pro mortuis, sed ex naturali quadam humanæ mentis affectione. Cura enim sicut pro absentibus, ita etiam pro mortuis, qua ipsis bene esse vellemus, naturaliter, atq;, vt Augustin. loquitur, familiarius tangit nostrum affectum, quem habemus circa eos, qui nobis vel sanguine, vel familiaritate, vel religionis communione iuncti sunt. Et ex illa naturali humanæ mentis affectione, apud Gentes orationes & oblationes pro mortuis vbiq; institutæ, receptæ & vsurpatæ fuerunt, sicut supra ostẽdimus. Valde notabile, a. hoc est, quod Sancti veteris & noui Testamenti, licet naturalem illam affectionem in morte suorum non minus sentirent, quam Gentes, nec minus ipsis bene cuperent, tamen non ausi fuerunt peculiarem cultum pro mortuis, ex propria intentione instituere, cum verbo & mandato Dei destituerentur. Machab. hoc ausus fuit inclinata iam Iudaica religione. Sed sicut in veteri Testamento nullũ habuit præcedentem, ita in nouo nullum habet sequentem, nullum enim vel verbum, vel exemplum orationis aut oblationis pro mortuis extat in nouo Testamento. Cumque in Scripturis Propheticis exequiæ & memoriæ mortuorum celebratæ legantur, prorsus tamen nulla fit mentio vel orationis vel oblationis pro mortuis. Dauid orat pro filiolo ex adulterio nato, qui ob pœnam peccati in extremis admodum afflictim habebat, sed postquam audisset, ipsum mortuũ, statim resurrexit. Et scribitur quidem ingressus domũ Domini adorasse, non autem pro anima defuncti pueri orasse vel sacrificasse. Quod sine dubio pro Absolone interfecto

Orationes pro mortuis vnde?

Sancti in Scriptura nullum cultum pro mortuis instituerunt. Machab.

Dauid orat pro puero decumbente, non pro mortuo.

etiam fecisset, si absque verbo Dei ausus fuisset ex sua affectione, quam acerrimam tunc 2. Reg. 18. sentiebat, aliquid vel facere, vel instituere. Tanta tunc erat religio, ne ex humanis affectionibus, etiam quod bonum videbatur, facerent, sed vt hoc tantum, quod Dominus præcipiebat, ita facerent, ne quid vel adderent, vel minuerent, Deut. 12.

Orationes & oblationes pro mortuis post Apostolorum tempora cœperunt. Epulæ ad mortuorum sepulchra. Sportulæ, Sportulantes. Sportulæ in Eucharistiæ celebratione oblationes. Memoriæ defunctorum & orationes pro mortuis primo priuatæ. Sacerdotes adhibiti. Translatæ orationes pro mortuis in templa in actione Eucharistiæ.

Post Apostolorum vero tempora, humana illa erga mortuos affectio sensim coepit orationes & oblationes pro mortuis in Ecclesiam inuehere. Cum enim apud Gentes magna pars religionis orationibus & oblationibus pro mortuis seruiret, & plerique Christiani ex Paganismo conuersi essent, ac existimarent, Christianam religionem non debere facere homines inhumaniores: illam consuetudinem orandi pro mortuis sicut alias multas, aliquantulum, vt videbatur, ad pietatem Christianam inflexas retinuerunt. Cumque Scripturæ testimonijs & exemplis destituerentur, apocrypha quædam, sicut dixi, sparsa sunt, vt non omnino à pietate videretur abhorrere. Ita cum Ethnici statis & præcipue anniuersarijs diebus, quando pro mortuis suis orabant, etiam epulas ad sepulchra deferrent, vnde mortuis solatium quoddam accedere putabant, irrepsit hoc etiam in Ecclesiam, sicut Augustinus conqueritur Epist. 64. Alibi vero hoc ita reformatum erat, vt in memoriam defunctorum, amici cibos, & alia donaria in vsum pauperum & clericorum conferrent, sicut colligitur ex Origene, lib. 3. in Iob, & qui conferebant, vocabantur Sportulantes. Cyprianus lib. 1. Epistola v. Postea tales Sportularum collationes fieri coeperunt, quando celebrabatur Eucharistia, & vocabantur oblationes. Memoriæ etiam defunctorum, & orationes pro mortuis, primum priuatim fiebant ab amicis, sicut apud Tertullianum maritus pro vxore mortua orat, postea aduocari coeperunt sacerdotes, apud Origenem, lib. 3. in Iob. Apud Dionysium oratio pro defuncto fit in templo, sed sine celebratione Eucharistiæ. Tandem sicut omnes orationes Ecclesiæ, in actione mysteriorum Eucharistiæ recitari solebant, ita etiam commemoratio & commendatio defunctorum in actionem illam translata est. Ita vt in traditione humana, & in consuetudine adiaphora. variæ & dissimiles fuerint obseruationes.

Oratio pro mortuis est humana tantum traditio.

Ex his omnibus planum & manifestum est, orationem pro mortuis non esse Apostolicam doctrinam, aut diuinum mandatum seu articulum fidei, aut dogma necessarium, sed humanam traditionem, libera & varia consuetudine introductam, & tandem superstitiosa obseruatione roboratam. Ergo nec inde purgatorio Pontificiorum igni, sine Scriptura canonica, auctoritas potest conciliari, multo minus vero expiationes, propitiationes & satisfactiones per viuorum opera, pro peccatis defunctorum, contra Scripturam inde confirmari possunt.

Orationes veterum pro mortuis non patrocinantur purgatorio. Falsum axioma Pontificiorum. Oblationes pro mortuis leguntur primum apud Tertullian.

Ostendemus iam porro, ne veterum quidem orationes pro mortuis Pontificio purgatorio patrocinari. Falsum enim est, quod dicunt, primitiuam Ecclesiam in orationibus pro mortuis semper præsupposuisse purgatorium, & quæ ipsi annexa esse volunt. Tertullianus primus est (non enim de Apocryphis iam loquimur) apud quem consuetudo oblationum & orationum pro mortuis legitur, qui tamen diserte & expresse asserit, eam non esse ex Scriptura. Is igitur in libro de Monogamia inquit: Enimuero vxor pro anima scilicet defuncti mariti orat, & refrigerium interim adpostulat ei, & in prima resurrectione consortium, & offert annuis diebus dormitionis eius. Et de exhortatione castitatis ad maritum defunctæ vxoris inquit: Et iam repete apud Deum, pro cuius Spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ante Deum, cum tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas. His verbis Tertullianus ostendit, duo fuisse in

pia consuetudine sine scriptura recepta, oblationes scilicet & orationes pro mortuis. Ne vero intelligatur de sacrificio aliquo propitiatorio, per sacerdotem pro mortuis oblato, Tertullianus dicit, vxorem offerre, & maritum reddere annuas oblationes. Et sportulas, quæ in vsum pauperum conferebantur, vocari & intelligi oblationes, manifestissimum est ex Canone Carthaginensi & Vasensi, 13. q. 2. Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut difficulter reddunt; tanquam egentium necatores, qui pauperes consolatione alimoniæ & necessaria sustentatione fraudant, habendi sunt. Sed quia in oratione pro mortuis dicit animabus refrigerium postulatum, Pontificij inferunt inde insinuari, animas defunctorum nondum esse in loco refrigerij, sed in medio aliquo loco pœnarum. Tertullianus vero lib. 4. contra Marcionem, Et de anima tantum duo constituit loca excipiendis animabus exutis corporibus, vbi sequestrentur in diem Domini, inferos scilicet, pro reprobis, pro animabus vero iustorum sinum Abrahæ, quem dicit esse regionem non cœlestem, sublimiorem tamen Inferis, præstantem refrigerium, animabus iustorum, donec consummatio rerum, resurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat. Et hoc tantum dicit Tertullianus, pios animabus defunctorum suorum optasse hoc refrigerium, ac in resurrectione consortium. Non autem dicit, animas iustorum in loco aliquo pœnarum esse. Imo contra Marcionem diserte dicit, eas interim, a morte scilicet vsque ad resurrectionem, esse in refrigerio. Sed excipiunt Pontificij, absurdum & ineptum esse, postulare eis refrigerium, si iam in refrigerio essent. Audiamus igitur Dionysium, quæstionem illam de oratione pro mortuis ex professo explicantem, quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit, & quomodo orationes illas intellexerit. In hoc enim cardine tota hæc controuersia vertitur.

Consequentia Papistica pro assertione purgatorij, ex Tertulliano.

Refutatio Pontificiorum ex Tertulliano.

Tertullianus non dicit, animas pro quibus oratur, esse in loco pœnarum.

Quo sensu vetus Ecclesia pro mortuis orarit.

Dionysius igitur, qui Areopagitæ titulum præfert, describens ritus sui temporis circa eos, qui obdormierunt, c. 7. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, non statas aut anniuersarias habet orationes pro mortuis, non addit Sportularum oblationes, nec mysteriorum celebrationem, sed tantum funus in templum defert, atq; ibi ante sepulturam Pontifex semel sacram precem super mortuum facit, deinde osculo salutat defunctum, quod reliqui præsentes etiam faciunt, postea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipsa rituum dissimilitudo & varietas ostendit, non esse diuinas sanctiones, sed humanas, liberas & indifferentes consuetudines seu obseruationes. Dionysius enim oblationes, anniuersaria & mysteriorum celebrationem, quæ alibi in exequiis vsitata fuerunt, non habet. Osculum vero defuncti, vt cuius etiam cadauer suaue & pretiosum debeat esse, & infusionem olei habet, quæ alibi non fuerunt vsitata, quæq; ne hodie quidem Pontificij obseruant. Orationis vero supra mortuum dicit, hoc fuisse argumentum, vt diuina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiserit, eumque collocet in luce & regione viuentium, in sinum Abrahæ, Isaac aut Iacob, in locum vnde aufugit dolor, tristitia & gemitus. Ex tali vero orationis forma Pontificij statim solent inferre animas defunctorum nondum esse in regione viuentium, sed in loco tenebrarum, doloris, tristitiæ & gemitus: vnde orationibus sint liberandæ, hoc est, in purgatorio. Sed consequentiam hanc Dionysius diserte negat, & expresse contrarium astruit. Non enim tres sed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita discedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιέρων Sanctorum, & Prophanorum. Prophanos autem vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui Sacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiscentias transfugerunt. Eos quando ad finem huius vitæ perueniunt, dicit miserabiliter & inuitos

Dionysius.

Ritus circa mortuos apud Dionysium.

Osculum defunctorum.

Oleum.

Argumentum orationis supra mortuum.

Dionysius duos ordines defunctorum constituit.

Prophanos quomodo

ex hac

morinntur. Sacri quomodo moriantur.

ex hac vita auelli, nulla bona spe subnixos propter pessimam vitam. Alterum vero ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, sed tamen pro remissione peccatorum orant: Eos dicit cum firma & certa spe in diuina (ἀμεταπτώτῳ) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non possint ad deteriora conuerti, & corpora beatam expectent resurrectionem. Propter hæc, inquit, obdormitio Sanctorum est in lætitia & spe immobili, quia peruenerunt ad finem certaminum. Item norunt se totos percepturos [illegible] Christiformem, requiem, quando ad terminum huius vitæ peruenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum suorum certaminum venit, sacra impletur [illegible], magnaque cum [illegible] iucunditate seu voluptate viam felicitatis [illegible] generationis ingreditur. Propinqui vero defuncti [illegible], beatum illum prædicant, sicut & est, vt qui ad optatum victoriæ finem peruenerit [illegible] & auctori victoriæ persoluunt hymnos gratulatorios [illegible] seipsos quoque orantes ad similem requiem admitti. Sumentes autem defunctum ad Pontificem ducunt, quasi sacris donandum coronis. Is coacto sacro cœtu peragit precem (εὐχαριστήριον) complectentem gratiarum actionem pro illa Dei pietate, qua destructum est iniustum & tyrannicum illud contra nos omnes imperium, quodque non tantum, qui ad summum sanctitatis peruenerunt, sed & alij, qui summos illos gradus attingere non potuerunt, ad remunerationem admittantur. Deinde ministri promissiones Scripturæ de resurrectione recitant, & Psalmos idem sonantes decantant. Et rationem huius reddit Dionysius, quia inquit, promissionum illarum Lectiones & Cantiones declarant & explicant beatam illam requiem, in quam æternaliter subuehuntur, qui diuinum exitum consecuti sunt. Illæ ipsæ verbo Lectiones & Cantiones (ἐπαινοῦσι) defunctum quasi amplectuntur & suscipiunt. Viuentibus vero sunt exhortationes ad consimilem exitum. Postea præcipuus ex ministris, dimissis Catechumenis, Sanctos iam defunctos (ἀνακηρύττει) honorifica celebratione celebrat. Et cum illis etiã nuper defunctum pari prædicatione prosequitur. Et hanc commemorationem dicit ideo fieri, vt audientes Sanctorum præmia ex Scripturis celebrata, & pie defunctum iam vere consortem seu socium existere κοινωνὸν ὄντα Sanctorum, qui a seculo sunt, in ipsis etiam simile desiderium excitetur, cum audiant, quam vere beatum sit in Christo mori.

Exequiæ Dionysii.

Dionysius refutat Pontificiorum argumenta.

Hæc prolixius aliquanto recitaui ex Dionysio, vt ostenderem, falsum esse, quod Pontificij dicunt, veterum orationes pro mortuis præsupposuisse purgatorium, hoc est, quod defunctorum animæ, pro quibus orantur, non sint in requie, sed in doloribus, gemitibus & cruciatibus ignis. Dionysius enim prolixa oratione & multis verbis diuersum & contrarium præsupponit, sicut manifestum est. Consequentiam etiam illam (Si defunctis postulatur refrigeriũ, ergo nondũ habent illud, sed sunt in cruciatibus) Dionysius ex professo refutat, ponit enim quæstionem: quare præsul oret, vt mortuus, dimissis peccatis, collocetur in luce & in regione viuorum? Si enim illic quisque recipiet remunerationem, prout in hac vita gessit, defunctus vero suas operationes huius vitæ iam consummauit, quomodo per præsulis orationem ad aliam requiem, quam vita ipsius dignum est, transferetur? Et hic sane locus fuisset dicendi de pœnis purgatorij, de suffragiis & satisfactionib. viuorum pro mortuis, si tunc temporis Ecclesia, orans pro mortuis, talia agnouisset. Sed Dionysius nihil

horum

horum dicit, tantum in genere respondet, iustorum preces efficaces esse in hac vita, nedum post mortem, pro ijs tantum, qui digni sunt, & hoc ex emplis de viuis ostendit. Orationis vero super mortuum dicit, hunc esse sensum: Pontifex didicit ex Scripturis diuinitus traditis, quod illis, qui pie vixerunt, reddetur secundum opera ipsorum, sed tamen ita vt diuina bonitas per summam clementiam παρορῶσα non respiciat, recordetur aut imputet maculas, quæ ipsis ex humana infirmitate adhæserunt: Nemo enim mundus est a sorde, inquit Scriptura. Et notabit Lector Dionysium propter maculas peccati non conijcere defunctum in ignem purgatorii, sicut Pontificii faciunt, vt ibi cruciatibus ignis excoquatur, sed dicit φιλανθρωπίᾳ Dei ex clementia eas condonare. Pergit autem quærere, si hæc certo promissa sunt & dantur defunctis in Christo, quare Pontifex petit ea pro mortuis? Tres autem assignat rationes. I. Pontifex ad imitationem bonitatis Dei aliorum dona, tanquam proprias expetit gratias.

Dionysius non mittit animas ob maculas peccati in purgatorium.

Causa Dionysij, cur pro mortuis oret Pontifex.

Prima.

Secunda.

II. Quia ipse Pontifex nouit, ea, quæ diuinitus promissa sunt, certo donari pie defunctis: vt igitur præsentibus etiam manifestet & confirmet, quæ bona certo donanda sint pie obdormientibus, ideo in ea forma precationis proponit, quia quæ iuxta Deum petit, Pontifex consequitur. Et in illa sua oratione nihil aliud petit, quã quæ in Scripturis expresse promissa sunt, donanda pie defunctis. Hæc enim est sententia verborum Dionysii. III. Pontifex a Christo accepit potestatem clauium (Quorum remiseritis seu retinueritis, &c. Quodcunque ligaueris aut solueris super terram, &c.) vt iudicium Dei iuxta verbũ ipsius patefaciat & manifestet, Deo charos admittendo, & impios excludendo. Ita ergo in Christo defunctos διαπορθμευτικῶς quasi transmittens & transuehens eos in æternam requiem, per absolutionem forma precationis, eos in lucem & regionem viuorum transferri ostendit. Et ostendunt veteres historiæ, primum vsum orationis pro mortuis fuisse in ipsis sepulturis. Fidelium enim funera faustis comprecationibus ad sepulturã deducebantur, sicut ostendit Chrysostomus in sermone quodam super verba 1. Thess. 4. Deinde in ipsa sepultura corpora fidelium defunctorum oratione Presbyteri componebantur, sicut testatur Tertull. lib. de anima. Deinde cum in cœmiteriis conuentus Ecclesiasticos celebrarent, preces illæ etiam post sepulturam repeti cœperunt, facta inde sunt anniuersaria. Et tandem purgatorium inde extructum est.

Tertia.

Hæc descriptio Dionysii manifeste & quasi ex professo refutat ea, quæ Pontificii ex ritu orationis veterum pro mortuis ad stabiliendum purgatoriũ suum exsculpere moliuntur. Et ostendit qua de causa ac quo sensu veteres pro mortuis orarint, non quod senserint eos esse in cruciatib. vnde nostris suffragiis sint redimendi. Sed propter superstitum institutionem, exhortationem & consolationem. Licet enim credant & sciant, credentes defunctos iam venisse ad requiem: tamen quia in spectaculo mortis magna est animi humani consternatio & perturbatio, cum quidem conspectus iræ diuinæ, & terror diuini iudicii sæpius tunc nos attingat, afficiat & quasi ob oculos versetur: Confugimus igitur ad Deum, quærentes consolationem in verbo & Sacramentis, legendo, audiẽdo, meditando, orando, credendo & sperando. Vsitatum autem est in grauioribus tentationibus orationem sæpius repetere, etiam quando ex verbo scimus priorem orationem exauditam esse, & ipsa talis oratio est fidei confirmatio, sicut in Psalmis talia exempla multa sunt. Et Iob inquit cap. 9. Cum inuocarem me exaudierit, non tamen credo, quod audierit vocem meam. Ita si quis post acceptam absolutionem & communionem in graui casu mox rursus oret

pro remissione peccatorum: non ideo dubitat de veritate absolutionis & communionis, sed conscientiæ infirmitas quærit ita confirmationem, & ipsa talis oratio, quia nititur promissione absolutionis & communionis, confirmat fidem acceptæ reconciliationis. Ita Christiani lugentes sciunt quidem promissiones diuinas de ijs, qui in domino moriuntur, quando tamen in perturbationibus considerant infirmitates suorum, & quia coram non cernunt requiem & felicitatem eorum, confugiunt ad Deum, & precibus eos misericordiæ Dei commendant, vt ita ipsis orationibus se confirment, de beatitudine defunctorum. Nituntur enim orationes tales, quales vetustissimæ fuerunt, illis promissionibus: Qui credit in me, non videbit mortem, transibit per mortem in vitam, etiamsi mortuus, viuet: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, &c.

Fundamenta orationum veterum pro defunctis.

Quid fuerint quoque consilio factæ sint orationes veterum pro defunctis.

Fuerunt itaq; veterum orationes pro mortuis, non satisfactiones pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne purgatorij: sed publicæ celebrationes, applicationes & obsignationes promissionum diuinarum de remissione peccatorum, requie & salute pie defunctorum, fuerunt institutiones & exhortationes viuentium, fuerunt consolationes & confirmationes lugentium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. Bestialis enim ἀπαθεία esset, nihil affici morte suorum, memoriam amicorum defunctorum statim ex animo delere, non ipsis bene velle & bene precari, quæ tamen omnia iuxta verbum moderanda sunt. Hoc modo & in hanc sententiam etiam Apologia Confessionis dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et Lutherus in confessione sua dicit: Pro mortuis, quia scriptura nihil meminit, existimo nō esse peccatum, ex libera deuotione, ita vel similiter orare, vt Deus animæ, si in tali statu sit, misereatur, vtque satis sit, quando semel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Missæ pro animabus, & anniuersaria in Papatu prorsus inutilia sunt, imo sunt diaboli nundinationes. Ita Lutherus. Sed tamen, quorsum tandem euadant illa, quæ sine scriptura, licet non mala pietatis specie, instituuntur & suscipiuntur, hæc ipsa purgatorij historia ostendit.

Apologia Confessionis Augustanæ de oratione pro mortuis.

Hæc igitur historica obseruatio de oratione pro mortuis, adimit Pontificijs illum purgatorij prætextum, cui plurimum nunc tribuunt, & quo solo sperant, se mundum rursus fascinare posse. Nec vero solius Dionysij Hierarchia memorias mortuorum ita interpretatur, sed & reliqui antiquiores ita senserunt. Origenes quidem Platonicum purgatorium alias strenue vrget: Sed ritum Ecclesiarum suarum describens, lib. 3. in Iob inquit: Non celebramus diem natiuitatis, cum sit dolorum & tentationum introitus, sed diem mortis, vtpote omnium dolorum depositionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, sed perpetuo viuent hi, qui mori videntur. Propterea & memorias sanctorum facimus, & parentum nostrorum, vel amicorum in fide morientium, deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam consummationem in fide postulantes. Item, Celebramus memoriam defunctorum, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero inuitantes, ad hæc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, vt fiat festiuitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis, Christianos celebrasse diem mortis suorum, eleemosynis & orationibus, non quod existimarint, eos doloribus cruciari, vnde exequiis illis liberandi essent, sed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem, ad omnium dolorum depositionem, ad omnium tentationum effugationem & ad requiem peruenissent. Quæ certe cum Pontificiorum purgatorio ex diametro pugnant.

Origenes de memoria mortuorum.

Cyprianus quidem nouo & peculiari modo loquitur: Offerre pro defunctis, & sacrificium pro dormitione eorũ celebrare, lib. 1. Epist. 9. Quas quidem interpretantur Pontificij de sacrificio propitiatorio, & de suffragijs pro expiandis, & redimendis animabus defunctorũ. Sed ipse Cyprianus, & quidem in eadem Epistola interpretatur se, quod oblationes pro dormitione alicuius, intelligat sportularum contributiones. Sacrificium vero pro dormitione celebrare interpretatur ibidem, nomen alicuius in prece sacerdotum, quæ in administratione Eucharistiæ fiebat, nominare. Et pro aliquo sacrificare, ibidem aperte ita interpretatur; Deprecationem aliquam nomine eius in Ecclesia frequentare, quod lib. 3. Epist. 14. vocat nomen alicuius offerre. Quod autem non senserit Cyprianus, illa, quæ appellabat sacrificia pro defunctis, esse propitiationes aut satisfactiones pro peccatis ipsorum, ex ipsius explicationibus constat. Nam lib. [illegible] Epist. 6. Oblationes & sacrificia pro Martyribus celebrari dicuntur, quã[illegible] commemorationes certaminum, & memoria gloriosæ mortis ipsorum celebratur: cum tamen, sicut Augustinus inquit, iniuriam martyri facit, qui pro martyre orat. Ita lib. 4. epist. 5. de martyribus ex Celerini familia loquens; Quos certe non in cruciatibus ignis, sed in gloria cœlesti [illegible] dicit, Sacrificia pro eis semper, vt meministis, offerimus, quoties martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus. Atque adeo lib. 1. Epist. 9. non vult pro eius dormitione offerri, & nomen eius ad altare nominari, qui presbyterum actorem seu tutorem nominauerat, non quod sentiret, ipsum ideo in æternum damnatum esse, [illegible] ecclesiastica celebratione post mortem honoraretur, qui contra [illegible] positiuum, presbyterum tutorem fecerat. Ita etiam pro viuis di[illegible] Cyprianus offerri seu sacrificari, quando in precibus, quæ fiebant in administratione Eucharistiæ, gratiæ pro ijs agebantur, vel aliquid orabatur. [illegible] lib. 3. Epist. 1. ad Lucium ab exilio cum suis reuersum, inquit; Hic quoque in sacrificijs atque in orationibus nostris non cessamus Deo gratias agere, & orare pariter ac petere, vt, qui perfectus est & perficiens, custodiat & perficiat in vobis confessionis vestræ coronam. Ita lib. 3. epist. 15. [illegible] pro lapsis offerre, est pro ipsis Eucharistiam parare, & preces pro ijs [illegible]. Cyprianum vero nullos qui in Domino moriuntur, cruciatibus purgatorij terrere, sed promissione beatitudinis magnis asseuerationibus consolari, pulcerrimus eius sermo de mortalitate satis ostendit. [illegible], inquit, mortem timere, qui ad Christum nolit ire. Eius est ad [illegible] nolle ire, qui se non credit cum Christo incipere regnare. Simeonem dicentem, Nunc dimittis seruum tuum in pace, contestatur, tunc esse [illegible] Dei pacem, tunc liberam & tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus. Ad refrigerium iusti vocantur, ad supplicium rapiuntur iniusti, &c.

Cypriano sacrificium & oblatio pro defunctis quid sit.

Oblationes & sacrificia pro Martyribus.

Oblationes & sacrificia pro viuis.

Oblatio pro lapsis.

Purgatorij cruciatus Cyprianus non asserit.

Sermo Cypriani de mortalitate.

Ita Nazianzenus oratione 7. præsupponit; Cæsarium iam adeptum [illegible] honorem, & animam ipsius dignum fructificare honorem. Postea vero [illegible] Nunc ô vitæ & mortis Domine Cæsarium suscipe, hunc enim tuis [illegible] λόγοις, οἷς τὸ πᾶν φέρεται, tuis rationibus, quibus totum [illegible] gubernas, committimus; cui & nostras animas, & qui ante [illegible] discesserunt, [illegible], tanquam depositum commendamus.

Nazianzenus quomodo oret pro mortuis.

Ambrosius de obitu Valentiniani: Non dubitemus de meritis Valentiniani, credamus vel Angelorum testimoniis, quod detersa labe peccati [illegible] ascendit, quem sua fides lauit, credamus, quia ascendit a deserto, [illegible] arido & inculto loco, ad illas florentes delectationes, vbi cum [illegible] coniunctus, æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, si quid meæ

Ambrosius orat pro ijs, quos credit in æterna vita beatitudine frui.

orationes valebunt, nulla inhonoratos vos mea trāsibit oratio. Omnibus vos oblationibus frequentabo. Quis prohibebit vos innoxios nominare &c. Vides Ambrosium præsupponere, illos iam detersa labe peccati ablutos esse, & æternæ vitæ delectationibus iam frui, pro quibus orat ut [illegible] dicit. Et certe in Valentiniano, qui Catechumenus mortuus erat, propter quod etiam sorores ipsius superstites valde contristabantur, locum habuisset, id, quod Pontificij de purgatorio dicunt, per orationes & oblationes posse animas post mortem, à peccatis & à pœnis solui. Sed Ambrosius dicit: Ipsum iam peccatis ablutum & innoxium, æternæ vitæ frui voluptate. Quare vero oraturus est pro ipso, si hæc iam hábet? Respondet, Dolor plerumque solatium est dolentis. Item, Est in pijs affectibus quædam etiam flendi voluptas. Et in commemoratione eius, quem amisimus, dolemus, acquiescimus. Item, Non transibo vos inhonoratos, &c. Ita de obitu Theodosij, ex fide ipsius probat, animam eius iam conuersam in requiem. Et addit: Absolutus dubio iam certamine, fruitur nunc Theodosius luce perpetua, tranquillitate diuturna, &c. His præsuppositis, addit orationem: Da requiem seruo tuo Theodosio, illò conuertatur anima eius, vbi mortis aculeum sentire non possit. Dilexi virum, et ideo prosequar eum vsque ad regionem viuorum, nec deseram, donec fletu & precibus inducam virum, quo sua merita eum vocant, in montem Domini, vbi perennis vita, nullus gemitus, nullus dolor, &c. Vides, Ambrosium quidem orare pro Theodosio, sed presupponere, quod anima iam sit conuersa in requiem, ac fruatur iam luce & tranquillitate. Statim etiam post orationem illam dicit: Manet ergo in lumine Theodosius, & Sanctorum cœtibus gloriatur, ille complectitur Gratianum, & in regno Christi considerat templum eius, &c. Ita lib. 2. epist. 8. de Faustini sorore: Meliorem illic vitam exigit, itaque non tam deplorandam, quam prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lachrymis, sed magis oblationibus animam eius Domino commendandam arbitror. Audi vero quid subiungat: Securus inquit de meritis eius & fide. Item. Quid est, quod ingemiscimus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi facta sit apud Patrem per Christum, quoniam ergo beneficia Christi tenemus, cū apud omnes, tum apud te, legatione pro Christo fungimur, vt notetur irreuocabilia esse dona Dei, vt credas quod semper credidisti, nec nouo mœrore tuam in dubium adducas sententiam, quia ideo peccatum factus est Dominus, vt tolleret peccatum mundi, vt essemus in illo omnes iustitia Dei, non iam culpæ obnoxij, sed iustitiæ remuneratione securi. Hæc Ambrosius orans pro mortuis. Ex hisce testimonijs manifestissimum est, falsum esse, quod Pontificij fingunt, præsuppositum veterum in orationibus pro mortuis hoc fuisse, quod crediderint, piorum animas post mortem esse in peccatis & in cruciatibus ignis, vnde nostris orationibus & suffragiis, tanquam expiationibus & satisfactionibus, sint liberandæ & redimendæ. Imo hoc præsupponunt veteres, piorum animas, pro quibus orant, detersa labe peccati, iam esse ablutas & innoxias, esse saluas, in luce perpetua: frui illa vita meliore, imo tranquillitate & delectatione vitę æternæ, in sanctorum cœtibus, &c. Causas igitur orationum habuerunt, non quas Pontificij fingunt, sed quas ex Dionysio iam explicauimus.

Cur igitur pro beatis oret Ambrosius.

De obitu Theodosij.

De sorore Faustini.

Concidit figmentum Pontificiū de purgatorio extructum ex veterum orationibus pro mortuis.

Sed transeamus ad Epiphanium. Quod enim nō omnes in vulgo iam vsitatas orationes pro mortuis, ea fidei analogia intellexerint, sicut de vetustissimis iam dictum est, inde colligitur, quod Aerius quidam certamen hac de re mouit. Disputationem autē Aerij Epiphanius ita describit: πῶς τὰ [illegible] qua ratione aut qua de causa, siue quo sensu, post mortem nomina defunctorum recitantur. Oret enim viuus, aut œconomiam fecerit, quod vel de administratione Eucharistiæ, vel erogatione eleemosynarum

Epiphanij sententia de orationibus pro mortuis.

Aerij certamen.

[illegible] intelligi poteſt) ſed quid mortuus inde vtilitatis conſequetur? Si autem ὅλως omnino oratio eorum, qui hic ſunt, eos qui ἐκεῖσε illic [illegible] iuuare potuerit, nemo ergo εὐσεβείτω religionem colat, nemo benefaciat, ſed amicos aliquos paret, quocunque velit modo, vel pecunia conducens, vel in morte amicos rogans, vt orent pro eo, ne quid ibi patiatur, nec quæ ab eo admiſſa ſunt (ἁμαρτημάτων vel grauiſſima ſcelera [illegible]) exquirantur. Hæc verba oſtendunt, Aerium diſputaſſe, [illegible] quo ſenſu, qua ratione, & ob quam cauſam defunctorum nomina in precibus recitarentur. Videntur autem illa Aerij verba, quæ tanquam reſponſio ſunt ad propoſitam quæſtionem, ex vulgi tunc opinionibus & ſermonibus ſumpta eſſe, quando dicit: Preces eorum, qui in hac vita ſunt, omnino iuuare eos, qui ex hac vita exceſſerunt. Inde vero Aerius texuit conſequentiam falſæ & impiæ ſententiæ: Nempe, ſi quis in hac vita, nec religionem ad Deum, nec charitatem ad homines coleret (hoc enim volunt duo verba εὐσεβεῖν καὶ ἀγαθοποιεῖν) ſed vel grauiſſima ſcelera committeret, & ſine remiſſione eorum in impœnitentia hinc diſcederet, modo poſt mortem precatores aliquis haberet, nō daturum ipſum in altera vita ſcelerum pœnas. Et hanc impiam ſententiam Aerius falſo & per calumniam Eccleſiæ tribuit, quaſi ipſa hoc ſenſu, hac ratione, & hac de cauſa pro mortuis oraret. Vide autem, quid Epiphanius reſpondeat: Quod ſi fuiſſet in Pontificiorum ſententia, reſpondendum ipſi fuiſſet, orationibus illis omnino iuuari mortuos, & quidem ita: I. Vt peccata, quæ ipſis in hac vita remiſſa non eſſent, poſtea in altero ſeculo, propter orationes & ſuffragia viuorum, tanquam expiationes & propitiationes, remitterentur. II. Vt ſatisfactiones pro peccatis debitæ, ſed in hac vita non plene expenſæ, poſt mortem à viuentibus loco & nomine defunctorum exoluerentur. III. Vt à pœnis & cruciatibus ignis purgatorij per orationes & ſuffragia viuentium liberarentur & redimerentur. Sed horum nihil Epiphanius reſpondet, imo in reſponſione hoc præſupponit, eos defunctos, pro quibus ſuperſtites orant, eſſe & viuere apud Dominum, quod ſumptum eſt ex 2. Corinth. 5. Philip. 1. Luc. 23. Quæ hypotheſis reſponſionis, ſimpliciter totum purgatorium Pontificium euertit, ὅτι οἱ ἀπελθόντες εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ δεσπότῃ, quod ſcilicet illi, qui ex hac vita excedunt, ſint & viuant apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Aerii conſequentia.

Reſponſio Epiphanii.

Axioma Epiphanii.

Hoc vero cum Epiphanius, tanquam certum, firmum & fixum principium fidei, præſupponat; audi, quas alias rationes & cauſas recitet, quo ſenſu Eccleſia tunc pro mortuis orarit. Sumpſerat Aerius ex vulgi ſermonibus & opinionibus: Quia orationes illæ pro mortuis fiunt, ergo omnino etiam ipſis mortuis proſunt. Epiphanius vero primo recitat cauſas & rationes illarum orationum, quæ ad viuentes ſeu ſuperſtites pertinent, quod iterum diligenter notetur: Ita enim, inquit, reddens primam cauſam commemorationis nominū defunctorum, τί ἂν εἴη τούτου προὐργιαίτερον, τί τούτου καιριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, πιστεύειν [illegible], &c. Quid poteſt vtilius, quid opportunius, quid admirabilius eſſe, quam quod ſuperſtites, qui in præſenti vita ſunt, in ea fide & ſententia ſint, vt credant eos, qui hinc migrāt, viuere, & non prorſus interiiſſe ſeu deſiiſſe (ἀνυπαρξίαν enim vocat) ſed eſſe & viuere apud Dominū? Primam igitur vtilitatem commemorationis defunctorum hanc ponit, quod ſuperſtites illo ritu commonefiant de hoc articulo fidei, quod qui in fide moriuntur, non intereant, ſed quando hinc diſcedunt, quod ſint & viuat apud Do-

Cauſa orationis pro mortuis tempore Epiphanii. Prima cauſa.

minum, ideo scilicet in precibus, quæ fiebant in administratione Cœnæ Domini, ipsorum facta fuit mentio, vt esset talis publica confessio apud superstites.

Secunda causa.

Secundam causam & rationem hanc tradit, ὅπως ἂν τὸ σεμνότατον κήρυγμα διηγήσεως (quibus verbis respicit ad τὸ ἀνακηρύττειν Dionysii) ὡς ἐλπίς ἐστιν ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένοις, ὡς ἐν ἀποδημίᾳ ἐντυγχανόντων, vt præclarum illud encomium enarretur, quod illi, qui pro fratribus orant, spem habeant, tanquam de illis, qui in peregrinatione sunt. Hoc loco Lindanus ἀποδημίαν interpretatur lugendam peregrinationem à Domino, transigendam in carcere purgatorij, vbi in igne luendum sit supplicium pro peccatis, vnde orationibus viuorum sint liberandi, sed scelerata est hæc peruersio & verbi & sensus. Paulus enim 2. Corinth. 5. discrte dicit: Pios, quando a corpore peregrinantur, præsentes adesse apud Dominum: & idem diuerso respectu esse ἐκδημίαν & ἐνδημίαν. Quamdiu in hac vita sumus, tunc domi sumus in corpore, sed peregre absumus à Domino: quando vero tabernaculum corporis deponimus, tunc peregrinamur à corpore, sed præsentes sumus apud Dominum. Ita etiam Philip. 1. dicit: Mortem esse ἀνάλυσιν, discessionem, scilicet ex hoc mundo, sed ita, vt pie mortuus eo ipso, quo ab hoc mundo discedit, sit cum Christo. Epiphan. igitur pie mortuos dicit esse ἐν ἀποδημίᾳ in peregrinatione. Sed cuius respectu? Paulus dicit respectu carnis & mundi huius, mortem esse peregrinationem, sed illa peregrinatione pie defunctos domi esse, præsentes esse apud Dominum seu cum Christo. Lindanus vero aduersa fronte contradicit Paulo, pios scilicet, quando per mortem tabernaculum huius corporis deponunt, tunc demum incidere in lugendam peregrinationem à Domino, in quo exilio, tanquam in carcere, cruciatibus ignis excarnificentur, vt lamentabiliter eiulare cogantur. Misereminì mei saltem vos amici mei. Quod si Paulum Lindanus pro sui ordinis professione nō curaret, at saltem, cum Patrib. plus tribuat, cogitasset, quod Nazianzenus, vbi Cæsarium mortuum vocat primitias ἀποδημίας peregrinationis suæ, addat explicationem, quod intelligat peregrinationem non à Domino, sed ab hoc mundo ad Dominum. Dicit enim, animas illorum peregrinantium deponi apud Dominum, & a Domino suscipi, imo saltem inspexisset, quod in proximo versu Epiphanius præcipit, Ecclesiam quando orat pro mortuis, credere eos, qui pie ex hac vita excedūt, esse & viuere apud Dominum. Et tanta tamen Episcopi impudentia est, quod in proximo sequenti versu audet fingere, pie defunctorum lugendam peregrinationem à Domino, in supplicijs & cruciatibus. Vere Pontificia vel hæc falsatio, digna non mitra tantum, sed, si fœtura gregem suppeditaret, galero etiam. Sed talis est Pontificij purgatorij veritas, vt, nisi mendacijs, defendi non possit. Sensus autem Epiphanij manifestus est: Superstitibus spem esse de defunctis fratribus, qualis est de peregrinantibus, non certe, vt illi ad nos in hoc exilium redeant, sed vt nos ex hac miseriarum valle, ad ipsos in patriam accersamur, 2. Reg. 12. Sicut Cyprianus mortem piorum recte vocat accessionem Dominicam, qua morientes non amittuntur, sed præmittuntur, recedentes præcedunt, tanquam proficiscentes & migrantes ad patriam: sicut spem illam Cyprianus sermone de mortalitate pulcherrime explicat: Quis non ad suos, inquit, nauigare festinet? patriam nostram Paradisum computamus: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra incolumitate solicita, ad horum conspectum & complexum

Lindani contorta deprauatio Epiphanii.

ἀποδημία in vitium [illegible] Epiphanium.

Lindanus Paulo contrarius.

Nazianz. de ἀποδημίᾳ piis mortuorum.

Lindani impudentia vix digna Episcopo.

Sententia Epiphanii.

Cyprianus mors est accessio Dominica.

venire

sentio, quanta & illis & nobis lætitia, vbi summa & perpetua felicitas? &c. Huius igitur beatæ spei commonefactionem, testimonium & confessionem Epiphanius dicit fuisse ritum commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis. Sicut igitur prima, ita etiam secunda hæc Epiphanii ratio & causa orationis pro mortuis, publicum & sonorum testimonium dicit contra Pontificiorum purgatorium, sicut manifestum est, atque etiam ideo Lindanus sua falsatione sensum deprauare conatus fuit.

Tertiam causam his verbis obscure sane ponit Epiphanius: ὠφελεῖ δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν γινομένη εὐχή, εἰ καὶ τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτει, ἀλλ' οὖν γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι, ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ &c. Prodest autem quæ pro defunctis fit oratio, licet totam culpam non abscindat seu tollat, verum enimuero propterea, quia nos, dum in hoc mundo sumus, sæpe & inuite, & sponte erramus seu offendimus, vt id, quod perfectius est, significetur. Nam & iustorum & peccatorum commemorationem facimus: Pro peccatoribus quidem misericordiam Dei deprecantes, pro iustis vero Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, &c. vt Christum a hominum ordine discernamus, per honorem, quem ipsi exhibemus, vt cultum ei reddamus. Lindanus hoc etiam loco crimen falsi committit: Nam pro ἐντελέστερον legit ἀτελέστερον & interpretatur (vt quod lenissimum est, dicam) cum verba perspicua & nota sint, & tota sequens periodus efflagitet illum sensum, quem Peronius etiam reddidit (vt id, quod perfectius est, significetur) hoc est, vt Epiphanius ipse subiungit, vt Christum a reliquorum hominum ordine separemus, nullus enim hominum, etiamsi millies & vltra in iustitia degat, potest Christo comparari seu adæquari. Lindanus etiam αἰτιάματα libenter vellet interpretari pœnas seu supplicia luendorum peccatorum, vt Epiphanium ita obtorto collo in Pontificiorum purgatorium pertraheret: sed crimina, ob quæ quis accusatur, hoc vocabulo significari, vel ex 25 c. Act. notum est, quodque in obiectione Aerius vocarat ἁμαρτήματα hoc in responsione Epiphan. vocat αἰτιάματα. Et ex collatione obiectionis Aerii, & responsionis Epiphanii intelligi potest, quis sit sensus, quando dicit orationem pro mortuis non abscindere τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων, tota peccata: Aerius enim obiecerat, si quis vel grauissima scelera committat, & in impœnitentia sine remissione eorum hinc discedat, posse ipsum post mortem orationib. adiuuari, vt Deus peccata ab ipso non exquirat, vt pro ipsis aliquid pati cogatur. Ad hanc obiectionem Epiphan. respondet orationem pro mortuis nequaquam posse tollere tota peccata, hoc est, mortuis, qui in impœnitentia prorsus sine remissione peccatorum hinc discesserunt, non posse per orationes veniã in altero seculo impetrari, & nominat τὰ ὅλα, quia Aerius in sua obiectione quæsierat: An mortui ὅλως iuuentur orationibus viuentium. Dicit igitur Epiphanius ὅλα tota peccata non posse tolli per orationes pro mortuis. Hoc enim axioma ponit extra controuersiam. Num vero Epiphanius sentit, si non tota peccata, at saltem quędam seu partem eorum posse per orationes pro mortuis, post hanc vitam, remitti? Hoc quidem Pontificii inde nectunt, sed Epiphanius hoc prorsus non dicit, sicut verba ipsius ostendunt. Et quæstio est, quid Epiphanius ipse dicat, non quid Pontificii ipsi affingant. Requirebat autem omnino series orationis & sententiæ, vt si ita sensisset, subiungeret: Et si non tota peccata, tamen quia in hoc mundo sæpe & voluntarie & inuolunta-

Tertia causa.

Lindanus in Epiphanio crimen falsi committit.

Sententia Epiphanii ex contextu & causa dicendi.

Occupationis dilutio.

rie peccamus, illa saltem peccata, etiamsi in hac vita remissa non fuerint, post mortem posse remitti per viuorum orationes pro mortuis. Sed quicquid disputetur de anacoluthis Epiphanij: certum est, Epiphanium hoc non dicere, sed in suspenso hoc relinquit. Et ne Scholastici quidem scriptores audent affirmare, aliquam peccatorum seu culparum remissionem post mortem in altero seculo fieri, sed de pœnis tantum disputant. Obseruet autem Lector, quam caute verba ponat Epiphanius. Aerius quæsierat, an omnino ipsis mortuis, aliquid prosint preces, quæ pro ipsis fiunt? Epiphanius vero respondens, non dicit, omnino ipsis mortuis prosunt, sed simpliciter inquit: Illa oratio, quæ pro mortuis fit, prodest. Quomodo vero? Quia, inquit, dum in hoc mundo sumus, in multis offendimus omnes. Num igitur, qui in vita, illorum peccatorum remissionem, nec quæsiuit, nec accepit, post mortem per aliorum orationes veniam potest consequi? Hoc certe Epiphanius non dicit, sed inquit, in eadem prece, qua misericordiam Dei imploramus, & peccatorum mentionem facimus, & Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, &c. vt scilicet illud, quod perfectius est, significetur, vt scilicet Christus ab omnium hominum ordine, quantumlibet iustorum, discernatur, hoc est, neminem, quantumuis iustum, ita saluum esse, sicut Christus, propria scilicet iustitia, sanctitate, seu munditie, proprijs virtutibus & meritis, sed omnibus vt saluentur, misericordia Dei & remissione peccatorum propter Christum opus esse, & eos, qui salui sunt, non propria iustitia, sicut Christus, sed ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluos esse. Et prorsus idem hoc est, quod etiam Dionysius, sicut ostendimus, de oratione pro mortuis dicit, quod scilicet veterum ritus commemorationis defunctorum, & orationis pro mortuis, fuerit publica & solennis commonefactio infirmitatis, & corruptionis naturæ humanæ, in omnibus etiam sanctissimis, & item præclara confessio: Neminem sua iustitia, sed omnes, etiam sanctissimos, ex misericordia Dei per remissionem peccatorum propter Christum saluari. Atque ita hoc ritu, Christo suus honor (inquit Epiphanius) deferebatur, vt qui solus sine peccato fuit, imo qui solus sua nos iustitia, à peccato & ira Dei liberat. Ex Epiphanio igitur purgatorium Pontificium nequaquam potest stabiliri. Eius enim præsuppositum est, eos, qui pro mortuis orant, iam esse & viuere apud Dominum. Græca ergo Ecclesia, nec Epiphanij tempore, sicut nec postea vnquam, credidit, piorum animas in cruciatus ignis purgatorij post mortem conijci. Orauit quidem pro mortuis, sed alio sensu, & alijs de causis, sicut monstratum est. Atque hic est status controuersiæ inter nos & Pontificios, quando de veterum ritu orationis pro mortuis disputatur.

Aerii quæstio. *Epiphanii responsio.* *Summa verborum Epiphanii.* *Purgatorium ex Epiphanio astrui nequit. Ratio.*

De Epiphanio vero dissimulandum non est, ipsum in hac disputatione non aperte & libere ea, quæ series disputationis postulabat, explicare. Aerius enim offensus vulgi opinionibus & sermonib. quæsiuit, an omnino ipsis mortuis prosint orationes, quæ pro ipsis fiant, & an à peccatis per illas orationes post mortem liberentur? Ad has obiectiones cum Epiphanius respondere debebat, hoc quidem dicit, tota peccata aut totam culpam non posse post mortem per aliorum orationes abscindi. Ad residui vero partem quæstionis: An ergo quædã peccata, post mortem demũ, per aliorum orationes remittantur, nihil respondet: sed propter vulgi opiniones, quas reprehendere non audet, & tamen cõfirmare non potest, in suspenso hoc relinquit, & de industria obscuritatibus (sicut textum legenti patet) inuoluit. Sicut etiam ad illam Aerij obiectionem (an omnino ipsis mortuis orationes, quæ pro ipsis fiunt, prosint: Item, quid & quantum) aperte nõ respondet. Dicit quidem, orationes, quæ pro mortuis fiũt, vtiles

Epiphanius non totam quæstionem Aerij explicat. *Epiphanius cessit opinionibus vulgi sui temporis.*

esse, non autem addit (ipsis mortuis) sed ad alias causas & rationes, propter quas vtiles sint tales orationes, confugit. Ita homines fuerunt Patres, qui consuetudinibus & opinionibus suorum temporum sæpe cesserunt, præsumptiones vulgi non semper, sicut Augustin. inquit, libere ausi fuerunt reprehendere. Hæc nos libere fatemur, qui Patrum literas non vt canonicas habemus, sed ex canonicis consideramus. Quod enim Epiphanius non affirmat, sed propter vulgi opiniones in suspenso relinquit, illud ipsi Scholastici diserte & prorsus negant, vllam scilicet culpam post mortem remitti. Sentiunt enim & recte quidem, omnem culpæ remissionem non, nisi in hac vita, fieri. Nos vero in hac serie historiæ de oratione pro mortuis, hanc obseruationem considerabimus, quomodo progressu temporis sensim facta fuerit doctrinæ inclinatio. Vetustissimi enim rationem orationis pro mortuis recte, sicut monstrauimus, explicarunt. Epiphanius vero propter vulgi persuasiones, primum in suspenso reliquit illa, quæ diximus. Non multo vero post Augustinus affirmatiue ea cœpit disputare, vnde tandem tota Camarina purgatorii extructa est: sicut jam antea ostendimus.

Auctoritas Patrum.

Scholasticorum principium: remissionem culpa in hac vita fieri.

Et Augustinus quidem orans pro matre sua defuncta, veterum vestigia sequitur, lib. confess. 9. c. 13. Inquit enim: Quanquam illa sic vixit, vt laudetur nomen tuum, in fide moribusq; eius, non tamen audeo dicere, nullum verbum exiisse ab ore eius contra præceptum tuum. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si, remota misericordia, discutias eam. Quia vero non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Nunc itaq; pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum tuorum, quæ pependit in cruce, & sedens ad dextram tuam te interpellat pro nobis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in judicium. Et credo, quod jam feceris, quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine, &c. Audis Augustinum orare pro matre sua, non quod existimet eam in cruciatibus purgatorii hærere, aut adhuc in iudicio Dei peccatis obnoxiam teneri. Credit enim, eam iam assecutam esse, quod rogat; causam vero orationis assignat, quod sit bene affectæ voluntatis erga matrem desiderium. Ex eadem etiam confessione colligi potest, quo sensu & qua ratione in actione administrationis Eucharistiæ facta fuerit commemoratio defunctorum, non vt opus illud esset satisfactio aut propitiatio pro peccatis mortuorum: (neq; enim pro mortuis instituta est Eucharistia) sed vt esset testimonium & confessio de illo articulo fidei, quo credimus communionem seu societatem sanctorum, eorum scil. qui iam in altera vita cum Christo regnant, & fidelium, qui adhuc sub cruce, in hac miseriarum valle militant. Quia enim nexus communionis membrorum huius corporis est caput Christus, licet igitur illi deposito peccato iam sint in æterna beatitudine, nos vero corpus peccati & mortis adhuc circumferamus, tamen credimus, nos esse conciues & cohæredes regni & salutis ipsorum. Eius enim corpore & sanguine communicamus, & salui sumus spe, cuius meritis & communione, ipsi æternam beatitudinem iam possident. Ita de ciuitate Dei, libro 20. capite 9. dicit: Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi, alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria, in communione corporis Christi, &c. Item, vt amici defunctorum, considerantes humanæ vitæ imbecillitatem, certam sibi consolationem propositam haberent, eos, qui in Christo obdormiunt, licet multis & magnis infirmitatibus circundati fuerint, non tamen ideo ex regno Dei excludi, aut in æternam damnationem abiici, sed propter victimam Filium Dei, cuius in Eucharistia, dum viuerent, participes facti essent, in æternam beatitudinem recipi; ideo

Augustinus pro matre Monica orat.

Augustinus non statuit, matrem suam in purgatorio cruciari, etsi pro ea oret.

Quo sensu defunctorum commemoratio facta sit in actione Eucharistiæ.

voluerunt commemorationem nominum defunctorum, in ipsa actione Eucharistiæ fieri. Ita Augustinus de matre sua moritura inquit: Memoriam sui ad altare fieri voluit, cui nullius diei intermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obiiciat, & nihil inueniens in illo, in quo vincimus. Quis ei restituet pretium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius pretii nostri Sacramentum ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non se interponat, nec vi, nec insidiis leo & draco. Neq; enim respondebit illa nihil se debere, sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens, reddidit. Hæc profecto præclara confessio est, qua fide Monica in Christo sit mortua, & qua spe Augustinus confidat, eam habere remissionem peccatorum, & esse hæredem vitæ æternæ.

Veteres sine mandato & exemplo Scripturæ orationes pro mortuis & commemorationes eorum in actione Eucharistiæ instituerunt.

Hæc, quæ veteres hoc modo explicant, Scripturæ non aduersantur: & sane æquum est, veteris Ecclesiæ ritus hoc modo ad analogiam fidei candide interpretari; Negari tamen non potest, cum talis doctrina, confessio, & consolatio, de iis qui in Christo moriuntur, exemplo Scripturæ, alia forma, simplicius, clarius & commodius potuisset proponi & declarari, periculose fecisse veteres, quod sine mandato & exemplo Scripturæ in forma orationis pro mortuis, & quidem in ipsa actione Eucharistiæ quæ pro viuis instituta est, hoc fecerunt, cum & ritus & ipsa norma verborum in oratione pro mortuis, aliud videatur auribus & sensib. ingerere, quam veterum declarationes interpretentur. Satius certe fuisset, cum Scriptura loqui (Lucerna enim pedibus nostris est verbum Domini. *Et* qui loquitur, loquatur eloquia Dei) quam sine Scripturæ canonicæ exemplo, alia & periculosa forma, quæ facile alium sensum recipere posset, sententiam per se non impiam, publice in Ecclesia proponere. Quas enim opiniones & persuasiones vulgus inde conceperit, quibus etiam Episcopi tandem cedere cœperunt, donec purgatorium Pontificium inde conflatum est, hæc ipsa historia ostendit. De Epiphanio enim jam diximus, quomodo tales vulgi opiniones, cum confirmare non possit, tamen refutare etiam non ausit. Augustin. & Chrysost. tempori, consuetudini & receptis vulgi opinionibus plus concedere, & orationes pro mortuis aliter, quam veteres fecerant, sine Scriptura interpretari cœperunt. Cum enim vulgo multi contenderent, orationes pro mortuis, quas non inanes esse præsumebant, adeo esse efficaces, vt per eas etiam illi, qui sine pœnitentia in peccatis contra conscientiam mortui essent, Deo post mortem reconciliarentur & saluarentur; Alii vero ex Scriptura & ex veterum sententia contra disputarent, vnumquemque post hanc vitam ita iudicari, prout in hac vita se gessit & orationes pro mortuis esse viuorum commonefactiones, confessiones & consolationes, August. satisfacturus vtrisque mediam quandam viam excogitauit, & si modo persuasionem illam de impœnitentibus posset tollere, aliquid putauit vulgi opinionibus de efficacia orationis pro mortuis concedendum esse. Fuisse autem quæstionem illam Augustini temporibus ἐπιπολάζουσαν, & ex vulgi opinionibus varie in vtramq; partem disputatam, ostendunt loca Augustini, de cura pro mortuis ad Paulinum Nolanum, capit. 1. & 4. & 18. Et ad Dulcitium quæst. 2. Item, de ciuitate lib. 21. ca. 13. & 24. In enchiridio c. 110. de verbis Apostoli, sermone 32.

Impiæ opiniones vulgi ex orationibus pro mortuis, quibus etiam Episcopi cesserunt.

Epiphanius. August. Chrysost.

Augustinus tres defunctorum ordines facit

Summa autem disputationis Augustini hæc est, quod tres facit ordines defunctorum. Primos dicit esse valde bonos, qui suffragiis & opitulationibus post mortem non indigeant. Secundos dicit esse valde malos, quos nullis viuorum suffragiis dicit liberari posse. Tertios facit medios

qui

qui nec adeo boni sint, vt suffragia illa post mortem non requirant, nec adeo mali, vt eis illa post mortem non prosint. sed cum viuerent, dicit ipsos meruisse, vt hæc sibi postea possent prodesse. Iam cum in genere pro omnibus defunctis eadem forma oretur, putat orationes illas pro valde bonis esse gratiarum actiones, pro valde malis, etiamsi nulla sint adiumenta mortuorum, esse tamen qualescunque viuorum consolationes. Aut certe ad hoc prodesse, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. De mediis vero dicit: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari & adiuuari, cum pro ipsis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Nam pro non valde malis sunt propitiationes, vt plena sit ipsorum remissio & pro talibus dicit exaudiri piorum orationem, vt misericordius cum ipsis agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt, siue vt ante diem judicii, spiritus ipsorum per pœnas temporales purgati, non tradantur æternis suppliciis. Ita Augustinus in locis commemoratis, quæ noua sunt, & veteribus ignota.

Constitueret valde omnino valde malis, medii. Orationes pro defunctis valde bonis. Pro valde malis. Pro mediis.

Num vero statim sine vlla inquisitione pro articulis fidei hæc accipienda sunt ideo, quia Augustinus ita sensit? Hoc certe August. nunquam voluit. Dicit enim ad Hieronymum: Alios scriptores præter canonicos ita esse legendos, vt non verum putemus, quia ipsi ita senserunt, quantalibet etiam sanctitate doctrinaue polleant, sed quia vel per alios auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat persuadere potuerint. Item, Epist. 3. Nullorum disputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas canonicas habere debemus, vt non liceat nobis aliquid in eorum scriptis improbare & respuere, si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet. Talis, inquit, ego sum in scriptis aliorum, quales ego volo esse intellectores meorum. Et ad Vincentium inquit: Negare non possum nec debeo, multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto judicio, & nulla temeritate culpari. Sicut igitur inquit contra Cresconium, Cypriani literas non vt canonicas habeo, sed ex canonicis considero, & quod in eis diuinarum Scripturarum auctoritati congruit, cum laude eius accipio: quod autem non congruit, cum pace eius respuo. Ita salua honorificentia quæ Augustino, vt viro docto, sancto, & de Ecclesia optime merito, debetur, illam eius disputationem non cum credendi necessitate, sed cum judicandi libertate considerabimus, quæ scilicet & qualia habeat fundamenta, idque breuiter per capita quædam ostendemus.

Quantum in his sine Scriptura Augustini auctoritas valeat.

Fundamenta opinionis Augustini de tribus defunctorum ordinibus.

Primo igitur ad Paulum capite primo, fatetur, se nullum hac de re Scripturæ testimonium habere, excepto vnico loco Machabæorum, ex quo libro dogmata Ecclesiastica non posse confirmari, nec ea, quæ in contentionem veniunt, roborari, ipsi veteres, sicut supra ostendimus, confirmant.

I. Historia Machab.

Secundo, Fundamentum totius disputationis dicit se collocare in consuetudine orandi & offerendi pro mortuis. Atqui Tertullianus expresse dicit, consuetudinem illam non esse ex Scriptura. Et Epiphanius etiam dicit, non esse præceptum Patris, hoc est, Dei, sed institutionem Matris, hoc est, Ecclesiæ, & traditionem Patrum, quod ipse etiam Augustinus dicit. Num vero ex tali fundamento, sine certis, expressis & perspicuis Scripturæ testimoniis, aliquis nouum articulum fidei condere potest, aut Ecclesiæ obtrudere debet?

II. Consuetudo orandi pro defunctis.

Tertio, Sensum & vsum orationis pro mortuis Augustinus multo aliter interpretatur & intelligit, quam antiquitas ante ipsum fecit, sicut ex præcedentibus manifestum est.

III. Dissidet à sententia orationis veterum pro mortuis.

Quarto, Nouæ suæ distributionis, nec in Scriptura, nec in ipsis et-

IV. Sine Scri

ptura tres ordines mortuorum facit.

iam veteribus testimonia habet. Quantum igitur valeat, manifestum est.

V. Vt rem dubiam in medio relinquit.

Quinto, Ipse Augustinus de hac sua sententia non est certus. In hac enim disputatione dicit, animas defunctorum pietate viuentium liberari ex purgatorio. Sed alibi dicit, dubium & incertum esse, an sit purgatorium, in quo animæ post mortem temporalibus pœnis purgentur, sicut supra ostendimus. Quomodo vero certum esse potest, aliquos ex purgatorio liberari, cum juxta ipsum Augustinum possit quæri, possit & latere, an omnino aliquæ animæ purgentur? Potest igitur etiam quæri, potest & latere, an animæ ab illa purgatione, pietate viuentium releuentur vel liberentur? Sicut frustra, nec satis prudenter, operosam aliquis vel deliberationem vel expeditionem institueret, vt captiuos ex carcere aliquo liberaret, si dubium & incertum esset, an omnino vel talis aliquis carcer esset, vel captiuus aliquis in carcere illo detineretur. Ita quod Augustinus in hac disputatione dicit: Preces pro defunctis valde malis seu damnatis ad hoc prodesse, vt damnatio fiat tolerabilior: de hac ipsa sententia ita inquit, de Ciuit. lib. 21. c. 24. Quod quidem non ideo confirmo, quoniam non resisto. Vnde colligitur ipsum vulgi opinionibus in hac materia non libere ausum resistere, licet ea confessione non vellet eas confirmare. Et cap. 27. scribit: Quis sit ille modus vitæ, & quæ sint illa peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen sanctorum amicorum meritis post mortem impetrent indulgentiam, difficilimum est inuenire, periculosissimum, definire. Ego certe vsq; ad hoc tempus, cum inde satagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Vides, quomodo Augustinus, cum temporibus & receptis opinionibus aliquid concedat, mox tamen dubia & incerta illa reddat. Quomodo igitur ex his dubitationibus articulos fidei faciemus?

De orationibus pro valde malis.

VI. Hanc vnicam maximam Augustinus habet & vrget in tota hac disputatione, frustraneas scilicet, inutiles & inanes, imo ludibria, & sicut Chrysost. loquitur, σκηνὴν καὶ ὑπόκρισιν fore orationes pro mortuis, sicut tum in Ecclesia frequentabantur, si non id, quod sonant, & sicut sonant, mortuis impetrarent, propitiationem scil. remissionem, mitigationem, liberationem, & peruentionem ad regnum Dei. Sed antiquitas alium sensum, alios fines, & alios vsus orationis pro mortuis tradidit, sicut ostendimus. Et certe illi argumentationi Augustini recte opponi potest hæc instantia: Cum eadem forma orationis fuerit pro omnib. defunctis, tamen ipse Augustinus dicit, pro valde bonis verba habere sensum gratiarum actionis, cum tamen hoc non sonent. Pro valde malis vero, esse non mortuorum adiumenta, sed qualescunque viuorum consolationes, licet verba aliud sonent. Et hoc certe iuxta Chrysostom. vere est σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις. Quod si Augustinus iudicat, orationes pro valde bonis & pro valde malis, non propterea esse inania ludibria, etiamsi non intelligantur id, quod sonant, & sicut sonant, impetrare (iniuriam enim facit martyri, qui orat pro martyre) Et in inferno nulla est redemptio. Manifestum igitur est, connexionem argumentationis Augustini non esse firmam aut necessariam, quæ possit articulum fidei condere. Postremo, cum sanguis Christi sit propitiatio pro peccatis totius mundi, & remissio peccatorum sit solius Christi meritum: Ergo non tantum sine Scriptura, sed contra Scripturam dicitur, viuentium opera esse propitiationes pro peccatis defunctorum, & pietatem viuentium posse mortuis mereri remissionem peccatorum. Pugnat & hoc contra Scripturam, quod disputatio illa Augustini ponit, partem remissionis peccatorum nos propter Christi meritum in hac vita: partem vero post hanc vitam propter hominum viuentium

Laeditur gloria Christi.

Depravatio articuli de remissione peccatorum.

merita

vita consequi, vt ita ex vtrisq; sit & fiat plena remissio, cum iuxta scripturam remissio peccatorum plene & propter solius Christi meritum, & vita æterna detur credentibus. Act. 10. & 17. Item valde bonos propriis meritis, mediocriter bonos partim proprijs, partim aliorum hominum meritis coram Deo, & quidem post mortem reconciliari, cum solius Christi meritis iustificemur & saluemur. Et vbi quæso etiam hæc opinio fundamentum habet? Viuus mereor, vt mihi defuncto, post mortem, aliorum viuentium pietas succurrat? Recte certe, sicut Dulcitius refert, tempore Augustini quidam dixerūt: Si aliquis talis beneficij locus posset esse post mortem, ipsos defunctos refrigeria sua sibi rectius ferre posse per se, illic confitendo peccata, quam si in eorum refrigerium ab alijs oblatio proueniret. Et ipsi etiam Scholastici hæc Augustini ἐπιχείρησιν improbant & negant, quod scilic. post mortem possit fieri remissio culpæ, quodque damnatis supplicia possint mitiora seu leuiora reddi, per suffragia viuorum. Imo ipse Augustinus remissionem peccatorum solius Christi meritis tribuit, & in hac vita salutem vel acquiri vel amitti docet, sicut postea ostendemus. Hæc capita recte considerata euincunt, Augustini illam disputationem talem esse, vt modestissime, & quidem ipsius verbis, de ea pronunciemus, in qua nulla velut Canonica auctoritas constitui vel possit, vel debeat. Et tamen quantum superstitionum secum postea traxerit, testis est Pontificia Ecclesia.

Absurditas.

Scholastici Augustini sententiam improbant.

Circa idem ferme tempus apud Græcos Chrysostomus eandem quæstionem disputauit. sed non eodem modo, sicut Augustinus, quod ipsum ostendit, in tota illa disputatione, quæ extra & præter Scripturam, hominum consuetudinibus, præsumptionibus & argumentationibus nititur, nutantib. & variantibus sententijs, nihil esse certi firmi aut solidi. Cumque Pontificij multas sententias ex Chrysostomo cumulent pro stabiliendo suo purgatorio (quod tamē Græca Ecclesia, exceptis Origenistis, nunquam agnouit) hæc consideratio ostendet, qua illud fide faciant, & quantum Chrysostomus ipsorum purgatorio patrocinetur. Facit autem Chrysostomus defunctorum non tres ordines, sicut Augustinus, sed tantum duos, Sermon. 3. ad Philipp. 4. ad Hebr. Homilia 69. 70. ad Antiochenos: Primum Christianorum, qui in vera fide hinc discedunt: Alterum eorum, qui vel sine Sacramentis in infidelitate moriuntur, vel qui baptizati quidem sunt, sed in peccatis moriuntur. Iam dicit in genere pro omnibus defunctis preces faciendas, & eleemosynas erogandas, licet ad altare pro fidelibus tantum. Et primus est, qui asserit, sed sine vllo documento, ab Apostolis hoc sancitum esse, cum Tertull. Epiphan. atque etiam August. traditioni Patrum & consuetudini Ecclesiæ hoc asscribant. Inde vero extruit hoc axioma. Non esse σκύβαλον aut ἀνωφελὲς, quæ Ecclesia pro mortuis orationibus & oblationibus agit, sed multum habere emolumenti, seu vtilitatis. Hoc vero iuxta duos illos, quos constituit defunctorum ordines, ita distribuit. De fidelib. defunctis seu iustis inquit, Hom. 23. in Mat. Cur post mortem iterum pauperes conuocas? Cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro, te responsurum, vt defunctus requiē adipiscatur, vt proprium iudicem inueniat. Audis, Chrysostomum vulgi opiniones & sermones recitare, quibus ipse etiam accedit. Num vero sentit, eos, qui in fide hinc discedunt, pro quibus orat, esse in lugenda peregrinatione a Domino, & in cruciatib. ignis, sicut Lindanus inquit: Hoc certe Chrysostomus non dicit, sed contrarium affirmat. Inquit enim Serm. 3. ad Philipp. οἱ μεταστάντες, fideles, postquam hinc discesserunt, & illuc migrauerunt, beatos esse, qui ad Christum abierunt, & ibi ἐγγύτερον propius esse cum rege Christo, non per speculum, nec per fidem, sed fa-

Chrysost. de oratione pro mortuis.

Ordines defunctorum apud Chrysostomum. Christiani infideles.

An mos orandi pro defunctis sit traditio Apostolica.

Orationes pro fidelibus mortuis.

Chrysostom. contra Pontificium purgatorium.

Lampades. Hymni in exequiis.

cie ad faciem. Et Sermone quarto ad Hebræos: Dic mihi, quid sibi volunt in funere lampades istæ (φαιδραί) illustres? Nonne quod defunctos tanquam athletas προπέμπομεν deducimus? Quid vero Hymni? Nonne, quia Deum glorificamus, & gratias agimus, quod iam coronauit (ἀναδήσαντα) eum, qui hinc discessit (ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξε) eo quod à laboribus seu doloribus ipsum manumissum liberauit seu absoluit? (ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν, ἔχει παρ' ἑαυτῷ) quod ex omni angustia & metu mortis scilicet, Heb. secundo, eductum, iam ipsum apud se habet. Nonne propter hoc Psalmi & Hymni? Hæc enim omnia gaudentium sunt. Cogita, quid psallas illo tempore: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Et rursus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es, &c. Hæc eadem repetit Homilia 70. ad Antiochenos. Et Homilia trigesimasecunda in Matthæum addit: Ad requiem proficiscitur, qui hinc migrat, turbationum enim omnium tranquillus quidam portus in morte est. In hoc mundo habemus tribulationem. Hic impletur, quod Scriptura dicit: In sudore, in dolore, &c. De futuris nihil huiusmodi scribitur, sed oppositum. Esaiæ trigesimotertio. Effugit dolor, tristitia & gemitus &c. Homilia 61. in Ioannem: Si iustus moritur, lætandum est, quia liberatus à futura formidine, in tuto collocatur. Ille moriens cum Angelis euolabit, etiamsi nemo exequiis interueniat. Hæc certe Pontificium purgatorium non tantum pernegant, sed simpliciter euertunt. Quamcunque igitur causam orationis pro fidelibus defunctis reddat Chrysostomus, purgatorium certe non est. Dicit autem: Quare presbyteros & psallentes vocas? Nonne, vt te consolentur, & defunctum honorent? Nos venimus de resurrectione philosophantes, instituentes omnes, etiam qui morte suorum nondum sunt perculsi, vt, si quid tale acciderit, generose perferrent. Sermon. 4. ad Hebræos. Et Homilia septuagesima ad Antiochenos. Ita ergo Chrysostomi oratio pro iis, qui in fide moriuntur, prorsus nihil patrocinatur Pontificiorum purgatorio. sed illud negat, tollit & euertit.

Orationes pro infidelibus defunctis apud Chrysostom.

Porro pro illis etiam, qui vel sine fide & sacramentis, vel in peccatis moriuntur, Chrysost. dicit, vel preces, vel eleemosynas offerēdas, & disputat, tales etiam mortuos, inde aliquid emolumenti & solatii accipere. Hoc vero ita explicat: Peccatores vbicunq; sunt, procul sunt à rege. Illi igitur si moriantur, lætādum quidem hoc nomine, quod malitia ipsorum interrupta est, ne possint vitia cumulare, sed ipsi digni sunt lachrymis, luctu & eiulationibus. Quæ enim spes est iis, qui cum peccatis hinc discedunt? ibi enim peccata non possunt exui aut deponi. Quamdiu in hoc mundo sunt, spes est posse eos mutari: Si vero hinc migrarint in infernum, ibi ex pœnitentia nihil ipsis emolumenti potest accedere. In inferno enim quis confitebitur tibi: Sunt igitur extra regnum Dei cum damnatis, &c. Et tamen affirmat etiam, illos orationibus & eleemosynis post mortem aliquantulum iuuari. Excogitemus, inquit, aliquod ipsis auxilium (μικρὰν μὲν) modicum quidem & exiguum, per preces & eleemosynas. Facit enim hæc res ipsis (τινὰ παραμυθίαν καὶ παραψυχὴν) aliquam consolationem, & aliquod refrigerium. Quomodo vero? vt (συγγνώμη) indulgentia ipsis impetretur, inquit. Num vero, vt ex damnatione liberentur? Hoc enim dicit, sed ipse interpretatur hoc, vt pœna damnationis ipsis leuior reddatur. Hæc Chrysost. Serm. 3. ad Philip. Hom. 69. ad Antiochenos. Serm. 41. ad Corint. Homil. 61. in Ioannem. Homil. 21. in Acta. Theophylactus etiam, Luc. 12. illam Chrysostomi opinionem recitat, inquit enim: Obla-

tiones,

tione, quæ fiunt pro defunctis, prodeſſe etiam illis, qui in grauibus peccatis mortui ſunt. Deum enim habere quidem poteſtatem mittendi tales animas in gehennam, non ſemper autem ea poteſtate vti ſed ſæpe remittere poſtea peccata. Hanc vero Chryſoſtomi ſententiam de damnatis ipſi Pontificij non poſſunt probare. Docent enim, damnatis in inferno orationes & ſuffragia nihil prodeſſe, quia in inferno nulla eſt redemptio. Et Gregorius pro infidelibus & impiis defunctis non vult orari libro 4. Dialog. cap. 44. Scholaſtici etiam prorſus negant, damnatos in inferno poſſe iuuari per ſuffragia viuorũ, nec quo ad totalem liberationem, nec quo ad pœnæ diminutionem ſeu mitigationem, nec quo ad temporis ſuſpenſionem, nec quo ad fortificationem ad leuius tolerandum. Ita Bonauentura 4. ſententiarum, diſtinct. 46. Quod vero Chryſoſtomus Hom. 21. in Acta dicit, *Eos, qui in peccato mortui ſunt, per eleemoſynas poſſe ab æterna morte eripi*, tale eſt, quod nemo, ne quidem Pontificij probare poſſunt.

Pontificij à Chryſoſtomo diſſentiunt.
Gregorius.
Scholaſtici.
Bonauent.

Ex his igitur pius Lector iam videt, qua fide, & quo candore Pontificij mutilas & imperfectas Chryſoſtomi ſententias allegent pro ſtabiliendo ſuo purgatorio, quæ ſi integræ in ſuis locis conſiderentur, partim tales ſunt (vt de iis, qui in peccatis moriuntur) quæ ne ab ipſis quidem pontificiis probari & recipi poſſunt: partim vero (vt de fidelibus defunctis) Pontificium purgatorium prorſus euertunt.

Fides & candor Pontificiorum in citandis teſtimoniis Chryſoſtomi pro purgatorio.

Quia igitur vetuſtiſſimi orationes pro mortuis ita vſurparunt & interpretati ſunt, vt principia Pontificio purgatorio ex diametro prorſus contraria præſuppoſuerint, ſicut oſtendimus: licet ergo poſtea, facta doctrinæ ad vulgi opiniones & ſermones inclinatione, Auguſtinus & Chryſoſtomus cœperint ea diſputare, quæ Epiphanius præteritione quadam in ſuſpenſo reliquerat; quia tamen ſine expreſſis Scripturæ documentis diſputant, nec inter ſe conueniunt, ſed variant & diſſentiunt, Auguſtinus etiam de ſua diſputatione dubitat, Chryſoſtomus vero hoc aſſeuerat, quod ipſi Pontificij improbant, & Scholaſtici negant, ſicut hæc omnia demonſtrata ſunt: nulla igitur certitudine ſeu plerophoria, qualis in dogmatibus fidei requiritur, ex veterum orationibus pro mortuis probari, aut pro articulo fidei ſtabiliri poteſt Pontificium purgatorium, licet verum ſit, Auguſtinum & Chryſoſtomum eo ipſo quod de orationibus pro mortuis in alium ſenſum, quam antiquitas ante ipſos fecerat, cœperunt diſputare, ſeminaria & occaſionem ſubminiſtraſſe poſteris, ad camerinã purgatorij comminiſcendam & ſtabiliendam, ex fundamento humanæ traditionis & conſuetudinis orandi pro mortuis ſine mandato & exemplo Canonicæ Scripturæ. In Germanicas certe Eccleſias orationes & oblationes pro mortuis per Bonifacium tandem introductæ ſunt (cum per aliquot annorum centurias antea fidem Chriſtianam Germania habuiſſet) ſicut Epiſtolæ Decretales ad Bonifacium expreſſe oſtendunt, in tomis Conciliorum, & apud Nauclerum & Auentinum.

Purgatorium probari nequit ex orationibus pro defunctis.
Ex Auguſtino & Chryſoſtomo ſeminaria purgatorii ſunt nata.
Orationes & oblationes pro mortuis in Germania.

QVOMODO GREGORIVS EX SPECTRIS MORTUORUM PURGATORIUM CONFIRMARIT.

(QVO MODO GREGORIVS EX SPE-ctru mortuorum purgatorium confir-marit.)

Nono, hactenus oſtendimus, multas & varias purgatorio quæſitas fuiſſe ſubſtructiones, quibus tamen non potuit fulciri & ſtabiliri. Tandem igitur, cum aliter non poſſet, mortuorum ſpectris confirmatum eſt. Gregorius enim 4. Dialog. cap. 39. duas Scripturæ ſententias, 2. Machab. 12. 1. Corinth. 3. pro purgatorio citat. Sed illis, quia videt alias manifeſtiores opponi, non multum fidit, ſicut de loco 1. Corinth. 3. (Saluus erit, ſic ta-

Fundamentis ex Scriptura pro purgatorio non fidit Gregorius.

men quasi per ignem) expresse dicit: Quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi: tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicite est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs, plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam indissolubilia, sed lignum, ferrum, stipulam, id est, peccata minuta & leuissima, quæ ignis facile consumat, &c. Aliam igitur & nouam Topicam probandi & confirmandi dogmata fidei, Gregorius in Ecclesiam introducit: à mortuis scilicet veritatem quærere, quod tamē diserte & expresse Deus in Scriptura prohibuit, Deut. 18. Esa. 8. Et quia Ecclesia ante ipsum, hoc genere argumentorum, probationum & confirmationum in disputationibus Ecclesiasticis non fuerat vsa, cum quidem de statu mortuorum multa fuissent quæsita & disputata: Imo Augustinus in lib. de cura pro mortuis, prolixe disputat & probat, animas mortuorum non interesse rebus viuentium: Gregorius igitur, vt spectris suis speciem aliquam circumdet, cap. 41. ponit hanc quæstionem: Quid fiat, quod illis temporibus tam multa de animabus per reuelationes & ostensiones clarescant, quæ antea latuerunt: Et notet Lector in hac quæstione, ea, quæ Pontificii docent de statu animarum in purgatorio, non esse antiqua, sed tempore Gregorij primum reuelata. Respondet autē, sicut cum nox finiri, & dies incipit oriri, ante solis ortū, simul aliquo modo tenebræ cum luce commixtæ sunt, ita dicit mundi finem (quem suo tempore instare arbitrabatur) cum futuri seculi exordio permisceri, ita vt res spirituales futuri seculi signis manifestiorib. transluceant: Sed à Gregorij tempore iam anni 970. transierunt, prorsus nihil itaque similitudo illa probat. Præstruit autem spectris suis fidem eo, quod ex apparitionib. multa primum de beatorum gaudiis & de damnatorum pœnis recitat. Tandem ad ignem purgatorij accedit. Sentit enim cap. 25. quorundam iustorum animas à cœlesti regno quibusdam mansionibus differri, in quo dilationis damno nihil aliud innuatur, nisi quod de perfecta iustitia, aliquid minus habuerint. Hoc vero ex mortuorum spectris probat, vt capite quadragesimo narrat, animam Paschasij Diaconi post multum temporis à morte apparuisse Germano Episcopo Capuano in thermis angularis: Cumque Germanus vidisset Paschasium in calorib. thermarum stantem & obsequentem, quæsiuisse, quid illic tantus vir ageret? illū vero respondisse, se ideo in loco illo pœnali deputatum esse, quia in schismate Pontificum, in parte Laurentij contra Symmachū sensisset, addidisse autem: Quæso tu pro me Dominum deprecare. Atque in hoc cognosces, quod exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Quod ita factum esse, Gregorius ab aliis audiuit, qui cap. 41. dicit: Hoc ideo Paschasio, viro alias tam sancto, qui post mortem in sepultura etiam miracula ediderit, accidisse, ne culpa illa sine vltione laxaretur, quam ipse culpam esse non credidit, atque ideo eam fletibus non extinxit. Cap. 45. dicit: plerumque de minimis culpis ipsum, solum pauorem egredientes, iustorum animas purgare. Cap. 55. dicit: Si culpæ post mortem insolubiles non sunt, multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur. Et hoc modo ex spectris suis probat. Narrat enim, Presbyterum quendam in loco, vbi aquæ calidæ vapores nimios faciunt, solitum lauare, atque ibi inuenisse virum quendam incognitum, ad suum obsequium præparatum, calceamenta abstrahendo, vestimenta suscipiendo, &c. Cumque hoc sæpius faceret Presbyterum illum cogitasse, se velle ipsi aliquid pro munere offerre, atque duas coronas oblationum, hoc est, rotundas placentas, quales in oblationibus solebant vsurpare, secum detulisse, quas cum famulo illi

Fundamenta purgatorij ex apparitionibus spectrorum.

Augustinus de animarum defunctorum apparitionibus.

Causa crebrarum apparitionum spectrorum tempore Gregorii.

Anima Paschasii Diaconi.

Fabula de balneatore.

pro

pro munere offerret, ipſum reſpondiſſe: Hic panis ſanctus eſt, quem ego manducare non poſſum: Ego enim huius loci dominus aliquando fui, ſed pro culpis meis hic poſt mortem deputatus ſum. Si autem mihi aliquid præſtare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, &c. Ibidem narrat aliam ſpectri fabulam de Monacho quodam, qui tres aureos poſſederat, & licet in agone vehementer ingemuiſſet de hoc ſuo peccato, tamen in ſterquilinio ſepultus, poſt mortem diu in igne cruciatus fuit. Gregorius vero cogitauit, vt ipſum eriperet; mandauit igitur, vt triginta continuis diebus pro abſolutione illius ſacrificium offerretur. Triceſima autem die mortuus ille, fratri ſuo apparuit, dicens: Hucuſque male fui, ſed iam modo bene ſum, quia hodie communionem recepi. Huic fabulæ, in qua etiam defuncti poſt mortem communionem Sacramenti recipiunt, Gregorius addit hoc Epiphonema: Concordante ſimul viſione & ſacrificio, res aperte claruit, quia defunctus per ſacrificium euaſit ſupplicium. Et hæc quidem ſpectra Gregorius non ipſe vel vidit, vel audiuit, ſed ab alijs narrata credidit, & nimis temeraria credulitate Eccleſiæ obtruſit (ſi tamen Dialogi illi, Italicis prodigijs pleni, a Gregorio ſcripti ſunt, de quo, cum nec in genere orationis, nec rebus ipſis, reliquis Gregorij ſcriptis conueniant, eruditi non immerito dubitant.) Et tamen in fine Dialogorum, cap. 58. ita concludit: Inter hæc autem penſandum eſt, quod tutior ſit via, vt bonum, quod quiſque poſt mortem ſuam ſperat agi per alios, agat ipſe, dum viuit, per ſe. Quantum vero Topica illa Gregorij ex ſpectrorum apparitionibus valeat, poſtea in refutatione oſtendemus. Nunc tantum hiſtoriam exædificati purgatorij contexímus, vbi hoc obſeruetur, quam facete ſpiritus impoſtores, purgatoriis præſumptionibus illuſerint. Si enim purgatio fieri deberet, in thermis ſiue in balneis ea rectius, quam in igne fieret. Et tamen ex illis illuſorijs thermarum ſpectris, balnea animarum poſtea inſtituta ſunt.

Alia de Monacho poßidente proprium.

Balnea animarum.

QVOMODO SVB DAMASCENI NOMINE, SPECTRO-
rum illud dogma de purgatorio, tanquam ex auctoritate etiam Græcæ Eccleſiæ, propoſitum ſit.

Decimo. Abductis ſemel animis à lege & a teſtimonio Scripturæ, ad apparitiones & reuelationes ſpectrorum ſeu mortuorum, non difficile poſtea fuit, ſub illo prætextu, per quaſuis fabulas ſtructuram purgatorii abſoluere. Duo tantum obſtare videbantur.

I. Quod vetuſtiores dogma illud de purgatorio vel ignoraſſent, vel certe non conſtanter illud aſſeruiſſent.

II. Quod Græca Eccleſia purgatorium ignem ſimpliciter non agnoſceret. Imo in quinta generali Synodo expreſſe damnaſſet Origenicas purgationes, ſicut Græcorum Apologia teſtatur. Iudicarunt igitur duo illa obſtacula quoquo modo eſſe amolienda. Et contra primum ψευδεπίγραφα καὶ ὑποβλήματα, ſub vetuſtiorum nomine imperitioribus obtruſerunt. Ac alias veterum ſententias de oratione pro mortuis contra mentem ipſorum, ad purgatorium ſuum contorſerunt, ſicut partim oſtendimus. Ita ſub nomine Auguſtini citatur a Gratiano & Lombardo, liber de vera & falſa pœnitentia, cuius auctor cap. 71. ipſum Auguſtinum nominatim allegat. Et cap. 18. inquit: Conuerſus in fine vitæ, vita quidem viuet, non tamen promittimus, quod euadat omnem pœnam. Nam prius purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic aute ignis, etſi æternus non ſit, excellit tamen omnem

ψευδεπίγραφα, & ſuppoſititia ſcripta veterum.

Liber de vera & falſa pœnitentia non eſt Auguſtini.

pœnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita. Ita titulo Augustini feruntur sermones de festo commemorationis omnium animarum, vbi purgatorium strenue defenditur, cum festum illud longe post Augustinum institutum sit. Allegant etiam Pontificij sententiam quandam, tanquam Theodoreti exponentis dictum 1. Cor. 3. de igne purgatorij. Sed in commentariis Theodoreti, in Epistolas Pauli prorsus contrarium extat.

Theodoretus.

Ideo Græci in sua Apologia tales citationes recte vocant διαφθοράς, παρεμβολὰς ... Ex quæstionibus etiam, Athanasij titulum præferentibus, quas tamen constat ipsius non esse, quædam allegat Damascenus. Item, ex quadam alia oratione sub titulo Athanasij, quæ nunc non extat, recitat oleum & ceram debere ad sepulchrum accendi, & ea quasi consueta eo afferri (εἰς τὸ λύτρον,) vt sint pretium redemptionis defuncti. Quod Athanasius proculdubio nunquam vel sensit, vel dixit, cum contra Scripturam pugnet, & sit blasphemum in filium Dei. Λύτρον enim nostrum non est cera vel oleum, imo nec aurum, nec argentum, sed solus immaculati agni filij Dei sanguis, 1. Pet. 1. Et Canon Elibertinus 54. prohibet accensionem cereorum in cœmiterijs.

Synod. vniuersalis 5.

Quia vero quinta vniuersalis Synodus, circa annum 550. purgatorias opiniones Origenis damnauerat, sicut Græcorum Apologia testatur, contra hoc purgatorij præiudicium, Damasceni quandam orationem de defunctis extruserunt. Nec operose disputabo, an oratio illa γνησία sit Damasceni, cum in locis suis communibus de orthodoxa fide, nullam purgatorii mentionem faciat. Græca certe Ecclesia sententiam, quam Damascenus in illa oratione defendit, nunquam probauit. Auctor est recentior & à superstitionibus de imaginum adoratione non alienus. Auctoritas itaque ipsius non est tanta: Sed ex re ipsa orationem illam æstimemus.

Oratio Damasceni supposititia pro defunctis.

Ostendit autem hæc continuatio historiæ de purgatorio, quomodo spectris semel in cathedram Ecclesiæ admissis, fabulæ apparitionum & visionum, sine fine modoque cumulatæ sint. Narrat igitur Damascenus fabulas adeo fabulosas, vt ne Pontificii quidem illas omnes approbare possint. Dicit, Protomartyrem quandam precibus suis saluam fecisse Falconillam post mortem, quæ Gentilis fuerat, & in idololatria, aliena à Christo mortua fuerat. Narrat etiam fabulam de Macario, qui cum solitus esset pro defunctis preces fundere, & valde desideraret cognoscere (εἰ ... γίνεται) an etiam ad aliquam vtilitatem fierent, quomodo ex arido cranio sciscitando de defunctis omnia didicerit. Dicit enim, Dominatorem animarum voluisse Macario (ἐνδείξασθαι καὶ πληροφορῆσαι) certis argumentis hoc ostendere & confirmare, atque ideo cranio hominis mortui, quod prorsus exaruerat, inspirasse verbum veritatis (scilicet Deut. 18. Esa. 8.) vt diceret ad Macarium: Quando pro mortuis preces offers, tunc consolationes (μικρὰς) exiguas sentimus. Citat autem Durandus ex vitis Patrum, quod Cranium illud fuerit Sacerdotis gentilis, qui in idololatria mortuus fuerat. Commentum etiam de Gregorio non simpliciter, sed magna asseueratione recitat, quod scilicet Gregorius peclarum Traianum iter faciens, validam orationem ad Deum effuderit, vt Traiano Imperatori veniam seu indulgentiam peccatorum donaret. Et confestim diuinitus vocem audierit: Orationem tuam exaudiui, & Traiano do veniam, tu vero pro impijs defunctis preces mihi non offeras. Illæ Damasceni fabellæ multum negotii etiam Scholasticis fecerunt, vt crassam eorum impudentiam colore aliquo incrustarent. Et vtile est considerare sarcasmos diaboli in istis spectrorum illusionibus, id quod ex incrustatione illarum fabularum colligi potest. Quidam enim putant, Traia-

Fabulæ fictitiæ Damasceni. Falconilla.

Cranium loquitur.

Durandus.

De Gregorio orante pro Traiano mortuo.

[illegible] ad illam Gregorij orationem ad vitam reuocatum, & fecisse pœnitentiam, qua veniam & gloriam meruerit. Alij existimant, animam Traiani non simpliciter à reatu pœnæ æternæ absolutam, sed eius pœnam vsque ad diem iudicii fuisse suspensam. Sunt qui dicunt, animam Traiani non fuisse ab inferno liberatam, sed ab inferni cruciatibus exemptam, vt in inferno quidem maneret, sed inferni pœnas non sentiret. Bernhardinus vero existimat, hanc opinionem veriorem esse, quod Traianus non definitiue, sed conditionaliter tantum fuerit damnatus, diuinam enim sapientiam præuidentem Gregorium oraturum pro Traiano, singulari dispensatione distulisse sententiam diffinitiuam damnationis ipsius. [illegible] pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt, misit eis Deus efficaciam erroris, vt mendacio credant, 2. Thessalon. 2. Eodem modo de Macarii Cranio Durandus ridicule inquit, ex orationibus Macarii damnatos, pro quibus orabat, hoc consecutos, vt mutuo se viderent in tormentis, & hanc fuisse exiguam illam consolationem, iuxta dictum: Gaudium seu solatium est miseris socios habere in pœnis. Si quis non agnoscit, has esse illusiones Diaboli, prorsus excœcatus est. De purgatorio vero eandem prorsus cantilenam canit Damascenus, quæ in Pontificia Ecclesia resonat, & ad eius confirmationem inter cæteras fabulas interserit & hanc: Quod sancti cuiusdam Patris discipulus, qui in vita dissolutiore mortuus fuerat, seni cum lachrymis oranti, post mortem à Deo monstratus fuerit, in flamma ceruicetenus ardens, sicut diues ille epulo: Cum vero sanctus ille magis se affligeret, ostensus fuerit ei [illegible] ad zonam ardens: Cum vero afflictionem afflictioni adderet, in [illegible] monstratum seni, discipulum omnino ab igne liberatum. Tam euidentem visionem de purgatorio ne Gregorius quidem habuit, [illegible] classis est hæc visio, cuius est illa de Falconilla, de Macario, de [illegible]. Tales certe fabulas quinta Synodus non tam risisset, quam anathemate damnasset. Et tamen, tanquam ex auctoritate Græcæ Ecclesiæ, oratio illa Damasceni pro stabiliendo purgatorio circumfertur.

Bernardinus

De Cranio mortui.

Damasceni de purgatorio commentum.

De Scholastico vita dissolutiori.

[illegible] vero obiicit sibi Damascenus, quod scriptum est, in inferno nulla [illegible], & responsionem versibus ludit, quod eos, qui sine vera agnitione Dei, & tamen præclaris virtutibus præditi, mortui fuerant, Christus descensione sua ad inferos illuminarit & saluarit, quia misericordia Dei [illegible] iudicium eius. Disputat etiam de lancibus, in quibus sub emissionem extremi halitus cuiusque opera appendantur, & prout sinistra [illegible] momentum fecerit, dextram orationibus, eleemosynis, & suffragiis pro defunctis implendam esse, in qua etiam panem, quem Petrus quidam Telonarius pro lapide aliquando in faciem medici iracundus [illegible], locum habere, & momentum afferre docet. Refutationem [illegible] tractabimus, nunc tantum historiam contexuimus, vt obseruetur, quomodo subinde maior facta fuerit doctrinæ inclinatio, vtque [illegible] detrahatur Pontificiis, qui existimant, se illa Damasceni oratione, tanquam Græcæ Ecclesiæ testimonio, nos valde posse premere, cum tam [illegible] sentiat & loquatur, vt ne ipsi quidem Pontificii omnia possint recipere. Et sine dubio diuinitus factum est, quod talia crassa mendacia inserta sunt, vt cuius doctrina sit, prodeatur, sicut pueri dicunt: Satanas etiam, quando se in Angelum transformauit, tamen vngulis prominentibus prodit. Ipse certe Damascenus de redemptione in inferno dicit: [illegible] ἀποδεικτικῶς, ἀλλὰ συλλογιστικῶς, διὰ τὸ φιλάδελφον, [illegible] hæc non definitiue, asseueratiue, aut demonstratiue, sed ratiocinando [illegible] studio & amore, disputamus. Et hæc sunt quæ sub Dama

Lances Damasceni.

sceni titulo, post Gregorium ex spectris mortuorum, ad dilatandos & confirmandos purgatorij terminos proferuntur, quæ quantum valeant, cordato Lectori obscurum esse non potest, sicut postea in refutatione ostendemus.

QVOMODO INITIA ILLA PVRGATORII, IN ECCLEsia Pontificia, aliis & nouis subinde visionibus, reuelationibus, & spectris, aucta & confirmata sint, donec tandem inter articulos fidei non postremum locum Purgatorium habere cœperit.

Hactenus ostendimus, purgatorium ex Philosophicis humanæ rationis principijs primam suam originem habuisse, & varijs quidem modis [illegible] tatum fuisse, vt ascititio aliquo ex Scriptura fuco Ecclesiæ obtruderetur: sed nec ex Scriptura, nec ex aliis argumentationibus potuit vllas firmas vires aut solidum robur acquirere, cum disputatores inter se, sicut hactenus ostendimus, dissentirent, & alter alterius opiniones conuelleret: quod difficile non fuit, cum in arena fundatæ, & ex arena, sicut Irenæus loquitur, connexæ essent. Postquam vero semel hoc receptum fuerat, citra & extra Scripturam posse ex visionibus & ex spectris mortuorum dogmata seu articulos fidei constitui, nullo deinceps negotio in Pontificia Ecclesia purgatorij exædificatio absoluta fuit. Et tamen, quod etiam notandum est, nullius ex veteribus opinionem de purgationibus, per omnia sequi vel volunt vel possunt Pontificii, sicut collatio ostendit. Adeo incerta, inconstans, & mutabilis est opinio purgatorii. Tot vero [illegible] de visionibus & reuelationibus, vel ab hominibus conficta, vel a Satanæ illusionibus in Pontificia Ecclesia obiecta sunt, vt ipsa Tridentina Synodus fateri cogatur multa in illis esse incerta, curiosa, superstitiosa, specie falsi laborantia, & turpe lucrum redolentia. Quæ vero illa sint, non explicant: si enim talia essent remouenda, tunc in tota purgatorii structura [illegible] salui aut residui maneret. Ex iis igitur, quæ apud ipsos authentica habentur, quædam quæ ad continuandam purgatorii historiam facere videbuntur annotabimus.

Trid. Synodus de purgatorio.

Colligitur autem ex consideratione & serie historiarum Gregorium Ty-picam ex spectris mortuorum, multis in Ecclesia satisfecisse, cum Scriptura expresse prohibeat à mortuis veritatem quærere, Deut. 17. [illegible] Obseruetur itaque in ordine historiæ, quomodo ex aliis reuelationibus & visionibus, subsidia & supplementa spectris mortuorum, ad stabiliendum purgatorium, succenturiarint. Ita de mortuis quibusdam resuscitatis confinxerunt reuelationes, in supposititia & prorsus commentitia quadam Epistola, sub nomine Cyrilli Episcopi Hierosolymitani, [illegible] mo Græcus Latine scribit de miraculis Hieronymi defuncti, cum Hieronymus viuens Cyrilli istius vitam descripserit. Causam autem [illegible] ti auctores fabulæ non dissimulant, fuisse scilicet sectam inter Græcos, quæ inter cætera asseruerit, nullum fore purgatorii locum, in quo animæ [illegible] nondum de suis peccatis in mundo plenam egissent pœnitentiam, purgarentur: & sectam illam etiam ad Latinos vsque venisse. Fictitius [illegible] ille Cyrillus scribit hac de re ad commentitium Augustinum. Nota autem Lector, quia Augustinus de purgatorio dubitarat, & Græci [illegible] prorsus negabant, ideo commentum illud excogitatum fuisse, vt [illegible] illi scrupuli hominibus eximerentur, & simul contra Augustini dubitationem, & contra Græcorum negationem, purgatorium stabiliretur. Fingit itaque personatus iste Cyrillus, Hieronymum post mortem apparuisse Eusebio cuidam, & mandasse, vt saccum suum tribus defunctorum

Nouæ reuelationes post Gregorium, ad purgatorij comprobationem.

Cyrillus Hierosolymitanus suppositius.

Hieronymus post mortem

omnibus superponeret fore enim vt tres illi a mortuis resuscitati, hæresin Sabam, negantem purgatorium, suis narrationibus radicitus extirparet. Et tres illos, sacco Hieronymi resuscitatos, per viginti dies inter homines cursus versatos, & narrasse, se post mortem ad præsentiam iudicis deportatos, cumque post accusationem sententia damnationis iam publicanda esset interuenisse Hieronymum, ac propter reuerentiam ac deuotionem a tribus illis sibi exhibitam obtinuisse, vt sententia suspenderetur, & reuersi ad corpora, pœnitentiam de perpetratis agerent, ac errorem negantium purgatorium, destruerent: vtq; eo efficacius illud facere possent, Hieronymum deduxisse ipsos ad purgatorium & ad infernum, vt non tantum viderent, sed experientiam pœnarum probarent, ac de illis testificarentur apud superstites. Ab illis igitur Cyrillus, qui fatetur, se antea incertum fuisse de pœnis purgatorij, narrat, se multa de altero seculo didicisse. Et vnum ex illis dixisse, si omnes, quæ in hoc mundo excogitari possunt, pœnæ, comparentur minimo tormento purgatorij, solatia esse. Debere enim quemque potius omnibus illis pœnis, quas vniuersi homines ab Adam hucusque singulatim pertulerunt, simul ad finem mundi vsque sine vllo remedio velle cruciari, quam vno die in purgatorio minima, quæ ibi habetur pœna, torqueri. Narrat etiam Cyrillus, se interrogasse ex resuscitatis illis vnum, in quo differant tormenta purgatorij & inferni. Et respondisse illum: Easdem esse magnitudine pœnas purgatorij & inferni, in hoc tantum differre, quod infernales pœnæ non fine expectent, sed augmentum in die vniuersalis iudicij, purgatorij vero pœnas vna cum fine. Nam post expletam pœnitentiam, inde exempti, gaudijs beatissimis perfruentur. Ita Apologus ille. Et in Scriptura quidem multi leguntur ex mortuis resuscitati, nullus tamen nouum articulum fidei attulisse, aut de purgatorio oracula protulisse legitur. Similes fabulas Pontificij multas habent, de iis, qui ex purgatorio post mortem ad corpus reuersi finguntur.

apparens, purgatorio probando studet.

Miraculum trium resuscitatorum ab Eusebio.

Differentia inter pœnas inferni & purgatorij.

Secundo finxerunt, viuentes quosdam in ecstasin raptos, vidisse pœnas purgatorij, vt in speculo exemplorum, dist. 3. exemplo 3. Presbyter quidam in ecstasi apertis oculis, vidit animas varijs subditas pœnis, alias reciproco longe lateque vagari, hinc inde in mundo, & quasdam ex illis citius, quasdam vero tardius liberandas. Vidit etiam animam Constantini, iudicis Turriani, quæ per nouem annos in stillicidio domus suæ ventis, pluuiis & algoribus exposita, excessuum suorum pœnas luerat, per columnam quandam fulgidam, porrectam de cœlo vsque ad terram, ad cœlum scandere. Ibidem exemplo 60. Monachus quidam in ecstasi vidit in purgatorio animas, verubus & contis acuminatis infixas, ad ignem maximum torreri & assari in modum anserum, vbi ex tortoribus quidam igneis flabellis exsufflabant: alij adipem ex ardentibus defluentem, & calidum rursus bullientem refundebant. Postea vidit locum refrigerij, vbi animæ quasi post graues labores quiescebant. Et quis iam dubitare audeat de purgatorio, cum eodem prorsus modo probetur, sicut Virgilius Platonis purgatorium confirmaturus, Æneam viuum ad loca illa pœnarum deducit.

Ecstasis viuentium.

Constantinus Turrianus.

Monachi visio.

Tertio, finxerunt, viuos quosdam sine ecstasi vidisse & audiuisse pœnas purgatorij, & liberationem ex illis. Ita in Lombardica, aurea legenda, de commemoratione defunctorum, cum Episcopus Theobaldus magnum frustum glaciei propter refrigerium pedibus supposuisset, audiuit ex glacie illa vocem hominis dicentem: Sum quædam anima, quæ in hoc glaciali frigore pro peccatis meis affligor, & liberari possem, si triginta Missas sine interuallo triginta diebus continuis pro me diceres. Ibidem legendum est. Conradus & Vdalricus apud Castrum Louisen, viderunt

Episcopus Theobald.

Conradus & Vdalricus.

in ipso turbine aquæ, procellis hinc inde spumantibus, duas aues introeuntes & exeuntes mergi. Intellexerunt igitur in spiritu, duas animas fore sub specie illarum auium, quæ ibidem ob scelerum multitudinem purgatorium suum sustinerent. Ambo igitur Missam pro defunctis celebrarunt, & illarum auium species amplius ibi non viderunt. Est ergo purgatorium non in igne tantum, sed & in thermis, in balneis, & in [illegible] arborum apud Gregorium, in vagis discursionibus, in ventis, [illegible] pluuiis, stillicidiis, fluctibus, glacie, &c. Si quis igitur infirmus in fide non posset credere ignem purgatorium, non statim esset hæreticus, si modo crederet, thermas esse purgatorias, balneum esse purgatorium, [illegible] purgatorias, aquam purgatoriam, ventos purgatorios, glaciem purgatoriam &c.

Purgatoriũ non tantum in igne.

Patritius. Purgatoriũ in puteo Hyberniæ.

Quarto, In Lombardica historia 49. Patritio reuelatum fuit, in puteo quodam maximo & profundissimo in Hybernia esse locum quendam purgatorij, in quem quisquis viuus descendere vellet, alia sibi pœnitentia non restaret, nec aliud pro peccatis purgatorium sentiret, sed post [illegible] unius diei naturalis moram inde rediret in vitam. Et ne quis de fide [illegible] læ dubitet, clauis ad purgatorium illud Patritij in Abbatia quadam asseruata fuit. Et nobilis quidam, Nicolaus nomine, cum pro peccatis suis in hac vita vellet Patritij purgatorium sustinere, clauem postulauit, & aperto ostio in puteum illum descendit. Mox vero in puteo sub terra inuenit oratorium quoddam, vbi Monachi albis induti officium celebrabant, & ab illis instructus, vt constans esset, à dæmonibus arreptus, varias purgatorij pœnas non tantum vidit, sed expertus etiam est diuersas [illegible] scilicet ferarum terribiles voces, ignem maximum, vbi viui cremabantur, & laminis ferreis candentibus vsque ad viscera flagellabantur. Vidit etiam serpentes & bufones igneis aculeis, quorundam viscera extrahentes, quosdam vidit in sartagine frigi, quosdam in rota vncinis igneis suspensos circumuolui, vidit & foueas metallis bullientibus plenas, in quibus alij vnum pedem, alij duos habebant, alij ibi erant vsque ad genua alij vsque ad ventrem, alij vsque ad pectus, alij vsque ad collum, alij vsque ad oculos. Et reliqua ad imitationem Æneidos Virgilij non infeliciter conficta, quæ Tridentini Patres reijcere non possunt. Est enim Legenda authentica, imo aurea, & festum Patritij quotannis apud ipsos celebratur. Tantum igitur decreuerunt Tridentini, talia in popularibus concionibus non esse euulganda & tractanda, ne homines existiment se Homeri Odysseam, vel Virgilij Æneida, vel veras narrationes Luciani audire. Atque hæc sunt fulcra & firmamenta, quibus tota purgatorij domus inclinata recumbit, quorum ipsos Pontificios iam pudere aliquantulum incipit.

Angelorum reuelationes.

Quinto, ex Angelorum etiam reuelationibus purgatorium stabilitum esse fabulantur in Aurea Legenda, de omnibus Sanctis 157. Romæ custos Ecclesiæ sancti Petri in ecstasi ab Angelo ductus fuit ad locum purgatorii, vbi vidit vtriusque sexus homines, alios in stratis aureis, alios in mensis gaudentes diuersis delicijs, alios nudos & inopes auxilium mendicantes. Angelus vero dixit, hunc locum esse purgatorium, & abundantes animas illas esse, quæ ab amicis per multa suffragia copiose [illegible] uentur, egentes vero esse, quorum cura nulla habebatur. Iussit igitur Angelus omnia illa summo Pontifici significari, vt post festum omnium sanctorum institueret diem animarum, &c. Hoc vero bonum est purgatorium, vbi animæ non igni torrentur, sed in lectis aureis quiescunt, & in mensis abundantes omnibus delicijs affluunt. Sed quia addit [illegible] illis contingere, quorum amici copiose [illegible] sacerdotibus, qui [illegible] suffragia requirantur, posset quis cogitare, [illegible]

presby-

[illegible] fecisse hanc adinuentionem, vt caperent eleemosynas, nisi [illegible] mano ab Angelo hoc esset reuelatum. Quis vero nunc dubitet [illegible] totus mundus? Brigitta vero in suis reuelationibus cap. 34. fin. [illegible] Christum ipsum sibi & pœnas purgatorii, & modum liberationis in- [illegible] orationes, per eleemosynas & per sacrificium missæ reuelasse.

Sexto, vt omnis generis testibus, ex loco a sufficienti enumeratione, purgatorii veritas comprobaretur, ipsi etiam Diaboli testes se omni ex- ceptione maiores, suum addiderunt calculum. Ait enim Petrus Damia- nus Lombardica historia 158. quod S. Odilio comperiens, quod apud [illegible] Siciliæ crebro voces & vlulatus Dæmonum audirentur plan- [illegible] quod animæ defunctorum per eleemosynas & orationes de ma- [illegible] ipsorum eriperentur, ordinauerit festum commemorationis defun- ctorum. Et quid iam requiritur amplius, nisi vt fidem nostram, & sensum [illegible] captiuemus in obsequium Spirituum erroris, in hypocrisi lo- [illegible] mendacium, si non a mortuis tantum, sed ab ipsis etiam Diabolo [illegible] veritas. Et hoc loco venit mihi in mentem quod Bern- [illegible] serm. 13. de indulgentijs scribit. Ibi enim monachus quidam ad [illegible] dicit: Ego non credo, quod per istas indulgentias homo [illegible] pœ- [illegible] purgatorij. Bernardinus vero respondet: Tibi non prodesunt, quia [illegible] non habes fidem, sed bene mihi, quia firmiter hoc credo. Et addit [illegible] huius dicitur, sicut credidisti, fiat tibi. Item, o mulier, magna [illegible] tua: fiat tibi sicut vis. Hæc ille.

[illegible] omnia quæ ad purgatorium pertinent, vt peccata promeren- [illegible] purgatorium, locum, ignem, pœnas, durationem, liberationes, &c. ex [illegible] reuelationibus certa prorsus & definita habent Pontificij. Ita so- [illegible] Damiani quia aliquando fistulam dulce canentem cum delectatione [illegible] audierat, propterea per [illegible] dies in purgatorio tormentis subiecta [illegible] ad quod ipsa post mortem fratri suo Damiano [illegible] in sermonibus [illegible] 110. Et Monachus quidam, qui ob conciliandum somnum ali- [illegible] vinum non mixtum biberat, in purgatorio miserabiliter crucia- [illegible] apud eundem serm. 160. O beatos igitur caupones, qui dum [illegible] aqua adulterant, multas animas a purgatorio præseruant. Ibidem [illegible] quidam in purgatorium conijcitur ideo, quod in agone am- [illegible] ad se admiserit. In speculo exemplorum, distin. 8. exem. 65. Ma- [illegible] quidam scholarem suum rogauit, vt post mortem ad se rediret, & sta- [illegible] renunciaret. Is igitur apparuit ei cum Cappa ex Pergamento [illegible] flamma ignis contecta, & dixit: Hæc Cappa plus me premit quam si [illegible] super me haberem. Et cum Magister pœnam illam facilem [illegible] dixit ei defunctus, vt manum extenderet. Ibi ille guttam vnam [illegible] dimisit, quæ magistri manum statim, vt sagitta, perforauit, vn- [illegible] mirabilem sensit, distinction. 5. exempl. 115. Quidam vno [illegible] fuerat in purgatorio, & propter ineffabilem torturam putabat se [illegible] annorum circulis ibi fuisse, distinctione 9. exemplo 183. Quidam [illegible] absente Abbate, sine absolutione & sine iniuncta pœniten- [illegible] mortuus fuerat. Orante autem postea Abbate, defunctus apparuit, [illegible] absolutionem. Abbas vero nesciens, quæ pœnitentia iniungen- [illegible] defuncto, dixit: vt pro pœnitentia saltem tamdiu staret in pur- [illegible] donec corpus eius esset sepultum. Ibi defunctus horribiliter ex- [illegible] quod tamdiu in purgatorio morari deberet. Bernhardinus in [illegible] fabulatur, tres Marchiones post mortem Mantuæ in quodam [illegible] palatio fecisse pœnitentiam, qui Sutori dixerunt, si promitte- [illegible] quibusdam vicibus ad quandam Ecclesiam sanctæ Mariæ [illegible] & hoc nudis pedibus, quod statim intrarent gloriam Para- [illegible] quidam mortuus apparuit, & dixit, vt curaretur fieri an-

Diabolorum testimonia.

S. Odilio.

Bernhardinus.

Soror Damiani.

Monachus et iam non admixta aqua biberit.

Speculum exemplorum.

De scholari.

De Monacho quodam.

Bernhardinus de tribus Marchionibus.

Refutatio.

tem, de iis, qui in hac vita, siue in hoc seculo sunt, expresse intelligit & explicat. In hac vero controuersia, ex Scriptura probandum erat, viuentes suis suffragiis posse satisfacere pro peccatis defunctorum, & quæ viuentes in hoc seculo agunt, ea prodesse defunctis in altero seculo, vt per ea à pœnis liberentur. His ex Scriptura liquido probatis, tunc postea similitudo illa recte accommodaretur. Ex solis vero similitudinibus sine manifestis & expressis Scripturæ testimoniis, non possunt dogmata confirmari. Sed quid opus est de locis Scripturæ multa disputare, cum ipsi non dissimulent totam nundinationem suffragiorum pro mortuis, ex spectrorum reuelationibus ortam, auctam, confirmatam & stabilitam esse, ad quam præsumptionem Scriptura postea detorta fuit.

Duæ quæstiones Pontificiorum de suffragiis quæ fiunt pro defunctis.

Duæ vero quæstiones sunt, quas magna contentione, & quidem operose disputant Scholastici, quia faciunt πρὸς τὰ ἄλφιτα, vt scilicet sacerdotes suffragia sua vendibiliora facere, & eo carius extrudere possint. Vna quæstio hæc est: An suffragia tantum valeant si fiant pro pluribus, ac si pro vno fierent? Item, an suffragia facta specialiter pro vno prosint æqualiter omnibus in purgatorio existentibus? Et Præpositiuus quidam disputauit, quod sic: sumpta similitudine à candela, quæ accensa pro vno reddit lumen omnibus existentibus in illo conclaui. Item, sicut lectio pro vno prodest omnibus cum illo existentibus, quia vox vna omnibus communicatur. Sed quia hac ratione, tota nundinatio suffragiorum, septimo, trigesimi, anniuersariorum, & memoriarum perpetuarum, magno cum detrimento culinarum, mox prorsus concideret: tota igitur factio Scholasticorum & Monachorum, contra Præpositiui sententiam insurgit, & contrarium defendit, quod scilicet ille citius exibit de purgatorio, pro quo fiunt plura suffragia in specie, vt si duo æqualibus pœnis obligati, simul intrent purgatorium, vt maneant ibi per centum annos, possunt pro vno tot suffragia specialia fieri, vt intra horam à pœnis illis liberetur, cum alteri, pro quo nulla particularia suffragia fiunt, per multos annos in pœnis illis permanendum sit. Et hoc Bernhardinus in suo Rosario concludit hoc Epiphonemate. Valde itaque vtile est habere hæredes diuites, qui scilicet magnis impensis multas & sumptuosas exerceant nundinationes suffragiorum cum sacerdotibus. Et quis neget, multum hoc prodesse, si non animabus defunctorum, at certe sacrificulis, qui Curios simulant & Bacchanalia viuunt: Si non ad purgatorii ignem refrigerandū, at certe ad hoc, vt in sacrificulorum culinis, assiduo luceat igne focus.

Prima quæstio

Bernhardini Epiphonema.

Secunda quæstio.

Altera quæstio est, vtrum suffragia facta pro defunctis, ab illis, qui sunt in peccato mortali, prosint eis? De hac vero quæstione postquam in vtramque partem disputarunt, tandem inclinant in hanc sententiam. Cum pauci sine crimine viuant, tutius & melius esse, vt suffragia pro defunctis per sacerdotes fiant, quam per priuatos. Quia Sacerdos, aiunt, est quasi syndicus Ecclesiæ, & minister generalis, cuius opera Sacramentalia non æstimantur ex ipsius dignitate, sed ex merito vniuersalis Ecclesiæ. Atque hæ disputationes admodum felicem & copiosam fecerunt Pontificiorum nundinationem, confluentibus totius ferme mundi opibus, in baratbrum purgatorii, cuius ignis siue sub terra luceat, siue non, Pontificiorum certe culinas laute & opipare illustrauit.

Contentio Canonistarum & Scholasticorum de virtute suffragiorum.

Est etiam contentio inter Canonistas & Scholasticos. Illi enim 12. q. 2. cap. Tempus autem, &c. faciunt ex Augustino quadrimembrem diuisionem. I. Quosdam esse valde bonos in Paradiso, qui suffragiis non indigeant. II. Quosdam esse valde malos in inferno, quibus suffragia nihil prosint. III. Quosdam mediocriter esse bonos, qui ex purgatorio per suffragia liberentur. IV. Quosdam in inferno esse non extreme malos, illi licet per suffragia non possint à damnatione liberari, tamen damnationē

eorum per suffragia vel mitiorem & tolerabiliorem reddi, vel vsq; ad iudicium suspendi posse. Sed hoc quartum membrum Scholastici prorsus negant. Contendunt enim nemini in inferno prodesse suffragia, nec quo ad liberationem, nec quo ad mitigationem, nec quo ad suspensionem pœnæ, nec quo ad fortificationem tolerantiæ.

Illud etiam quod Augustinus & Gregorius disputant per suffragia viuorum posse defunctis impetrari remissionem culpæ venialis, Scholastici non concedunt, qui volunt, omnem culpæ remissionem in hac vita fieri, & suffragia valere tantum ad pœnæ vel diminutionem, vel solutionem. Ita ergo tantum ex dissentientibus opinionibus constat purgatorium.

Scholastici dissident ab Augustino & Gregorio. Purgatorium contradictionibus constat.

Vigiliæ mortuorum non meminerunt purgatorii.

Illud etiam obseruatione dignum est, quod in vsitatis vigiliis mortuorum, nulla prorsus mentio fit, vel purgatorii, vel ignis ipsius. Et lectiones cum Psalmis, ex Scriptura sumptæ, nullum prorsus verbum habent, quod vel doceat, vel mandet, vel promittat, vel oret, vel quod vllam mentionem faciat, animas defunctorum post hanc vitam suffragiis viuentium vel releuari, vel liberari ex purgatorio. Sed loquuntur de miseriis huius vitæ, de pœnitentia & reconciliatione cum Deo in hac vita, de beatitudine fidelium post hanc vitam in Christo, & de resurrectione mortuorum, quæ viuorum instructiones & consolationes fuerunt. Et quia antiquitus statim post emissum defuncti spiritum, presbyteri aduocabantur, qui cum amicis defuncti pernoctabant, ex verbo Dei philosophantes, sicut Chrysostomus inquit: vnde appellatio vigiliarum, quæ in media die jam celebrantur, reliqua est. Antiphonæ igitur, versiculi & responsoria in vigiliis illis, animam defuncti recens emissam Deo commendant, vt dimissis peccatis, ab inferno & à morte æterna custodiatur & liberetur, ne in die extremi judicii, secundum peccata iudicetur & condemnetur, sed vt in resurrectionis gloria inter electos respiret. Nulla igitur ne in vigiliis quidem mentio fit purgatorii, adeo vt Ingolstadienses cogantur precationes illas in vigiliis per auxesin & catachresin eludere, nisi velint purgatorium amittere. Posteriores vero quidam Pontifices orationes quasdam de tormentis purgatorii addiderunt vigiliis.

De Ecclesia Græca.

Basiliense concilium.

Porro Græca Ecclesia hac in re semper à Latinis dissensit nec purgatorium vnquam recipere voluit. Tandem vero circa annum Domini 1439. cum à Turcis Græci infestarentur, spe consequendi auxilii Palæologus Constantinopolitanus Imperator, tentauit facere vnionem cum Latinis. Et in Basiliensi quidem concilio Græci, scripta Apologia, qua extat, purgatorium Romanorum improbarunt & reiecerunt. Postea vero, cum Eugenius schismaticus Basiliense concilium dissipasset, Ferrariæ & Florentiæ diu multumq; cum Græcis actum fuit. Et controuersia quidem de processione Spiritus sancti rite fuit declarata & composita. Pontifex vero vehementer vrsit, vt in reliquis etiam controuersis articulis, de purgatorio scilicet igne, de Romani Pontificis primatu seu principatu, de pane azymo, & diuina panis transmutatione in Eucharistia, Græci ad Latinorum sententiam accederent. Græci vero responderunt, se tantum in mandatis habere, vt de processione Spiritus sancti tractent. De reliquis igitur quæstionibus non posse se ex Orientalis Ecclesiæ auctoritate aliquid constituere. Cum vero Pontifex vrgeret, & Palæologus Imperator spe auxilii concedendum aliquid existimaret, cœperunt Græci, excepto Ephesino, de illis quæstionibus generaliter & ambigue respondere, & tamen cum protestatione, ne in literis vnionis, illorum articulorum mentio fieret. Extorsit tamen Eugenius & hæc a Palæologo, cum Bessarionem & alios Græcos variis artificiis sibi obnoxios fecisset (acriter tamen contradicente Ephesino) vt in literis vnionis purgatorium etiam, quasi à Græcis receptum & approbatum, poneretur. Factum hoc fuit anno 1439. sed

In quibus Græca Ecclesia à Romana dissideat.

...ab illa vnione exierant, cum Mahometus, Turcarum Imperator, capta Constantinopoli, totum Orientis imperium abstulit anno ... 1453. quod multi Græci interpretati fuerunt propter simulatam illam cum Latinis vnionem factum esse. Atq; ideo vnionem illam resciderunt, & purgatorium Latinorum, sicut antea, ad hunc vsque diem constanter improbarunt & negarunt.

VValdenses etiam cum aliis circa annum 1200. purgatorium Pontificium negarunt. Docuerunt autem, verum purgatorium esse in hac vita, iuxta hæc scripturæ dicta, Ebr. 1. Facta purgatione peccatorum, &c. 1. Ioan. 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. 2. Timoth. 2. Si quis se expurgarit ab istis, erit vas in honorem. VVesselus circa annum 1490. disputauit animas solutas à corporibus, non supplicio aliquo purgari, sed quia imperfectæ in agnitione & in charitate hinc discedunt dicit ... in altero seculo, ante iudicium, illas crescere & perfici, sub disciplina Dei patris, & sub Doctore Iesu, & illo profectu sentit eas purgari. ... Augustinum de verbis Domini, appellare hoc intellectualem disciplinæ ignem: Allegat etiam Nazianzenum, qui duplicem ignem fecit, purgatorium, de quo Christus dicit: Veni ignem mittere in terram, & quam velim illum jam ardere: Punitorium vero, qui paratus est diabolo & angelis eius.

VValdenses de purgatorio.

VVesselus.

Inter posteriores etiam Græcos quidam disputare cœperunt, posse fieri, vt animæ quædam post hanc vitam purgentur, non quidem igne, sed vel tristitia, vel tenebris, vel turbine. Et ab hac sententia Lutherus in principio in suis articulis non abhorruit. scil. turbationem, pauorem, horrorem esse purgatorium. Alii vero Græci, sine intermedia pœnali purgatione, sentiunt credentium animas transire ad paradisum, Deo ex φιλανθρωπίας condonante ipsis peccata. Et quomodo Lutherus postea, re diligentius ad normam scripturæ examinata, purgatorium gladio spiritus subuerterit, & ignem illum extinxerit, historia recens est, & plagam illam totum regnum Pontificium sentit, & dolet, ac omnis generis flabella ad resuscitandum illum ignem conquirit, sed nequicquam.

Lutherus.

Hanc purgatorii historiam mediocri diligentia collectam in principio huius loci ponere volui, monstrat enim fontes & fundamenta explicationum & refutationum in tota hac controuersia, atque ideo reliqua capita huius loci breuius iam expediri poterunt.

COMMENTVM PONTIFICIORVM DE purgatorio alienum esse a Scriptura, & cum Scriptura pugnare.

Hactenus de structura purgatorii diximus, quomodo ex Philosophorum rationibus, ex Poetarum fabulis, ex Iudaicis præsumptionib. ex Apocryphorum commentis, ex Origenicis allegoriis, ex humanis traditionibus & consuetudinibus, atq; ex dubitabundis disputationibus fuerit sensim coagmentata, & subinde accedentibus nouis architectis variata, & mutata, iuxta dictum: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis, donec tandem ex spectris mortuorum, & ex illusoriis visionibus ac reuelationibus in Pontificia Ecclesia inter articulos fidei locum meruit. Iam vero opiniones illas Pontificii purgatorii, ad regulam seu canonem verbi Dei exigemus, an illi consentaneæ sint vel repugnantes. Ideo enim constitutus est canon librorum canonicorum, inquit Augustinus contra Cresconium, vt secundum illos de cæteris libris & disputationibus, vel fidelium vel infidelium libere iudicemus. & quod in eis diuinarum scripturarum authoritati congruit, accipiamus, quod non congruit, ea libertate

Vsus Canonica scriptura.

ad quam nos vocauit Dominus, respondeamus. Sacra enim scriptura doctrinæ nostræ regulam figit, inquit idem: Ne audeamus sapere plus quam oportet; vt docere in Ecclesia nihil aliud sit, quam vocem Doctoris Spiritus sancti ex scriptura repetere & recitare. Nam, iuxta Basilium, manifesta *Basilius.* ἔκπτωσις est a fide, aut reprobare quid ex his, quæ scripta sunt, aut superinducere quid ex non scriptis. Quicquid autem attulerint, & vnde cunque recitauerint, audiamus nos potius, si oues eius sumus, vocem pastoris *Augustinus.* nostri. Ergo in scripturis sanctis canonicis, sicut Augustinus Ecclesiam, ita nos purgatorium requiramus. Hoc enim quod de sacris voluminibus su- *Origenes.* mitur, inquit Origenes, firmum & solidum est, quod qui sequitur, securus ingreditur. Quando vero absque scriptura aliquid dicitur, auditorum *Chrysostomus.* cogitatio, inquit Chrysostomus, claudicat. Suspecta igitur secundum *Gerson.* Gersonis consilium debet esse omnis reuelatio, quam non confirmat lex & Prophetæ cum Euangelio. Sensus quippe nostri & enarrationes sine sacris scripturis testibus non habent fidem, inquit Origenes: Sequamur itaque hoc etiam loco Chrysost. consilium, vt non multorum opiniones habeamus, nec respiciamus, quid huic vel illi videatur; sed hæc omnia in *Augustinus.* scripturis inquiramus. Non enim humanis documentis, sed diuinis oraculis dogmata demonstranda sunt inquit Augustinus. Legant itaque Pontificii nobis vt Augustini verbis vtar, purgatorium suum ex Lege, ex Pro- *Tertullianus.* phetis, ex Psalmis legant ex Euangelio & Apostolicis literis & credemus. Sin minus, dicemus cum Tertulliano: Adoramus scripturæ plenitudinem: Aut scriptum doceat purgatorii officina, aut si scriptum non est, timeat væ illud adiicientibus aut detrahentibus destinatum. Et quod Augustinus contra Petilianum de Ecclesia, idem nos rectissime de purgatorio dicimus. Purgatorium suum, si possunt demonstrent non in sermonibus & rumoribus Latinorum, non in conciliis Episcoporum suorum, non in literis quorumlibet disputatorum, non in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra ista verbo Domini præparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in Prophetarum prædictis, in Psalmorum cantibus, in ipsius pastoris vocibus, in Euangelistarum prædicationibus & laboribus, hoc est, in omnibus canonicis sanctorum librorum auctoritatibus. Hæc sunt causæ nostræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta, inquit Augustinus. Item, non dicant, ideo verum est, quia illa & illa mirabilia fecit, vel iste, vel ille, aut quia illa, & illa ibi contingunt, aut quia ille vel illa, tale visum, vel vigilans vidit, vel dormiens somniauit: remoueantur ista, vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. Exigite ab istis, vt ostendant aliqua manifesta de canonicis libris testimonia: Memento, quod Domini dictum sit: Habent Moysen & Prophetas audiant illos. Hæc Augustinus.

Nos equidem non sumus tam feri, barbari, aut inhumaniter stupidi, quin fratres nostros ex hac vita discedentes, charitatis vinculo, tanquam membra Christi complectamur, eorum memoriam fraterna beneuolentia retineamus, de ipsorum statu cogitemus, felicitati eorum faueamus, & beatissima quæque ipsis optemus. Singuli certe in timore Domini de fine nostro cogitamus, precantes cum Dauide: Notum mihi fac Domine finem meum, & numerum dierum meorum. Quod enim viuimus in carne, in fide viuimus filii Dei, qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, Gal. 3. Vt siue viuamus, siue moriamur, Domini simus, Ro. 14. Qui mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum ipso viuamus, 1. Thessalo. 5. Vnice enim optamus singuli in hoc elogium incidi, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, Apoc. 14. Ita enim cupimus dissolui, vt non veniamus in locum tormentorum, Lu. 16. Sed vt simus & viuamus cum Christo, Phil. 1. 1. Thess. 5. Si itaque ex solidis & manifestis

[illegible] Canonicæ fundamentis liquido constaret, doctrinam de pur[gatorio, quæ] à Pontificijs traditur, veram, certam & firmam esse omnino [illegible] illa, quæ animas ex tormentis purgatorij possent liberare, pro [illegible] nostris, à sacerdotibus quantis unq. impensis licitaremur & vi[illegible] emeremus, vt post mortem nostram liberati ea illa redimerentur. Quis [illegible] sibi ipsi & suis non optaret post mortem refrigerium, requiem & [beati]tudinem æternam? Sed frustra hæc omnia, vel crederentur, vel tene[rentur], vel sperarentur, vel susciperentur, si non Deus ipse in verbo suo [illegible] præscripsisset, instituisset & promissionibus suis confirmasset: Ex Dei [illegible] ordinatione & voluntate, non ex hominum imaginationibus & [præ]sumptionibus, talia æstimanda sunt, quia solus Deus potestatem ani[illegible] habet Matt. 10. Quod si scriptura Canonica Pontificiorum pur[gatorium] non crediderit, iniuste pro articulo fidei credendum nobis ob[truditur]. Fides enim, ex qua iustus viuit, & per quam sine dubitatione [illegible], ex scripturis Canonicis iuxta Augustin. concipitur. Quod [illegible] a scriptura dissentire dogma purgatorij, & cum ea pugnare [illegible] fuerit, recte, merito, & quidem necessario illud nobis im[illegible] & abijciendum erit.

Purgatorij dogma dissidet totum à scriptura.

Quando autem purgatorium nominamus, intelligimus hæc omnia, [quæ] supra in structura & historia purgatorij explicata sunt. I. Quod præ[ter] locum damnatorum & beatorum, tertius quidam locus medius post hanc vitam constituatur. II. Quod animæ quorundam, qui in vera fide, [et] membra Christi & hæredes Dei sunt hinc excedunt, ex Christo & re[gno] eius aliquandiu exclusæ, igni post hanc vitam excrucientur & [pur]gentur, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur. III. [Quod] pietatis viuentium loco satisfactionum suffragari defunctis, vt per [ea] & propter ea, post mortem à tormentis purgatorij liberentur. IV. Quod post hanc vitam defunctis restet locus aliquis veniæ, indulgentiæ, remis[sionis] peccatorum, & reconciliationis cum Deo, quandiu viuerent, [non] acceperunt. V. Fide propter Christum tantum culpam peccati re[mitti], pœnam vere æternam ex gratia potestate clauium, mutari in tem[poralem], pro qua nobis ipsis sit satisfaciendum, siue in hac siue in futu[ra] vita, vel per nos, vel per alios. Durandus addit, etiam sacerdotibus [illegible], si non sufficientem satisfactionem imposuerint confitentibus, in purgatorio luendum esse. VI. Nisi quis inhærentem iustitiam perfectam, & [ab] omni macula, integram & prorsus mundam habuerit, non posse ingredi regnum Dei, sed tamdiu igne torrendum, donec maculæ peccati [ex]coquantur.

Quæ compilatur doctrina Pontificiorum purgatorij. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.* *Quartum.* *Quintum.* *Sextum.*

VII. Peccata venialia, hoc est, vt ipsi interpretantur, quæ non sunt contra legem Dei, tam atrocibus supplicijs post hanc vitam expianda [illegible]. Hæc igitur in scriptura Canonica quærantes, an ibi ita tra[dantur], an vero à perpetua scripturæ sententia dissentiant, & cum ea pu[gnent].

Septimum.

[In] scriptura quidem extant descriptiones, qua fide & qua spe creden[tes] mortui sunt. De statu etiam seu conditione defunctorum post hanc vi[tam] ante iudicium scriptura loquitur. Viuentium etiam pietas erga mor[tuos] in scriptura Canonica celebratur & describitur. Sed nullibi vlla [illegible] [illegible] vel ignis purgatorij post hanc vitam, vel suffragiorum pro mor[tuis]. Iacob moriturus testamentum suum condit; Ioseph, quid post mortē [suam] fieri velit mandat. Patriarchæ defunctorū exequias diligenter & [illegible] celebrarunt, sed nulla prorsus mentio fit eorū, quæ ad purgatorij [illegible] pertinent. Per Mosen Deus varia sacrificia pro omnis generis [illegible] instituit, sed de sacrificio pro mortuis verbum nullum. Nec Prophetæ, qui sunt interpretes legis diuinæ, quicquam de purgatorio habent.

Scriptura nihil habet de purgatorio. *Patriarchæ.* *Moses.* *Prophetæ.*

habent. Variæ extant in scriptura comminationes, multæ promissiones, mysteria etiam non pauca diuinitus reuelata, de ijs, quæ rationi ignota sunt. sed de purgatorio vbique silentium. Res petendæ, quæ sunt secundum voluntatem Dei, in scriptura explicantur: Formulæ etiam piarum precationum multæ & variæ descriptæ extant, sed de oratione pro mortuis in purgatorio nihil. Officia charitatis proximo exhibenda diligenter in specie describuntur: sed, inter hæc, suffragia pro mortuis non leguntur.

Paulus. Et quidem cum Paulus ex professo præscribat consolationem proponendam viuis in luctu mortuorum, 1. Thessal. 4. nulla syllaba ad purgatorij opiniones alludit, cum quidem antithesis hoc postulasset, vbi dicit: Ne contristemini, sicut reliqui. Gentes enim de mortuis suis solliciti erant, non simpliciter, quod eos prorsus interijsse existimarent: hæc enim quorundam tantum opinio fuit: sed quod iuxta Philosophorum & Poetarum figmenta, eos purgatorijs quibusdam pœnis torqueri putabant, sicut ex Platone & Virgilio supra ostendimus. Hic certe locus postulasset, de purgatorio & de suffragijs pro mortuis dicere, si Apostolica hæc esset traditio, alias enim Paulus & viuos fefellisset in Ecclesia Thessalonicensium, & mortuos defraudasset, dicens: Consolemini vos mutuo sermonibus istis: tacens vero de tormentis piorum in purgatorio, ex quibus per viuorum suffragia potuissent liberari, si dogma Pontificiorum de purgatorio esset Apostolicum. Paulus vero simpliciter dicit: Mortuos in Christo dormire per Christum, & expectare beatam spem resurrectionis.

Ioann. Apocalypsis. Cumque Ioanni in Apocalypsi fidelium status seu conditio post hanc vitam, non tantum qualis post extremum iudicium futurus est: sed qualis etiam nunc sit post mortem, ante carnis resurrectionem, multis & varijs visionibus & reuelationibus ostendatur, ibi certe & tempus & locus fuisset reuelationis purgatorij, sed nulla prorsus ibi vel oratio, vel dictio, vel syllaba, vel litera extat, vel de purgatorijs pœnis, vel de suffragijs satisfactorijs & liberatorijs post hanc vitam.

Doctrina de pœnitentia non admittit dogma de purgatorio. Eodem modo doctrina pœnitentiæ, iustificationis, remissionis peccatorum, reconciliationis cum Deo, & salutionis, in scriptura crebris repetitionibus inculcatur, per dogmata, per promissiones, exhortationes, exempla & consolationes. Et in hac vita esse tempus acceptabile, quo per Dei gratiam possimus salutarem pœnitentiam agere, iustificari, redemptionem, salutem, & vitam æternam consequi, scriptura manifeste tradit. Post mortem vero hæc, si neglecta fuerint, vel ex parte, vel in solidum effici & præstari posse, & quidem per aliorum vicariam pietatem, a scriptura prorsus alienum est. Ita scriptura etiam ignorat, quod animæ post exitum ex hac vita, tormentis igneis & possint & cogantur pro peccatis in hac vita nō expiatis satisfacere. Sicut & hoc scripturæ ignotum est, quod peccata non remittantur per gratuitam condonationem misericordiæ & bonitatis Dei propter Christum, sed quod igneis tormentis post hanc vitam, per modum satisfactionis & solutionis, eluantur & exequantur, quodq; credentes purificentur & emundentur a peccatis, non sanguine Christi in hac vita, sed flammis purgatorij post mortem. Hæc in scriptura non tradi, & inde ostendi & probari non posse, adeo manifestum est, vt ipsi Pontificij hoc fateri & concedere cogantur. Ideo enim visiones & reuelationes spectrorum in subsidium aduocarunt, quia viderunt, ex scriptura Canonica illa probari non posse. Quæ vero audacia est, pro articulo fidei obtrudere, & qua temeritas esset, pro articulo fidei accipere, de quo nulla certa & manifesta vel documenta, vel testimonia in scriptura extant? Loquamur itaq; cum Augustino: Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam, si nos, sed quod Paulus adiecit, si Angelus de cœlo vobis annunciauerit, præterquam quod in scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema

Quis legat mihi hoc in scripturis sanctis, & non sit anathema. Ita enim Augustinus loquitur.

Dogma de purgatorio, pugnat cum perpetua sententia Scriptura.

Antithesis sententiarum Scripturæ & opinionum purgatorij.

Neque vero hoc tantum in Pontificiorum purgatorio desideratur, quod Scripturæ Canonicæ fundamentis, testimoniis & documentis destituitur, quod tamen solum sufficeret ne pro dogmate Ecclesiastico, aut pro articulo fidei reciperetur: Sed præterea contra perpetuam Scripturæ sententiam pugnat, & præcipuos doctrinæ cœlestis articulos labefactat, depravat & euertit. Quod vt in re plana paucis & liquido ostendi potest, faciamus tantum antithesin sententiarum Scripturæ, & opinionum purgatorij, quas paulo ante ideo per capita assignauimus, vt antithesis eo facilius & expeditius institui possit. Quod igitur attinet ad medium illum ordinem, statum seu locum, Scriptura tantum duos facit ordines seu status hominum post hanc vitam. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Marc. 16. Qui credit in filium, non iudicatur, qui vero non credit, iam iudicatus est. Item, qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui vero non credit Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum, Ioan. 3. Ita Luc. 16. animabus a corpore exeuntibus ante extremum iudicium, duo tantum loca assignantur, locus consolationis, & locus tormentorum. Et quidem Chasma ita confirmatum stabilitum post mortem, vt ex loco tormentorum nemo possit ad locum consolationis transferri. Dauid etiam bimembrem tantum facit distinctionem, mortem scilicet sanctorum pretiosam, & mortem peccatoris pessimam, Psalm. 34. & 116. Et visitata est in Scriptura immediata illa diuisio, vel vita, vel mors, vel benedictio, vel maledictio, Deuter. 30. vel saluus, vel condemnatus, Marc. 16. vel perire, vel habere vitam æternam, Ioannis 3. vel habere hæreditatem regni Dei, vel non habere, Roman. 8. Galat. 5. vel esse in regno Dei, vel extra, Matth. 8. vel habere sortem Sanctorum in lumine, Colossen. 1. vel esse in tenebris exterioribus. Contra has vero Scripturæ sententias Pontificiorum purgatorium fingit medium statum, vbi animæ nec in luce sint, nec in tenebris exterioribus, nec vitam nec mortem habeant, nec benedictæ sint, nec maledictæ, nec damnatæ nec saluæ, nec cum Christo, nec cum Diabolo. Quod vero docent, animas post mortem ex loco tormentorum posse transire ad locum refrigerij, hoc diserte & expresse pugnat contra manifestam Christi sententiam, Luc. 16.

I. De medio loco inter beatos & damnatos.

Dauid.

II. De eo, quod dicunt, animas quasdam torqueri igne purgatorij antequam ad requiem perueniant.

Eodem modo instituatur antithesis istius opinionis purgatorij, quæ fingit, quorundam fidelium animas post hanc vitam cruciatib. ignis torqueri, priusquam ad requiem & beatitudinem transferantur. Christus certe, Iohan. 5. affirmat: Amen. Amen dico vobis, qui verbum meum audit & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transibit a morte in vitam. Purgatorium vero contradicit: Transibit non a morte in vitam, sed in tormenta ignis purgatorij & ibi horribiliter iudicabitur, ac postea demum vitam habebit, cum Christus dicat, non iudicatur, sed habet vitam æternam. Iohan. 3. Iudicari enim & saluari in Iohanne opponuntur. Eodem modo si tantum annotentur reliquæ Scripturæ sententiæ, primo intuitu, sine prolixa & operosa explicatione manifestum erit, quod purgatorij opinio de tormentis fidelium post hanc vitam quasi aduersa fronte illis repugnet. Rom. 4. Quorum peccata sunt remissa, beati sunt. Ezechielis 18. Iniquitatum eius non recordabor. Romano. 8. Nihil condemnationis his qui in Christo sunt. Colossen. 2. Chirographum sublatum est. Rom. 5. Iustificati habemus pacem cum Deo. Rom. 8. Quis accusabit? &c. Ioan. 8. Non gustabit mortem. Ezech. 18. Vita viuet, non morietur. Iohan. 11. Etiamsi mortuus fuerit, viuet. Quod non de duratione vitali, qualis etiam in damnatis in æternum erit, sed

de vita beata intelligitur. 1. Thessal. 5. Vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum Christo viuamus. Et Esa. 57. Iustus moriens venit in pacem & requiescit in cubili suo. Luc. 2. Nunc dimittis seruum tuum Domine in pace. Genes. 15. Ibis ad patres tuos in pace. Psal. 5. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Apoc. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit Spiritus, vt requiescant a laboribus suis. Manifesta certe hæc sententia est, eos qui in Domino moriuntur, non tormentis igni primum subiici, sed statim venire ad requiem.

Significat autem ἀπάρτι deinceps, iaminde, confestim, iamiam, ab hac hora omnino, plane: Et Græcus textus particulam illā ἀπαρτι refert ad præcedentia, vt sensus sit: Mortui qui in Domino moriuntur, confestim ab illa hora omnino beati sunt. Et Spiritus respondens vtitur particula asseueratiua ναί, ita prorsus. Et additur ratio: ita modo beati sunt, vt requiescant a laboribus suis. Nec de illis loquitur, qui propria satisfactione & munditie ad cœlum euolant, sicut inquit ca. 7. qui lauarunt & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, illos, postquam hinc excesserunt, nullus æstus tanget, sed absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. Et Esa. 35. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Quod dictum etiam Chrysostomus de fidelibus defunctis in futuro seculo interpretatur. Ita Christus in cruce traditurus Spiritum Patri, vtitur verbis, non peculiariter suis, sed quæ Dauid antea vsurpauerat, Psal. 31. In manus tuas Domine commendo Spiritum, vt ostendat propter capitis consummationem, etiam membra illam consolationem habere in ipsa morte, quod Spiritus emissus, tanquam depositum, suscipiatur a Deo. Sicuti & Stephanus Act. 7. hac fiducia obdormiit: Domine Iesu suscipe spiritum meum. Et ne excipiatur, Martyrum tantum hoc priuilegium esse, Petrus dicit: Omnes iustos, qui in hac vita affliguntur, animas suas tanquam apud fidelem creatorem deponere, 1. Petr. quarto: Iustorum enim animæ in manu Dei sunt, Sapient. 3. hoc est, sicut Christus interpretatur, Iohannis 10. Oues, quæ audiunt vocem meam, in manu mea sunt. Non vero ita, sicut omnia sunt in manu Dei, potentiæ ipsius subiecta, sed quia redemisti me, Domine Deus veritatis, Psalm. 31. quia non tangit eos tormentum, Sapient. 3. & quia nemo eos de manu mea rapiet, sed vitam æternam do ouibus meis, Iohan. 10. Ita Paulus hac fiducia dicit mortem sibi lucrum esse, quia cupio, inquit, dissolui, & esse cum Christo, Phil. 1. Et ne quis contendat, peculiare hoc Apostolorum priuilegium esse, 2. Corint. 5. in genere loquitur, quando per depositionem terreni tabernaculi peregrinamur a corpore, tunc præsentes adsumus apud Dominum, atque ideo confidimus, & bonam voluntatē habemus deponēdi hoc tabernaculum. Ita 2. Timoth. 4. cum de se Paulus dixisset, tempus resolutionis meæ instat, in reliquo reposita mihi est (non tortura purgatorij) sed corona iustitiæ: Addit, non mihi tantum sed & omnibus, qui diligunt aduentum ipsius. Et quidem Rom. 14. expresse de infirmis in fide dicit, siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Non sicut ratione creationis omnia sunt Domini, sed peculium eius sumus, acquisiti sanguine ipsius, vt det nobis vitam æternam; & de manu eius nemo nos rapiet, Iohannis 10. Id quod Christus illustri exemplo in latrone, qui in ipso vitæ exitu conuersus est, probauit. Hunc enim Pontificij simpliciter tormentis purgatorij acerbis & diuturnis subiecissent, sed Christus inquit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Quod exemplum cum sit valde illustre, Pontificij variis modis conantur eludere. Quidam ex latrone conantur Martyrem facere. Alij dicunt, priuilegium hoc singulare fuisse, quod diserte Athanasius negat. Monachus vero quidā hac deprauatione

Chrysostom.

Exemplum latronis.

Deprauatio Papistica exempli latronis.

sibi multum placet: Amen, hodie dico tibi, eris mecum in Paradiso, scilicet post expleta tormenta purgatorij. Vsq; adeo ergo cum Scriptura Canonica pugnat Pontificium purgatorium, vt consistere non possit, nisi scelerate distorqueantur, & deprauentur clarissima Scripturæ dicta. Eo magis vero detestanda nobis sunt commenta istius purgatorij, quia & cum Scriptura, sicut manifestum est, pugnant, & dulcissimam atque adeo necessariam consolationem in media morte nobis eripiunt.

III. De eo, quod post hanc vitam remissio peccatorum possit impetrari.

Similiter etiam contra Scripturam pugnat, quod fingunt, post hanc vitam impetrari posse indulgentiam seu remissionem peccatorum, & reconciliationem cum Deo, vel per propria tormenta, vel per aliorum viuentium opera: & ea, quæ viui pro mortuis faciunt, in rationem venire apud Deum, coram iudicio ipsius. Paulus enim, 2. Corint. 5. docens, quomodo Deus nos sibi reconciliet per Christum, non imputans nobis peccata, vt efficiamur iustitia Dei in ipso, dicit, Deum ad hoc instituisse ministerium reconciliationis, tanquam ordinarium organon. & Apostolos nomine Christi exhortari & obsecrare, reconciliemini Deo. Num vero in altero etiam seculo erit ministerium verbi & Sacramentorum? Paulus certe nos capite sequenti addit admonitionem, ne gratiam illam in vacuum acceperitis. Nunc enim est tempus acceptum, nunc est dies salutis. Sententia manifesta est, tempus reconciliationis cum Deo & iustificationis, esse nunc in hac vita, & qui in hac vita non iustificantur, seu Deo reconciliantur, eos in vacuum recepisse gratiam. Per mortem enim Chasma confirmatur, vt non pateat amplius aditus ad pœnitentiam, reconciliationem cum Deo, & saluationem, Luc. 16. & Heb. 3. & 4. Si volumus ingredi requiem Domini, festinemus, ne quis frustretur. Adhortemur igitur nos inuicem per singulos dies, donec dies appellatur hodie, qui enim hodie obdurant corda, illis iurauit in ira sua, non ingressuros in requiem suam: Qui vero credunt, illi ingrediuntur, non in tormenta, sed in requiē. Quid posset manifestius contra purgationem dici? Claues etiā regni cœlorum Christus ita instituit, quod diserte affirmat, quæ in terris soluuntur, ea soluta esse in cœlo. Ergo quæ in terris non soluuntur, sed ligata manent, ea postea non soluuntur, Matth. 16. & 18. Sicut enim in libris, secundum ea, quæ, dum in corpore fuimus, acta sunt, inuenitur, ita iudicabimur, 2. Corinth. 5. Apocalypsis 20. Huc pertinent omnes Scripturæ sententiæ, vt vsque in finem custodiamur & perseueremus, Matth. 13. 1. Corinth. 1. Hebræorum 3. Apocal. 2. Ideo etiam Dauid petit, Psalmo 39. Notum fac mihi finem meum. Et Moyses Psalm. 90. Doce nos de fine nostro, vt adducamus cor in sapientiam. Et tota Scriptura ad pœnitendum & reconciliationem cum Deo in hac vita nos exhortatur. Venit nox, quando nemo poterit operari, Ioann. 9. Dum tempus habetis, Galat. 6. Quod reliquum est in carne temporis. 1. Pet. 4. Incolatus vestri tempore. 1. Pet. 1. Redimentes tempus, Ephes. 5. Tempus breue est, 1. Corinth. 7. Pie viuamus in hoc seculo, Tit. 2. Scientes tempus, quia iam hora est, à somno surgere, Rom. 13. Qui enim hoc tempus negligunt, illi postea frustra cum fatuis virginibus pulsabunt ianuā clausam. Matt. 25. Quærite Dominum dum inueniri potest. Esa. 55. Nec mortui tui laudabunt te Domine, sed nos qui viuimus. Psal. 115. Laudabo Dominum in [illegible] psallam Deo, quamdiu superstes ero. Psalm. 146. Syrach 5. [illegible] conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito [illegible] ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Syrach. 18. Iustifi[illegible] non differas vsque ad mortem. Ecclesiast. 9. Mortui non ha[illegible] mercedem, nec habent partem in hoc seculo, & in opere, quod [illegible] geritur. 11. In quemcunque locum ceciderit arbor, ibi e[illegible] pe[illegible]. Cap. 9. Instanter operare, quia nec opus nec ratio erunt apud inferos, qu[illegible]

Clauium vsus.

prope-

Elusiones quibus Pontificij hæc dicta deprauant.

properas. Syr. 14. Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum. Has sententias Pontificij ita eludunt, initium oportere in hac vita fieri, & ita nos, dum viuimus, promereri, vt si quid desit, illud post mortem suppleri possit, vel a nobis ipsis per cruciatus purgatorij, vel a superstitibus per opera pietatis, & hæc simul venire in rationem coram iudicio Dei. Sed hæc dicuntur non tantum sine Scriptura, sed & contra Scripturam. Nam 2. Cor. 5. Paulus dicit: coram tribunali Dei vnusquisq; referet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Galat. 6. Vnusquisque propriam sarcinam portabit. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Itaque dum tempus habemus, operemur bonum. Apoc. 14. Opera eorum sequuntur eos. *Et* Matthæi 25. In iudicio recensentur, non quæ post mortem, vel ipsi in purgatorio passi sunt, vel alij viuentes pro ipsis satisfactionis loco fecerunt, sed quæ ipsi in hac vita fecerunt. Quomodo vero contra has Scripturæ sententias opiniones illæ de remissione & satisfactione post mortem, ac de suffragiis viuorum pro mortuis, pugnent, manifestum est. Statutum enim hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, secundum ea scilicet, quæ in corpore quisque gessit, Hebr. 9. 2. Corinth. 5. Augustini vero effugia seu elusiones potius, de quibus supra diximus, prorsus nulla in *S*criptura fundamenta habent.

IV. de satisfactionibus Pontificiis in purgatorio pro peccatis.

Quod attinet ad plenam persolutionem satisfactionum pro peccatis exoluendam, vel in hac vita, vel post mortem, per tormenta purgatorii aut per viuorum suffragia, quæ sunt propitiationes & redemptiones: illa non tantum sine Scriptura dicuntur, sed articulum iustificationis nostræ coram Deo, quæ est summa & finis totius Scripturæ, simpliciter a fundamentis euertunt, & contumeliosa sunt in satisfactionem filii Dei. Omnino enim peccatum non dimittitur sine satisfactione, qua plenarie, integre, perfecte & absolute, legi Dei satisfiat. *S*ed talis satisfactio, quia nobis impossibilis est, ideo Deus filium suum misit in similitudine carnis peccati, vt factus hostia pro peccato, damnarit peccatum, vt iustificatio legis impleretur, non a nobis, sed in nobis, qui sumus in Christo Iesu, Romanorum 8. Is enim factus est nobis a Deo iustitia, 1. Cor. 1. & per fidem nobis illud imputatur, quod Christus traditus est propter peccata nostra, Rom. 4. vt obedientia ipsius iusti constituamur, Rom. 5. factus enim est pro nobis peccatum, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso, 2. Cor. 5. *E*t hæc iustitia Christi nobis imputata, perfecta, integra, absoluta, & vndique sine macula, pura & munda est: Nosque in ipso sumus consummati, Col. 1. Et quia in sanguine Agni dealbamus stolas nostras, puri & mundi sumus in ipso, Apoc. 7. Sanguis enim Filii Dei emundat nos ab omni peccato, 1. Ioan. 1. & Roman. 3. Iustificati per redemptionem, quæ est in Christo, quem proposuit Deus propitiatorium in sanguine ipsius, &c. Alias igitur propitiationes & redemptiones in purgatorio fingere, per eleemosynas & alia suffragia viuentium, vel per passiones purgandorum, contumelia est in sanguinem Christi. Nam 1. Pet. 1. expresse scriptum est: Non corruptibilibus, velut auro & argento, redempti sumus, sed pretioso sanguine Christi. *E*t applicationem fieri fide, tota Scriptura clamitat. Falsum ergo, impium & absurdum est, quod Ingolstadienses disputant, virtutem meriti Christi post hanc vitam in purgatorio communicari & applicari credentibus per cruciatus, & tormenta ignis. Purgatorii igitur opinio, affluens nostras, & aliorum etiam redemptiones, propitiationes, & satisfactiones pro peccatis, & propriā mundiciem ac perfectionem, per chymicam quandam sublimationem & depurgationem in purgatorio instituens, iustitiam fidei euertit, & in absolutissimam Christi satisfactionem fide nobis imputatā, blasphema est, quasi qui eius fide viuit & mo-

tur, postea cogatur acerbissimos cruciatus purgatorii subire, propter ea quod nō habeat plenam pro peccatis satisfactionem, sed eius supplementum cogatur quærere, vel in propriis suis cruciatibus, vel in aliorum suffragiis. Si enim alia post mortem quærenda est propitiatio & redemptio ex purgatorio: Ergo Christi propitiatio & redemptio non est plena. Si alia purgatione post mortem opus est per ignem, vt saluemur: Ergo sanguis Christi non ad plenum purificat credentes: Frustra ergo Christus mortuus est, si aliis propitiationibus, satisfactionibus & purificationibus saluamur, Gal. 3.

V. De eo, quod dicun[t] Christum sa[tis]fecisse pr[o] culpa pecca[ti], & non pr[o] pœnis æter[nis].

Non minus illa etiam purgatorii opinio ita partiens remissionem peccati, vt Christi merito tantum remissio culpæ tribuatur, pœnæ vero pro peccatis debitæ remissio, à nostris exolutionibus & satisfactionibus pendeat, Christi redemptionis officio & merito derogat & detrahit, quasi culpam tantum, & non pœnam etiam peccatorum nostrorum in se suscepisset, & non pro vtroque satisfecisset, cum scriptura manifeste affirmet, factum ipsum pro nobis esse peccatum, secunda Corinthorum quinto, & maledictum Galat. tertio. Vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra, mulcta pacis nostræ super eum, & propter transgressionem populi plaga illi, Esaiæ quinquagesimo tertio. Et Scriptura testatur, simul fieri remissionem culpæ & pœnæ. Matthæi decimo octauo, & debitum remittitur, & debitor dimittitur, ne venundetur, aut in carcerem coniiciatur. Lucæ decimo quinto, Acolastus reuersus non torturæ subiicitur, sed statim cum gaudio recipitur. Ouis inuenta non mulctatur, sed humeris imponitur. De pœnis vero temporariis, qui aliquando in hac vita conuersis imponuntur: Item, de remissione peccatorum venialium dicemus in refutatione. Cumque actio Cœnæ Dominicæ instituta sit pro viuentibus, qui in vnum conueniunt, manducant & bibunt, & mortem Domini annunciant, & hoc faciunt in commemorationem Christi: horribilis certe prophanatio Cœnæ Dominicæ est, ex opere illo viuentium facere propitiationem pro mortuis in purgatorio, sicut in loco de missa hęc plenius explicata sunt.

VI. De Mi[s]sa pro mor[tu]is.

Ex hac igitur antithesi sententiarum Scripturæ, & opinionum purgatorii manifestum est, commentum purgatorii Pontificii non tantum destitui documentis & testimoniis Scripturæ, sed tale esse quod perpetuæ Scripturæ sententiæ & præcipuis eius locis, ex diametro repugnet, articulum iustificationis euertat, salutis scopum transferat, Verbum, Sacramenta & Claues regni cœlorum deprauet, veram pœnitentiam labefactet, obedientiam, mortem & satisfactionem Christi irritam reddat, falsam iustitiam & satisfactionem supponat, bonitati Dei deroget, somnum & quietem in Christo obdormientium in acerbissima tormenta peruertat, conscientiis certam consolationem eripiat, impœnitentiam & securitatem in illis, qui post mortem larga suffragia coemere possunt, alat & confirmet. Et breuiter, purgatoriu, mater, fons & origo est omnium imposturarum totius papatus. Hac enim quasi basi nituntur satisfactiones, merita, opera supererogationis, indulgentiæ, prophanatio Cœnæ Dominicæ, vigiliæ, oblationes, Missæ, suffragia, orationes, peregrinationes, balnea pro defunctis, & quæ his affinia sunt innumera: præcipue vero fraternitates. Scribunt enim in speculo Rosariorum, quod puella quædam, quæ iuxta sententiam iudicis septingentis annis in purgatorio cruciari debuisset post quindecim dies liberata fuerit meritis participationis fraternitatis Rosarii Mariæ. Eadem puella, ex purgatorio liberata, habuerat legationem à reliquis animabus, quę adhuc detinebantur in purgatorio, vt amici ipsorum viuentes curarent, se inscribi in fraternitatem illam, vt

Cauda purg[a]tory.

Rosarium de fratern[i]tatibus.

 parti

sed etiam ob reliquas omnes sanctorum animas, &c. Et in præcedētibus, cum historiam purgatorii contexeremus, plura testimonia veterum annotauimus, quod duos tantum defunctorum ordines faciant, quodque iustorum animæ statim post mortem veniant ad requiem & refrigerium. Ita Hieronymus in Epitaphio Paulæ: Quicquid ad Dominum reuertitur, in familiæ numero computatur, illius amissio cœlestis domus habitatio est, quæ quandiu in corpore fuit, peregrinata est à Domino, questa, heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, &c. Idem super obitu Blesillæ ad Paulam: Postquam anima, sarcina carnis abiecta, ad suum reuolauit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit. Item, lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, nos, quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus obuiam Christus occurrit, grauemur magis, si diutius in tabernaculo illo mortis habitemus. Ibidem in epitaphio Lucinii, non mors, sed dormitio & somnus appellatur. Et hoc pulchre explicat Chrysostomus serm. 17. ad Hebr. Illis re vera mors est, quando is, qui moritur, non permittitur ad vitam transire, sed post mortem viuere, & quidem ζωὴν ἀπολαύει vitā meliorem, θάνατος ἐκεῖνος οὐκ ἔστιν ἀλλ᾽ ἀναπαύσις, non mors est illa, sed dormitio. Similia extant in Epitaphiis Basilii & Nazianzeni.

Hieronymus. *Chrysostomus.*

Constanter etiam docent Patres cum scriptura: In hac tantum vita locum esse pœnitentiæ & reconciliationis cum Deo, post hanc vitam vero vnumquemq; iudicari secundum ea, quæ gessit in corpore, vt Iustinus in Tryphone dicit: Sententiam doctrinæ Christi esse ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλαμβάνω τούτοις καὶ κρινῶ, in quibus vos deprehendero, in illis & iudicabo. Quam sententiam Cyprian. serm. de mortalitate, ita reddidit: Qualē te inuenit Deus, cum de hoc mundo te euocat & accersit, talem pariter & iudicat. Idem contra Demetrianum: Respicite, dum tempus est, ad æternam salutem; securitati & vitæ, dum licet, prouide: Te hortamur, dū adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere. Non celamus beneficia diuina pro odiis vestris, salutis iter vobis demonstramus. Quando istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, hic saluti æternæ, cultu Dei, & fructu fidei prouidetur. Nec quisquam aut peccatis retardetur, aut annis, quo minus veniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti, nulla pœnitentia sera est, patet ad indulgentiam aditus, & quærentibus atq; intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu, & vitæ temporalis occasu pro delictis roges Deum, confessionem & fidem eius agnitionis implores, venia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris, de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hanc gratiam Christus impartit, redimendo credentem pretio sanguinis sui, &c. Talem certe Pontificii simpliciter in purgatorium detruderent, ob non persolutam pro peccatis satisfactionem. Sed Cyprianus dicit: Hanc gratiam esse redemptionis per sanguinem Christi.

In hac tantum vita locus est pœnitentiæ & remissionis peccatorum. *Iustinus.* *Cyprianus.*

Ambrosius de bono mortis, cap. 1. Dauid ideo tanquam peregrinus, ad illam Sanctorum communem omnium patriam festinabat, petens pro huius commorationis inquinamento, remitti sibi peccata, priusquā discederet de vita. Qui enim hic non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit: Non erit autem, quia ad vitam æternam non poterit peruenire, quia vita æterna remissio peccatorum est, ideoque dicit: Remitte mihi, vt refrigerer, priusquam eam, & amplius non ero. Hieron. in 6 cap. ad Galatas, super illa verba: Vnusquisq; onus suum portabit, inquit: In hac vita nos sustentemus, & in præsenti seculo alterutrum auxilio simus.

Ambrosius. *Hieronymus.*

Et mox: per hanc Apostoli sententiam docemur, dum in præsenti seculo sumus, siue orationibus, siue consiliis inuicem posse adiuuari: cum autem ad tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel, non Noe, rogare posse pro quoquam; sed vnumquemque portare suum onus. Ibidem: Tempus sementis tempus præsens est, & vita, quam currimus. In hac licet nobis, quod volumus, seminare: cum ista vita transierit, operandi tempus aufertur. Idem in 9. Eccles. repetit Salomon, donec viuunt homines, eos posse fieri iustos, post mortem vero nullam boni operis occasionem dari. Item, mortui nihil valent ad id adiicere, quod semel secum tulerunt de vita; nec iuste quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia. Et in 11 cap. Mortis tempestate subuersus, quasi lignum vbicunque cecideris, ibi iugiter manebis, siue te rigidum & trucem, siue clementem & misericordem, vltimum inuenerit tempus. Idem in Psal. 1..: Dum estis in hoc seculo, hortor vos, agere pœnitentiam. Confitemini ergo Domino, quoniam in isto tantum seculo misericors est. Hic misereri potest pœnitentis, quia illic iudex est non misericors, hic misericors, illic iudex est. Idem in Psal. 65. Ignosce mihi, vt refrigerer, priusquam abeam, & vltra non subsistam. Qui enim, dum in hoc viuit corpore, veniam peccatorum non fuerit consecutus, & sic de vita excesserit, Deo perit, & esse desistit, licet sibi subsistat in pœnis.

Iustinus. Iustinus quæst. 75. Post animæ à corpore excessum statim fit bonorum & malorum distinctio. Ducuntur enim ad loca, quæ eis digna sunt, ab angelis, bonorum quidem in Paradisum: Improborum vero ad inferorum loca, vbi custodiuntur vsque ad resurrectionem. *Augustinus.* In libello, qui Augustino ascribitur, de vanitate Seculi: Scitote, quia cum anima à corpore auellitur, statim aut in Paradiso pro meritis bonis collocatur, aut certe pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite modo, quod vultis, & hoc iam in vita vestra disponite, aut perpetualiter gaudere cum sanctis, aut sine fine cruciari cum impiis.

Augustinus de fide ad Petrum, cap. 3. Tempus acquirendi vitam æternam, in ista tantum vita Deus hominibus dedit, vbi voluit, pœnitentiam etiam esse fructuosam; quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem pœnitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Dei non inueniet. Idem Epist. 54. Post hanc vitam quisq; id habebit, quod in hac sibimet conquisierit. Serm. 66. In hoc seculo pœnitentiã facientibus, misericordia Dei subuenit: In futuro autem pœnitentia non proficit, sed rationem nostrorum operum reddituri sumus. Li. 2. q. Euan. cap. 38. Quod apud Lucam Abraham diuiti dicit, ad ea loca, in quibus torquentur impii, iustos, etiamsi velint, non posse transire; quid aliud significat, nisi post hanc vitam ita receptos in carcere, vt inde nõ exeant, donec reddant nouissimum quadrantem, propter incommutabilitatem diuinæ sententiæ, nullum auxilium misericordiæ posse præberi à iustis, etiamsi velint præbere? quod admonet, scilicet vt in hac vita homines subueniãt, quibus possunt, ne postea, etiamsi optime recepti fuerint, eis, quos diligunt, opitulari non valeant.

Chrysostomus. Chrysost. Homil. 55. In Ioan. Donec dies est, dum licet hominibus in me credere, dum hæc durat vita, laborandum est, venit nox, hoc est, futurum tempus, quando nemo operari potest. Noctem enim futurum tempus appellat, quando peccatores nihil operari poterunt. *Origenes.* Ita & Orig. in Ps. 35. dictum istud Ioan. 9. exponit de illo tempore, quod erit post hoc seculum, tunc dicit noctem illam futuram, cum iam nemo potest operari aliquid, sed vnusquisque tunc pascitur ex operibus suis, quæ hic positus operatus est.

Chrysostom. de Lazaro, concione 2. Omnia hic dissolue, vt citra mole-

stiam

stium illud videas tribunal. Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras, simul ac vero discesserimus illuc, non est postea in nobis situm pœnitere, neque commissa diluere. Idem Homil. 22. ad populum Antiochenum: Post finem vitæ nec meritorum sunt occasiones, sicut nec athletis post transacta certamina coronas adipiscendi. Idem alibi: Neq; enim qui in præsenti vita peccata non abluerit, postea consolationem aliquam inuēturus est. Item: Neque putemus nobis, cum illuc venerimus, misericordiam tribuendam esse, qui non agimus, vt veniam mereamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noe, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur tempus est in manibus, plurimam apud Deum fiduciam nobis præparemus.

Hæc Patrum dicta Pontificii ita eludunt, quod propriæ pœnitentiæ & propriis meritis post hanc vitam non sit locus, interim tamen viuentium operibus, meritis, satisfactionib. & suffragiis mortuos in altera vita posse iuuari. Sed quæ scriptura hoc dicit? Imo, quæ scriptura non contradicit? quando docet, iustum sua fide victurum, iustitiam iusti super ipsum futuram, de alieno oleo nihil posse communicari. Dicunt igitur, sed sine scriptura, quia Deus videat, quod animæ in purgatorio grauiter puniantur, quodq; tempus iam præterierit, vt se iuuare non possint, ideo ipsum viuorum suffragia, tanquam satisfactiones & propitiationes pro mortuis acceptare. Sed quare non potius Christi satisfactionem & propitiationem pro ipsis acceptat, si omnino post hanc vitam reconciliatio fieri potest? Aut si in altero seculo animę defunctorum aliorum orationibus & suffragiis possunt iuuari & expiari, rectius certe & efficacius illud fieret per animas sanctorum, qui sunt in Paradiso. Sed hoc Abraham diserte negat, Luc. 16. Ita Scholastici obiiciunt sibi ex Patribus, quod mortui in altero seculo non sint in statu merendi. Respondent autem: Esse tamen ipsos in statu soluendi, quod debent, & ideo quamuis ab aliis nō possint iuuari in merito, posse tamen iuuari in solutione. Christi ergo solutio pro nobis, quantū audio, non sufficit, sed solutio debiti nostri vbiuis potius, quam apud Christum quærenda docetur. At qui scriptura docet: Si debita propter Christum in hac vita non fuerint remissa, tunc vnumquenque suum onus portaturum, Gal. 6. Filius enim non portabit iniquitatem patris, sed anima, quæ peccauerit ipsa luet. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impii super ipsum, Ezech. 18. Et vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo, Rom. 14.

De deprauationibus Papisticis, quibus hæc Patrum dicta eludunt.

Scholastici.

Perspicue itaq; ostendimus, opiniones Pontificii purgatorii & scripturæ, & catholicis antiquitatis sententiis repugnare. Quod si Pontificii obiecerint, Veteres aliquando in aliis locis aliter sensisse & locutos esse, nō nego hoc, sed semper videndum est, quę Patrum sententiæ scripturæ Canonicæ sint consentaneæ. Quando vero, vt in hisce disputationibus, & scripturæ, & sibi ipsis repugnant & contradicunt Patres, manifestum est, quanta hac in re, complectente animarum salutem, ipsorum debeat esse authoritas in Ecclesia, quæ non debet audire: Hæc dicit ille vel ille, sed hæc dicit Dominus.

ARGVMENTA PONTIFICIORVM, QVIBVS purgatorium suum stabilire conantur, explicata & refutata.

Sicut nullum vnquam falsum dogma in Ecclesia sparsum fuit, quod non specie aliqua plausibili propositum fuit: Vestimenta enim ouium species sunt simulatæ religionis, inquit Chrysostomus: Imo, quo magis languida & ruinosa causa est, eo pluribus argumentis, vndecunque &

Chrysostomus.

quomodocunque conquisitis, tanquam coloribus, quibus incrustetur, & quasi medicamentis, quibus obligetur, indiget. Nam *σύνευμαρες διαπτυχα ἔπεα διαγρύσει*, inquit Pindarus: Ita ad stabiliendum purgatorium, varia & valde multa argumenta congerunt Pontificii. In Rhetorum enim scholis didicerunt, argumenta, quæ per se imbecilla sunt, mutuo auxilio fulcienda esse, vt si non possint valere, quia magna sunt, valeant, quia multa sunt. In tres vero classes seu ordines multitudo & varietas illa argumentorum, commodioris explicationis gratia distribui potest. Præcipua enim, quæ habent, argumenta, ex spectris mortuorum, ex eorum visionibus, & reuelationibus sumpta sunt. Secundo ex Patrum traditionibus seu sententiis, & ex longa consuetudine ac obseruatione, multa ad purgatorium suum conducunt argumenta. Tertio, postquam ex spectris mortuorum, & ex humanis consuetudinibus purgatoriū construxerunt, tunc demum ex Scriptura quædam loca conquirunt, vt vel speciem saltem & prætextum aliquem ex verbo Dei purgatorium habeat. De singulis igitur breuiter quædam annotabimus, pleraque enim in præcedentibus explicata sunt.

Genera argumentorũ, quibus purgatorium defenditur. I. Ex visionibus. II. Ex traditionibus, & consuetudinibus. III. Ex Scriptura.

Primum genus argumẽtorum, ex spectris mortuorum, visionibus & reuelationibus.

Certum est, Pontificios non ex Patribus, multo minus vero ex Scriptura, sed ex spectris mortuorum, ex visionibus & reuelationibus asseuerationem illam habere, quod certo sit locus aliquis pœnitorius fidelium post hanc vitam, vbi sit, qualis ignis ibi sit, quæ pœnæ, quāta duratio purgationis, quomodo animæ per suffragia & satisfactiones viuorum inde liberentur, & ex quibus visionibus ac reuelationibus illa extructa sint, supra ostendimus. Iam quæstio est, quantum Pythonica illa Topica in Ecclesia valeat, hoc est, an ex mortuorum spectris, visionibus & reuelationibus, citra & contra Scripturam, dogmata facienda, & noui articuli fidei recipiendi sint. Et plerasq; sane tales fabellas, veris narrationibus Luciani non dissimiles, à Monachis confictas esse non est dubium, sicut de Cyrilli Epistola constat. Sed fingamus, illa, sicut à Monachis describuntur, ita facta esse: Scriptura certe expresse consequentiam quam Pontificii inde texunt negat, imo prohibet & damnat. Leuit. 20. & Deu. 18. Non inueniatur in te, qui Pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Abominatur enim Dominus, quicunque ista facit. Esa. 8. Quod si dixerint; Quærite à Pythonibus & diuinis, nunquid non populus à Deo suo requiret? Num pro viuis ad mortuos? Ad legē magis & ad testimonium, quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Cumque hæc sententia sit manifestissima, Pontificios tamen non pudet eam deprauare, & ad purgatorium suum detorquere. Ingolstadienses enim in publica disputatione inter argumenta pro purgatorio hāc Esaiæ sententiam, sed manifesto crimine falsi, ita citant: Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Item Luc. 16. Rogante Epulone, vt animaLazari mitteretur in domum patris ipsius, Abraham respondet: Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Cumq; diues exciperet: Non, Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Abraham concludit: Si Mosen & Prophetas non audiunt, neque, si quis ex mortuis resurrexerit, credent. 1. Ioan. 4. Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus an ex Deo sint, quoniā multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum. Gal. 1. Si vel Angelus de cœlo Euangelizauerit vobis præter id, quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.

Scripturæ de mortuorum responsis.

Ita Augustinus de vnitate Ecclesiæ, ca 16. Non dicant, ideo verum est, quia ille vel illa tale visum vel vigilans vidit, vel dormiens somniauit. Remoueantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium Spirituum. De visis fallacibus legāt, quia Satanas transfigurat se in

Angelum

Angelum lucis: Audiant, quæ Pagani narrant de Diis suis, mirabiliter vel facta, vel visa; & tamen Dii Gentium Dæmonia. Et in præcedentibus: Ecclesiam suam, si possunt, demonstrent, non in sermonibus & rumoribus Afrorum, non in Conciliis Episcoporum suorum, nō in literis quorumlibet disputatorum, non in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra ista verbo Domini præparati & cauti redditi sumus (scilicet Deut. 13. Matt. 24. 2. Thess. 2.) sed demonstrent in Canonicis sanctorum librorum auctoritatibus.

Athanasius.

Athanasius quæst. 11. quærit, quare Deus non permiserit animas defunctorum redire, & enarrare, quis status apud inferos, & qualis ibi necessitas? Respondet autem: Multi inde errores orirentur. Dæmones enim formas humanas induere possent, & dicere, à mortuis se resurrexisse, & inde multas res ementitas & falsa dogmata de iis, quæ ibi fiāt, spargere, idque ad seducendum nos & perdendum. Videt Lector, in illa respōsione, imposturas Papisticas viuis coloribus depictas esse.

Chrysostomus.

Chrysostomus Homil 29. in Matth disputans contra illos, qui fingebant, defunctorum animas Dæmones fieri, refutationem sumit ex generali axiomate. Clamant: Anima talis ego sum: Verum hæc oratio à fraude & deceptione Diabolica est, vetularum hæc verba, imo desipientium dicenda sunt, & puerorum ludibria. Nec enim potest anima à corpore separata apud nos hic errare. Item multis è locis Scripturæ comprobari potest, nō errare hic post mortem hominum animas, nec iustorum, nec peccatorum. Idem Concione 4. De Lazaro; Si nouisset Deus, quod mortui excitati viuentibus essent profuturi, nequaquam omisisset. Ad hæc, si assidue essent excitandi mortui, nobisque, quæ illic geruntur, renuntiaturi, diabolus facile peruersa dogmata inuexisset. Potuisset enim frequenter ostendere simulacra, & per illa, quæcunque vellet, persuadere delusis. Item, innumerabiles sceleratus ille dæmon dolos texuisset, multamque fraudem in vitam hominum induxisset. Eoque Deus occlusit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reuersum narrare, quid illic fiat, ne illa accepta occasione technas suas omnes inuehat. Item, Deus diabolo præclusit viam ad has insidias, nobisque parcens non permisit, vt quisquam vnquam, illinc huc reuersus de iis, quæ ibi sunt, narraret viuentibus hominibus, docens nos, vt Scripturis potius credendum existimemus, quam cæteris omnibus.

Gerson.

Gerson de examine doctrinarum citat Glossam super illud: Apparuit Moses & Helias cum ipso: Suspecta est omnis reuelatio, quam non confirmat Lex & Prophetæ cum Euangelio.

Hæc Scripturæ testimonia, & antiquitatis sententiæ fundamētum purgatorii Pontificii, quod in mortuorum visionibus & reuelationibus consistit, simpliciter prosternunt & euertunt.

De Samuele per Pythonissam excitato.

Quod enim de Samuele per Pythonissam excitato, 1. Reg. 28. scriptum est, non confirmat Deum velle veritatem quæri à mortuis, vel mortuos apparere, & homines docere. Saul enim expresse fatetur: Dominus recessit à me, nec vltra respondet mihi, nec per Prophetas, nec per somnia, ideo ad Diabolum, per mortuorum spectra respondentem, se conuertit. Cumque contra expressam prohibitionem diuinam Saul Pythonissam consulat, quis dixerit, sanctam Samuelis animam impio Sauli contra Dei mandatum obsequi? Et si verus fuisset Samuel, sequeretur, iustorum animas non in manu Domini, sed in potestate diaboli esse, & ne in Abrahæ quidē sinu à magicis artibus tutas esse. Accedit, quod Samuel ante illud tempus, plus minus biennio mortuus fuerat, corpus itaq; ipsius in terrā reuersum fuerat. Nec diabolus ex terra potest corpora resuscitare, quod solius Dei est. Recte igitur Hebræi & Augustinus sentiunt, spectrum

Augustinus.

diabolicum fuisse, Dæmone simulacrum Samuelis effingente. Quod & illa verba ostendunt, cum inquit: Cras mecum eris. Saul enim, qui ex desperatione seipsum interfecit, non collectus est ad populum electorum, nec delatus in sinum Abrahæ, vbi Samuelis anima fuit. Quis igitur personatus ille Samuel à Pythonissa excitatus fuerit, non obscurum est. Quod vero ex circumstantiis futura prædicit, hoc diabolo familiare est, sicut & illud quod prætextu nominis & verbi diuini abutitur. Quod vero Syracides ca. 46. videtur vero Samueli hæc tribuere, nihil probat: liber enim est Apocryphus. Moses quidem & Elias apparuerunt in clarificatione Christi, Lucæ 9. Sed specialis hæc visio fuit, & peculiaris dispensatio Dei, vnde nequaquam regula generalis facienda est. Ideo enim Eliam igneo curru abstulerat, & Mosen Deus ipse sepeliuit, ita vt sepulchrum eius nemo cognouerit, significans, se ipsorum corporibus & spiritibus ad peculiarem aliquando dispensationem vsurum. Nec noui aliquid duo illi extra aut præter scripturam attulerunt, sed locuti sunt de excessu Christi complendo in Ierusalem. Et duos illos ideo Deus ad peculiarem illam dispensationem sumpsit, vt ostenderet, veritatem omnem ex lege, & Prophetis, & ex doctrina Christi petendam esse. Illa igitur visio prorsus nihil patrocinatur Pontificiis spectris, purgatorium citra & contra scripturam extruentibus.

Secundum genus argumentorum, quæ texuntur ex dictis Patrum, & consuetudine orandi pro mortuis.

Secundo, Argumenta quæ pro stabiliendo purgatorio, ex Patrum quibusdā sententiis, & ex consuetudine Ecclesiæ orandi pro mortuis, a Pontificiis formantur, supra in historia purgatorii commemorata sunt, & monstrati fontes explicationum, quarum hæc summa est. I. Patrum opiniones & disputationes sine expressa & manifesta scripturæ Canonicæ auctoritate, non faciunt articulos fidei, sicut in prima parte huius examinis multis ipsorum Patrum sententiis ostensum est, quarum quædam etiam recitantur, distinct. 9. Et ad argumenta de consuetudine respondet Gratianus, distinct. 8. Christus non dixit: Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas. Quælibet igitur consuetudo, quantumuis vetusta & vulgata, veritati omnino est postponenda, cumque Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus. Consuetudinem enim ratio & veritas semper excludunt. Et consuetudo sine veritate vetustas erroris est: Non igitur hominum consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Et quæ præterea aliæ sententiæ distinct. 8. extant. II. Ostendimus supra, quosdam veterum ex Apocryphis fabulis cœpisse ad purgatorium alludere. III. Origenes suum peculiare purgatorium excogitauit, cuius sententias alicubi Ambrosius & Hieronymus transcripserunt, sicut ostendimus. Sed Origenicum illud purgatorium in quinta Synodo publice damnatum est. Et tamen illas sententias Pontificii pro suo purgatorio allegare non verentur. IV. Augustinus cœpit quidem de alio purgatorio disputare, nihil autem vel affirmauit vel asseuerauit, sed, vt opinionem dubiam & incertam, in medio reliquit. V. Veteres longe alio sensu & fine pro mortuis orarunt, quam Pontificii, sicut monstrauimus. VI. Græca Ecclesia commentum de igne purgatorii nunquam recepit. VII. Præcipua fundamenta, quæ Pontificii purgatorio suo præstruunt, à Patribus diserte reiiciuntur. VIII. Quæ Monachi in purgatorio suo ex spectris mortuorum effinxerunt, vetustioribus ignota sunt. Hæc omnia in præcedentibus liquido sunt explicata & demonstrata, vt superuacuum esset, ea hoc loco repetere. Inde vero manifestum est,

Pontificium purgatorium ex vetustioribus Patribus probari nequaquam posse.

DE

DE SCRIPTVRÆ SENTENTIIS, QVÆ A *Pontificiis ad stabiliendum purgatorium detorquentur.*

Pontificii fatentur, purg. ex Scriptura probari non posse. *Perionius.* *Roffensis.* *Petr. à Soto.*

Antea aliquoties diximus, Pontificios opinionem purgatorii ad Scripturam adferre, nō inde referre, sed cogere, hoc videri in Scriptura dictum, quod ante lectionem præsumpserunt credendum, vt Hilarii verbis vtar. Perionius dicit, se solum illum locum, qui extat in Apocrypho libro Machabæorum, depromere posse ex Scripturis diuinis, qui aperte doceat, preces & sacrificia prodesse mortuis. Roffensis diserte ponit hæc verba: Tametsi ex Scripturis non possit probari purgatorium, veritas eius nihilominus Christianis cunctis credenda est. Et postea addit: Quanquam fortassis vnam aliquam Scripturam, quæ proteruientem adigat, vti tem, velit, nolit, confiteatur, in promptu non sit adducere; potest esse nihilominus illic aliqua, tametsi diligentissimos hactenus inquisitores ipsa latuerit. Petrus à Soto inquit, licet in Scriptura sacra nihil perspicue de purg·torio tradatur, tamen multa credenda esse, quæ scripta non sunt, ideo in quibusdam locis Scripturæ purgatorium non quidem demonstrari, sed insinuari. Hæ confessiones aduersariorum ideo diligenter sunt notandæ: Ostendunt enim, ipsos sine Scriptura purgatorium credere. Quod vero multas solent Scripturæ sententias pro purgatorio allegare, illud pro forma tantum, quod aiunt, ab ipsis fieri. Operæ pretium autem est considerare: quam alienæ, peregrinæ, ineptæ, & frigidæ sint probationes: Nam iuxta versiculum:

Causa patrocinio, non bona, peior erit.

Orig. argumentum. *Regula Hieronymi.* *Augustin.*

Origenes igitur & post ipsum Pontificii, vbicunque in Scriptura inueniunt metaphoras plumbi, argenti, ignis, purificationis, lebetum, conflatorii, &c. inde statim per allegoriam purgatorium extruunt, sicut de Origenis sententiis supra quædam annotauimus: sed regula certa & catholica est, quam Hieronymus ita tradit: Ex locis Scripturæ obscuris, dubiis, ænigmaticis & allegoricis, non posse constitui dogmata. In illis enim, quæ in Scripturis aperte posita sunt, inueniuntur illa omnia, quæ continēt fidem moresque viuendi, inquit Augustinus. Idem contra Petiliani literas, cap. 5. inquit: Illa interim seponenda sunt, quæ obscure sunt posita & figurarum velaminibus inuoluta; deligamus aperta & manifesta, quæ si in sacris Scripturis non inuenirentur, nullo modo esset, vnde illustrarentur obscura. Et cap. 16. inquit, proferte aliquid, quod non egeat interprete, nō quod alium sensum probare potest.

Argumentum Monachorum post Origenem. *Aqua & ignis meta-*

Vsitatissimum Monachis post Origenem fuit illud testimonium ex Psal. 66. Transiuimus per aquam & ignem & eduxisti nos in refrigerium. Addunt autem sententiam, Iob. 24. Ad nimium calorem transeunt ab aquis niuium. Hinc fingunt, in purgatorio esse & ignem, & aquam, & animas ex igne feruentissimo proiici in aquam gelidissimam, & econtra. Sunt vero, qui existimant imprudenter fecisse eos, qui igni purgatorii aquam, licet per interstitium, adiunxerunt. Putant enim, interstitium illud ab igne progressu temporis exustum & destructum iam esse, & aquas illas quasi diluuio quodam in purgatorium effusas ignem ibi iam ferme extinxisse. Sed Iob hoc tantum dicit in sua lingua, sicut calor & terra horrida absumit aquas niuales, ita infernum eos, qui peccauerunt. Dauid vero loquitur non de futuris cruciatibus purgatorii, sed de afflictionibus & liberationibus præteritis, pro quibus gratias agit, sicut in contextu Psalmi manifestissimum est. Et hoc ad spem liberationis ex calamitatibus, vel præsentibus, vel futuris in hac vita recte accommodatur. Vsitata enim in tota sacra Scriptura est metaphora aquæ & ignis pro tribulationibus in hac

phoræ significant tribulationes huius vitæ.

vita. Augustinus in eo loco per ignem intelligit infelicitates in hoc mundo, per aquam res prosperas, & nullibi in hac vita verum esse refrigerium, sed tantum in altero seculo.

Eccii argumentum.

Eccius ad purgatorium ineptissime torsit illud Eccles. 4. De carcere catenisque interdum quis egreditur ad regnum, &c. Sed Salomon vices & fluctus rerum, in vanitate huius seculi consideranda, proponit, quod qui rex est, aliquando ex throno deiicitur, & ex seruo & captiuo sępe fit Rex, sicut Iosepho contigit. Egregia vero hæc est purgatorii probatio.

Stapulensis argumentum.

Stapulensis ad stabiliendum purgatorium, torquet locum Zach. 9. In sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Si enim vincti sunt, & in lacu, & tamen emittuntur inde, quod in inferno non fit: Ergo de purgatorio existimat intelligendum esse. Sed Spiritus sanctus, Matth. 21. locum illum explicat de primo aduentu Christi, & de redemptione, quæ fit per sanguinem Christi, de qua Paulus ex Osea concionatur. 1. Corinth. 15. Roman. 3. Ephes. 1. Coloss. 1. Et Hieron. lacum illum interpretatur de inferno, vbi nulla est misericordia, qui cum nobis omnibus præparatus esset, merito sanguinis Christi ex eo redempti sumus. Quidam de limbo patrum locum illum exponere conati fuerunt, sed de purgatorio ex veteribus nemo illũ intellexit. Nec potest cum purgatorio Pontificiorum conuenire, alias enim non propriis satisfactionibus, nec aliorum suffragiis, sed solius Christi sanguine animæ ex purgatorio liberarentur.

Hieronym.

Mart. Eisengreinius vnde purgatorium adstruat.

Mich. 7.

Hieronym.

Recens Martinus quidam Eisengreinius conatus fuit ostentare, se, vltra omnes, purgatorium posse ex veteri Testamento probare. Audiamus igitur, quodnam palmarium nouus ille logodædalus inuenerit. Dicit Mich. 7. extare manifestam purgatorii probationem, in his verbis: Ne læteris, inimica mea, super me, quia cecidi, resurgã cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, &c. Sed Hieronymus dicit, id quod cõtextus ipse ostendit, iuxta literam esse querelam τȣ Hierusalem contra Babylonem, & cæteras Gentes. Per anagogen vero illud (cecidi, resurgam) posse intelligi de conuersione, iuxta dictum, Nolo mortem peccatoris, &c. Reliqua recte intelligi de afflictionibus huius vitæ. Omnis enim correptio ad pręsens non videtur gaudii, vt sensus sit, si me despicis, quia tormenta sustineo, disce ab Ezechiele, pœnas primum sanctiorib. irrogari. Et addit, idem esse, quod Esa. inquit, c. 9. habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Quem locum Matthæus non de purgatorio in altero seculo, sed de cõuersione & illuminatione peccatorum in hac vita exponit, c. 4. Et metaphora de tenebris, vmbra mortis, & luce, vsitatissima est in scriptura, sicut Luc. 1. beneficium redemptionis Christi hac metaphora describitur, illucescere his, qui in tenebris & vmbra mortis sedent. Quod si ita potest purgatorium suum probare Eisengreinius, quiduis ex quouis potest facere. Nihil igitur obstat, quo minus purgatorium suum dicat creatum esse, quando Genes. 1. scribitur: Et tenebræ erant super faciem abyssi, & dixit Dominus, fiat lux.

Aliud argumentum Eisengreinii pro purgatorio.

Psalm. 48.

Augustin.

Aliud eiusdem argumentum ex Psalm. 106.

Idem eodem acumine purgatorium inuenit in Psal. 48. Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Quem locum Augustinus recte, iuxta vsitatam Scripturæ metaphoram, exponit de laboribus, tribulationibus, pressuris & tentationib. in hoc mundo. Acutius vero est, quod conductitius ille Rhetor ex Psal. 106. probat purgatorium: Clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur & de necessitatib. eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Manifestissimum est, esse gratiarum actionem, pro beneficiis & liberationibus populo Israel exhibitis, quæque quotidie in hac vita

morta-

mortalibus à Deo exhibentur. Et tamen impudens illa bestia non veretur purgatoriũ suum inde effingere. Quod si illo loco fundati essent nerui purgatorii Pontificii, simpliciter incisi essent. Dicit enim, Nec fuit qui adiuuaret, & peccata mortalia purgatorio post hanc vitam eluerentur. Dicit enim: Exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium altissimi irritauerunt. Ingolstadienses addunt hæc argumenta pro purgatorio, Matth. 3. Christus baptizabit Spiritu sancto & igni, Actor. 2. Quem Deus suscitauit solutum doloribus inferni, 1. Reg. 1. Deus deducit ad inferos & reducit, Iob. 14. In inferno protegas me, 1. Cor. 15. Baptizantur pro mortuis. Afflictiones enim significantur vocabulo Baptismi, Luc. 12. Item qui in Scriptura a mortuis excitati leguntur, non sunt reuocati nec ex Paradiso, nec ex inferno. Ergo fuerunt in purgatorio. Num vero existimas, hominibus istis aliquid, non dico conscientiæ, sed frontis esse qui nec alia, nec certiora causæ suæ habent, & tamen proferre audent documenta?

Argumentum ex Malach. 3.

Quidam de purgatorio interpretantur locum Malac. 3. Erit quasi ignis conflans, & sedebit conflans, colans, emundans, purgans, &c. Quæ sententia loquitur de beneficio Christi vocantis, illuminantis, conuertentis, purgantis & emundantis Ecclesiam suam per verbum & crucem in hac vita. De primo enim eius aduentu loquitur: Erunt offerentes Domino sacrificia iustitiæ, sicut Hieronymus & Theodoretus etiam exponunt.

Alia argumenta. Iob. 19. Esai. 54. Leuit. 12.

Alii vt multitudine allegatorum causam purgatorii, si non probent, at saltem obruant, adducunt hæc dicta, vt quod Iob. cap. 19. de ærumnis in hac vita dicit: Miseremini mei vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Et Esa. 54. In momento indignationis abscondi faciem meam à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Quod de cruce Ecclesiæ in hac vita dicitur. Leuit. 12. quod de puerpera statuitur, hoc Pontificii ad purgatorium suum detorquent: Non ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suæ.

2. Mac. 12.

Ex nuda hac recitatione sententiarũ, quas ex veteri Testamento Pontificii pro purgatorio suo adducunt, manifestum est, quale dogma sit. Nihil enim aliud inductione talium argumentorum efficiunt, quam quod rem per se incertam argumentando prorsus dubiam faciunt, vt Lector vere dicere possit, incertior iam sum multo, quam dudum. Imo dicat potius, si non alia habetis fundamenta & documenta purgatorii vestri, prorsus illud non credo. Atque ideo prudentius faciunt illi, qui absque probationibus & testimoniis Scripturæ, postulant simpliciter credi purgatorium fide implicita. Vnus vero locus ex veteri Testamento speciem aliquam habet, 2. Mac. 12. Sed liber iste non est Canonicus. Et de loco illo prolixam & solidam ostendimus explicationem in historia Purgatorii.

Argumenta & cōfirmationes noui Testamenti pro purgatorio Pontificio.

Porro cum nouum Testamentum lux sit veteris, audiamus qualia, quã certa, quam firma, & perspicua, pro purgatorio suo, ex nouo Testamento testimonia proferant Pontificii. Peculiari enim iudicio Dei fieri non dubito: quod Pontificia Synagoga pro purgatorio suo, ex Scriptura corradit qualiacunque dicta, modo multa sint, & ea, quomodocunq; in purgatorium suum pertrahere possint. Nam eo ipso suo se indicio prodant, quod dogma purgatorii commentitium & falsum sit, cum patroni eius etiam, qui doctissimi videri volunt, ex Scriptura nulla, nisi obscura, allegorica, incerta, aliena, frigida, & inepta testimonia proferre possint. Veritas enim, certitudo & firmitas dogmatum, ex qualitate testimoniorum Scripturæ, quibus probantur, æstimanda est.

Primarium argumētum ex epistola ad Philip. 2.

Producunt igitur in primis locum Phil. cap. 2. In nomine Iesu omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium & infernorum seu subterraneorum. Iam damnati apud inferos non exhibent Christo cultum adorationis seu pietatis, quia potius ipsum extreme oderunt & blasphemant.

Ergo

Ergo præter beatos in cœlo seu Paradiso, & præter damnatos in inferno, necesse erit, sub terra esse tertium quendam locum, vbi animæ quædam laudent & colant Christum, hoc est, in purgatorio. Respondeo. Expendamus, an locus ille Pauli certo, perspicue & firmiter, reddat & confirmet Pontificiorum dogma de purgatorio. Ante Bedam & Aquinatem certe non fuerunt certi, an purgatorium esset sub terra, supra terram, aut in aere. Nam Gregorius animas purgat in thermis, in glacie, in vmbra arborum. Alcuinus collocat purgatorium in aere, inter cœlum & terram. Apud Bedam postea spectrum quoddam retulit, purgatoriũ sub terra esse, & confine inferno. Quomodo ergo ex subterraneis Pauli, probari poterit, vel Gregorii vel Alcuini purgatorium, quod non sub terra, sed supra terram fuit? Et geniculationem Paulus in illo loco intelligit, non tantum cultum pietatis: Sed in genere subiectionem omnium, sub summa illa potestate, quæ Christo super omnia data est. Exponit enim gloriam, in quam Christus post humiliationem exaltatus est, vt sit Dominus & iudex vniuersorum, Rom. 14. Non autem piorum seu electorum tantum Dominus & iudex est, sed omnia quæcunq; sunt, siue in cœlo, siue in terra, siue sub terra, Christo vt Domino subiecta sunt, Psal. 8. Cuius maiestatem seu gloriam agnoscere & vereri coguntur ipsi etiam damnati in inferno, imo Diaboli ipsi. Luc. 8. Omnes enim iudicabit & pios & impios, & ipsos etiam Diabolos. Atque hoc modo geniculationem de subiectione & iudicio explicat Paulus, Rom. 14. Et quia Esa. cap. 45. dicit, omne genu ipsi flectendum, si geniculatio simpliciter tantum de cultu pietatis intelligenda esset, sequeretur, illud ipsos Diabolos & damnatos etiam aliquãdo facturos. Manifestissima vero refutatio est, quod Paulus Rom. 14. illam genu flexionem diserte exponit de extremo iudicio, tunc enim manifeste ostendetur, omnia Christo esse subiecta. Falso ergo ad purgatorium detorquetur. Sed excipiunt, Apoc. 5. scriptum esse: Omnem creaturam, quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt, audiui dicentes, Agno honor, benedictio & gloria & imperium. Responsio autem manifesta est, quod pro more Scripturæ per Prosopopœiam omnes creaturas, etiam irrationales, faciat suo modo Deum celebrare; sicut montes, colles, ligna, Dracones, bestiæ, volucres, ignis, grando, Sol, Luna & stellæ dicuntur Deum laudare, Psalm. 145. Et quomodo hoc intelligendum sit, exponit, cum inquit: Quia ipse mandauit, & creata sunt. Præceptum posuit, quod non prætereunt, sed faciũt verbum eius. Celebratio igitur Dei est, quod creaturæ etiam inanimatæ & irrationales manent in sua statione. Atque ita intelligendum esse locum in Apocalypsi, inde manifestum est, quod annumerat etiam creaturas in mari. Et si maxime vterque locus de rationali cultu pietatis & celebrationis intelligeretur, quomodo, quæso, inde consequeretur: Sub terra sunt, qui colũt & celebrant Deum: Ergo necesse est ipsos ignibus excruciari, flammis torqueri & per satisfactiones viuorum inde redimi? Cultus certe & celebratio Dei, nõ definitur flammarum torturis, & alienis, præter Christi redemptionem, satisfactionibus pro peccatis. Si itaq; dogma purgatorii Pontificii non est certius, quam ex illis locis probatur, necesse est, fictitium atque adeo nullum esse.

Responsio.
Beda.
Aquinas.
Gregorius.
Alcuinus.
Beda.
Geniculatio Pauli est omnium subiectio, data Christo.
Absurditas.
Obiectio ex Apoc. 5.
Responsio.

II. Ex loco Apocal. 21. ita extruunt purgatorium: In cœlestem ciuitatem non intrabit aliquid coinquinatum, Sed multæ animæ ex hoc seculo migrant, non vsq; adeo puræ, vt in cœlum recipi mereantur, neque adeo immundæ, vt in gehennam sint conticiendæ: Ergo necesse est, locum medium esse, vbi ignibus purgẽtur, vt possint aliquando intrare Paradisum. Hæc argumentatio simpliciter procedit ex ignorantia iustitiæ Euangelii, & ex iudicio rationis de iustificatione, quã constituunt in propria seu in-

Secundum argumẽtum Apoc. 21.
Solutio.

hærente

hærente in nobis iustitia, puritate & perfectione. Sed scriptura clamat, inter omnes sanctos neminem in hac vita posse dicere: Prouerb. 20 Purum est cor meum, & mundus sum à peccato. Et communis omnium Sanctorum in hac vita querela est. Esaiæ 64. Facti sumus, velut immundi, omnes nos, &, quasi pannus menstruata, vniuersæ iustitiæ nostræ. Ideo Deus dedit nobis Pontificem impollutum, Ebræ 7. sanctum sanctorum, Dan. 9. qui per semetipsum fecit purgationem peccatorum nostrorum, Ebræ 1. Sanguis enim Christi purgat conscientiam ab operibus mortuis, Ebræ. 9. & emundat à peccatis 1. Ioan. 1. qui dedit semetipsum, vt mundaret sibi populum peculiarem, Tit 2. Et Ecclesiā emundat lauacro aquæ in verbo, Ephes 5. Mundi estis propter verbum meum, Ioan 15 Fide purificans corda eorum, Act. 15. Ita credentes habent munditiem corā Deo, qua Paradisum ingredi possunt, sed illa non consistit in propria inhærente munditie. Illa quidē in hac vita per Spiritū sanctū inchoatur, 1. Cor. 5. 2 Cor. 7. 2. Tim. 2. Sed nō est sine macula & perfecta: Nam si dixerimus, nos peccatū non habere, veritas in nobis non est, sed si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt emūdet nos ab omni peccato. Quomodo vero? Remittens nobis peccata: Quia sanguis Christi emundat nos ab omni peccato, 1. Io. 1. Hinc sancti in altero seculo nitent, quia stolas suas lauerunt in sanguine agni, Apo. 7. & 22. Vere igitur nihil immundi intrat in cœlestem illam ciuitatem, sed credentes licet cū Esaia fateantur se immundos, tamen in Christo habent perfectissimam munditiem. Pontificii vero eos, qui emundationem illam Christi fide habent, flammis torrētibus subiiciunt, quasi non vere recte, aut satis in Christo purgatos. Et aliā tanquā præstantiorem purgationem, per proprias scilicet satisfactiones, vel per aliorum suffragia, comminiscuntur. quod in perfectissimam Christi purgationem contumeliosum est, & homines seducit, ac Paradiso excludit. Qui enim dicunt, mundi sumus, hoc est, peccatum non habemus, seducunt seipsos, & veritas nō est in eis, Prouerb. 20. 1. Ioan. 1. & locus Apoc 21 dicit, Eos, qui mendacium faciunt, non intrare ad cœlestē ciuitatem. Ex dicto igitur illo Ioannis, nihil minus quam Pontificiorum purgatorium probatur. Idem enim Ioannes, cū in Apocalypsi sua videret, & gloriam beatorum, & pœnas damnatorū, de tertio loco seu statu purgatorii nihil vel vidit, vel audiuit, vel somniauit. Et Phrasis ipsa Apoc. 21. ostendit, quod non de venialibus peccatis, quæ Pontificii igne purgari fingunt, loquatur. Inquit. n. πᾶν κοινοῦν quicquid coinquinat, nō intrabit in eam: Quæ vero sint, quæ hominem coinquinēt, Christus explicat Mat. 15. Et Io ipse addit explicationem: Quod abominationē facit & mendaciū. Loquitur ergo de peccatis, quæ a regno Dei excludūt. Quæ vero Scriptura tradit, per tormēta ignis purgādos esse eos, q cupiūt ingredi Paradisum.

III. Ex tormentis diuitis Epulonis Lucæ 16. quidam contendunt probare purgatorii pœnas: sed singulis partibus dogmatis Pontificii de purgatorio, historia illa repugnat. Ex legatione enim, quam cupit ad fratres mitti, colligitur ipsum absque pœnitentia decessisse. Et Abraham dicit, Chaos ita confirmatum esse, vt ex loco illo tormentorum, nemo possit trāsire ad locum solatii Omne etiam refrigerium loco illi denegat. Quod si Epuloni isti nota fuissent Pontificiorum spectra, & suffragia, petiisset ipse mitti ad fratres, vt missas, vigilias, anniuersaria memorias, balnea, peregrinationes, indulgentias, & quæ prætera ad suffragiorum mundinationem pertinent, sibi procurarent, multam enim substantiam reliquerat. Adeo igitur ex illa historia Pontificiorum purgatorium non probatur, vt ad refutationem eius vel sola sufficeret. *Tertium. Luc.16.*

IV. Nec verentur quidam etiam Ioanni Baptistæ affingere purgatorium, in illis verbis, Matth. 3. In cuius manu ventilabrū est, & permundabit *Quartum. Matth. 3.*

bit aream suam, congregabitque triticum in horreum suum, paleas autē comburet igni inextinguibili. Fingunt.n.ventilabrum significare mortem, aream Purgatorium, horreum Paradisum. Sed Baptista concionatur de pœnitentia, & de purgatione peccatorum quæ fit in hac vita, sicut & veteres aream interpretantur de Ecclesia in hac vita, in qua simul mixta sunt & triticum & paleæ.

Quintum. Marc.13. V. Faceta prorsus probatio purgatorii est quam confingunt ex capite 13. Marci, Homo peregre profectus, significat animam, quæ per mortem ex hoc mundo migrat, ille seruis reliquit suam potestatem, hoc est, testamentariis suis mandauit, vt ex relictis bonis rediment suffragia, quibus ex purgatorio liberetur. Ianitori vero præcepit, vt vigilet, hoc est, pastori suo legauit partem bonorum, vt vigilanter pro ipso sacrificet. Et post tam prægnātem probationem, quis amplius dubitauit de purgatorio nisi totus mundus? *Psalm.8.* Nam & ex Psalmo 8. egregiam & vere magistralem habent purgatorii probationem. Omnia subiecisti sub pedib. eius, volucres cœli, hoc est, Angelos & Sanctos in cœlo, pecora campi, hoc est, pios in hac vita; pisces maris, hoc est, animas in purgatorio. Ex huiusmodi certe non argumentis, sed nugis, æstimari potest, quale dogma sit purgatorium Pontificiorum.

Sextum. Matth.5. VI. Matth.5. Coniicieris in carcerem, Amen dico tibi, non exibis inde donec persolueris extremum quadrantem. Hic dicunt, purgatorium aperte probari, quia fit mentio carceris, vnde vincti possunt aliquando exire, quod de inferno non potest intelligi: Inde enim nulla redemptio est. Et persolutionem debiti vsque ad extremum quadrantem posse fieri *Donec.* in altero seculo, ex particula (donec) putant probari. Videndum autem nobis est, an certo, euidenter & firmiter ex hoc dicto Christi, Pontificiorū purgatorium probetur. Si enim Christus purgatorium docuit, necessario *Solutio.* illud credere tenemur, ad huius enim vocem cœlitus alligati sumus: Hūc *Origenes.* audite. Primus autem Origenes fuit, qui locum illum de purgatorio exposuit. Nam Homil.35. in Lucam, illud (Mitteris in carcerem) ita explicat: Exigeris debitum per labores & opera, siue per pœnas & supplicia, & non *Ambrosius.* inde exibis nisi reddideris. Ex Origene Ambrosius interpretationem suam sicut plerumque solet, Lucæ 12, mutuatus est. Et magnus quidem vir fuit Ambrosius; sed considera, quæso, quam pueriliter ineptiat, extructurus ex illo loco purgatorium. Hæc enim sunt ipsius verba: Quia olim quadrans in Balneis solebat dari, cuius oblatione quisq; accipiebat facultatem illic lauandi: Ideo dicit, in purgatorio solutione quadrantis elui peccata, si tam diu noxius exerceatur pœnis, vt cōmissi supplicia erroris expendat. Sed quia Origenicum purgatorium merito reiectum fuit, suspecta igitur est Ambrosii interpretatio, quam Origenicam esse inde constat. Quod enim reus traditur iudici, & à iudice exactori, à quo in carcerem coniicitur, hoc Ambrosius aliquoties repetit fieri in extremo iudicio. Purgatorium igitur suum Ambrosius cum Origene ponit post extremum iu*Solutio ex contextu orationis petita.* dicium. Atque ita ne Ambrosii quidem interpretatio patrocinatur Pontificiorum purgatorio. Contextus autem illius loci ad literam, manifeste loquitur de studio concordiæ, vt is, qui fratrem offendit, petat veniam, & qui læsus est non sit nimium durus ad reconciliationem. Ac à studio litigandi in foro deterret, à periculis, incommodis & damnis, quæ sequi so*Chrysostomus. Hieronymus.* lent. Et hanc esse simplicem & genuinam huius loci sententiā, Chrysostomus expresse affirmat, quam sententiam etiam Hieronymus probat. Atque hoc diligenter notetur, simplicem propriam, genuinam & literalem (vt dicitur) sententiam huius loci, prorsus nihil de purgatorio loqui. Quod vero per allegoriam eo detorquetur, notum est, dogmata ex locis Scripturæ propriis non autem ex allegoricis detorsionibus, extruenda &

probanda esse. Sequitur itaque, locum Matthæi.5. non posse fundamentum, documentum aut firmamentum purgatorii esse. Et de allegoria illius loci inter interpretes non conuenit. Ambrosius.n.per aduersarium allegorice intelligit Diabolum, sed hoc & Hieronymus & Chrysostomus diserte reprobant. Hilarius & Hieronymus illorum etiā allegoriam reiiciunt, qui locum illum interpretantur de concordia vel carnis & animæ, vel animæ & spiritus. Chrysostomus in opere imperfecto dicit: Per carcerem intelligi posse angustias & tribulationes huius mūdi. Augustinus per carcerem intelligit infernum seu gehennam. Qua vero [illegible] ex allegoria tam incerta dogma purgatorii, quod alias nulla manifesta in Scriptura testimonia habet, constitui aut confirmari poterit? Nec particula (donec) euincit, eos qui sine condonatione fraterna hinc excedunt, vel exituros aliquando ex carcere, vel in altero seculo persoluere posse debitum. Est enim peccatum mortale, excludens à regno Dei in ipsam gehennam. Notum etiam est, particulam donec non semper significare terminum, sed sæpius continuationem & perpetuitatem: vt, non cognouit eam donec peperit, Matth.1 Et Beda ex Augustino dicit, donec Matt. 5 ponit pro infinito, sicut alibi: Donec ponam inimicos. Et Lucæ duodecimo hanc Augustini interpretationem adducit. Quia semper soluere pœnas patiendo, sed nunquam persoluere veniam cōsequendo poteris, neque enim ibi veniæ locus erit: Nunquam exibis inde, vbi perpetuas peccatorum pœnas lues. Et quidem de octo quæstionibus Dulcitii, vbi ex professo quæstionem purgatorii tractat, nō audet ex isto loco purgatorium stabilire, sed dicit: Locum illum (Nō exibis inde, donec, &c.) intelligendum esse sicut illud: Non cognouit, eam donec peperit. Theophylactus etiam, Lucæ duodecimo, tractans allegoriam huius loci, inquit: Punit nos, donec mensuram pœnæ impleamus. Nunquam autem impletur mensura pœnæ, semper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus, donec extremum minutum reddamus, & nunquam reddituri sumus manifestum est, quod æternum futurum sit supplicium. Ita etiam Hieronymus in Threnis Ieremiæ exponit sententiam illā Christi de pœnis æterni ignis. Et quid opus est, Patrum interpretationes solicite conquirere, cum habeamus ipsius Christi interpretationē? Quod enim Matt. sexto dicit: Si non remiseritis hominibus, nec pater vester remittet vobis peccata vestra: Illud Matthæi 18. in parabola ita dicit: Tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum. Atqui paulo ante dixerat: Seruum illum non potuisse dimitti, nisi gratuita condonatione debitum remitteretur, quæ remissio illi in carcere negata est. Manifestum igitur est, ex illo loco Matthæi purgatorium non posse probari, sed sententiam eius Pontificiorum purgatorio prorsus repugnare. Literalis enim sensus loquitur de iudiciis forensib. in hac vita. Allegoria vero iuxta Christi, & veterum ēt, interpretationem ad fraternā reconciliationē, dum in hac vita sumus, hortatur, similitudine petita à ciuilib. iudiciis, ostēdēs, sine spe salutis in æternum damnandos illos, qui vel reconciliationē petere nolunt, vel offensam remittere negāt, sed in inimicitiis moriuntur.

Allegoria loci, Matth.5. *Ambrosius.* *Aduersarius quis.* *Hilarius. & Hieron.* *Chrysost.* *Carcer.* *Augustinus.* *De particula Donec.* *Beda.* *Augustin.* *Theophylactus.* *Hieronymus.* *Solutio ex Christi interpretatione.* *Literalis sensus loci Matthæi 5.* *Allegoria eius loci.*

VII. Multos mouit locus Matth.12. vbi Christus de peccato in Spiritum sanctum inquit: Non remittetur, nec in præsenti seculo, nec in futuro. Augustinus enim de Ciuitat. libro 21. capit. 24. ita ex hoc loco argumētatur: Neque.n. veraciter de quibusdam diceretur, quod nō eis remittatur neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quib. etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro. Gregorius etiam cū loco Pauli, 1. Cor 3. non multum fidat: dicit enim de tribulationibus huius vitæ intelligi posse: ex illa Matt. sententia sola conatur purgatorium probare. Ita enim inquit 4. Dialog. cap. 39. de quibusdam leuib culpis, esse ante iudicium purgatorius

Septimum. Matth. 12. *August.* *Gregorius.*

rius ignis, credendus est pro eo, quod veritas dicit: Si quis in Spiritū sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo dimittetur, neque in futuro, in qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futuro relaxari, quod enim de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Et Bernhardus super Cantica, Serm. 67. contra eos, qui suo tempore purgatorium negabāt, hoc solum scripturæ testimoniū profert. Quærant, inquit, ab eo, qui dixit, quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio, purgatione peccati?

Bernhardus.

Responsio ad locum Matt. 12.

Sed cogitetur, quis sit status controuersiæ de purgatorio. An scilicet animæ fidelium à corporibus solutæ, igne corporali torreantur, vt acerbissimis suppliciis pro peccatis non remissis satisfaciant, aut viuo ū suffragiis ex igne illo liberentur. Num vero ex dicto illo Matt. etiam si iuxta Augustini interpretationē accipiatur, illud probari poterit? Certe remissio peccatorum non definitur tormentis flammarum, & suppliciorum satisfactionibus. Neque enim sensus est, quando Scriptura dicit: Christum meruisse nobis remissionem peccatorum, quod promeruit nobis tormenta flammarū, & acerbissima supplicia, quib. nobis ipsis pro peccatis satisfaciendum sit, sed ex Misericordia Dei propter satisfactionem Christi, Scriptura tradit peccata remitti, hoc est, gratuito condonari & tegi, ne imputentur & exquirantur. Etiamsi igitur August. concederetur, quædam peccata in altero seculo remitti, purgatoriū tamen Pontificiorum inde probari & stabiliri prorsus non posset. Cum remissione enim peccatorū (sicut Scriptura de ea loquitur) ex diametro prorsus pugnant ea quæ Pontificii de pœnis purgatorii tradunt. Et hoc Lector diligenter consideret, quod ex illo dicto, quo præcipue nituntur, purgatorium nullo prorsus modo probetur. Vt autem de vero sensu huius dicti aliquid dicamus, magna & ardua quæstio est, vbi fiat remissio peccati, in hoc ne, an vero etiam in futuro seculo? Origenem enim certum est ex hoc fundamento, quod statuebat, tempus pœnitentiæ, reconciliationis & remissionis, etiam in altero seculo esse, finem pœnarum etiam damnatis, imo ipsis quoque Diabolis promisisse. Extant autem in Scriptura multa clarissima dicta, quæ paulo ante recitata sunt, quod in hac tantum vita sit tempus fructuosæ pœnitentiæ, reconciliationis & remissionis. Hoc enim in cœlo solutum erit, quicquid in terra solutum fuerit. Quicquid vero in terra ligatum fuerit, erit etiam in cœlo ligatum nec medium fingi debet inter peccatum ligatum, & inter peccatum quod solutum non est. Contra illa clarissima Scripturæ dicta, alicui, qui sine remissione peccatorum moritur, promittere remissionem in altero seculo, nemo sine expresso verbi Dei testimonio, vel debet, vel potest. Nullibi autem Scriptura manifeste & expresse hoc dicit, sed per modum consequentiæ ex dicto illo Matthæi, opinio ea texitur. Nec vero res tanta contra clarissima Scripturæ dicta, nudis aut solis consequentiis, sine aperto verbi Dei testimonio, committenda est. Nam & Augustinus contra eos disputat, qui ex illo loco consequens esse contendebant, excepta vna illa sola specie peccati in Spiritum sanctum, reliqua peccata omnia in altero seculo remitti posse. Et certe si solis consequentiis credendum esset, Augustinus non posset elabi. Nam reliqua peccata omnia vni illi speciei in dicto Christi opponuntur, Marci 3. Sed Augustinus videns, consequentiam illam repugnare aliis manifestis Scripturæ dictis, recte eam reiicit & refutat. Et ipse constituere non audet, quod aut quale peccatum illud si, quod in altero seculo remitti dicendum sit, cum nullam habeat manifestum Scripturæ testimonium.

De vera sententia huius dicti Matth. 12.

Origenis lapsus ex huius loci abusu.

In hac vita locus est pœnitentiæ & remissionis peccatorum.

Augustinus locum hunc in medio relinquit.

Rectius igitur, tutius & certius est iuxta clarissima Scripturæ dicta hor-

[...] homines, vt in hac vita quærant & accipiant remissionem peccatorum, proposita dulcissima illa promissione: Qui credit in filium, nō venit in iudicium, sed a morte transit in vitam: Non autem lactare aut potius seducere homines, dubia, vana & falsa spe acquirendæ remissionis peccatorum post hanc vitam. Qui enim sine fide & sine remissione peccatorum hinc discedunt, illos Scriptura pronuntiat condemnatos esse, & iram Dei manere super ipsos. Et ante Augustinum, talis interpretatio dicti Christi non fuit in Ecclesia, vel nota vel vsitata. Nam nec Hilarius nec Hieronymus, nec Chrysostomus, nec Theophylactus, dictum illud ita exposuerūt: Athanasius etiam, qui peculiarem tractatum de dicto illo conscripsit, nihil tale vel dicit, vel inde extruit.

Veteribus ignota fuit huius dicti interpretatio, quam ei posteriores affinxerunt.

Athanasius

Et quid opus est de interpretatione & sensu illius phraseos, apud Matthæum, multis disputare, cum habeamus interpretem certissimum, & omni exceptione maiorem. Marcus enim, qui est quasi interpres Matthæi, phrasin illam (Neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur) non ita interpretatur, quasi quorundam peccatorum remissio post hanc vitam impetrari possit: Sed partitionem illam de præsenti & de futuro seculo simpliciter ita interpretatur, quod blasphemia in Spiritum sanctum non habeat remissionem in æternum, sed rea sit ęterni iudicij, Mar.3. Partitione vero illa Matt. ideo vtitur, vt ostendat tam horribile esse peccatum in spiritum sanctum, vt iudicium iræ diuinæ, & in hac vita exagitationibus conscientiæ, illi qui peccati huius rei sunt, sentiant, & fore, vt in altero seculo grauius eo premantur & exagitentur, quando in resurrectione mortuorum iudicium de peccatis palam feretur. Et hoc est, non remitti nec in hoc seculo, nec in futuro, id est, reatum iudicij diuini, & in hoc seculo & futuro sustinere, Marci 3. Beatitudo enim hominis est, cui remissa sunt peccata, Rom.4. & iustificati fide, pacem habent, cum Deo, Romanos 5.

Vera huius dicti interpretatio e Marco.

Cur tali loquendi forma Matth. vsus sit.

Ita Chrysost. hanc partitionem Matth. explicat: Vniuersorum (inquit) hominum alij & hic & ibi supplicia dabunt, vt Sodomitę: Alij in præsenti solummodo vita, vt fornicator Corinthiacus: Alij in futura tantum vita, vt diues ille Epulo: Alij nec in præsenti, nec in futura, vt Prophetæ & Apostoli. Sensum igitur dicit esse, cum peccatum illud vobis non sit veniale, pœnas tam in præsenti vita, quam in futura luetis ingentes. Ita Chrysostomus. Præterea tempus futuri seculi, de tempore post resurrectionem mortuorum in Scriptura accipitur. Aduentus enim Christi ad iudicium, faciet finem huic seculo. Matt.13. & 24. Et quando qui bona egerunt, ibunt post resurrectionem in vitam æternam, Ioan. 6. Illud tempus vocatur futurum seculum, Marc.10. Et Luc.20. Tempus resurrectionis expresse vocatur tempus futuri seculi. Quando igitur Matthæus nominat futurum seculum, intelligit extremum iudiciū post resurrectionem mortuorum. Male ergo de intermedio tempore inter mortem & resurrectionem exponitur. Sed Matthæus sua partitione coniungit iudiciū Dei aduersus peccatum, quod in hoc seculo ex verbo Dei pronuntiatur, quodq; in futuro seculo ipse iudex Christus pronuntiaturus est. Quia enim impii non curant, quando peccatum ipsorum in hoc seculo ex verbo arguitur, ligatur & condemnatur, & multos habent prætextus, quos etiam in die iudicij proferent, Matth.7. Dicit igitur Christus: Sicut peccatum in Spiritum sanctum, in hoc seculo non remittitur, sed ligatur: ita in futuro etiam seculo, in die iudicij, illi, qui Spiritum blasphemarunt, non pronuntiabuntur iusti, sed ligati & condemnati, hoc enim est peccatum non remitti, nec in hoc nec in futuro seculo. Porro ipsi etiam Scholastici sentiunt, nullam culpam post hanc vitam remitti, sed eius remissionem in hac tantummodo vita fieri. Cumq; Pontificii de satisfactione pœnæ in purgatorio agant,

Tempus futuri seculi significat iudicium extremum.

Scholasticorū sententia de hac quæstione.

ſententia vero Matth. de remiſſione peccati ſeu culpæ loquatur. manifeſtum eſt, alienum prorſus & peregrinum eſſe, locum illum ad purgatorium velle detorquere. Et cum alias doceant, venialia peccata tam leuiter dimitti, aſperſione ſcilicet aquæ benedictæ, benedictione Epiſcopali, tunſione pectoris, recitatione orationis Dominicæ, &c. cur in purgatorio illa tam inclementer & acerbe torquerent etiam in illis, quibus in agone, aquam ſuam execratam largiter cum multis indulgentijs aſpergunt, niſi eſſet de pane lucrando.

Octauum. 1. Cor. 3.

VIII. Inter præcipua purgatorij documenta Pontificij cenſent locum Pauli, 1. Cor 3. Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus manifeſtum fiet. Dies enim declarabit, quia in igne reuelatur, & cuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Et quia in hac ſententia Pauli mentio fit ignis non damnantis, ſed per quem ſalui fiunt illi, quorum opera exuruntur: Exiſtimant igitur, ignem purgatorium inde ſatis manifeſte, certo & firmiter probari. Sed videamus, an res ita ſe habeat. Omnino enim probationes & cõfirmationes dogmatum, oportet non dubias, obſcuras & incertas, ſed manifeſtas, certas & firmas eſſe. Extra controuerſiam autem eſt, quod negari a nemine poteſt, totam illam Pauli orationem, & ſingula eius vocabula eſſe tropica ſeu metaphorica, vt ſunt fundamentum, architectus, ſuperædificare aurum, argentum, gemmæ, ligna, fœnum, ſtipulæ, opus ſeu ædificium. Et in oratione, quæ tota eſt metaphorica, vocabulum ignis materialiter accipere, nihil aliud eſſet, quam humano capiti ceruicem pictor equinam iungere ſi tentet. Quale enim ſunt aurum, argentum, gemmæ, fœnum, lign. ſtipulæ, talem oportet eſſe ignem. Et metaphora vocabuli ignis multo frequentior & vſitatior in Scriptura eſt, quam auri, argenti, ligni, gemmarum, &c. Imo Paulus ipſe, quaſi præuidens deprauationem iſtam ſuæ ſententiæ, cum reliquis vocabulis non addat, quando ad vocabulum ignis venit, adijcit talem circumſcriptionem, quæ quaſi intento digito, metaphoram in vocabulo ignis monſtret. Dicit enim. Ipſe ſaluus erit, ſed ſic tamen quaſi per ignem. Hoc manifeſtiſſimum eſt, quod etiam a pueris intelligi poteſt. Ignis igitur Pontificij purgatorij, ex illo loco Pauli, probari nequaquam poteſt.

Solutio argumenti.

Ignis metaphora.

Secundo, Ipſe etiam Auguſtinus, Academicus ſeu Scepticus purgatorij diſputator, aduertit verba Pauli ita poſita eſſe, vt neceſſe ſit, talem ignem intelligi, per quem vtrique tranſeant, & qui aurum, & qui lignum ſuperædificant. Hinc Origenes omnes etiam Sanctiſſimos, poſtquam ex hac vita diſceſſiſſent, in ignem purgatorij cruciandos coniecit. Quæ opinio merito damnata eſt. Alij cum nodum illum aliter ſoluere non poſſent, ignem purgatorii in aere collocarunt, per quem omnibus ſanctis, quãdo ad cœlum euolant, tranſeundum ſit. Et eos qui aurum ſuperædificauerunt, Alcuinus dicit, magna facilitate ignem illum peruolare: Reliquos cum ligno, fœno, & ſtipula diutius in illo hærere: ſed Pontificii hoc non concedunt. Fingunt enim multos hinc excedere, adeo vel mundos vel perfectos, vel plenariis Pontificiis indulgẽtiis ita munitos, vt à flammis purgatorii prorſus immunes, è veſtigio in cœlum euolent. Ignem igitur ſui purgatorii Pontificii ex illo loco Pauli probare non poſſunt: Quia ignis de quo Paulus loquitur, communis eſt omnibus fidelibus, tam qui aurum, quam qui ſtipulam ſuperædificant. Pontificiorũ vero ignis tantum illos purgat, qui ligna, fœnum & ſtipulas ſuperædificarunt. Et Pauli ignis probat opera ædificantium. Pontificiorum vero ignis punit, torquet, cruciat

Auguſtinus

Origenis ſomnium de ſuo purgatorio.

Alcuinus.

...ificat animas fidelium. Non idem itaque ignis est Paulinus & ...
Tertio cum loca illa Scripturæ, in quib. articuli fidei, suam quasi propriam sedem habent, necesse sit, aperta, plana & manifesta esse: Augustinus ... fatetur, locum illum Pauli obscurum & difficilem esse. Et potest ... inter illa, de quibus Petrus dicit: In Epistolis Pauli quædam esse difficilis intellectu, quæ indocti & instabiles deprauent, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem, id quod diuersæ huius loci explicationes à veteribus traditæ ostendunt. Chrysostomus enim interpretatur de igne gehennæ, & de pœnis æternis. Et quod Paulus dicit: Ipse saluabitur per ignem, hoc Chrysostomus ita exponit: Non in nihilum redigetur flammis inferni, sed quo ad substantiam in æternum perdurabit, & ... pœnis seruabitur. Quæ explicatio, licet Pauli sententiæ non conueniat, ... Theophylact. tamen, & in Græcorum scholiis repetitur. Theodoret. & Oecumenius intelligunt locum illum Pauli de aduentu Domini, de igne quo mundus conflagrabit, & de die extremi iudicij. Et interpretatione, sumunt ex alio loco Pauli, 2. Thess. 1. Quia in die iudicij Iesus reuelabitur ... flammis ignis, daturus vindictam iis, qui non nouerunt Deũ, & non obedierunt Euangelio, 2. Thessal. 1. Theodoretus dicit: Auditores esse opus doctorum, quod si auditorum vita præceptorum doctrinæ in die iudicij non responderit, comburentur illi in aduentu Domini, doctor vero saluabitur, examinatus per ignem illum, qui in die iudicij præcedet faciẽ iudicis, si vita doctrinæ responderit. Ignis enim ille tunc in die iudicij, ... non comburet, inquit, sed reddet splendidiores. Alcuinus etiam de Trinitate libro 3. cap. 21. dicit, eos, qui ligna, fœnum, stipulas superædificauerunt, ardore illius ignis, quo Christus in extremo iudicio veniet, purgandos, & completo illo extremo iudicij die, statuendos ad dextram. Illi vero, qui aurum, argentum, & gemmas superædificarunt, ignem illum ... fore, sicut tribus pueris in caminis Babylonicæ fornacis fuerat. Et Glossa ordinaria, 1. Cor. 3. duos ignes futuros legimus, vnum æternum, quo punientur reprobi: alterum, quo exuretur facies huius mundi, qui emundabit eos, qui superædificarunt fœnum, lignum, stipulam. Et sane si vocabulum ignis, in illa Pauli sententia, 1. Cor. 3. proprie accipi vel deberet, vel posset, non posset alia conuenientior interpretatio esse, quam q̃ ex illo loco, 2. Thessal. 1. sumitur: Sed illa cum Pontificiorum purgatorio prorsus nihil haberet commune, id quod manifestum est. Ambrosius ex Origene suo interpretatur de igne post iudicium, in quo opinatur prauos doctores, qui malam doctrinam professi sunt, pœnas quidem daturos, nõ tamen in perpetuo igne æterno, sicut infideles puniendos, sed saluos aliquando futuros. Et rationem addit, vt ex aliqua parte operæ pretium sit, credidisse in Christum. August. vero, quando hunc locum ex professo tractat, in Enchiridio, ca. 69. De fide & operibus, cap. 15. De Ciuit. lib. 3. de 8. quæst. ad Dulcitium, quæst. 1. Origenicas explicationes reiicit, & vbique eandem ferme reperit interpretationem. Igne scilicet illum Pauli, intelligendum esse de tribulationibus huius vitæ, & exterioribus & interiorib. Et metaphorã illam ex Scriptura probat: vas figuli probat fornax, at animam iustorũ tentatio tribulationis. An vero post hanc vitam talis aliquis ... sit, dubitat, & in medio relinquit, sicut in præcedentibus ostensum ... etiam Gregorius architectus purgatorij, 4. Dialog. c. 39. nõ audet locum illum Pauli simpliciter, proprie & certo de igne purgatorij interpretari. Inquit enim, quamuis de igne tribulationis, in hac nobis vita adhibito, possit intelligi, tamen si quis de igne futuræ purgationis accipiat, ... est, &c. Sunt etiam, qui ignem & diem Pauli interpretantur ... particularis iudicij, quod statim in morte cuiusq; exercetur,

Augustinus locum obscurum esse fatetur.

Diuersæ & dissidentes interpretationes huius loci.

Chrysostom.

Theophyl.

Theodoret.

Oecumen.

Alcuinus.

Ambrosius.

Augustin.

Gregorius.

vt anima à corpore separata deportetur vel in paradisum, vel ad infernum. Hæc recitaui, vt ostenderem, Pontificiorum purgatorium ex illo loco Pauli, cum obscurus & allegoricus sit, ac varias interpretationes recipere possit, probari & demonstrari non posse.

De vera sententia huius loci Pauli.

Quæ vero sit simplex, vera & genuina sententia in illo loco Pauli, non potest certius, quam ex contextu totius loci colligi & constitui. Loquitur enim de Doctoribus in Ecclesia, & de dogmatis. Et fundamentū quidem dicit esse veram doctrinam de persona, de officio, & beneficiis Christi:

Fundamentum.

Ædificium seu opus.

opus vero seu ædificium esse reliqua dogmata. Iam qui vel aliud fundamentum ponunt, vel fundamentum illud peruertunt & euertunt, vel qui falsa, praua & impia dogmata, à fundamento aliena, vel pugnantia contra fundamentum ædificant, eos postea dicit prophanare templum Domini. Et addit, disperdet illum Deus. Qui vero fundamentum saluum retinent, & super fundamētum illud ædificant, eos dicit in duplici esse differentia. Quosdam enim solidum, purū & pretiosum opus seu ædificium superædificare, dogmata scilicet, quæ sunt analoga fidei, hoc est, quæ habent perspicua, certa & firma Scripturæ testimonia, quæ conscientiis necessaria, vtilia & salutaria sunt. Illa comparat auro, argento & gemmis,

Aurum, argentum & gemma.

metaphora Scripturis familiari & vsitata. Mandata enim Domini desiderabilia sunt super aurum, argentum & lapidem preciosum multum, Psal. 19. & Psal. 119. Et sapientia diuina inquit Prouerb. octauo: Melior est fructus meus auro & lapide pretioso, & prouentus meus argento electo. Prouerb. 16. Possides sapientiam, quia auro melior est, & acquire intelligentiam, quia pretiosior est argento. Alios vero dicit retinere quidem Christum fundamentum, sed ad superædificium congerere materiam infirmam, superuacantem, otiosam, & inutilem, vt sunt ligna, fœnum, stipulæ, hoc est, opiniones bonæ intentionis, quæ speciem aliquam habent, sed non sunt expresse & solide in scriptura fundatæ vel sunt superuacaneæ, otiosæ & inutiles disputationes, quæ ad veram pœnitentiæ, fidei & charitatis ædificationem non sunt vel necessariæ vel vtiles. Talia si non opponantur fundamento, sed si fiducia iustitiæ, gratiæ & salutis soli Christo inhæreant, dicuntur fundamento superstrui, tanquam ligna, fœnum & stipulæ: Scriptura enim ea, quæ coram mundo speciem quandam habent, sed non nituntur verbo Dei, vocat fœnum, Esa. 40. Vbi fœnum verbo Dei opponitur. Omnis caro fœnum, exiccatum est fœnum, quia Spiritus Domini sufflauit in eo. Verbum autem Domini manet in æternum. Ita Esa. 1. Opiniones populi extra verbum Dei, quibus plurimum tribuebant, vocantur stipulæ. Erit fortitudo vestra, vt stupa, & ea, quæ non vtiles fructus ferunt, vocantur ligna arida, Esa. 58. Sicut & vasa lignea in domo Domini opponuntur aureis & argenteis, 2. Timoth. 2. Hæc ideo obseruanda sunt, quia ostendunt Paulum non nouis aut insolitis vti metaphoris, sed eas sumptas esse ex Scripturis, & Scripturam ipsam ostendere earum interpretationem.

Lignum, fænum, stipulæ.

Secundaria huius loci interpretatio de operibus hominum.

Ita de doctorib. & de dogmatis proprie & simpliciter locus ille Pauli intelligitur. Quia vero ex doctrina & secundum doctrinam sequuntur opera, de iis etiam secundario potest exponi. Non autem de prauis operibus, quæ verbo Dei prohibita & damnata sunt, ea enim non superstruuntur fundamento Christo. Nam qui talia agunt, regnū Dei non possidebunt, sed quæ habent verbum & mandatum Dei, illa quia Deo placent, si in fide fiant, intelliguntur per aurum, argentum & gemmas. Quæ vero non habent verbum & mandatū Dei, sed vel cordis humani aut bonæ intentionis cogitationes, vel Patrum traditiones sunt, & propter prætextū veterum, solum iniquitatem consuetudinis, præscriptione temporis, multitudine adhærentium, & externam speciem pietatis, arrident, ita vt infirmiores

Aurum, argentum & gemma.

... ita vt non possint ex illis se expedire, illa dicuntur fœnum, ligna, stipulæ. Et si fiducia in solo Christo hæreas, dicuntur super fundamentum superædificari. Si vero vel præferantur mandatis Dei, vel fiduciam sibi vendicent, non amplius sunt in fundamento, sed succendentur, & non erit, qui extinguat. Esaiæ 1.

Lignum, fœnum, stipula.

Porro dogmata vera & cultus veri sæpius quasi in obscuro latent, ac non magni fiunt, sed oppugnantur, improbantur & damnantur, etiam a multis. E contra vero opiniones & cultus lignei plerumque magnam speciem coram mundo habent, laudantur, probantur, amantur, defenduntur. Deus vero ad examen salutare probationis suæ, adducit & dogmata & cultus, quod, vt salutare sit, in hac vita fieri necesse est. Illam vero probationem examinis diuini, afferentem illustrem, stabilem & solidam cognitionem, Scriptura describit, primum metaphora diei seu lucis. Tenebræ enim, noctis, quando in errore & ignorantia aliquid defendimus, opponitur dies seu lux, hoc est, illustris cognitio & verum iudicium. Ita 1. Cor. 4. non iudicari ab humano die. Et Ier. 17. Diem hominis non desideraui. Significat autem dies hominis, cognitionem seu iudicium mundi, seu rationis de rebus sacris. Ita Ioan. 3. Qui veritatem facit, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius. Ephes. 5. Omnia dum aguntur, a luce manifestantur, nam quod omnia manifestat, lux est. Idem etiam metaphora ignis significari vsitatum est, vt Psal. 12. Eloquia Domini, eloquia munda, vt argentum igne examinatum, probatum terra purgatum septuplum. Ipse enim quasi ignis conflatus & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, vt offerant Domino sacrificia in iustitia. Malach. 3. Syr. 37. Sap. 3. Quasi vasa figuli. & tanquam aurum in fornace probantur. Quodq; Esaias dicit. c. 28. Vexatio dat intellectum: Et Ier. 41. Castigasti me, & eruditus sum: illud metaphorice ita dicitur, Thren. 1. Misit ignem in ossa mea, & erudiuit. 1. Pet. 1. Per ignem probatur. 1. Pet. 3. Per ignem exploramini. Hæc vero omnia scriptura in hac vita fieri affirmat. Manifestum igitur est, quando Paulus dicit, dies declarabit, ignis probabit & reuelabit, non esse nouas metaphoras, sed scripturæ familiares, ex scriptura sumptas, & inde etiam, sicut exemplis ostendimus, interpretandas.

De particula dicti, Dies declarabit. Ignis probabit.

Immittit autem Deus diem illum declarationis, & ignem probationis vel per tribulationes exteriores, vel per tentationes conscientiæ, vel per claniorem manifestationem veritatis ex verbo, ne in tenebris errorum & ignorantiæ maneant, qui fundamentum retinent, sed vt expurgetur, si quid talium opinionum, quæ fundamento non satis congruunt, adhæserit. Ita Ambrosius in Psalm. 118. Serm. 13. Veniat verbum Dei, intret in Ecclesiam, fiat ignis consumens, vt exurat fœnum & stipulam, & quicquid est seculare, consumat, graue plumbum iniquitatis est in plerisque, liquefiat igne diuino, meliorentur vasa aurea, argentea, vt sensus & sermo passionum calore recoctus incipiat esse pretiosior. Ita Ambrosius. Illud vero, vt salutare sit, necesse est fieri, vel in hac vita, vel in hora mortis. Ita ergo iuxta Paulum opus seu ædificium cuiusq; quale sit, manifestum fit. Si enim solido scripturæ fundamento nititur, tunc sicut aurum igne non absumitur, ita siue tribulationibus, siue tentationib. siue collatione, seu examine ad scripturam, talia dogmata seu cultus non euertuntur, sed magis illustrantur & confirmantur, 1. Petr. 1. Audiens enim & faciens verbum Dei, fundatus est supra petram, Matthæi 7. Et illorum labores habebunt præmia in resurrectione iustorum. Quæ vero extra aut præter verbum Dei præsumuntur, possunt quidem plausibilem prætextum & magnam speciem habere, sed quando in ignem tribulationis seu tentationis conijciuntur, aut quando ad lucem verbi Dei protrahuntur, tunc sunt

Dies declarationis & ignis probationis.

ſicut ligna, fœnum & ſtipulæ, quæ non poſſunt conſiſtere ſed exuruntur. Fœnum enim exiccatur: ſolum autem verbum Domini, iuxta Eſaiam, manet.

De eo, damnum patitur.

Quando vero ita agnoſcit quis, vel opiniones quas multum amauit, & acriter defendit, vel cultus, in quibus valde laborauit, ita exuri, tunc damnum patitur, videns ſe fruſtra in ijs laboraſſe & cum pudore dolet: Sicut ſi quis parietem cum fundamento non recte coagmentet, ſi paries concidat, architectus mercedem non accipit, ſed cum pudore & dolore damnum impenſæ operæ patitur. Si vero talis Doctor fundamentum teneat licet in præmijs accidentalibus, vt vocant, damnum patiatur, ſaluus tamen erit ratione fundamenti, ſed non ſine igne tentationis in hac vita. Hoc ergo modo Paulus docet, ignem illum tribulationis ſeu tentationis vtilem & ſalutarem eſſe, ne lignis, fœno, ac ſtipulis addicti maneamus, ſed vt purgati poſſimus offerre ſacrificia iuſtitiæ, Malach. 3. Et quos Deus amat qui ſcilicet in fundamento ſunt, illos per ignem ita examinat, vt ſi quid vel præſumptionis vel fiduciæ prauæ adhæſerit, exuratur & expurgetur, vt iudicium ita rectificetur. Sicut autem exiguus ignis ſtipulas exurit ad ligna vero maiori igne opus eſt: Ita diuerſorum diuerſæ ſunt tentationes. Reliqui vero extra fuudamentum ſunt tales ſtipulæ, quæ cum accendentur, nemo erit, qui extinguat, Eſaiæ 1.

Exempla veterum quæ hanc interpretationem comprobant.

Auguſtin.

Hæc plurimis veterum exemplis declarari poſſunt. Multas enim & ſuas & aliorum opiniones retractarunt, vel tentationibus, vel planiori ſcripturæ intelligentia edocti, ſicut Auguſtinus inquit, de ſpiritu & litera, cap. 36. In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non diſplicere, quod facimus, & poſtea per ſcripturam eius, ſiue certa & perſpicua ratione commoniti, cum didicerimus, quod non placeat, pœnitendo deprecamur, vt ignoſcat: Plena humana vita eſt documentis talibus.

Cyprianus.

Bernhardus.

Hæc Auguſtinus, qui alibi dicit, Cypriani errorem de rebaptiſatione, igne Martyrij expurgatum eſſe. Ita Bernhardus de operum meritis & fiducia multa diſputat: ſed quando in tentationibus ad tribunal ſeu examen diuini iudicij ſiſtitur, agnoſcit ſtipulas eſſe. Vitam, inquit, meam perdidi, perdite vixi, ſufficit mihi ad omnem iuſtitiam te ſolum habere propitium, cui ſoli peccaui. Imo in ipſo Paulo extat exemplum maxime illuſtre, Philip. 3. Vbi & metaphoras loci, 1. Cor. 3. explicare videtur, certe verbum ζημιωθῆ expreſſe ponit. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimentum, veruntamen exiſtimo, omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti, Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, &c. Et quot ſunt veterum opiniones, quas ipſi acriter defenderunt, quæ poſtea veritate reuelata ignem ſuſtinuerunt. Architecti vero, ſi fundamentum tenuerunt, ſalui facti ſunt: quia diſerte profeſſi ſunt, ſe nolle ſuis diſputationibus Canonicam auctoritatem tribui. Hæc ſententia contextui orationis Paulinæ congruit, eſt analoga fidei, & reliquæ Scripturæ conſentanea. Imo ſcriptura ipſa metaphoras illas, quibus Paulus vtitur, ita interpretatur, ſicut oſtendimus. Nihil minus ergo, quam Pontificiorum purgatorium ex loco illo Pauli probatur.

Argumentum & fundamentum purgatorij ex fictitia Pontificiorum doctrina de ſatisfactionibus.

Poſtremo, ex doctrina ſua de ſatisfactionibus præcipuum habent argumentum. Quia enim in hac vita poſt remiſſum peccatum, credentibus aliquando temporales pœnæ imponuntur, fingunt Pontificij, in conuerſione per fidem propter Chriſtum tantum culpā peccati dimitti, pœnam vero æternam virtute clauium commutari in temporalem ſeu tranſitoriam, quam vnumquemque tanquam ſatisfactionem pro ſe exoluere neceſſe ſit. Et quia multi ante exolutam illam ſatisfactionem moriuntur, fingunt, reſiduum pœnarum, vt iuſtitiæ Dei ſatisfiat, poſt hanc vitam in purgatorio acerbioribus ſupplicijs eſſe vel perſoluendum vel redimendum

Sed in 2. parte examinis, in titulo de satisfactionibus, fundamenta huius argumenti excussa sunt, & monstratum est, Christum & pro culpa & pro pœna peccatorum satisfecisse, credentes etiam fide propter Christum simul remissionem culpæ & pœnæ accipere. Quod vero post reconciliationem aliquando pœnæ temporales credentibus imponuntur, illud non fieri propter satisfactionem, sed vt reliquiæ peccati in carne hærentes ita mortificentur, & pii in futurum, quasi freno quodam, coerceantur, ne acceptam gratiam vel securitate amittant, vel petulantia excutiant, & ad vomitum reuertantur: sicut in loco allegato plenius illa explicata sunt. Inde vero planissima sumitur solutio & explicatio huius argumenti. Quia enim reliquiæ peccati hærent in carne credentium, quæ ideo in hac vita per pœnitentiam & cruce mortificatur, crucifigitur & destruitur, Rom. 6. 1. Pet. 4. Galat. 5 Coloss. 3. Caro autem per mortem deponitur: Carne ergo peccati deposita, non amplius opus est pœnis illis mortificatoriis & emendatoriis. Corpus enim mortuum est propter peccatum: Spiritus vero vita est propter iustitiam, Rom. 8. Et quod caput est, Scriptura de pœnis temporalibus, quæ propter peccatum in carne habitans credentibus in hac vita imponuntur, multa & expresse loquitur. Quod vero spiritibus eorum, qui in Christo moriuntur, pœnæ, & quidem atrociores post hanc vitam, quam quæ carni peccatrici in hac vita imponuntur, infligendæ sint, Scriptura prorsus nihil dicit, imo contrarium diserte affirmat: Eos, qui in Domino moriuntur, amodo requiescere à laboribus suis, Apocal. 14. Venire in pacem, Esa. 57. Luc. 2. Esse cum Christo in Paradiso, Luc. 23. Phil. 1. 2. Cor. 1. Vbi nullum tormentum eos tangat, Sapient. 3. Ex ficticio igitur fundamento extra & contra Scripturam, argumentum illud conatur purgatorium construere.

Hæc sunt præcipua argumenta, quæ tanquam fulcra labascenti purgatorio supponuntur. Quod autem causam purgatorii prorsus nihil vel probent vel adiuuent, ex his, quæ diximus, manifestum est.

DECRETVM DE INVOCATIONE ET VENERATIONE SANCTORVM, PVblicatum eadem die prima, Sessionis nonæ & vltimæ Tridentinæ.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vsum, à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumque Patrum consensionem & sacrorum Conciliorum decreta, inprimis de Sanctorum intercessione, invocatione, reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant: docentes eos, Sanctos vna cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre: ideoque bonum atque vtile esse, suppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo, per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Saluator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere. Illos vero, qui negant, Sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes, inuocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, vt pro nobis etiam singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduersarique honori vnius mediatoris Dei & hominum, Iesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus, voce vel mente supplicare, impie sentire.

DE VENERATIONE SANCTORVM.

Quod in aliis controuersiis, vbi malæ causæ patrocinia, quæ speciem aliquam honestatis præferant, quæruntur, fieri solet, idem Pontificii in hoc loco faciūt: vt scilicet a vero negotii statu, & ab eo, quod in controuer- *Insidiosa transitio status.*

sia positum est, homines ad alia quædam, quæ aliquanto magis speciosa & plausibilia sunt, abducere conentur. Cum enim de inuocatione Sanctorum, sicut eam publica & priuata praxis Pontificiæ Ecclesiæ hactenus vsurpauit, controuersia sit, multi inter patronos regni Pontificii, dissimulatis crassis & pudendis istis superstitionibus, varia quærunt ad occultandam illam turpitudinem diuerticula. *Andradius.* Andradius fingit nos cum Caianis & Eunomianis docere nefariam contemptionem, & sacrilegam despicientiam Sanctorum, quorum spiritus apud Deum viuunt, quasi scilicet negemus, Sanctos esse honorandos, aut doceamus, memoriam ipsorum nulla celebratione aut veneratione esse cohonestandam. *Colonienses.* Colonienses calumniantur nostros, quando distinguunt, inter Sanctos qui adhuc in terris viuunt, & qui iam vita defuncti seu mortui sunt, quasi sentiant, Sanctos, qui ex hac vita migrarunt, non esse cum Christo, nec viuere apud Deum, sed esse mortuos hoc est, prorsus extinctos. *Vicelius.* Vicelius & alii operose disputant, Sanctos, qui iam in patria cum Christo sunt, esse nobiscum membra vnius illus corporis, cuius caput Christus est. cumq; illi non ignorent, in terris semper colligi Filio Dei Ecclesiam, sub cruce & variis persecutionibus, vsq; ad finem mundi, non esse dubium, ipsos, cum apud Deum viuant, Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce militare, a Deo optare omnia bona, quasi à nobis hoc vel negetur, vel damnetur. Hæc igitur, quibus vera momenta huius controuersiæ vel occultantur, vel inuoluuntur, & obruuntur, prius breuiter explicanda sunt. Ita enim recte constitui poterit, quis sit verus status eius, quod in loco inter nos & Pontificios controuertitur, & quo dirigenda ac referenda sint omnia argumenta siue in confirmatione, siue in refutatione.

Sanctos esse honorandos. Quod itaq; ad veros Sanctorum honores attinet, eos confessio nostra probat, non propter hominum traditiones, aut cuiuscunq; temporis consuetudinem, sed quia fundamenta & testimonia habent in scriptura. Vulgo allegatur versiculus ille ex translatione septuaginta, *Psal.* 130. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, vbi vocabulum רע ab Hebræis exponitur, non pro amicis, sed pro cogitationibus seu consiliis Dei, cum in principio eiusdem Psalmi ita vsurpetur, vt non possit aliter, quam pro cogitatione intelligi. Et in hac significatione contextus istius versiculi optime cum præcedentibus & sequentibus cohæret. In formatione scilicet hominis, & gubernatione vitæ humanæ, tam illustria & eximia extare prouidentiæ diuinæ documenta, vt numero comprehendi non possint. Quia tamen vocabulum illud plerumq; amicos significat, Græci, sicut & Chaldæus Paraphrastes, non omnino male reddiderunt eam sententiam, quæ per se vera & pia est, licet contextui nõ admodum bene quadret: Eos scilicet quos Christus non seruos, sed amicos suos appellat, Ioan. 15. quique iam apud Dominum præsentes sunt, 2. Corin. 5. debere in magno apud nos pretio haberi. Ita enim verbum יקר vsurpatur, 1. Samuel. ca. 18. Magno in pretio fuit nomen Dauidis. Psal. 72. Pretiosus erit sanguis eorum in oculis eius, Psal. 116. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Citatur etiam ex vulgata versione, Psalm. 150. Laudate Dominum in Sanctis eius. Quæ sententia quidem non est mala. Extat enim Gal. 1. Sed Psalmus tantum dicit: Laudate Dominum in sanctitate seu in sacrario eius. Manifestiores vero sunt illæ sententiæ, Psal. 112. In memoria æterna erit iustus. Et Prouerb. 10. Memoria iusti erit in benedictione. Quod repetit Syracides, cap. 45. Cuius memoria in benedictione. Et capit. 46. Sit memoria illorum in benedictione, qua phrasi Iudæi adhuc hodie vtuntur in elogiis & epitaphiis præstantium virorum. Ita Sapient. 4. Immortalis est memoria eius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines, Sapient. 8. Relinquunt posteris memoriã perpetuam. Et Maria inquit, Luc. 1.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Imo Christus ipse dicit, Mar. 14. Vbicunque prædicabitur Euangelium in vniuerso mundo, etiam hoc, quod fecit hæc mulier, narrabitur in memoriam eius. Cuius contrarium est Prouer. 10. Nomen impiorum sordescet. Psal. 109. In generatione altera deleatur nomen eius.

Exempla venerationis seu celebrationis Sanctorum in Scriptura.

Et exempla extant in Scriptura illustria, de tali veneratione seu celebratione Sanctorum. Extrema enim esset impietas, de illis vel leuiter sentire, vel contumeliose loqui, quos Deus Pater honorificat, Ioann. 12. Quos filius agnoscit cohæredes, Rom. 8. Quos Spiritus sanctus templa sua vocat, 1. Corin. 3. 2. Corinth. 6. Qui bonum certamen certarunt, fidem seruarunt, cursum consummarunt, & iam præsentes sunt apud Dominum, 2. Tim. 4. Phil. 1. 2. Corin. 5. Non autem opus est, omnes locos notare, vbi Patriarcharum memoria in veteri Testamento grata honorificentia celebratur. Plena enim est tota Scriptura. Et in publicis Ecclesiæ conuentibus celebratas & decantatas fuisse Sanctorum laudes, testantur Psalm. 105. & 106. Christus etiam Patriarcharum memoriam celebrat, Matth. 22. Ioan. 8. Ac memoriam Ioannis Baptistæ, & viuentis & mortui honorifice prædicat. Matth. 11. & Ioan. 5. Et Matth. 21. Populi studium commendatur, quod de Baptista etiam post mortem honorifice censeant fuisse ipsum Prophetam non humana, sed diuina auctoritate missum. Ita Paulus Abrahamum prædicat Roman. 4. Petrus sanctos Prophetas celebrat. 1. Pet. 1. Stephanus, Actorum 7. texit longum Catalogum Sanctorum veteris Testamenti. Et ad Ebræ. 11. verum panegyricon Sanctorum describitur. Apud Syracidem etiam à capite 44. vsq; ad finem describuntur prolixe celebrationes Sanctorum. Imo gloria Sanctorum, qui ex hac vita in fide Christi discesserunt ab ipsis Angelis celebratur, Apocalyps. 7. 14. 20. &c. Hæc recitaui, vt ostenderem, nos non tantum probare veros honores Sanctorum, sed ex firmis & solidis Scripturæ fundamentis eos defendere.

Sub titulo Venerationis Sanctorum quid occultent Pontifici.

Porro, sub hoc axiomate, quod Scriptura tradit, memoriam Sanctorum grata celebratione esse venerandam, Pontificii omnes suas superstitiones occultare conantur: Volunt. n. consequens esse: Si Sancti sunt venerandi: Ergo sunt inuocandi, adorandi. Ergo suffragia, patrocinia, merita, protectiones, auxilia sanctorum sunt imploranda. Quasi scriptura tantum genus traderet (sanctos esse honorandos) nobis vero liberum relinqueret excogitare qualescunque cultus. & quasi omnia quæcunque sint, & quomodocunque fiant, modo fingantur in honorem sanctorum fieri, Deo placeant, etiamsi honor soli Deo debitus ad sanctos transferatur. Sed

Scriptura ostendit, in honore Sanctorum facile peccari posse.

scriptura non tantum tradit, memoriam iustorum esse in benedictione, sed ostendit etiam in honorandis sanctis sæpe & facile peccari, & a regula pietatis aberrari. Christus enim, Matth. 23. reprehendit Pharisæos, qui sepulchra Prophetarum ædificabant, & monumenta iustorum ornabant, cum ipsi interea gladiatorio animo persecutioni Euangelii inhiarent. Iudæos etiam reprehendit, Ioann. 8. qui Abrahami memoriam honorifice celebrabant: Fidem vero & opera eius non imitabantur, sed contraria designabant. Ioan. Apoca. 19. cum Angelum suum, quo reuelante, tam multa abdita mysteria cognouisset, judicaret honorandum esse, in excessu peccat. Nam ad adorationem Angeli delabitur, sed ab Angelo serio repellitur. Et tamen capit. 22. rursus ex loco de veneratione Angeli conatur consequentiam extruere, de cultu adorationis Angelo exhibendo. Quod ideo tam accurata repetitione de seipso Ioannes annotauit, vt in ipsis sanctorum exemplis videamus, procliuem lapsum esse, ex veneratione Sanctorum ad idololatriam, nisi intra certos terminos a Scriptura præscriptos, honor Sanctorum contineatur. Ita Cornelius intentione non

Pharisæi.
Iudæi.
Ioan. Euangelista.
Cornelius.

mala coram Petro procidit, deferens ipsi adorationem, ideo quod augustius quid de ipso, quam de homine sentiret, quia Angelus visus fuerat Petrum sibi præferre, cum diceret: Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Sed Petrus illum honorem recusat, quia inquit, Et ego ipse homo sum, Act. 10. Et quod epistola Iudæ de altercatione Michaelis & Diaboli circa corpus Mosis scribit: Interpretes ita exponunt, quod sepulchrum Mosis, quod Deus volebat ignorari, Diabolus voluerit proferre, vt ea occasione superstitiosus cultus mortui institueretur. Ita lib. Sapient, cap. 14. ostendit, ex memoriis mortuorum honorifice conseruatis & celebratis tandem originem sumpsisse idololatriam.

Epistola Iudæ.

Liber Sapientiæ.

Quid Scriptura de honoribus Sanctorum doceat.

Scriptura igitur primo tradit, memoriam Sanctorum debere in pretio esse. Secundo ostendit etiam in honorandis Sanctis sæpe & facile peccari. Tertio, in probatis exemplis monstrat, qui sint veri Sanctorum honores, Deo grati, & ipsis sanctis accepti. Non enim quoslibet honores, etiamsi opinione venerationis fiant, Sanctis acceptos esse, Angelus, Apocal. 19. & 22. Petrus, Act. 10. & Paulus Act. 14. ostendunt. Et Moysen, cuius memoriam Iudæi honorifice celebrabant, cum doctrinam eius non sequerentur, Christus dicit, accusaturum Iudæos, Ioann. 5. Quia igitur Scriptura ideo vocatur canonica, quia debet norma & regula esse fidei & operum in Ecclesia: Non ergo melius rectius ac tutius, quam ex Scriptura sacra peti potest aut debet, quæ sit vera & pia ratio honorandi Sanctos. Et qui secundum Scripturæ exemplum Sanctos honorat seu veneratur, is reprehendi nec debet, nec potest, sed læta conscientia certus est, Deo id, quod facit, probari. Et ipsæ Sanctorum animæ absq; dubio aliud nec cupiunt, nec optant, nec gratum seu acceptum habere possunt, quam si id à nobis fiat, quod voluntati Dei, quæ in verbo ipsius est patefacta, conforme est. In Ecclesia enim non debemus facere, quod nobis rectum videtur, sed quod Dominus noster præscribit, Deut. 12. De electitiis enim cultibus dicit: Quis hæc requisiuit de manibus vestris? Sit igitur verbum Dei in hac etiam quæstione de veneratione Sanctorum lucerna pedibus nostris, & lumen semitis nostris.

Scriptura cur canonica dicta.

Honos verus Sanctorum iuxta Scripturam.

Reducit autem Apologia Confessionis nostræ, Scripturæ sententiam de honoribus Sanctorum ad tria hæc capita. I. Vt Deus in Sanctis celebretur. II. Vt dona ipsorum amplificentur, & Sancti ipsi laudentur, qui donis illis fideliter vsi sunt. III. Vt virtutes ipsorum ad imitationem proponantur. In hisce vero capitibus Scriptura semper hoc fundamentum ponit, quod veras Sanctorum historias recitat, & inde capita hæc celebrationis ipsorum deducit. Extant autem de capitibus illis illustria in Scriptura exempla. Vt de primo: Quod Deus in Sanctis sit celebrandus: Paulus, Gala. 1. recitata conuersionis & vocationis suæ historia, addit hoc elogium: Et glorificabant in me Deum. Veræ enim celebrationes Sanctorum debent esse commonefactiones, vt Ecclesia in Sanctis agnoscat, & consideret exempla præsentiæ, gratiæ, bonitatis, sapientiæ, veritatis, & potentiæ Dei, vtque propterea vera gratiarum actione Deum celebret, qui tam illustria præsentiæ suæ testimonia in Sanctis proponit, quique varia dona inter filios hominum distribuit, instruens alios aliis, & mirabiliter eos gubernans ac defendens, vt doctrina, confessione, scriptis, miraculis, martyrio, constantia, præclaris factis, & aliarum virtutum exemplis, reliquis præluceant. Omnib. etiam aliquo modo notum esse debet, quomodo & quibus testimoniis Deus Ecclesiam omnibus temporibus colligat, seruet, & gubernet, vt Deo gratiæ agantur, quod se patefecit, quod Ecclesiam colligit & seruat, quod mittit doctores, & alios peculiaribus donis instructos, in quibus testimonia de se ostēdit. Matth. 5. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra, vt homines videntes bona vestra opera,

Exempla Scripturæ de honoribus Sanctorum.

glorificent Deum. Philip. 2. In medio nationis prauę luceatis tanquam luminaria in mundo, verbum vitæ præferentes. Ephes. 4. Sedens ad dexteram Patris dat dona hominib. alijs alia, ad ædificationem corporis Christi. 1. Cor. 12. Diuisiones donorum sunt, sed idem est Deus, efficiens omnia in omnibus, vnicuiq; vero datur manifestatio spiritus ad id, quod expedit. Psal. 105. Narrate omnia mirabilia eius. Psal. 65. Mirabilis Deus in sanctis suis. Gal. 2. Cognouerunt gratiam mihi datam, quod ille qui efficax fuit in Petro ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuit & in me erga Gentes. 2. Cor. 13. An experimentum quæritis in me loquentis Christi: Esa. 49. Posuit os meum, quasi gladium acutum, & in vmbra manus suæ protexit me. Act. 9. Organum electum est mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, & filijs Israel. ego enim ostendam illi quanta oporteat ipsum pro nomine meo pati. Act. 26. Constituo te ministrum, eripiens te a populo & Gentib. Ierem. 1. Noli dicere, quia puer sum, quia ad omnia, ad quæ te mittam, ibis. Ne timeas a facie eorum, quia tecum sum, vt eruam te a facie eorum, dicit Dominus. 1. Corinthior. 15. Non sum dignus vocari Apostolus, gratia autem Dei sum id, quod sum. Abundantius omnibus laboraui, non ego tamen, sed gratia, quæ mihi adest. Psal. 8. Quid est homo, quod memor es eius? minuis eum, mox gloria & honore coronas eum. 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea infirmitate perficitur. Et Maria in sua Doxologia ex professo & pulcherrime hoc caput describit: Magnificat anima mea Dominum, quia respexit ad miseriam seu paupertatem ancillæ suæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius, & misericordia eius a progenie in progeniem, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerum suum recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini eius in secula.

Ita in lapsibus Sanctorum, & in pœnitentia eorum, proponitur gratia Dei conspicienda in infirmitatibus, Galat. 1. 1. Timoth. 1. Matt. 26. Psal. 51. In pœnis ostendit, quod iniquitates in Virga visitet, misericordiam autem non auferat. Psalm. 89. Quodque corripiat suos, ne cum mundo damnentur. 1. Cor. 11. In afflictionibus, persecutionibus, mitigationibus, liberationibus, in exercitijs fidei, spei, charitatis, patientiæ, perseuerantiæ, consolationis Sanctorum, conspicienda proponitur præsentia, sapientia, veritas, potentia, & gratia Dei: Dominus mortificat & viuificat, 1. Reg. 2. Cum ipso sum in tribulatione, Psl. 91. Fidelis Deus, qui dat exitum, 1. Corinth. 10. Ducit velut ouem Ioseph, Psalm. 80. Psalm. 105. & 106. Act. 7. Ebr. 11. David, Psal. 115. breui sententia hæc complectitur: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, propter misericordiam tuam & veritatem tuam, ne dicant Gentes, vbi est Deus eorum? Huc pertinet etiam, quod Deus sanctos suos a miserijs huius vitæ liberatos, iam stolis albis decoratos secum habet, expectantes plenam glorificationem, Apoc. 4. 6. 7. & 12. Lazarus, qui in vita sua accepit mala, iam solatio fruitur. Luc. 16. Cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die, non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius, 2. Timoth. 4. Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius, & sanguis ipsorum, Psal. 72. & 116. Custodit omnia ossa eorum, Psalm. 34.

Lapsus Sanctorum, & eorum pœnitentia.

Pœnæ Sanctorum.

Afflictiones Sanctorum

Secundo, Scriptura dona Dei Sanctis collata magnificat & celebrat, ipsos etiam sanctos laudat, qui donis illis fideliter vsi sunt. Ita Zacharias, Luc. 1. Christus Matth. 11. Baptistam celebrant, Elizabeth Mariam, Luc. 1. Paulus,

De donis Sanctorum

Paulus, 1. Corinthior. 15. Gratia eius in me vacua non fuit, ſed laboraui. Matth. 25. Euge ſerue bone & fidelis, in paucis fidelis fuiſti, ſuper multa conſtituam te, intra in gaudium Domini tui. Ebr. 3. Moſes fidelis fuit in domo Domini. Apocal. 12. Non dilexerunt animas ſuas vſq; ad mortem. Huc pertinent elogia Sanctorum, Actor. 7. Ebr. 11. & 12. Pſalm. 105. 1. Corinth. 12.

De imitatione virtutum Sanctorum.

Tertio, Gloriam Sanctorum eſſe, ſi doctrinam, fidem, ſpem, charitatem, patientiam, & reliquas virtutes ipſorum imitemur, Paulus expreſſe dicit, Philipp. 2. Sitis irreprehenſibiles in medio nationis prauæ, inter quos lucete tanquam luminaria in mundo, ad gloriam meam in die Chriſti, 1. Theſſalon. 2. Vos eſtis gloria noſtra, & corona gloriationis noſtræ. In veneratione igitur Sanctorum finis eſſe debet, ita celebrare virtutes ſanctorum, vt ſint exempla, ad imitationem & confirmationem propoſita. Hoc enim modo conuertuntur corda patrum ad filios, & increduli ad prudentiam iuſtorum, Luc. 1. Ita ſcriptura recitat veras Sanctorum hiſtorias, de doctrina & confeſſione eorum, vt fides noſtra in agnitione & confeſſione veræ doctrinæ, exemplis ipſorum, quæ verbo Dei conſentanea ſunt, confirmetur. Hoc modo & in hunc finem Stephanus Act. 7. Sanctorum hiſtorias prædicat. Paulus Roman. 4. Chriſtus Ioann. 8. Abrahamum. Petrus, 1. Pet. 1. & 2. Pet. 1. Prophetas celebrat. Et Heb. 11. Ob fidei confirmationem prolixus ille Sanctorum catalogus ex veris ipſorum hiſtorijs contexitur ſicut ſcriptum eſt cap. decimotertio. Quorum intuentes exitum conuerſationis, imitemini fidem. Ita fiducia miſericordiæ Dei erigitur & confirmatur in nobis, quando audimus, Dauidi adulterium, Petro negationem condonari, Pſal. 51. & 1. Timoth. 1. ad exemplum ijs, qui credituri eſſent in Chriſtum. Eadem ratione ſcriptura reliquas virtutes Sanctorum celebrat, vt obedientiam ipſorum erga mandata Dei, quæ elucet in exercitijs pœnitentiæ, fidei, ſpei, charitatis, patientiæ, & reliquarum virtutum, conemur imitatione exprimere, & veſtigia ipſorum ſequi. Roman. 4. Qui ſectantur veſtigia Abrahæ. Philip. 3. 1. Theſſalon. 1. Imitatores noſtri ſitis, & obſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut nos habetis pro exemplari. Roman. 15. In noſtram doctrinam præſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Ebr. 6. Ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum, qui per fidem & patientiam, hæreditatem accipiunt promiſſionum. Ad Ebræos 12. Cum tantam copiam teſtium habeamus, per patientiam curramus in propoſito nobis certamine. 2. Timoth. 3. Tu aſſectatus es doctrinam meam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, perſequutiones, afflictiones. 1. Timoth. quarto. Eſto typus fidelium, in verbo, in conuerſatione, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in caſtitate 3. Regum 19. Non ſum melior patribus meis. Pſalm. 22. Patres noſtri clamauerunt ad Deum, & exaudiuit eos. Huc pertinent integri Pſalmi, 105. & 106. Et totum caput ad Ebr. 11. Gloria etiam beatorum, in qua nunc ſunt, ideo celebratur, vt nos in hac peregrinatione difficillima, ſuſpiremus ad ſocietatem & congregationem illorum, ſicut ſcriptura inquit: Collectus eſt ad populum ſuum, vt eo contendamus, & curſum noſtrum dirigamus, & hac meditatione nos in hac lacrymarum valle confirmemus & conſolemur.

Doctrina & confeſſio Sanctorum.

Exempla obedientiæ Sanctorum erga mandata Dei.

Gloria & beatitudo Sanctorum.

Diſcrimen imitationis Sanctorum, quo ad virtutes communes, &

In hac vero imitatione diſcrimen eſt inter virtutes communes, ſicut Paulus vocat fidem communem, Tit. 1. & inter dona ſingularia ac vocationes peculiares, Paulus etiam in hoc genere tradit regulam imitationis, 1. Corint. 11. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: Ne ſcilicet ea Sanctorum opera imitemur, quæ non habent verbum & mandatum Dei. Nam ipſa ſcriptura ideo ad præmonitionem non tantum virtutes, verum

etiam

etiam lapsus & næuos Sanctorum describit vt ostendat, prudentia in accommodandis exemplis opus esse. Ita Paulus Pharisaismũ suum describit. Act. 26. Galat. 1. Philip. 3. Petri etiam næuum in vsu doctrinæ de adiaphoris notat, Gal. 2. Et Ioannes suam hallucinationem in cultu Angelorum ipse bis repetit, Apoc. 19. & 22. Cultus etiam electitij, etsi non mala intentione instituti, ideo in Scriptura taxantur, Iudic. 17. Exod. 32. Et Sanctorum lapsus ideo describuntur, vt in imitandis Sanctorum factis, norma sit verbum Dei, 2. Reg. 12. Matth. 26. In imitatione etiam habendam esse rationem vocationis, Christus ostendit, Iohan. 18. Si regnum meum esset mundanum, ministri mei pugnarent. Luc. 22. Vos autem non sic; Matth. 26. Qui gladium acceperit, &c. Hoc modo & hac ratione, Scriptura Canonica Sanctorum honores tractat. Quomodo enim vera primitiua Ecclesiæ antiquitas Sanctos pie honorarit, postea in historia annotabimus. Syracides certe in prolixa sua panegyri, eadem & non alia capita sequitur, sicut ea describit, cap. 44. Laudemus viros præstantes, maiores nostros. Multam gloriam per hos Dominus fecit magnificentia sua, sapientia, consilio, potentia, celebres fuerunt. Viri benefici seu benemeriti nomen & gloriam adepti sunt, prædicantur & celebrantur à populis, corpora ipsorum honorifice sepulta sunt. Henoch exemplum est pœnitentiæ nationibus, &c. Vulgata quidem translatio Syracidis alicubi oblique transformata est ad Pontificios cultus: Vt cum cap. 49. dicit Ossa Ioseph visitata esse, & post mortem prophetasse. Sed Græcus textus habet ἐπεσκέπησαν, conseruata sunt, quod cum historia congruit, Genes. 50. De oraculis vero ossium Iosephi mortui, nec historia Mosis, nec Græcus Syracides quicquam habẽt. In c. 50. Vulgata translatio ita loquitur, quasi Onias post mortem oret pro populo ad confirmandum somnium, 2. Mach. 15. Sed Græcus textus diserte ita loquitur, quod sit quasi inuitatorium, vt viuentes benedicant & orent Dominum.

dona singularia.

Syracidis depravatio.

Talis Sanctorũ veneratio, in Ecclesiis nostris exemplo Scripturæ probatur & seruatur. Proponuntur enim veræ historiæ, & ex illis ea capita, quæ iam recitauimus, populo inculcantur. Falsum igitur est, quod Pontificij dictitant, nos docere contemptionem & despicientiam Sanctorum, quasi memoria ipsorum nulla celebratione sit cohonestanda, cum illam celebrationem Sanctorum, quæ vnica, vera, Deo placens & Sanctis honorifica est, sicut scilicet in Scriptura Canonica tradita est, studiose obseruemus. De Pontificia vero Ecclesia conquerimur, quod veros illos Sanctorum honores, de quibus Scriptura loquitur, nec seruant, nec curant, nec requirunt, sed eos obscurant, peruertunt & tollunt: Pro veris enim Sanctorum historiis, impudentes fabulas de Sanctis spargunt, de tali fide, & de talibus operibus, quæ non tantum non habent testimonia in verbo Dei, sed plerunque cum eo ex diametro pugnant.

Veneratio Sanctorum in Ecclesiis Augustanæ confessionis.

Pontificii Sanctos vero suo honore spoliant.

Tempore Gelasij, sicut notat Gratianus dist. 15. tales Legendæ de Sanctis, secundum antiquorum auctoritatem, singulari cautela in Ecclesia Romana non legebantur, quia vel ab infidelibus, vel ab hæreticis, vel ab incertis auctoribus ita conscriptæ iudicabantur, vt veræ fidei potius subsannatio, quam confirmatio essent. Nunc vero tales fabulæ, Luciani narrationib. impudentiores, quasi columen sunt familiæ Pontificiæ. Cumque aureæ quondam Lombardicæ historiæ fabellæ toti iam mundo fœteant, nouo artificio sub prætextu, quasi veterum & Græcorum auctorum, à Lippomanno & Surio, eadem fabula, quam antea propter actores, sicut Terentius de sua quadam fabula inquit, explosam putant, rursus in theatrum adfertur.

Legenda sanctorum apocrypha.

Lombardica historia.

Nota est Vergerij historia, qui, cum in Tridentina Synodo, Georgij legendam, quam Gelasius distinct. 15. diserte auctoribus hæreticis tribuit, sibi

Discrimen & periculum

Vergerii propter legendam Gregorii.

sibi non per omnia probari ostenderet, in discrimen dignitatis, imo vitæ & capitis adductus fuit. Multos et Pontificij Sanctos venerantur, qui nunquam vel vixerunt, vel in rerum natura fuerunt, vt Georgium, Christophorum, Catharinam. Vsitatum fuit in ipso etiam Papatu dictu: Multorũ reliquias coli in terris, quorum animæ ardeant in inferno. Et digni sunt Pontificij omnium bonorum odio, vel hanc vnicam ob causam, quod historias de vita & obitu martyrũ, quas veræ doctrinæ & consolationis plenissimas fuisse, nõ est dubiũ, tam fœde & impudenter fabulis suis deprauarunt. Cyprianus scribit: Ecclesiã certos notarios adiunxisse martyribus, vt acta eorum fideliter annotarent, ad laudem Dei, & institutionem fidelium. Eo magis vero dolendum est, pro auro illo, non carbones, sed sordes & stercora superstitiosissimarum fabularum à Pontificiis supposita esse.

Pontificii multos venerantur pro Sanctis qui nunquam fuerunt: in rerum natura aut ingehenna sunt.

Pontificii Sanctis tribuunt honores repugnantes scripturæ.

Non tantum autem illos honores, de quibus scriptura loquitur, Pontificij Sanctis non deferunt, sed sine scriptura, & contra scripturam, vitu prorsus Ethnico, donariis, sacrificiis seu oblationibus, nuncupatione votorum, peregrinationibus, templis, altaribus feriis, ieiuniis, inuocatione & adoratione, fiducia & spe auxilij, ob merita ipsorum, Sanctis cultum exhibent, & exhiberi volunt. Et hæc sciat Lector intelligenda esse, quando Pontificij de veneratione Sanctorum loquuntur, sicut mox ostendemus. Ita ergo illud quod de venerandis seu honorandis Sanctis specie aliqua ab astutioribus Pontificijs disputatur, vt Ecclesias nostras calumniis prægrauent, & lectores à consideratione pudendæ idolomaniæ, quæ regnat in Ecclesia Pontificia, abducant, plane & perspicue ex scripturæ fundamentis explicatum est.

Ecclesiæ nostræ non docent, Sanctos vna cum corporis extinctos esse.

Ad alteram etiam calumniam expedita responsio est. Confessio enim nostra nequaquam dicit, animas Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, vel extinctas esse vna cum corpore, vel sine sensu & intellectu, hoc est, sine vita dormire. Nam scriptura de anima a corpore separata ita docet. Matt. 10. Corpus occidunt, animam vero non possunt occidere. Eccle. 12. Puluis redit in terram, vnde erat: spiritus vero redit ad Deum, qui dedit illum. Ioh. 5. A morte transit in vitam. Phil. 1. Cupio emigrare, & esse cum Christo. 2. Cor. 5. Probamus magis peregre abesse a corpore, & præsentes adesse apud Dominum. Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiso. Luc. 16. Anima Lazari separata à corpore, solatio fruitur in sinu Abrahæ. Et vita animarum beatarum, quæ à corpore separatæ sunt, qualis sit, multis in locis in Apocalypsi describitur, præcipue ca. 4. 5. 6. 7. 15. &c. Ex colloquio etiam Mosis & Eliæ cum Christo, non obscure hoc colligitur. Fuit nostris temporibus quidam Matthias Deuuayus Vngarus, qui sparsit opinionem, animas piorum post separationem à corpore, vsque ad resurrectionem carnis dormire sine sensu & intellectu, Hoc paradoxon arripuerunt Anabaptistæ, sed opinio ista publice reprobata est à nostris, & Apologia Confessionis Augustanæ concedit: Sanctos in cœlis in genere orare pro Ecclesia. Credimus igitur & confitemur, corpora piorum defunctorum dormire in puluere, in spe resurrectionis: Animas vero esse & viuere apud Christum.

Matthias Deuuayus Vngarus.

Cur Sancti mortui appellantur.

Qui in hac vita aliquis sanctus appellantur.

Sancti viui. Sancti mortui.

Quod vero vsitate vocantur mortui, Illud fit ad ostendendũ discrimen inter Sanctos, qui in hac vita adhuc nobiscum commorantur, & inter eos qui ex hac vita discesserunt. Falsum enim est, & repugnat vniuersæ scripturæ, quod Põtificij disputant: Nullum piorum, dum in hac vita est, sanctum appellandum (Ioh. 17. Rom. 1. 8. 15. 16. & in locis innumeris. Canonizatio Romanensis, pars est idolomaniæ & nundinationis Babylonicæ. Viui igitur sancti vocantur, qui adhuc in his terris in carne viuunt. Qui vero hinc emigrarunt, vocantur mortui, licet animæ vitam viuant meliorem. Ita enim scriptura loquitur, Roman. 14. Siue viuimus, siue morimur,

mui,

mur. Domini sumus. In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, vt viuis & mortuis dominetur. Apoc. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. 1. Thess. 4. Mortui in Christo resurgent primum. Et Christum in Symbolo confitemur mortuum fuisse, prius quam per resurrectionem reuixit. Confitemur etiam Christum iudicaturum viuos & mortuos, hoc est, & eos, quos extrema illa dies adhuc in carne viuentes deprehendet, & eos, qui ante extremum illum diem, ex hac mortali vita discesserunt, quos Symbolum mortuos appellat.

Patres san ctos vocan mortuos.

Augustinu

Et ipsi Patres Sanctos, qui hinc discesserunt, appellant mortuos. Augustinus de Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 10. Nos martyribus nostris memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Idem de vera religione, cap. 55. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum, quia si pie vixerunt, non quærunt tales honores. Et de cura pro mortuis, cap. 4. Martyres vocat mortuos. Chrysostomus etiam Petrum & Paulum vocat mortuos, Homil. 66. ad Antiochenos. Mera igitur calumnia est, quam Pontificij ex vocabulo mortuorum struunt. Quod si quis eo sensu Sanctos appellaret mortuos, sicut Iulianus apud Cyrillum libro 6. & 10. is merito damnaretur. Veteres enim dies obitus Sanctorum, pulchre vocarunt natales, siue natalitia ipsorum, quod tunc ingrediantur vitam meliorem, quæ vere vita est. Et cœlestis patria vere vocatur Regio viuorum. Christus etiam Ioan. cap. 11. de Lazaro inquit: Non est mortuus, sed dormit. Item, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet.

Chrysostom

Natales seu natalitia Sanctorum

Sanctos pro Ecclesia militante esse solicitos.

Tertio. Neque hic est status controuersiæ, quando de inuocatione Sanctorum disputatur, quasi sentiamus animas Sanctorum apud Christum adeo esse securas, vel gaudio & gloria quasi ebrias, vt vel non cogitent, quod Filius Dei in terris semper vsque ad finem mundi, sibi colligat Ecclesiam, vel non sciant, aut certe non curent, quod Ecclesia sub vexillo crucis in terris militans, varijs afflictionibus & persecutionibus exposita & subiecta sit, vel vt a Christo, apud quem præsentes sunt, nihil boni vel cupiant vel optent, vel petant Ecclesiæ, quam sciunt in terris sub cruce laborare. Quia enim beati in patria nobiscum vnius & eiusdem corporis membra sunt, cuius caput Christus est, & quia charitas non excidit, & sancti apud Christum viuunt, ac sciunt, Deum prouidisse, vt sine nobis non consummentur, Ebr. 11. Sed expectandum, donec compleantur conserui & fratres eorum in terra, Apoc. 6. Piæ & bonæ sunt cogitationes, beatos in cœlo, licet particulares circumstantias singulorum hominum in terris versantium non videant, pro ipso tamen generali statu Ecclesiæ, quam in terris sub cruce militare sciunt, suo quodam modo, vt quia ipsi experti sunt, quot & quantæ sint mortalis vitæ difficultates & miseriæ, solicitos esse, atque ideo viuentibus, vtpote membris suis, bene velle, & a Christo, apud quem præsentes viuunt, optima quæque cupere & optare, vt a malo seruati & liberati, ad societatem cœlestis patriæ transferantur. Et tales pias cogitationes, nec improbamus, nec damnamus. Apologia enim Confessionis Augustanæ dicit, concedimus Sanctos in cœlis orare pro Ecclesia in genere. Saxonica confessio dicit, ex colloquio Mosis & Eliæ cum Christo colligi, beatis in cœlo curæ esse Ecclesiam, & beatos orare pro Ecclesia. VVittenbergensis confessio dicit, sicut Angeli soliciti sunt pro nobis, ita Sanctos in cœlis orare pro Ecclesia.

Apologia Augustanæ Confessionis

Confessio Saxonica.

Confessio VVirtenbergensis.

Sanctos in cœlo pro Ecclesia militante orare, scriptura diserte non affirmat.

Quia tamen in scriptura, quæ canonica est, nullum prorsus extat perspicuum, expressum & certum testimonium de Sanctis, qui ex hac vita discesserunt, orantibus in altero seculo pro Ecclesia militante, cum alias Apocalypsis Ioannis multa & varia de statu beatoru in altera vita ostendat, vrgeri illud pro indubitato & necessario fidei articulo, nec debet, nec

potest,

potest, sed sint & maneant cogitationes nec malæ, nec impiæ. Multo minus vero inuocatio Sanctorum, & quæ præterea de agnitione & exauditione particularium votorum, & de auxiliis affinguntur, inde sine Scriptura effingenda sunt. Sed hæc postea in refutatione argumentorum, & in historia inuocationis Sanctorum repetenda, & plenius explicanda erunt. Hoc loco tantum calumniæ, quibus præcipuus & verus controuersiæ huius status, à quibusdam occultatur, inuoluitur & transponitur, repellendæ fuerunt. *Quæ extra statum quæstionis disputentur.* Quando igitur de inuocatione Sanctorum disputatur, non est quæstio, an Sancti sint honorandi: nec quæstio est, an Spiritus Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, apud Christum viuant, & Ecclesiæ in terris bene velint: Sed de inuocatione sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia vsitata est, controuersia est. De ea igitur, Quæ, Qualis, & Quanta sit, iam dicemus.

DE INVOCATIONE SANCTORUM, QVOMODO in Ecclesia Pontificia & doceatur & exerceatur.

Crassas superstitiones & tetros abusus hærentes in inuocatione Sanctorum, quidam ex patronis regni Pontificij, conquisitis minus asperis pharmacis, conantur mitigare, & variis coloribus pingere, vt vetus superstitio, gladio verbi Dei profligata, nouo iam velata fuco, Ecclesiæ rursus obtrudatur. Sciunt enim, Rhetoricum, siue, vt veteres locuti sunt, Sophisticum artificiū esse, τὰ σκληρὰ μαλθακῶς λέγειν. *Dissimiles Pontificiorum sententiæ de inuocatione Sanctorum. I. Inuocari vt intercessores.* Quidam igitur contendunt, Sanctos non inuocari tanquam datores seu largitores beneficiorū, nec tanquam auxiliatores in necessitatibus, aut defensores in periculis, sed solummodo tanquam intercessores, vt apud Deum orent pro nobis, hoc est, vt non ad misericordiam, opem, & auxilium, sed tantū ad orationes beatorum in cœlo confugiamus (quod tamen pharmacum Tridentinum Concilium diserte reijcit) sicut in hac vita alter alterius orationibus se commendat, & petit, aliorum precibus se iuuari, Rom. 15. Et hoc modo honorem & officium mediatoris Christo non derogari, nec in Sanctos transferri contendunt. Inuocationem enim Sanctorum nihil aliud esse, quam compellationem, sicut quando Paulus viuos, vel coram verbis, vel absentes per literas compellat, vt sui in orationibus memores sint. *Secunda. Vicelius.* Vicelius etiam luce veritatis eo adigitur, vt dicat, Sanctos non inuocandos, cum inuocatio soli Deo debeatur, sed tantum compellandos, vt orent pro Ecclesia militante. *Tertia.* Sunt qui rhetoricentur, inuocationem sanctorum nihil aliud esse, quam si quis orationem suam ad Deum in nomine Christi dirigens, in ipsa oratione hanc cogitationem & hoc votum admisceat, vt optet se & necessitatem suam includi, sicut orationibus fidelium in hac terra viuentium, quando siue nominatim pro quibusdam, siue in genere pro vniuersa Ecclesia interpellant: Ita etiam in desideriis beatorum in cœlis, quibus Ecclesiæ in terris militanti bene volunt, se & necessitatem suam optet includi, vt qui membrum & frater sit etiam beatorum in cœlis. *Quarta.* Alij inuocationem Sanctorum Rhetorico schemate excusant & defendunt, quod tantum sit, vel commonefactio, statuens beatos in cœlo pro necessitatibus, quibus non ignorant Ecclesiam in his terris militantem subiectam esse, solicitos esse, & pro illis Christum, apud quem præsentes adsunt, in genere interpellare, vel sit desiderium, optans & precans, beatos id facere, quod per se vltro faciunt. Dauidem enim tali figura suam confessionem & desiderium suum sæpe exprimere, vt Psalm. 148. Laudate Dominum omnes Angeli, Sol, Luna, stellæ, Dracones, Abyssi, ignis, grando, nix, glacies, vētus, montes, colles,

arbores,

arbores, bestiæ, serpentes, volucres, reges terræ,& omnes populi, Principes & omnes iudices terræ, senes cum iunioribus, Psal. 103. Benedicite Domino omnes Angeli eius, exercitus & ministri eius. Benedicite Domino opera eius. Item, Timete Deum omnes Sancti eius: Diligite Dominum omnes Sancti eius. Et quod Daniel. 3. ex Græco, in cantico trium virorum in fornace Babylonica legitur: Spiritus & animæ iustorum, benedicite Domino: Laudate & superexaltate eum in secula.

Et huiusmodi ascititiis coloribus manifestissima scripturæ dicta, quæ inuocationi Sanctorum recte & vere opponi solent, mirifice eludunt. Quia vero tantum Sophisticæ, seu potius præstigiatrices incrustationes, palliationes & fucationes sunt, cum doctrina & exempla inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia longe aliud non tam testentur, quam sonora voce clamitent: vtile est ex authenticis Pontificiorum Scriptis ostendere: Primo doctrinam, quid & quomodo de inuocatione Sanctorum doceant. Deinde exempla, quomodo, propter quas causas, quo sensu, & qua fiducia Sanctos inuocent. Ita enim postea refutationes & explicationes planiores & faciliores erunt. Non autem omnium Monachorum sordes, qui audacissime aut, vt verius dicam, impudentissime de inuocatione Sanctorum nugati sunt, coaceruabimus (quanquam talis labor Ecclesiæ ad posteritatem non inutiliter impenderetur) exciperent enim forsan Pontificii, esse priuatas superstitiones, non publicam aut receptam Ecclesiæ suæ doctrinam. Sed ex publicis seu authenticis scriptis, vnde formam publicæ suæ doctrinæ petere solent, paucas quasdam sententias annotabimus.

Capita doctrinæ Papisticæ de inuocatione Sanctorum.

Longobardus igitur lib. 4. distin. 45. ita concludit: intercedunt ergo ad Deum pro nobis sancti, & merito: dum illorum merita suffragantur nobis, & affectu, dum vota nostra cupiunt impleri: Oramus ergo, vt intercedant pro nobis, id est, vt merita eorum nobis suffragentur, & vt ipsi velint bonum nostrum, quia, eis volentibus, DEVS vult & fiet. Hæc Magister.

Longobardus ait intercedunt merito & affectu.

Alexander Alensis, Sententiariorum seu Scholasticorum primus & vetustissimus, dicit, Sanctos orandos esse propter tres causas.

Alexander Alensis de causis orandi Sanctos.

I. Propter nostram inopiam, quam habemus in merendo, vt, vbi nostra non suppetunt merita, patrocinentur aliena: vel propter inopiam, quam habemus in contemplando, vt, qui non possumus summam lucem respicere in se, saltem in sanctis aspicere valeamus: vel propter inopiam, quam habemus in amando, quia orationis effectus dependet ex deuotione, & plerumque imperfectus homo magis sentit se affici circa Sanctos, quam circa Deum.

Prima.

II. Orandos dicit Sanctos propter ipsorum gloriam, vt, dum per eorum suffragia, quod petimus, impetramus, ipsos magnificemus, & glorificando collaudemus.

Secunda.

III. Propter Dei reuerentiam, vt peccator, qui Deum offendit, quasi non audeat ipsum in propria persona adire, recurrat ad Sanctos, eorum patrocinia implorando. Idem inquit. Sanctos oramus, vt mediatores, per quos impetramus. Hanc Alensis sententiam, ipsis ferme verbis reliqui Scholastici repetunt. Translata etiam est in Lombardicam historiam, & in Rationale diuinorum.

Tertia.

Bonauentura: Dicendum, quod Sanctorum orationes multa nobis bona impetrant, sicut dicit Magister, merito & affectu, merito quidem præcedenti. Licet enim sufficienter iam remunerati sint pro suis meritis, & nunc non sint in statu merendi, tamen quia multa supererogarunt, tantum meriti suis locum adepti sunt, vt non solum sibi beatitudinem & gloriam meruerint, sed etiam aliis iam possint suffragari. Idem inquit: Qui antea

Bonauentura.

tea erat indignus, rogando Sanctos, eorum patrocinio efficitur dignus.

Thomas. Thomas reddit hanc rationem inuocationis Sanctorum: Quia vltima reducuntur in Deum per media: ideo mediantibus Sanctorum suffragiis, Dei beneficia in nos diffunduntur. Et nos beneficia Dei sumimus mediantibus sanctis, inde sanctos constituimus intercessores, & quasi mediatores pro nobis, oratione vel expressa, vel interpretatiua, hoc est, quia merita ipsorum, existentia coram DEO, sunt nobis suffragia. *Thomas prohibet orare: Christe ora pro nobis.* Idem disputat non dicendum esse: Christe ora pro nobis, hoc est, non orandum esse, vt propter intercessionem CHRISTI exaudiamur, & quæ petimus, impetremus.

Gabriel Biel. Gabriel Biel super Canonem pronuntiat, nos ordine instituto à Deo, debere ad auxilia Sanctorum confugere vt saluemur eorum meritis & votis. Ibidem dicit: Patrem cœlestem dimidium regni sui dedisse beatissimæ virgini cœlorum Reginæ: idque in Esther significatum, cui Assuerus dimidium regni pollicetur. *Misericordiam Mariæ, iustitiam Deo tribuit.* Ita patrem cœlestem, cum habeat iustitiam & misericordiam, iustitia sibi retenta, misericordiam exercendam virgini Matri concessisse. Hoc Bernhardinus in suo Mariali etiam repetit, & inde infert, à foro iustitiæ Dei appellandum esse, ad forum misericordiæ matris eius.

Antoninus. Antoninus Archiepiscopus Florentinus parte 3. Summæ, tit. 5. dicit Diuina beneficia descendere in nos, mediantibus Angelis & animabus beatis, quia Deus bonitatem suam communicet inferioribus. Idem inquit: Lex Deitatis est, infima ad suprema per media reducere. Quantum vero ad dona gratiæ, beati sunt medii inter Deum & viatores. Et titulo duodecimo dicit: Sanctos per Canonisationem à Papa proponi, vt exemplar fidei & vitæ sanctæ & ab omnib. adorandos, ac in necessitatibus inuocandos. Idem, parte 4. titulo decimo quinto, de Maria virgine inquit: Necessarium est, *Maria aduocans pro hominibus.* vt hi, ad quos conuertit oculos suos, pro eis aduocans, iustificentur & saluentur. Ad obiectionem vero, 1. Ioann. 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: ita respõdet: Christus nõ solum aduocatus est, sed & iudex cuncta discussurus, ita quod nihil inultum remanebit. Cum itaque vix iustus ante eum sit securus, quomodo peccator ad eum tanquam aduocatum accederet? Ideo DEVS prouidit nobis de aduocata, quæ mitis & suauis est in qua nihil inuenitur asperum. Item, Maria ita aduocat & interpellat, vt Deum Patrem placet, & conuersos ad gloriam inducat. Dulcissimam illam sententiam, Ebræorum quarto, de Christo Pontifice nostro: Accedamus ad thronum gratiæ, &c. ita deprauat Antoninus; Maria est thronus Christi, in qua quieuit. Ad eam igitur cum fiducia accedamus, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Citat autem & laudat Bernhardi sententiam. Securum accessum habes ad Deum o homo, vbi mater stat ante filium, filius ante patrem, Mater ostendit filio pectus & vbera, filius patri latus & vulnera. Item, ad mediatorem Christum opus est nobis aliis mediatoribus. *Maria plena gratia.* Item, visitatum illud, quod Maria vocatur plena gratia, & porta cœli, non ita exponit, quod Christum, ex cuius plenitudine gratiam accipimus, quique est via, veritas & vita, genuerit, sed inquit, ideo dicitur plena gratia, quia, secundum Albertum, est medium & causa gratiæ, transfundendo eam in genus humanum. Et addit Mariam vere posse dicere illud Syrach. 24. In me omnis gratia vitæ & veritatis: In me omnis spes vitæ & virtutis, quod tamen dictum, Syrach. in sua lingua non habet. Et totum illud caput de Sapientia Dei loquitur. *Maria porta cœli.* Portam cœli dicit Mariam vocari, ideo, quia, quicquid vnquam gratiæ de cœlis exiuit in mundum, hoc per Mariam exiuit: & quicquid in cœlum intrat, hoc per Mariam in-

tra-

Sancti portæ coeli.

trare necesse est. Sanctos etiam dicit Antonius vocari portas cœli, ideo, quia per suffragia sua important nos in cœlum. Et de assumptione Mariæ dicit, Seraphin voluisse Mariam apud se retinere, sed ipsam de filio suo sedente ad dextram Patris allegasse illud, Gen. 2. Non est bonum hominem esse solum: Addens, sum ei data in adiutorium, in redemptionem per compassionem, in glorificationem per intercessionem, vt, cum minatus fuerit subuertere terram sicut in diluuio, ego appaream, tanquam arcus, vt recordatus fœderis repropitietur, &c. Sicut publica pictura in templis suis confessionem huius doctrinæ ostentant, Christum scilicet minitari & projicere iacula, homines vero confugere ad misericordiam Mariæ, quæ vt Mediatrix se interponat, & ostentatis filio vberibus, iacula eius pallio suo excipiat.

Mariale Bernhardini. *Maria auxiliatrix iustificationis.* *Illuminatrix.* *Aduocata.*

Hoc Bernhardinus in suo, quod publica auctoritate confirmatum est, Mariali ita declarat: Maria fuit adiutrix nostræ redemptionis. Et est auxiliatrix nostræ iustificationis. Deus enim omnes gratias faciendas Mariæ commisit, quas ipsa fideliter distribuit. Omnes igitur in suis necessitatibus debent ad eam recurrere. Item est illuminatrix nostra, quos in fide, & virtute illuminat, cui nascenti Deus dixit: Dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. De ipsa dici potest: Lumen ad reuelationem Gentium, &c. Est aduocata nostra, causas nostras coram Deo agens intercessione, & sanctitatis merito. Si enim merita aliorum Sanctorum pro nobis apud Deum intercedunt, multo fortius merita illius, quæ plenitudinem obtinuit meritorum & gratiarum, poterunt nobis diuinam gratiam impetrare. Dicitur collum, sicut enim collum est medium inter caput & corpus, sic ipsa est Mediatrix inter Deum & nos. Et sicut à capite per collum in corpora descendunt omnia, ita à Christo per virginem in nos veniunt omnia dona. Ipsa enim nobis gratias spirituales tribuit. In Christo enim est gratia tanquam in capite influente, in Maria sicut in collo transfundente. Nulla enim gratia venit e cœlo ad terram, nisi transeat per manus Mariæ. Nam gratiæ omnes intrant in Mariam, & ab illa nobis communicantur. Est enim Mediatrix saluationis, coniunctionis, iustificationis, reconciliationis, intercessionis, communicationis, Hæc Bernhardinus. Huius generis possem plura & crassiora ex Monachorum Marialibus adscribere. Sed quia solent excipere, ex priuatis priuatorum somniis, non esse æstimandam publicam Ecclesiæ Pontificiæ doctrinam, volui ex publicis Scriptis, in quibus communis forma doctrinæ Pontificiæ, sicut tempore Scholasticorum tradita fuit, comprehenditur, pauca hæc annotare.

Collum. *Mediatrix.*

Sotus.

Et illa adhuc hodie retinentur & defenduntur à Pontificiis. Sotus enim in Confessione Catholica dicit, Sanctos in cœlo esse coadiutores & cooperatores in opere salutis nostræ.

Colonienses.

Colonienses in suo Antididagmate dicunt, Sanctos in cœlo, quasi patronos, opitulatione apud Deum, pro nobis intercedere, ita vt Deus patiatur se misericorditer reconciliari, propter merita & intercessiones Sanctorum suaque dona nobis propter illos impertiat.

Lindanus.

Lindanus citat & probat illud ex imaginaria septima Synodo, Sancti in cœlis pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius sit Deus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.

Saltzgerius.

Saltzgerius dicit, sanctos inuocandos esse, ad duo beneficia nobis impendenda, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tum vt siue visibiliter, siue inuisibiliter adiutorium nobis impendant.

Ditenbergius.

Ditenbergius dicit: Sanctos pro nobis intercedere, nil aliud est, quam quod nostram causam apud Deum agant, non tam nostra, quam sua merita & vota, pro obtinenda nostra salute, offerendo.

Clichtoueus.

Clichtoueus: Opera Sanctorum ita sunt accepta Deo, vt non solum ipsi vitam æternam inde consequantur, sed & vt opem eorum implorantibus, multa beneficia posſint impetrare. Item, ſicut diuerſæ ſunt manſiones in cœlis, ita alius Sanctorum aliud habet, quod poteſt communicare. Vt Petrus contra infidelitatem, Agnes pro caſtitate, &c. Idem ſcribit: Mechtildi virgini factam reuelationem, cum ſoror quædam monaſterii extrema vnctione inungeretur, & ſacerdos Litaniam legeret ſingulos Sanctorum ad nomina ſua Chriſtum flexis genibus orare.

Tridentinum Concilium.

Hæc omnia complectitur, comprobat & confirmat decretum Tridentinum. Statuit enim bonum & vtile eſſe, Sanctos ſuppliciter inuocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Chriſtum, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere. Et eos damnat, qui negant inuocationem Sanctorum, vt pro nobis etiam ſingulis orent. Licet enim verba Decreti ita mollificata ſint, vt videantur tantum interceſsionem, non miſericordiam, gratiam & donationem beneficiorum Sanctis tribuere, quia tamen diſtinguunt inter orationes, & inter opem & auxilium Sanctorum, ipſos neruos inuocationis Sanctorum, ſicut hactenus in Eccleſia Pontificia vſitata fuit, non obſcure retineri volunt. Id quod Catechiſmus ex decreto Tridentini Concilii Pontificis iuſſu editus, nulla circuitione vſus, clarius & expreſsius oſtendit. Inquit enim: Chriſtiani dicuntur Angelos adorare, non tamen veneratione diuina. Et addit, Iacobum inuocaſſe Angelos, petiiſſe enim ab Angelo benedictionem, Gen. 32. & 48. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis. De Sanctis inquit: Eam ob cauſam inuocandi ſunt, quod pro ſalute hominum preces aſsidue faciunt, multaque eorum merito & gratia, in nos Deus confert beneficia. Rogati peccatorum veniam nobis impetrant, & conciliant nobis Dei gratiam. Item, ad Sanctorum gratiam confugere licet, & ſubſidiis eorum vti. Patrocinium enim noſtri ſuſcipiunt, &c. Et hoc loco obſeruet Lector, quod Polonica Synodus Petricouienſis, conata fuit inuocationem Sanctorum aliquantulum mitigare. Dicit enim c. 18. A Sanctis non miſericordiam, ſed interceſsionem tantum poſtulari, ſicut ab aliis in ſeculo de gentibus. Romanus vero Catechiſmus hoc ipſum pharmacum reſpuit & reiicit, & ad gratiam Sanctorum confugiendum eſſe docet.

Catechiſ. Romanus.

Petricouienſis Synodus in Polonia.

Qualis igitur inuocatio Sanctorum fuerit, & adhuc retineatur & defendatur in Eccleſia Pontificia, ex Scriptis ipſorum διδακτικοῖς publicis oſtendimus. Clarius autem in ipſa communi & publica praxi inuocationis Sanctorum, quæ publica auctoritate confirmata, recepta & vſitata eſt in Pontificia Eccleſia, id ipſum conſpici poteſt.

Legendæ, ſpecula exemplorum.

Tutelares Sancti ſingulorum in Papatu.

Et quidem ex legendis, atque in ſpeculis exemplorum, innumera & ſuperſtitioſiſsima poſſent commemorari. Poſſet etiam ex recenti memoria, & ex publicis ſcriptis oſtendi, quod ſub Papatu, ſingulæ regiones, ſingulæ ciuitates, ſingulæ familiæ, ſingulæ domus, ſinguli homines, ſinguli ſtatus, artes, morbi, &c. peculiarem ſanctum, tutelarem & auxiliatorem habuerint & coluerint altaribus, miſsis, imaginibus, candelis, ieiuniis, feriis, votis, peregrinationibus, inuocationibus, imo recitationibus Dominicæ orationis.

Germaniæ enim attributus fuit patronus S. Martinus & Georgius Cataphractus: Romanis Petrus & Paulus: Hiſpanis Iacobus: Gallis Michael & Dionyſius: Heluetiis virgo Maria, ea, quæ in nigricante ſylua Eremitarum locum habet: Vngaris præter Ludouicum, illa Maria, quæ Aquiſgrani ſedem habet: Polonis Stanislaus: Moſcouitis Nicolaus: Boruſsis Albertus, &c.

Ciuitates etiam Sancti inter ſe ſortiti fuerunt, Mediolanum ceſsit Ambroſio: Colonia Agrippina tribus Magis: Auguſta Hulderico: Brunſuiga

Auchari: aliæ Quintino, Valentino, Quirino, Vrſo, Oſuualdo, Gangolffo: & infinitum eſſet ſingula enumerare. Rectiſſime enim ad iſtam Pontificiorum ſuperſtitionem accommodari poteſt, quod Prudentius Gentibus obijcit, lib. 2. contra Symmachum:

Quanquam cur Genius Romæ mihi fingitur vnus?
Cum portis, domibus, thermis, ſtabulis ſoleatis
Aſsignare ſuos genios, perque omnia membra
Vrbis, perque locos, geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra, &c.

Ita à nautis inuocabatur Nicolaus & Chriſtophorus. Et ad auertendam grandinem, ac alias noxias tempeſtates à ſegetibus, inuocabatur Ioannes & Paulus. Contra incendia ignis, Agatha & Florianus inuocabantur. Vitium rutela commendabatur Vrbano. Contra rubiginem Iodocus. Contra bruchos inuocabatur Magnus.

Anſerum cura Gallo, Ouium VVendelino, Equorum Eulogio, Boum Pelagio, Porcorum Antonio tribuebatur.

Studioſi Gregorium & Catharinam colebant. Pictores Lucam. Medici Coſmam & Damianum. Iureconſulti Iuonem. Equites Georgium. Fabri Eulogium. Sutores Criſpinum. Sartores Gutmannum. Figuli Goarum. Venatores Euſtachium. Meretrices Afram & Magdalenam.

Contra peſtem inuocabatur Sebaſtianus & Rochus. Contra febrem Petronella. Contra venenum Ioannes Euangeliſta & Benedictus Abbas. Contra dentium dolores Apollonia. Contra oculorum vitia Otilia. Contra morbos pudendorum Apollinaris. Contra calculum Liberius. Contra ignem ſacrum Antonius. Contracti inuocabant VVolffgangum. Dæmoniaci Romanum. Epileptici Valentinum. Captiui Leonhardum. Puerperæ Margaritam. Pro reſtitutione rerum amiſſarum inuocabatur Vincentius. S. Felicitas donabat liberos maſculos. Anna diuitias. Barbara præſtabat, ne quis ſine Sacramento moreretur.

Et quis ſingula, quæ innumera & infinita ſunt, enumeret? Vtile tamen eſſet, in ſingulis nationibus, prouinciis, vrbibus, oppidis & pagis, in perpetuam Pontificiæ ſuperſtitionis memoriam, talia conſignata ad poſteritatem extare.

Sed quia ex Pontificiis quidam excipiunt, ſe non approbare vel defendere vulgi aut ſingulorum errores, ſuperſtitiones & abuſus: Et Decretum Tridentinum addit hanc clauſulam (Omnis ſuperſtitio in Sanctorum inuocatione tollatur.) Quæ vero ſint ſuperſtitiones in inuocatione ſanctorum, non explicat: Si enim omnes ſuperſtitiones, id eſt, omnia ea, quæ ſine mandato & exemplo Scripturæ in inuocatione Sanctorum fiunt, tollenda eſſent, nihil in toto illo cultu, ſicut apud Pontificios frequentatur, reliqui maneret. Generalem itaq; hanc clauſulam ſine explicatione addiderunt vt ſpem aliquam emendationis, ſub generalitatibus, nihil ſignificantibus oſtentarent, & interim nihilominus ipſos neruos ſuperſtitionis retinerent: vel vt haberent κρησφύγετον, ſi exemplis craſſiſſimarum ſuperſtitionum vrgerentur.

Non igitur ex priuatis quorumcunque preculis, ſed ex iis, quæ publice in Eccleſiis ipſorum leguntur, & magnis boatibus proclamantur, quæque publica Pontificum auctoritate confirmata ſunt, exempla colligemus, qualis ſit inuocatio Sanctorum in Eccleſia Pontificia, de qua controuerſia eſt.

Et ſane horret animus talia repetere, recitare ſeu deſcribere. Sed quia conductitii Pontificiorum rhetores illa diſſimulant, & magna confidentia ſæpe negare audent: Et noſtris, qui in captiuitate iſta Babylonica, quæ

In Apocalypsi describitur, non fuerunt vel actores, vel spectatores, non satis nota sunt exempla horrendæ idolomaniæ; deuorabo sane tædium & molestiam istius laboris, & ex Sequentiis (vt vocant) Hymnis, Breuiariis & Orariis, communi vsu receptis, & publica auctoritate in Pontificia Ecclesia confirmatis, exempla inuocationis Sanctorum colligam, vt iuxta Prophetæ dictum: Gentibus turpitudo, & regnis ignominia Pontificiæ superstitionis palam ostendatur, vtque nostri imaginem Pontificiæ idolomaniæ tanquam in συνόψει in conspectu sibi proponere possint, ne patroni Pontificiæ turpitudinis, vel dissimulando vel negando ea, quæ publica & notoria sunt, elabi conentur: Sed vt status huius controuersiæ de inuocatione Sanctorum, clarissime depingi, & argumenta rectius explicari possint.

Illud vero libenter fateor, in Sequentiis, Hymnis & collectis, multas veras & pias sententias, eleganti & erudita breuitate comprehensas, contineri, quas merito amamus, retinemus & vsurpamus. Dolendum vero est, multa admixta esse, quæ verbo Dei non sunt consentanea, sed manifestam superstitionem redolent. Ex illis igitur ea, quæ ad inuocationem Sanctorum, qualis in Ecclesia Pontificia publice vsitata & recepta est, pertinent, annotabimus.

EX CVRSV HORARVM BEATÆ MARIÆ virginis, secundum ordinarium Ecclesiæ Hildensheimensis.

Gaude Maria virgo, cunctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo.

Dignare me laudare te virgo sacrata. Da mihi virtutem contra hostes tuos.

Precibus & meritis sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, & omnium Sanctorum saluet & protegat nos omnipotens & misericors Dominus, Amen.

O Maria admitte preces nostras, intra sacrarium tuæ exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. sit per te excusabile, quod per te ingerimus, sit impetrabile quod fide & mente poscimus, accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus.

Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue debiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum leuamen, quicunque celebrant tuum nomen. Assiste parata vocibus poscentium, & reporta nobis omnibus optatum effectum.

Infirmitatem nostram, quæsumus Domine, propitius respice, & mala omnia, quæ iuste meremur, omnium Sanctorum tuorum intercessione placatus auerte.

Concede, quæsumus omnipotens Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ memoriam agimus, intercessionis eius auxilio, à nostris iniquitatibus resurgamus.

Te nunc suppliciter sancta Theotocos regis perpetui, sponsaque poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Beatæ Mariæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ, nos quæsumus Domine merita prosequantur, & tuam nobis indulgentiam semper implorent.

Deus, qui omnibus Sanctis tuis æternæ beatitudinis præmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pondere premimur, eorum apud te precibus subleuemur.

Salue

Salue regina misericordiæ. Vita, dulcedo, & spes nostra salue. Ad te clamamus exules filii Euæ. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O clemens, O pia, O dulcis Maria.

VERSVS.

In omni tribulatione & angustia nostra succurre nobis piissima virgo Maria.

COLLECTA.

Protege quæsumus Domine famulos tuos subsidiis pacis, & B. Mariæ patrociniis confidentes, à cunctis hostibus redde securos.

ANTIPHONA DE DOMINA NOSTRA.

Inuiolata, intacta es & casta Maria. Quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Christi clarissima, suscipe pia laudum præconia. Nostra vt pura pectora sint & corpora. Quæ nunc flagitant deuota corda & ora. Tua per precamina dulcisona, nobis concede veniam per secula.

Stella maris succurre cadenti, surgere qui curat, populo.

Precamur te piissima Dei genitrix, virgo Maria, per amorem vnigeniti filii tui Domini nostri Iesu Christi, vt non derelinquas nos miseros peccatores sine tuo adiutorio, sed semper adiuua & conforta nos in tuo sancto seruitio, vt securi perueniamus ad portas paradisi, ante conspectum tuum, & ibi mereamur dilectissimum filium tuum videre, & cum eo in sempiterna lætitia gaudere.

Hæc est mulier virtutis, quæ contriuit caput serpentis, hanc peccatores deuote adeamus, rea pectora tundamus, dicentes: Sancta, sancta, sancta Maria, clemens & pia, domina nostra, fac nos tuis precibus consortes cœlestis gloriæ.

Recordare virgo mater, dum steteris in conspectu Dei, vt loquaris pro nobis bona, & vt auertat indignationem suam à nobis.

Aue tu rosa, virgo Maria o generosa, clemens & pia, vera da nobis vti sophia, tecum electis frui gratia, vt te laudemus cum melodia, & tu repelle nostra vitia, virgo Maria da gaudia nobis.

Obsecramus sanctissima virgo, libera nos ab omni malo, & ora pro peccatis nostris.

Eius pia intercessione, ab instantibus malis, & à morte perpetua liberemur.

O Maria generosa, super omnes speciosa. impetra nobis veniam.

O Maria gratiosa, dulcis, mitis & formosa, applica nobis gratiam.

O Maria gloriosa, in deliciis deliciosa, præpara nobis gloriam.

EX PRÆPARATORIIS ANTE MISSAM DICENDIS.

Propter totius iniquitatis culpam indignus sum vt viuam, quia peccaui ab infantia mea vsque nunc coram te, & coram omnibus sanctis tuis: Sed per merita & intercessiones eorum, mihi tribue propter tuam clementiam omnium delictorum meorum veniam.

EX COMPASSIONIBVS MARIÆ.

Recordare septem horum tormentorum ac dolorum perenni memoria, vt nos qui te inuocamus, per hæc tisti valeamus in perenni gloria.

Ad te igitur hodie, o vnica spes miserorum, confugio, & plena fiducia, tibi me ipsum in omnibus necessitatibus deuote commendo. Te hodie & semper in matrem & patronam, præ cunctis eligo & præopto.

Libera me ab omni malo, & ora pro peccatis meis. Aue Maria, salus & consolatrix viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tribulationibus, tentationibus, necessitatibus & angustiis meis, & maxime in hora mortis meæ, & impetra mihi omnium peccatorum meorum veniam, & cœlestis patriæ gloriam.

EX SEPTEM GAVDIIS CORPORALIBVS beatæ Mariæ virginis.

Gaude virgo stella maris, à peccatis nos emunda, Fac nos semper salutari partu fœcundari, atque corde steriles fac clementer fertiles. Fac a nostro scelere pie nos resurgere, sursum tolle variis, cor oppressum vitiis. Præsta nobis miseris subleuamen sceleris, & post hanc miseriam, duc ad vitæ patriam. O dulcis amica Dei, vernans & decora: memor esto mei, mortis dum venerit hora.

Venerandorum gaudiorum Domine gloriosæ genitricis tuæ sacrosanctæ semper virginis Mariæ, memoriam recolentes, te suppliciter exoramus, vt eius interuenientibus meritis cœlestis consolationis participes, & gaudii, quo tecum modo lætatur, in futuro tribuas esse consortes.

EX SEPTEM GAVDIIS COELESTIBVS beatæ virginis Mariæ.

Gaude mater miserorum, quia pater præmiorum, dabit te colentibus, congruentem hic mercedem, & felicem poli sedem, sursum in cœlestibus.

Dulcissime Domine Iesu Christe, qui beatissimam genitricem tuam, gloriosissimam virginem Mariam, perpetuis & felicibus gaudiis in cœlo lætificasti, concede propitius, vt eius meritis & precibus continuis salutem & prosperitatem animæ & corporis consequamur, & ad gaudia tuæ beatitudinis, ac eiusdem virginis gloriosæ feliciter perueniamus.

EX ROSARIO BEATÆ MARIÆ virginis.

O virtutum vasculum, Regina cœlorum, Christi receptaculum, salus anxiorum. Tutum propugnaculum, saluatrix languidorum. Audi conquerentium preces famulorum, & pro nobis miseris Deum deprecare. Nam quicquid petieris vales impetrare. Summa nos necessitas te cogit rogare. Quos in fluctu positos sæuum pulsat mare.

Reparatrix & saluatrix, desperantis animæ, irroratrix & largitrix spiritualis gratiæ. Quod requiro, quod suspiro, mea sana vulnera. Et da menti te poscenti gratiarũ munera, vt sim castus & modestus dulcis, fortis sobrius, pius, rectus, circumspectus, simultatis nescius, eruditus & munitus diuinis eloquiis, constans grauis & suauis benignus, amabilis, corde prudens, ore studens veritatem dicere: Malum nolens, Deum volens, pio semper opere.

Peccatorum consolatrix, infirmorum curatrix, errantium reuocatrix, iustorum confirmatrix, desolatorum spes & auxiliatrix, atque mea promptissima adiutrix, & singularissima inuocatrix, tibi Domina gloriosa commendo hodie & quotidie animam meam, vt me in tuam custodiam commendatum, ab omnibus malis & fraudibus Diaboli custodias, atq; in hora mortis constanter mihi assistas, ac animam ad æterna gaudia feliciter perducas.

O Domina mea, sancta Maria, me in tuam benedictam fidem & singularem custodiam, ac in sinum misericordiæ tuæ, hodie & quotidie, atq; in hora exitus mei, animam meam, & corpus meum tibi commendo, omnem spem meam, consolationes angustias, miserias & finem vitæ meæ committo, rogans vt per tuam sanctissimam intercessionem & gloriosa merita, o-

omnia mea dirigantur & disponantur opera, secundum tuam, tuique filii voluntatem, ad meam vtilitatem.

Ac precor, vt serues me à peccatis, à scandalis, ab omni confusione humana, ab ira iudicii tremenda, ab impuris cogitationibus, ab omni mortali peccato, a subitanea & improuisa morte, ab omnibus periculis animæ & corporis, honoris & rerum mearum, nec vnquam tale me permittas facere peccatum, quo tuam gratiam amittam. Dona mihi de præteritis emēdationem, de præsentibus custodiam, de futuris cautelam. Da mihi in hac vita promptum adiutorium, & esto prolocutrix in tremendo iudicio, ad tuum filium, Dominum Deum nostrum Iesum Christum.

O Domina dulcissima, misericordiæ visceribus plenissima, succurre misero peccatori, antequam mors subitanea & improuisa superueniat, ne subito & imparatus hinc discedam. Ora pro me Maria virgo benedicta, per vnigeniti filii tui amarissimam mortem, vt peccatorum detestatione, Diaboli & operum eius abrenuntiatione, vera contritione, pura humiliq; confessione, perfecta pœnitentia & satisfactione, proximi dilectione, filio tuo reconciliatus, de hoc mundo transeam, & fac mecum misericordiam tu o beata mater virgo Maria, in illa tremenda hora, quando mortua lingua se nequiuerit mouere ad inuocandum te, neq; oculi lucem capere poterunt, aureſque meæ nulli voci patescent. Memor esto tunc precum mearum, quas nunc fundo, o Maria, ad aures tuæ pietatis, & subueni mihi in illa vltima necessitatis meæ hora, vt liberatus à ministris Diaboli, colloter omnibus fidelibus & amicis filii tui.

Aue plena gratia virgo fœcunda, mundi spes & gloria, mater illibata, peccatorum venia, sponsa consecrata, consolatrix hominum, vinculum amoris, purgatrix peccaminum, medela vitiorum. Aue vas clementiæ, gratiæ piscina, portus indulgentiæ, vitæ medicina, veniæ pincerna. Nardus odorifera, gratiæ lucerna surge, veni, propera regina superna, me Christo confœderes, me semper guberna, cor meum illumina, fulgens stella maris, & ab hostis machina semper tuearis. O gloriosa virgo Maria, mater regis æterni, libera nos ab omni malo. & a pœnis inferni.

BENEDICTIO MANE ET sero dicenda.

Pax Domini nostri Iesu Christi, & virtus passionis eius, signum † sanctæ crucis, integritas beatæ Mariæ virginis, Ben † dictio omnium Sanctorum, Angelorum custodia, & suffragia omnium Dei electorum, sint inter me & omnes inimicos meos, visibiles & inuisibiles, nunc & semper, & in hora mortis, &c.

AD PROPRIVM ANGELVM oratio.

Angele qui meus es custos pietate superna, Me tibi commissum salua, defende, guberna. Terge meam mentem, vitiis & labe fluentem, Assiduusq; precor mihi sis, releuesque cadentem.

DE S. PAVLO.

Illos supplices tuos, post huius carnis terminum perducere dignare, quos fecisti, veritatis lumen agnoscere.

DE S. BARTHOLOMÆO APOSTOLO.

VERSVS.

Voto precamur supplici, vt precibus Apostoli, a reatu liberi, possimus Deo perfrui.

Quæsumus, vt eius patrocinio deferamus noxia, & consequamur bona æterna.

DE IACOBO MAIORE.

Aue ſingulare præſidium peregrinorum tuorum, benignus exaudi vota ſeruorum, te colentes adiuua, ducens ad cœleſtia.

DE S. THOMA.

Tu nos ſupplices tuos in eius fide ſtabiles efficere dignare, quem palpando meruiſti Deum agnoſcere.

DE VNO APOSTOLO.

Aue ſancte N. Apoſtole, Domini noſtri Ieſu Chriſti, per illius amorem, qui te de mundo elegit, deprecor, vt me indignum famulum tuum ab omnibus aduerſitatibus liberes, ab omni impedimento corporis & animæ, & in hora mortis animam meam ſuſcipiens, perducas in in vitam æternam. Ora pro nobis N. Apoſtole beate, vt per te gaudere mereamur in æternitate.

Quæſumus omnipotens Deus, vt B. Apoſtolus N. tuum pro nobis imploret auxilium, vt a noſtris reatibus abſoluti, à cunctis periculis exuamur.

DE S. PANCRATIO.

O Martyr inuictiſsime, Pancrati beatiſsime, qui in Chriſti confeſsione perduraſti in perſecutione, tuo mereamur precamine in bonis mala vincere.

Infirmitatem noſtram, quæſumus Domine, propitius reſpice, & mala omnia, quæ iuſte meremur ſanctorum Martyrum tuorum, pariterque Pontificum Cornelii & Cypriani interceſsione propitiatus auerte.

DE S. GEORGIO.

Hic nos ſaluet à peccatis, vt in cœlo cum beatis poſsimus quieſcere.

DE S. BLASIO.

Sancte Blaſi vir laudande &c. Qui das lapſis releuamen, & infirmis adiuuamen. Tu pro nobis intercede, vt cœleſti nos mercede, ditet Deus cum beatis, regno ſuæ claritatis.

Deus qui per orationem beati Blaſii martyris tui atque Pontificis cunctis eiuſdem memoriam facientibus, à quacunque tribulatione, infirmitate ſeu aduerſitate, tenerentur, liberari conceſsiſti, concede propitius, vt cuius memoriam agimus in terris, eodem deprecante, gloriam conſequamur in cœlis.

DE S. ERASMO.

Stet ſemper in tripudio egenorum iam concio, habens ciuem in æthere, qui ſuos ſcit reprimere, defectus deprecamur, & in mortis examine, ſic Eraſmus præparatur, noſtros tergat vt reatus.

Fac nos eius meritis & precibus, cunctas inſidias omnium inimicorum noſtrorum ſuperare, & a paupertate corporis & animæ ac morte perpetua liberari.

Deus, pro cuius Eccleſia glorioſus martyr & Pontifex Thomas gladiis impiorum occubuit, præſta quæſumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis ſuæ ſalutarem conſequantur effectum.

DE S. CHRISTOPHORO.

O glorioſe martyr Chriſtophore, ſis memor noſtri ad Deum omni hora, & tuere ſine mora, corpus, ſenſum & honorem conſerua, qui cœli florem meruiſti hic portare, inter vlnas vltra mare nos per tantam dignitatem, fac vitare prauitatem, & amare corde toto, Deum verum laude, voto præ cunctis mundanis i..is, vt poſt mundi huius triſtis blandimenta te præſente, perducamur ad cœli regnum.

Deus, qui B. Chriſtophorum martyrem tuum virtute conſtantiæ in paſſione

sione sobolasti, concede propitius, vt qui eius commemorationem agimus ipsius meritis & precibus ab omni languore corporis & animæ præseruemur, atque ad gaudia æterna feliciter perducamur.

Intercessio, quæsumus Domine, B. Lamberti martyris tui atque Pontificis tuam nobis non desinat placare iustitiam, & nostrum tibi deuotum efficere famulatum.

DE S. COSMA ET DAMIANO.

O Medici piissimi, qui meritis clarissimi in cœlis refulgetis, A peste clade corporum præseruetis & operum moribus ne langueamus, aut moriamur spiritu, sed animæ ab obitu veloeiter surgamus, & viuamus in gratia, ... cœli palatia donec ingrediamur.

Concede nobis indignis famulis tuis, vt qui Sanctorum istorum martyrum gloriosam commemorationem agimus, ipsorum intercedentibus meritis ab omnibus Dæmonum erepti insidiis, atque cunctis huius vitæ aduersitatibus, præsens tempus ita in tuis laudibus peragamus, vt dimissis peccatis omnibus, post huius vitæ pericula ad gaudia transeamus secura.

DE S. SEBASTIANO.

Ora pro nobis Christi martyr Sebastiane, vt pestem epidemiæ illæsi mereamur pertransire, & promissionem Christi Iesu obtinere.

Deus, qui gloriosum tuum martyrem Sebastianum in tua fide & dilectione tam ardenter solidasti, da nobis miseris peccatoribus eius meritis & intercessione, in omni tribulatione auxilium, in persecutione solatium, in ... & angustia subsidium.

DE S. VINCENTIO MARTYRE.

Vir inclytus Vincentius, martyr Domini pretiosus, cuius intercessio nobis obtineat veniam, qui per tormenta passionis æternam meruisti palmam, & sempiternam coronam.

XIV. AVXILIATORVM.

Inter Sanctos Deo gratos adiutores vos beatos prædicat Ecclesia. Ad se Deus nos clamantes per vos saluet fluctuantes, in valle miseriæ.

Da, vt omnis, qui in suis necessitatibus eorum implorat auxilium, secundum promissionis tuæ gratiam petitionis suæ salutarem consequatur effectum.

DE S. BERNVVARDO EPISCOPO.

O gemma Saxoniæ, norma pietatis, decus tuæ patriæ, Bernuuarde dux pacis, nos oppressos erige, succurre turbatis ad Christum, dirige fontem bonitatis. Pie præsul Bernuuarde, tuorum memor operum, sta coram summo iudice, pro tuorum cœtu pauperum.

Omnipotens sempiterne Deus, immensam clementiam tuam humiliter imploramus, vt qui fragilitate carnis præpediti innumerabiliter peccatorum, B. Bernuuardi Confessoris tui atque Pontificis assiduis precibus adiuuemur, quatenus eius suffragantibus meritis ab omni aduersitate mentis & corporis liberemur.

DE S. GODEHARDO EPISCOPO.

Opem nobis præsul bone, fer in nostris angustiis, & nos salua in agone, ab æternis suppliciis.

DE S. AVGVSTINO.

Gaude præsul Augustine. Audi nos te rogantes, & post mortem nos ouantes, duc ad regna cœlica.

DE S. AMBROSIO.

O præsul beatissime Ambrosi doctor inclyte, vitæ meæ tege cursum, post hanc vitam trahe sursum animam ad gaudia, vbi Deum contemplari, iustis pie sociari merear in gloria.

Vt quem doctorem vitæ æternæ habuimus in terris, interceſſorem ſemper apud te habere mereamur in cœlis.

DE S. HIERONYMO.

Subuenias triſti populo, Hieronyme, Chriſti doctor & amice, tu fons nitidiſsimæ linguæ.

Præſta, quæſumus, vt cuius venerandam memoriam agimus, eius ſemper & erudiamur doctrinis, & meritis adiuuemur.

DE S. BERNHARDO.

Interceſsio nos, quæſumus Domine, Beati Bernhardi abbatis commendet, vt quod meritis noſtris non valemus, eius patrocinio aſſequamur.

DE S. FRANCISCO.

O Franciſce lux ſolaris, crucifixus ſingularis, iam cum Chriſto gloriaris, in choro cœleſtium. Tu ſis nobis vitæ via, tu pro nobis ſemper pia, prode Chriſto ſtigmata. Ora pro tuis famulis, vt rapti ex miſeriis, tecum laudemus dulciter, Trinitatem perenniter.

DE S. IOSEPH NVTRITIO DOMINI.

Gaude Ioſeph, fili Dauid, Ora virginis ſponſæ tuæ natum, vt ſe nobis det placatum, collocans ad dexteram.

DE S. ROCHO CONTRA Peſtem.

Deus qui beato Rocho per Angelum tuum tabulam eidem afferentem promiſiſti, vt qui ipſum inuocauerit, a nullo peſtis cruciatu læderetur: Præſta, quæſumus, vt qui eius memoriam agimus, meritis eius ab æterna morte liberemur.

DE S. LIBORIO CONTRA Calculum.

Deus qui beatum Liborium, Pontificem tuum, innumeris glorioſum miraculis, ſpeciali in medendis arenarum & calculi paſsionibus priuilegio decoraſti, præſta quæſumus, vt ipſius meritis & interceſsione, ab his aliiſque malis eruti, gaudiis perfrui mereamur æternis.

DE VNO CONFESSORE.

Sancte N. nos tuos famulos pio precatu ab omni culpa emunda, commendans Deo, cœleſtium, vt conſortes faciat gaudiorum.

Interceſsio nos quæſumus Domine, beati N. Confeſſoris commendet, vt quod noſtris meritis non valemus, eius patrocinio aſſequamur.

Miſericordiam tuam, quæſumus Domine, nobis, interuenientibus beatis Confeſſoribus tuis, clementer impende, & nobis peccatoribus ipſorum propitiare ſuffragiis.

DE S. DOROTHEA.

Omnipotens ſempiterne Deus, in cuius nomine glorioſa virgo & martyr Dorothea cuncta genera tormentorum ſuperauit, te ſuppliciter exoramus vt eius interuentu cuncta pericula vincamus, ipſamque in omnibus neceſſitatibus celerem adiutricem nobis ſentiamus.

DE S. BARBARA.

Interceſsio nos, Domine, quæſumus, beatæ Barbaræ virginis & Martyris tuæ ſemper adiuuet, vt non ſubito moriamur.

DE S. AGNETA.

Aue Agnes glorioſa, me in fide ſerues recta, dulcis virgo & dilecta, te exoro precibus: Charitate da perfecta, Deum, per quem es electa, colere pie omnibus.

Deus, qui beatam Agneten virginem tuam caſtitatis amore decoraſti,

& flam-

& flammis traditam illæsam conseruasti, da nobis, quæsumus, eius meritis & precibus, eiusdem castitatis tenore fulciri, & ab omni vitiorum æstu liberari.

DE S. APPOLLONIA.

Virgo Christi egregia, pro nobis Appollonia funde preces ad Dominum vt tollat omne noxium, ne pro reatu criminum, morbo vexemur dentium, sed sanitate capitis gratulemur & corporis.

DE S. CHRISTINA.

Christina virgo felix, te deprecantes respice, ne cum impiis damnemur, nos tua sancta salua prece.

DE DECEM MILLE VIRGINIBVS.

O præclaræ vos puellæ, nunc implete meum velle, & dum mortis veniet hora subuenite sine mora, in tam graui tempestate, me precantem defensate, à dæmonum instantia.

Concede propitius, vt earum precibus & meritis, cum ipsis in æterna beatitudine collocari mereamur.

AD VNAM VIRGINEM.

Salue sancta N. virgo Dei inclyta, tuis precibus nos Christo commenda. Ad te clamamus in angustiis constituti. Ad te suspiramus, auxilium quærentes. Eia virgo Dei electa, tuum lætum oculorum aspectum ad nos inclina. Et Iesum crucifixum, qui tollit mundi reatum, redde nobis placatum, o clemens, o pia, o dulcis virgo.

DE S. ANNA.

Deus, qui beatam Annam matrem tuæ genitricis fieri voluisti: Præsta, quæsumus, vt meritis vtriusque, matris & filiæ, regna cœlestia consequamur.

DE S. MARTHA.

Omnipotens, sempiterne Deus, cuius filius, sumpta carne pro nobis in æde beatæ Marthæ hospitari dignatus est, concede propitius, vt precibus & meritis illius, quæ illum placide suscepit in terris, ab illo misericorditer suscipi mereamur in cœlis.

DE SANCTA BRIGITTA.

O Brigitta, mater bona, dulcis ductrix & matrona, nobis fer suffragia. Naufragantes in hoc mari, tuo ductu salutari, duc ad vitæ brauia.

DE S. GERTHRVDE.

Deus, qui beatam Gerthrudem piam virginem ex stirpe Regia progenitam, speciali hospitalitatis gratia sublimasti, tribue, quæsumus, vt eius precibus & meritis interuenientibus, tam præsens, quam futurum hospitium, nostræ infirmitati congruum, & tuæ maiestati inueniamus acceptum.

DE OMNIBVS VIRGINIBVS *& Viduis.*

Deus, qui nos in tantis periculis constitutos, pro humana scis fragilitate non posse subsistere, da nobis per merita omnium sanctarum virginum, viduarum, & continentium tuarum, salutem mentis & corporis, vt ea, quæ pro peccatis nostris iuste patimur, te adiuuante vincamus.

DE OMNIBVS SANCTIS.

Maiestatem tuam, Domine, suppliciter deprecamur, vt sicut nos iugiter omnium Sanctorum tuorum commemoratione lætificas, ita semper supplicatione defendas.

EX ANTIDOTARIO.

Salue imperatrix gloriosissima, peccatricis animæ meæ spes tutissima, Dei genitrix virgo Maria. Tu, post Deum præcipuum & maximum meum es refugium & gaudium.

O sancta virgo Maria, & omnes Sancti & Electi Dei, nunc & in hora mortis meæ, mihi misero succurrite, & Dominum Deum nostrum vestris meritis & precib. mihi propitium facite. Tu ergo, o virginea mater, accedens ad illud supercœleste sacrarium semper venerandæ Trinitatis, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, quicquid virtutum & gratiarum ab hora conceptionis tuæ, vsque ad horam assumptionis, in te Rex gloriæ, tanquam conseruatissimo thesauro suo, dignatus est conseruare. Tu etiam beatorum Angelorum militia, offer pro me, nunc, & in hora mortis meæ, constantiam purissimam, qua cum Deo nostro permansistis, & felicem innocentiam, in qua per ipsum confirmati estis. Tu quoque Patriarcharum & Prophetarum cœtus, offer pro me, nunc, & in hora mortis meæ, merita fidei & desideriorum, quibus Christum Dei filium repromissum constanter expectastis. Tuq; Senatus Apostolorum & Euangelistarum, offer pro me, nunc, & in hora mortis meæ, merita felicissimæ cum Christo adhærentiæ, familiaris amicitiæ, & fidelis perseuerantiæ. Tu hinc o rosea Martyrum turba, offer pro me, nunc, & in hora mortis meæ, merita fidelitatum, constantię, & pretiosi sanguinis, cum sanguine immaculati agni, pro omnium salute effusi. Tu deinde splendens Confessorum chorus, offer pro me, nunc & in hora mortis meæ, merita deuotionum, studiorum, exercitationum, & virtutum omnium, in quibus Domino Deo nostro placere meruistis.

Tu insuper honesta virginum & mulierum caterua, offer pro me, nunc, & in hora mortis meæ, cordis & corporis munditiem, qua Deo, spretis mundi deliciis, & corporis voluptatibus placuistis.

ORATIONES DE QVINQVE DOLORIBVS BEATÆ Mariæ, quas S. Anshelmus Capellanus eius composuit, incipientes singula a singulis literis nominis Maria, quas qui deuote dixerit, maximas consequitur gratias a Domino, prout reuelatum fuit beato Ioanni Euangelistæ, qui cum, (vt de eo scriptum reperitur) diu desiderasset videre beatam Mariam virginem, post eius assumptionem in coelum, tandem quadam vice raptus in coelum, in visione vidit & audiuit, quod beata virgo Maria narrauit filio suo, quod in hoc mundo in quinque doloribus subscriptis fuerit nimium perturbata. Christus igitur filius eius hoc audiens, ob eius honorem plurimas promisit gratias & prærogatiuas se daturum illi, qui eosdem dolores deuote recoleret. Sunt igitur Orationes tales.

ORATIO PRIMA.

Mediatrix DEI & hominum, & fons misericordiæ indesinenter effundens riuos copiosæ gratiæ Maria. Te rogo dulcissima mater Domini nostri IESV Christi, per illam perturbationem, quam habuisti in corde tuo piissimo, tunc & deinceps, cum Simeon sanctus & senex prophetando diceret: Tuam ipsius animam pertransiibt gladius, vt petas, quatenus idem benedictus Filius tuus de largissima clementia sua mihi donet per eandem perturbationem tuam, indulgentiam omnium peccatorum meorum. Et vt me liberet ab omnibus malis, præteritis, præsentibus, & futuris.

ORATIO SECVNDA.

Auxiliatrix Dei & hominum, & pacis æternæ condimentum Maria, te interpello speciosissima regina cœli, per illam dolorosam perturbationem, quam habuisti in corde tuo benignissimo pro eo, quod filium tuum amantissimum per triduum amiseras, vt roges eum, quatenus ipse propter eandem turbationem tuam mihi dignetur dare plenam cognitionem,

nem perfectam contritionem, puram confeſsionem, ſpem firmam, certam ſecuritatem, a Deo nunquam ſeparandum, & ita perfectum & verum amorem, vt cum illo amore tantam merear mercedem in cœlo accipere, ac ſi multis annis cum perfectione ſanctiſsimæ vitæ diligentius ſeruiuiſſem.

ORATIO TERTIA.

Reparatrix debilium, & vulneratæ animæ efficaciſsima medicina Maria, te peto glorioſa Domina, per illam perturbationem, quam habuiſti in corde tuo clementiſsimo, pro eo, quod perfidi Iudæi captiuauerunt deſiderabilem vnigenitum vteri tui filium, quatenus depreceris eundem filium tuum, propitiatorem ſeculi, vt ipſe propter eandem turbationem tuam, me de omni captiuitate, & ab omni tribulatione corporis & animæ, anguſtiarum, & periculorum meorum, vna cum amicis meis conſanguineis, familiaribus, & benefactoribus, & recommendatis clementer eripiat, & ab omnibus malis in perpetuum tueatur.

ORATIO QVARTA.

Illuminatrix cœcorum, & lucerna ſalutiferæ gratiæ Maria. Te flagito dulciſſima bona mater Dei, per illam turbationem tuam, quam habuiſti in corde tuo propitiatiſsimo, pro eo, quod amantiſsimus filius tuus à Iudæis crudeliſsimis in conſpectu tuo, cum clauis acutiſsimis, ſine omni miſeratione, viuificæ crucis patibulo fuit affixus, vt poſtules ab eodem filio tuo, quatenus per eandem turbationem tuam, ignem veri amoris & paſsionis ſuæ in corde meo accendat.

ORATIO QVINTA.

Aduocatrix omnium peccatorum, quos damnabiliter moles vitiorum deprimit, finisq; noſtræ miſeriæ Maria, te deprecor venerabiliſsima mundi domina, per illam intolerabilem turbationem, quam habuiſti in corde tuo benigniſsimo, in illa hora, cum filius tuus de cruce depoſitus, cum recentibus vulneribus, & proprio ſanguine fabricatus, datus fuit a Ioſeph in ſinum tuum, vt propter eandem perturbationem tuam, ipſe me præuenire dignetur abundantia gratiarum ſuarum, vt det corpus & animam meam in poteſtatem tuam, & in ſinum miſericordiæ tuæ, quem cunctis deuote poſtulantibus, clementer aperis in æternum.

QVICVNQVE HANC SVBSCRIPTAM ORATIONEM triginta diebus dixerit, in honorem beatiſsimæ virginis Mariæ, quæcunque licita petierit, miſericorditer obtinebit, quod experimento ſæpius probatum eſt.

Sancta Maria, perpetua virgo virginum, mater miſericordiæ, mater gratiæ, ſpes omnium deſolatorum, conſolatrix omnium deſperantium. O miſeratrix miſerorum, dulcis conſolatio afflictorum, ac mater miſericordiarum, deſolatorum piiſsima conſolatrix, & in omni neceſsitate pupillorum prompta adiutrix: Exaudi preces meas. Et quia in diuerſis malis & anguſtiis, propter peccata mea poſitus ſum; ignoro, ad quem fugiam, niſi ad te dominam meam, dulciſsimam virginem Mariam, genitricem Domini noſtri Ieſu Chriſti, informatricem humanitatis noſtræ. Ergo aures tuæ pietatis precibus meis benigne accommoda, per viſcera miſericordiſsimi filii tui, &c.

QVICVNQVE SVBSCRIPTAM ORATIONEM QVOTIDIE dixerit, in honorem beatiſsimæ virginis Mariæ, trecentos dies indulgentiarum habebit ab Innocentio Papa, qui eam inſtituit.

O clementiſsima Domina, & dulciſsima virgo ſancta Maria, Mater

Dei,

Dei, mater orphanorum, consolatio desolatorum, via errantium, salus & spes in te sperantium, fons vitæ & veniæ, fons salutis & gratiæ, fons pietatis & indulgentiæ, fons consolationis & letitiæ, da mihi pro peccatis meis veras plangendi lacrymas & condignas, & da mihi quicquid filius tuus requisiuit à me veraciter agnoscere, tuo iuuamine frequenter incipere, perseueranter exequi, feliciter adimplere. O flos virginum Maria, regina cœli deprecor humiliter & deuote, vt cum omnibus sanctis & electis Dei venias & festines in consilium & auxilium meum, in omnibus orationibus, & angustiis, & necessitatibus meis, & in omnibus rebus. O Maria, maris stella, portus salutis, naufragantium dux pia, miserorum patrona dulcissima, reorum aduocata doctissima, desperatorum spe vnica, peccatorum saluatrix magnifica, die mea nouissima, me facie splendidissima tua precor irradia, nutrix sacratissima, meæ mortis piissima diem & horam nuntia. Tu potum præbe naufrago, reo fer patrocinia, dans misero solatia, sis spes, ne desperationi succumbam mortis in agone, cum tunc non sit spes altera, nisi tu virgo puerpera, patris parens & filia, cui me reconcilia. O misericordiarum & veniæ fons ineuacuabilis, imo ipsa misericordia & venia, nulli dans repulsam. Exauditrix benignissima hanc orationem simplicem clementer suscipias & exaudias, & vitam æternam mihi tribuas. Audi & exaudi me benignissima virgo Maria, Mater Dei & misericordiæ, Amen.

SANCTVS EDMVNDVS CANTVARIENSIS ARCHIEPIscopus, sequentem orationem composuit, eamque quotidie dicere consueuit, in honorem sanctissimæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, & beati Ioannis Euangelistæ, tutoris eius: quam cum semel propter occupationem quandam dicere neglexisset, apparuit ei Sanctus Ioannes Euangelista, ferulam in manu tenens, & vt leuaret manum, imperans: Qui cum leuasset, & ille ferulam alte leuans, pie tamen submittens, blande eum corripuisset, subiungens, ait: Caue, ne amplius vnquam omittas, quod diligenter obseruauit, maximamq; ob hanc sanctitatis gratiam promeruit. Multa etiam alia leguntur miracula facta virtute illius orationis, quæ breuitatis causa hic omittuntur.

O intemerata & in æternum benedicta, singularis & incomparabilis virgo, Dei genitrix Maria, inclina aures tuæ pietatis indignis supplicationibus meis, & esto mihi peccatori pia in omnibus auxiliatrix. O Ioannes beatissimi Christi familiaris amice, te inuoco cum matre eiusdem Saluatoris, vt opem mihi tuam cum illa ferre digneris. O duæ gemmæ cœlestes, Maria & Ioannes. O duo luminaria diuinitus ante Deum lucentia, vestris radiis effugate scelerum meorum nubila, vobis duobus ego peccator hodie corpus & animam meam commendo, vt omnibus horis atque momentis, intus & exterius, firmi custodes, & pii apud Deum intercessores existere dignemini. Credo enim firmiter, & fateor, & indubitanter scio, quia velle vestrum velle Dei est, vnde quicquid ab illo petitis, sine mora obtinebitis. Per hanc igitur tam potentissimam vestræ dignitatis virtutem, poscite mihi corporis & animæ salutem, & à Deo indulgentiam omnium peccatorum meorum, atque in extrema hora huius vitæ, venite mihi in adiutorium, contra omnes laqueos inimici. Et in die iudicii, quando redditurus sum rationem de peccatis meis, succurrite mihi ante tribunal Christi, vt non deputer cum impiis ad pœnam, sed cum iustis ad gaudium & gloriam.

QVICVNQVE SEQVENTEM ORATIVNCVLAM QVOtidie deuote dixerit, sine pœnitentia & mysterio corporis Christi non decedet, sicut fuit reuelatum beato Bernhardo, cui ab Angelo data est.

Aue Maria, ancilla sanctæ Trinitatis. Aue Maria, salus & consolatrix viuorum & mortuorum, mecum sis in omnibus tentationibus, tribulationibus, necessitatibus, & angustijs, & infirmitatibus meis, & impetra mihi veniam omnium delictorum meorum, & maxime in hora exitus mei, non desis mihi ô pijssima virgo Maria.

SEQVITVR ORATIO DE OMNIBVS MEMBRIS BEAtissimæ virginis Mariæ, quam qui deuote dixerit, specialem ab ea gratiam consequitur.

Adoro & benedico beatissimos pedes tuos, quibus antiqui serpentis, cum omnibus pompis eius, caput calcasti, &c.

Adoro & benedico castissimum vterum tuum, aceruo tritici lilijs candidissimis vallato comparatum, &c.

Adoro & benedico nobilissimum cor tuum, &c.

Adoro & benedico fœcundissima vbera tua, botris assimilata, &c.

Adoro & benedico manus tuas tornatiles, plenas hyacinthis, &c.

EX ORATIONIBVS DE SEPTEM GAVDIIS CORporalibus beatæ Mariæ virginis.

O Maria mater pia, esto nobis recta via, ad tuum filium, ac pro tua gratia depelle nostra vitia, per hoc sanctum gaudium.

EX ORATIONE AD B. MARIAM virginem.

Tu virgo sanctitatis luce nos irradia, & sic tua prece Deo reconcilia, vt post mortem gloriemur in cœlesti patria. Ad hoc omnes potestates virtutum cœlestium, ad hoc omnes Sancti, vestrum petimus auxilium.

IMPLORATIO PATRONORVM.

Et vt efficax mea deprecatio sit, beatæ Mariæ, semper virginis, suffragium peto.

Adsit mihi, quæso, semper & vbique beatorum Angelorum custodia, & præsta, vt apud te pro me misero peccatore sanctorum Angelorum agmina intercedant.

Intercessiones Apostolorum imploro. Martyrum preces exposco. Confessorum orationes expostulo. Subueniat mihi apud misericordiam tuam chorus sanctarum virginum tuarum, quarum principatum tenet ipsa virgo Maria. Ibi ipsa cum omnibus sanctis intercedat, vt ad vitam perueniam sempiternam, te miserante & donante.

ALIA ORATIO AD B. VIRGINEM Mariam.

Te mater illuminationis cordis mei, te nutrix salutis meæ mentis, te oblectant, quantum possunt, cuncta præcordia mea. Exaudi Domina, adesto propitia, adiuua potentissima, vt mundentur sordes mentis meæ, vt illuminentur tenebræ meæ. Certus enim sum, quia sicut per filij gratiam te potui accipere, sic eadem per matris merita possum recipere. Ergo Domina porta vitæ, ianua salutis, via reconciliationis, aditus recuperationis obsecro te per saluatricem tuam fœcunditatem, fac vt peccatorum meorum mihi venia, & bene viuendi gratia concedatur, & vsque in finem hic seruus tuus sub tua protectione custodiatur.

AD OMNES SANCTOS PATRIARCHAS & Prophetas.

Sancti Patriarchæ, sancti Prophetæ, obsecrate pro peccatis meis, & expulsa penitus erroris caligine, cordis mei oculos veræ fidei Catholicæ lumine illustrate, vt in die iudicij non cum impiis & infidelibus, qui credere & pœnitentiam agere noluerunt, secundum meritum meum me deputet, sed per vestram intercessionem merear inueniri absolutus in illa die ab omni vinculo peccatorum, vobiscumque ac omnibus fidelibus, ingredi ad regna cœlorum.

AD S. PAVLVM DOCTOREM Gentium.

O beate Paule Apostole, te deprecor, vt me ab angelo Satanæ eripias, & à ventura ira liberes, & in cœlum introducas.

AD S. ANDREAM.

Sancte Andrea Apostole Dei, deprecor te, vt tuis meritis, ab omni phantasia Satanæ me eripias, & à futura ira defendas, & virtutem tuam mihi ante tribunal Christi ostendas.

DE S. MATTHIA APOSTOLO.

Sancte Matthia, te suppliciter imploro, vt meritis & intercessionibus tuis, ab eodem Domino nostro Iesu Christo, veniam peccatorum meorum in hoc seculo percipiam, & in futuro vitam æternam possideam.

DE S. PHILIPPO.

Sancte Philippe Apostole Domini, te miser ego peccator, omnium criminum sordibus obuolutus, deprecor, vt ab omni me districto flagello, quod iuste mereor, & ab omni damnatione, & a ventura ira liberes, & lampadibus ornatum & lætum ad Regem gloriæ perducas.

DE S. IACOBO MINORE.

Sancte Iacobe Apostole Domini, te deprecor ego peccator omni spurcitia plenus, vt me tuis gloriosis meritis, ab omni districto iudicio, quod iuste mereor, & ab ira ventura misericorditer eripias, & atro agmine fugato, sancto agmine appropinquante, in consortium Angelorum, & sinum Abrahæ me tradas.

DE S. BARTHOLOMÆO.

Sancte Bartholomæe, te deprecor, vt me tuis pretiosis meritis liberes ab omnibus versutiis diaboli, & insidiis, & terroribus, & impugnationibus & damnatione & illusione hostis, & in die furoris Domini, & in fine vitæ meæ, contra aduersarios meos in adiutorium meum venias, & binis luminibus suffulto, vestigia agni ostendas.

DE S. MATTHÆO.

Sancte Matthæe Apostole, ego peccator te deprecor, vt me ab angustia, quam digne mereor, tuo interuentu misericorditer defendere digneris.

DE S. SIMONE APOSTOLO.

Sancte Simon Zelotes, per gratiam illius, qui te elegit de mundo, te deprecor, vt me miserum ab omnibus aduersitatibus, & a pœnis, quas pro peccatis meis horribilibus mereor, eruas: & a cogitationibus immundis, tuis meritis emundes, & monita mihi tribuas, vnde Angelica celsitudo admirabilem me videat & iustum.

DE S. IVDA.

Sancte Iuda Apostole, per illum, qui te sibi in amicum asciuit, deprecor te, vt me a consuetudine peccatorum meorum, tuis meritis abstrahas, & a potestate Dæmonum eruas, & me ad inuisibiles euehas potentias.

DE

DE S. STEPHANO.

Sancte protomartyr, & dignissime Leuita Christi Stephane, ad te confugio, te inuoco, te suppliciter & obnoxie deprecor, vt intercedere digneris pro me nimis fragili & indigno ad Dominum Iesum Christum. Adiuua me, quæso, immaculate & inuictissime testis veritatis, vt, quia tuo exemplo nec innocenter viuere, nec gloriose mori valeo, saltem concesso mihi, per Dei misericordiam, & tuæ intercessionis merita, spatio vitæ meæ, sordes ita congrua emundatione diluam, vt in articulo mortis ab auditione mala liberatus, sententiam perpetuæ damnationis euadam.

DE S. VINCENTIO.

O beate Vincenti, martyr Christi inclyte, exora pro me Deum omnipotentem, vt tua prece placatus, mihi condonet meorum veniam commissorum, & in bono opere finem reddat perseuerabilem.

DE S. SEBASTIANO.

O beate Sebastiane, magna est fides tua, intercede pro nobis ad Dominum Iesum Christum, vt a morte epidemiæ, & ab omni infirmitate corporis & animæ, tua intercessione liberemur.

AD S. DIONYSIVM.

Sancte Dionysi Galliæ doctor, & inclyte martyr, te deprecor, ne despicias me, sed suscipias preces meas, & redime me ex omnibus paupertatibus & tribulationibus animæ & corporis. Rogo te S. Dionysi tuosque socios, vt suscipiatis animam meam, quando præsentata fuerit ante tribunal iudicis, & deprecemini regem potentem, vt per vestra suffragia merear liberari a tormentis perpetuis.

AD S. CHRISTOPHORVM.

Sancte Christophore, martyr Iesu Christi qui pro Christi nomine pœnas pertulisti, opem confer miseris, atque mundo tristi. Qui cœlestis luminis regna meruisti, &c. Christophori sancti speciem quicunque tuetur, illo nempe die nullo languore tenetur. O martyr Christophore, pro saluatoris honore, fac nos mente fore dignos Deitatis honore, & promissione Christi, quia quod petis, obtinuisti, da populo tristi bona, quæ moriendo petisti, confer solamen mentis, tolle grauamen iudicis, examen fac mite, et in omnibus, Amen.

DE S. ERASMO.

Modo sancte Erasme tibi commendo omne consilium meum, & omnes actus meos, & omnia, quæ mihi subiecta sunt, in tuam sanctam fidem, vt eruas me ab omnibus aduersitatibus, & a cunctis meis inimicis corporalibus & spiritualibus, propter repromissum tibi à Deo specialiter concessum.

AD XV. AVXILIATORES.

Conditor & redemptor generis humani, exaudi me indignum famulum tuum, vt per Sanctorum merita & interuentum, deleas omnes iniquitates meas, cunctaque bona cordi meo inferas, mores bonos & continentiam linguæ, charitatem, atque humilitatem, cæterasq; omnes virtutes.

AD OMNES SANCTOS Martyres.

Ad vos, clarissimi Sanctorum Dei martyres, mente & corde ego nimius peccator proclamo, quatenus vos cum sanctissima oratione vestra, maculas peccatorum meorum sordes apud Dominum nostrum Iesum Christum aliquantisper diminuere & delere dignemini, vt vitra vitam meam grandi meorum criminum pondere grauatum non inueniat.

DE S. BERNHARDO.

O alme pater Bernharde, & ardentissime amator, cultor suauitatis, & mellifluæ dulcedinis Dei, qui es spes & solatium omnium ad te clamantium, corde toto tuæ sanctæ protectioni me commendo, propter excellentiam meritorum tuorum, vt ab omnibus, quæ contraria sunt animæ meæ, tueri me digneris.

DE S. NICOLAO.

Credo pie, sancte Nicolae, tuis me precibus esse saluandum, ideo ad te clamo, & te precibus meis, licet indignis, pulsare non desisto, vt te intercedente ab imminentib. periculis, à peccatis & offensionibus meis, quibus quotidie affligor, merear liberari, salua me supplicem famulũ tuum, amice Dei Nicolae, de præsentibus angustiis & tribulationibus, quia in te confidit anima mea, vt per te me saluet, qui te sibi elegit.

AD OMNES SANCTOS
Confessores.

Omnes sancti Sacerdotes & confessores Dei, nolite me despicere, sed sicut optastis a Deo, hic adhuc positi in mortali corpore, audite me, vt vestro sacratissimo interuentu, à peccatis exui, & à pœnis absolui, & à cunctis tentationum periculis erui merear.

DE TRIBVS REGIBVS.

Concede propitius, vt per horum trium Magorum pias intercessiones & merita, nobis famulis tuis tribuas, vt itinere quo ituri sumus, celeritate, lætitia, gratia, & pace, negotioque bene peracto, te ipso sole vero, vera stella, & vera luminis luce, ad loca destinata, cum omni prosperitate, ad ipsorum, cœlestiumque ciuium consortia, salui ac sani redire valeamus.

IN CATHARINAM.

Aue virgo Dei digna, Christo prece me consigna, preces audi, præsta votum, cor in bono fac immotum, confer mihi cor cõtritum, rege visum & auditum, rege gustum & olfactum, virgo sancta rege tactum, vt in cunctis, te regente, viuam Deo pura mente. O beata Catharina, Babylonis de sentina, tutum mihi fer ducatum, plasmatorem fac placatum. Esto mihi consolatrix, pro me sis interpellatrix, Christum pro me interpella, salua mortis de procella, superare fac me mundum, ne demergar in profundum, ne me sinas naufragari, in peccatis in hoc mari, visita tu me infirmum, & in bonis fac me firmum. Agonista Dei fortis, esto præsens in hora mortis: Decumbentem foue, leua, & de morte solue sæua, vt resurgam nouus homo, ciuis in cœlesti domo: Duplex mors ne me infestet, Iesus Christus illud præstet, tua prece exoratus. Idem Pater, idem Natus, idem vtriusque Flamen, qui viuit & regnat, Amen.

EX CANTICIS, QVÆ VOCANT SEquentia.

DE S. STEPHANO PROTOmartyre.

O Stephane, signifer regis summi bone, nos exaudi, nos proinde supplices ad te clamantes, & precibus te pulsantes, oratio sanctissima nos tua semper conciliet Deo nostro.

DE INNOCENTIBVS.

Quorum precibus sacris deprecamur, dele pie nostra crimina vitæ, vt quos laudibus tuis iunxeras, nobis illic dones clemens fauere.

ALIA DE INNOCENTIBVS.

Clari filioli, dulces pusioli nos iuuate precibus, quos Christus innocentem

centem mortem vestram miserans, pro sese maturatam, placidus exaudiens nos regno suo dignetur.

DE BEATA AGNETE.

Apud quem nunc intercedat, vt cœli nobis concedat intrare palatium.

DOMINICA ANTE ASCENSIONEM Domini.

O Maria Magdalena, audi vota laude plena, apud Christum chorum istum clementer concilia, vt fons summæ pietatis, qui te lauit a peccatis, seruos suos atque tuos mundet data venia. Amen dicant omnia.

IN NATIVITATE DIVI IOANNIS Baptistæ.

Sancti Baptistæ Christi præconis solennia celebrantes moribus ipsum sequamur, vt ad vitam, quam prædixit, asseclas suos perducat.

Deuote te sanctissime hominum, amice Iesu Christi, flagitamus, vt gaudia percipiamus.

Apparens, quæ Zachariæ Gabriel repromisit. Qui tuam celebrarent obsequiis natiuitatem.

Vt per hæc festa æterna gaudia adipiscamur. Qui sancti Dei sacris de Baptizati gaudent.

Tu qui perspicas fidelium corda, ne quid deuium vel lubricum Deus in eis inueniat.

Te deposcimus, vt crimina nostra & facinora continua prece studeas absoluere.

Placatus, vt ipse suos semper inuisere fideles, & mansionem in eis facere dignetur.

IN FESTO VISITATIONIS Mariæ.

Veni præcelsa domina Maria, tu nos visita, ægras mentes illumina per spera vitæ munera.

Veni saluatrix seculi, sordes aufer piaculi, in visitando populum pœnæ tolle periculum.

Veni Regina Gentium, dele flammas reatuum, dele quodcunq; deuium, da vitam innocentium.

Veni vt anum visites, Maria vires robores, virtute sacri impetus, ne fluctuet animus.

Veni lux stella marium, infunde pacis radium, exultet cor in gaudium, Ioannis ante Dominum.

Veni virga regalium, reduc fluctus errantium, ad vnitatem fidei in qua saluantur cœlici.

Veni deposce Spiritus, sancta dona propensius, vt dirigantur rectius, in huius vitæ actibus.

IN TRANSLATIONE SANCTI Martini.

Nos audi tua festa colentes annua mundo celebria.

Tu pro nobis, spes nostra, Martine, Deo supplica.

Cæcis das viam: mutisque loquelam: Tu nos adiuua: Mundans immunda: qui fugas Dæmonia, nos hic libera.

Qui suscitator trium mortuorum fueras, laxa nostræ mentis vincula. qui infirma iam curasti corporum plurima, sana nostræ mentis vulnera.

Qui Christum tua chlamyde partita tectum videras nocte secunda, fac prece, criminum vt soluat nobis debita, Christi gratia.

Laus tua Chrristus erat, quem tota semper mente colebas: hunc pro

nobis implora, vt lapsis remedia tribuat, præstans culpis veniam, hæc precibus impetra.

Lux super te affulsit angelica, dum libas mystica, nos per te protegat Christi dextera: Mortis metam qui tuis prædixeras, nihil mortem trepidans, à morte animæ tu nos libera.

DE S. IACOBO Apostolo.

O felix Apostole, magne martyr Iacobe, te recolentes adiuua, peregrinos vndique tuos clemens protege, ducens ad cœlestia.

IN FESTO S. LAVRENTII Martyris.

O Laurenti militum Dauid inuictissime regis æterni, apud illum seruulis ipsius deprecare veniam semper.

IN FESTO ASSVMPTIONIS BEATÆ Virginis Mariæ.

Ecclesia ergo cuncta te cordibus atq; carminibus venerans, tibi suam manifestat deuotionem, precatu te supplici implorans Maria:

Vt sibi auxilium, circa Christum Dominum esse digneris per æuum.

IN OCTAVA ASSVMPTIONIS Mariæ.

Audi nos, nam te filius nihil negans honorat. Salua nos Iesu, pro quibus virgo mater te orat.

IN FESTO MICHAELIS Archangeli.

Summe Regis Archangele Michael, intende, quæsumus, nostris precibus. Te namque profitemur esse supernorum ciuium Principem. Tu Deum obsecra pro nobis, vt mittat auxilium miseris.

Principalis est potestas à Domino tibi data, peccantes saluificare animas. Idem tenes perpetui potentiam Paradisi, omnes eius te adorant superi.

Audi nos Michael, Angele summe. Tu palam descende de poli sede, nobis ferendo opem Domini, atque leuamen indulgentiæ.

Tu nostros Gabriel hostes prosterne: Tu Raphael ægris affer medelam, morbos absterge, noxas dilue, nosq; fac interesse gaudijs beatorum.

IN CELEBRITATE SANCTORVM GEREONIS & sociorum eius.

Maiestati sacrosanctæ militans, cum triumphante iubilet Ecclesia, de triumpho Thebæorum, & salute peccatorum per horum suffragia.

Hac patrona legione, nos in bonis summe bone: loca potioribus, vbi patris, vbi tui, & amoris sacri frui mereamur gloria, Amen.

VNDECIM MILLIVM virginum.

Quarum orationibus, felices cum felicibus, pace fruamur sedule, per secula seculorum.

IN FESTO OMNIVM SANctorum.

Ordines noueni Spirituum beatorum: Quos in Dei laudibus firmauit charitas. Nos fragiles homines firmate precibus.

Vespi-

Vt spirituales prauitates vestro adiuuamine vincentes fortiter: Nunc & in æternum vestris simus digni solennibus interesse sacris.

Nos adiutorium nunc & perenniter foueat, protegat vt vestrum: In die poscimus gaudiorum vestrorum,

IN OBITV S. MARTINI.

Igitur te cuncti poscimus, o Martine, qui multa mira hic ostendisti, etiam de cœlo gratiam Christi nobis supplicatu tuo semper infundas.

DE S. ELISABET.

Eia mater nos agnosce, libro vitæ nos deposce, cum electis inseri, vt consortes tuæ sortis, & a pœnis & a portis eruamur inferi.

DE S. CATHARINA.

Ora pro populo, precare pro Clero, martyr Christi Catharina, astantem populum, precantem te Clerum, foue, rege per secula.

DE S. ANDREA APOSTOLO.

Nos igitur peccatis nostris grauati, te Deus poscimus, vt illius, qui tua semper sectatus præcepta, tibi placet, nos intercessione tuearis in æternum.

IN FESTO CONCEPTIONIS.

Maria.

Tu spes certa miserorum, vera mater orphanorum: tu leuamen oppressorum, medicamen infirmorum, omnibus es Domina.

Te laudamus voce pari, laude digna singulari, vt errantes in hoc mari, nos in portu salutari, sistat tua gratia, Amen.

DE MARTYRIBVS.

Ergo facti cohæredes Christo in cœlestibus, apud ipsum vota nostra promouete precibus, vt post finem huius vitæ, & post transitoria in perenni mereamur exultare gloria.

DE CONFESSORIBVS.

Pastor bone miserere Ecclesiæ, tuisque precibus refoue, confer opem plebi tuæ, preces intende, & pio iuuamine maculas dilue.

In via nos adiuua, colloca in patria: redde, quæ speramus, bona.

ALIA DE VNA VIRGINE.

Tute iam dulcibus plena deliciis, Christo miserias nostras suggerito, nobis consolationem precando.

DE VIRGINE MARIA.

Supplicamus: nos emenda, emendatos nos commenda, tuo nato ad habenda sempiterna gaudia.

ALIA DE VIRGINE GLORIOSA.

Omnis homo omni hora, hanc adora ac implora eius patrocinia: Psalle, psalle nisu toto cordis, oris, voce, voto. Aue plena gratia.

Salue decus firmamenti, tu caliginosę menti desuper irradia, placa mare maris stella: ne inuoluat nos procella & tempestas valida. Virgo mater Maria, mater misericordiæ, nos adiuua.

PROSA IN LAVDEM VIRGINIS MARIÆ.

Gaude Maria templum summæ maiestatis. Salua nos, & omnes conserua per omnia secula seculorum, Amen.

DE DOMINA NOSTRA.

Te collaudat cœlestis curia, quæ mater es regis & filia, per te reis donatur venia, per te iustis confertur gratia.

Ergo maris stella, natum tuum ora, vt nos soluat à peccatis, & in regno claritatis, quo lux lucet sedula, collocet per secula, Amen,

SEQVENS IN LAVDEM *Virginis.*

Pulchrior syderibus, & præ mulieribus cunctis benedicta: placa tuum filium, & purga fidelium omnium delicta.

In te pluit, in te fluit Deus suam gratiam: Ergo tuæ nobis plue gratiæ clementiam. Ad beati tui nati transferas præsentiam, & cunctorum delictorum confer indulgentiam.

EX HYMNIS DE SANCTIS.

DE SANCTO STEPHANO *Hymnus.*

Sancte Dei preciose protomartyr Stephane, Qui virtute charitatis circumfusus, vndique Dominum pro inimico exorasti populo:

Funde preces pro deuoto tibi nunc collegio, vt tuo propitiatus interuentu Dominus. nos purgatos à peccatis, iungat cœli ciuibus.

DE SANCTO IOANNE APOSTOLO *Hymnus.*

Cuius prece assidua, vt nostra soluas crimina è cœlo donans præmia, voce precamur cernua.

DE S. BLASIO HYMNVS.

Te simul fusis precibus rogamus, ciuium fautor maneas tuorum, ad thronum Christi memor esto nostri, optime Blasi.

DE S. AGATHA.

Iam retinens quasi sponsa polo, pro miseris supplica Domino, sic sua festa coli faciat, celebrantibus vt faueat.

DE S. IOANNE BAPTISTA.

Solue polluti labii reatum sancte Ioannes.

DE S. PETRO ET PAVLO.

Hac sacra die, quæ dat reis veniam, jam bone pastor, pater clemens, accipe vota precantium & peccati vincula resolue tibi potestate tradita, Qui cunctis cœlum verbo claudis & aperis.

Doctor egregie Paule mores instrue, & mente poli nos transferre satage.

IN FESTO VISITATIONIS MARIÆ.

Leua gregem, duc ad regem Maria cunctos visitans, vt saluetur & lætetur, cum tu sis mater medians.

DE MARIA MAGDALENA.

Te quæsumus, gratissimam nobis deposce veniam,

IN FESTO S. AFRÆ.

O Narcisse cum Felice, vos pro nobis omni vice, & pro nostra ciuitate, & pro cunctis supplicate.

Afra simul & consortes, stent pro nobis prece fortes, & vt nobis expiatis, sit portio cum beatis.

DE NATIVITATE MARIÆ.

Maria mater Domini, æterni patris filii, fer opem nobis omnibus, ad te confugientibus.

IN FESTO NATIVITATIS *Mariæ.*

Te nunc suppliciter. sancta Theotocos regis perpetui sponsaque poscimus, vt nos semper vbique miti munere protegas.

Sanctis obtineas virgo precantibus pacis præsidium nobis, atq; beati regni dona perennia.

DE S. MAVRITIO

Martyre.

Cui quapropter supplicantes illi preces fundimus, vt dignetur nobis Christum facere propitium, quem amauit, cum quo regnat, nunc & in perpetuum.

DE S. MICHAELE.

Hinc Dei genitrix Maria, totus & nobis chorus Angelorum semper assistat, simul & beata concio tota.

DE S. GALLO.

Quæsumus mundi sator & redemptor, vt sacris eius precibus tueri hanc velis plebem, tribuens, quod optat corde benigno.

DE OMNIBVS SANCTIS.

Omnes superni ordines, mille milleni millies, vestros audite supplices.

Primum virtutes igneæ: mox repleti scientiæ: exhinc iuuate nos precessione Dominicæ.

Nunc vos cœlestes Domini & principes præualidi potentiaq; præditi, estote nobis placidi.

Hinc ditati virtutibus, vosque tremendi nutibus: fulgorosi vultibus, Christi fauete plebibus.

Omnes quos Dei gratia ab hac exemit patria: bona donans cœlestia, nostra laxate crimina.

Tu pater adsis Abraham, claram gerens prosapiam, cum ipsis nessariam, nobis precando veniam.

Tandem Dauid Hymnidicis, hinc inde stipatus choris: pulcer coronis tergis cunctis succurre miseris.

Sacer adesto flagrans, cœtus futura prædicans, nobis Christum concilians, in cœlo iam tripudians.

Omnes dum carnem induit: quos Christus præsens docuit: quosque absentes imbuit, erigite qui corruunt.

Nostros supreme clauiger & nouæ pacis legifer: Omnesq; Christi crucifer actus mundate pariter.

Nunc posce Dei genitrix, omnisq; carnis domitrix: cesserq; culpa perditrix, & plebs saluetur debitrix.

Nunc omne sacerdotium, primus ordo Pontificum, Clerum regendo subditum, fletum tergite supplicum.

AD COMPLETORIVM HYMNVS.

Iesu saluator seculi: redemptis ope subueni: & pia Dei genitrix, salutem posce miseris.

Cœtus omnes Angelici: Patriarcharum cunei, & Prophetarum merita, nobis precentur veniam.

Baptista Christi præuius: & clauiger æthereus, cum cæteris Apostolis, nos soluant nexu criminis.

Chorus sacratus martyrum, sacerdotium confessio, & virginalis castitas, nos à peccatis abluant.

Electorum suffragia, omnesq; ciues cœlici, annuant votis supplicum, & vitæ poscant præmium.

AD NOCTVRNVM HYMNVS.

Christe redemptor omnium, conserua tuos famulos, beatæ semper virginis, placatus sanctis precibus.

Beata quoq; agmina cœlestium spirituum, præsentia, præterita, futura mala pellite.

Vates æterni judicis, Apostoliq; Domini: suppliciter exposcimus, saluari vestris precibus.

Martyres Dei inclyti: confessoresq; lucidi, vestris orationibus, nos ferte in cœlestibus.

Chorus sanctarum virginum, Monachorumq; omnium, nos simul cum omnibus Christi consortes facite.

DE S. MARTINO.

Martinus quoniam vota fidelium attendit, tribuens cuncta salubria, confert hic famulis, rite canentibus, stellis aureola serta micantibus.

Martinum precibus gens Gallica, dignis solicitet nostraq; patria Martinus faciat tempora prospera.

AD HORAS CANONICAS IN SOLENNITATE B. Martini Hymnus.

Martinus autem præuius, fac vt sis horis omnibus, ne dæmonum fallacia pes noster intactus ruat.

Hic arma nobis cœlica, instante pugna conferat, hoc præliante cominus, hostis fugetur noxius.

Hic nos per vndas seculi, clauo gubernet prospero: ne forte nostram spumea puppim charybdis sorbeat.

Hic nos triumpho nobili, & laureatos mystice, aptet tuis conspectibus, iunctos supernis ciuibus.

DE S. CATHARINA.

Sponsa sponso gratos, fac nos & acceptos.

Monstra te vitæ viam, vt Philosophiam mundi transeamus, veram inquiramus.

Ora & inclina nobis verum Sina, vt intremus chorum tecum Angelorum.

AD COMPLETORIVM.

Catharinæ collaudemus virtutum insignia, vt spe certa respiremus per eius suffragia.

DE S. ANDREA.

Iam nos foueto languidos, curamque nostri suscipe, quo per crucis victoriam, cœli petamus patriam, Amen.

DE S. NICOLAO.

Ergo pie nos exaudi, assistentes tuæ laudi: ne subdamur hostis fraudi, nobis fer auxilia.

Nos ab omni malo ducas, via recta nos conducas, post hanc vitam nos inducas ad æterna gaudia. Amen.

IN LAVDEM EIVSDEM SANCTI Nicolai.

O venerande Pontifex, pius nec tardus opifex, cunctis qui corde credulo, te quærunt in periculo.

Aufer mortis dispendia, confer vitæ stipendia, quo post carnis exilia, tecum simus in gloria.

DE FESTO CONCEPTIONIS Mariæ.

O Maria clausus hortus, naufragantis mundi portus, placa nobis, qui te fecit matrem sibi, quam elegit.

Adesto iam supplicibus tuis, faueto precibus, manum benigne porrige vitamq; nostram dirige.

Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe.

Maria virgo virginum, deposce nobis omnium remissionem criminum, tuum placando filium.

DE APOSTOLIS HYMNVS generalis.

Vos secli iusti iudices, & vera mundi lumina, votis precamur cordium, audite preces supplicum.

Qui cœlum verbo clauditis, serasq; eius soluitis, nos a peccatis omnibus soluite iussu quæsumus.

Quorum præcepto subditur, salus & languor omnium, sanate ægros moribus, nos reddentes virtutibus.

Vt cum iudex aduenerit, Christus in fine seculi, nos sempiternis gaudijs faciat esse compotes.

DE VNO MARTYRE HYMNVS vespertinus.

Martyr Dei, tui precatus munere, nostrum reatum dilue, arcens mali contagium, vitæ remouens tædium.

Soluta iam sunt vincula, tui sacrati corporis, nos solue vinculis seculi, amore Dei Filij.

DE CONFESSORIBVS HYMNVS generalis.

Vnde nunc noster chorus in honore, ipsius hymnum canit hunc libenter, vt pijs eius meritis iuuemur omne per æuum.

IN ANNVNTIATIONE B. VIRGINIS Mariæ.

Aue maris stella, Dei mater alma, atq; semper virgo, fœlix cœli porta.

Sumens illud aue, Gabrielis ore, funde nos in pace, mutans nomen Euæ.

Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala nostra pelle, bona cuncta posce.

Monstra te esse matrem, sumat per te precem, qui pro nobis natus, tulit esse tuus.

Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac & castos.

Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum, semper collætemur.

EX BREVIARIO ROMANO, &c.

Deus, cuius dextra beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & coapostolum eius Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis æternitatis gloriam consequamur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Ecclesiam tuam varijs Sanctorum meritis semper illuminas, protegis & conseruas, concede, vt beati Francisci, & Sanctorum sequentium, cum intercessione, & hic ab omnibus mundemur offensis, & in futuro coelesti gloria perfruamur.

Ora pro nobis, sancta Dei genitrix, vt digni efficiamur promissionibus Christi.

Diuinum auxilium beatissimæ virginis Mariæ, præsidium angelicum, & omnium Sanctorum suffragium, maneat semper nobiscum.

Dulcis amica Dei, rosa vernans, stella decora. Tu memor esto mei, dum mortis venerit hora.

Quæsumus omnipotens Deus, vt beatus N. Apostolus, tuum pro nobis imploret auxilium, vt a nostris reatibus absoluti, a cunctis etiam periculis eruamur.

Infirmitatem nostram respice omnipotens Deus, & quos pondus propriæ actionis grauat, beati N. martyris tui, atq; Pontificis intercessio gloriosa nos protegat.

Deus, qui nos beati N. Martyris tui atque Pontificis annua solennitate lætificas, concede propitius, vt cuius natalitia colimus, de eiusdem etiam protectione gaudeamus.

Exaudi quæsumus, Domine, preces nostras, quas in beati N. confessoris tui atque Pontificis solennitate deferimus, vt qui digne tibi meruit famulari, eius intercedentibus meritis, ab omnibus nos absoluas peccatis.

Adesto Domine supplicationibus nostris, quas in beati N. martyris tui solennitate deferimus, vt qui nostræ iustitiæ fiduciam non habemus, eius qui tibi placuit precibus adiuuemur.

Intercessio nos, quæsumus, Domine, beati N. Abbatis commendet, vt quod nostris meritis non valemus, eius patrocinio assequamur.

Da supplicanti cœtui, obtentu huius optimi, remissionem criminum, rumpendo nexum vinculi, &c.

Proinde te, piissime, precamur omnes supplices, vt huius almi gratia, nobis remittas debita.

Indulgentiam nobis, quæsumus, Domine, beata N. virgo & martyr, imploret.

Per virginem matrem concedat nobis Dominus salutem & pacem.

Protege Domine populum tuum, & Apostolorum tuorum, Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum patrocinio confitentem, perpetua defensione conserua.

Omnes sancti tui quæsumus, Domine, nos vbique adiuuent, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus, & pacem tuam nostris concede temporibus.

Deus, qui virginalem aulam beatæ Mariæ, in qua habitares, eligere dignatus es, da, quæsumus, vt sua nos defensione munitos, iucundos suæ faciat interesse commemorationi.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & Apostolorum tuorum Petri & Pauli, & aliorum Apostolorum, nos tuere præsidijs, quorum donasti fideles esse doctrinis.

Concede misericors Deus, fragilitati nostræ præsidium, vt qui sanctæ Dei genitricis memoriam agimus, intercessionis eius auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus.

Famulorum tuorum, quæsumus, Domine, delictis ignosce, vt qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filii tui intercessione saluemur.

Concede nos famulos tuos, quæsumus, Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere, & gloriosæ B. Mariæ semper virginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia.

Beatæ & gloriosæ semper virginis Mariæ, quæsumus, Domine, intercessio gloriosa nos protegat, & ad vitam perducat æternam.

Adesto supplicationibus nostris, piissima Dei genitrix, virgo virginum, Maria.

Ad te pia mater, confugimus, vt præsto nobis sit tua defensio, & qui districti iudicis iram timemus, dum grauiter deliquisse sumus conscij, ipsum videre non audemus, ad te eius matrem confugimus, vt pro nobis apud Deum interuenias, & excusa scelera nostra, omnipotentis Filii tui gratiam nobis impetrans, referas cunctorum, quæ commisimus, indulgentiam.

Deus, pro cuius Ecclesia gloriosus Pontifex Thomas gladijs impio-

rum

tum occubuit, præsta quęsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

SIXTVS DEDIT AD SEQVENTEM ORATIONEM, quam & ipse confecit. vndecim millia annorum indulgentias & debet dici coram imagine beatæ Mariæ virginis in sole.

Aue sanctissima mater Dei, Regina cœli, porta Paradisi, Domina mundi. Libera me ab omni malo. Ora pro peccato meo: Amen.

O Regina poli, mater gratissima proli, spernere me noli, me commendo tibi soli.

Deus, qui nos beati Saturnij, martyris tui concedis natalitio perfrui, eius tribue nos meritis adiuuari.

Deus, qui beatum Nicolaum, Pontificem tuum, innumeris decorasti miraculis, tribue quæsumus, vt eius meritis & precibus à gehennæ incendiis liberemur.

Deus, qui populo tuo æternæ salutis beatum Ambrosium ministrum tribuisti, præsta quæsumus, vt quem Doctorem vitæ habuimus in terris, intercessorem habere mereamur in cœlis.

Da nobis, quæsumus, Domine, B. Apostoli tui Thomæ solennitatibus gloriari, vt eius semper patrociniis subleuemur.

Da quæsumus omnipotens Deus, vt qui beatæ Anastasiæ, martyris tuæ, solennia colimus, eius apud te patrocinia sentiamus.

Preces populi tui, quæsumus Domine, clementer exaudi, vt Beati Marcelli, martyris tui atque Pontificis, meritis adiuuemur, cuius passione lætamur.

Adesto Domine supplicationibus nostris, vt qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus, beatorum martyrum, Vincentij & Anastasij, intercessione liberemur.

Deus, qui animæ famuli tui Gregorij æterna beatitudinis pręmia contulisti, concede propitius, vt qui peccatorum nostrorum pondere premimur, eius apud te precibus adiuuemur.

Fac nos, quæsumus, Domine, Sanctorum martyrum tuorum, Primi & Feliciani, semper Festa sectari, quorum suffragiis protectionis tuæ dona sentiamus.

Sancte Paule Apostole, prædicator veritatis, & Doctor Gentium, intercede pro nobis apud Deum, qui te elegit, vt digni efficiamur gratia Dei.

Deus, fidelium remunerator animarum, quique hunc diem B. Apollinaris, sacerdotis tui, martyrio consecrasti, tribue nobis, quæsumus, famulis tuis, vt cuius venerandam celebramus festiuitatem, precibus eius indulgentiam consequamur.

Sanctorum martyrum tuorum nos Domine, Nazarij & Celsi, Victoris & Innocentij, confessio beata communicet, & fragilitati nostræ subsidium dignanter exoret.

Solue iubente Deo terrarum Petre catenas, Qui facis, vt pateant cœlestia regna beatis.

Deus, tuorum gloria Sacerdotum, præsta, quæsumus, vt Sancti martyris tui, & Episcopi Donati, cuius festa gerimus, sentiamus auxilium.

Beatorum martyrum tuorum, Tiburtij & Susannæ, nos Domine foueant continuata præsidia, quia non desinis propitius intueri, quos talibus auxiliis concesseris adiuuari.

Lætetur

Lætetur Ecclesia tua, Deus, Agapiti martyris tui confisa suffragiis atque eius precibus gloriosis. & deuota permaneat, & secura consistat.

Deus, qui beatum Ludouicum, confessorem tuum, de terreno ac temporali regno, ad cœlestis & æterni regni gloriam transtulisti, eius quæsumus meritis, & intercessione Regis Regum Iesu Christi, filij tui, nos cohæredes facias & eiusdem regni tribuas esse consortes.

Beatorum martyrum tuorum, pariterque Pontificum Cornelij & Cypriani, nos quæsumus Domine festa tueantur, & eorum commendet oratio veneranda.

Adesto Domine populo tuo, vt beati Nicomedis martyris tui merita præclara suscipiens, ad impetrandam misericordiam tuam, semper eius patrociniis adiuuemur.

Beati Euangelistæ tui Matthæi, Domine, precibus adiuuemur, vt quod possibilitas nostra non obtinet, eius nobis intercessione donetur.

Annue quæsumus omnipotens Deus, vt sanctorum martyrum tuorum Mauritij & sociorum eius, nos lætificet festiua solennitas, & quorum suffragiis innitimur, eorum natalitiis glorientur.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, vt qui sanctorum martyrum tuorum, Cosmæ & Damiani natalitia colimus, à cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur.

Hic est Michael Archangelus, princeps militiæ Angelorum, cuius honor præstat beneficia populorum, & oratio perducit ad regna cœlorum.

Deus, qui Ecclesiæ tuæ in exponendis sacris Scripturis beatum Hieronymum, confessorem tuum, Doctorem gloriosissimum, elegisti, præsta quæsumus, vt eiusdem piis suffragantibus meritis, quod ore simul & opere docuit, te adiuuante exercere valeamus.

Summi Regis palatio, doctor loca discipulos, salutis priuilegio Christi præmium famulos.

Sanctorum martyrum tuorum, nos Domine, Sergij, Bacchi, Marcelli, & Apuleii, beata merita prosequantur, & tuo semper faciant amore feruentes.

Beatorum martyrum tuorum, Domine Chrisanti & Dariæ quæsumus, adsit nobis oratio, vt quos veneramur obsequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium.

Deus, qui beatum Iuonem, confessorem tuum, piis operibus, signis & miraculis, in Ecclesia tua clarere fecisti, præsta quæsumus, vt eius meritis & precibus tua beneficia capiamus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nobis omnium Sanctorum tuorum merita, sub vna tribuisti celebritate venerari, quæsumus, vt desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.

Nos ergo fratres charissimi, tantorum patrocinia intercessorum, de quibus locuti sumus, tota mentis intentione quæramus, vt per temporalia festa, quæ gerimus, eorum meritis & intercessione ad æterna præmia peruenire valeamus.

Pulsemus itaque humilibus precibus ad ostium aulæ virginalis, vt nobis aperire dignetur cubiculum charitatis & castitatis, quatenus, dum huc mentis puritate & mundis orationib. admissi fuerimus, etiam ab huius sexus ordine nostræ salutis gaudium impetremus.

Ob hoc ergo tam studiose eorum memoriam in nostra solennitate facimus, vt ipsorum precibus & meritis hic adiuuari valeamus.

Titorum

Tuorum corda fidelium, Deus miserator illustra, & beatæ Elizabeth precibus gloriosis, fac nos prospera mundi despicere, & cœlesti semper consolatione gaudere.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, vt beatæ Felicitatis martyris tuæ, solennia recensentes meritis ipsius protegamur & precibus.

Deus, qui dedisti legem Mosi in summitate montis Synai, vt in eodem loco per sanctos Angelos tuos corpus B. Catharinæ virginis & martyris tuæ mirabiliter collocasti, tribue, quæsumus, vt eius meritis & intercessione ad montem, qui Christus est, valeamus peruenire.

Virgo autem Catharina ad martyrium ducta, dum oraret pro se, & sui memoriam agentibus, facta est vox ad eam, dicens: Veni electa mea, ecce tibi beatitudinis ianua aperitur. His vero, qui passionem tuam celebrauerint opem de cœlis promitto.

Passionem gloriosæ virginis Catharinæ deuote plebs celebret fidelis, quæ sui memores Deo commendat meritis & iuuat beneficiis.

Vox de cœlis intonuit: veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant, salui fient.

Aue virginum gemma Catharina, tua venerantibus patrocinia, impetrata non deneges suffragia.

Gemma Christi Barbara, nos tecum sedere para, vt nos tibi feliciter, coniungamus perenniter, &c.

Deus amator pudicitiæ, qui ad declaranda merita B. Barbaræ, virginis & martyris tuæ, misericordiam, ipsam inuocantibus, promisisti, da nobis, quæsumus, ita ipsius interesse solennitati, vt ab hostium incursionibus securi & eius intercessione ad gaudia perducamur æterna.

Omnipotens, sempiterne Deus, qui conceptionis diem genitricis filij tui, semperq; virginis Mariæ, voluisti solennitate annua venerari, tribue, quæsumus, vt omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

Gaude Maria virgo, quæ contritura caput Diaboli, illi per culpam nunquam subiecta fuisti.

Quod quidem singulariter est agendum, cum calamitates irruunt, quæ absque demeritis hominum non contingunt, vt per ipsorum Sanctorum preces & merita, misericordia Domini super peccatis hominum imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis preseruetur.

Hæc apud Deum, quem ipsa peperit, sedula pro nobis aduocata nos iuuat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hęc omnibus qui ad eam recurrunt, promptissimum exhibet patrocinium.

Te prosequentes laudibus, piis faueto precibus, adesto postulantibus, oris ergo supplicibus.

Sancte Francisce, propere veni, pater accelera ad populum qui premitur & teritur sub onere, palea, luto, latere, & sepulto Ægyptio sub sabulo, nos libera, carnis extincto vitio.

Conemur totis viribus, iungamusq; preces precibus, vt Augustini meritis, cœli fruamur gaudiis.

DE S. MARTINO.

Mane nobiscum in æternum.

DE S. LAVRENTIO AD COM-
pletorium.

Adest namque festiuitas, & dies venerabilis, qua cœlum pro meritis Laurentius ingressus est. Ipse dignetur Dominum, rogare clementissimum, vt ab æternis ignibus nos seruet & dæmonibus.

DE PSALTERIO VIRGINIS MARIÆ.

Constat totum Psalterium sub Papatu transformatum esse ad inuocationem Mariæ. De eius itaque origine pauca quædam annotabo ex speculo Rosariorum, quod ex Alano descriptum est, qui narrat Dominicum primo commentum esse Rosaria Mariæ, vt scilicet quinquaginta salutationes Angelicæ recitentur, & singulis decem salutationibus vna oratio Dominica interijciatur, hoc est, vt ipsi loquuntur, 50. Aue Maria, & 5. Pater noster, faciant vnum Rosarium. Loquendum enim nobis est, sicut ille in Macaronicis inquit:

Barbottat Patres nostros Aueque Marias.

In hunc vsum Dominicus narratur fabricasse lapillos 55. ita in modum serti coniunctos, vt inter singulos decem minores vnus grandior interponeretur, & huiusmodi serta seu rosaria lapillorum nominauit Patrilla, quia scilicet conueniunt rebus nomina sæpe suis.

Ex Rosariis deinde cœperunt fabricare Psalteria, hoc est, vt tria Rosaria, centum scilicet & quinquaginta Aue Maria, & quindecim Pater noster, facerent vnum Psalterium Mariæ, quia tot scilicet sint Psalmi Dauidis.

Scribit autem Alanus, quod in illo Psalterio postea quidem singulis salutationibus peculiares preculas ad Mariam interiecerint, maxime vero celebrat quod Carthusienses super Psalmos Dauidicos fecerunt 150. salutationes Mariæ versuales. Alij cœperunt disputare, singulos Psalmos posse ad Mariam accommodari, & narrat Alanus, Coloniensem quendam talem accommodationem Psalmorum ad Mariam, in publica Psalterij lectura fecisse.

Postea instituta fuit peculiaris fraternitas. De Psalterio Mariæ quam Sixtus 4. additis multis indulgentijs, circa annum Domini 1470. confirmauit. Innocentius vero octauus ad reliquas indulgentias addidit plenariam remissionem a pœna & a culpa, semel in vita, & semel in articulo mortis, ingredientibus illam fraternitatem. Alanus vero subducto accurate calculo omnium illarum indulgentiarum, hanc summam inuenit: Ad vnumquodque scilicet Psalterium Mariæ datas esse à diuersis Pontificibus indulgentias sexagesies mille annorum.

Hæc de Psalterio Mariæ, ex speculo Rosariorum ideo hoc loco adscripsi, quia intelligo ex Pontificijs quosdam dicere, Psalterium Mariæ esse vnius superstitiosi Monachi priuatum commentum, quod non debeat vniuersæ Ecclesiæ Pontificiæ tribui.

Tria autem exemplaria Psalterij Mariani impressa vidi, vnum Venetijs editum, alterum Parisiis, tertium Lipsiæ. Scripta vero exemplaria in visitatione Monasteriorum ducatus Brunsuicensis, inuenta sunt multa. Et in exemplaribus impressis talis est inscriptio:

Psalterium beatæ virginis, compilatum per Seraphicum Doctorem, sanctum Bonauenturam, Episcopum Albanensem, nec non S. Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem &c.

Nec vero disputabo an verum sit, quod fingunt, Bonauenturam autorem esse Psalterii Mariæ. Scio enim, quod Bonauentura longe aliter disputet & doceat, in 15. sententiarum, dist. 5. quæst. 2. vbi inquit: Cauendum esse, ne, dum matris excellentia ampliatur, filii gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quam seipsam, vtpote creatorem creaturę. Et ad obiectionem, quod honor qui matri exhibetur, referatur ad filium, Bonauentura respondet, Non omnem honorem, qui filio debetur, matri tribuendum esse. Quia igitur in Psalterio Mariæ prorsus contrarium fit, vbi omnia, quæ filii propria sunt, matri tribuuntur: Equidem existimo falsum esse, quod compositionem tituus

blasphe-

blasphemi Psalterij Bonauenturæ auctori tribuunt. Volui tamen illam inscriptionem, qua publice editum est, hoc loco addere, vt ostenderem. Psalterium illud Mariæ, publica auctoritate, Ecclesiis in Papatu propositum fuisse.

Et quia in isto Psalterio Mariæ extat illustre speculum tetræ & horrendæ idolomaniæ, quam Pontificia Ecclesia in sanctorum inuocatione exercuit, neque antiqua eius exemplaria vbique obuia sunt: volui illud de verbo ad verbum descriptum hoc loco addere. & toti mundo diiudicandum proponere. Descripsi autem illud ex Parisiensi exemplari, quod extat in bibliotheca Illustrissimi Principis Iulii, Ducis Brunsuicensis & Lunæburgensis ad quod etiam contuli editionem Venetam & Lipsicam.

Qualis itaque lerna superstitionis & idolomaniæ sub inuocatione Sanctorum in Ecclesia Pontificia lateat, ex hoc Mariano Psalterio Lector cognoscat, & inde constituat, quis sit status controuersiæ in hoc loco de inuocatione Sanctorum.

INCIPIT PSALTERIVM VIRGINIS Mariæ à deuoto Doctore, Sancto Bonauentura, compilatum.

I.

Beatus vir, qui diligit nomen tuum, virgo Maria, gratia tua animam illius confortabit. Tanquam lignum aquarum fontibus irrigatum, vberrimos iustitiæ fructus propagabit. Benedicta tu inter mulieres propter humilitatem & credulitatem cordis tui. Vniuersas enim fœminas vincis pulcritudine carnis. Superas Angelos & Archangelos excellentia sanctitatis. Misericordia tua & gratia tua vbique prædicatur, Deus operibus manuum tuarum benedixit: Aue Maria, &c.

II.

Quare fremuerunt inimici nostri, aduersum nos sunt meditati inania? Protegat nos dextra tua, mater Dei; vt acies terribiles, confundes ac destrues eos. Venite ad eam omnes, qui laboratis & tribulati estis: & refrigerium & solatium dabit animabus vestris. Accedite ad eam in tentationibus vestris, & stabiliet vos serenitas vultus illius. Benedicite illam in toto corde vestro: Misericordia .n. illius plena est omnis terra. Aue Maria, &c.

III.

Domina, quid multiplicati sunt, qui tribulant me? In tempestate tua persequeris & dissipabis eos. Dissolue colligationes impietatis nostræ, tolle fasciculos peccatorum nostrorum. Miserere mei Domina, & sana infirmitatem meam, tolle dolorem & angustiam cordis mei. Ne tradas me manibus inimicorum meorum, & in die mortis conforta animam meam. Deduc me ad portum salutis, & spiritum redde factori & creatori meo. Aue Maria, &c.

IV.

Cum inuocarem, exaudiuisti me Domina, de sublimi solio tuo mei dignata es recordari. A rugientibus præparatis ad escam, & de manibus quærentium me, liberauit me gratia tua. Quoniam benigna est misericordia tua, & pietas tua in omnes, qui inuocant nomen sanctum tuum. Benedicta tu Domina in æternum, & maiestas tua in seculum seculi. Glorificate eam Gentes in virtute vestra, & cuncti populi terræ, excolite magnificentiam eius.

V.

Verba mea auribus percipe Domina, & ne auertas à me speciositatem vultus tui. Conuerte luctum nostrum in gaudium, & tribulationem nostram in iubilationem. Corruant ante pedes nostros inimici nostri, virtute tua eorum capita conterantur. Benedicat te omnis lingua, & nomen sanctum tuum confiteatur omnis caro. Spiritus enim tuus super mel dulcis, & hæreditas tua super mel & fauum.

VI.

Domina, ne in furore Dei sinas corripi me, neque in ira illius iudicari. Propter honorem nominis tui, Domina, propitietur nobis fructus gloriosus ventris tui. De porta inferni, & de ventre abyssi tuis sanctis precib. libera nos. Aperiantur nobis portæ iustitiæ, vt enarremus in æternum mirabilia tua: Quia non mortui, neque qui in inferno sunt, laudabunt te, Domina, sed qui tua gratia vitam æternam obtinebunt.

VII.

Domina, in te speraui, de inimicis meis libera animam meam. Conclude ora leonis, dentes eius & labia persequentium confringe. Ne moreris propter nomen tuum nobis impartiri misericordiam tuam. Splendor vultus tui fulgeat super nos, vt serenetur conscientia nostra apud altissimum. Offerantur per te preces nostræ, & vota nostra apud altissimum.

VIII.

Domina, Dominus noster factus est per te frater & Saluator noster, vt ignis in rubo, & ros in vellere, ita descendit in te æternum verbum Dei, Spiritu sancto fœcundante obumbrauit tibi virtus altissimi. Benedictus sit mundissimus conceptus tuus. Benedictus sit partus tuus virgineus. Benedicta sit mundities carnis tuæ, benedicta sit dulcedo misericordiæ cordis tui.

IX.

Confitebor tibi, Domina, in toto corde meo, & narrabo populis laudem & gloriam tuam. Tibi enim debetur gloria, gratiarum actio & vox laudis. Inueniant peccatores gratiam apud Deum, per te inuentricem gratiæ & salutis respirent ad indulgentiam humiles pœnitentes, sana contritiones cordis eorum. In pulcritudine pacis & requie opulenta cibabis nos, post laborem peregrinationis nostræ.

X.

In Domina confido propter dulcedinem misericordiæ nominis sui. Oculi eius in pauperem respiciunt, & manus eius ad pupillum & viduam sunt extentæ. Exquirite illam à iuuentute vestra, & glorificabit vos ante faciem populorum. Misericordia illius vestrorum auferat multitudinem peccatorum, & fœcunditas illius Deo grata fœcunditatem nobis conferat meritorum. Extende ad nos brachium tuum virgo sancta, & ne auertas à nobis ad gloriosum vultum tuum.

XI.

Saluum me fac mater pulcræ dilectionis, forus clementiæ & dulcor pietatis. Gyrum terræ sola circumis, vt subuenias inuocantib. te. Pulcræ sunt viæ tuæ, & semitæ tuæ pacificæ. In te refulget species charitatis, lumen iustitiæ, & splendor veritatis. Amicta solari lumine, sicut vestimento, duodecim stellarum corona rutilans radianti. Gloria tibi sit, virgo, virgo virginum, duc nos obsecramus ad regna cœlorum, Amen.

XII.

Vsquequo Domina obliuisceris mei, & non liberas me in die tribulationis meæ? Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? potentia virtutis contere eum. Esto nobis Domina turris fortitudinis & petra dulcissi-

Lips. Aperi culos misericordia tua

on conterens inimicum. Magnificamus te gratiæ inuentricem, per quam secula reparantur. Exaltata super choros angelorum, ante thronum DEI pro nobis intercede.

ne inimicus noster nobis præualeat.

XIII.

Dixit insipiens, aduersarius noster in corde suo, persequar & comprehendam, interficiet eos manus tua. Exurge Domina, præueni eum, & supplanta eum, & destrue omnes conatus illius. Tuam pulcritudinem Sol & Luna mirantur. Tibi Angelicæ potestates seruiunt & famulantur. Tuo tactu leuissimo sanantur infirmi tuo odore roseo mortui reuiuiscunt. Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo.

XIV.

Domina, quis habitabit in tabernaculo Dei? aut quis requiescet cum Sanctoribus populi? Pauperes Spiritu & mundo corde, mites, pacifici, atque lugentes. Recordare Domina vt loquaris pro nobis bona, & indignationem filij tui auertas a nobis. Amplectamur Mariæ vestigia peccatores, & eius beatis pedibus prouoluamur. Teneamus eam fortiter, nec dimittamus donec ab ea meruerimus benedici.

XV.

Conserua me Domina, quoniam speraui in te, mihiq; tua stillicidia gratiæ misericorditer impartire. Aluus tuus virginalis, & tua viscera pudicissima Dei altissimi filium genuerunt. Benedicta sunt mundissima vbera tua, quibus lacte Deifico saluatorem Iesum enutriuisti. Confitemini laudes virgini gloriosæ, quicunque apud eam gratiam & misericordiam inuenistis. Date magnificentiam nomini eius, & collaudate in seculum conceptum atque partum illius.

XVI.

Exaudi Domina iustitiam meam, & amoue à me tribulationem meam. Confitebor tibi in voce exultationis, cum magnificaueris super me misericordiam tuam. Imitamini eam sanctæ virgines Dei, vt imitatæ sunt, Agnes, Barbara, Catharina, Cecilia & Lucia. Honorificate eam in voce labiorum vestrorum, per hoc eius gratiam Agatha, Margareta & Cecilia, cum cæteris susceperunt. Sponsum dabit nobis Dei patris filium, & de Paradisi lilijs coronam incomparabiliter redolentem.

XVII.

Diligam te Domina cœli & terræ, in Gentibus nomen tuum glorificabo. Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos vestros. Stilla nobis Domina gratiam vberum tuorum, ex manandi lacte dulcedinis tuæ refice viscera puerorum tuorum. Religiosi omnes honorate illam quia ipsa est adiutrix & vestra specialis aduocata. Esto refugium nostrum gloriosa mater Christi, quia tu es totius religionis mirabile firmamentum.

XVIII.

Cœli enarrant gloriam tuam, virgo Maria & vnguentorum tuorum fragrantia in omnibus gentibus est respersa. Respirate ad illam perditi peccatores, & perducet vos ad indulgentiæ portum. In Hymnis, Psalmis & Canticis pulsate viscera eius & stillabit vobis gratiam dulcedinis suæ. Glorificate eam iusti ante thronum Dei, quia fructu ventris eius estis iustitiam operati. Laudate eam cœli cœlorum, & nomen eius glorificet omnis terra.

XIX.

Exaudias me Domina in die tribulationis, & precibus nostris conuerte clementem faciem tuam. Ne proiicias nos in hora mortis nostræ, succurre animæ meæ, cum deseruerit corpus suum. Mitte Angelum bonum in oc-

cursum eius, per quem à malignis hostibus defendatur. Ostende ei placatum ac serenatum iudicem seculorum, qui ob tui gratiam veniam & indulgentiam ei largiatur. Sentiat in pœnis refrigerium tuum, & concede ei locum inter electos Dei.

X X.

Domina, in virtute lætabitur cor nostrum, & in dulcedine nominis tui consolabitur anima nostra. De sedibus mitte nobis sapientiam Dei, per quam in omni veritate dulciter illustremur. A carnalibus desideriis concede gratiam abstinendi, vt lumen gratiæ in nostris cordibus oriatur. Quàm dulcia diligentibus te eloquia tua, virgo sacrata, quamque suauia tuarum stillicidia gratiarum. Gloriam & honorem psallam tibi, & in nomine tuo glorificabor in seculum.

X X I.

Deus, Deus meus, respice in me meritis tuis. Virgo sancta Maria, Domina mea clamaui ad te per diem & noctem, & fecisti cum seruo tuo misericordiam tuam. Quia ego speraui in gratia tua, sempiternum à me opprobrium abstulisti. Deriserunt me inimici mei vndique, tu autem sub vmbra manus tuæ contulisti mihi refrigerium bonum. Adorent te familiæ gentium, & glorificent te omnes ordines Angelorm.

X X I I.

Dominus regit me, virgo Dei genitrix, quia tu amabilem vultum tuum ad me conuertisti. Benedicti sunt oculi tui splendidissimi, quos dignens misericorditer conuertere super peccatores. Benedictum sit lumen & splendor faciei tuæ, benedicta sit gratia vultus tui. Benedicta sit misericordia manuum tuarum, benedicta sit emanatio virginei lactis tui. Benedicant te Apostoli & Prophetæ Dei, martyres, confessores & virgines psallant tibi. Gloria tibi sit o virgo virginum, duc nos, obsecramus, ad regna cælorum, Amen.

X X I I I.

Domini est terra & plenitudo eius, tu autem sanctissima mater cum eo regnas in æternum. Gloriam & decorem induisti: Omnis lapis preciosus amictus & operimentum tuum. Splendor solis super caput tuum, & lunaris pulcritudo sub pedibus tuis. Sydera micantia ornant sedile tuum, astra te glorificant o stella matutina. Memento nostri Domina in beneplacito tuo, & fac nos dignos glorificandi nomen sanctum tuum.

X X I V.

Ad te, Domina, leuaui animam meam, in iudicio Dei precibus tuis non erubescam. Neque illudant mihi aduersarii mei, etenim cuncti præsumentes de te roborabuntur. Non præualeant aduersum me laquei mortis, & castra malignantium non impediant gressus meos. Collide impetum eorum virtute tua, & cum mansuetudine occurre animæ meæ. Ductrix mea esto ad patriam, me cœtui Angelorum digneris aggregare.

X X V.

Iudica me Domina, quoniam ego ab innocentia mea digressus sum, sed quia speraui in te, non infirmabor. Vre cor meum igne amoris tui, & cingulo castitatis restringe renes meos. Quoniam misericordia tua & clementia tua ante oculos meos est, & delectatus sum in voce laudis tuæ. Domina dilexi decorem faciei tuæ, & veneratus sum sanctam maiestatem tuam. Confitemini nomini eius, quoniam sanctum est, enarrentur à seculis mirabilia eius.

X X V I.

Domina illuminatio mea, sit splendor faciei tuæ, & serenitas gratiæ tuæ

refulـ

refulgeat menti meæ. Exalta caput meum super inimicos meos. & ego Psalmum nomini tuo cantabo. Ne auertas faciem tuam a me, quia speciem & decorem tuum a iuuentute mea concupiui. Te amaui & exquisiui regina donorum & gratiarum: Misericordiam & gratiam tuam ne subtrahas a seruo tuo. Confitebor tibi in nationibus Domina, & thronum gloriæ tuæ honorificabo.

XXVII.

Ad te Domina clamabo, & exaudies me, in voce laudis tuæ lætificabis me. Miserere mei in die angustiæ meæ, & in luce veritatis tuæ libera me. Benedicta sis o Domina in omnibus finibus terræ. Sanctuarium, quod firmauerunt manus tuæ, est sanctum templum corporis tui gloriosi. Conscientia tua munda & immaculata est, locus propitiationis, & habitaculum sanctum Dei.

XXVIII.

Afferte Dominæ nostræ filii Dei, Afferte Dominæ nostræ laudem & reuerentiam. Da virtutem seruis tuis mater sancta, & benedictionem laudantibus & glorificantibus te. Exaudi gemitus suspirantium ad te, & ne spernas vota inuocantium nomen tuum. Sit manus tua ad succurrendum mihi parata, & auris tua intendens ad deprecationem meam. Benedicant tibi cœlum & terra, mare & cardines orbis terrarum.

XXIX.

Exultabo te Domina, quoniam suscepisti me, ab iniquo aduersario meo liberabis me. Conuertere ad me, & viuificabis me, de portis mortis reduc me, & de fluctibus tribulationum, quæ circumdederunt me. Propter imperium & magnificentiam dextræ tuæ, contere & dissipa omnes aduersarios meos. Et ego offeram tibi sacrificium laudis, & gloriam tuam deuotius exaltabo. Exultate cœli, & iucundare terra, quia consolatur Maria seruos suos, & pauperum suorum miserebitur.

XXX.

In te Domina, speraui, non confundar in æternum, in gratiam tuam suscipe me. Inclina ad me aurem tuam, & in mœrore meo lætifica me. Tu es fortitudo mea & refugium meum, consolatio mea & protectio mea, ad te clamaui cum tribularetur cor meum, & exaudisti me de vertice collium æternorum. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, totam vitam meam, & diem vltimum meum.

XXXI.

Beati quorum corda te diligunt, virgo Maria, peccata ipsorum a te misericorditer diluentur, sancta, casta & florigera viscera tua, quæ florem viuificatis perpetuæ eruperunt. Decor pulchritudinis tuæ corruptionem non videbit & vultus tui gratia in perpetuum non marcescet. Benedicta tu virgo sede sublimis, quæ te vsque ad sedentem in throno maiestatis Dominum dilatasti. O virgo regina, ipsa es via, per quam nos salus de supernis sedibus visitauit.

XXXII.

Exultate iusti in virgine gloriosa, & in rectitudine cordis collaudate eam. Accedite ad eam cum reuerentia & deuotione, & delectetur cor vestrum in salutatione illius. Impendite illi sacrificium laudis, & inebriamini ab vberibus dulcoris illius. Influet enim vobis radios suæ pietatis, & clarificabit vos fulgoribus misericordiæ suæ. Suauissimus & dulcissimus est fructus illius, in ore & corde sapientis dulcescit.

XXXIII.

Benedicam Dominam omni tempore, & non deficiet laus eius in ore meo. Magnificate eam mecum omnes qui impinguari estis melle & lacte gratiarum eius. In periculis in rebus dubiis inuocare illam, & in necef-

ſitatibus veſtris inuenietis auxilium, & refrigerium dulce. Sumite exemplum conuerſationis illius, & æmulamini ſtudia humilitatis & charitatis illius. Quia ergo Domina humilima fuiſti, increatum verbum ex te carnem aſſumere coegiſti.

XXXIV.

Iudica Domina nocentes me, & contra eos exurge, defende & vindica cauſam meam. Anima mea in te lætabitur. & in tuis beneficiis deuotus exultabo. Gratia & dulcedine tua pleni ſunt cœli & terra: quocunque enim pergimus, occurrit nobis diffuſio tui vteri virginalis. Ecce vndiq; nos tuis beneficiis irretiſti, ſemper & vbique benignitatis tuæ laqueos extendiſti. Curramus ergo chariſſimi, & tam nobilem & dulcifluam virginem ſalutemus, vt in ſuæ dulcedinis gremio quieſcamus.

XXXV.

Dixit iniuſtus, vt peccet in abſcondito, per te à malo propoſito diſcedat, o Mater Dei. Inclina vultum filii tui ſuper nos, coge illum precibus nobis peccatoribus miſereri. Domina in cœlo, miſericordia & gratia tua diffuſa eſt ſuper terram. Potentia & virtus in brachio tuo, robur & fortitudo in dextra tua. Benedictum ſit imperium tuum ſuper cœlos, benedicta ſit magnificentia tua ſuper terram.

XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus Domina, furorem illorum dulcifica per gratiam tuam. Sperate in illam religioſi & clauſtrales. Confidite in illam clerici & ſeculares. Delectemini in laudibus illius, & exaudiet petitiones cordis veſtri. Melius eſt modicum cum gratia illius, quam theſauri argenti multi. & lapides pretioſi. Gloria tibi ſemper ſit o Regina cœlorum, & tu nullo tempore noli nos obliuiſci.

XXXVII.

Domina, ne in furore ſuo arguat nos Dominus, nobis veniam obtine de peccatis. In conſpectu tuo ſit omne deſiderium noſtrum ſpes noſtra & confidentia noſtra. Cor meum conturbatum eſt in me, receſſit lux de viſceribus meis. Illumina ſplendore tuo charitatem meam. Dulcifica dulcore tuo contritionem meam. Ne derelinquas nos Domina mater Dei, gratia tua & virtus ſit a dextris meis.

XXXVIII.

Dixi, cuſtodiam vias meas Domina cum per te gratia Chriſti mihi fuerit data. Dulcore tuo liquefactum eſt cor meum, amore tuo inflammata ſunt viſcera mea. Exaudi orationem meam Domina, & deprecationem meam, vt contabeſcant aduerſarii mei. Miſerere mei de cœlis, & de altitudine throni tui & ne permittas, me in valle miſeriæ conturbari. Cuſtodi pedem meum, ne labatur & corruat, & in fine meo ſit mihi præſens gratia tua.

XXXIX.

Expectans expectaui gratiam tuam Domina, & feciſti mihi ſecundum multitudinem miſericordiæ nominis tui. Exaudiſti preces meas, & eduxiſti me de lacu miſeriæ, & de fouea inimici. Multa & mirabilia ſunt dona tua Domina, & incomparabilia ſunt tua ſtillicidia gratiarum. Exultent & lætentur ſuper te omnes, qui diligunt te; & qui oderunt nomen tuum, corruent in infernum. Benedicta ſis in æternum Domina, in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

XL.

Beata Maria intelligit ſuper egenum & pauperem, in eius laudibus iugiter permanentem. Domina Angelorum & Regina mundi, emunda cor meum igne amoris & charitatis tuæ. Tu es mater illuminationis cordis mei, tu es nutrix refouens mentem meam. Te cupit os meum collaudare,

te affectat mens mea affectuoſiſſime venerari. Te deſiderat anima mea exoptat, quia tuitioni tuæ ſe commendat tota ſubſtantia mea.

X L I.

Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita ad amorem tuum anhelat anima mea, virgo ſancta. Quia tu es genitrix vitæ meæ, & altrix reparationis carnis meæ. Quia tu es lactatrix ſaluationis animæ meæ, initium & finis totius ſalutis meæ. Exaudi me Domina, vt mundentur ſordes meæ, illumina me, vt illuſtrentur tenebræ meæ. Accendatur amore tuo ſopor meus, gratia tua expergiſcatur torpor meus.

X L I I.

Iudica me Domina, & diſcerne cauſam meam de Gente peruerſa, a ſerpente maligno, & à Dracone peſtifero libera me. Sancta fœcunditas tua diſperdat eum, beata virginitas tua conterat caput eius. Sanctæ preces tuæ corroborent nos contra eum. Sancta merita tua exinaniant virtutem eius. Perſequutorem animæ meæ mitte in abyſſum, puteus infernalis deglutiat eum viuentem. Ego autem & anima mea in terra captiuitatis tuæ benedicam nomen tuum, & glorificabo te in ſecula ſeculorum.

X L I I I.

Domina auribus noſtris audiuimus, & patres noſtri annuntiauerunt nobis. Quia ineffabilia ſunt merita tua, & valde ſtupenda ſunt miracula tua. Quoniam innumerabiles ſunt virtutes tuæ, & inæſtimabiles miſericordiæ tuæ. Exulta anima mea & lætare in illa, quia multa bona ſunt laudatoribus eius præparata. Benedicta ſis regina Angelorum, & benedicantur a Deo laudatores magnificentiæ tuæ.

X L I V.

Eructauit cor meum verbum bonum Domina, cum tuo rore mellifluo conditum dulcoratum. Per tuam ſanctitatem peccata mea purgãtur. Per tuam integritatem incorruptibilitas mihi condonatur. Per tuam virginitatem anima mea à Chriſto adamatur, & ſibi amoris vinculo ſociatur. Per tuam fœcunditatem ego captiuus ſum redemptus, per tuum partum virgineum de morte perpetua ſum ereptus. Per tuam prolem digniſſimam perditus ſum reſtitutus, & de exilio miſeriæ in patriam beatitudinis ſum reductus.

X L V.

Domina refugium noſtrum tu es in omni neceſſitate noſtra, & virtus potentior conterens inimicum. Beneficiis tuis plenus eſt mundus, ſuperant cœleſtia, penetrant & inferna, per plenitudinem gratiæ tuæ, quæ in inferno erant ſe lætantur liberata. Obtentu fœcunditatis tuæ virgineæ, quæ ſupra mundum ſunt, ſe gaudent reſtaurata. Per glorioſum tuæ virginitatis ſanctiſſimum partum, homines Angelorum fiunt ſocii & conciues.

X L V I.

Omnes gentes plaudite manibus, pſallite in iubilo virgini glorioſæ. Quoniam ipſa eſt porta vitæ, ianua ſalutis, & via noſtra reconciliationis, ſpes pœnitentium, ſolamen lugentium, pax beata cordium atque ſalus. Miſerere mei Domina, miſerere mei, quoniam tu es ſpes, & lux omnium confidentium in te. Per tuam ſalutarem fœcunditatem placeat, vt peccatorum venia mihi concedatur.

X L V I I.

Magna es Domina & laudabilis valde in ciuitate Dei cœli, in vniuerſa Eccleſia electorum eius. Aſcendiſti alternantibus Hymnidicis Angelorum choris, Archangelis conſtipata, liliis & roſis coronata. Occurrite

illi poteſtates & principatus, obuiate ei virtutes & dominationes. Cherubin throni & Seraphin exaltate eam, & conſtituite eam à dextris ſponſi amantiſſimi, & filij eius. O quam læto animo, quam ſereno aſpectu ſuſcepiſti eam Angelorum & hominum Deus, & dediſti ei principatum ſuper omnem locum dominationis tuæ.

XLVIII.

Audite hæc omnes gentes, auribus percipite, qui ingredi cupitis in regnum Dei. Virginē Mariam honorate & inuenietis vitam & ſalutem perpetuam. Pauperes ſeruos tuos, Domina, felici conſideratione coniunge Domino. Eſuriem paruulorum tuorum fructu ventris tui refice & ſuſtenta. Remanſiſti enim incorrupta poſt partum, & inuiolata poſt filium.

XLIX.

Deus Deorum Mariæ locutus eſt per Gabrielem nuntium ſuum, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, per te ſalus mundo reperiatur. Speciem & decorem tuum Altiſſimi Filius concupiſcit. Adorna thalamum tuum Syon, præpara te in occurſum Dei tui. Per Spiritum enim Sanctum concipies, qui tuum partum faciet virgineum & iucundum.

L.

Miſerere mei Domina, quæ mater miſericordiæ nuncupatis, & ſecundum viſcera miſericordiarum tuarum munda me ab omnibus iniquitatibus meis. Effunde gratiam tuam ſuper me, & ſolitam clementiam tuam ne ſubtrahas à me. Quoniam peccata mea confitebor tibi, & coram te me accuſo de ſceleribus meis. Fructui ventris me reconcilia, & pacifica me ei qui me creauit.

LI.

Quid gloriaris in malitia, o maligne ſerpens & Draco infernalis? Submitte caput tuum mulieri, cuius fortitudine demergeris in profundum. Contere eum Domina pede virtutis tuæ: exurge diſſipa malitiam eius. Extingue potentiam illius, & virtutem eius redige in fauillam, vt viuentes exultemus in nomine tuo, læto animo dicamus tibi laudem.

LII.

Dixit inſipiens inimicus in corde ſuo, hominem deiiciam de tabernaculis filiorum Dei. Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore ſerpentis & per fœminam deiiciam virum eius. Sicut exaltantur, o miſer, cœli a terra ſic exaltatæ ſunt cogitationes Dei a cogitationibus tuis. Noli extolli de caſu mulieris, quia mulier conteret caput tuum. Tu illi foueam præparaſti, & in ſagena illius capieris.

LIII.

Domina in nomine tuo ſaluum me fac, & ab iniuſtitiis meis libera me, vt non noceat mihi calliditas inimici, ſub vmbra alarum tuarum protege me. O Domina adiuua me, gratiam tuam largire animæ meæ. Voluntarie offeram tibi ſacrificium laudis, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt. Quoniam ex omni tribulatione liberabis me, & inimicos meos deſpiciet oculus meus.

LIV.

Exaudi Domina orationem meam, & ne contemnas deprecationem meam, contriſtatus ſum in cogitatione mea, quia iudicia Dei perterruerunt me. Tenebræ mortis venerunt ſuper me, & pauor inferni inuaſit me. Ego autem in ſolitudine expecto conſolationem tuam, & in cubili meo attendo miſericordiam tuam. Glorifica manum & brachium dextrum tuum, vt proſternantur à nobis inimici noſtri.

LV.

Miſerere mei Domina, quoniam conculcauerunt me inimici mei quo-

tidie. Omnes cogitationes eorum in malum contra me. Excita furorem, & memento belli, & super eos effunde iram tuam. Innoua signa, immuta mirabilia, sentiamus adiutorium brachii tui. Glorifica nomen tuum super nos, vt cognoscamus, quoniam in seculum misericordia tua. Stilla nobis guttam suauitatis suæ, quia tu es pincerna gratiæ & dulcoris.

L V I.

Miserere mei Domina, miserere mei, quia paratum est cor meum exquirere voluntatem tuam. Et in vmbra alarum tuarum requiescam, quia delectabile est mihi refrigerium tuum. Manus tuæ distillant Myrrham primam; & digiti tui vnguenta gratiarum. Et fragmen mali punici est guttur tuum & spiramine oris tui suaue compositum thymiama. Tu enim es mater pulchræ dilectionis, & ancora spei, portus indulgentiæ. & ianua salutis.

L V I I.

Si vere vtique iustitiam loquimini, iustitiæ & misericordiæ honorate Reginam. Ad laudem enim & gloriam pertinet Saluatoris, quicquid honoris circa eam impensum fuerit suæ genitrici. Rosæ martyrum te circumdant, o Regina, & lilia virginum ambiunt thronum tuum. Laudate eam simul astra matutina concentum illi facite omnes filii Dei. Glorificate eam cœli & terra, mare & flumina ac fundamenta orbis.

L V I I I.

Eripe me ab inimicis meis Domina mundi, exurge in occursum meum Regina pietatis. Aurum obrizum in ornamentis tuis, Sardius & Topasius in Diademate tuo. Iaspis & Amethystus in dextra tua. Carbunculi scintillantes in monilibus tuis. Myrrha, Thus & Balsamus in manibus tuis. Sapphirus & Smaragdus in digitis tuis.

L I X.

Deus repulisti nos propter peccata nostra, & misertus es nobis propter virginem Mariam. Intercede pro nobis salutifera mater Dei, quæ Angelorum & hominum salutem peperisti. Tu enim mœstis exultationem infundis, & mœrentibus lætitiam & dulcorem. Lætifica nos dulcifluo sono oris tui, & liquore tuo roseo perfunde corda nostra. Tonate cœli desuper, & date illi laudem, glorifica illam terra cum omnibus habitatoribus tuis.

L X.

Exaudi Domina deprecationem meam, & super firmam petram stabilies mentem meam. Esto mihi Domina turris fortitudinis, me tuearis a facie crudelis vastatoris. & castrorum acies sis illi terribilis, & viuus corruat in profundum inferni. Tu enim es rutilans & decora, rubens vt consurgens aurora. Pulchra es & clara, vt luna plenissima, & tanquam sol, refulget sacer aspectus tuus.

L X I.

Nonne, Domina, tibi subiecta erit anima mea, quæ Saluatorem omnium genuisti? Memento nostri perditorum saluatrix, exaudi planctus cordis nostri. Infunde gratiam de thesauris tuis, & vnguentis placa dolorem nostrum. Da nobis gaudium & lætitiam bonam, vt confundas bonorum inimicos. Ablue omnia peccata nostra, sana omnes infirmitates nostras.

L X I I.

Deus Deus meus pro matre tua te glorifico. Virginaliter enim te concepit, & sine angustia te parturiuit. Benedicta sis o Domina nostra, & pro nobis assiste ante thronum Dei. Species & claritas in aspectu tuo. Custodi animam meam Domina, vt non corruat in peccato.

L X I I I.

Exaudi Domina orationem, cum deprecor, à pauore crudelis libera mentem meam. Impetra nobis pacem & salutem, in die nouissimo. Benedicta sis super mulieres, & benedictus sit fructus ventris tui, Illumina Domina oculos meos, & illustra cœcitatem meam. Da mihi in te confidentiam bonam, in vita & in fine meo.

L X I V.

Te decet Hymnus Domina nostra in Syon. laus & iubilatio in Ierusalem. Benedictionem omnium Gentium dedit tibi Dominus, laudem, & gloriam ante conspectum omnium populorum. Benedixit te Dominus in misericordia tua, & thronum tuum constituit super omnes ordines Angelorum. Gratiam & decorem posuit in labiis tuis, & pallio gloriæ induit corpus tuum. Coronam radiantem posuit in capite tuo, & virtutum monilibus te decenter ornauit.

L X V.

Iubilate Dominæ nostræ omnis terra, psallite Hymnum, date honorificentiam maiestati illius. Benedictum sit cor tuum Domina, cum quo ardenter & sinceriter Dei filium dilexisti. Respice paupertatem, virgo gloriosa, miseriam & angustiam meam ne tardes remouere. Aufer tribulationem meam, dulcifica languorem meum. Benedicat te omnis caro, glorificet te omnis lingua.

L X V I.

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis per illam quæ eum genuit. Miserere nostri Domina, & ora pro nobis, in lætitiam bonam conuerte mœstitiam nostram. Illumina me stella maris, clarifica me virgo clarissima, extingue ardorem cordis mei, refrigera me gratia tua. Protegat me semper dextera tua, præsentia tua illustret finem meum.

L X V I I.

Exurgat Maria, & dissipentur inimici eius, & conterantur omnes sub pedibus eius. Impetum inimicorum nostrorum dissipa, destrue omnem iniquitatem eorum. Ad te, Domina, clamaui in tribulatione, & serenasti conscientiam meam. Non deficiat laus tua in ore nostro, & amor tuus de visceribus nostris. Pax multa diligentibus te, Domina, anima eorum non videbit mortem in æternum.

L X V I I I.

Saluum me fac Domina, quoniam intrauerunt concupiscentiarum aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo peccati, & aquæ voluptatis circumdederunt me. Plorans ploraui in nocte, & dies lætitiæ ortus est mihi. Salua animam meam genitrix Saluatoris, quia per te vera Salus data est omni mundo, cum nuntiante Angelo fuisti obumbrata, & patris sapientia prægnans & grauidata.

L X I X.

Domina in adiutorium meum intende, & luce misericordiæ tuæ illustra mentem meam. Doce nos exquirere bonitatem tuam, vt enarremus mirabilia tua. Ostende potentiam tuam contra inimicos nostros, vt sanctificetur in nationibus procul. In ira flammæ tuæ mergantur in infernum, & qui conturbant seruos tuos, inueniant perditionem. Miserere seruorum tuorum, super quos inuocatum est nomen tuum, & ne sinas angustiari eos in tentationibus suis.

L X X.

In te, Domina, speraui, non confundar in æternum, & in tua misericordia libera me & eripe me. Propter multitudinem iniquitatum mearum oppressus sum vehementer. Facti sunt hostes mei in capite, subsannauerunt & deriserunt me quotidie. Vide Domina mea, quoniam tribulor, ex-

pand=

pande manus tuas, succurre pereunti. Ne moreris propter gratiam nominis tui, vt efficiaris mihi in gaudium & in salutem.

LXXI.

Deus iudicium tuum Regi da & misericordiam tuam Reginæ matri eius. In manu tua Domina, salus & vita consistunt, lætitia perpetua & æternitas gloriosa. Resperge cor meum dulcedine tua, fac me obliuisci miserias huius vitæ. Trahe me post te vinculis misericordiæ tuæ, & fomentis misericordiæ & pietatis tuæ sana dolorem meum. Concupiscentias æternas excita in anima mea, & de gaudio Paradisi inebria mentem meam.

LXXII.

Quam bonus Israel Deus his, qui matrem suam colunt & venerantur? Ipsa enim est solatium vitæ nostræ, in laboribus subuentio nostra optima. Obtexit caligine hostis animam, in visceribus meis Domina lumen fac oriri. Auertatur a me ira Dei per te, placa eum meritis & precibus tuis. In iudicio pro me assiste coram ipso, suscipe causam meam, mea sis aduocata.

LXXIII.

Vt quid Domina repulisti nos, nec subuenis in die tribulationis? Ingrediatur oratio nostra in conspectu tuo, & voces gementium ne despexeris. Tetendit arcum suum contra nos inimicus, firmauit dexteram suam, & non est consolator. Disrumpe in nobis ligaturam malitiarum suarum, & libera nos dextra tua. Repelle eum in locum perditionis eius, sempiterna damnatio suscipiat eum.

LXXIV.

Confitebimur te, Domina, & laudabimus nomen tuum, fac nos in tuis laudibus delectari. Cantate ei habitatores terræ, & laudem ei in populis nuntiate. Confessio & magnificentia coram illa, fortitudo & exaltatio in throno illius. Adorate illam in decore eius, glorificate opificem pulchritudinis illius. Recordamini in sempiternum misericordiæ illius, retinete in mente virtutes & mirabilia illius.

LXXV.

Notus in Iudæa Deus, in Israel honorificentia matris illius. Dulcis est memoria eius super mel & fauum, & amor eius super omnia aromata. Salus & vita in domo illius, & in tabernaculo illius pax & gloria sempiterna. Honorificate illam cœli & terra, quia summus artifex hanc mirabiliter honorauit. Date illi omnes creaturæ laudem, & stupendam misericordiam eius extollite gratulanter.

LXXVI.

Voce mea ad Dominam clamaui, & sua gratia intendit mihi, abstulit à corde meo mœstitiam & mœrorem, & sanitate sua cor meum dulcorauit. Fortitudinem meam erexit in confidentiam bonam, & suo aspectu mellifluo mentem meam serenauit. Adiutorio sancto suo euasi pericula mortis, & de manu crudelis subterfugi. Gratias Deo, & tibi mater pia, de omnibus quæ assecutus sum, pietate & misericordia tua.

LXXVII.

Attendite populi Dei præcepta Dei, & Reginæ gratiæ nolite obliuisci. Aperite cor ad inuestigandum eam, & labia ad glorificandum illam. Descendet amor eius in cordibus vestris, & concupiscite placere illi. Pulchritudo illius vincit Solem & Lunam. Compositio decoris eius ad ornamenta virtutum. Miserere mei Regina gloriæ & honoris, & ab omni periculo custodi mentem meam.

LXXVIII.

Domina, venerũt Gentes in hæreditatem Dei, quas tu meritis tuis Christo cõfœderasti. Sit eloquium tuum dulce coram ipso, & coniunge me illi,

qui

qui me redemit. Extende brachium tuum contra hostem crudelem, & denuda mihi versutiam illius. Vox tua dulcis super omnem melodiam, harmonia Angelica ei non valet comparari. Destilla mihi suauitatem gratiarum tuarum, & tuorum charismatum fragrantiam & odorem.

LXXIX.

Qui regis Israel, intende ad me, fac me digne matrem tuam collaudare. Expergiscere de puluere anima mea, perge in occursum Reginæ cœli. Solue vincula colli tui paupercula anima mea, & gloriosis laudibus accipe illam. Odor vitæ de illa progreditur. & omnis salus de corde illius scaturiat. Charismatum suorum fragrantia suaui animæ mortuæ suscitantur.

LXXX.

Exultate Dominæ adiutrici nostræ, iubilate illi in lætitia cordis vestri. Accendantur affectus vestri in illam, & inimicos nostros induat confusione. Imitemur humilitatem illius, obedientiam & mansuetudinem illius. Omnes gratiæ Dei radiātur in ea, capacissima enim fuit bonitas illius. Currite ad illam cum deuotione sancta, & de bonis suis participabit vobis.

LXXXI.

Deus stetit in Synagoga Iudæorum, de qua, vt rosa de sentibus, progressa est mater eius. Terge fœditatem meam Domina, quæ semper rutilas puritate. Fons vitæ influe in os meum, ex quo viuentes aquæ profluunt & emanant. Omnes sitientes venite ad illam, & de fonte suo gratanter vos potabit. Qui hauriet ex ea, saliet in vitam æternam, & qui bibet ex ea, non sitiet vnquam.

LXXXII.

Domina mea, quis similis erit tibi, quæ gratia & gloria supereminés vniuersa? Sicut exaltantur cœli à terra, sic tu præcellior cunctis rutilas exaltata, vulnera cor meum charitate tua, fac me dignum gratia & muneribus tuis. Liqueat anima mea amore tuo & concupiscentia tua cor meum inflammetur. Fac me desiderare honorificentiam tuam & gloriam, vt per te recipiar ad pacem Iesu Christi.

LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domina virtutum, quam amabilia tentoria requietionis tuæ? Honorate illam peccatores, & impetrabit vobis salutem & pacem. Super thus & balsamum incensum orationis eius, preces eius non reuertuntur vacuæ, nec inanes. Intercede pro me Domina apud Christum tuum, nec derelinquas me in vita neq; in morte. Benignus est enim Spiritus tuus, & gratia tua replet orbem terrarum.

LXXXIV.

Benedixisti Domina domum tuam, cōsecrasti habitationem tuam. Hæc est speciosa inter filias Hierusalem, cuius memoria est in benedictione. Beatissimam prædicate illam Angeli sancti glorificate illam virtutes & dominationes. Populi Gentium exquirite prudentiam eius. Sentite de illa in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illam.

LXXXV.

Inclina Domina aurem tuam, & exaudi me, conuerte vultum tuum & miserere mei. Destillatio dulcoris oblectat animas Sanctorum, & infusio charitatis tuæ super mel dulcissimum. Irradiatio gratiæ tuæ dilucidat intellectum, & lux miserationum perducit ad salutem. Fons bonitatis tuæ inebriat sitientes, & aspectus faciei tuæ retrahit à peccato. Scire & cognoscere te, est radix immortalitatis; & enarrare virtutes tuas, est via salutaris.

LXXXVI.

Fundamenta vitæ in anima iusti, perseuerare in charitate tua vsq; in finē.

Gratia

Gratia tua releuat pauperem in aduersitate, & inuocatio tui nominis immittit ei confidentiam bonam miserationibus tuis repletur Paradisus. & à furore tuo confunditur hostis infernalis. Qui sperat in te, inueniet thesaurum pacis, & qui te non inuocat in hac vita, non perueniet ad regnum Dei. Fac Domina, vt viuamus in gratia Spiritus sancti, & perduc animos nostros ad beatum finem.

LXXXVII.

Domina auxiliatrix salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Ingrediatur oratio mea in cõspectu tuo, consolare cum facie tua mœstitiam meam. Multiplicata sunt mala in anima mea, expurga eam a sordibus & peccatis. Virtus tua persequatur inimicos nostros, ne nos impediant ad salutem. Confer gratiam animæ ad resistendum eis, conforta cor nostrum contra concupiscentias carnis.

LXXXVIII.

Misericordias tuas Domina, in sempiternum decantabo. Vnguento pietatis tuæ medere contritis corde, & oleo misericordiæ tuæ refoue dolores nostros. Gratiosus vultus tuus mihi appareat in extremis. formositas faciei tuæ lætificet egredientem spiritum meum. Excita spiritum meum ad amandum bonitatem tuam, excita mentem ad extollendum nobilitatem & pretiositatem tuam. Libera me ab omni tribulatione mala, & ab omni peccato custodi animam meam.

LXXXIX.

Domina refugium facta es nobis in cunctis necessitatibus nostris. Diffusio gratiæ tuæ producit operationes sanctas, & stillicidium dulcoris tui affectiones facit castissimas. Miserationum tuarum Domina recordabor, sacrificium laudis & carmen lætitiæ psallam tibi. Qui honorant te, coronam perennem pro cinere obtinebunt, & pallium laudis pro spiritu mœroris. Qui sperant in te, amictu luminis induentur, gaudium & perpetuam lætitiam sortientur.

XC.

Qui habitat in adiutorio matris Dei, in protectione ipsius commorabitur. Concussus hostis non nocebit ei, sagitta volans non tanget eum. Quoniam ipsa liberabit eum de laqueo insidiantis, & sub pennis proteget eum. Clamate ad illam in periculis vestris, & flagellum non appropinquabit tabernaculo vestro. Fructus gratiæ inueniet, qui sperauerit in illam, porta Paradisi reserabitur ei.

XCI.

Bonum est confiteri virgini Mariæ, & psallere illi gloriam prosperitatis mentis. Annuntiare merita eius lætificat intellectum, & imitari opera eius exhilarat Angelos Dei. Qui acquirit gratiam eius, cognoscetur à ciuibus Paradisi, & qui habuerit characterem nominis eius, annotabitur in libro vitæ. Exurge Domina, & iudica causam nostram, & ab insurgentibus in nos libera nos. Ne retrahas a porrectione dexteram tuam, & excipe gladio tuo iacula vastationis.

XCII.

Dominus regnauit, decorem induit, matremque suam ornamento virtutum coronauit. Adimpleat propitiationem suam in nobis mater pacis, & viam æquitatis doceat seruos suos. Qui desideratis sapientiam Christi, currite matri eius animo reuerenti. Quis sufficiat enarrare opera tua, Domina, aut quis inuestigabit thesauros misericordiæ tuæ. Sustine deficientes a tentationibus suis, destina illos in sortem veritatis.

XCIII.

Deus vltionum Dominus, sed tu mater misericordiæ, ad miserandum flectis eum. Magnificentia tua Domina prædicatur in seculum: qui autem

tem colunt te, inuenient viam vitæ. Seruite illi reuerentialiter exultantes & ſanabit vos benedictus fructus caſtiſſimi ventris illius. Reſpice Domina humilitatem ſeruorum tuorum, & laudabunt te, in generationibus ſeculorum. Magnifica nomen tuum in multiplicatione gratiarum tuarum, & ne ſinas ſeruos tuos ſubiacere periculis.

XCIV.

Venite, exultemus Dominæ noſtræ: iubilemus virgini ſaluatrici noſtræ. Præoccupemus faciem in iubilatione, & in canticis collaudemus eam. Venite, adoremus & procidamus ante eam, confiteamur illi cum fletibus peccata noſtra. Impetra nobis Domina indulgentiam plenam, aſſiſte pro nobis ante tribunal Dei, ſuſcipe in fine noſtro animas noſtras, & introduc nos in requiem tuam æternam.

XCV.

Cantate plenæ gratiæ canticum nouum, cantate Mariæ omnes terrigenæ orbis. Quoniam omnes Angelos ſanctitate præcellit, & natos mulierum virtutibus mirabilibus & ſignis. Formoſitas & gloria in vultu illius, ſapientia & gratia in oculis illius. Afferte illi gloriam patriæ Gentium, exultate in ea omnes creaturæ Dei. Admirabile commercium habetis per eam, ex quo vocati eſtis filij Dei excelſi.

XCVI.

Dominus regnauit, exultet Maria in omni imperio dominationis illius. Adorate eam ciues curiæ Paradiſi, exaltate eam virgines ſpecioſæ filiæ eius. Quoniam eleuata eſt ſuper principatus & dominationes, exaltata eſt ſuper Angelorum & Archangelorum legiones. Patriarchæ & Prophetæ concrepate illi laudem: concentum illi facite Apoſtoli & martyres Christi. Confeſſores cum virginibus de canticis Sion, dicite canticum ei. & regratiamini ei, Monachi ſancti, de acceptis triumphis.

XCVII.

Cantate Dominæ noſtræ canticum nouum, quia mirabilia fecit, in conſpectu Gentium, reuelauit miſericordiam ſuam, in extremis terræ auditum eſt nomen eius. Recordare Domina pauperum & miſerorum, & ſuſtenta eos ope refrigerii ſancti tui. Tu autem Domina, ſuauis & verax es, patiens nimis, & miſeratione plena. Conculca hoſtes animarum noſtrarum, & contumaciam eorum elide brachio ſancto tuo.

XCVIII.

Dominus regnauit, iraſcantur populi. Maria ſuper Cherubin ſedet a dextris eius. Magna eſt in Sion gloria tua Domina, & in Hieruſalem magnificentia tua. Cantate ante eam chori virginales, & adorate thronum eius, quoniam ſanctus eſt, in dextera eius ignea lex, & in circuitu eius Sanctorum millia. Cantate ei ante oculos eius, & iuſtitiæ regulam in corde illius.

XCIX.

Iubilate Dominæ noſtræ omnes homines terræ, ſeruite illi in lætitia & iucunditate. In toto animo veſtro accedite ad illam, & in omni virtute veſtra conſeruate vias eius. Inueſtigate illam & manifeſtabitur vobis, eſtote mundi corde, & apprehendetis eam. Quibus auxiliata fueris Domina, erit refrigerium pacis, & à quibus auerteris vultum tuum, non erit ſpes ad ſalutem. Recordare noſtri Domina, & non apprehendent nos mala, ſuccurre nobis in fine, & inueniemus vitam æternam.

C.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domina, pſallam tibi in exultatione cordis, cum lætificaueris animam meam. Laudabo nomen tuum & gloriam tuam, & præſtabis refrigerium animæ meæ. Zelatus ſum amorem & honorem tuum, ideo defendes cauſam meam ante iudicem ſecu-

lorum

torum. Allectus sum gratia & bonitate tua, oro ne frauder à spe & confidentia bona. Conforta animam meam in nouissimis meis, & in carne ista me fac conspicere saluatorem meum.

C I.

Domina exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas sacrum aspectum tuum à me, neq; abomineris me propter immunditiam meam. Ne derelinquas me in comitatu, & in concilio inimicorum meorum, & ne sinas me cadere in exprobrationem eorum pessimam. Qui confidunt in te, non timebunt colubrum tortuosum, & qui exaltant te praeconiis, euadent manus Acherontis. Per virginalem conceptum tuum, da mihi in te confidentiam bonam, & per admirabilem partum tuum laetifica animam meam.

C II.

Benedic anima mea matri Iesu Christi, & omnia praecordia mea glorificate nomen eius. Ne obliuiscaris beneficia eius, neq; gratias eius, & consolationes illius. Gratia eius peccata relaxantur & misericordia illius aegritudines reparantur. Benedicite ei omnes virtutes cœlorum, glorificate eam chori Apostolorum & Prophetarum. Benedicite ei mare & insulae Gentium. Hymnum dicite ei cœli & habitationes eorum.

C III.

Benedic anima mea virgini Mariae, honor enim & magnificentia eius in perpetuum. Formositatem & pulcritudinem induisti, amicta es Domina fulgenti vestimento. De te procedit peccatorum medela, ac pacis disciplina ac feruor charitatis. Imple nos seruos tuos virtutibus sanctis, & ira Dei non appropinquet nobis. Iucunditatem aeternam da seruitoribus tuis, & nobis eos obliuisci in cardine mortis.

C IV.

Confitemini Dominae nostrae, & inuocate nomen eius, cantate ei gloriose enarrantes virtutes eius. Laudate & exultate virgines filiae Syon, quia desponsabit vobis Regem Angelorũ. Honorate Reginam plenam omni gratia, & contemplamini cum reuerentia sanctissimum vultum suum. Salus sempiterna in manu tua est. Domina qui te digne honorauerint, suscipient illam. Clementia tua non deficiet a saeculis aeternis, & misericordia tua à generatione in generationem.

C V.

Confitemini Dominae nostrae, quoniam bona est, per cunctas tribus terrae enarrate misericordias eius. Longe est impiis conuersatio eius, à mandatis altissimi non declinauit pes eius, fons irriguus gratię, procedit de corde illius, & emanatio virginalis, castificans animas sanctas. Spes de gloria paradisi in corde illius, qui deuoto animo honorauerit illam. Miserere nostri fulgentissima Regina cœli, & praesta consolationem de gratia tua.

C VI.

Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini matri eius, quoniam in seculum misericordia eius. Innocentiam & viam prudentiae ostende nobis Domina, & viam intelligentiae indica seruis tuis. Timor illustrat intellectum, & amor tuus exhilarat eum. Beatus vir, cuius obsequium est gratum tibi, ossa illius impinguabuntur adipe & pinguedine gratiarum. Eloquium tuum sustentat animam imbecillem, & labia tua esurientem animam refocillant.

C VII.

Paratum cor meum, Domina, paratum cor meum laudes tuas psallere & decantare. Melior est charitas tua cunctis diuitiis, & gratia tua super aurum & lapidem pretiosum. Beatitudo & iustitia donantur à Domi-

no: qui autem, de peccato conuersi fuerint ad te, pœnitentiæ remedium consequentur. Emissiones tuæ gratia & pax, qui autem tibi placuerint, procul fient à perditione. Esto vmbraculum protectionis in tentationibus nostris, expansio alarum tuarum defendet nos à deuorante.

CVIII.

Domina laudem meam ne despexeris, & hoc dedicatum tibi Psalterium digneris acceptare. Respice voluntatem cordis mei, & affectionem meam fac tibi bene placentem. Propera ad visitandum seruos tuos, sub tegumento manus tuæ illæsi conseruentur. Illuminationem Spiritus sancti per te suscipiant, & refrigerium contra cupiditatis æstum. Medere contritis corde Domina, & refoue eos vnguento pietatis.

CIX.

Dixit Dominus Dominæ meæ, sede mater mea à dextris meis. Bonitas & Sanctitas placuerunt tibi, ideo regnabis mecum. Corona immortalitatis in capite sancto tuo, cuius fulgor & claritas non extinguetur. Miserere mei Domina mater luminis & splendoris, illumina nos Domina veritatis & virtutis. De thesauris infunde nobis sapientiam Dei, & intellectum prudentiæ, ac formam disciplinæ.

CX.

Confitebor tibi Domina, in toto animo meo, glorificabo te in tota mente mea. Opera gratiæ tuæ commemorabuntur, & testamentum misericordiæ tuæ ante thronum Dei. Per te missa est redemptio a Domino, populus pœnitens habebit spem salutis. Intellectus bonus omnibus honorantibus te, & sors illorum inter Angelos pacis. Gloriosum & admirabile est nomen tuum: qui illud in corde retinent, non expauescent in puncto mortis.

CXI.

Beatus vir, qui timet Dominam, & beatum cor, quod diliget eam. Iocundus homo, qui non satiatur laude tua, & a relatu virtutum tuarum non fatigatur. Exortum est in corde eius lumen Dei. Spiritus illuminat intelligentiam eius. Disperge Domina gratiam pauperibus tuis. In memoria æterna fiant per te nomina nostra, ab auditu terribili non trepidet cor nostrum.

CXII.

Laudate pueri matrem Dei, glorificate senes nomen eius. Benedicta sit Maria mater Christi, ipsa enim est via ad patriam salutis. Excelsus super Cherubin thronus eius, & sedes eius super cardines cœli. Super humiles vultus eius, & super confidentes in ea aspectus illius. Misericordiæ eius super omnem carnem, & eleemosyna illius vsque ad extremum terræ.

CXIII.

In exitu animæ meæ de hoc mundo, occurre illi, & suscipe illam, consolare illam vultu tuo sancto, aspectus dæmonis non conturbet eam. Esto illi scala ad regnum cœlorum, & iter rectum ad Paradisum. Impetra ei à patre indulgentiam pacis, & sedem lucis inter seruulos tuos. Sustine deuotos ante tribunal Christi, suscipe causam eorum in manibus tuis.

CXIV.

Dilexi matrem Dei Domini mei, & lux miserationum eius infulsit mihi. Circumdederunt me dolores mortis, & visitatio illius lætificauit me, dolorem & periculum incurri, & recreatus sum gratia illius. Nomen eius & memoriale illius sit in medio cordis nostri, & non nocebit noctis ictus malignantis. Conuertere anima mea in laudem ipsius, & inuenies refrigerium in nouissimis tuis.

CXV.

Credidi, propter quod locutus sum, laudem & gloriam tuam Domina orbi terræ. Compatere animæ meæ, & dilige illam, & beneplacitum tuum in-

ſinua ei. Statue illi teſtamentum dilectionis & pacis tuæ, & præbe illi iugem memoriam nominis tui. De benedictione ventris tui da mihi ſuſtentationem, & de pinguedine gratiæ tuæ dulcora animam meam. Diſrumpe vincula peccatorum meorum, & de virtutibus tuis exorna faciem animæ meæ.

CXVI.

Laudate Dominam noſtram omnes Gentes, glorificate eam omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos gratia & miſericordia eius, & virtus illius permanet in ſeculum. Qui digne coluerit illam, iuſtificabitur: qui autem neglexerit illam, morietur in peccatis ſuis. Labia angelorum enarrabunt ſapientiam eius, & omnes ciues Paradiſi cantabunt ei laudem. Bono animo accedentes ad illam, non capientur ab Angelo deuaſtante.

CXVII.

Confitemini Domino, quoniam bonus, confitemini eius matri, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Amor illius expellit peccatum à corde, & gratia illius expiat cōſcientiam peccatorum. Via veniendi ad Chriſtum, eſt appropinquare ad illam: qui autem fugerit eam, non inueniet viam pacis. Qui obduratus eſt in peccatis, ſæpe inuocet illam, & lux in ſuis tenebris orietur. Qui triſtatur in corde ſuo, clamet ad illam, & dulcoranti ſtillicidio inebriabitur.

CXVIII.

Beati immaculati in via, qui matrem Domini imitantur. Beati imitatores humilitatis illius. Beati participes charitatis. Beati perſcrutatores virtutum illius. Beati conformes imagini cordis illius. Beati, qui conceptum & partum illius venerantur. Beati, qui deuote ei famulantur. Beati, qui in ea habent ſpem & confidentiam. Beati, qui per illam ſuſcipiunt felicitatem æternam.

Retribue ſeruo tuo Domina, viuifica me, & faciam voluntatem tuam. Incola ego ſum in terra, nihil abſcondas mihi de amore tuo. Concupiuit anima mea laudes tuas deſiderare omni tempore. Tu enim ſalus mea in Domino, quæ me morti adiudicatum liberaſti. Quid pro his retribuam tibi, niſi me totum? Domina ſuſcipe me.

Legem pone mihi Domina voluntatis tuæ ſanctarū ſanctiſſima, & exquiram eam ſemper. Deduc me in ſemitam miſerationum tuarum, mulierum pulcerrima, quia ipſam volui. Inclina animam meam ad ſupernorum amorem Domina, & non impudicitiam. Ecce concupiui caſtimoniam tuam, Domina, a iuuentute mea, in miſericordia tua confirma me, & obſeruabo viam teſtimoniorum tuorum in ſeculum, & ſcrutabor mandata filii tui, quæ dilexi.

Memor eſto verbi tui, dominarum primiceria, in quo mihi ſpem dediſti. Hæc in tempeſtatum fluctibus potenter tenuit me, quia eloquium tuum viuificauit me. Circumdederunt me viri mendaces, & congregata ſunt ſuper me flagella, & ecce manus tua eripuit me. Communicaui in bonis omnibus honorantibus te, & cuſtodientibus obnixe mandata tua. Miſerationibus tuis plena eſt omnis terra, ideo viam iuſtificationum tuarum exquiſiui.

Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo, Domina, de quo lætantur Angeli Dei. Diſciplinam morum tuorum, & æquitatem tuam doce me, quia verbis ſcriptæ cunctis credidi. Bonum mihi, quia onere tuo humiliaſti me, vt ſequar conuerſationem tuam. Qui amant ſeruientes tibi, venerabuntur: qui autem abominatus fuerit eos, ruet in interitum. Veniant mihi ſemper guttæ clementiæ tuæ deſuper, & viuam, quia lex tua ſancta meditatio mea eſt.

Defecit in ſemitis tuis anima mea, Domina, & niſi miſeratio tua magna eſſet, periiſſem vtique in infirmitatibus meis. Defecerunt oculi mei in contemplatione tua velut vter in pruina ad te viſa eſt anima mea: Secundum bonitatem tuam viuificaſti me, & non obliuiſcar ſermones tuos: quia tibi adhærere bonum eſt. Diſpoſitione tua mundus perſeuerat, quem tu cum Deo fundaſti ab initio. Tuus totus ego ſum, Domina ſaluum me fac, quoniam deſiderabiles erant laudes tuæ in tempore peregrinationis meæ.

Quomodo dilexi legem tuam Domina, quia teſtimonia tua in cōſpectu meo ſemper. Suauitatum tuarum affluentia cor meum alienauit à me, & caro mea mirabiliter exultauit in te. Quam dulcia peccatoribus eloquia tua, Domina, ſuper omnem melodiam refectio tua dulcis ori meo. Illuminatio greſſibus meis verbum tuum. & lumen infallibile ſemitis meis. Quoties exaſperauerunt in me peccatores inferni, quia à charitate tua declinare nolui, ego autem in te ſperaui Domina.

Iniques odio habui & viam tuam dilexi Domina. Adiuua me, & ſaluus ero, Domina mundi, meditabor honorificentiam mandatorum tuorum. Fac me ſemper ſtare in timore tuo, & non tradas me virgo calumniantibus me. Vernaculus tuus ſum ego, minimus in domo tua. Cuſtodi me Domina à negligentibus iudicia iuſtitiæ tuę. Contemnis omnes diſcedentes a ſeruitio tuo, quia iniuſta eſt conuerſatio eorum.

Mirabilia teſtimonia tua, mater alma, & ſermonibus tuis illuminatum eſt cor meum. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, filiæ regum collaudent faciem tuam. Ardens verbum labiorum tuorum vehementer, qui ad te properat, percipiet illud, vt arundo agitatus ſum in conſpectu tuo. tene me Domina ſub iugo tuo, vt non confundar. Seruientes tibi plus aliis inuadunt dracones inferni, ſed tu Domina defende nos.

Clamaui in toto corde meo, ad te, Domina, de neceſsitatibus meis clementer eripe me. Vocem gemitus mei exaudi Domina mea, doce me, quid acceptum ſit apud te omni tempore. Longe à neſcientibus te ſalus, qui autem perſtat in obſequio tuo, procul fiet a perditione. Miſericordia tua irrigat mundum vniuerſum. Domina in ſalutari tuo viuifica me. Initium eloquiorum tuorum veritatis in æternum, & legem tuam immaculatam non ſum oblitus.

Principes perſecuti ſunt me gratis, & ab inuocatione nominis tui trepidauit ſpiritus malignus. Pax multa obſeruantibus amorem tuum mater Dei, & non eſt illis ſcandalum. Septenis horis cantaui tibi Domina laudes. Iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. Intret oratio mea in conſpectu tuo, vt non derelinquam te Domina cunctis diebus vitæ meæ, quoniam omnes viæ tuæ miſericordia & veritas. Concupiſcam in æternum te laudare Domina, cum docueris me iuſtificationes tuas.

CXIX.

Ad beatam Mariam, cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Domina, libera nos ab omni malo cunctis diebus vitæ noſtræ. Contere capita inimicorum noſtrorum pede inſuperabilis virtutis tuæ. Et exultauit Spiritus tuus in Domino ſalutari tuo, ſic veram digneris infundere lætitiam cordi noſtro. Ad Dominum accede rogatura pro nobis, vt per te noſtra peccata deleantur.

CXX.

Leuaui oculos meos ad te, mater Chriſti, per quam venit ſolatium omni carni. Auxilium tuum, & gratiam tuam nobis impende in omni tribulatione noſtra. Cuſtodi nos Domina iugiter virgo Maria, ne peccatorum laqueo capiamur. Non dormitet neque dormiat pupilla oculi tui, vt tua

ſem-

ſemper cuſtodia protegamur. Angelorum & hominum te laudat omnis lingua, & ante te omnia genua incuruantur.

CXXI.

Lætatus ſum in te regina cœli, quia te duce in domum Domini ibimus. Ieruſalèm cœleſtis ciuitàs, ad te Maria veniamus. Pacem & indulgentiam virgo nobis impetra, & palmam de hoſtibus ac triumphum. Conforta & conſolare cor noſtrum tuæ dulcedine pietatis. Hic Domina tuam in nobis infunde clementiam, vt deuote in domino moriamur.

CXXII

Ad te leuaui oculos meos regina, quæ regnas in cœlis. Adiutorium noſtrum in virtute ſit nominis tui, per te omnia opera noſtra dirigantur. Benedicta ſis in cœlo & in terra, in mari & omnibus abyſsis. Benedicta ſit fœcunditas tua. Benedicta ſit virginitas & munditia tua. Benedictum ſit corpus tuum ſanctum. Benedicta ſit anima tua ſanctiſsima.

CXXIII

Niſi quia Domina noſtra erat in nobis, inueniſſent nos pericula multa. Eſto virgo defenſatrix noſtra, & ante Deum aduocata propitia. Oſtende nobis Domina miſericordiam tuam, & conforta nos in ſancto ſeruitio tuo. Benedicant te ſancti Angeli in cœlo. Benedicant te omnes homines ſuper terram. Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi, nec ora te canentium obturentur.

CXXIV.

Qui confidunt in te mater Dei, non timebunt à facie inimici. Gaudete & exultate omnes, qui diligitis eam, quia adiuuabit vos in die tribulationis noſtræ. Reminiſcere miſerationum tuarum Domina, & releua peregrinationem incolatus noſtri. Conuerte amabilem vultum tuum ſuper nos, confunde & deſtrue omnes inimicos noſtros. Benedicta ſint omnia opera manuum tuarum Domina. Benedicta ſint omnia ſancta miracula tua.

CXXV.

In conuertendo faciem tuam ſereniſsimam ſuper nos, lætificabis nos virginea mater Dei. Benedicta ſis o ſacrarium Chriſti, præ cunctis mulieribus ſuper terram. Benedictum ſit glorioſum nomen tuum, quod os Domini mirabiliter nominauit. Non deficiat laus tua de labiis noſtris, nec charitas tua de præcordiis noſtris. Qui te diligunt, benedicantur à Domino, & qui te volunt diligere, non defraudentur à deſiderio ſuo.

CXXVI.

Niſi Domina ædificaueris domum cordis noſtri, non permanebit ædificium eius. Ædifica nos gratia & virtute tua, vt maneamus firmi in perpetuum. Benedictum ſit eloquium ſanctum tuum, & benedicta ſint omnia verba oris tui. Benedicantur à Deo, qui te benedicunt, & in iuſtorum numero computentur. Benedic Domina te benedicentes, & ne vnquam auertas ab eis glorioſum vultum tuum.

CXXVII.

Beati omnes, qui timent te Domina noſtra, & beati omnes, qui ſciunt facere beneplacitum tuum. Benedicti ſunt pater & mater, qui te genuerunt, quorum memoria permanebit in ſeculum. Beatus eſt venter, qui te portauit, & beata vbera, quæ te lactauerunt. Conuertè miſericordiam tuam ſuper nos, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Intuere & reſpice opprobrium noſtrum, aufer cunctas iniquitates noſtras.

CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea inimici mei, libera me Domina, & vindica me ab ipſis. Ne des illis poteſtatem in animam meam cuſtodi omnia interiora & exteriora mea. Obtine nobis veniam pecca

torum,

torum, & per te Spiritus ſancti gratia nobis detur. Fac nos digne & laudabiliter pœnitere, vt beato fine ad Deum veniamus. Placatum tunc & ſereniſſimum nobis oſtende glorioſum fructum ventris tui.

CXXIX.

De profundis clamaui ad te Domina, Domina exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in vocem laudis, & glorificationis tuæ. Libera me de manu aduerſariorum meorum. Confunde & deſtrue ingenia & conatus contra me. Erue me in die mala, & in die mortis ne obliuiſcaris animæ meæ. Deduc me ad portū ſalutis, & inter iuſtos ſcribatur nomē meū.

CXXX.

Domina, non eſt exaltatum cor tuum, neq; ſublimati ſunt oculi tui. Benedixit te Dominus in virtute ſua, qui per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Benedictus ſit, qui tibi obumbrauit, & ſua gratia qui te fœcundauit. Benedictus ſit, qui te ſanctificauit, & mundam de matris vtero te produxit: Benedic nos Domina, & conforta nos in gratia tua, vt per te ante conſpectum Domini præſentemur.

CXXXI.

Memento Domina Dauid, & omnium inuocantium nomen tuum. Da nobis in nomine tuo fiduciam, vt confundantur aduerſarii noſtri. Conſolare nos in terra peregrinationis noſtræ, & releua paupertatem noſtram. Da nobis panem lacrymarum virgo ſancta, & dolorem peccatorum incolatus noſtri. Redde nobis propitium benedictum fructum ventris tui, vt Spiritus ſancti gratia repleamur.

CXXXII.

Ecce quam bonum & quam iucundum, Maria, diligere nomen tuum. Vnguentum effuſum & odor aromatum nomen tuum diligentib. ipſum. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domina, quam præparaſti diligentibus & ſperantibus in te. Eſto refugium pauperum, in tribulatione, & baculus miſerorum, inueniant quæſo gratiam apud Deum, qui te in ſuis neceſſitatibus inuocabunt.

CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominam, omnes qui ſperatis in nomine ſancto eius, gaudete gaudio magno, qui exultatis & glorificatis eam, quia ſatiabimini ab vberibus conſolationis eius. Ecce enim iucunda nte vbertate declinabit in vobis ad conſolandum & lætificandum corda veſtra. Benedicite illam omnes ſerui eius, nomen eius, & memoriale ſit in deſiderio animæ veſtræ. Benedicite illam omnes Angeli & ſancti Dei, laudate in ſecula mirabilia eius.

CXXXIV.

Laudate nomen Domini, benedicite nomen matris Chriſti. Mariæ precamina frequentate, & ſuſcitabit vobis voluptates æternas. In anima contrita veniamus ad illam, & non ſtimulabit nos cupiditas peccati. Qui cogitat de illa in tranquillitate mentis, inuenit dulcorem & requiem pacis. Reſpiremus ad illam in finitione noſtra, & reſerabit nobis atria triumphantium.

CXXXV.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam per Mariam datur miſericordia eius. Impetra nobis Domina amicitiam Ieſu Chriſti, & cuſtodi, ne perdamus innocentiam noſtram. Comprime hoſtem noſtrum imperio tuo, ne feriat in nobis virtutem charitatis. Bona naturalia conſerua in nobis, & bona gratiæ per te multiplicentur. Illumina vias & ſemitas noſtras, vt noſcamus, quæ placita ſunt Deo.

CXXXVI.

Super flumina Babylonis fleuerunt Hebræi, nos vero ſuper iniquitates noſtras lugeamus. Clamemus humiles ad puerperam virginem, offeramus

mus

mus ei planctus & ſuſpiria noſtra. Non inuenietur propitiatio ſine illa, nec ſalus ſine fructu illius. Per illam peccata purgantur, & per fructum illius animæ dealbantur. Per illam fit vera ſatisfactio de peccatis, per fructum illius ſanitas animæ condonatur.

CXXXVII.

Confitebor tibi, Domina, in toto corde meo, quia per te expertus ſum clementiam Ieſu Chriſti. Audi Domina verba mea, & preces meas, & in conſpectu Angelorum cantabo tibi laudes. In quacunque die inuocauero, exaudi me, & multiplica virtutem in anima mea; confiteantur tibi omnes tribus & linguæ, quia per te ſalus reſtituta eſt nobis. Ab omni perturbatione libera ſeruos tuos, & fac eos viuere ſub pace & protectione tua.

CXXXVIII.

Domina probaſti me, & cognouiſti me, tu cognouiſti ruinam & tranſgreſſionem meam. Copioſa facta eſt ſuper me miſericordia tua, & dilatata eſt ſuper me clementia tua. Imperfectum meum aſpexit oculus tuus, & palpebræ tuæ nouerunt vias meas. Effluentiam deſiderii ſancti habeamus a Spiritu S. & macula peccati non deturbet conſcientiam noſtram. Serenet corda noſtra lux miſericordiæ tuæ, & recreet nos tuæ pacis dulcedo,

CXXXIX.

Eripe me Domina ab omni malo, & ab hoſte inferni defende me, contra me tetendit arcum ſuum, & in fraude ſua inſidiatur mihi. Confringe vires eius malignas, & obtunde potenter aſtutiam eius. Conuerte iniquitatem ipſius in verticem illius, & in foueam quam fecit, corruat feſtinanter. Nos autem exultemus in ſeruitio tuo, & in tuis laudibus gloriemur.

CXL.

Domina, clamaui ad te, exaudi me, intende orationi meæ, & poſtulationi meæ. Dirigatur obſecratio mea velut incenſum coram facie tua, in tempore ſerotini ſacrificii & matutini. Non declinet cor meum in verbis malignantibus & nequitiæ cogitatus ſubuertant ſenſum meum. Fac me aſſentire beneplacito cordis tui, & tuis actionibus conformari. Radio intelligentiæ reuerbera cor meum, & igniculo charitatis inflamma.

CXLI.

Voce mea ad Dominam clamaui, ipſam quam humiliter deprecatus ſum. Effudi in conſpectu eius lacrymam meam, & dolorem meum ſibi expoſui. Inſidiatur hoſtis calcaneo meo, extendit contra me ſuum rete. Adiuua me Domina, ne corruam coram eo, fac vt conteratur ſub pedibus meis. Educ de carne animam meam, vt confiteatur tibi, & pſallet Domino Deo forti in perpetuum.

CXLII.

Domina exaudi orationem meam, percipe tuis auribus ſupplicationem meam. Perſecutus eſt malignus vitam meam, depoſuit in terra conuerſationem meam. Denigrauit me caligine ſua, & anxiatus eſt nimis ſpiritus meus. Ne auertas faciem tuam a me, vt non corruam cum deſcendentibus in lacum. Emitte lucem tuam, & gratiam tuam & repara denuo vitam & conſcientiam meam.

CXLIII.

Benedicta ſis Domina, quæ inſtruis ſeruos tuos ad prælium, & eos roboras contra inimicum. Fulgure & coruſcatione diſſipa illum. Mitte iacula tua, vt confundas illum. Glorifica de alto manum tuam, vt cantent ſerui tui laudem & gloriam tuam. Eleua de terrenis affectionem noſtram de ſempiternis deliciis refice viſcera noſtra. Concupiſcentiam ſuperno

rum accende in cordibus nostris, & de gaudiis Paradisi velis nos recreare.

C X L I V.

Exaltabo te mater filii Dei, & per singulos dies cantabo laudes tuas. Generatio & populi laudabunt opera tua, & misericordiam tuam Insulæ expectabunt. Abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt, & de suauitate tui Sancti pronuntiabunt. Oculi nostri in te sperant Domina, mitte nobis cibum & escam delectantem. Laudationem tuam loquetur lingua mea, & benedicam te in seculum seculi.

C X L V.

Lauda anima mea Dominam, glorificabo eam, quamdiu vixero. Nolite cessare à laudibus illius, & per singula momenta recogitate illam. Cum exierit Spiritus meus, Domina, sit tibi commendatus, & in terra ignota præsta illi ducatum. Non conturbent eum culpæ prius commissæ, nec inquietent ipsum cursus malignantis. Perduc eum ad portum salutarem, vt præstoletur secure aduentum redemptoris.

C X L V I.

Laudate Dominam, quoniam bonus est Psalmus, iucunda & decora sit illi nostra laudatio. Ipsa enim medetur contritis corde, & refouet eos vnguento pietatis. Magna est virtus illius, & gratia illius, & clementia eius nullum habebit finem. Præcinite ei in iubilatione, & in confessione Psalmum canite illi. Beneplacitum est ei super timentes Deum, & in eis, qui sperant de misericordia eius.

C X L V I I.

Lauda Ierusalem Dominam, glorifica etiam illam o Sion. Ipsa enim construit muros tuos, & filios tuos benedicit. Gratia sua te impinguat, pacemque donat terminis tuis. Leuemus corda nostra cum manibus ad illam, vt suam influentiam sentiamus. Glorificemus omnes misericordias eius, & benedicamus omnes bonitates illius.

C X L V I I I.

Laudate Dominam nostram de cœlis, glorificate eam in excelsis. Laudate eam homines & iumenta, volucres, & pisces maris. Laudate eam Sol & Luna, stellæ & circuli Planetarum. Laudate eam Cherubin & Seraphim, throni, dominationes & potestates. Laudate eam omnes legiones Angelorum. Laudate eam omnes ordines spirituum supernorum.

C X L I X.

Cantate Dominæ nostræ canticum nouum, laus eius in congregatione iustorum. Lætentur cœli de gloria eius, insulæ maris & totus orbis. Aqua & ignis gaudent eam, frigus & æstus, splendor & lumen. Exaltationes eius in gutture iustorum, & laudes eius in cœtu triumphantium. Ciuitas Dei iucundare in illa, & pro incolis tuis frequenta illi carmen.

C L.

Laudate Dominam in sanctis eius, laudate eam in virtutibus & miraculis eius. Laudate eam cœtus Apostolorum. Laudate eam chori Patriarcharum & Prophetarum. Laudate eam exercitus martyrum, laudate eam turmæ Doctorum & Confessorum. Laudate eam collegia virginum & continentium. Laudate eam ordines Anachoritarum & Monachorum. Laudate eam conuentus omnium religiosorum. Laudate eam omnes animæ ciuium supernorum: omnis spiritus laudet Dominam nostram.

SEQVVNTVR ALIQVOT CANTICA Prophetarum.

Confitebor tibi Domina, quoniam per te placatus est mihi Dominus, & con-

& consolata es me. Ecce Domina saluatrix mea, fiducialiter agam in te, & non timebo. Quia fortitudo mea, & laus mea in Domino es tu, & facta es mihi in salutem. Hauriam aquas in gaudio de riuulo tuo, & semper inuocabo nomen tuum. Notas facite in populis virtutes Dominæ nostræ, quia excellum est valde nomen eius. Exulta & lauda totum genus humanum, quia talem dedit tibi mediatricem Dominus Deus tuus.

Ego dixi circa dimidium dierum meorum, vadam ad Mariam, vt me Christo reconciliet. Quæsiui residuum annorum meorum in amaritudine animæ meæ. Generatio mea ablata est, quia pater & mater, & amici dereliquerunt me: Maria autem assumpsit me. Sperabo in illam mane, sero, meridie, quasi Leo contriuit omnia ossa peccatorum meorum. Et tu Domina eruisti animam meam, vt non periret, & de manu canis vnicam meam. Domina saluum me fac, & laudem tuam cantabo cunctis diebus vitæ meæ, o pia mater Domini mei.

Exultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cor meum in Domina mea. Quia fecit mihi magna, qui potens est, per Mariam matrem eius. Non est sancta, vt est Domina nostra, quæ sola supergressa est vniuersas. Recedant ergo vetera de ore vestro, & linguis loquamur nouis. Exulta & lauda Mariam Sion & Ierusalem, quia maxima in dominabus Israel. Ipsa pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat: Altior cœlo, terra latior, stellis purior est hæc Domina nostra.

Cantemus Dominæ nostræ, gloriosæ virgini Mariæ, in Hymnis & confessionibus benedicamus eam. Domina nostra omnipotens, post Deum nomen eius, currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Dextera tua, Domina, magnificata est in fortitudine, quia in multitudine misericordiæ tuæ strauisti aduersarios meos. De ore leonis, liberasti me Domina, & tanquam infantem genitum mater suscepisti me. O Domina charissima mea, velut pullum gallinæ tege me mirabili possessione tua. Tuus totus ego sum, & omnia mea tua sunt, virgo super omnes benedicta. Ponam te sicut signaculum super cor meum, quia fortis est, vt mors, dilectio tua.

Domina, audiui auditionem tuam, & obstupui. consideraui opera tua, & expaui. Domina mea opus tuum circa medium annorum viuificasti illud. Confitebor tibi Domina, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Operuit cœlos gloria tua, & misericordiæ tuæ plena est terra. Egressa est virgo in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo. O benedicta, in manibus tuis reposita est salus nostra, recordare pia paupertatis nostræ. Quem vis, ipse saluus erit; à quo auertis vultum tuum, vadit in interitum.

Audite cœli, quæ loquar de Maria, audiat terra verba oris mei. Magnificate ipsam semper mecum, & exaltate nomen eius in seculum seculi. Generatio praua atque peruersa, agnosce Dominam nostram, saluatricem tuam. Nunquid ipsa non est mater tua, quæ possedit, & in fide generauit te? Si hanc dimittis, non es amicus summi Cæsaris, quia ipse sine ea non saluabit te. Vtinam saperes & intelligeres, ac nouissima prouideres. Quemadmodum infans sine nutrice non potest viuere, ita nec sine Domina nostra posset habere salutem. Sitiat ergo anima tua ad ipsam, tene eam, nec dimitte, donec benedixerit te. Repleatur os tuum laude eius, decanta tota die magnitudinem eius.

Benedicite omnia opera Domini Dominæ gloriosæ, laudate, & superexaltate eam in secula. Benedicite Angeli Dominæ vestræ, benedicite cœli Dominæ nostræ. Benedicat omnis creatura Dominam nostram, quam Rex voluit sic benedici. Benedicta sis o summi Regis filia, quæ odore præis

cuncta lilia. Benedicta sis corona dominarum omnium, benedicta sis gloria Ierusalem. Odor tuus sicut agri pleni, cui benedixit Dominus. Qui in benedicentes te redundabit, irrigans omnia intima eorum. Qui benedixerit te, o virgo beata, sit ille iugiter benedictus. Qui maledixerit tibi, rosa candidissima sit ille maledictus. Non recedat de domo seruorum tuorum vini & olei abundantia. In nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Benedicamus Deum, qui te creauit. Benedictus vterq; parens, qui te generauit. Benedicta sis Domina in cœlo & in terra, laudabilis & gloriosa, & superexaltata in secula, Amen.

Benedicta sis Domina & mater Dei mei Israel, qui per te visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Et erexit vnicornu salutaris castitatis tuæ in domo Dauid pueri sui, sicut locutus est per os Esaiæ, & aliorum sanctorum Prophetarum eius. Salutem ex inimicis præsta, virginum virgo, & de manu omnium, qui nos oderunt, pacem nobis tribue. Et fac misericordiam pro parentibus & nobis, vt memor sis testamenti omnipotentis Dei, quod iurauit ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. Sic sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, quiete seruiamus illi: In sanctitate & iustitia coram te omnibus diebus nostris. Et tu Maria Prophetissa Dei vocaberis, quoniam nosti, quod respexit humilitatem ancillæ suæ. Per quam dedit scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum. Per viscera multitudinis misericordiæ tuæ visita nos stella matutina oriens ex alto. Illumina tenebras sedentium in vmbra mortis, & eas luce dilectissimi filii tui digneris instellare. Miserere, misericordiæ mater, nobis miseris peccatoribus qui retroacta peccata pœnitere negligimus, & multa quotidie pœnitenda committimus.

Quicunq; vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat de Maria firmam fidem: Quam nisi quisq, integram inuiolatamq; seruauerit, absq; dubio in æternum peribit. Quoniam ipsa sola virgo manens peperit, sola cunctas hæreses interemit. Confundatur & erubescat Hebræus qui dicit, Christum ex Ioseph esse natum. Confundatur Manichæus qui Christum fictum dicit habere corpus. Palleat omnis, qui hoc ipsum aliunde, non de Maria dicit assumpsisse. Idem namq; filius, qui est patris in diuinis vnigenitus, est & verus vnigenitus Mariæ filius: in cœlis sine matre, in terra sine patre. Nam sicut anima rationalis & caro propter vnionem, de homine vere nascitur ita Deus & homo Christus de Maria vere generatur induens carnem de carne virginis: quia sic humanum genus redimi congruebat. Qui secundum diuinitatem æqualis patri, secundum humanitatem vero minor patre. Conceptus est in vtero Mariæ virginis, Angelo annuntiante, de Spiritu sancto non tamen Spiritus sanctus pater eius est. Genitus in mundum sine pœna carnis virginis matris: quia sine carnis delectatione coceptus. Quem lactauit mater vbere de cœlo pleno, quam circumstabant Angeli obstetricum vice, nuntiantes pastoribus gaudium magnum. Hic à Magis muneribus adoratus, ab Herode in Ægyptum fugatus, à Ioanne in Iordane baptizatus, traditus, captus, flagellatus, crucifixus, mortuus & sepultus, cum gloria resurrexit, ad cœlos ascendit, Spiritum sanctum in discipulos & in matrem misit, quam demum in cœlum ipse assumpsit & sedet ad dextram filii, non cessans pro nobis filium exorare. Hæc est fides de Maria matre virgine, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. &c.

Te matrem Dei laudamus, te Mariam virginem confitemur, te æterni patris sponsam omnis terra veneratur. Tibi omnes Angeli & Archangeli, tibi throni, potestates & principatus fideliter seruiunt, Tibi omnes virtutes cœli cœlorum, & vniuersæ dominationes obediunt.

Tibi omnes Chori, tibi Cherubin & Seraphin exultanter assistunt. Tibi

omnis Angelica creatura, inceſſabili voce proclamat: Sancta, Sancta, Sancta Maria Dei genitrix, mater & virgo. Pleni ſunt cœli, & terra, & mare, maieſtatis glorioſæ fructus ventris tui. Te glorioſus Apoſtolorum chorus, ſui creatoris matrem collaudat. Te beatorum martyrum cœtus candidatus genitricem glorificat. Te glorioſus confeſſorum exercitus, Trinitatis templum appellat. Te ſacrarum virginum chorea amabilis, virginitatis & humilitatis exemplum prædicat. Te tota cœleſtis curia, cœlorum Reginam honorat. Te per vniuerſum orbem Eccleſia ſancta inuocãda celebrat, Matrem diuinæ Maieſtatis. Te venerandam, te veram Regis cœleſtis puerperam. Sanctam quoq; dulcem ac piam. Tu Angelorum Domina, tu Paradiſi ianua. Tu ſcala regni cœleſtis, & gloriæ, tu thalamus & tu arca pietatis & gratiæ. Tu vena miſericordiæ. Tu ſponſa & mater Regis æterni. Tu templum & ſacrarium Spiritus ſancti, totius Trinitatis beatiſſimæ nobile triclinium. Tu mediatrix Dei & hominum, amatrix mortalium, reparatrix cœleſtium, illuminatrix fidelium. Tu agoniſatrix pugnantium, aduocata pauperum, miſeratrix & refugium peccatorum. Tu erogatrix munerum, ſuperatrix & terror dæmonum ſuperborum. Tu mundi Domina, cœli Regina, poſt Deum ſola ſpes noſtra. Tu ſalus te inuocantium, portus naufragantium, miſerorum ſolatium, pereuntium refugium. Tu mater omnium beatorum, gaudium plenum poſt Deum, omnium ſupernorum ciuium ſolatium. Tu promotrix iuſtorum, congregatrix errantium, promiſſio Patriarcharum. Tu veritas Prophetarum, præconium & doctrix Apoſtolorum. Magiſtra Euangeliſtarum. Tu fortitudo martyrum, exemplar confeſſorum, honor & feſtiuitas virginum. Tu ad liberandum exulem hominem, filium Dei ſuſcepiſti in vterum. Per te expugnato hoſte antiquo, ſunt aperta fidelibus regna cœlorum. Tu cum filio ſedes in gloria patris. Tu ipſum pro nobis roga virgo Maria quem nos ad iudicandum credimus eſſe venturum. Te ergo poſcimus, nobis tuis famulis ſubueni, qui pretioſo ſanguine filii tui redempti ſumus. Æterna fac pia virgo cum Sanctis tuis nos gloria munerari. Saluum fac populum tuum Domina, & vt ſimus participes hereditatis filii tui. Et rege nos, & cuſtodi nos in æternum. Per ſingulos dies o pia te ſalutamus. Et laudare te cupimus vſque in æternum mente & voce. Dignare dulcis Maria nunc & ſemper ſine delicto nos conſeruare. Miſerere pia nobis miſerere nobis. Fiat miſericordia tua magna nobiſcum quia in te virgo Maria confidimus. In te Maria ſperamus, nos defendas in æternum. Te decet laus, te decet imperium, tibi virtus & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

Magnificat anima mea Dominam Mariam. A ſolis ortu vſque ad occaſum, laudabile nomen Mariæ. Renuit conſolari anima mea, memor fui Mariæ, & delectata & exercitata ſum, & defecit Spiritus meus. Ideo dilexi Mariam, ſuper aurum & topazion. Accedite ad Mariam, & illumminamini, & facies veſtræ non confundantur, &c.

Nunc dimittis ancillam Mariæ Domine in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare Mariæ, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.

INCIPIT LITANIA Mariæ.

Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Chriſte audi nos.
Pater de cœlis, Mariæ glorioſus conditor, Miſerere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Mariæ fœcundator, Miſerere nobis.
Spiritus Sancte Deus, mirabilis obumbrator, Miſerere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus, quæ Mariam glorificas, Miſerere nobis.

Sancta Maria

Quæ totum orbem illuminas,
Quæ tuos seruientes exaltas,
Quæ pro peccatoribus supplicas,
Illuminatrix cordium,
Fons misericordiæ,
Flumen sapientiæ,
Splendor sanctæ Ecclesiæ,
Ab Angelo salutata,
Per Spiritum sanctum obumbrata,
In cœlis glorificata,
Rosa veris gratiosa,
Vitis frondens generosa,
Virgo dulcis & speciosa,
A Deo Patre sponsa electa,
Dei verbo mater prælecta,
A Spiritu sancto virgo protecta,
Quæ Deum in vtero concepisti,
Quæ Dominum in tuo vtero humanasti,
Quæ Dominum & hominem peperisti,
Virgo virginum signifera,
Virga Iesse Christifera,
Arbor vitæ fructifera,
Fœminarum pulcerrima,
Humilium humilima,
Sacrarum sanctissima.
Super omnes diligentius amanda,
Super omnes reuerentius celebranda,
Super omnes excellentius magnificanda,
Mater conditoris,
Mater redemptoris,
Mater Saluatoris,
Mater mundo desiderabilis,
Mater inferis terribilis,
Mater terribilis,
Virgo plena gratia,
Virgo plena clementia,
Pia fundens solatia,
Flos & decor virginalis,
Fluuius sapientialis,
Splendor & lux Orientalis,
Virtutum cœli Regina,
Domus Dei cypressina.
Fenestra cœli crystallina,
Perpetuæ lucis aurora,
Virgo pulcra & decora,
Melodia dulcis & sonora,
Deliciarum Dei dapifera,
Cœlestis curiæ pincerna,
Placidum Deitatis vmbraculum,
Paradisi porta peruia,
Purissimum cœlestis gratiæ vasculum,
Dignum Christi cœnaculum,
Virgo virginum noua exultatio,
Mulierum prima benedictio,

Ora pro nobis.

Sancta

Sancta Maria
Miserorum pia consolatio,,
Vera salus & beatitudo,
Charitatis magnitudo,
Pietatis latitudo,
Mater orphanorum,
Mamilla paruulorum,
Consolatio afflictorum,
Nobilis regina cœlorum,
Cui Angeli obediunt & obsequuntur,
Cui Sancti & Sanctæ congaudent & congratulantur,
Quam omnia laudant & venerantur,
Ora pro nobis.

Propitia esto, parce nobis Domina,
Propitia esto, libera nos Domina.

Ab omni malo,
Ab omni mala tentatione,
Ab ira Dei & indignatione,
A periclitatione & desperatione,
A superbia præcipitante,
A luxuria deturbante,
Ab auaritia deuastante,
A peccato iræ, & inuidia cruciante,
A peccato gulæ & gastrimargia commaculante,
Ab incursu hostis malignantis,
Per dulcorem & gaudium de Christi incarnatione,
Per dolorem & angustiam ipsius passionis,
Per gaudium & lætitiam de eius ascensione,
Per gaudium & lætitiam de tua coronatione,
In mortis hora deuastante.
In iudicis stricto examine,
Ab inferni horribili cruciamine,
Libera nos Domina.

Peccatores,
Vt sanctam Ecclesiam piissima conseruare digneris,
Vt iustis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris,
Vt nauigantibus portum, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, tribulatis consolationem, captiuis liberationem impetrare digneris,
Vt famulos & famulas tuas, tibi deuote seruientes, consolari digneris,
Vt cunctum populum Christianum, filii tui pretioso sanguine redemptum, conseruare digneris,
Vt cunctis fidelibus defunctis æternam requiem impetrare digneris,
Vt nos exaudire digneris,
Mater Dei,
Filia Dei,
Sponsa Dei,
Mater charissima, Domina nostra miserere, & dona nobis perpetuam pacem,
Te rogamus audi nos.

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Kyrie eleyson. Pater noster, &c. Et ne nos inducas, &c. Sed libera, &c.

Ego dixi, Domina miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui coram facie tua. Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Oſtende nobis potentiam tuam contra inimicos noſtros, vt ſanctificeris in nationibus procul. Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum, & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis. Ne proiicias nos in tempore mortis noſtræ, & ſuccurre animæ meæ, cum deſeruerit corpus ſuum. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur tibi, & pſallat Domino meo forti in perpetuum. Eſto nobis Domina turris fortitudinis, & petra duriſſima, conterens inimicum. Adiuua me Domina ne corruam coram eo; fac, vt conteratur ſub pedibus meis. Exaudi orationem meam Domina & deprecationem meam, vt contabeſcant aduerſarii mei. Domina exaudi orationem meam, & clamorem, &c.

C O L L E C T A.

Omnipotens, ſempiterne Deus, qui pro nobis de caſtiſſima virgine naſci dignatus es, fac nos, quæſumus, tibi caſto corpore ſeruire, & humili mente placere. Oramus & te piiſſima virgo, regina mundi & Angelorum, vt eis, quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, iuſtis in bono perſeuerantiam, & nos fragiles ab inſtantibus defende periculis, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Hæc ex impreſſo publico exemplari deſcripta ſunt, & exiſtimaſſem ſane Pontificios in tanta verbi Dei luce, quæ his temporibus oculis ipſorum, ipſis inuitis, ſæpius ſe ingerit, nec velle, nec audere tam craſſam idolomaniam excuſare, multo minus defendere. Sed ecce anno ſuperiori edita à Martino Iſengrinio fabula, quam ex angelis Satanæ quidam, in obſeſſa puellula exorciſta Caniſio, ſaltauit, vbi cum alia argumenta deſint, ab auctoritate, ex ipſius ſcilicet Diaboli teſtimonio, inuocatio Sanctorum probatur & confirmatur. Narrat enim, obſeſſam quandam puellam, ex peculiari quadam Mariæ reuelatione, adductam eſſe ad capellam beatæ virginis in antiqua Oetingen: Cumque Caniſio præſide Litania cantaretur, & inuocaretur miſericordia auxilium & liberatio Dei Patris, Filii & Spiritus ſancti, Diabolum nihil fuiſſe motum, cum vero Lauretana Litania de beata Maria (quæ eiuſdem argumenti & ſententiæ eſt, ſicut ea, quam ex Pſalterio Mariæ iam deſcripſimus) inchoaretur, tunc demum Satanam cœpiſſe in obſeſſa turbari, clamare & furere. Mox vero Caniſium, ligneam antiquam & carioſam Mariæ imaginem arreptam, impoſuiſſe capiti puellæ obſeſſæ, tum vero Diabolum cœpiſſe exclamare: Ah mulier, quid me calcas, & caput meum conteris? Et quis iam dubitet, ipſo ſcilicet diabolo teſte, Geneſ. 3. legendum eſſe non ipſum ſemen, ſed mulierem contriuiſſe caput Satanæ, & adhuc conculcare. Sequitur autem in Iſengrinii narratione, quod Diabolo, cum ipſi à puella obſeſſa exeundum eſſet, quaſi ſatisfactionum loco, impoſitum fuerit, vt ipſe per obſeſſam barbottaret aliquot Patres noſtros, Aueque Marias, tanquam roſarium Mariæ, & diabolum, quaſi inuitus & coactus illud faceret, cum gemitu & indignatione præfatum: En vos Ioannes non vult inuocare Sanctos, cum tamen nos diaboli inuiti hoc cogamur facere. Cum vero expanſis manibus & flexis genibus orationem Dominicam diabolus ſupplex & deuotus peroraſſet ac iam in ſalutatione angelica eo perueniſſet (Aue Maria, gratia plena) ſcribit, ſonora ac deuota voce ipſum diabolum intertexuiſſe hanc apoſtillã. O Maria, gratia & miſericordia tua ſit ſuper omnes illos qui hanc tuam capellam viſitant. Ah ora pro omnibus illis. Atque ita diabolum, relicto poſt ſe (ſicut ſolet) fœtore, exiiſſe. Hæc poſſent ad Alanum, tanquam

noua confirmatio Psalterij Mariæ, addi nec iniuria, vt ad Sixtum & Innocentium tertius hic testis adiungeretur, ipse scilicet diabolus.

Atque hinc manifestum est, Pontificios, quicquid vel simulent vel dissimulent, omnino tamen velle ipsos neruos veteris idolomaniæ in inuocatione Sanctorum retinere, & in theatrum reducere.

Possent autem multo plura exempla superstitiosarum precularum adduci, sed nunc tantum ex iis, quæ publica auctoritate in communi Pontificiæ Ecclesiæ praxi vsitata fuerunt, & adhuc sunt, exempla proferre volui. Inde enim iam status, ad quem refutationes dirigendæ sunt, recte constitui poterit.

Postremo, addam hoc loco Sequentiam (vt barbare vocant) in Concilio Constantiensi decantatam, in honorem atque inuocationem Mariæ, vt eo minus tergiuersari nunc possint Pontificii, quid inuocationibus suis, Sanctis tribuerint. Quod enim vetus Ecclesia Spiritui sancto pie tribuit, Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium: hoc Constantiense Concilium eodem genere carminis, & eadem melodia, publica inuocatione a Maria petit:

Veni mater gratiæ,
Fons misericordiæ,
Miseris remedium.
Veni lux Ecclesiæ,
Tristibus lætitiæ
Nunc infunde radium
Te reginam colimus,
Tibi laudes canimus
Ex affectu cordium.
Quæ es in angustiis
Et in rebus dubiis
Salus & solatium.
O stella perfulgida,
Tu dira certamina
Maris huius reprime,
Simonis nauicula,
Filii tunicula,
Ne scindatur prohibe.
Portus nauigantium,
Preces supplicantium
Filiorum suscipe.
Consolare flebiles.
Iuua pusillanimes,
Et errantes corrige.
Quæ Deum hominibus,
Et ima cœlestibus
Iungis o puerpera.
Hæreses interime,
Schismataq; reprime,
Firma pacis fœdera.
Amen.

DEMON-

DEMONSTRATIO, QVOD INVOCATIO SANCTORUM NON SIT IN VERBO DEI TRADITA: QUODQ; DOCTRINÆ DE VERA INUOCATIONE, IN SCRIPTURA DIUINITUS PATEFACTÆ, NON SIT CONSENTANEA, SED EI REPUGNET.

Capita præcipua de Papistica inuocatione Sanctorum.

Testimonia & fundamenta Scripturæ quæ inuocationem illam Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, sicut eam hactenus ex Pontificiorum libris descripsimus, improbant & reiiciunt, non sunt obscura, sed manifestam & firmam præbent refutationem, si modo capita, in quibus Pontificiorum inuocatio consistit, obseruentur. Ex illis autem, quæ in præcedenti capite prolixe ipsis Pontificiorum verbis descripsimus, hæc capita luculenter colliguntur.

Primum. I. Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, in necessitatibus esse inuocandos, orationem ad illos esse dirigendam, & quidem suo modo adorandos esse, sicut Romanus Catechismus inquit.

Secundum. II. Quia propter peccata indigni sumus exauditione, beatos in cœlo suis intercessionibus esse nostros aduocatos & patronos, qui causam nostram apud Deum agant, idq; ideo, quia Christus, vt iudex & iustus, sit durior & rigidior, ad quem mediatorem aliis nobis opus sit mediatoribus. Sanctos igitur, vt magis mites, propitios & misericordes nobis propositos esse, vt ad eorum patrocinia confugiamus, qui nostris calamitatibus, quas & ipsi in carne experti sunt, magis afficiantur, atque ideo ad suffragandum promptiores sint, quam Christus.

Tertium. III. Quia nos meritis idoneis & sufficientibus destituimur, ideo sanctos inuocari, vt merita sua quæ supererogarunt, nobis applicent, & accommodent, ac ea interponant inter iustitiam Dei, & nostram indignitatem, vt ita digni efficiamur promissionibus Dei.

Quartum. IV. Docent, omnia beneficia, quibus indigemus, beatis in cœlo à Deo collata esse, vt ipsi implorati dent, largiantur & & distribuant nobis ea, quæ ad gratiam in hac vita, & ad gloriam in futura vita pertinent, quæque ad externa seu temporalia beneficia pertinent.

Quintum. V. Diserte sanctos inuocant, vt donatores & largitores beneficiorum & spiritualium, & corporalium, cum huius tum futuræ vitæ. Item, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores, in periculis & malis, tam spiritualibus quam corporalibus. Imo sancti in inuocationibus vocantur refugium, præsidium, tutela, vita & salus nostra. &c.

Sextum. VI. Docentur homines, in necessitatibus ad Sanctorum gratiam, misericordiam, opem, auxilium & præsidium confugere, atque consolationem, spem & fiduciam in Sanctos collocare.

Septimum. VII. Sentiunt, beatos in cœlo singulorum particularia vota, & quidem tacitas cogitationes mentium videre, cognoscere, intelligere & audire, imo adesse & assistere singulis prædicantibus.

Octauum. VIII. Singulis Sanctis certæ & peculiares procurationes commissæ finguntur, sicut in præcedentibus ostendimus.

Hos esse neruos & substantiam inuocationis sanctorum, per se notorium est, atque ex authenticis monumentis, & quidem ex publica praxi Ecclesiæ Pontificiæ, quasi ad oculum iam demonstrauimus. Nec difficile est, de ea iuxta normam & regulam Scripturæ iudicare: modo semper in memoriam sibi reuocet Lector, quid in controuersia positum sit, quando de inuocatione Sanctorum disputatur. Iudico autem explicationem planiorem & expeditiorem reddi, si adhibeatur hæc distributio, vt ostendatur.

Distributio Capitum tractationis huius.

Primo, quod inuocatio Sanctorum non sit verbo Dei tradita. Secundo quod non sit consentanea doctrinæ de vera inuocatione in Scriptura patefactæ, sed ab ea recedat. Tertio, quod cum verbo Dei in Scriptura reue-

lato

ato pugnet. Quod ad primum attinet, extra controuersiam certum & manifestum est, inuocationem Sanctorum non esse in scriptura Canonica, vel veteris vel noui Testamenti expresse traditam; id quod Eccius in suo Enchiridio diserte fatetur. Coguntur etiam Iesuitæ hoc concedere, licet fidem suam implicitam libenter eo vsque extenderent, vt laici necesse haberent credere, Scripturam etiam ea, quæ prorsus non habet docere. Sed res manifesta est, sicut per enumerationem ostendi potest. Nulla enim in tota sacra Scriptura sententia extat, quæ doceat inuocationem Sanctorum. Nullum extat mandatum, quod præcipiat inuocare Sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat promissio, quod talis inuocatio Deo sit grata, & efficax. hoc est, quod exaudiatur, & impetret gratiam & auxilium. Nullum extat in Scriptura exemplum, à piis inuocatos fuisse sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat in Scriptura comminatio, nullum exemplum pœnæ contra illos, qui sanctos non inuocant. Atque ideo inuocationem Sanctorum præcipui etiam inter Pontificios. inter ea numerant, quæ sine Scriptura & extra Scripturam recepta fuit. Ideo etiam Tridentinum Decretum non Scripturam allegat, sed tantum inueteratum vsum, confessionem Patrum, & Conciliorum Decreta, de quibus postea quædam dicemus.

Inuocatio Sanctorum nõ traditur in verbo Dei.
Eccius.
Iesuitæ.
Dicta seu testimonia Scripturæ.
Mandatum.
Promissio.
Exemplum.
Comminatio vel pœna nõ inuocantium Sanctos.
Inuocatio Sanctorum sine Scriptura recepta est.

Non leue autem, sed maximi momenti argumentum hoc est. Nullum enim dogma in Ecclesia vel proponendum, vel recipiendum est, de quo nulla in Scriptura Canonica extent certa, firma & perspicua testimonia sicut in prima parte multis argumentis hoc monstrauimus. Inprimis vero in hoc loco de oratione seu inuocatione hoc valet. Christus enim de Samaritanis loquens, Ioannis quarto, veræ & falsæ inuocationis, ex illo principio (veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate) hoc ponit discrimen: Vos adoratis, quod nescitis. Nos adoramus, quod scimus. Quia scilicet veri Iudæi habebant verbum Dei, de sua inuocatione: Samaritanorum vero inuocatio, licet bona intentione fiebat, & inueterata longi temporis præscriptione nitebatur (allegat enim veteres Patres, Ioannis quarto, sicut & Tridentinum Decretum facit) verbi Dei tamen testimonio destituebatur, atque ideo à Christo reiicitur. Et Deuteronomii decimo septimo, Idololatria in adoratione seu inuocatione hac nota describitur, quod sine mandato Dei fiat. Inquit enim, adorant Deos alienos, Solem, Lunam & omnem militiam cœli. quæ non præcepi. Ita Matthæi sexto, Ethnicorum & Pharisæorum vanis, & Deo non placentibus orationibus opponitur illa forma, quæ a filio Dei præscribitur.

Quid sit inuocatio sine verbo Dei.

De cultibus enim, qui sine verbo Dei suscipiuntur, Deus ipse pronuntiat: Quis requisiuit hæc de manibus vestris: Isaiæ primo. Item, Frustra colunt me. Matthæi decimoquinto. Præterea ipsa Scriptura, ex loco de fide, præbet & format tale argumentum, quod nulla ratione vel labefactari vel eludi potest. Nec in genere tantum: vt quando dicit, Sine fide impossibile est placere Deo. Item, Quicquid non est ex fide, peccatum est. Sed de oratione seu inuocatione nominatim dicit Iacobi primo. Postulet in fide, qui enim hæsitat, non existimet, se quicquam accepturum à Domino, Marc. 11. Quæcunque orantes petitis, Credite, quia accipietis & euenient vobis. Matth. 21. Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.

Certissimum autem est, veram fidem non ex priuatis somniis aut cogitationibus, nec ex hominum traditionibus, sed ex solo verbo Dei concipi & eo niti, sicut Paulus Romanorum cap. 10. vbi de vera & salutari inuocatione loquitur, expresse ponit hanc regulam: Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Certissima igitur & firmissima consequentia est, illam solam veram, & DEO placentem esse inuocationem, quæ fit ex prascri-

Regula immota de legiti-

ma inuocatione.

scripto, & secundum præscriptum verbi Dei. Alias vero inuocationes, quæ non habent testimonium, mandatum, & promissionem in verbo Dei, vanas, irritas & falsas esse, quia sine fide fiunt. Quomodo enim mens certo & recte potest statuere, talem inuocationem Deo placere, acceptam esse & exaudiri, cum nullam habeat promissionem? Et fiducia sine verbo & promissione Dei, non tantum vana est, sed est peccatum contra primum præceptum. Quid igitur de inuocatione sanctorum, vel propter hanc solam rationem, quia in Scriptura non est tradita, sentiendum sit, ex breui hac commonefactione manifestum est.

Inuocatio sanctorum cum doctrina scripturæ, de vera inuocatione non consentit.

Sola Ecclesia Deum recte inuocare potest.

Secundo manifestum est, inuocationem sanctorum discedere ab ea doctrina, quæ de vera inuocatione, in sacra Scriptura tradita & diuinitus mandata est. Est vero & huius argumenti vis maxima. Cum enim omnes Gentes suas habeant inuocationes (sicut Paulus dicit: Tunc votorum locum esse, quando spei nullus est) quæ ideo vanæ & falsæ sunt, quia sine verbo Dei, ratio doctrinam rectæ inuocationis naturaliter ignorat: ingens certe & inenarrabile beneficium Dei est, quod in verbo suo patefecit, quomodo velit inuocari, & quæ inuocatio accepta & efficax sit. Ab illa vero patefactione discedere, & alios modos inuocationis, præter & extra verbum Dei comminisci, quale peccatum sit, à piis facile iudicari potest. Sola siquidem vera Christi Ecclesia, præ omnibus aliarum Gentium religionibus, 2
hoc proprium & peculiare habet beneficium, quod Deum recte inuocare nouit eo scilicet modo, qui in verbo Dei patefactus & monstratus est. Est quidem inuocatio, sicut dictum est, etiam apud Ethnicos, sed vera Ecclesia inuocationem suam ab Ethnica, Turcica, Iudaica seiungit his notis, quod Deum inuocat, sicut essentiam & voluntatem suam in verbo patefecit, & eo modo inuocat, qui in verbo præscriptus & mandatus est. Inde vera inuocatio ponitur, tanquam nota Ecclesiæ Dei, in qua sunt sanctificati in Christo, & vocati sancti cum omnibus, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, prima Corinthiorum primo. De aliis vero religionibus,

Inuocationes reliquorum hominum extra Ecclesiã.

etsi dicunt se inuocare vnum Deum, conditorem cœli & terræ, tamen quia 3
non iuxta verbum Dei inuocant, Scriptura pronuntiat, Psalm. septuagesimo nono. Ieremiæ decimo: Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Cum igitur sapientia sit Ecclesiæ propria, quod ex verbo & secundum verbum nouit Deum recte inuocare, cumque gloria Dei propriissima sit, inuocatio, & nulla [illegible]or virtus, nulla etiam efficacior consolatio sit, quam vera inuocatio: [illegible] constantissime retinendus est ille modus inuocationis, qui in Scriptura [illegible]itus monstratus & mandatus est, nec vlla ratione ab eo discedendum, vtque inuocatio illa pura & sincera retineatur, non sunt miscendi alii [illegible] qui nullo mandato aut exemplo probato, in Scripturis con- 4
firm[illegible] sunt.

Capita in quibus con[illegible] [illegible] doctrina v[illegible] inuocationis.

E[illegible] autem doctrina inuocationis, sicut in verbo Dei tradita est, plana & per[illegible]: Quomodo scilicet sit orandum, quid sit petendum, & quod in ora[illegible] adorandus aut compellandus, & in necessitatib. vt exaudiamur, [illegible], iuuemur, custodiamur, liberemur & saluemur, inuocandus sit [illegible] Deus, Pater, Filius & Spiritus sanctus idque in nomine Christi Mediatoris. Hæc inuocatio vera est, habet enim verbum & mandatum [illegible] etiam exempla in Scripturis probata. Nec incerta est hæc inuocatio. Habet enim testimonia Scripturæ, quod Deo placeat & efficax sit. & [illegible] promissiones, quæ iubent sic inuocantes firma fide statuere, quod [illegible] & exaudiantur. Deus enim, quem inuocamus, orationes [illegible] quia corda scrutatur, Roman. 8. Potest iuuare, quia omnipotens [illegible] & vult iuuare, quia clemens est & verax, qui iussit se inuocari, & promisit [illegible] inuocantibus auxilium, Psalm. 50. Cumque in[illegible]

gerimus, qui à Deo exaudiamur & iuuemur, proponit nobis scriptura Christum mediatorem, vt in eius nomine, hoc est, propter intercessionē & merita ipsius, petamus nos exaudiri & iuuari. Et affirmat scriptura, intercessionem & merita ipsius adeo grata & efficacia esse coram Deo, vt propterea certo affirmet, inuocantes licet indignos exaudiri & iuuari. Ipse etiam mediator iubet nos ad se confugere, Matt. 11. Venite ad me, &c. De hoc mediatore scriptura affirmat, quod ingrediatur in sanctum sanctorum, hoc est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens pectus æterni Patris, interpellans pro nobis, aspiciens motus, dolores, gemitus & preces cordis nostri, ac perferens ea ad Patrem.

Antithesis inuocationis Sanctorum. Et quid præterea ad certitudinem inuocationis desiderari posset? Ab hac vero regia via inuocatio Sanctorum discedit, & quasi hic modus inuocationis, quem scriptura præscribit, non satis sit vel tutus, vel sufficiens vel certus, vel efficax, vel Deo gratus; alios & quidem varios modos inuocationis Sanctorum miscet, quos vel præfert, sicut ostendimus, vel vbi verecundissime agit, succenturiatos adiungit inuocationi, quæ habet mandata & promissiones diuinas in scriptura expressas. Hæ vero opiniones & persuasiones, partim impiæ, partim iniquæ sunt, in verbum, mandata & promissiones diuinas, in scripturis traditas. Et quæ pœna sit eorum, qui à verbo Dei discedunt, & ei aliquid addunt, denuntiatur Apoc. 22. De cultibus certe & adoratione Deus inquit, Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquę viuę, & foderunt sibi cisternas, &c. Et Rom. 1. Coluerunt creaturam παρὰ τὸν κτίσαντα, præter creatorem, hoc est, non tantum creatorem, sed præterea etiam creaturas coluerunt. Ita enim παρὰ vsurpatur, 1. Cor. 3. & Gal. 1. Et Samaritani reprehenduntur, quod & Deum, & præter Deum etiam creaturas adorarint, & coluerint, 4. Reg. 17.

Inuocatio sanctorum pugnat cum forma veræ inuocationis in scriptura tradita. Inuocatio igitur Sanctorum ideo, quia discedit à forma veræ inuocationis, quæ in scriptura diuinitus est tradita, monstrata & mandata, repudianda est, cum vt gratitudinem nostram erga ingens hoc beneficiū Dei, quod doctrinam veræ inuocationis rationi ignotam, in verbo suo nobis patefecit, ostēdamus, tum vt à corruptelis veræ inuocationis alienos nos esse probemus. Diabolus enim inde vsque ab initio generis humani, ad corrumpendam puritatem doctrinæ de inuocatione, variis modis semina sparsit, & semper sparget, initiis leuioribus quidem, sed ex quibus postea manifesti idololatrici furores sequuntur, sicut exemplis iam ostensum est in historia inuocationis Sanctorum, & mox plenius ostendemus.

Quod si inuocatio Sanctorum nihil aliud haberet vitij, tamen periculosum esset, à modo inuocationis, ab ipso Deo, in verbo ipsius præscripto discedere. Et inter ipsos Pontificios multi agnoscunt, melius, rectius, certius & tutius esse, ipsum Deum in nomine Christi inuocare, quam inuocationem ad Sanctos dirigere. Cur igitur propter incerta, ea, quæ certa sunt, relinquimus? aut quare certis incerta vel præferimus, vel certe miscemus? cum inuocatio maxime debeat religiosa esse, & certo ac firmo fundamento niti. Audiui a viro quodam clarissimo, Georgium Cassandrum, *Georgius Cassander.* qui inuocationem Sanctorum, vt alia quædam Pontificia, pingere conabatur, cum in colloquium hac de re cum quibusdam venisset, tandē post multas velitationes respondisse: Ego, inquit, in meis precibus non soleo Sanctos inuocare, sed inuocationem dirigo ad Deum ipsum, idq; in nomine Christi, hoc enim tutius esse existimo. Ita Hofmeisterus, postquam *Hofmeisterus.* multas sententias veterum de inuocatione Sanctorum coaceruasset, tandem conclusit illa sententia, quæ extat in libris de visitatione infirmorū, qui Augustino adscribuntur, lib. 1. cap. 2. Tutius & iucundius loquor ad

meum Iesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum Dei, &c. Audiuimus ex Sarcerio, cum Georgius Dux Saxoniæ in agone mortis constitutus esset, & Monachi certatim ipsum exhortarentur, alius, vt Mariā alius, vt Angelos, alius, vt diuersos Sanctos auxiliatores inuocaret, tandē nobilē quendam Ducis familiarem accessisse, & Ducem ita compellasse: Celsitudo vestra in politicis negotiis semper vsa fuit hoc prouerbio Recta sine ambagibus progredi, esse viam maxime compēdiariam. Quare igitur in hac [illegible] periculosissima Celsitudo vestra tam varias ambages sectatur, & non potius inuocatione sua recta per Christum ad Deum ipsum, qui certo iuuare & vult & potest, accedit? Erasmus suo more iocatur, cum in naufragio quisque ad suum Sanctum, tanquam ad Deum tutelarem, inuocatione confugeret, vnum quendam, cum videret præsentissimum imminere periculum, quod moram longam, & lenta auxilia non admitteret, [illegible] cogitasse, si Nicolaum suum inuocaret incertum esse [illegible] audiret, & forsan aliorum votis audiendis & expediendis occupatum, non posse sibi [illegible] cito vacare, aut si vellet, forsan non admitti tam cito ad audientiam apud Deum, tandē igitur id, quod certius & tutius esset, constituisse se recta ad ipsum Deum per Christum confugere velle, cum scriptum sit Psal. 50. Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te & glorificabis me. Item Ebr. 4. Accedamus ad Pontificem nostrum Christum [illegible] & misericordiam cōsequamur, & gratiā inueniamus ad auxilium opportunum.

Narratio de Georgio Duce Saxoniæ.

Erasmus.

Tertio inuocatio Sanctorum non hoc tantum habet vitii, quod sine verbo Dei suscipitur & à norma inuocationis in scripturis tradita recedit, sed præterea directe, & quasi aduersa fronte pugnat contra manifesta scripturæ testimonia. Id quod manifestissimum est, si modo ea, quæ Pontificii in suis inuocationibus Sanctis tribuunt, ad scripturam conferantur. Sunt autem in inuocatione Sanctorum quædam, quæ tam crasse & enormiter contra verbum Dei pugnant, vt piorum animi exhorrescant, & ipsos etiam Pontificios ferme pudeat crassæ istius turpitudinis, quæ a superstitione & idololatria excusari & defendi nequaquam potest. Et tamen in publica praxi Ecclesiæ ipsorum retinentur. Prolixe enim ostendimus, Pontificios inuocare Sanctos, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores in necessitatibus: imo Sanctos in inuocationibus diserte nominant refugium, præsidium, tutelam, vitam, salutē nostram, quod tam euidenter cū scriptura pugnat, vt inter ipsos Pontificios qui aliquid adhuc [illegible] tis habēt illud negare non possint. Soli enim Deo in inuocatione [illegible] buenda sunt. Psal. 46. Deus noster, refugium & robur, adiutor in tribulationibus propterea non timebimus, etiāsi turbetur terra. Deus est in medio eius, non commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo. Dominus exercituum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Psal. 18. Dominus firmamentum meum, & refugium meū, & liberator meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. In tribulatione mea inuocaui Dominum, & exaudiuit me, de inimicis meis. & factus est Dominus protector meus. Liberauit me, quoniā voluit me. Et dedisti mihi protectionē salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. propterea celebrabo te in nationibus, & nomini tuo canam. Psal. 143. Dominus misericordia mea, & refugium meum, susceptor meus, & liberator meus & in ipso speraui. Ioan. 14. Ego sum vita. Psal. 36. Quoniam apud te est fons vitæ. Psalm. 62. Vtique ad Deum silens respicit anima mea, ab ipso enim salus mea. Ipse est petra mea, & salus mea, Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia. Act. 4. Non est in aliquo alio salus. Esa. 45. [illegible] gant Deum non saluantem. Nam Deus saluans non est præter me. [illegible]

Inuocatio sanctorum pugnat cum manifesto verbo Dei.

Quid sanctis Pontificij in inuocatione tribuant.

Tantillet-

Tantummodo in me auxilium tuum. 2. Par. 20. Quando ignoramus, quid agere debeamus, hoc solū habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Esth. 14. Domine adiuua me, cui præter te null' est auxiliator alius. Sed quid laboro colligere multa talia testimonia, cum tota scriptura nihil aliud doceat? Quam enormiter vero, & quam crasse inuocatio Sanctorum apud Pontificios, hisce testimoniis, & vniuersæ scripturæ repugnet, sola inspectio & collatio eorū, quæ supra ipsorum verbis transcripsimus, planissime docet. Ita in Sanctos collocare spem, fiduciam & solatium, sicut inuocationes Pontificiorum expresse faciunt, manifeste pugnat cum verbo Dei. Quid enim in toto Psalterio aliud resonat, quā, In te Domine speraui, non confundar. Tu es spes mea. In Domino confido, in te confidit anima mea? Et 2. Cor. 1. Pater misericordiarum, & Deus omnis cōsolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatione. Ro. 15. Deus patientiæ & cōsolationis. Et tota scriptura sacra asseuerat, spem & fiduciā cultus esse soli Deo debitos. Ier. 17. Maledictus homo, qui cōfidit in homine. Ps. 117. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonū est sperare in Domino, quam sperare in Principibus. Ps. 146. Nolite confidere in filiis hominum, in quibus non est salus. Psal. 113. Qui timent Dominum, sperent in Domino adiutor eorum & protector eorum est.

Spem, fiduciam & solatium in sancta collocare.

Pugnat etiam cum scriptura, ad gratiam & misericordiam Sanctorum in inuocatione confugere quod Pontificios facere ipsorum verbis ostendimus. Ebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Contumeliosum autem & blasphemum est quod fingunt, Deum, vt truculentum, misericordiam abdicasse, & tradidisse eam exercendam Mariæ & Sanctis. Totius enim scripturæ vox vnica est, sicut Exod. 33. Deus ostensurus gloriam suam & omne bonum inquit: Miserebor, cui miserebor, & clemens ero, erga quem clemens ero. Et Psal. 145. Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors. Bonus est Dominus in omnes & miserationes eius super omnia opera eius.

Confugere in inuocatione ad gratia & misericordia sanctorum.

Blasphemia Pontificiorum in Deum.

Similiter cum verbo Dei ex diametro pugnat, quod omnia ea, quæ diuina beneficia sunt, quæ scriptura affirmat à solo Deo nobis dari & conferri, Pontificij a Sanctis petunt. In preculis enim suis expresse Sanctos, vt donatores & largitores beneficiorum ac donorum tam spiritualiū quam corporalium, cum huius, tum futuræ vitæ compellant, implorant, inuocant, & propter impetranda a Sanctis illa beneficia, eos colunt & venerantur, id quod Pontificios facere ex authenticis ipsorum inuocationib. ostendimus. Talis autem inuocatio manifesta & horribilis idololatria est, gloriam enim Dei in creaturas transfert, Isa. 48. Rom. 1. Hæc in inuocatione Sanctorum tam enormiter & crasse impia sunt, vt multi ex Pontificiis eorum defensionem suscipere non ausint. Cumque inficiando elabi non possint (res enim manifesta est) de vulgi superstitionib. & abusibus quidam declamitant. Sed in authenticis formulis precationum, publice talia in Ecclesiis ipsorum leguntur, demurmurantur, imo sonoro boatu decantantur, & a summis Pontificibus confirmata leguntur quę si tam non probant, sicut probare non possunt, cur igitur publice & expresse ea non damnant, & ex Ecclesia abiiciunt?

Bona à sanctis petere, quæ à Deo dari scriptura tradit.

Excusationes impietatis, quæ in inuocationi sanctorum.

Reliqui vero in inuocatione Sanctorum nouis coloribus pingere, & sophisticis fucis incrustare & occultare conantur, Dicunt enim, se non tribuere Sanctis, quod sua potestate inuocantibus possint auxiliari, sed quod Deus beatis in cœlo omnia illa beneficia conferat, vt ipsi inuocati deinde largiantur & distribuant ea hominibus. Sed & hoc sine omni scripturæ testimonio dicitur, imo scriptura repugnat, quæ ad gloriam Christi mediatoris affirmat pertinere, quod acceperit dona pro hominibus

Quomodo idololatriam inuocationis sanctor... pi... occ...

Quæ totum orbem illuminas,
Quæ tuos seruientes exaltas,
Quæ pro peccatoribus supplicas,
Illuminatrix cordium,
Fons misericordiæ,
Flumen sapientiæ,
Splendor sanctæ Ecclesiæ,
Ab Angelo salutata,
Per Spiritum sanctum obumbrata,
In cœlis glorificata,
Rosa veris gratiosa,
Vitis frondens generosa,
Virgo dulcis & speciosa,
A Deo Patre sponsa electa,
Dei verbo mater prælecta,
A Spiritu sancto virgo protecta,
Quæ Deum in vtero concepisti,
Quæ Dominum in tuo vtero humanasti,
Quæ Dominum & hominem peperisti,
Virgo virginum signifera,
Virga Iesse Christifera,
Arbor vitæ fructifera,
Fœminarum pulcerrima,
Humilium humilima,
Sacrarum sanctissima.
Super omnes diligentius amanda, — Ora pro
Sancta Maria — Super omnes reuerentius celebranda, — nobis.
Super omnes excellentius magnificanda,
Mater conditoris,
Mater redemptoris,
Mater Saluatoris,
Mater mundo desiderabilis,
Mater inferis terribilis,
Mater terribilis,
Virgo plena gratia,
Virgo plena clementia,
Pia fundens solatia,
Flos & decor virginalis,
Fluuius sapientialis,
Splendor & lux Orientalis,
Virtutum cœli Regina,
Domus Dei cypressina.
Fenestra cœli crystallina,
Perpetuæ lucis aurora,
Virgo pulcra & decora,
Melodia dulcis & sonora,
Deliciarum Dei dapifera,
Cœlestis curiæ pincerna,
Placidum Deitatis vmbraculum,
Paradisi porta peruia,
Purissimum cœlestis gratiæ vasculum,
Dignum Christi cœnaculum,
Virgo virginum noua exultatio,
Mulierum prima benedictio,

Sancta Maria,
Miserorum pia consolatio,,
Vera salus & beatitudo,
Charitatis magnitudo,
Pietatis latitudo,
Mater orphanorum,
Mamilla paruulorum,
Consolatio afflictorum,
Nobilis regina cœlorum,
Cui Angeli obediunt & obsequuntur,
Cui Sancti & Sanctæ congaudent & congratulantur,
Quam omnia laudant & venerantur,
Ora pro nobis.

Propitia esto, parce nobis Domina,
Propitia esto, libera nos Domina.

Ab omni malo,
Ab omni mala tentatione,
Ab ira Dei & indignatione,
A periclitatione & desperatione,
A superbia præcipitante,
A luxuria deturbante,
Ab auaritia deuastante,
A peccato iræ, & inuidia cruciante,
A peccato gulæ & gastrimargia commaculante,
Ab incursu hostis malignantis,
Per dulcorem & gaudium de Christi incarnatione,
Per dolorem & angustiam ipsius passionis,
Per gaudium & lætitiam de eius ascensione,
Per gaudium & lætitiam de tua coronatione,
In mortis hora deuastante.
In iudicis stricto examine,
Ab inferni horribili cruciamine,
Libera nos Domina.

Peccatores,
Vt sanctam Ecclesiam piissima conseruare digneris,
Vt iustis gloriam, peccatoribus gratiam impetrare digneris,
Vt nauigantibus portum, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, tribulatis consolationem, captiuis liberationem impetrare digneris,
Vt famulos & famulas tuas, tibi deuote seruientes, consolari digneris,
Vt cunctum populum Christianum, filii tui pretioso sanguine redemptum, conseruare digneris,
Vt cunctis fidelibus defunctis æternam requiem impetrare digneris,
Vt nos exaudire digneris,
Mater Dei,
Filia Dei,
Sponsa Dei,
Mater charissima, Domina nostra miserere, & dona nobis perpetuam pacem,
Te rogamus audi nos.

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Kyrie eleyson. Pater noster, &c. Et ne nos inducas, &c. Sed libera, &c.

Ego dixi, Domina miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui coram facie tua. Conuerte miſericordiam tuam ſuper nos, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Oſtende nobis potentiam tuam contra inimicos noſtros, vt ſanctificeris in nationibus procul. Miſerere ſeruorum tuorum, ſuper quos inuocatum eſt nomen tuum, & ne ſinas anguſtiari eos in tentationibus ſuis. Ne proiicias nos in tempore mortis noſtræ, & ſuccurre animæ meæ, cum deſeruerit corpus ſuum. Educ de carcere animam meam, vt confiteatur tibi, & pſallat Domino meo forti in perpetuum. Eſto nobis Domina turris fortitudinis, & petra duriſſima, conterens inimicum. Adiuua me Domina ne corruam coram eo; fac, vt conteratur ſub pedibus meis. Exaudi orationem meam Domina & deprecationem meam, vt contabeſcant aduerſarii mei. Domina exaudi orationem meam, & clamorem, &c.

C O L L E C T A.

Omnipotens, ſempiterne Deus, qui pro nobis de caſtiſſima virgine naſci dignatus es, fac nos, quæſumus, tibi caſto corpore ſeruire, & humili mente placere. Oramus & te piiſſima virgo, regina mundi & Angelorum, vt eis, quos purgatorius examinat ignis, impetres refrigerium, peccatoribus indulgentiam, iuſtis in bono perſeuerantiam, & nos fragiles ab inſtantibus defende periculis, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Hæc ex impreſſo publico exemplari deſcripta ſunt, & exiſtimaſſem ſane Pontificios in tanta verbi Dei luce, quæ his temporibus oculis ipſorum, ipſis inuitis, ſæpius ſe ingerit, nec velle, nec audere tam craſſam idolomaniam excuſare, multo minus defendere. Sed ecce anno ſuperiori editur à Martino Iſengrinio fabula, quam ex angelis Satanæ quidam, in obſeſſa puellula exorciſta Caniſio, ſaltauit, vbi cum alia argumenta deſint, ab auctoritate, ex ipſius ſcilicet Diaboli teſtimonio, inuocatio Sanctorum probatur & confirmatur. Narrat enim, obſeſſam quandam puellam, ex peculiari quadam Mariæ reuelatione, adductam eſſe ad capellam beatæ virginis in antiqua Oetingen: Cumque Caniſio præſide Litania cantaretur & inuocaretur miſericordia auxilium & liberatio Dei Patris, Filii & Spiritus ſancti, Diabolum nihil fuiſſe motum, cum vero Lauretana Litania de beata Maria (quæ eiuſdem argumenti & ſententiæ eſt, ſicut ea, quam ex Pſalterio Mariæ iam deſcripſimus) inchoaretur, tunc demum Satanam cœpiſſe in obſeſſa turbari, clamare & furere. Mox vero Caniſium, ligneam antiquam & carioſam Mariæ imaginem arreptam, impoſuiſſe capiti puellæ obſeſſæ, tum vero Diabolum cœpiſſe exclamare: Ah mulier, quid me calcas, & caput meum conteris? Et quis iam dubitet, ipſo ſcilicet diabolo teſte, Geneſ. 3. legendum eſſe, non ipſum ſemen, ſed mulierem contriuiſſe caput Satanæ, & adhuc conculcare. Sequitur autem in Iſengrinii narratione, quod Diabolo, cum ipſi à puella obſeſſa exeundum eſſet, quaſi ſatisfactionum loco, impoſitum fuerit, vt ipſe per obſeſſam barbottaret aliquot Patres noſtros, Aueque Marias, tanquam roſarium Mariæ, & diabolum, quaſi inuitus & coactus illud faceret, cum gemitu & indignatione præfatum: En vos Ioannes non vult inuocare Sanctos, cum tamen nos diaboli inuiti hoc cogamur facere. Cum vero expanſis manibus & flexis genibus orationem Dominicam diabolus ſupplex & deuotus peroraſſet ac iam in ſalutatione angelica eo perueniſſet (Aue Maria, gratia plena) ſcribit, ſonora ac deuota voce ipſum diabolum intertexuiſſe hanc apodiſſin. O Maria, gratia & miſericordia tua ſit ſuper omnes illos qui hanc tuam capellam viſitant. Ah ora pro omnibus illis. Atque ita diabolum, relicto poſt ſe (ſicut ſolet) fœtore, exiiſſe. Hæc poſſent ad Alanum, tanquam

noua confirmatio Psalterij Mariæ, addi nec iniuria, vt ad Sixtum & Innocentium tertius hic testis adiungeretur, ipse scilicet diabolus.

Atque hinc manifestum est, Pontificios, quicquid vel simulent vel dissimulent, omnino tamen velle ipsos neruos veteris idolomaniæ in inuocatione Sanctorum retinere, & in theatrum reducere.

Possent autem multo plura exempla superstitiosarum precularum adduci, sed nunc tantum ex iis, quæ publica auctoritate in communi Pontificiæ Ecclesiæ praxi vsitata fuerunt, & adhuc sunt, exempla proferre volui. Inde enim iam status, ad quem refutationes dirigendæ sunt, recte constitui poterit.

Postremo, addam hoc loco Sequentiam (vt barbare vocant) in Concilio Constantiensi decantatam, in honorem atque inuocationem Mariæ, vt eo minus tergiuersari nunc possint Pontificii, quid inuocationibus suis, Sanctis tribuerint. Quod enim vetus Ecclesia Spiritui sancto pie tribuit, Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium: hoc Constantiense Concilium eodem genere carminis, & eadem melodia, publica inuocatione a Maria petit:

Veni mater gratiæ,
Fons misericordiæ,
Miseris remedium.
Veni lux Ecclesiæ,
Tristibus lætitiæ
Nunc infunde radium
Te reginam colimus,
Tibi laudes canimus
Ex affectu cordium.
Quæ es in angustiis
Et in rebus dubiis
Salus & solatium.
O stella perfulgida,
Tu dira certamina
Maris huius reprime.
Simonis nauicula,
Filii tunicula,
Ne scindatur prohibe.
Portus nauigantium,
Preces supplicantium
Filiorum suscipe.
Consolare flebiles.
Iuua pusillanimes,
Et errantes corrige.
Quæ Deum hominibus,
Et ima cœlestibus
Iungis o puerpera.
Hæreses interime,
Schismataq; reprime,
Firma pacis fœdera.
Amen.

DEMONSTRATIO, QVOD INVOCATIO SANctorum non sit in verbo Dei tradita. quodq́; doctrinæ de vera inuocatione, in Scriptura diuinitus patefactæ, non sit consentanea, sed ei repugnet.

Capita præcipua de Papistica inuocatione Sanctorum.

Testimonia & fundamenta Scripturæ quæ inuocationem illam Sanctorum, qui ex hac vita discesserunt, sicut eam hactenus ex Pontificiorum libris descripsimus, improbant & reiiciunt, non sunt obscura, sed manifestam & firmam præbent refutationem, si modo capita, in quibus Pontificiorum inuocatio consistit, obseruentur. Ex illis autem, quæ in præcedenti capite prolixe ipsis Pontificiorum verbis descripsimus, hæc capita luculenter colliguntur.

Primum. I. Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, in necessitatibus esse inuocandos, orationem ad illos esse dirigendam, & quidem suo modo adorandos esse, sicut Romanus Catechismus inquit.

Secundum. II. Quia propter peccata indigni sumus exauditione, beatos in cœlo suis intercessionibus esse nostros aduocatos & patronos, qui causam nostram apud Deum agant, idq; ideo, quia Christus, vt iudex & iustus, sit durior & rigidior, ad quem mediatorem aliis nobis opus sit mediatoribus. Sanctos igitur, vt magis mites, propitios & misericordes nobis propositos esse, vt ad eorum patrocinia confugiamus, qui nostris calamitatibus, quas & ipsi in carne experti sunt, magis afficiantur, atque ideo ad suffragandum promptiores sint, quam Christus.

Tertium. III. Quia nos meritis idoneis & sufficientibus destituimur, ideo sanctos inuocari, vt merita sua quæ supererogarunt, nobis applicent, & accommodent, ac ea interponant inter iustitiam Dei, & nostram indignitatem, vt ita digni efficiamur promissionibus Dei.

Quartum. IV. Docent, omnia beneficia, quibus indigemus, beatis in cœlo à Deo collata esse, vt ipsi implorati dent, largiantur & & distribuant nobis ea, quæ ad gratiam in hac vita, & ad gloriam in futura vita pertinent, quæque ad externa seu temporalia beneficia pertinent.

Quintum. V. Diserte sanctos inuocant, vt donatores & largitores beneficiorum & spiritualium, & corporalium, cum huius tum futuræ vitæ. Item, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & liberatores, in periculis & malis, tam spiritualibus quam corporalibus. Imo sancti in inuocationibus vocantur refugium, præsidium, tutela, vita & salus nostra. &c.

Sextum. VI. Docentur homines, in necessitatibus ad Sanctorum gratiam, misericordiam, opem, auxilium & præsidium confugere, atque consolationem, spem & fiduciam in Sanctos collocare.

Septimum. VII. Sentiunt, beatos in cœlo singulorum particularia vota, & quidem tacitas cogitationes mentium videre, cognoscere, intelligere & audire, imo adesse & assistere singulis prædicantibus.

Octauum. VIII. Singulis Sanctis certæ & peculiares procurationes commissæ finguntur, sicut in præcedentibus ostendimus.

Hos esse neruos & substantiam inuocationis sanctorum, per se notorium est, atque ex authenticis monumentis, & quidem ex publica praxi Ecclesiæ Pontificiæ, quasi ad oculum iam demonstrauimus. Nec difficile est, de ea iuxta normam & regulam Scripturæ iudicare: modo semper in memoriam sibi reuocet Lector, quid in controuersia positum sit, quando de inuocatione Sanctorum disputatur. Iudico autem explicationem planiorem & expeditiorem reddi, si adhibeatur hæc distributio, vt ostendatur.

Distributio Capitum tractationis huius.

Primo, quod inuocatio Sanctorum non sit verbo Dei tradita. Secundo quod non sit consentanea doctrinæ de vera inuocatione in Scriptura patefactæ, sed ab ea recedat. Tertio, quod cum verbo Dei in Scriptura reue-

ato pugnet. Quod ad primum attinet, extra controuersiam certum & manifestum est, inuocationem Sanctorum non esse in scriptura Canonica, vel veteris vel noui Testamenti expresse traditam; id quod Eccius in suo Enchiridio diserte fatetur. Coguntur etiam Iesuitæ hoc concedere, licet fidem suam implicitam libenter eo vsque extenderent, vt laici necesse haberent credere, Scripturam etiam ea, quæ prorsus non habet docere. Sed res manifesta est, sicut per enumerationem ostendi potest. Nulla enim in tota sacra Scriptura sententia extat, quæ doceat inuocationem Sanctorum. Nullum extat mandatum, quod præcipiat inuocare Sanctos qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat promissio, quod talis inuocatio Deo sit grata, & efficax. hoc est, quod exaudiatur, & impetret gratiam & auxilium. Nullum extat in Scriptura exemplum, à piis inuocatos fuisse sanctos, qui ex hac vita discesserunt. Nulla extat in Scriptura comminatio, nullum exemplum pœnæ contra illos, qui sanctos non inuocant. Atque ideo inuocationem Sanctorum præcipui etiam inter Pontificios. inter ea numerant, quæ sine Scriptura & extra Scripturam recepta fuit. Ideo etiam Tridentinum Decretum non Scripturam allegat, sed tantum inueteratum vsum, consensionem Patrum, & Conciliorum Decreta, de quibus postea quædam dicemus.

Non leue autem, sed maximi momenti argumentum hoc est. Nullum enim dogma in Ecclesia vel proponendum, vel recipiendum est, de quo nulla in Scriptura Canonica extent certa, firma & perspicua testimonia sicut in prima parte, multis argumentis hoc monstrauimus. Inprimis vero in hoc loco de oratione seu inuocatione hoc valet. Christus enim de Samaritanis loquens, Ioannis quarto, veræ & falsæ inuocationis, ex illo principio (veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate) hoc ponit discrimen: Vos adoratis, quod nescitis. Nos adoramus, quod scimus. Quia scilicet veri Iudæi habebant verbum Dei, de sua inuocatione: Samaritanorum vero inuocatio, licet bona intentione fiebat, & inueterata longi temporis præscriptione nitebatur (allegat enim veteres Patres, Ioannis quarto, sicut & Tridentinum Decretum facit) verbi Dei tamen testimonio destituebatur, atque ideo à Christo reiicitur. Et Deuteronomii decimo septimo, Idololatria in adoratione seu inuocatione hac nota describitur, quod sine mandato Dei fiat. Inquit enim, adorant Deos alienos, Solem, Lunam & omnem militiam cœli. quæ non præcepi. Ita Matthæi sexto, Ethnicorum & Pharisæorum vanis, & Deo non placentibus orationibus opponitur illa forma, quæ à filio Dei præscribitur.

De cultibus enim, qui sine verbo Dei suscipiuntur, Deus ipse pronuntiat: Quis requisiuit hæc de manibus vestris: Isaiæ primo. Item, Frustra colunt me, Matthæi decimoquinto. Præterea ipsa Scriptura, ex loco de fide, præbet & format tale argumentum, quod nulla ratione vel labefactari vel eludi potest. Nec in genere tantum: vt quando dicit, Sine fide impossibile est placere Deo. Item, Quicquid non est ex fide, peccatum est. Sed de oratione seu inuocatione nominatim dicit Iacobi primo. Postulet in fide, qui enim hæsitat, non existimet, se quicquam accepturum à Domino, Marc. 11. Quæcunque orantes petitis, Credite, quia accipietis & euenient vobis. Matth. 21. Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.

Certissimum autem est, veram fidem non ex priuatis somniis aut cogitationibus, nec ex hominum traditionibus, sed ex solo verbo Dei concipi & eo niti, sicut Paulus Romanorum cap. 10. vbi de vera & salutari inuocatione loquitur, expresse ponit hanc regulam: Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Certissima igitur & firmissima consequentia est, illam solam veram, & DEO placentem esse inuocationem, quæ fit ex præ-

scri-

Inuocatio Sanctorum nō traditur in verbo Dei.
Eccius.
Iesuitæ.
Dicta seu testimonia Scripturæ.
Mandatum.
Promissio.
Exemplum.
Comminatio vel pœna nō inuocantium Sanctos.
Inuocatio Sanctorum sine Scriptura recepta est.
Quid sit inuocatio sine verbo Dei.
Regula immota de legiti-

ma inuocatione.

ſcripto, & ſecundum præſcriptum verbi Dei. Alias vero inuocationes, quæ non habent teſtimonium, mandatum, & promiſſionem in verbo Dei, vanas, irritas & falſas eſſe, quia ſine fide fiunt. Quomodo enim mens certo & recte poteſt ſtatuere, talem inuocationem Deo placere, acceptam eſſe & exaudiri, cum nullam habeat promiſſionem? Et fiducia ſine verbo & promiſſione Dei, non tantum vana eſt, ſed eſt peccatum contra primum præceptum. Quid igitur de inuocatione ſanctorum, vel propter hanc ſolam rationem, quia in Scriptura non eſt tradita, ſentiendum ſit, ex breui hac commonefactione manifeſtum eſt.

Inuocatio ſanctorum cum doctrina Scripturæ, de vera inuocatione non conſentit.

Sola Eccleſia Deum recte inuocare poteſt.

Secundo manifeſtum eſt, inuocationem ſanctorum diſcedere ab ea doctrina, quæ de vera inuocatione, in ſacra Scriptura tradita & diuinitus mandata eſt. Eſt vero & huius argumenti vis maxima. Cum enim omnes Gentes ſuas habeant inuocationes (ſicut Paulus dicit: Tunc votorum locum eſſe, quando ſpei nullus eſt) quæ ideo vanæ & falſæ ſunt, quia ſine verbo Dei, ratio doctrinam rectæ inuocationis naturaliter ignorat: ingens certe & inenarrabile beneficium Dei eſt, quod in verbo ſuo patefecit, quomodo velit inuocari, & quæ inuocatio accepta & efficax ſit. Ab illa vero patefactione diſcedere, & alios modos inuocationis, præter & extra verbum Dei comminiſci, quale peccatum ſit, à piis facile iudicari poteſt. Sola ſiquidem vera Chriſti Eccleſia, præ omnibus aliarum Gentium religionibus, hoc proprium & peculiare habet beneficium, quod Deum recte inuocare nouit eo ſcilicet modo, qui in verbo Dei patefactus & monſtratus eſt. Eſt quidem inuocatio, ſicut dictum eſt, etiam apud Ethnicos, ſed vera Eccleſia inuocationem ſuam ab Ethnica, Turcica, Iudaica ſeiungit his notis, quod Deum inuocat, ſicut eſſentiam & voluntatem ſuam in verbo patefecit, & eo modo inuocat, qui in verbo præſcriptus & mandatus eſt. Inde vera inuocatio ponitur, tanquam nota Eccleſiæ Dei, in qua ſunt ſanctificati in Chriſto, & vocati ſancti cum omnibus, qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, prima Corinthiorum primo. De aliis vero religionibus,

Inuocationes reliquorum hominum extra Eccleſiã.

etſi dicunt ſe inuocare vnum Deum, conditorem cœli & terræ, tamen quia non iuxta verbum Dei inuocant, Scriptura pronuntiat, Pſalm. ſeptuageſimo nono. Ieremiæ decimo: Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Cum igitur ſapientia ſit Eccleſiæ propria, quod ex verbo & ſecundum verbum nouit Deum recte inuocare, cumque gloria Dei propriiſsima ſit, inuocatio, & nulla [illegible] virtus, nulla etiam efficacior conſolatio ſit, quam vera inuocatio [illegible] ſtantiſsime retinendus eſt ille modus inuocationis, qui in Scriptura [illegible] nitus monſtratus & mandatus eſt, nec vlla ratione ab eo diſcedendum, vtque inuocatio illa pura & ſincera retineatur, non ſunt miſcendi alii [illegible] qui nullo mandato aut exemplo probato, in Scripturis con- 4
firm[illegible]nt.

Capita in quibus [illegible] ſiſtit [illegible] doctrina v[illegible] inuocationis.

E[illegible]em doctrina inuocationis, ſicut in verbo Dei tradita eſt, plana & perſ[illegible]: Quomodo ſcilicet ſit orandum, quid ſit petendum, & quod in ora[illegible] adorandus aut compellandus, & in neceſsitatib. vt exaudiamur, [illegible] iuuemur, cuſtodiamur, liberemur & ſaluemur, inuocandus ſit [illegible] Deus, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, idque in nomine Chri[illegible]s. Hæc inuocatio vera eſt, habet enim verbum & mandatum [illegible] etiam exempla in Scripturis probata. Nec incerta eſt hæc inuocatio. [illegible] enim teſtimonia Scripturæ, quod Deo placeat & efficax ſit. & [illegible]ones, quæ iubent ſic inuocant[illegible]s firma fide ſtatuere, quod [illegible] & exaudiantur. Deus enim, quem inuocamus, orationes [illegible] quia corda ſcrutatur, Rom. 8. Poteſt iuuare, quia omnipotens [illegible] vult iuuare, quia clemens eſt & verax, qui iuſsit ſe inuocari, & promiſit [illegible] inuocantibus auxilium, Pſalm. 50. Cumque i[illegible]

petimus, qui à Deo exaudiamur & iuuemur, proponit nobis scriptura Christum mediatorem, vt in eius nomine, hoc est, propter intercessionē & merita ipsius, petamus nos exaudiri & iuuari. Et affirmat scriptura, intercessionem & merita ipsius adeo grata & efficacia esse coram Deo, vt propter ea certo affirmet, inuocantes licet indignos exaudiri & iuuari. Ipse etiam mediator iubet nos ad se confugere. Matt. 11. Venite ad me, &c. De hoc mediatore scriptura affirmat, quod ingrediatur in sanctum sanctorum, hoc est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens pectus æterni Patris, interpellans pro nobis, aspiciens motus, dolores, gemitus & preces cordis nostri, ac perferens ea ad Patrem.

Et quid præterea ad certitudinem inuocationis desiderari posset? Ab hac vero regia via inuocatio Sanctorum discedit, & quasi hic modus inuocationis, quem scriptura præscribit, non satis sit vel tutus, vel sufficiens vel certus, vel efficax, vel Deo gratus; alios & quidem varios modos inuocationis Sanctorum miscet, quos vel prefert, sicut ostendimus, vel vbi verecundissime agit, succenturiatos adiungit inuocationi, quæ habet mandata & promissiones diuinas in scriptura expressas. Hæ vero opiniones & persuasiones, partim impiæ, partim iniquæ sunt, in verbum, mandata & promissiones diuinas, in scripturis traditas. Et quæ pœna sit eorum, qui à verbo Dei discedunt, & ei aliquid addunt, denuntiatur Apoc. 22. De cultibus certe & adoratione Deus inquit, Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquę viuę, & foderunt sibi cisternas, &c. Et Rom. 1. Coluerunt creaturam παρὰ τὸν κτίσαντα, præter creatorem, hoc est, non tantum creatorem, sed præterea etiam creaturas coluerunt. Ita enim παρὰ vsurpatur, 1. Cor. 3. & Gal. 1. Et Samaritani reprehenduntur, quod & Deum, & præter Deum etiam creaturas adorarint, & coluerint, 4. Reg. 17.

Antithesis inuocationis Sanctorum.

Inuocatio igitur Sanctorum ideo, quia discedit à forma veræ inuocationis, quæ in scriptura diuinitus est tradita, monstrata & mandata, repudianda est, cum vt gratitudinem nostram erga ingens hoc beneficiū Dei, quod doctrinam veræ inuocationis rationi ignotam, in verbo suo nobis patefecit, ostēdamus, tum vt à corruptelis veræ inuocationis alienos nos esse, probemus. Diabolus enim inde vsque ab initio generis humani, ad corrumpendam puritatem doctrinæ de inuocatione, variis modis semina sparsit, & semper sparget, initiis leuioribus quidem, sed ex quibus postea manifesti idololatrici furores sequuntur, sicut exemplis iam ostensum est in historia inuocationis Sanctorum, & mox plenius ostendemus.

Inuocatio sanctorum pugnat cum forma veræ inuocationis in scriptura tradita.

Quod si inuocatio Sanctorum nihil aliud haberet vitij, tamen periculosum esset, à modo inuocationis, ab ipso Deo, in verbo ipsius præscripto discedere. Et inter ipsos Pontificios multi agnoscunt, melius, rectius, certius & tutius esse, ipsum Deum in nomine Christi inuocare, quam inuocationem ad Sanctos dirigere. Cur igitur propter incerta, ea, quæ certa sunt, relinquimus? aut quare certis incerta vel præferim⁹, vel certe miscemus, cum inuocatio maxime debeat religiosa esse, & certo ac firmo fundamento niti. Audiui à viro quodam clarissimo, Georgium Cassandrum, qui inuocationem Sanctorum, vt alia quædam Pontificia, pingere conabatur, cum in colloquium hac de re cum quibusdam venisset, tandē post multas velitationes respondisse: Ego, inquit, in meis precibus non soleo Sanctos inuocare, sed inuocationem dirigo ad Deum ipsum, idq; in nomine Christi, hoc enim tutius esse existimo. Ita Hofmeisterus, postquam multas sententias veterum de inuocatione Sanctorum coaceruasset, tandem concludit illa sententia, quæ extat in libris de visitatione infirmorū, qui Augustino adscribuntur, lib. 1. cap. 2. Tutius & iucundius loquor ad

Georgius Cassander.

Hofmeisterus.

meum Iesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum Dei, &c. Audiui ex Sarcerio, cum Georgius Dux Saxoniæ in agone mortis constitutus esset, & Monachi certatim ipsum exhortarentur, alius, vt Mariam, alius, vt Angelos, alius, vt diuersos Sanctos auxiliatores inuocaret, tandẽ nobilẽ quendam Ducis familiarem accessisse, & Ducem ita compellasse: Celsitudo vestra in politicis negotiis semper vsa fuit hoc prouerbio: Recta sine ambagibus progredi, esse viam maxime compẽdiariam. Quare igitur in hoc [illegible] periculosissima Celsitudo vestra tam varias ambages sectatur, [illegible] tius inuocatione sua recta per Christum ad Deum ipsum, qui certo iuuare & vult & potest, accedit? *Erasmus* suo more iocatur, cum in naufragio quisque ad suum Sanctum, tanquam ad Deum tutelarem, inuocatione confugeret, vnum quendam, cum videret præsentissimum imminere periculum, quod moram longam, & lenta auxilia non admitteret, [illegible] cogitasse, si Nicolaum suum inuocaret incertum esse an audiret, [illegible] aliorum votis audiendis & expediendis occupatum, non posse sibi [illegible] cito vacare, aut si vellet, forsan non admitti tam cito ad audientiam [illegible] Deum, tandẽ igitur id, quod certius & tutius esset, constituisse [illegible] ipsum Deum per Christum confugere velle, cum scriptum sit. Psal. 50. Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te & glorificabis me. [illegible] Ebr. 4. Accedamus ad Pontificem nostrum Christum [illegible] misericordiam cõsequamur, & gratiã inueniamus ad auxilium opportunum.

Narratio de Georgio Duce Saxoniæ.

Erasmus.

Tertio inuocatio Sanctorum non hoc tantum habet vitij, quod [illegible] verbo Dei suscipitur & a norma inuocationis in scripturis tradita recedit, sed præterea directe, & quasi aduersa fronte pugnat contra manifesta scripturæ testimonia. Id quod manifestissimum est, si modo ea, quæ Pontificij in suis inuocationibus Sanctis tribuunt, ad scripturam conferantur. Sunt autem in inuocatione Sanctorum quædam, quæ tam crasse, & [illegible] contra verbum Dei pugnant, vt piorum animi exhorrescant, & ipsos etiam Pontificios ferme pudeat crassæ istius turpitudinis, quæ a superstitione & idololatria excusari & defendi nequaquam potest. Et tamen in publica praxi Ecclesiæ ipsorum retinentur. Prolixe enim ostendimus Pontificios inuocare Sanctos, vt auxiliatores, præseruatores, custodes & [illegible] iatores in necessitatibus: imo Sanctos in inuocationibus diserte nominant refugium, præsidium, tutelam, vitam, salutẽ nostram, quod tam [illegible] ter cũ scriptura pugnat, vt inter ipsos Pontificios qui aliquid adhuc [illegible] tis habẽt, illud negare non possint. Soli enim Deo in inuocatione [illegible] buenda sunt. Psal. 46. Deus noster, refugium & robur, adiutor in [illegible] tionibus, propterea non timebimus, etiãsi turbetur terra. Deus est in [illegible] dio eius, non commouebitur, adiuuabit eam Deus mane diluculo. Dominus exercituum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Psal. 18. Dominus firmamentum meum, & refugium meũ, & liberator meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. In tribulatione mea inuocaui Dominum, & exaudiuit me, de inimicis meis, & factus est Dominus protector meus. Liberauit me, quoniã voluit me. Et dedisti mihi protectionẽ salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. propterea celebrabo te in nationibus, & nomini tuo canam. Psal. 143. Dominus misericordia mea, & refugium meum, susceptor meus: & liberator meus, & in ipso speraui. Ioan. 14. Ego sum vita. Psal. 36. Quoniam apud te est fons vitæ. Psalm. 62. Vtique ad Deum silens respicit anima mea, ab ipso enim salus mea. Ipse est petra mea, & salus mea, Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia. Act. 4. Non est in aliquo alio salus. Esa. [illegible] Rogant Deum non saluantem. Nam Deus saluans non est præter me. [illegible]

Inuocatio sanctorum pugnat cum manifesto verbo Dei.

Quid sanctis Pontificij in inuocationibus tribuant.

Tantum

tantummodo in me auxilium tuum. 2. Par. 20. Quando ignoramus, quid agere debeamus, hoc solū habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Esth. 14. Domine adiuua me, cui præter te null' est auxiliator alius. Sed quid laboro colligere multa talia testimonia, cum tota scriptura nihil aliud doceat? Quam enormiter vero, & quam crasse inuocatio Sanctorum apud Pontificios, hisce testimoniis, & vniuersæ scripturæ repugnet, sola inspectio & collatio eorū, quæ supra ipsorum verbis transcripsimus, abunde satis docet. Ita in Sanctos collocare spem, fiduciam & solatium, sicut inuocationes Pontificiorum expresse faciunt, manifeste pugnat cum verbo Dei. Quid enim in toto Psalterio aliud resonat, quā, In te Domine speraui, non confundar. Tu es spes mea. In Domino confido, in te confiditanima mea? Et 2. Cor. 1. Pater misericordiarum, & Deus omnis cōsolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatione. Ro. 15. Deus patientiæ & cōsolationis. Et tota scriptura sacra asseuerat, spem & fiduciā cultus esse soli Deo debitos. Ier. 17. Maledictus homo, qui cōfidit in homine. Ps. 117. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonū est sperare in Domino, quam sperare in Principibus. Ps. 146. Nolite confidere in filiis hominum in quibus non est salus. Psal. 113. Qui timent Dominum, sperent in Domino adiutor eorum & protector eorum est.

Spem, fiduciam & solatium in sanctis collocare.

Repugnat etiam eum scriptura, ad gratiam & misericordiam Sanctorum in inuocatione confugere quod Pontificios facere ipsorum verbis ostendimus. Ebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Contumeliosum autem & blasphemum est quod fingunt, Deum, vt tribunal iustitiæ, misericordiam abdicasse, & tradidisse eam exercendam Mariæ & Sanctis. Totius enim scripturæ vox vnica est, sicut Exod. 33. Deus ostendam gloriam suam & omne bonum inquit: Miserebor, cui miserebor, & clemens ero, erga quem clemens ero. Et Psal. 145. Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors. Bonus est Dominus in omnes & miserationes eius super omnia opera eius.

Confugere in inuocatione ad gratiā & misericordiā sanctorum.

Blasphemia Pontificiorum in Deum.

Similiter cum verbo Dei ex diametro pugnat, quod omnia ea, quæ diuina beneficia sunt, quæ scriptura affirmat à solo Deo nobis dari & conferri, Pontificij a Sanctis petunt. In preculis enim suis expresse Sanctos, vt donatores & largitores beneficiorum ac donorum tam spiritualiū quam corporalium, cum huius, tum futuræ vitæ compellant, implorant, inuocant. & propter impetranda à Sanctis illa beneficia, eos colunt & venerantur, id quod Pontificios facere ex authenticis ipsorum inuocationib. ostendimus. Talis autem inuocatio manifesta & horribilis idololatria est, gloriam enim Dei in creaturas transfert, Isa. 48. Rom. 1. Hæc in inuocatione Sanctorum tam enormiter & crasse impia sunt, vt multi ex Pontificiis eorum defensionem suscipere non ausint. Cumque inficiando elabi non possint (res enim manifesta est) de vulgi superstitionib. & abusibus quædam declamitant. Sed in authenticis formulis precationum, publice talia in Ecclesiis ipsorum leguntur, demurmurantur, imo sonoro boatu decantantur, & a summis Pontificibus confirmata leguntur quę si animo non probant, sicut probare non possunt, cur igitur publice & expresse eā non damnant, & ex Ecclesiā abiiciunt?

Bona à sanctis petere, quæ à Deo dari scriptura tradit.

Excusationes impietatis, quæ in inuocationi sanctorum.

Reliqua vero in inuocatione Sanctorum nouis coloribus pingere, & sophisticis fucis incrustare & occultare conantur, Dicunt enim, se non tribuere Sanctis, quod sua potestate inuocantibus possint auxiliari, sed quod Deus beatis in cœlo omnia illa beneficia conferat, vt ipsi inuocati dispensent & distribuant ea hominibus. Sed & hoc sine omni scripturæ testimonio dicitur, imo scripturæ repugnat, quæ ad gloriam Christi mediatoris affirmat pertinere, quod acceperit dona pro hominibus

Quomodo idololatriam inuocationis sanctorum Pontificii pingant & occultent.

Psalm.68. Et sedens ad dextram Patris, ea conferat hominibus, Ephes.4. Nam dextera Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta a Patre effudit hoc, quod videtis & auditis, Act.2. Pater enim diligit filium, & omnia ipsi dat in manum, Ioh.3.& 13. Vt ex plenitudine eius accipiamus. Ioan.1. Ideo Pater ipsum dedit caput Ecclesiæ, vt dona & beneficia diuina à Deo per Christum caput nostrum ad membra deriuentur, Ephes.1.& 4. Col.2. Quia igitur inuocatio Sanctorum, hanc gloriam mediatoris & capitis nostri, partim Christo prorsus adimit, & ad Sanctos transfert, partim in hoc officio mediatoris & capitis, Christo sanctos tanquam socios & sodales adiungit, & quidem tanto numero, & eo modo, vt Christus inter tot socios, in hoc officio, vix agnosci possit, sicut preculæ Pontificiorum ostendunt: manifestum est etiam, hanc qualemcunque incrustationem inuocationis Sanctorum, verbo Dei destitui, imo contra scripturam, & contra officium Christi capitis pugnare.

Quod Sanctos tantum vt intercessores inuocent.

Intercessio pars sacerdotij Christi.

Plerique hoc collyrio vtuntur, Sanctos tantum vt intercessores apud Deum inuocari, vt suis intercessionibus & meritis apud Deum nobis, qui indigni sumus, ea, quæ petimus, impetrent & obtineant. Sed & hoc scripturæ aduersari planum faciemus. Ad gloriam enim sacerdotij Christi pertinet etiam officium intercessionis, vt scilicet propter intercessionem & merita ipsius exaudiamur, recipiamur, iuuemur & saluemur, sicut scriptura multis hoc probat, Ebr.7.& 9. Quia vero viuentes in hoc seculo, iubentur pro se inuicem intercedere seu interpellare, 1. Tim.2.& Paulus petit pro se preces fieri ad Deum in Ecclesia, Rom.15. Et certum est, tali intercessione nihil derogari officio sacerdotij [illegible] Christi, videndum igitur est, quomodo scriptura illam intercessionem apud Deum, quam soli Christo mediatori & Pontifici nostro, tanquam proprium & peculiare officium sacerdotij ipsius, tribuit, describat. Inde enim manifestum euadet, nullum in hoc officio socium Christo adiungendū esse. Summa autem

Descriptio intercessionis Christi apud Deum iuxta scripturas.

hæc est: Quia propter peccata indigni sumus qui in conspectum Dei, nostris orationib. admittamur, exaudiamur, recipiamur, misericordiam & gratiam ad auxilium opportunum inueniamus. Deus igitur ipse Christum constituit Pontificem, mediatorem, aduocatum seu intercessorem, Ebr.7. Qui in cœlo apparuit vultui Dei pro nobis, Ebr.9. Et sit misericors & fidelis Pontifex in his, quæ apud Deum nobis agenda sunt, vt peccatoribus Deum propitium reddat, Ebr.2. Vt per ipsum aditum & accessum habeamus ad Deum Ephes.3. Ebr.7. Vt per & propter intercessionem & merita ipsius misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum, Ebr.4. Vtq; intercessio illa sufficiens, Deo grata, nobis vtilis, efficax, certa & tuta sit: Epistola ad Ebræos cap.7.& 9. docet, officium redemptionis & intercessionis coniuncta esse, ita vt dignitatem, virtutem, seu efficaciam intercessionis Christi ex meritis redemptionis pendere ostendat. Secundo addit: Ideo oportuisse mediatorem seu aduocatum nostrum, filium Dei esse. Tertio, secundum assumptam naturā, excelsiorem cœlis factum, ad dexteram Dei, ingressum sanctum sanctorum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Quarto. Deum ipsum, & quidem iureiurando, constituisse illum mediatorem, aduocatū & intercessorem. Et ex his fundamentis concludit: Vnde saluare ad plenum potest, qui per ipsum accedit ad Deū, semper viuēs ad hoc, vt interpellet pro nobis. His etiā fundamentis reliqua, q̃ scriptura de hac parte sacerdotij Christi tradit, nituntur, vt Ioannis 16. Quicquid Patrem petieritis in nomine meo, dabit vobis. Io.14. Ego sum via, veritas & vita, nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ioh.10. Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur & pascua inueniet. Eph.3. Per Christum habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ipsius. Rom.5. Per Christum

Officium redemptionis & intercessionis Christi coniungitur.

habe-

habemus accessum fide in gratiam, 1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Roman. 8. Quis accusabit? Quis condemnabit? Christus mortuus est, imo & suscitatus est, & est ad dexteram Dei, & intercedit pro nobis. Tales aduocatos seu mediatores, ex nulla creatura facere debemus. Solius enim Christi mediatoris proprium officium hoc est & ad sacerdotium ipsius pertinet. Inde Paulus 1. Timot. 1. dicit: Vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus vbi non tantum de mediatore redemptionis loquitur, sicut Pontificij per distinctionem inter mediatorem redemptionis & intercessionis, locum illum Pauli eludere conantur: Sed diserte & hoc tractat, propter quem orationes nostræ Deo acceptæ sint ad salutem, propter vnum scilicet illum mediatorem, qui semetipsum dedit pretium redemptionis pro omnibus. Et Christus ipse exclusiuam particulam expresse ponit, Ioann. 14. Nemo venit ad patrem nisi per me.

Distinctio Papistica inter mediatorem redemptionis & intercessionis.

Huic vero officio Sacerdotij Christi diserte aduersatur & repugnat pontificia inuocatio sanctorum sicut ex iis quæ supra annotauimus manifestum est. Expresse enim Sanctos ita inuocant, vt merita sua interponant inter iustitiam Dei, & indignitatem nostram. Et summa omnium pecularum huc redit, quod petunt, intercessionibus & meritis sanctorum exaudiri, recipi, iuuari, protegi & saluari. sicut & canon Missæ ipsorum dicit: Quorum precibus & meritis concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Intercessionis Christi vero non faciunt expresse in suis preculis mentionem, imo diserte disputant, Christum non esse ita inuocandum, vt oret seu intercedat pro nobis. Hac vero ratione Christus ab ea parte sacerdotii sui vel prorsus deijcitur & deturbatur, aut si mitissime cum ipso agatur, alij multi & varij socij in hoc officio ipsi adiunguntur, quod scripturæ, sicut ostendimus, repugnat.

Antithesis inuocationis Sanctorum. Summa precationum Papisticarum, quibus Sanctos inuocant.

Considerentur saltem illæ rationes, quas reddunt, quare præter Christum etiam Sancti, vt mediatores & aduocati seu intercessores inuocandi sint: quia scilicet Christus durior, rigidior & asperior sit: Sancti vero magis propitij, clementes & misericordes, imo ad exaudiendum & iuuandum promptiores, vt qui easdem calamitates in carne ipsi etiam experti sint. Hæc certe ratio Sanctos, in officio mediatoris, non tantum Christo adiungit, sed manifeste præfert, & ex diametro pugnat contra expressam scripturæ sententiam, Ebr. 2. Debuit per omnia fratribus similis reddi, vt misericors & fidelis esset Pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda. Nam ex hoc, quod ipsi contigit, tentatum esse, potest & ijs, qui tentantur, auxiliari, Ebr. 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia, secundum similitudinē absq; peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum: Ita etiam cum scriptura pugnat, quod dicunt, peccatores, etiamsi pœnitentiam agant, non audere ad Christum mediatorem accedere, cum ipse omnes voce dulcissima ad se inuitet, Matt. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et promissio extat suauissima, Ioan. 6. Eum, qui venerit ad me, non eijciam foras.

Causæ, cur Sancti inuocandi sint, vt aduocati & intercessores.

Prima. Sancti Christo misericordiores. Refutatio e Scriptura.

Secunda. Peccatores non audere adire Christum mediatorem.

Ex his manifestum est, immensum & infinitum discrimen esse inter intercessionem Christi capitis, Pontificis, Mediatoris & Aduocati nostri, & inter preces communes, quibus membra Ecclesię, in hac vita pro se inuicem orant. Et ostensum est, Pontificios in suis inuocationibus tribuere Sanctis illam intercessionem, quæ ad sacerdotium Christi pertinet, & ipsius propria est.

Imo totum negotium, & quidem ipsæ appellationes inuocationis & adora-

Inuocatio &

adoratio soli Deo debetur.

adorationis Sanctorum, pugnant contra scripturam, quæ Deum iubet inuocare & adorare. Psal.17. Inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluabor. Item: In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui &c. Psalm.50. Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Psalm. 86. Beneficus esto mihi Domine, quia te quotidie inuoco. Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui, quoniam tu Domine bonus es & propitius, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te. Psal.120. Ad Dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Psal. 144. Præsto adest Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos &c. Et ne opus sit ire per singula, Salomon. 3. Reg.8. enumerationem instituit per partes seu species, quod in omnibus necessitatibus Deus sit inuocandus. Quodq; gloria exauditionis Deo debeatur, testatur Psalm.18. & 50. Et breuiter, salutarem inuocationem debere ad Deum fieri per Christum, confirmat Paulus, ex Ioele: Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit. Vnus enim & idem est Dominus omnium, πλουτῶν, hoc est, thesaurus bonitatis, gratiæ & beneficentiæ sua exuberans in omnes inuocantes se. Et salutarem inuocationem cum fide ita connectit, vt diserte dicat: Quomodo inuocabunt, in quem non credunt? Eum igitur solum inuocare debemus, in quem Scriptura nos credere iubet. Et sicut in nullum alium, quam in solum Deum credere debemus, ita etiam solum Deum inuocare debemus. Alias sicut fide, ita etiam inuocatione, si ad creaturas transferatur, idololatria committitur.

Credere alicui. Credere in aliquem. Osii vox blasphema.

Scriptura quidem dicit, Exod.14. Crediderunt Domino & Mosi seruo eius. Sed patres recte dicunt: aliud esse credere alicui, & aliud credere in aliquem, quod soli Deo competit: Osius, quia videt hoc argumento, Roman.10. causam inuocationis Sanctorum funditus subuerti, vt ei periclitanti & labascenti subueniat, non veretur affirmare, etiam in sanctos credendum esse. Idq; probare conatur ex Epist. ad Philemonem, vbi Paulus dicit: Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & erga omnes sanctos. Paulus vero nequaquam dicit: Credo in Deum, & in omnes sanctos, sed vtitur consueta sua distributione, quod recenset fidem in Deum, & charitatem erga proximum. Scriptura recte inde probat Christum esse Deum, quia iubemur in illum credere & ipsum inuocare. Quod argumentum de diuinitate Christi, per inuocationem sanctorum, prorsus obscuratur & labefactatur.

Formula orationis Dominicæ euertit inuocationem Sanctorum. Discrimen veræ & falsæ inuocationis.

Est & hoc firmum & illustre argumentum contra inuocationem Sanctorum, quod Christus præscribens formulam veræ, piæ & salutaris inuocationis, inquit: Quando oratis dicite: Pater noster, qui es in cœlis. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria. Ille ergo solus inuocandus est qui est pater noster in cœlis, cuius est regnum potentia & gloria. Quæ vt solius Dei propria sunt: ita sanctis vel verbo, vel ipso facto inuocationis ea tribuere, idololatria est. Hac certe nota discernitur vera inuocatio a falsa, sicut Dauid & Ieremias pronuntiant. Effunde iram tuam in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Et impiorum descriptio traditur, Psal.53. Deum non inuocant. Licet enim omnes Gentes sentiant, se inuocare illum Deum, qui est creator cœli & terræ, quia tamen non ita, sicut se patefecit, inuocant, Patrem scilicet, Filium & Spiritum sanctum in nomine Christi, sed præter Deum, alias potestates intermedias inuocant, sicut Augustinus libro 8. de ciuit. ostendit: Deus pronuntiat ipsos non inuocare nomen suum. Se enim solum vult inuocari & adorari, sicut Christus inquit, Math.4. Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & ipsum solum coles. Atque propter hanc causam Sancti & homines & Angeli

magno zelo adorari se prohibuerunt. Acto.10.& 14. Apoc. 19.& 22. Quomodo vero Pontificii locos illos eludere conentur, mox in refutatione argumentorum dicemus.

Postremo, pugnat & hoc contra Scripturam, quod Sanctis in cœlo, inuocationibus suis hoc tribuunt, quod præsto adsint inuocantibus, quod hominum corda intueantur, cogitationes & gemitus cognoscant, audiant, discernant & judicent. Solius enim Dei & Christi mediatoris, proprium est, omnibus adesse, corda intueri & scrutari, ac cogitationes videre. Idq; in oratione fieri, Paulus ex professo affirmat Rom.8. Qui scrutatur corda, scit quid desideret spiritus. Matth.6. Ora patrem tuum, qui est in occulto: & pater tuus, qui videt in occulto, reddet tibi in propatulo. Psal.18. Clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius. Psal. 38. Gemitus meus à te non est absconditus. Psal.79. Introeat in conspectum tuum gemitus competitorum. Psal.144. Præsto adest Dominus omnibus sese inuocantibus. Deute. 4. Non est alia natio quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. De Sanctis vero, qui ex hac vita discesserunt, Scriptura expresse tradit, quod nos & res nostras in terris non cognoscant. 4. Reg. 22. Colligam te ad Patres tuos, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum. Isaiæ 63. Populus protestatur, se ideo oratione ad Deum confugere, quia Abraham nescit nos, & Israel ignorat nos, tu vero pater noster es, respice de cœlo.

Docent, Sanctos inuocantibus adesse, & gemitus corda humana intelligere.

Sancti mortui nos cognoscunt res humanas in terris.

His simpliciter contraria sunt, quæ in inuocatione Sanctorum geruntur, sicut ostendimus. Quod vero singulis Sanctis certas procurationes assignant, hoc fit sine omni Scriptura, exemplo prorsus Ethnico, sicut Mantuanus dicit: Vt Martem Latii, sic nos te diue Georgi.

Procurationes singulorum Sanctorum.

Hæc Scripturæ testimonia, quæ liquido & certo ostendunt, quid de Pontificia inuocatione Sanctorũ sentiendum & judicandum sit, sine rhetoricis amplificationibus nuda tantum, simplici & breui recitatione, opposuimus præcipuis erroribus, qui in inuocatione Sanctorum hærent, vt ipsa contrapositio iudicium ex verbo Dei ostendat. Possent formari & rationes contra inuocationem Sanctorum, quod scilicet eum quem in necessitatibus inuocamus, necesse sit scire, velle & posse juuare inuocantes se, quodque inuocantium preces ad ipsum possint pertingere, & quod melius intelligat, quibus rebus opus habeamus, quam a nobis exponi potest. Hæc vero soli Deo conueniunt, nisi Sanctos velimus omnipotentes & omniscios facere. Sed quando Scripturæ testimonia, ipsis verbis Dei, erroribus opponuntur, tunc non humanæ argumentationes, sed ipsa vox diuina judicium pronuntiat de controuersia.

Congeries rationum oppositarum inuocationi Sanctorum.

EXPLICATIO ET REFVTATIO ARGVMENTORVM, *quæ à Pontificiis pro stabilienda inuocatione Sanctorum formari & opponi solent.*

Piis conscientiis satis est, firmis & perspicuis Scripturæ fundamentis cognitam habere doctrinam de vera inuocatione Dei in nomine CHRISTI. Hac enim recte cognita, quicquid ab ea diuersum est, aut cum ea pugnat, sine disceptatione repudiabunt, etiamsi non possint omnia sophismata, quæ veritati acute opponuntur, soluere. Cumque præterea hactenus ostensum sit, Pontificiam inuocationem Sanctorum non esse verbo Dei traditam, sed ab eo dissentire, imo cum eo pugnare: Et contra manifestam Scripturæ sententiam, nulla argumenta vel admittenda vel recipienda sint, posset totum hoc caput, quod in refutandis argumentis aduersariorum occupatur, omitti. Ne tamen aliquid, quod

enim Principes ipsi non audiunt suos, illud faciunt non ratione officii sed vel præ superbia & negligentia, quod suos despiciunt, & non curant, vel quod aliis deliciis & voluptatibus dediti, rebus suorum vacare nolint. Quam infeliciter vero subditorum rebus corruptis hisce moribus consultum sit, testantur totius Orientis & Occidentis querelæ, vt non inuenuste argumentum hoc homo quidam facetus deriserit. Cum enim in aula quadam manibus singulos prensando, verbis demulcendo, & muneribus promittendo, diu circumactus fuisset, & tamen parum proficeret, audiens Episcopum quendam declamitare, de inuocatione Sanctorum, ex aulica illa consuetudine, exclamauit; Si in cœlis, quando Deus nobis adeundus est, eadem ratio est, quæ in aulis; tunc simpliciter actum & conclamatum nobiscum est.

Faceta huius argumenti irrisio.

Volui autem hoc argumentum primo loco ponere, vt obseruetur inuocationem Sanctorum non ex verbo Dei sumptam, sed ex illis ipsis humanis ratiocinationibus extructam esse, ex quibus omnes idolomaniæ Ethnicorum ortæ sunt. Hoc enim argumento Ethnicos ad stabiliendam suam idololatriam vsos fuisse (sicut per Comites peruenitur ad Regem) testatur Ambrosius in primum caput ad Romanos, Et Augustinus lib. 8. de Ciui. Dei, prolixe recitat. Platonicos ideo inter summum Principium, & inter vota hominum, intermedia quędam numina, tanquam internuntios seu mediatores, qui vota nostra susciperent, & ad summum Deum ea referrent, ac ibi expedirent, & expedita ad nos referrent, finxisse: quia cogitarunt, nos indignos esse, quibus ad ipsum Deum pateat aditus, & infra maiestatem Dei esse, singulorum precibus vacare, cum supremam illam maiestatem aliis maioribus negotiis occupari, verisimile sit. Nota autem ex scriptura dulcissima doctrina, quod Deus velit, & quidem mandet, vt inuocatione se accedamus, & promittat, se singulos audire, & singulorum res etiam minimas, vt capillos defluentes, curare velle. Quod si similitudo illa de intercessorib. in aulis pertinaciter vrgeatur, recte respondet apologia nostra: Si rex constituerit certum intercessorem, non volet ad se causas per alios deferri. Ita cum Christus sit constitutus Pontifex & intercessor, cur quærimus alios?

Ethnicorum hoc argumentum est.
Ambrosius.
Augustinus.
Apologia.

II. Humilitas in oratione Deo grata, nobis vtilis & necessaria est, vt indignos nos agnoscamus, qui ob conditionis vilitatem, & propter enormitatem ac multitudinem peccatorum, Deum interpellemus, & ab ipso exaudiamur. Ergo sancti Deo charissimi, in quibus nulla exorandi indignitas cognoscitur, inuocandi a nobis sunt. Respondeo: Verum est, quod ad Deum eo propius quis accedit, quo se magis coram eo humiliat agnitione, conscientia & confessione peccatorum & propriæ indignitatis. Deus enim superbiam cum semper, tum maxime in oratione odit, Luc. 18. Sed inde non sequitur, ad Sanctorum intercessiones & merita nobis indignis esse confugiendum. Deus enim certum nobis constituit mediatorem, filium suum, Dominum nostrum Iesum Christum, per hunc vult nos ad se accedere, & propter huius intercessionem & merita affirmat, nos, licet indignos, exaudiri, recipi & iuuari. Et hæc vera est humilitas, agnoscere & fateri, tantam esse nostram indignitatem, vt nec nostra, nec aliorum Sanctorum, sed solius Christi merita, interposita inter Deum & indignitatem nostram, possint nobis impetrare gratiam & misericordiam ad auxilium opportunum. Pharisaica autem superbia est, vel nostra, vel aliorum hominum merita Deo in oratione opponere.

II. Indignitas nostra cogit ad Sanctos confugere.

III. Honor qui ministris & amicis alicuius Domini exhibetur, Domino non potest ingratus esse. Indicium enim est beneuolentiæ erga Dominum: Ergo cultus & inuocatio Sanctorum (de quibus Christus inquit: Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos) non potest Deo displicere.

III. Quia Sancti sunt honorandi.

Respondeo: Sanctos Dei esse honorandos seu venerandos, supra prolixe ostensum est, sed inde non sequitur, eos esse inuocandos: non enim ex coniecturis aut similitudinibus, sed ex verbo Dei de voluntate ipsius statuendum est. Scriptum enim est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. In verbo Dei autem traditur, quomodo Deus Sanctos suos velit honorari, & quem honorem sibi soli, vt Domino, velit exhiberi, ita vt gloriam suam non velit dare alteri. Sanctos autem inuocatione esse honorandos, Scriptura non docet, sed affirmat solum Deum adorandum & colendum esse, Matth. 4. Item. Inuoca me in die tribulationis, &c.

[illegible] Christi exaltatione.

IV. Christus secundum diuinam naturam æqualis est maiestatis cum patre. Secundum humanitatem autem exaltatus est super omne nomen ad dextram maiestatis, Ergo maior & altior est, quam vt vel nostris malis afficiatur, vel ad ipsum accedere ausimus, sed reuerentes tantam in ipso maiestatem, ad Sanctos potius confugiamus, qui promptiores erunt ad patrocinandum nobis, quia membra nostra sunt, & easdem miserias experti. Respondeo: Hoc argumentum simpliciter pugnat cum expressa Scripturæ sententia, Hebr. 2. & 4. Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed ideo similis factus est fratribus per omnia, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. Nam ex hoc quod contigit ipsum tentari, potest & iis, qui tentantur auxiliari. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad auxilium opportunum. Roman. 8. Est in dextra Dei intercedens pro nobis Luc. 2. Memento mei, quando veneris in regnum tuum. Matth. 11. Venite ad me, Ioan. 16. Quicquid in nomine meo petieritis, &c. Manifestum igitur est, vel ex hoc argumento, sine Scriptura, imo contra Scripturam, ex humani cordis cogitationibus & ratiocinationibus extructam esse inuocationem Sanctorum. Ad talia vero argumenta omnia Paulus respondet. Rom. 1. Frustrati sunt per ratiocinationes suas, & obtenebratum est cor insipiens eorum, cum putarent se esse sapientes, stulti facti sunt. 19

[illegible] Gen. 48.

V. Sed Gen. 48. Iacob dicit: Inuocetur super eos nomen meum, nomina quoq; Abraham & Isaac.

Respondeo: Vel hæc sola allegatio ostendit, qua fide causam hanc agant Pontificii. Certissimum enim est, pios in veteri Testamento nunquam inuocasse nomen Abraham, Isaac & Iacob: Quod ipsi etiam Pontificii fatentur & concedunt, addita hac ratione, quod tunc Sancti in limbo caruerint visione Dei. Ergo falso & quidem cōtra propriam conscientiam, hoc testimonium ad stabiliendam Sanctorum inuocationem allegāt. Et quod Scholastici olim phrasin illam, Gen. 48. non recte intellexerunt, barbariei illorum temporum imputari potest. Nunc vero studiis linguarum tam feliciter illustratis, idem facere, morbidæ causæ & malæ conscientiæ indicium est. Visitata enim in Scriptura hæc phrasis est, quādo aliquis alterius nomine, tanquam familiæ ipsius insertus appellatur, vt Esa. 4. Vxores dicunt ad maritum: Inuocetur nomen tuum super nos. Et de templo sæpissime Scriptura ita loquitur: Super quod inuocatum est nomen tuum, id est, quod nomine tuo appellatur, scilicet Domus Domini. Ita Iacob nihil aliud vult dicere, quam se nepotes suos, ex Iosepho natos adoptare in filios, vt sint & dicantur filii Iacob, siue Israel, ac si ex ipso Iacobo essent nati. Ne quis existimaret. ipsis aliquid derogari ideo, quod vel ex matre Ægyptiaca essent nati, vel quod Ioseph inter Ægyptios viuens eos genuisset. Sed excipiunt Iacobum in illa oratione non tantum de politica adoptione, sed de spirituali etiam benedictione agere. Plus igitur quam solam nuncupationem phrasin illam complecti. Respondeo: Quia tota posteritatis Israel felicitas & beatitudo constabat diuini foederis hæreditate: Ergo

Scholastici. Fallacia figuræ dictionis. Inuocare nomen alicuius super aliquem. Sententia verborum Iacobi.

Ad exceptionē responsio.

Deus

Deus tuus, & seminis tui post te: Item: Multiplicabo semen tuum, &c. Iacob igitur hac adoptione simul etiam fœderis successionem ad nepotes illos transmittere voluit: Quod inde fiebat, quia iam facti erant filij Abrahami, Isaac & Iacob. Phrasis igitur illa per se simpliciter hic sonat, Ephraim & Manassem familiæ Iacob annumerari, & genere ipsius censeri. Inde consequebatur foederis hæreditas, ideo Hebraismus simpliciter habet: Nomen meum vocetur in eis.

VI. Ex dicto Ierem. 14.

VI. Ierem. 14. Si staret Moses & Samuel coram me non est anima mea ad populum istum. Respondeo: Regula visitata & vera est: Conditionalis nihil probat, nisi posita conditione. Et sensus verborum eo inclinat, Mosen & Samuelem tunc non stetisse coram Deo pro populo. Ex hoc igitur loco contrarium potius ostendi posset, intercessionem scil. mortuorum tunc ignotam fuisse. Et vt maxime alterum concederetur, non tamen sequetur, esse inuocandos. Pontificij vero non possunt dicere, Mosen & Samuelem tempore veteris Testamenti stetisse coram Deo pro populo. Tradunt enim, patres in limbo ante passionem Christi non admissos ad visionem Dei. Iterum ergo Lector animaduertit, qua fide Pontificij causam hanc agant. Sensus vero Prophetæ certus & manifestus est: Tam abominandum peccatum esse idololatriam coram Deo, vt etiamsi talis aliquis contingat intercessor, quales Moses & Samuel, dum in hac vita essent, fuissent, se tamen non parciturum populo. Hæc interpretatio non est noua. Eodem enim prorsus modo Deus loquitur, Ezech. 14. Si fuerint tres viri isti, in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas: & sciunt Pontificij, Thomam ex glossa interlineari g'ossam vero ex Hieronymo eodem modo locum illum interpretari, quod sic loquatur iuxta statum, quo in hac vita Moses & Samuel fuerunt. Hos enim legimus, dum viuerent, pro populo orantes iræ Domini restitisse, & impendentem auertisse sententiam. Et glossa addit. Hic est intellectus huius loci. Reputo autem, hinc recte iudicari, quam ruinosa sit causa inuocationis Sanctorum, cuius talia ponuntur fundamenta.

Sententia verborum Ieremiæ.

Confirmatio.

Thomas.

VII. Patres vet. Testamenti in orationibus suis meminerunt Patriarcharum.

VII. Sed Patres veteris Testamenti in inuocatione sæpe opposuerunt Deo nomina & merita Patriarcharum, vt Gen. 32. Deus patris mei Abraham & Isaac, erue me, &c. Exo. 32. Deut. 9. Recordare seruorum tuorum Abraham, Isaac & Iacob, &c. Psal. 132. Memento Domine Dauid & omnis mansuetudinis eius. Respondeo: Ipsa scriptura se diserte declarat, quod his phrasibus veteres, Deo tantum rationem foederis, quod cum Abrahamo, Isaaco & Iacobo pepigerat, se posteritati ipsorum benefacturum, proponant, quodq; se promissionibus Dei ad Patriarchas factis niti ostendant. Ita enim Moses inquit Exod. 32. Memento Abraham, Isaac & Iacob, quibus iurasti per temetipsum, dicens. Multiplicabo semen eorum, & terram hanc dabo ei, ne dicant Ægyptij, &c. Deut. 26. Sicut iurasti patribus nostris. Ita in cantico Græco. Dan. 3. Propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum, & Israel sanctum tuum, quibus locutus es, pollicens, quod multiplicaturus, &c. Et 3. Reg. 8. Solomon in dedicatione templi Psalmum 132, ita declarat: Nunc Domine Deus Israel, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei. Item. seruentur verba tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo. Psal. 98. Disposui pactum electo meo: iuraui Dauid seruo meo. Si deliquerint filij eius, non prophanabo pactum meum, semel iuraui in sanctitate mea, si Dauidi mentiar. Vbi ergo sunt misericordiæ tuæ Domine antiquæ, sicut iurasti Dauid in veritate tua. Hinc 2. Paralip. 21. Noluit Dominus disperdere domum Dauid propter pactum quod inierat cum eo. Et Esa. 37. Protegam ciuitatem hanc, propter me, & propter Dauid seruum meum. Quod vero in orationibus illis non confugerint ad mortuorum intercessiones, manifestum est ex oratione,

Solutio argumenti, & explicatio phraseos.

quæ extat Esa. 63. Abraham non cognoscit nos, & Israel ignorat nos, Tu Domine, Pater noster.

Et tamen mox additur: Conuertere propter seruos tuos, quia sumus tribus hæreditatis tuæ. Ergo tantum ad promissiones patribus factas, & ad beneficium fœderis cum patribus initi, confugiunt, quando dicunt: Recordare Abraham, &c. Promittit quidem Deus, se propter pios etiam posteris benefacturum, Exod. 20. Gen. 22. & 26. Esa. 37. 3. Reg. 15. Sed pij in suis orationibus, sicut ostendimus, non merita patrum, sed gratuitam Dei promissionem allegant. Non enim dicunt, exaudi, quoniam illi bene meriti: sed quia promisisti, pepigisti, iurasti illis.

VIII. A comparato minori.

VIII. Allegant exemplum 2. Reg. 14. Absolon reconciliatus patri, non statim admittitur in conspectum eius, sed per biennium sedet in domo sua. & faciem regis non videt, donec per intercessionem Ioab hoc impetret. Ergo multo minus peccator agens pœnitentiam, debet oratione sua statim in conspectum Dei prorumpere, sed ad Sanctorum intercessionem confugere.

Solutio per distinctionem.

Respondeo: Alia ratio est reconciliationis apud ciuilem Magistratum, alia vero apud Deum, de qua ex verbo iudicandum est, quod pronunciat, nos fide per Christum habere accessum ad Deum, Ephes. 5. Accessum ad gratiam, Rom. 5. Et pater redeunti filio prodigo, cum adhuc longe abesset, obuiam procedit, amplectens illum, Luc. 15. Filius enim, qui est in dextera Patris, intercedit pro nobis. quis ergo accusabit, quis damnabit, cum Deus intercedente filio iustificet? Rom. 8.

IX. E similitudine regnorum mundi.

IX. Sed Adonias impetraturus Abisagen à Solomone, matrem eius Bethsabe submittit aduocatam, quia inquit: non potest tibi vt matri quicquam negare. Et Solomon matrem intercessuram collocat ad dexteram suam, dicens: pete, mater mea neq; enim fas est vt auertam faciem tuam, 3. Reg. 2. Ergo multo magis de matre Domini hoc statuendum est, cum Solomon typum Christi gesserit.

Respondeo: De regno Christi, non ex similitudine regnorum huius mundi, sed ex verbo Dei iudicandum est: regnum enim eius non est de hoc mundo, sed cœlorum regnum. De solio vero Mariæ collocato ad dexteram Christi, & de auctoritate eius, qua in societatem officij Christi admissa sit, scriptura nihil docet, sed hæc soli & vni Christo tribuit. Et Christus ipse eorum, quæ officij sui sunt, nihil ad matrem pertinere ostendit, cum deprecanti respondet, Ioan. 2. Quid mihi & tibi mulier? Similis etiam historia extat, Matth. 14. Marc. 3. Luc. 8. Ipsa etiam Maria inquit: Beatam me dicent omnes generationes, non quod ego magna futura sim, vt meum nomen sanctum sit, sed quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius. Et quam inepta sit hæc ratiocinatio pro inuocatione Sanctorum, ipsa historia ostendit. Solomon enim duriter increpat matrem, ac sanctè iurat, Adoniam moriturum, eumque è vestigio interfici iussit. Infausta sane intercessio, quæ mortem affert. Talem sibi intercessionem Pontificij habeant: Nos Christum habemus aduocatum, qui est propitiatio pro peccatis nostris, 1. Ioann. 2. per cuius vitam seruamur ab ira, Rom. 5. Qui saluat eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, Heb. 9. Eo pro nobis intercedente, quis accusabit? quis damnabit? Rom. 8.

X. Ex dicto Iob. 5.

X. Iob. 5. Voca ergo, si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.

Respondeo: Nequaquam sententia est, Iobum debere in sua calamitate ad Sanctorum inuocationem confugere, sed præcedentia & sequentia ostendunt sensum: Neminem scilicet à iusto Deo puniri, vbi non causa pœnæ subsit. Et ideo inquit. Ostende aliquem Sanctorum, qui in tali calamitate, sicut tu, fuerit sine causa, quemadmodum tu existimas.

XI. Iob

XI. Iob.33. Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem, miserebitur eius & dicet. Libera eum, inueni, in quo ei propitier. Respondeo; Elihu ostendit quam variis modis Deus hominem adducat ad pœnitentiam vel immissis conscientiæ terriculamentis, vel per flagella castigationum. Et si tunc adfuerit homini nuntius, interpres voluntatis diuinæ, ex verbo ostendens homini, quid rectum sit: hoc modo si in terroribus conscientiæ seu in cruce accesseris ministerium verbi, operatur Deus pœnitentiam ad salutem. Et hanc sententiam, quæ sana est verba ipsa reddunt: Angelos enim vocari Doctores, tanquam nuntios Dei, notum est & hoc loco addit vocabulum בלי״ quod significat interpretem, vt ostendat, qualem Angelum intelligi velit, nec textus habet (loquens pro eo) sed si fuerit iuxta eum Angelus interpres. Neque hoc textus dicit: Angelum Deo annunciare hominis æquitatem, habet enim לאדם vt scilicet homini annuntiet rectitudinem seu officium ipsius, quæ omnia ad ministerium verbi congruunt. Gregorius interpretatur de intercessione Christi mediatoris. Hieronymus ita accipit, sicut Esaias pro Ezechia ægrotante orauit. Aut si de Angelo intelligatur, idem erit quod Actor. 10. Angelus ad Cornelium dicit: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos. Nam ne Angeli quidem se adorari aut inuocari volunt, Apoc. 22. & 19.

XI. Ex dicto Iob. 33.

Angelus Scripturæ phrasi significat ministrum verbi Dei.

Gregorius. Hieronymus.

XII. Sed Paulus vult fieri intercessiones in Ecclesia pro omnibus hominibus, 1. Timoth. 2. Et Iac. 5. Orate pro vobis inuicem, vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti efficax. Et Paulus petit, vt Romani & Colossenses pro se orent, Rom. 15. Col. 4. Et quantum illis intercessionibus tribuat, ostendit, cum ad Philemonem inquit: Spero, quod per orationes vestras, donabor vobis. Et Deus ipse vult intercessores ad se parari sanctos, vt propter ipsos exaudiat Genes. 20. Orabit pro te, est enim Propheta, & viues. Iob. 42. Ite ad seruum meum Iob, & orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non imputetur vobis stultitia.

XII. Ex viuorum hominum pro alio intercessionibus aut deprecationib.

Ezech. 22. Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. Ita Abraham pro Sodomitis, Gen. 18. Moses pro Israelitis intercedit Psal. 106.

Respondeo: Hæc omnia & similia etiam testimonia loquuntur expresse de suorum orationibus in hac vita. De illis habemus mandata, exempla & promissiones in Scriptura Canonica. Et sicut miraculis, ita etiam exauditione orationum, Deus sæpe Prophetis & Sanctis suis, quia in hoc mundo contempti erant, testimonium præbuit veritatis, innocentiæ, & acceptationis. Sicut cum Paulus captiuus duceretur Romam ob confessionem Euangelij, Deus ipsius orationib. donauit animas 276. in naufragio. Actor. 27. De iis vero qui ex hac vita discesserunt, tale nullum extat mandatum, nullum exemplum, nulla promissio in scriptura Canonica.

Texuntur quidem ratiocinationes a minori ad maius, & cogitationes non sunt impiæ beatos in cœlis orare pro Ecclesia, in genere, sicut supra diximus. Sed quomodo orent, in Scriptura reuelatum non est. Ex iis vero, quæ Sancti in hac vita agunt, non est sine expressis Scripturæ testimoniis dogma constituendum, aut articulus fidei faciendus de statu beatorum in altero seculo. Scriptura enim dicit: Oculus non vidit, auris nō audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cōcedimus, bonas & pias esse cogitationes, de beatis in cœlo cupientibus & optantib. cœlesti modo, Ecclesiæ in terris sub cruce militanti, optima quæque, sicut in capite de veneratione Sanctorum ostensum est, modo non pro necessario articulo fidei proponatur. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos, sicut apud Pontificios fit. De Patrum enim cogitationibus, quod attinet ad societa-

tem orationis Sanctorum, qui in cœlo sunt, & qui adhuc in terris versantur, mox in historia de origine inuocationis Sanctorũ quædam dicemus.

Sed vrgent Pontificij, ex citatis testimoniis de viuorum intercessione hoc tamen consequi, non repugnare officio mediatoris & Põtificis Christi, si alios & plures intercessores paremus, qui vna nobiscum, Deum in nomine Christi, pro nostris necessitatibus inuocent. Paulo ante vero ex perspicuis scripturæ testimoniis descripsimus intercessionẽ Christi mediatoris, Põtificis, & aduocati nostri, quæ solius ipsius ita propria est, vt in ea nullum admittat socium. Et ostendimus, Pontificios suis inuocationibus ex Sanctis facere tales intercessores, vt ipsorum intercessionib. & meritis accessum habeant ad Deum, exaudiantur, recipiantur, iuuentur, & saluentur, quod simpliciter repugnat officio sacerdotij Christi.

Ecclesiæ pro nobis intercessio in hac vita.

Ecclesiæ vero, siue viuorum intercessio alia est. Petimus enim, vt Deum vna nobiscum per Christum inuocent pro nostris necessitatibus. Et hoc, quia de Sanctis in hoc seculo nobiscum adhuc versantibus, habet mandatum & promissionem Dei, non pugnat contra officium Christi mediatoris, Pontificis & aduocati nostri. Quod si quis vero etiam viuorum preces pro se fieri ea opinione peteret, sicut Pontificij Sanctos inuocant, videlicet viuorum intercessione & meritis exaudiretur, reciperetur, & saluaretur, is non iuxta Scripturam Ecclesiæ intercessionem flagitaret, sed officio sacerdotij Christi manifeste derogaret.

Licet à viuis petere, vt pro nobis orent. Ergo &, inquiunt, Sanctos inuocare licet, vt pro nobis intercedant.

Instant vero ex Pontificiis ἀσκληρὰ καλ[illegible] λέγοντες: Sicut sine impietate possum viuos inuocare, hoc est, petere ab ipsis, vt pro me orent: Ita potero etiam Sanctos, qui iam cum Christo sunt, inuocare, vt pro me intercedant. Respondeo: Paulus petit per literas, vt Romani pro se orent, sed non inuocat Romanos. Est enim inuocatio præcipua pars cultus diuini, & complectitur affectum mentis, confugientis ad gratiam, præsidium, & auxilium eius, quem inuocat. Atq; ideo Scriptura non dicit viuos à nobis inuocari, quos petimus, vt pro nobis orent.

An compellandi sancti, si non inuocandi.

Sed quid inquiunt, si vocabulum inuocationis non tribuatur Sanctis, sed dicantur a nobis compellari? Respondeo: Hoc Pontifex & Concilium Tridentinum non concedit, nam pro inuocatione Sanctorum, vt pro aris & focis, pugnant. Et de ipsa etiam compellatione res plana est. Etiamsi enim beati in cœlo orent pro Ecclesia, non tamen sequitur, ipsos in oratione nominatim a nobis esse compellandos. Nullum enim dubium est, fideles in Africa & in India orare pro Ecclesia, sed non sequitur, quando vel coram, vel per literas non possum cum ipsis agere, me eos in oratione debere compellare, vt pro mea necessitate orent. Ita enim vel tribuerem ipsis, quod desideria & gemitus cordis mei viderent, vel certe in oratione, quæ maxime religiosa esse debet, luderem.

Alia exceptio Pontificiorum.

Sed postremo aiunt quidam: Si statuam, beatos in cœlo optare Ecclesiæ in terris omnia bona, potero sine impietate in oratione mea optare, vt illis generalibus beatorum votis mea etiam necessitas includatur. Respondeo: Quomodo Patres quidam talem societatem orationum beatorum in cœlis optarint in suis precibus, postea in historia annotabimus: Pontificiorum vero inuocationem longe aliam esse, ex ipsorum libris & preculis antea liquido ostendimus.

XIII. Ecomparatione Angelorum & sanctorum.

XIII. Sed sicut Angelus Act. 10. vel corã cernit, vel in Deo videt, vel ex eius reuelatione agnoscit eleemosynas & orationes Cornelij: Et Zachariæ 1. Angelus scit adesse septuagesimum annum: Et quia coram Angelis in cœlo gaudium est super vno peccatore agente pœnitentiam, Luc. 15. Innotescit igitur Angelis in cœlo, quando peccator aliquis agit pœnitentiam. Ita eodem modo dicunt, beatos, quia sunt ἰσάγγελοι, Luc. 20 licet

per

per se non possint videre motus cordium; tamen, Deo reuelante, posse cognoscere & intelligere, quando inuocantur à viuis. Respondeo: Angelorum officium Scriptura ita describit, quod sint administratorij spiritus, qui emittantur ad ministrandum credentibus, Ebr. 1. Angelis enim suis mandauit de te, Psal. 91. Illis ergo à Deo reuelantur ea, quæ ad exequendum ministerium illud circa homines necessaria sunt & emissi intersunt rebus humanis. De beatis vero in cœlo Scriptura hoc non dicit. Et lucerna pedibus nostris est Dei verbum. Eadem ratio est alterius etiam argumenti. Quia enim Deus, qui solus omnia potest, & omnia operatur in omnibus, tamen Angelorum ministerio vtitur ad custodiam hominum. Cur igitur non idem, inquiunt, etiam de beatis in cœlo crederemus? Et sicut Angelorum diuersa sunt ministeria, Daniel 10. Quid prohiberet etiam sanctis in cœlo, certas procurationes in terris commissas esse? Respondeo. Ad hanc consequentiam vnicum tantum deest, quod scilicet de Angelis Scriptura hoc tradit. De Sanctis vero in cœlis, Scriptura tale nihil docet. Imo de Dauide Paulus inquit, Act. 13. Postquam suæ generationi voluntate & consilio Dei inseruisset, appositus est ad Patres. Ita etiam, quod beati in cœlo non intersint rebus humanis in terra, nec nostra administrent, Augustinus probat ex loco Esa. 65. & 4. Reg. 22. *Aliud argumentum eiusdem farinæ & coloris.*

XIV. Sed 4. Reg. 5. Elisæus ex reuelatione diuina cognoscit, quod Giezi absens & egerat, & dixerat. Imo Dan. 2. Visionem cordis Nabuchodonosor, quæ ipsi exciderat, Daniel per diuinam reuelationem agnoscit. Et 4. Reg. 6. Elisæus inde nouit omnia, quæ Rex Syriæ secreto in suo conclaui consultat. Inde etiam Abraham scit de scriptis Mosis & Prophetarum, Luc. 16. Cur igitur impossibile iudicaremus, beatos in cœlo posse Deo reuelante cognoscere orationes nostras? Respōdeo: Nequaquam diximus, Deo hoc impossibile esse. Quæstio vero est, non quid Deus possit, sed an ex absoluta Dei potentia, quiduis sine Scripturæ testimonio statuendum sit. Deus enim noster in cœlo omnia, quæcunque voluit, fecit. Potentia igitur & voluntas Dei coniungenda sunt quando statuere volumus, Deū aliquid facere. De voluntate vero eius ex verbo iudicandum est. Et verbum Dei nihil prorsus docet, quod Deus beatis in cœlo nostras necessitates & orationes reuelet. Sunt igitur phantasiæ cordis humani, sine verbo Dei, quod ex Pontificiis quidam asserere non verentur, Sanctos cognitione beata, omnia videre & cognoscere. Quid enim, inquiunt, non viderent & scirent, qui videntem & scientem omnia, vident & sciunt? Sed hoc, quia Dei proprium est, alii negant. Sunt qui fingant, Sanctos vbique adesse, vbicunque inuocentur, sed hoc Augustinus negat. Alii igitur philosophantur de reuelatoria cognitione. Et Deum hoc posse, non est dubium, sed quia inuocationem oportet certo fundamento verbi Dei niti: dubitatio enim impedit exauditionem & impetrationem. Iac. 1. Ideo, cum in Scriptura hac de re nihil sit traditum, asseuerationes humanas sine verbo Dei non recipimus. Et cum de Christo mediatore habeamus certa & expressa mandata, & promissiones Dei: cur ad ignota & incerta nos abduci pateremur? Et profecto magna audacia est, de rebus cœlestibus, sine verbo Dei tam audacter disputare, ac si cum Menippo heri ex cœli penetralibus deuolassemus. Pia vero est Augustini modestia, qui inquit: Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum auctoritatum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Salomon certe 3. Reg. 8. rationem, cur in afflictionibus oratione ad Deum sit confugiendum, hanc reddit: Da cuique, sicut videris cor eius. Tu enim solus nosti cor omnium filiorum hominis. *XIV. A possibili ad esse.* *Sanctos, ubicunque inuocantur, ibi adesse.* *Augustinus*

XV. Apocal. 5. Quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores procide- *XV. Ex Apocal. 5.*

runt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Respondeo: Non opus est diuinationibus, quales fuerint illæ προσευχαὶ Sanctorum. Ioannes enim ipse mox explicat. Canunt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire sigilla eius, quoniam occisus es & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & fecisti nos Deo nostro Reges & Sacerdotes, & regnabimus super terram. Ex hoc itaque loco non tantum non probatur inuocatio Sanctorum: Sed cum certum sit beatos in cœlo non esse mortuos, nec otiosos, & inde colligatur eos orare: In hoc loco ostēditur, quales sint beatorum orationes in cœlo. Et cap. 16. describitur alia oratio martyrum: Vsquequo Domine non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Quod vero vel particularia vota audiant, vel speciales necessitates viuentium in terra cognoscant, & pro iis in specie Deum interpellent, hoc sane Ioannes non vidit, nec nobis id, quod scriptum non est, affingere licet.

XVI. XVI. Apoc. 8. Alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum, de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.

Primasius. Respondeo: Primasius intelligit per Angelum, Christum. Is enim apparet vultui Dei pro nobis, Ebr. 9. Et per ipsum offerimus Deo sacrificia laudis, Ebr. 13. Et quia propter ipsum preces nostræ à Deo recipiuntur, ideo dicitur addere incensum orationibus nostris, vt ascendant sicut incensum ad Deum, Psal. 141.

Interpres in Apocalypsi vertit, vt daret de orationibus Sanctorum. Sed Græca habent: Data Angelo incensa, vt daret ea orationibus Sanctorum: vel si intelligatur de Angelo simpliciter, idem erit, quod Scriptura alibi dicit: Angelos offerre orationes nostras Deo, & referre exauditionem earum, Tob. 12. Dan. 9. & 10. Luc. 1. Act. 10. Et illis addere incensum odoris fragrantis coram Deo, non ex Angelorum dignitate aut meritis, sed ex ara, quæ est ante thronum Dei. Christus enim est ipse sacerdos, sacrificium, & ara, Ebr. 13. Et tamen Angeli adorari se omnino non volunt, Apocal. 19. & 22.

Exceptio de orationibus Sanctorum in cœlo. Si quis vero contendat, intelligendas esse orationes Sanctorum, non qui in terra sunt, sicut Psal. 16. loquitur, sed qui in cœlo versantur, nihil aliud inde eructur, quam non tantum credentes in terris, verum etiam beatos in cœlo offerre Deo preces. Quales vero illæ beatorum preces in cœlo sint, expresse describitur Apoc. 5. & 6. Addit autem Ioannes, etiam Angelos suas celebrationes, tanquam socia thura, adiicere, vt omnia, quæ in cœlo & in terra sunt, adorent & glorificent Deum, Apoc. 5. Hæc sententia etiam vera est, sed de inuocatione Sanctorum, nullo artificio ex loco illo aliquid eiici potest.

XVII. Ex æquiuocatione vocabuli adorationis. XVII. Sed Scriptura testatur, adorationem etiam creaturis suo modo tribui, vt Abraham adorauit populum terræ. Gen. 23. Iacob adorauit Esau, Gen. 33. Nathan adorauit Dauidem, 3. Reg. 1. Salomon adorauit matrem, 3. Reg. 2. Sunamitis Elisæum, 4. Reg. 4. &c. Ergo licet Deus solus sit adorandus & inuocandus, tanquam primum, supremum, & æternum principium, nihil tamen obstat, quo minus suo modo etiam Sanctos inuocare & adorare liceat.

Respondeo: Notum est, reuerentiam, quæ magnis viris geniculatione aut inflexione corporis exhibetur, appellari in veteri Testamento adorationem. Sed adoratio, qua genua cordis flectuntur (vt Paulus loquitur) in inuocatione, vt exaudiamur, recipiamur, iuuemur, & saluemur, est

Opus

opus fidei,& præcipua pars cultus diuini. Ideo Christus dicit: Dominum Deum tuum adorabis,& illum solum coles. Nec valet Sophisticum effugium, si dicatur, non admitti idololatriam, si modo creaturæ quæ adoratur & inuocatur, non tribuatur, quod sit primum supremum & æternum principium. Satan enim Luc. 4 petens se adorari, non petebat sibi a Christo hoc tribui, quod esset ab æterno, & principium omnium, nec quod a seipso haberet potestatem & gloriam mundi, sed inquit: Mihi tradita sunt, & cui volo, do illa: Si igitur me adoraueris dabo tibi. Adorare igitur, seu inuocare Sanctos ea opinione, quod omnia ipsis tradita sint, ita vt adorati seu inuocati ea nobis dent, idololatria est, pugnans cum illo mandato Dei, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles, sicut definitio adorationis, quæ soli Deo debetur, ex illo loco Luc. 4. manifeste colligitur. Nec vero hoc discrimen est, quod idololatria sit, si diabolo tribuatur adoratio seu inuocatio, si vero Sanctis tribuatur, esse pietatem. Nam Apoc 19. & 22. Ioannes adoraturus Angelum, non erat tam stultus & prophanus, quod cogitaret Angelum esse primum, supremum, & æternum principium, sed gratiam Angeli, ad consequenda ab ipso alia plura beneficia, illa adoratione ambire volebat. Angelus vero duriter Ioannem repellit, vide ne feceris, Dominum adora. Manifestum igitur est, Pontificias inuocationes Sanctorum, quæ superius descriptæ sunt, esse non venerationes Sanctorum, sed adorationes soli Deo debitas, hoc est, esse idololatriam. *Sophisma Pontificiorum.* *Papistica inuocatio sanctorum est idololatria.*

XVIII. Sed Augustinus de ciuit. 10. distinguit inter honorem seu cultum δουλείας, qui creaturis tribui potest, & inter cultum λατρείας, qui soli Deo debetur, quique sine crimine idololatriæ non potest creaturis tribui. Et hoc fuco omnes superstitiones purgare conantur Pontificij. Quia enim eo modo, sicut superius ex ipsorum libris annotauimus, Sanctos inuocant & adorant, quando ipsis opponuntur manifesta Scripturæ testimonia, de solo Deo adorando & inuocando, conantur per hanc vnicam rimam elabi, quod inuocent & adorent Sanctos cultu duliæ, non autem latriæ. Sed respondeo: Augustinus videns Scripturam docere, vt Deum diligamus, timeamus, honoremus, colamus, & ipsi seruiamus. Et eandem etiam præcipere, vt parentes honoremus, illis seruiamus, amicos colamus, proximum diligamus, regem timeamus: Vt igitur honorem & cultum, qui soli Deo debetur, distingueret ab honore, qui creaturis etiam recte impendi potest, bono & recto consilio hanc distinctionem tradidit, alterum vocans λατρείαν, alterum δουλείαν. Ex Scriptura vero vult sumi & iudicari, qui honores soli Deo debeantur, & qui creaturis etiam recte impendi possint. Sed Pontificij illa Augustini distinctione ita abutuntur, quasi omnia, quæ Sanctis tribuunt, etiamsi soli Deo, iuxta Scripturam, debeantur, si modo hanc appellationem appingant, quod sit cultus duliç, excusare & iustificare hoc fuco possint, quod Augustino nunquam in mentem venit. Loquitur enim de re ipsa, quam iuxta Scripturam vult iudicari, quod scilicet sit cultus quidam, qui soli Deo debetur, & hunc Augustinus distinctionis gratia appellat λατρείαν. Quando vero cultus ille ad creaturas transfertur, tunc dicit esse idololatriam, siue cultus ille ab hominibus appelletur δουλεία, siue λατρεία. Ostendimus autem supra clarissime, Pontificios adorationem & inuocationem, quæ solius Dei propria est, reipsa transferre ad Sanctos. Nihil itaq; releuantur, si verbo dicant, se illud facere cultu δουλείας. Rem ipsam enim & non vocabula, quę sæpe optima, rebus pessimis ab hominibus imponuntur, Deus iudicat. Neq; Augustinus dicit, posse etiam creaturas inuocari & adorari, si modo addatur vocabulum duliæ. Deum enim solum vult adorari & inuoca- *XVIII. Ex discrimine cultus δουλείας & λατρείας.* *Causa huius distinctionis Augustini.*

ri. Et hunc esse cultum λατρείας, ostendit Psal. 50. Inuoca me, & eripiam te, & honorificabis me. Item, Dominum adorabis, & ipsum coles, vbi expresse ponitur verbum λατρεύειν. Scio, Vallam disputare, λατρεύειν tribui etiam hominibus, vt in Sophocle, & in Græca versione, Leu. 22. & 39. Num. 28. & 29. opus seruile vocatur λατρευτὸν, & δουλεύειν tribui etiam Deo. Actor. 20. Rom. 7. 1. Thess. 1. Quod quidem etiam Augustinus non ignorauit: Inquit enim, Scriptura aut semper, aut tam frequenter, vt pene semper seruitutem, quæ pertinet ad colendum Deum, appellet latriam. Sed non incommoda est hæc Augustini distinctio, si recte vsurpetur, & sicut Augustinus eam tradit, nihil prorsus patrocinatur Pontificiis superstitionibus.

XIX. Ex dicto Christi, Ioan. 5.

XIX. Ioan. 5. Est qui vos accusat Moses, in quo vos speratis: Ergo fides tempore Christi fuit: Mosen Iudæos apud Deum pro meritis vel accusare, vel eis patrocinari, & Iudæos in eius patrocinio spem collocasse. Respondeo: Christus non facit Mosen aduocatum Iudæorum coram Deo in altero seculo, in quo sit sperandum, sed loquitur de ministerio, seu de doctrina Mosis. Et idem est, quod Pharisæi dicunt Ioan. 9. Nos Mosis discipuli sumus, & scimus, quod Mosi loquutus sit Deus. Sperabant igitur, si Mosis doctrinam sequerentur, se Deo gratos & acceptos esse. Christus vero inquit: Ministerium seu doctrina Mosis vobis maxime aduersatur, & accusat vos. De me enim loquitur, & est pædagogus ad me, quem vos reijcitis. Et vsitatum est, auctorem seu ministrum nominari, quando ministerium seu doctrina intelligitur, vt Luc. 16. Habent Mosen & Prophetas, audiant illos.

Metonymia Scripturæ.

Non intelligendum est, quod Moses tempore epulonis istius vel vixerit, vel reuixerit, & corporaliter tunc docuerit, sed ministerium & doctrina illius intelligitur. Sicut igitur tunc habebant Mosen, & audiebant Prophetas, qui dudum mortui fuerant, quia doctrinam eorum habebant & audiebant: Ita & sperabant in Mose, & Moses accusabat eos.

XX. Ab exemplo damnati epulonis.

XX. Luc. 16. Diues epulo, cum esset in altero seculo, & videret statum beatorum, Abrahami & Lazari in altero seculo, periturus mitigationem pœnæ, non Deum ipsum accedit, sed Abrahamum inuocat, & fratribus impetraturus pœnitentiam, Abrahamum rogat, vt sanctum Lazarum mittat.

Respondeo: Damnati in altero seculo, quia vident se à Deo prorsus abiectos esse, Deum fugiunt, & vbiuis potius, quam apud Deum quærunt consolationem, licet frustra. Num igitur à damnatis, qui à Deo abiecti & in æterna desperatione sunt, discemus veram inuocationem? Ita vt propter damnatum epulonem, à manifesta Scripturæ sententia, de solo Deo in nomine Christi inuocando, discedamus? Et certe diues ita orans non exauditur, sed tristem audit sententiam. Orent igitur cum diuite isto, qui ita exaudiri & iuuari volunt. Nos iuxta doctrinam, mandatum, & promissionem Christi, in nomine Domini inuocabimus. Vidit diues iste Abrahamum & Lazarum, atque ideo alloquitur illos; inde vero non sequitur, eodem modo absentes sanctos compellandos. Meminerat, in quo statu fratres moriens reliquerat: Ignorabat autem, an postea pœnitentiam egissent: inde certe non sequitur, beatos cognoscere omnia, quæ singuli viuentes in terris agunt vel cogitant. Eiusdem vero ponderis est & hoc argumentum, quod milites crucifixores Christi dicunt: Heliam vocat, sinite videamus, an veniat Helias. Quid enim? Num ab impiis militibus, qui in Ethnica idololatria educati & instituti erant, discemus, quomodo Deus inuocandus sit? Num propter militares sarcasmos, à verbo Dei, monstrante veram & salutarem rationem inuocationis, discedemus? Audierant milites isti Iudæorũ opinionem, quod Helias tempore Messiæ

Aliud ab exemplo militum crucifigentium Christum.

reditu-

rediturus esset, ideo putant Heliam iam adesse: Cumque linguam Syriacam non intelligant, existimant ipsum à Christo vocari. Ex hisce vero argumentis lector iudicet, quale dogma sit Inuocatio Sanctorum, cui stabiliendo talia quæruntur fulcra.

XXI. Cochlæus adducit & hæc testimonia, Psalm. 134. In seruis suis deprecabitur. Psal. 32. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Psal. 120. Leuaui oculos meos ad montes. Psalm. 119. Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum. Hæc testimonia annotaui, non quod verear vlli sano posse persuaderi, in illis tradi & stabiliri inuocationem Sanctorum, sed vt Lector ex huiusmodi argumentis & probationibus discat æstimare, qua fide, & qua conscientia Pontificij causam hanc agant. Nam Psalm. 134. est verbum נחם quod significat Deum commiseratione moueri erga seruos suos, quibus iratus fuerat. Psal. 32. loquitur de Sanctis in hac vita, petentibus remissionem peccatorum suorum. Ita enim Paulus Rom. 4. exponit. Psalm. 120. Montes in quo Syon & templum sita erant, intelligit, eo enim oraturi se vertebant Daniel 6. In Psal. vero 119. phrasis est secundum iudicium, id est, sicut soles misereri eorum qui diligunt te. *XXI. Cochlæi argumentorum e Psal.*

Richardus etiam verba 2. Pet. 1. in hanc sententiã allegat: Dabo operam post obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis. Cum vero hæc sonent: Dabo operam, vt post obitum meum habeatis, vnde horum memoriam habere & retinere possitis. Illud vero scripta illa Epistola se efficere declarat. Sunt qui dicunt, verba Dan. 8. Gabriel fac intelligere visionem, esse inuocationem Angeli, cum sit mandatum filij Dei, vt Gabriel visionem illam Danieli explanet.

XXII. Sed 2. Machab. 15. Onias olim Pontifex, & Ieremias apparent, orantes pro populo, & pro ciuitate. Respondeo: Liber est Apocryphus & propter historiam vtilis est, si sobrie legatur, sicut Augustinus inquit: Non autem, vt inde proferantur testimonia ad auctoritatem fidei confirmandam. Eius enim auctoritas ad corroboranda ea, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicata fuit. Hoc enim est Cypriani & Hieronymi iudicium de libris Apocryphis. Et si testimonium illud expendatur, somnium est, quod ad excitandos militum animos Machabæus recitat. Et tamen in illo ipso loco, nec Machabæus nec exercitus vel Oniam vel Ieremiam, sed Dominum inuocant, ideo nec inde inuocatio Sanctorum probari potest. *XXII. Ex 2. Machab. Augustin.* *Cyprianus. Hieronym.*

XXIII. Baruch 3. Audi nunc orationem mortuorum Israel. Respondeo. Et hic liber est Apocryphus. Lyra vero hæc verba ita exponit: Patriarchæ & Prophetæ dum viuerent, orarunt pro felici statu posteritatis, illam orationem, quam viuentes adhuc orarunt, nunc petit exaudiri. *XXIII. Ex Baruch. Lyra.*

XXIV. Ad inuocationem Sanctorum multa edita sunt miracula. Et miracula sunt testimonia veritatis doctrinæ. *XXIV. Ex miraculis in inuocatione Sanctorum factis.*

Respondeo. Ex solis miraculis, sine testimoniis verbi diuini, non posse vllum dogma probari, nec hoc titulo debere recipi, ipsa Scriptura diserte testatur, Deuteronom. 13. Si surrexerit Propheta, & dederit tibi signum & portentum, atque euenerit, quod loquutus est. Si dixerit tibi: Eamus post Deos alienos, quos non nosti, non audies verba Prophetæ illius quia tentat vos Dominus, vt palam fiat, an diligatis ipsum. Matthæi vigesimo quarto: Surgent Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. 2. Thessal. 2. Aduentus Antichristi est in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus in omni seductione iniquitatis. Apocalyp. 13. Facit signa magna, & seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, &c.

Differentia miraculorū.

Non igitur vnius generis sunt omnia signa; quædam enim sunt diuina miracula, quædam sunt præstigiæ Diaboli, quædam sunt figmenta hominum. Quod vero ad inuocationem Sanctorum attinet, quia in Scriptura non est tradita, an ex solis miraculis possit probari & recipi, res plana est. Scriptum enim est, Ebr. 1. Olim quidem Deum multis modis verbum suum patefecisse, quod miraculis comprobatum fuit: Nouissime vero in postremis diebus locutum nobis esse per Filium, cuius doctrina per Apostolos propagata, & per signa subsequentia confirmata est. Post illam igitur nouissimam & postremam patefactionem, non est expectanda reuelatio alterius & noui alicuius dogmatis. Cum itaque dogma de inuocandis Sanctis Scriptura Canonica ignoret, atque ita nouum sit: nulla vel signa vel portenta extra verbum Dei, ad probationem noui istius dogmatis admittenda sunt. Si enim relicta regula verbi Dei, signis & prodigiis agendum erit, eadem opera vniuersam Ethnicorum idolomaniam stabiliemus. Paria enim, si non plura & maiora signa & prodigia, edita sunt apud Ethnicos, ad inuocationes & cultus idolorum.

Patrum testimonia & longissimi temporis cōsuetudo inuocandi Sanctos.

Postremo, cum videant, causam inuocationis Sanctorum non reddi meliorem, proferendis huiusmodi alienis & contortis ex Scriptura testimoniis: Alij qui inter Pontificios prudentiores haberi volunt, omissis Scripturæ testimoniis, in quibus parum ad victoriam spei collocant, ad Patres, & ad antiquam consuetudinem, longi temporis præscriptione confirmatam, confugiunt. Dicunt enim ab annis plus mille, inuocationem Sanctorum in Ecclesia receptam fuisse. Et Patres ferme omnes eam docuisse, vsurpasse, & defendisse. Cum autem prius sufficienter hactenus demonstratum sit, Pontificiam inuocationem Sanctorum in Scriptura Canonica non tradi, possem simplici & breui responsione ad hoc argumentum respondere: siue Patres sentiant suo siue sensu, siue consensu, sine certis, claris, & firmis verbi Dei testimoniis, non posse nouos articulos fidei in Ecclesia facere. Nam sicut Augustinus vere dicit ad auctoritatem fidei seu dogmatum in Ecclesia non valet, Hæc ego dico, Hæc tu dicis, Hæc ille dicit: Sed, Hæc dicit Dominus.

Generalis responsio ad testimonia Patrum.

Responsio ad longissimi temporis cōsuetudinem.

Cyprianus.

Hieronym.

Possem etiam ex Gratiano adferre, consuetudinem sine verbo Dei non esse veritatem, sed vetustatem erroris. Iuxta Cypriani enim dictum non attendendum est, quid aliquis ante nos fecerit, sed quid ille, qui ante omnes est, faciendum & docuerit & mandarit. Possem etiam Hieronymi dictum allegare: Errantium multitudinem non parere errori patrocinium. Sed quia canicies Patrum reuerenter, salua tamen verbi Dei præeminentia, & fidei sinceritate, tractanda est, & aliquid poterit adferre vtilitatis, si præcipuis sententiis, quæ ex veteribus ad stabiliendam inuocationem Sanctorum proferri solent, addantur veræ declarationes: ponamus sane in hac etiam explicatione aliquid operæ. Vt autem explicatio illa sine tædio, ac maiori cum fructu considerari possit, colligemus quasi historiam, ex præcipuis antiquitatis Scriptoribus, de origine & progressu inuocationis Sanctorum.

HISTORIA DE ORIGINE INVOCAtionis Sanctorum.

Non dubium est, multum accessurum lucis huic cōtrouersiæ, si ex veris & probatis antiquitatis monumētis contexatur historica annotatio, de origine inuocationis Sanctorum. Inde enim non tantum veterum sententiæ quas ad stabiliendam Sanctorum inuocationē, Pontificij colligere & ostentui habere solent, recte explicari poterunt, sed præterea multas etiam alias vtiles commonefactiones hæc consideratio præbebit.

Et integram quidem talem narrationem, more & stylo historico formandam alijs eruditioribus & eloquentiorib. concedam. Pro ratione vero nostri instituti simpliciter & breuiter de hisce capitib. quædam annotabo.

I. Quod optimis & purissimis Ecclesiæ temporibus, Christi scilicet & Apostolorum; Imo in primitiua etiam seu vetustissima Ecclesia, post Apostolorum tempora prorsus ignota fuerit inuocatio Sanctorum. *Capita huius historicæ narrationis.*

II. Quibus temporibus, & a quibus auctoribus spargi cœperint seminaria ratiocinationum, de orationibus beatorum in cœlis pro Ecclesia.

III. Quod illam opinionem primo, vt priuatum, non autem tanquam publicum & authenticum dogma Ecclesiæ, auctores habuerint.

IV. Quod illi ipsi auctores Sanctos tunc nondum inuocauerint, sicut in pontificia ecclesia fit, sed quod ingens dissimilitudo sit inter illas veterum cogitationes, & inter pontificiam inuocationem Sanctorum.

V. Quomodo ex illis initijs sensim progressum sit ad speciem quandam inuocationis.

VI. Quod in ipsis apostrophis compellationum, fassi sint patres, se de opinione illa dubitare.

VII. Licet cœperint tunc priuatæ quædam & singulares veterum quorundam deuotiones (sicut nominantur) quod tamen in publicas ecclesiæ preces illæ admissæ non fuerint, sed quod priuatis quorundam deuotionibus publica illorum temporum praxis (vt ita loquar) in inuocatione Dei in ecclesia, recte opponi possit.

VIII. Quod antiquis temporibus, cum quidam inuocationem Sanctorum inciperent vsurpare & defendere, alij fuerint, qui eam improbarint & reprehenderint, donec, extincta luce doctrinæ, superstitiones prorsus inualuerunt.

IX. Quod ex incertis & suppostitijs scriptis, quæ falso Patrib. tribuuntur, ad stabiliendam inuocationem sanctorum a Pontificijs proferantur testimonia, Hisce capitibus comprobatis, facilis & plana erit responsio ad argumenta ex Patribus adducta.

Non autem instituam tractationem, quæ fuerit origo idololatriæ inter Gentes, ab initio mundi, & quomodo ea etiam in populum Dei, sub veteri Testamento irrepserit sed tantum de temporibus noui Testamenti dicemus, vtque explicatio planior sit, breuiter primum describemus. qualis tunc fuerit idololatria apud Ethnicos. Ita enim diligentius & rectius ex antithesi considerabitur, qualis doctrina & inuocatio in ecclesia. primis & optimis temporibus, idololatriæ Gentium opposita fuerit: Quomodo postea ad illos Gentium διαλογισμοὺς (sicut Paulus nominat, Rom. 1.) vtpote rationi humanæ consentaneos, sensim cœperit etiam in ecclesia fieri quædam inclinatio, donec tandem in manifestam superstitionem res euaserit, quæ semel admissa, in immensum creuit, ita vt tandem inter idololatriam Gentium, & inter cultum ac inuocationem Sanctorum, nihil, nisi nominum seu appellationum tantum mutatio, interfuerit, id quod Ludouicus Viues in commentarijs suis, super libros Augustini de ciuitate Dei manifeste fatetur. *Ludouicus Viues.*

Neque vero totam Camarinam de Dijs Gentium, de cultu & inuocatione eorum mouebimus. sed tantum quædam, quantum ad institutam antithesin necessarium iudicabitur, breuiter perstringemus. *De Dijs Gentium & eorum cultu & inuocatione.*

Plerique igitur inter Gentes, vnum summum constituerunt Deum, sed illi alia inferiora numina adiunxerunt seu substituerunt. Ideo quod existimarent, supremam illam numinis maiestatem sublimiorem esse, quam vt vel singulas mortalium res curare velit, vel à miseris & indignis hominibus adiri possit: Inferiores vero Deos aditu faciliores esse, & affici cura rerum humanarum, ac quia apud summum illum Deum auctoritate va- *Vnus Deus summus, sub quo alia numina inferiora.*

Officia & beneficia Deorum intermediorum.
Libri Poetarum.

leant, posse hominibus, ea quæ petunt, conficere, & impetrata ad homines perferre. Inde conficti tanta varietate Dij cœlestes, aerij, terrestres, marini, syluestres, tutelares, penates: Inter quos quasi distributa fuit, per certas procurationes, administratio vniuersi, præfecti peculiares patroni, regionibus, prouincijs, ciuitatibus, familijs, domibus, elementis, frugibus, pecoribus, opibus, morbis, artibus, opificijs &c. Pleni sunt omnium Poetarum libri, quomodo homines inferiores illos Deos coluerint & inuocarint, & quomodo Dij illi sic culti & inuocati, mortalium causas suis intercessionibus apud summum Deum egerint: Quomodo etiam, vt suorum supplicum negotia eo melius conficerent, & petita impetrarent, gratiam & merita sua coram summo illo Deo, prolixe allegarint. Hæc quæ vulgata, & in lectione Poetarum, vbiq; obuia sunt, hoc loco non repetemus, sed tantum ex Eusebio & Augustino, de Platonicorum opinione quædam adscribam, quæ institutam antithesin illustrare poterunt.

Platonicorum. Dij mediatores inter Deum summum & homines. Eusebius.

Platonici enim inter summum Deum, & inter homines, duplices constituerunt mediatores, quorum intercessione & opera mortalium preces ad Deum perferrentur, & negotia conficerentur, Dæmones scilicet & animas defunctorum. Quos enim in hac mortali vita, de genere humano præclare meritos esse cognouerant, eorum animas post mortem, vt Deo propiores factas & curare res humanas, & ijs plurimum apud Deum prodesse posse, opinabantur. Ita Æneas patrem suum defunctum inuocat: Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate Anchisen genitorem. Et Eusebius de præparatione Euangelica, libro decimoquinto dicit ex Platonis & Stoicorum sententia, duplices esse patronos mortalium in cœlo apud Deum, Dæmones scilicet & Heroas. Et Dæmones esse οὐσίας ψυχικὰς essentias spirituales. Animas vero à corporibus saparatas esse ἥρωας. Et libro duodecimo citat ex Platone de legibus hanc sententiam. Defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua post mortē ἐπιμελοῦνται res humanas in fidem curamque suam recipiunt, & ijs præsunt. Et addit Plato: disputationes, in quibus illa continentur, veræ quidem sunt, sed nimium prolixæ. Credere vero oportet, & alijs de huiusmodi rebus opinionibus & narrationibus, cum & multæ & valde antiquæ sint. Hæc Plato.

Augustinus de mediatoribus Platonicorum.

Augustinus vero in libris de ciuit. Dei plenius ex Platonicis, Apuleio & Porphyrio opinionem illam explicat, vt lib. 8. cap. 14. dicit, Platonicos assignare Dijs locum excelsissimum, hominibus infimum, Dæmonibus medium. Cap. 16. & 17. dicunt Dæmones obsequijs donisq; placari, gaudere honoribus, diuersis sacrorum ritibus oblectari, &, in eis si quid neglectum fuerit, commoueri, donis inuitari, honoribus mulceri, religione coli. Cap. 18. hunc honorem ipsis ideo deferri, vt quando iuxta Platonem nullus Deus miscetur homini, isti ad Deos perferant preces hominum, & inde ad homines impetrata, quæ poscunt, vt homo eos patronos adhibeat, per quos illum Dij exaudiant. Cap. 20. Vrgens causa cogit dæmones medios inter Deos & homines agere, vt ab hominibus auferant desiderata, & ad eos referant impetrata. Capite vigesimo primo: Ab hoc & ipsi dæmones putantur colendi, per quos Dij possint, & quid in rebus humanis agatur addiscere, & vbi oporteat hominibus subuenire. Capite 22. Ita esse medios dæmones inter Deos & homines, tanquam internuntios & interpretes, qui hinc ferant petitiones nostras, inde referant Deorum suppetias, quia meritis superiores sint hominibus. Capite vigesimo tertio Apuleius dicit, dæmones hominibus apud Deos necessarios esse, vt inter homines Deosque quadam medietate versentur. Capite 25. Per dæmonum medietatem ambiendam beneuolentiam seu benefi-

centiam Deorum. Cap. 26. Æsculapii mundanus homo, id est, corpus iacet in monte Libyæ, reliquus vero, vel potius totus (si est homo totus in sensu vitæ) melior remeauit in cœlum: omnia etiam nunc hominibus adiumenta præstans infirmis numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Item Hermes in cognominis sui patria consistens, omnes mortales vndiq; venientes adiuuat atque conseruat. Isin vero vxorem Osiris, tam multa bona præstare propitiam, quantis scimus obesse iratam. Item ominantur dæmones ex hominum mortuorum animis extitisse: Lib 9. c. 2. Per dæmones tanquam medios Diis conciliari affectat & studet. Cap. 9. Dæmones mediatores sunt inter homines & Deos, per quos Deorum amicitias homines ambiant. Cap. 11. Dicunt, & animas hominum dæmones esse, & ex hominibus, si meriti boni sint, fieri lares; si mali, lemures seu laruas. Cap. 25. Quærunt mediatores, per quos arbitremur nobis peruentionis gradus ad Deum esse moliendos. Cap. 18. Dicunt, dæmones mediatores viam præbere ad Deum. Idem lib. 8. capit. 13. Putant Deos malos sacris placandos esse, ne lædant; bonos autem, vt adiuuent inuocandos. Has sententias de Platonicorum opinionibus ex Augustino ideo primo loco adscripsi, vt eo facilius & rectius institui possit ea, de qua supra dictum est, antitesis. Cum illis enim Platonicorum opinionibus in re ipsa, tantum appellationibus immutatis, prorsus conueniunt ea, quæ Pontificii de mediationibus, suffragiis, patrociniis, meritis, ope & auxilio sanctorum tradunt, sicut ex ipsorum libris supra monstrauimus.

Hermes.

Dæmones ex animabus mortuorũ.

Sed videamus jam, qualem doctrinam de vera inuocatione Dei, Christus & Apostoli, istis Ethnicorum opinionibus opposuerint. Et diabolos quidem seu malos spiritus non esse colendos & inuocandos seu adorandos, Christus manifeste tradit Matth. 4. Quia vero apud Deum sunt sancti & electi Angeli, qui emittuntur ad ministerium saluandorum: Sunt etiam animæ iustorum, quæ apud Deum in cœlo viuunt, sicut concio cœlestis Hierusalem describitur, Ebr. 12. Num igitur Scriptura canonica tradit, infima reduci ad summa, hoc est, homines habere accessum ad Deum per hæc media, hoc est, per intercessiones, patrocinia & merita Angelorum & beatorum in cœlis, quorum auxilium in inuocatione implorandum sit?

Vera inuocationis doctrina opinionib. Ethnicorum à Christo & Apostolis opposita.

Ex Platonicorum certe ratiocinationibus hoc sequeretur. Et Philo, qui Apostolorum temporibus vixit, cum Platonicæ Philosophiæ adeo deditus esset, vt de ipso vulgo diceretur, sicut Hieronymus notauit, ἢ Φίλων πλατωνίζει ἢ Πλάτων φιλωνίζει, opinionem Platonicam de dæmonibus ad animas seu Spiritus iustorum defunctorum transtulit. Ita enim in libro de execratione scribit: Iudæi tres habent aduocatos & intercessores apud Patrem. I. Bonitatem patris. II. Priscos Gentis conditores, qui nudis animis pro filiis & filiabus indesinenter efficacibus precibus supplices, hoc honore digni habiti sunt à patre, vt facile exaudiantur. III. Habent profectum pœnitentium.

Philo Platonicam Philosophiam inuexit in Ecclesiam Iudæorum.

Philo de Iudæorum aduocatis apud patrem.

Et ita quidem Philo platonisat: Christus vero & Apostoli, nec de Angelis, nec de spiritibus beatorum tale quid tradunt, sed docent: Vnum nos habere Mediatorem & aduocatum apud Patrem Iesum Christum, qui appareat vultui Dei in cœlis, interpellans & intercedens pro nobis: per hunc affirmat Scriptura, nos habere accessum ad Deum, addita promissione: Quicquid patrem in nomine huius Mediatoris petierimus, ratum fore. Christus igitur & Apostoli docuerunt, inter Deum & homines, propter peccata & indignitatem nostram, omnino opus esse Mediatore, ad quem inuocatione confugiendũ sit, vt causam nostram suscipiat & eam patrocinio suo apud patrem agat & conficiat. Illud vero officium mediationis

Quid Scriptura doceat de mediatore.

nec Angelis, nec beatorum spiritibus in cœlo, sed soli Christo vnico mediatori tribuunt. Et contra Platonicos asseuerant, Deum ipsum res nostras curare & velle ipsum à nobis per Christum inuocari. Et quidem Christus addit sententiã exclusiuam: Nemo venit ad Patrem, nisi per me.

Initio noui Testamenti pii reprehenduntur, quod sanctis vel Angelis tribuerunt, quæ Platonici Dæmonibus & Heroibus.

Dignum vero est obseruatione, quod tempore Christi & Apostolorum, illis ipsis humanę rationis cogitationibus, ex quibus Platonici suam opinionem de mediatoribus extruxerant, quidam non ethnici tantum, verum etiam pii moti, & in eam hallucinationem adducti fuerunt, quod tentarunt ea tribuere, vel Sanctis Dei, vel Angelis, quæ Platonici dæmonibus & heroibus suis tribuerunt: sed grauiter & serio fuerunt reprehensi & prohibiti, ac solum Deum in nomine Christi adorare & inuocare jussi sunt.

Angelorum mediationem Paulus refutauit.

Notæ enim sunt historiæ Actor. 10. & 14. Apocalyp. 19. & 22. Et Coloss. 2. Paulus eorum seductionem cauendam esse docet, qui prætextu humilitatis θρησκείαν Angelorum docebant. Quam sententiam Theodoretus ita exponit: humilitate vtentes hoc consulebant dicentes: Vniuersorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare. Ipsa igitur argumenta, quare Angeli & Sancti, juxta Pontificiorum traditionem, sint inuocandi, & agitata & refutata sunt tempore Apostolorum. Et in nouo Testamento omnes piorum preces diriguntur ad Patrem per Christum, non autem vel ad Angelos, vel ad beatos in cœlo. Damnatos, quia Deum fugiunt, ostendit Scriptura, prætерito Deo, ad Sanctorum inuocationem conuerti, sed frustra Luc. 16.

Hæc in præcedentibus plenius & diligentius sunt explicata. Nunc tantum antithesin inter opiniones Gentium, & inter doctrinam Christi & Apostolorum, de inuocatione notare volui. Cui addatur hæc obseruatio, quod inter Iudæos, qui Christi & Apostolorum doctrinam repudiabant, spargi tunc cœperit opinio de inuocatione mortuorum, sicut ex Philone ostendimus cum Isaiæ tempore Patres ita orarint: Abraham ignorat nos, Israel nescit nos. Tu pater noster. Hæ antitheses multas vtiles præbent commonefactiones.

Inuocatio Sanctorum post Apostolorum tempora, diu ignota fuit Ecclesiæ primitiuæ.

Porro etiam post Apostolorum tempora, vsque ad annos à nato Christo ducentos & vltra ignota fuit in primitiua Ecclesia inuocatio Sanctorum, nec de intercessionibus & patrociniis beatorum in cœlis, illa ætate dogma vllum fuit in Ecclesia. Cum enim Patres illius temporis contra superstitiones Gentium, qui Dæmones & Heroas, tanquam mediatores inter Deum & homines, colebant & inuocabant, multa grauiter & prolixe disputarent & scriberent, nullibi, nunquam & nusquam, vel Sanctis Angelis, vel beatis defunctorum spiritibus, tale quid tribuerunt, cum tamen antithesis, si Ecclesia illorum temporum ita sensisset, hoc requireret. Sed solum Deum per Christum, vnicum mediatorem, colendum, adorandum, & inuocandum docuerunt, & hanc fidem sanguine suo obsignarunt. De animabus iustorum à corpore separatis, multa disputant, sed quod in cœlo patroni & aduocati sint eorum, qui in terris viuunt, hoc prorsus ignorant.

Forma publica inuocationis in primitiua Ecclesia.

Extant descriptiones apud eius ætatis scriptores de publica forma inuocationis, quæ tunc visitata fuit in Ecclesia, vt apud Clementem 7. Stromatum, Iustinum Apologia secunda, Tertullianum in Apologetico, cap. trigesimo. Solum autem Deum in nomine Christi inuocatum fuisse legimus, nulla facta mentione, vel patrocinii, vel inuocationis, siue Angelorum, siue Sanctorum. Hæc certa & manifesta sunt, nec opus est aliquot sententias inde describere, cum integris libris & iustis tractatibus illa ab

ætatis illius scriptoribus explicata extent. Imo hæreticos illorum temporum vsos fuisse inuocationibus Angelorum, testatur Irenæus, lib. 1. ca. 31. Et cap. 15. ponit formam inuocationis: O Angele te oro, &c. Quidam etiam coluerunt & inuocarunt Cain & Iudam: eos enim, sicut Augustinus scribit, existimarunt esse fortissima virtutis. Audi vero, quid illis hæreticorum inuocationibus Irenæus opponat, lib. 2. cap. 55. Ecclesia, inquit, per vniuersum mundum varias gratias a Deo accipiens, in nomine Christi perficit, non inuocationibus Angelicis faciens aliquid, sed munde & pure & manifeste orationes dirigens ad Dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini nostri Iesu Christi. Vides, Irenæum non ponere hanc antithesin. Hæretici inuocant commentitios Angelos, & falsos Sanctos, vt Cain & Iudam, Ecclesia vero inuocat veros Angelos & veros Sanctos. Sed Ecclesia, inquit, per vniuersum mundum non vtitur inuocationibus Angelicis sed orationes dirigit ad Deum in nomine Christi. Hoc sane illustre testimonium est.

Hæretici inuocarunt Angelos Irenæus. Cain & Iudas inuocati. Antithesis veræ inuocationis tempore Irenæi.

Extat etiam apud Eusebium libro quarto, capite decimoquinto, in Epistola Ecclesiæ Smyrnensis, oratio Polycarpi qua postrema vsus est, cum in rogo jam palo alligatus esset. In illa oratione Deum nominat quidem Deum Angelorum & potestatum, & omnis creaturæ, ac vniuersi generis iustorum, qui viuunt, inquit, coram te, in conspectu tuo. Non autem inuocat vel Angelos, vel spiritus illos iustorum, nec patrocinii aut suffragii illorum meminit, cum tamen fateatur, ipsos esse, & viuere coram Deo: Sed Patrem, Filium, & Spiritum sanctum inuocat & glorificat, per æternum Pontificem Christum.

Eusebius. Orat. Polycarpi morituri. De honorib. & memoriis martyrum in primitiua ecclesia, quæ postea seminaria præbuerunt inuocationi sanctorum.

Porro martyres illa ætate in magno habitos fuisse honore, non est dubium. Irenæus enim libro tertio, capite vigesimo, dicit: Hæreticos, qui fingebant Christum non vere esse passum, etiam martyres spreuisse, & vituperasse eos, qui propter Domini confessionem occiduntur. Et addit: Cum inquiretur sanguis eorum, & gloriam consequentur, tunc a Christo confundentur omnes, qui inhonorauerunt eorum martyrium. Ecclesia vero, sicut Epistola Smyrnensis narrat, martyrum ossa honorifice condidit, & in illo loco solebant συνάγεσθαι hoc est, Ecclesiasticos conuentus celebrare, maxime annuo martyrii ipsorum die, quē pulcerrima appellatione vocarunt γενέθλιον diem natalem, seu natalitia, eo, quod miserā hanc vitam cum meliori commutassent, & ex morte in veram ac cœlestem vitam vere iam regenerati essent. Et inde quidem Pontificii conantur suam inuocationem Sanctorum probare & stabilire, quando legunt, veterem Ecclesiam apud monumenta martyrum solitam Ecclesiasticos conuentus, tractatione verbi, administratione Sacramentorum, & exercitiis orationum celebrare. Sed quæ fuerit primitiuæ illius Ecclesiæ sententia, illustri narratione explicatur in Epistola illa Smyrnensi. Et quia subsequentibus temporibus, illæ πανηγύρεις ad monumenta martyrum, occasionem & seminaria præbuerunt ad cultus & inuocationem Sanctorum: grata Ecclesiæ debet esse Smyrnēsis illa Epistola, quia perspicue ostendit, & affirmatiue & negatiue, qua opinione primitiua Ecclesia martyrum memoriam celebrarit. Narrat enim illa Epistola, & Gentes, & Iudæos apud præfectum institisse, ne Polycarpi corpus Christianis traderetur, addita hac ratione: Ne, relicto crucifixo, Polycarpum inciperent σέβειν, colere. Quomodo vero Ecclesia Christum colit? Certe sicut Epistola ad Hebræos perpetuum Christi sacerdotium describit, quod scilicet pro peccatis nostris mortuus sit & resuscitatus, iā sit in dextra patris, merito vnicæ suæ oblationis, & intercessione apparēs vultui Dei pro nobis, vt sit ad-

Epistola Smyrn. Ecclesia ossa martyrum honorifice cō didit, nō autem eos intercessores in orationibus coluit. Natalitia martyrum. Conuentus Ecclesiastici ad monumēta martyrū. Causa, cur Ecclesia martyrū memoriam celebrauerit. Negatiua. Cult' Christi in Ecclesia.

uocatus noster, & Pontifex in iis, quæ apud Deum nobis agenda sunt, interpellans pro nobis, vt per ipsum accedentes ad Deum, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus ad salutem & ad auxilium opportunum, Hebræorum 2. 4. 7. & 9. Audi vero, quid Ecclesia Smyrnensis illis Gentium & Iudæorum calumniis respondeat: Ignorant, inquiunt, quod neque Christum, qui pro salute eorum, qui in toto mundo saluandi sunt, passus est, vnquam relinquere: neque aliquem alium colere poterimus. Qua igitur opinione, qua sententia & intentione memorias martyrum celebrarunt in primitiua Ecclesia? Respondet Epistola Smyrnensis: Christum tanquam filium Dei adoramus, martyres vero, tanquam discipulos & imitatores Domini, diligimus ἀξίως, sicut dignum est, propter insuperabilem erga regem & præceptorem suum beneuolentiam, quorum & nos consortes & discipulos fieri optamus. Et in fine: Celebramus diem natalitium Polycarpi, εἴς τε τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησιν, καὶ ἑτοιμασίαν, hoc est, in memoriam eorum, qui certamen suum jam decertarunt, & ad sequentium exercitationem & præparationem, siue, vt Ruffini paraphrasis habet, vt sequentium animi ad præcessorum viam insignibus exemplis suscitentur, audientes, ipsos ob certamina celebrari, & iam corona incorruptionis ornatos, ac brauio incomparabili donatos esse. Hæc enim sunt Smyrnensium verba. Scripta autem fuit Epistola illa circa annum Domini 160. Vnde manifestum est, primitiuam Ecclesiam, post Apostolorum tempora, in memoriis martyrum, non proposuisse hominibus suffragia & patrocinia, per intercessiones & merita Sanctorum in cœlo: Sed recitata & celebrata fuisse certamina martyrum, quæ pro fide Christi pertulerunt, addita ex verbo Dei prædicatione, quibus jam coronis ac brauiis ornati essent: Idque ideo, vt auditorum animi ad imitationem suscitarentur, & ad similia certamina, propositis martyrum coronis & brauiis, præpararentur & animarentur. Facta fuerunt etiam ibi vota ad Deum, vt Ecclesia in hac miseriarum valle militans, consors & socia fieret martyrum, cum in virtutibus eorum in hac vita, tum in coronis & brauiis in æterna vita, sicut Græca verba votum illud eleganter & significanter exprimunt, ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι: in voto autem illo, non martyres, sed ipsum Christum filium Dei inuocarunt, sicut Epistola illa inquit.

Affirmatiua. Cultus martyrum in primitiua Ecclesia.

Collectio superiorum.

Cum hac confessione Ecclesiæ Smyrnensis consentiunt ea etiam, quæ sub nomine Dionysii in Ecclesiastica Hierarchia scribuntur, ca. 3. Refert enim, in administratione Eucharistiæ solita ex sacris tabulis recitari nomina eorum, qui pie, sancteque vixerunt, & in Domino obdormierant. Sed quæ fuerunt causæ, & qui fines illius ἀναῤῥήσεως? Num vt homines docerentur, ad intercessiones, suffragia, patrocinia, opem & auxilium Sanctorum, inuocatione sua confugere? sicut Pontificius Canon inquit: Quorum meritis & precibus concedas, vt in omnibus tuæ protectionis muniamur auxilio. Hoc vero Dionysius nequaquam dicit, sed causas nominationis Sanctorum has describit. I. Vt viuentes ad imitationem prouocarentur, & ad exemplum beatorum sancte viuere, & pie in Domino mori docerentur. II. Vt Sancti illi prædicarentur esse non mortui, sed viui, qui ex morte ad vitam vere diuinam translati jam essent. III. Vt ostēderetur, eos esse in memoria apud Deum. Nouit enim Deus, qui sui sunt. Et pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius. IV. Quando altari imposita sunt venerabilia symbola, per quæ Christus σημαίνεται καὶ μετέχεται, signatur & sumitur, statim, inquit, adest descriptio Sanctorum, vt judicetur indiuidua ipsorum coniunctio, & sacratissima vnio cum Christo,

Dionysius. Memoria Sanctorum in actione Eucharistiæ

Causa huius nominationis Sanctorum, Dionysii.

rio. Hæc de cœtibus Ecclesiasticis apud monumenta martyrum, & de recitandis nominibus Sanctorum diligenter sunt obseruanda, quomodo instituta & obseruata fuerint in primitiua Ecclesia. Illa ipsa enim postea, cum non eo modo, eo fine, & ea simplicitate, in ecclesia obseruarentur: sed additis nouis opinionibus alio inflecterentur, facta fuerun tandem seminaria cultus & inuocationis Sanctorum, sicut mox ostendemus. Adeo periculosum est, in Ecclesia aliquid sine verbo Dei instituere, etiamsi principio nihil videatur habere incommodi.

In primitiua igitur ecclesia, vsque ad annos ducentos post Christum natum dogma de suffragijs, patrocinijs, intercessionibus, meritis, ope, auxilio & inuocatione Sanctorum in cœlis prorsus ignotum fuit: & longe alia tunc fuit, sicut ostendimus, ratio venerationis sanctorum, quam quæ postea inuecta est. Cumque iuxta Tertulliani dictum aduersus Praxeam, *Tertullianus* id sit verum, quodcunq; primum, id sit adulterinum, quodcunque posterius: non difficile erit, vel ex hac sola obseruatione, de hac controuersia iudicare.

Vide autem astum Pontificiorum. Cum enim veris primitiuæ ecclesiæ *Ex apocryphis & suppositititiis scriptis Pontificii conantur inuocationem asserere pro traditione Apostolica.* testimonijs destituantur, & tamen intelligant non leue esse præiudicium, quod Ecclesia primis, optimis & sincerissimis temporibus per annos ducentos, inuocationem Sanctorum ignorauit, ex suppositítijs scriptis, & ex locis quibusdam mala fide detortis testimonia conquirere conantur, fucum facturi simplicioribus, quasi ab ijs Apostolorum temporibus inuocatio Sanctorum semper in Ecclesia fuerit. Ita ex commentitia Epistola Anacleti citant, pro omnibus assiduam apud Deum, omnium Sanctorum effundi orationem. Ex Missa suppositítia Iacobi citant: Communem orationem agamus Mariæ & omnium sanctorum, vt precibus & intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur. Recens vero Lipomannus & Surius sub veterum nominibus, nouas consarcinarunt Legendas, vt videantur non destitui vel vetustissimis primitiuæ etiam Ecclesiæ testimonijs. Ibi Aurelianus inuocat Martialem his verbis: Adsit nobis ille de cœlestibus, vt orationibus eius moniti, mereamur hæreditatis æternæ participes adsciſci in regnum Dei. Ibi Cyrus scriba inuocat Leontium martyrem, per quem, inquit, Deus sui regni partem nobis concedat. Sed ex fabulis non probantur dogmata. *Epistola Anacleti. Missa Iacobi. Lipomannus & Surius.*

Perionius vero ex Iustino conatur inuocationem Sanctorum probare. *Perionius.* Vt autem Lector iudicare possit, quis sit candor, & quæ fides Pontificiorum, locum adscribam ex secunda Apologia, pagina 137. Obiectio erat: Vos Christiani estis athei. Iustinus vero respondet: Fatemur nos talium νομιζομένων qui putantur esse Dij, atheos esse: sed non veri Dei, ἐκεῖνον *Refutatio.* γὰρ πατέρα καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ υἱὸν (ἐλθόντα καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα, καὶ τὸν ἄλλον ἑπομένων, καὶ ἐξομοιουμένων (αὐτῷ) ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν) πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν: hoc est, Nos patrem, & qui ab ipso est, filium (qui venit & docuit hæc nos, & reliquum exercitium aliorum bonorum Angelorum, qui ipsum sequuntur, & ipsi assimilantur) & spiritum Propheticum colimus & adoramus. Hoc Perionius ita deprauat, quasi sensus sit: Nos adoramus Patrem, Filium, Angelos & Spiritum sanctum. Quæ sententia prorsus & manifeste impia est. Ita enim Angeli cum ipso Deo, imo supra Spiritum sanctum adorarentur. Cum Iustinus alludens ad locum, Ephes. tertio, hoc tantum dicat: Filium Dei, eam sapientiam, quam hominibus reuelauit, etiam Angelis patefecisse, sicut sententia manifesta est, si verba legantur in parenthesi.

Alij locum Irenæi allegant, qui libro quinto dicit: Vt virginis Euæ *Ex Irenæo.*

virgo

virgo Maria fieret aduocata. Sed si Lector rem ipsam consideret, sententia plana erit. Maria enim annis ferme quater mille post Euæ lapsum & nata est, & concepit Christum. Quis igitur vel per febrim somniabit, Euam tunc, cum esset virgo, inuocasse Mariam aduocatam suam, quæ nondum nata erat. Et Mariam in cœlo apud Deum aduocatam fuisse Euæ virginis, id est, priusquam illa ab Adamo cognosceretur, cum Maria tunc nondum nata, nedum assumpta esset? Hoc certe quam absurdum sit, quilibet sanus iudicare potest. Nequaquam igitur hoc sensit Irenæus, sed confert hęc duo inter se, quantum mali per Euam virginem mundo illatum, & quantum boni per Mariam virginem, eo, quod Christum peperit, mundo collatum sit. Et in hac collatione, atq; in hanc sententiam Mariam nominat Euæ aduocatam, quod Irenæus sine dubio Græce significantius dixit. Interpres enim eius & obscurus & infelix fuit, sicut alibi diximus. Firmum igitur & fixum contra omnes cauillationes manet, quod inuocatio Sanctorum, primitiuæ Ecclesiæ, per annos ducentos, ignota prorsus fuerit.

QVANDO ET A QVIBVS SPARGI COEPERINT seminaria inuocationis Sanctorum in Ecclesia.

Prima seminaria cultus & inuocationis Sanctorũ post mortem Apostolorum, & eorum auditorum.
Origenes.

Videamus iam, quando, à quibus & quomodo cœperint seminaria spargi, & via sterni ad cultum & inuocationem Sanctorum. In tota autem vera antiquitate, inter omnes Patres, Origenes primus est, apud quem seminaria illa inueniuntur. Et hoc ipso nomine opinio de inuocatione Sanctorum merito suspecta habetur, quod seminaria eius ab Origene auctore initium sumpserunt. Factum enim hoc est illo tempore, cum hanc vitam iam reliquissent omnes illi, qui & Christum & Apostolos audiuerant. Et notum est, quid Euseb. lib. 3. c. 32. ex Egesippo de illis temporibus scribat: Ecclesiam scilicet, vsque ad illa tempora, virginem puram & incorruptam mansisse, postquam autem generatio illa præterijsset, tunc errores, quasi conspiratione facta, nudo vertice in ecclesiam, velut in vacuam domum, irruisse. De ipso etiam auctore Origene nota sunt veteris ecclesiæ iudicia apud Epiphanium, Tomo 2. libro 1. hæresi 64. Et Hieronymi ad Pammachium & Oceanum, qui inquit: Origenem laudaui interpretem, non dogmatisten, ingenium, non fidem. Item: Credite experto, venenata sunt illius dogmata, & aliena à scripturis sanctis, vim scripturis facientia, &c.

Iudicia Ecclesiæ veteris de Orig. Epiphanii, Hieronymi.

Illis igitur temporibus, & ab illo auctore, circa annum Domini 240. spargi cœperunt seminaria inuocationis Sanctorum. Et operæ pretium est considerare, qualia fuerint initia, & qui secuti sint progressus. Non enim ipsa statim inuocatio mortuorum, cum reliquis idolomanijs, quas inde secutas esse in præcedentib. ostendimus, primo impetu, nudo, quod dicitur, capite in ecclesiam irrupit. Sed Origenis tempore primum disputari cœpta est opinio illa, vt non absurda, nec inconueniens: Animas beatas, vt quæ membra adhuc sint vnius corporis nobiscum, & charitatem non abiecerint, in altera etiam vita solicitas esse de salute nostra, atque pro nobis, fratribus suis orare apud Dominum.

Initia & progressus inuocationis sanctorum.
Prima opinio, beatos orare pro nobis.

Hæc vero opinio, quia nec sententijs nec exemplis Canonicæ scripturæ euidenter demonstrari poterat, sed tantum ex apocryphis scriptis, & ex traditionibus, verisimilitudinem quandam præ se ferebat, inter priuatas disputationes & cogitationes reposita, non autem inter publica ecclesiæ dogmata, illis quidem temporibus relata fuit.

Testimonia huius opinionis ex apocryphis & traditionib.

Hæc ita se habere, manifeste ex Origene ostendi potest. Ita enim scribit Homil. 3. in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in mundo sunt, si dicantur curam

Origenes dubitatiue disputat.

gerere

Non inconueniens.

gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu suo apud Deum, NON ERIT INCONVENIENS. Scriptum namque est in Machabæorum libris ita: Hic est Ieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.

Sic arbitror.

Magister senior dixit.

Idem in Iosue ca.13. inquit: EGO SIC ARBITROR, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos, patres, pugnent nobiscum, & adiuuent nos orationibus suis. Ita namque etiam quendam de senioribus magistris audiui dicentem, &c.

Secundo, ex opinione fit asseueratio. Origenes.

Audis testimonia, non ex Scriptura Canonica, sed ex Apocryphis, & ex traditionibus. Atque ideo de opinione illa dicit Origenes: NON EST INCONVENIENS, EGO SIC ARBITROR. Mox tamen, sicut fieri solet, ex disputationibus fieri paulatim cœperunt asseuerationes. Nam super Numeros cap. 31. Origenes dicit: Quis enim dubitat, quod sancti quique Patrum, & orationibus nos iuuent, & gestorum suorum confirment atque hortentur exemplis? Ita etiam tractatu vigesimoseptimo in Matth. allegorisans structuram templi, inquit: Discipuli cæterique Sancti non solum nunc, sed etiam modo ante conspectum Christi intercedunt.

CAPVT III.

Opinio priuata, nō publicum dogma

Sed has vel disputationes, vel assertiones fuisse illis temporibus priuatas, nequaquam autem publica & recepta Ecclesiæ dogmata, Origenes ipse diserte pronuntiat in epistola ad Romanos, lib.2, pag.343. his verbis: Item verò si etiam extra corpus positi sancti, qui cum Christo sunt, agunt aliquid & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui salutis nostræ ministeria procurant; habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec chartulæ committenda mysteria, &c. Sicut igitur Ecclesia diligenter distinxit inter scripta Canonica, quæ publice in Ecclesia, tanquam regula fidei & fundamentum Ecclesiasticorum dogmatum, legebantur, & inter scripta apocrypha, quæ priuatim quidem cognoscebantur, non autem publice in Ecclesia legebantur, nec peculiaria dogmata inde extruebantur, vel confirmabantur: Ita accuratum illis temporibus seruatum fuit discrimen inter publica Ecclesiæ dogmata, & inter opiniones priuatas & apocryphas, qualem hanc, de intercessione Sanctorum, esse, ipse Origenes pronuntiat.

Pontificiorum candor in Origenis testimonijs allegandis.

Lamentatio Origenis.

Gelasius de lib. Origenis de pœnitentia.

Atque hæc cum ita se habeant, Pontificij tamen non verentur Origenem adducere testem, probaturi, inuocationem Sanctorū semper in Ecclesia receptam & probatam fuisse. Cum enim Origenis nominē multa supposititia & falsa ferātur, ex illis pseudographis Pōtificij causæ suæ suffragia conquirunt. Ita extat lamentū, quod Erasmus pronuntiat, non esse ab Origene scriptum, nec ab Hieronymo versum sed esse figmentū alicuius indocti. Ac Gelasius dist.15. expresse dicit, librum de pœnitentia Origenis esse apocryphum. Et tamen Pontificij inde tanquam ex Origene autore inuocationem Sanctorum probant, quia figmētum illud loquitur. Incipiam me genib. prosternere, & deprecari vniuersos Sanctos, vt mihi, nō audenti petere Deum, succurrant. O Sancti Dei, vos deprecor, vt procidatis misericordiis eius pro me misero: Heu mihi, Pater Abraham deprecare pro me, ne de finibus tuis alienet, quos valde cupiui, &c.

Homiliæ Origenis.

Lindani triumphus.

Eodem modo feruntur Homiliæ in diuersos, quas constat non esse Origenis. Et tamen Lindanus non tantum ouans, sed triumphans conatur inde probare, vniuersalem fuisse cōsuetudinem in Ecclesia, inde vsq; ab Apostolorum temporibus, inuocandi Sanctos. Quia scilicet ibi Homilia 3. scribitur: Patres secundum voluntatem Dei mandasse celebrari me-

moriam innocentum sempiternam in Ecclesiis, vt eis intercessio filiorum apud Deum prodesset.

Origenes in Iob.

Arriani etiam cuiusdam Commentaria in Iob sub Origenis nomine leguntur, atque indè etiam Sanctorum inuocationem probant Pontificij Auctor enim ille lib. 2. dicit: O beate Iob, ora pro nobis miseris, vt nos misericordia Dei protegat & eripiat, &c.

Origenes de consequentia Papistica: Sancti orant pro nobis: Ergo sunt inuocandi.

Orig. contra Celsum.

Fides Ecclesiæ de inuocatione Sanctorum tempore Origenis.

Sed Origenes ipse, etiamsi eo, sicut dictum est, modo, de orationibus Sanctorum cœperit disputare, illam tamen consequentiam non modo non texit inde: Beati in cœlo orant pro nobis, ergo sunt inuocandi: Sed eam ex professo reiicit, libro 8. contra Celsum. Respondens enim ad illud Celsi argumentum, Supremo Deo non posse displicere, si alij etiam inferiores, quos Dæmones appellabant, cum sint amici Dei, votis & supplicationibus colantur, vt hominum causas apud supremum Deum adiuuent: Dicit quidem, Christianos non tales Dæmones agnoscere, sicut Gentes fingunt, sed scire, Angelos esse ministros Dei, & beatos ipsius amicos. Non autem dicit, Ecclesiam loco Dæmonum Gentilium, Angelos & beatos inuocare, sed fidem Ecclesiæ ita describit pag. 755. Ipsi Deo omnibus præsidenti, per vnigenitum ipsius filium supplices vota offerimus, cui supplicamus, quandoquidem nostrorū sit ille delictorum propitiatio, vt tanquam Pontifex nostras offerat Deo preces. *Et* pag. 760. Deus namque & solus est adorandus, vnigenitusque & primogenitus omnis creaturæ Deus verbum suppliciter est & vt Pontifex, deprecandus, vt nostras, quæ ad se peruenerint preces ad Deum referat.

Pag. 762. Quod si Angelorum multitudinem cupimus, vt in nos se clementius gerat, illa multitudo cognatos sibi & amicos hos fecerit, quos suam viderint erga Deum pietatem imitari, ita vt eorum opitulentur saluti, qui Deum & inuocent, & ex animo deprecentur, & ad eorum beneficium concedant, qui Deum supplicando adorent, quem ipsi item adorant, & suppliciter venerantur.

Origenes de argumento Papistico inuocat. Sanctor. à similitudine & moribus aulárum.

Et pag. 773. Quanto rectius egerit, vt Deo se credat præsidi rerum per Iesum, doctrinam nobis huiusmodi suggerenti, ab eoque omnem cum opem, tum & tutelam depóscat, à Sanctis Angelis & iustioribus cæteris prodeuntem. Et tandem pag. 774. ad Celsi similitudinem (quæ columen est Papisticæ inuocationis) sicut scilicet inter homines, non ipsi tantum principes seu reges supplicationib. placandi sunt, sed primo potentiores & secundum hos reges. Ita respondet, vt confirmet, solum Deum placandum & inuocandum esse, & qui Deum placatū habet, ei simul & amicos Dei placatos esse. *Et* iis, qui Deum inuocant, Angelos & spiritus beatos, nec vocatos vltro vna precari Deum, vt non opus sit, illos peculiarib. votis seu supplicationibus inuocare & placare. Verba Origenis hæc sunt: Licet plena sit hæc vita exemplorum, quod primum potentiores placentur & secundum hos reges, vnus tamen nobis placandus est Deus, &, vt propitius sit, exoptandum, qui vtique & pietate & virtute placatur. Quod si quos alios, vel præter Deum omnipotentem, placatum iri, Celsus intelligat, sicut corpus hoc cum mouetur, & vmbram habet se subsequentem: sic item, & qui summum Deum placarit, & illius amicos propitios vt habeat, sequitur, Angelos scilicet, animasque & Spiritus cæteros beatiores, quippe qui simul sentiant, quinam Dei sint benignitatem promeriti. Nec solum se hi erga digniores quosque propitios reddunt, sed & Deo gratificari volentibus opitulantur, hisquè & placatiorem hunc faciunt, vnaque & supplicant & precantur. Ita vt affirmare id ausim, vel hominibus vltro, quæ potiora sunt, animo destinantibus, Deoque supplicantibus, potestates illas innumeras, nec vocatas quidem, vltro Deum vna comprecari, genérique nostro adesse. Ita ille. Origenis igitur tempore, inuo-

Origen. tem-

catio

catio Sanctorum nondum fuit. Cœpit quidem ille disputare de orationibus beatorum, & licet dicat (affirmare ausim) tamen priuata & apocrypha fuit tunc illa opinio, non autem publicum & receptum Ecclesiæ dogma, sicut ipsius Origenis verbis ostendimus. Quod enim Origenes dicit: Maneat inter occulta, nec chartis committatur, hoc Græci vno verbo vocant ἀπόκρυφον. Et tamen ex illa sua disputatione de orationibus beatorum, nequaquam consequens vult esse Origenes, Angelos & spiritus beatorum esse votis & supplicationibus colendos, imo præcipuum Pontificiorum argumentum, ex aulicis supplicationibus petitum, Origenes in Celso refutat.

Origenis tempore nondum fuit inuocatio Sanctorũ sed in disputationem venit.

Operæ pretium tamen est considerare, quomodo priuata & apocrypha illa disputatio Origenis de orationibus beatorum, paulatim progressu temporis vires maiores acquisierit. Nam ex apocryphis Machabæorum libris, & ex traditionibus opinio illa primũ inchoata, mox apparitionibus seu spectris stabiliri cœpit. De Potamiena enim, quæ ex Origenis schola prodijt, & martyrio celebris facta est, scribit Eusebius libro 6. capite 5. quod tunc, cum ad martyrium duceretur, Basilidem Ethnicum, propter exhibita humanitatis quædam officia, iusserit bono esse animo (παρακαλέσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσαν.) Se enim post discessum suum pro pœna ipsius (eo, quod sententiam damnationis in Potamienam tulisset) deprecaturam Dominum suum, & non multo post beneficiorum remunerationem ipsi repensuram. Et addit Eusebius, Basilidem, cum non multo post conuersus, & ob confessionem in vincula coniectus fuisset, narrasse Potamienam triduo post martyrium noctu sibi astitisse, & coronam capiti suo imposuisse, ac dixisse, se pro ipso Dominum deprecatam, (παρακεκληκέναι) & petita impetrasse. Subiungit etiam Eusebius, quosdam scribere, alios plures Alexandrinos, illis temporibus confertim ad Christi doctrinam accessisse, eo quod Potamiena in somnis apparuisset, & ipsos ad fidem vocasset. Et hæc quidem mirifica est historia (Spiritus scilicet mortuorum infideles ad fidem vocare) carens verbi Dei exemplo, imo pugnans cum expressa scripturæ sententia, Isai. 8. Luc. 16. ideo etiam Eusebius addit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω. Sed hæc quidem ita se habeant. Omnibus vero temporibus apparitiones seu spectra multum turbarunt in doctrina religionis. Inde enim factæ sunt multæ discessiones à verbo Dei, & multa sine verbo, imo contra verbum Dei ex spectrorum apparitionibus recepta sunt.

Apparitionibus & spectris creuit opinio de inuocatione Sanctorum.

Absurditas fabulæ.

Mortuorum apparitiones religioni semper nocuerunt.

Porro ad stabiliendam opinionem illam de intercessionibus beatorũ, præter apocrypha testimonia ex Machabæis, præter traditiones & apparitiones mortuorum, accessit quartum etiam, Miracula scilicet. Cum enim Deus ad monumenta martyrum varia ederet miracula, vt doctrinam & fidem, pro qua martyres passi fuerant, illustri testimonio, contra persecutorum blasphemias apud posteros confirmaret, ac gloriam, in quam assumpti erant martyres, conspicua indicatione, inter totius mundi contumelias, testatam faceret, vt ita reliqui ad amplectendam fidem Christi incitarentur, & in ea ita corroborarentur, vt pro eius confessione non dubitarent, nec detrectarent, extremum vel fortunarum, vel vitæ discrimen adire: Hoc postea, sedatis persecutionum procellis, & remisso ardore confessionis ac martyrij, de orationibus & auxiliis sanctorum cõmuni persuasione plerique interpretari cœperunt, Inde subsequentibus temporibus, tanquam confessum & indubitatum dogma publice etiam tradi cœpit, quod Origenis tempore, vt probabilis tantum & priuata opinio, habebatur. Beatorum scilicet orationibus viuentes adiuuari, commemorationes etiam seu memorias martyrum, sicut Cyprianus loquitur

Fons inuocationis mortuorũ, miracula ad monumenta martyrum.

Publici dogmatis loco haberi cœpit beatorum orationib. viuẽtes iuuari.

Memoria martyrũ sine superstitione fieri cœpta.

libro secundo, epistola sexta, annuis passionis ipsorum diebus & conuentus solennes in iis locis, vbi exuuię ipsorum conditæ erant, accepto ex vetustate more, quem supra ex epistola Smyrnensi, & ex Dionysio descripsimus, diligenter retinebant. Sed celebrationes istas, præter & contra piæ vetustatis obseruationem, nouis opinionibus transformabant, [illegible] scilicet eas frequentandas, vt martyrum orationibus adiuuentur. Inde paulatim fieri cœpit inclinatio ad ipsam inuocationem Sanctorum. Quæ inclinatio, quibus initijs cœpta, quibus progressibus aucta, quomodo sæpius vel aperte reprehensa, vel tacite, opposita vera doctrina de inuocatione Dei, & veteri consuetudine de memorijs martyrum, repressa fuerit, donec adhærescentibus subinde sub deuotionis specie superstitionis seminariis, & Episcopis partim dissimulantibus, propter vulgi persuasiones (sicut Augustinus fatetur Epistola 118. Ego, inquit, multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo, tam multis præsumptionibus plena sunt omnia) partim priuatas suas, vt vocant, deuotiones, in Ecclesiam inuehentibus, superstitio tandem præualuit, & paulatim admissa, in immensum creuit. Cumque, vbi consisteret, non inueniret, in tam crassam & tetram idolomaniam, sicut supra ostendimus, euasit, cuius nunc plerosque inter ipsos Pontificios pudet: illam historiam ex certis veterum monumentis, quanta fieri poterit breuitate & perspicuitate colligemus. Hæc ipsa enim nuda historica annotatio, sine prolixiori vel explicatione, vel refutatione, multa vtiliter muniet, & totam hanc controuersiam, quod ad sententias veterum attinet, quæ pro stabilienda Sanctorum inuocatione afferri solent, recte illustrabit.

Inclinatio ad inuocationem Sanctorum.

Historia de initiis & incrementis inuocationis Sanctorum.

Mota igitur, & sparsa primum ab Origene, circa annum Domini 240 disputatione illa de orationibus beatorum spirituum, non tamen statim insecuta est inuocatio. Firma enim & fixa retinebantur adhuc illa Scripturæ principia, inuocationem esse cultum, soli Deo debitum, iuxta illa dicta: Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Inuoca me in die tribulationis: Quisquis nomen Domini inuocauerit, saluus erit. Effunde iram tuam in Gentes, quæ nomen tuum non inuocauerunt. Ideo cum Celsus obiecisset, Non solum Deum orandum, verum etiam beatis spiritibus, qui Deo assistunt, supplicandum: Origenes hoc negat, & tantum dicit eos, qui vnum Deum per Christum inuocant, & pietati student, habere Angelos & beatos spiritus non vocatos, orationis socios & comprecatores. Item, ab ipso & vno Deo poscendam esse opem & tutelam, ad quam Deus pro suo beneplacito, Angelos & beatorum spiritus (de quo tamen ipse etiam Origenes dubitat) adhibet. Hæc bene & diligenter notentur.

Origenis ætas, anno Christi 240. ignorat inuocationem Sanctorum.

An beatis spiritibus supplicandum.

Non multo vero post, circa annum Domini 250. Cyprianus apud Latinos alium & nouum gradum addidit. Quia enim viuentes mutuo pro se orant, & in hac vita, Scripturę exemplo alter alterius orationibus se recte commendat, sicut illis temporibus vsitatum erat, quod lapsi eos, qui ob confessionem fidei in vinculis detinebantur, adibant & ipsorum se orationibus commendabant, vt Deo & Ecclesiæ reconciliarentur. libro 3. epistola 18. Cyprianus igitur & inde, atque etiam ex hypothesi Origenis, de interpellationibus Sanctorum in altera etiam vita, non quidem mortuos inuocauit, sed viuentes, priusquam ex hac vita discederent, admonere cœpit, vt post mortem sui apud Deum memores essent. Ita lib. 1. epist. 1. ad Cornelium inquit: Memores nostri inuicem simus vtrobique pro nobis semper orantes. Et si quis nostrum prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus &

Cypriani ætate anno 250. noua deuotio orta.

Martyres viui rogantur, vt post mortem viuorũ apud Deum sint memores.

fratribus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Et li. 2. de habitu virginum, inquit: Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite feliciter, tantum memento te tunc nostri, cū incipiet in nobis virginitas honorari. Hæc vero noua & priuata est Cypriani deuotio, sine scripturæ & antiquitatis exemplo suscepta. Quæ licet excusari posse videatur, propterea quia eos, qui adhuc in hac vita cōstituti erant, alloquitur; quia tamen caret Scripturæ testimonio & exemplo, gradum postea fecit ad inuocationem eorum, qui ex hoc seculo iam discesserant.

Quæ vero præterea ex Cypriani vel suppositititiis, vel Pseudepigraphis citantur, merito nō curamus. vt quod in sermone de Stella & Magis scribitur, paruuli ab Herode occisi, secretorum conscii diuinorum, clemētiam Dei pro nostris exorant laboribus. Itē facti sunt supremi capitolii Senatores & iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis, resistuntque exterminationibus & vltionibus diuinis, &c. De Apocrypho vero scripto de conuersione Cypriani in Nazianzeno postea dicemus.

Supposititia & pseudepigrapha Cypriani.

Porro post Cyprianum, cum Ariana hæresis Christo honorem diuinitatis detraheret, & orthodoxi ipsum verum Deum esse, inter cætera argumenta, inde etiam probarēt, quia in scriptura & inuocetur & inuocari iubeatur, repressa aliquantulum, & aliquandiu fuerunt seminaria illa inuocationis Sanctorum. Loquimur aūt non de incertis, apocryphis & suppositiis scriptis quæ recens magna copia, sub titulo venerandæ vetustatis, Pontificiis in theatrum produci cœperunt, sed de certis probatorum authorum scriptis.

Seminaria inuocationis mortuorum Arrij tempore repressa: quod solus Deus inuocandus sit.

Ita Eusebius retinet quidem anticipatam opinionem, de interpellationibus Sanctorum, sed inuocationem eorum nec docet nec vsurpat, sed Christo gloriam perferendi preces nostras ad patrē relinquit, libro decimo histor. Eccles. in vita Constantini. Frigide autem, ne dicam ridicule, facit Eusebius, quod opinionem illam, de orationibus sanctorum ex Platone probare conatur, & quidem illis verbis, quib. fateor opinionem illā non facile probari posse, sed tamen credi debere. Nam de præparatione Euangelica, libro duodecimo. ex Platone de legibus hanc sententiam, & hæc verba Eusebius describit: Certe defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua vel post mortem rebus humanis auxiliantur. Vera enim hæc opinio est, sed, nisi prolixis rationibus, probari non potest. Credere autem oportet huiusmodi sermonibus, quoniam à priscis valde viris traditi sunt. Hæc est Platonica Eusebii demonstratio de suffragiis Sanctorum.

Eusebii opinio de interpellationibus Sanctorum.

Platonica ratio Eusebii de Sanctorum orationibus.

Lactantius vnum Deum docet inuocandum. Hilarius vero in Origenicis suis allegoriis de montibus & auribus Dei (vt solet Græcorū flosculis ornatus incedere, sicut Hieronymus inquit) disputat quidem de intercessionibus Angelorum in Psalmum 129. Item de custodiis & præsidiis Apostolorum, Patriarcharum, vel potius, vt inquit, Angelorum, in Psalmum 124. Non tamen vel Angelos vel Sanctos, sed vnū Deum inuocat & honorem inuocationis ideo cōmunicat Christo, quia credit, ipsum verum esse Deum. Et rationem addit in Psal. 124. Adest enim, &, cum fideliter inuocatur, per naturam suam præsens est, & ei, qui in eum credit, assistit. Et dignum est obseruatione, quod Origenicam illam Hilarii allegoriam, qua in Psalm. 124. de montibus vtitur, Augustinus ex professo ita inuertit, vt inde inuocationis & auxilii honorem Sanctis adimat, & soli Deo vindicet, in libro de pastoribus, capite octauo. Vide, quia non in mōtibus tibi spes est. Auxilium meum, inquit, à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare, iniuriam te facere montibus sanctis, quādo dixeris Auxilium meum non in montibus, sed a Domino, qui fecit cœlum & terram. Ipsi montes hoc tibi clamant, 1. Corinth. 1. vt securus, sine vlla in

Lactantius. Hilarius.

Augustinus Hilarii sententiam inuertit.

Athanasius de inuocatione.

iuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlū, & terram. Non solum tunc tibi non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris, cōtristabuntur. Angelus, multa diuina & mira ostendēs homini, ab homine adorabatur, ille, tanquam leuantem oculos in montem, reuocans ad Dominum, ait: Noli facere, illum adora, nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum. Hæc Augustinus.

Athanasius vero hoc argumento sæpius probat, Christum esse verum Deum, quia eius auxilium in necessitatib. inuocatur, vt oratione secunda contra Arrianos: sancti non postulant à creato aliquo, vt sit auxilium. Christus ergo, cuius auxiliū sancti inuocant, est verus Deus. Et oratione tertia: Creatura non adorat creaturā, sed Deum. Christus ergo, quia adoratur, Deus est. Et in libro de incarnatione Verbi, ex inuocatione eadem ratione probat: Verbum habitare in Christo, non vt in reliquis sanctis, sed personaliter. Inquit enim: Si adoras hominem Christum, eo, quod ibi inhabitet Dei Verbum, eadem opera adora quoque sanctos ob Deum, qui ibi domicilium habet. Cumque ex hoc Athanasii fundamento inuocatio creaturarum prorsus subuertatur, tamen ex pseudepigrapho & suppositițio quodam sermone de sanctissima Deipara, conantur Pontificii etiam sub Athanasii nomine inuocationem suam sanctorum stabilire, quia scilicet suppositițius ille Athanasius ita inquit: Et iam audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neque nostri, qui sumus de familia & domo patris tui. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima virgo, & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis magna dona, ex diuitiis gratiarum tuarum, tu, quæ gratia plena es. Item, intercede hera & Domina, & regina & mater Dei pro nobis.

Suppositițius Athanasius.

Basilius, Nyssenus, Naziāzenus inuocationem Sāctorum publice in Ecclesiā inuexerunt Rhetoricis suis apostrophis.

Hactenus igitur per annos à nato Christo 350. & amplius, Ecclesia inuocationem sanctorum in publica (vt ita dicam) praxi ignorauit. Tandē vero circa annum Domini 370, per Basilium, Nyssenum & Nazianzenum in publicos Ecclesiæ cōuentus, occasione orationum panegyricarum, inuehi cœpit, eodem tempore, cum ab iisdem auctoribus, Monachatus ex Ægypto & Syria in Græciam introduceretur. Et videtur hæc siue portio, siue appendix Monachatus fuisse. Inter Monachos enim illos, persuasionem de inuocatione sanctorum, aliquanto ante in solitudinibus priuatim receptam & vsurpatam fuisse, ex vitis Palladii & Theodoreti (si tamen γνήσια sunt omnia) non obscure colligitur. In publicos vero Ecclesiæ cōuentus nondum manifeste & exerte introducta & recepta fuerat. Sed Basilius, Nazianzenus & Nyssenus primi fuerunt, qui eam ex priuatis & monachorum deuotionibus, & vulgi persuasionib. in Ecclesiā inuexerūt. Cum enim in Rhetorum scholis educati, eloquentiæ laudem & haberent & affectarent, non contenti fuerunt pia illa antiquitatis simplicitate, quam in commemorationibus martyrum vsam fuisse, supra ex Smyrnensis Ecclesiæ Epistola, & Dionysio ostendimus, sed orationes panegyricas declamatoriis flosculis & Rhetoricis apostrophis, & quæ præterea ad figuram προσωποποιίαν pertinent, ita exornarunt, vt opinionem de comprecationibus & auxiliis sanctorum, quæ Origenis tempore apocrypha & priuata erat, tanquam publicum dogma, in immensum exaggerarent, & ad compellationes eorum, quorum memoriam celebrabant, orationem conuerterent, atque ita figuram orationis ad formam inuocationis declinarent: Cuius tamen exempla nec ex scriptura, nec ex vetustiori & puriori Ecclesia habebant.

Inuocatio Sanctorum Monachis fuit vsitata.

Et hæc de figuris declamatoriis nō affingimus illis Patribus, sed ipsi has præbent indicationes. Nam de Apostrophe & Prosopopœia oratoria ipse

Apostrophe

Nazianzenus exempla luculenta ostendit, vt oratione in sanctam Pascha illa inquit: O Pascha magnum & sacrum, totiusque mundi expurgatio. Tecum enim tanquam cum animato aliquo colloquar. Et oratione prima in Iulianum: Audite hæc omnes gentes. Omnes enim appello magno præconio. Audite populi, tribus, linguæ, ætas omnis, & qui nunc viuitis, & qui dehinc nascituri estis. Et vt maius mihi sit præconium, omnis cœlo- rum exercitus, omnesq; Angeli audite. Audi & tu quoque magni Con- stantini anima (εἴ τις αἴσθησις) si quid sentis, & reliquorum Christiano- rum Imperatorum. Item, voco ad hanc panegyrin omnes animas, &c. Et mox, Quid hoc rei est Imperatorum diuinissime? Cogor enim illum tanquam præsentem & audientem inculpare, licet cum Deo constitutũ, & a tãtum segregatum, in quantũ etiam ad melius transiuit regnum. Et in 2. oratione in fine prolixa apostrophe Iulianum mortuum compellat. Et talia exempla in carminibus ipsius multa sunt. Eodem modo licet de orationibus mortuorum, declamatoriis asseuerationibus vtantur, non ta- men dissimulant, se de illa opinione non prorsus certos esse, sed dubita- re, sicut mox ostendemus.

Basil. Nazianzeni figurata.

Operæ pretium autem est considerare, quod Basilius, non ex scripturæ vel testimoniis, vel exemplis, nec ex publicis veteris Ecclesiæ ritibus, sed ex vulgi & mulicrcularum priuatis deuotionibus, Sanctorum innocatio- nem in panegyres suas inuexerit.

Fundamenta innocationis mortuorum Basilii.

Ex veteris quidem Ecclesiæ ritu hoc retinet, sicut inquit in Gordium martyrem: Eius festum celebramus, qui in huiusmodi die certamen pro Christi morte subiit. Et cum vitam Sanctorum exponimus, primo Domi- num per seruos suos glorificamus. Deinde iustos ipsos laudamus, & po- pulum per honestorum factorũ narrationem exhilaramus. Item, nõ no- bis indigent laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia & comme- moratione, imitationis gratia, indigemus. Quid vero ipse ex vulgi opi- nionibus & narrationibus, de miraculis & apparitionibus attexat, ex ora- tione in Manantem martyrem manifestum est. Inquit enim: Quæ quis- que in memoria habet, ad mentem reuocet. Mementote martyris, quot- quot illo per somnia potiti estis, quotquot in hoc loco cõstituti, συνεργὸν ipsum in precationibus habuistis, quibus (ὀνομαστὶ κληθείς) nominatim vocatus, in operibus astitit, quos peregrinantes reduxit, quos ex infirmi- tate restituit, quibus liberos iam defunctos reddidit, quibus vitæ termi- num prorogauit. Hæc in commune conferte, & inter viuos mutuo, quæ quisque nouit, ei, qui non nouit, distribuite; quæ ignorat, ab eo, qui no- uit, accipiat, &c.

Vetus Ecclesiæ ritus.

Opinio vulgi. Vulgi persuasionem Basilius allegat.

Eodem modo Homilia in 40 martyres, non dicit, sicut quædam ver- sio habet: Qui premitur, ad hos confugiat: qui lætatur, hos oret, sed recl- tantum vulgi & mulicrcularũ concursum exponit. Qui tribulatur, ad qua- draginta confugit, qui lætatur, ad ipsos decurrit, ille vt molestiarum so- lutionem reperiat, hic vt res secundæ ipsi conseruentur. Hoc loco mulier pia pro liberis orans deprehenditur, marito peregrinanti reditum, infir- mo sanitatem petens.

Consuetudo & opinio vulgi & mulierculatum.

Inde vero Basilius erumpit in oratorias exclamationes: Hi sunt, qui re- gionem nostram (τὴν χώραν ἡμῶν? ... πες) inter se partiti, velut turres muniunt, non vno loco se ipsos cõcludentes, sed multis iam locis hospites facti, &, quod paradoxon est, non singulatim diuisi ad suscipientes accedunt, sed omnes simul sunt, & apud singulos omnes sunt. O sufficiens beneficẽtia, paratum Christianis auxilium. Ecclesiæ martyrũ: Quantum laborares, vt vnum aliquẽ reperires, qui pro te Dominum (δυσωπεῖν) exoratum pla- caret, quadraginta iam sunt, &c. Cum his martyribus fiant preces vestræ.

Exclamatio Basilii sine Scriptura.

O communes generis humani custodes, boni curarũ (κοινωνοί) locii, precationis synergi, legati potentissimi, &c.

Et hæc licet extra Scripturam, sine verbo Dei, & citra exemplum primitiuæ Ecclesiæ πανηγυρικῶς declamitentur, ita vt intercessionis Christi, ne verbo quidem, mentio fiat, quasi ipse gubernatione Ecclesiæ se abdicasset, & administrationis suæ munera spiritibus defunctorum, qui vbiq; omnibus adsint, distribuisset, quod contra perpetuũ regni & sacerdotii Christi officium pugnat, & ab Augustino, sicut postea annotabimus, non conceditur: tamen videre est, quanta in doctrina religionis, & in exercitiis pietatis inclinatio fiat, quando ad præsumptas vulgi opiniones magnorum & eloquentium virorum accedit auctoritas. Factis enim talibus initiis à Basilio, mox longius progressum fuit ab illis, qui Basilium admirabantur ac suspiciebant.

Nyssenus, Basilii fratris sectator in inuocationibus.

Nyssenus enim Basilii frater oratione in Theodorum martyrem, inquit: Qui reliquias attingunt, martyri, tanquam omnibus partibus integro & vigenti, supplicant, vt pro se apud Deum legationis munere fungatur, vt Dei ministrum appellant, qui, quando vult, inuocatus munera impetret. Et mox: Tu vero, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem vicissim vocamus. Quocirca siue sublimi in æthere moraris, siue cœlestem aliquam absidem circumuertis, siue inter Angelorum choros constitutus, Dominum adoras, istis omnibus parum per intermissis, ad nos, q te colimus & honoramus, accede. Multis beneficiis indigemus, tu legationis munere apud communem regem pro nobis fungere. Quanquam vitam hanc transcendisti, humanas tamen necessitates non ignoras, impetra nobis pacem. Nos quidẽ, quod hactenus sarti tecti seruati sumus, tibi acceptum referimus; sed in posterum etiam securitatem postulamus. Quod si maiori opus sit auxilio, fratrum duorum martyrum chorum adhibe, vna cum omnibus supplica: Multorum preces, iustorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Ioannem aduoca, vt Ecclesiarum soliciti curam suscipiãt. Item, in vita Ephrem: Tu vero assistens vitæ Principi, omnium nostrum recordare, nobisque peccatorum veniam impetra. Et in vita Meletii, Iam facie ad faciem Deum alloquitur, & erroribus nostris veniam implorat, &c. Hæc qualia sint, si ad Scripturæ Canonem exigantur, manifestum est. Primitiua certe Ecclesia ita nec sensit, ne docuit, & postea etiam Augustinus ea, quæ à Nysseno asseuerantur, improbauit, vt de præsentia martyrum, quodque necessitates viuentium videant, & quod auxilium sanctis sit acceptum referendum.

Vita Ephrẽ. Vita Meletii.

Augustinus hanc Nysseni sententiam improbat.

Nazianzenus nouam Basilii opinionem amplectitur.

Illas semitas non antiquas sane, sed admodum tunc recentes, secutus est iisdem temporibus etiam Nazianzenus. Si enim, seposita norma & lucerna Scripturæ nostris paulisper cogitationibus indulserimus, facilis & procliuis est in hanc siue opinionem, siue deuotionem inclinatio. Est enim singularis & mirifica superstitum affectio erga eos, qui hinc discesserunt, præsertim quorum virtutes admiramur, vel quibus familiariter vsi fuimus. Inde enim Gentes suos Heroas & Dæmones fecerunt, sicut Plutarchus in Romulo describit. Nazianzenus igitur ex humana illa affectione, non ex scriptura, inquit, oratione in Basiliũ: Nunc in cœlis degit, ibiq; pro nobis, vt arbitror, sacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. Tu autem sacrum & diuinũ caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamque vitam nobis in melius permuta. Cum vero emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis. In Athanasiũ: Tu autem è supernis propitius nos respice, & populum hũc dirige, nosq; in pace foue, in certamine dirige, & cum temetipso statue. Et in Cyprianum,

Vt arbitror.

nouo: Tu vero ab alto propitius nos respice, nostrumq; sermonem & vitam dirige, & ouile hoc pasce, ac lupos abige, &c. Atque ita quidem rapidis & quasi aureis panegyricarum declamationum fluminibus, stipulæ, seu quisquiliæ inuocationis Sanctorum in Ecclesiam non multo ante annos Domini 400 inuehi cœperunt.

Inuocatio Sanctorum inuecta circa annum 400.

Considerandum autem est in historia illorum temporum, quod non vbique & ab omnibus pro certis, veris & catholicis dogmatibus, receptæ fuerint panegyricæ illæ declamationes. Cuius illustre hoc est argumentum, quod ipsi auctores panegyrici, inter ipsas Rhetoricas exaggerationes, dubitationem suam non dissimulant: quodque coguntur declamatorias suas figuras mitigare. Nazianzenus enim declamitans, Basilium in cœlis pro populo sacrificia offerre, & orare, addit parenthesin (ὡς οἶμαι, vt arbitror) Et in epitaphio patris sui dicit quidem: Nunc precibus magis prodest, quam antea doctrina, quanto Deo iam est propinquior, dignus effectus Angelico ordine & parrhesia. Mox autem addit correctionem (ὡς ἐμὸς λόγος) vt ego mihi persuadeo. Item, εἰ μὴ παλαίτερον τοῦτο εἰπεῖν, si non audax & temerarium est hoc dicere. Et quod ante ex oratione 1. in Iulianum adduximus: Audi tu quoq; Constantini anima, εἴ τις αἴσθησις. Deinde, Cogor illum tanquam præsentem & audientem compellare. Et in Cyprianum: Consulo, vt in ipsum respiciatis (ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου) & quasi ipse videat & videatur, spiritu præparemini. Omnium vero apertissime dubitationem suam profitetur in funere sororis Gorgoniæ. Ibi enim post multas apostrophas tandem concludit: Si nostri honores tibi curæ sunt, & si (τοῦτο γέρας) hæc dignatio loco præmii sanctis animabus à Deo confertur (ἐκ τοιούτων ἐπαισθάνεσθαι) vt talia sentiant, rescifcant vel intelligant, suscipe & tu sermonem nostrum. Hoc certe modo de dogmatibus certis, firmis & catholicis, seu de articulis fidei, non loquitur Ecclesia, sed Credimus: Scimus: Certus sermo, & omni acceptatione dignus, Firmiter crede, & nullatenus dubites, &c.

Patres huius ætatis de hac opinione ipsi dubitarunt.

Porro obseruandum est & hoc, cum nouitatis suspicione tūc laboraret inuocatio Sanctorum, quomodo ex pseudepigraphis Nazianzenus suffragia conquisierit. Allegat enim scriptum quoddam de pœnitentia seu conuersione Cypriani, quasi ab ipso Cypriano conscriptum, quod scilicet is ante conuersionem magus fuerit, & Christianæ cuiusdā virginis pudicitiam per dæmonem quendam prostitutorem attentarit, virginem vero illam, cognitis insidiis diaboli, aliis omnib. omissis ad Deum confugisse, & sponsum suum Christum protectorem fecisse. Cumque hoc fecisset, etiam virgini Mariæ supplicasse, vt virgo virgini periclitanti opem ferret, (τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ) atque hanc fuisse viam liberationis puellæ illius, & conuersionis Cypriani, scribit Nazianzenus.

Suffragia inuocationis Sanctorum Nazianzeni ex pseudepigraphis.

Liber de pœnitentia Cypriani.

Sed librum illum de pœnitentia Cypriani, apocryphum & suppositilium esse, Gelasius ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ, diserte & expresse ostendit dist. 15. c. Sancta Romana. Et Hieronym. in Catalogo, ac in Commentario Ionæ, dicit: Cyprianum professorem Rhetorices fuisse, & conuersatione ac suasu Cæcilii, occasione vero lectionis Ionæ, ad fidē Christianam conuersum. Et ipse Cyprianus lib. 2. epist. 2 contexens historiam suæ conuersionis, nihil de magica illa tragœdia dicit.

Quia vero Catholicum hoc est, sicut Lyrinensis non male definit, quod semper, quod vbique, & ab omnibus fidelibus ex Scriptura constanter receptum fuit; addenda est & hæc obseruatio, quod non dubitatum tantum de inuocatione sanctorum fuit istis temporibus, cum ex priuatis vulgi & muliercularum deuotionibus in Ecclesiam inciperet introduci,

Lyrinensis.

Inuocatio Sanctorum

hæreseos damnata hoc ipso tempore.

sed diserte, & quidem magno zelo reprehēsa, & in Catalogum hæreseon relata fuit ab Epiphanio, qui iidem ferme tēporibus vixit. Sicut autem historia Ecclesiæ omnium temporum ostendit, quando errores plausibili aliqua specie palliati, in psonis, sicut Augustinus loquitur, vel multis vel magnis, libere & vtiliter sine offensione Ecclesiæ reprehendi non poterant, quod iidem in aliis personis, siue minoribus, siue paucioribus, vel quando excessus committebantur crassiores, libere fuerunt taxati. (Hoc enim modo Augustinus in Pelagianis damnauit, quæ in plerisque veterum scriptis, totidem ferme verbis leguntur) Ita Epiphan. arripit crassum excessum muliercularum quarundam Thracum, in Arabia, & in superioribus partibus Scythiæ, quæ in sella quadrata, expanso linteo, panem seu collyridem proponebant, & offerebant in nomen Mariæ. Illa vero occasione, multa & varia inuocationis Sanctorum seminaria, quæ variis in locis erumpere, & à magnis quibusdam viris foueri cœperant, magna vehementia taxat & reprimit. Non enim hoc tantum agit, Mulieribus non licere sacrificare, & alia, quæ ad publicum ministerium verbi & sacramentorum pertinent, peragere: Item, Soli Deo esse sacrificandum, sed longius progreditur, dicit enim, mulierculas illas offerre collyridem vt sit professio, quod colant & adorent Mariam. Transfert igitur disputationem illam ab hypothesi ad thesin, de cultu scilicet ad adorationem Sanctorum. Nec vero ignotum mihi est Pontificiorum κρησφύγετον, quod fingunt adorationem Sanctorum, non autem inuocationem damnari ab Epiphanio. Et adorationem nimis anguste definiunt, quando scilicet tribuitur alicui, quod sit essentia æterna, infinita, omnipotens. Atqui Epiphanius, cum ex professo, & quidem prolixe materiam illam tractet, ne verbo quidem vel innuit saltem eam differentiam, quod Sanctos non liceat quidem adorare, tanquam æternos & omnipotentes Deos: liceat autem ipsos, tanquam legatos apud Deum, & auxiliatores in necessitatibus, inuocare, & certis cultibus, vel votis, vel donariis placare. Nec Ægyptii, quos Epiphanius Pharaonis filiam, ob nutricationem Mosis adorasse scribit, tam amentes fuerunt, quasi senserint ea ab æterno fuisse. Sed quid intelligat per λατρείαν & adorationem, ipse declarat exemplis, sicut scilicet apud Ieremiam colunt exercitus cœlestes, & reginam cœli. Et sicut Noe sacrificium fuit professio, quod beneficium seruationis Deo acceptum referret. Et Iacobi sacrificium fundentis oleum super lapidem, petit panem, vestimenta, vtque in peregrinatione sua incolumis reducatur. Talia vero sacrificia, hoc est, talem adorationem, quæ petit beneficia & auxilia in necessitatibus, Epiphanius contendit cultum esse soli Deo debitum. Atque ideo ipse in principio & in fine contra Collyridianos implorans auxilium ad errores refutandos, & veritatem illustrandam, non Mariam, sed Deum inuocat, & pro verbo adorandi vtitur hisce vocabulis, θεὸν αἰτοῦντες καὶ ἐπικαλούμενοι: Deum orātes & inuocantes, vnde manifestum est, sub adoratione comprehendi inuocationem, sicut supra hoc ostendimus.

Epiphanius contra inuocationē Sanctorum.

Status disputationis Epiphanii de Collyridianis.

Papisticum diuerticulũ de discrimine inuocationis & adorationis.

Epiphanius de Sanctorũ adoratione seu inuocatione.

De adoratione igitur seu inuocatione Sanctorum, Epiphanius ita loquitur contra Antidicomarionitas: Sint Sancti in honore, & quies ipsorum in gloria. Non autem conuenit, Sanctos vltra, quam decet, honorare, sed honorare Dominum ipsorum. Et addit, in Scriptura hoc damnari: Erunt, inquit, mortuis cultum præstantes, sicut & in Israel coluerunt.

Et memorabile est, quod dicit, ab ipsis Sanctis discendum esse, qui honores Deo, & qui Sanctis debeantur, nec honores illos (vt adorationem & inuocationem) quos ipsi Sancti, dum viuerent, Deo tribuerunt, esse

postea vel Sanctis ipsis, vel aliis per errorem tribuendos Verba Epiphanii hæc sunt: ἐ τῶν ἁγίων κ̀ καιρὸν εἰς τὸν ... &c. Honor, quem Sancti suo tempore Deo exhibuerunt, factus est aliis non videntibus, veritas in errorem. Et contra Collyridianos dicit: Quidam contemptim de Maria sentiunt & loquuntur, quidam vero in alteram partem declinantes, vltra decorum eam glorificant. Item sub prætextu eius, quod iustum est, diabolus subiens hominum mentem, mortalem naturam deificans, statuas humanam imaginem referentes expressit, vt mortuos adorent, & imagines adorandas introducant, adulterante mente ab vno & solo Deo. Reuera sanctum erat Mariæ corpus, non tamen Deus, virgo erat honorabilis, sed non ad adorationē nobis data, sed ipsa adorās eum, qui ex ipsa secundum carnem natus est. Atque ideo Dominus dixit ad eam: Quid mihi & tibi mulier? Ne quis existimaret, Sanctam virginem excellentiorem esse & nimia eius admiratione in hæresin delabatur. Et totam hāc disputationem Epiphanius à ratiocinationibus humanarum affectionum reuocat ad normam Scripturæ, & argumenta Basiliana & Gregoriana recte & oblique refutat, sicut ex collatione facile animaduerti potest. Quæ, inquit, Scriptura narrauit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari? Helias mortem non vidit, sed translatus est. Ioannes super pectus Domini recubuit, Sed neque Helias adorandus est, etiamsi in viuis sit, neque Ioannes προσκυνητός, licet per preces dormitionem suam admirandam effecerit. Sed neque Tecla, neque quisquam Sanctorum adoratur. Non enim dominabitur nobis ἀρχαία πλάνη antiqua seductio, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt, sicut scriptum est. Præter creatorem coluerunt creaturam. Si enim Angelos Deus adorari non vult, quanto minus Annæ filiam? Item, Verbum Deus carnem assumpsit ex Maria, non tamen vt adoretur virgo, neque vt Deum illam faceret. Sit in honore Maria: Pater vero, & Filius, & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret. Hoc enim mysterium nec mulieri, nec viro, sed ... ἐπιτετακται, certo & serio mandato attributum est. Neq; Angeli talem glorificationem capiunt. Conuertatur itaque creatura ad Dominum, vt solum Deum colat. Item, Licet sancta sit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem. Hæc Epiphanius, qui præterea magno animi ardore, & singulari verborum vehementia, contra hæresin illam, quam à mulieribus dicit profectam, insurgit, quæ apud ipsum, qui volet, legat. Tota vero illa Epiphanii disputatio rectius intelligetur, si, vt dixi, consideretur, qualia circa illud tempus initia inuocationis sanctorum, ex muliercularū deuotionibus, sicut Basilius fatetur, in ecclesiam inuehi cœperint, ideo Epiphanius dicit: Compescat Ieremias mulierculas, ne turbent orbem terrarum, ne dicant: Honoremus Reginam cœli. Item, Ne credas Israel mulieri, resulta à malæ mulieris consilio.

Osius Cardinalis allegat Ephrem Syrum, his verbis inuocantem Mariam: Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicii, libera nos à futuro igni & tenebris, tu namque es spes apud Deum Christianorum. Quæ si Ephrem ille vel dixit, vel scripsit, quia circa Basilii & Epiphanii tempora fuit, non obscurum erit, qualis cœperit tunc Mariæ inuocatio seu adoratio, quam tanto zelo Epiphanius insectatur. Quia vero videbat Epiphanius, multorum animos persuasionibus illis de nimia Sanctorum admiratione præoccupatos, ita concludit: Hæc scripsimus volentibus discere Scripturæ veritatem, quæ si quidam non volunt tolerare, neque vtilia, sed potius contraria suscipere, dicendum erit: Qui audit, audiat: qui inobediens est, sit inobediens. Hæc Epiphanius.

Osius de Ephrem.

Pertexemus autem aliquanto vlterius Græcæ Ecclesiæ historiam, de-

Chrysostomi seculum de Sanctis. *Pugnantes de inuocatione Sanctorum sententiæ.*

inde ad latinos reuertemur. Chrysostomus igitur, qui circa annum 400 potissimum floruit, proxime post Basilii & Nazianzeni tempora successit. Nam & Basilio tanquam præceptore vsus fuisse, a quibusdam scribitur. Cumque illis temporibus inuocationem Sanctorum (sicut ostendimus) quidam assererent, quidam reprehenderent, quidam vero de ea dubitarent, non inutilis erit obseruatio, quomodo Chrysostomus suam sententiam interposuerit, & Ecclesiam ab ingruentibus tunc superstitionibus, ad vera inuocationis fundamenta retraxerit. Summa autem eorum, quæ ex scriptis Chrysostomi, vbi quæstionem hanc tractat, colligitur, in his consistit capitibus:

I. Quia videbat, vulgi persuasionem totum negotium exauditionis, atque adeo ipsius etiam salutis, neglecta pœnitentia & pietate erga Deum, reiicere in aliorum intercessiones: sæpe & grauiter hāc persuasionem reprehendit, vt Homil. 44. in Genesin, Homil. 5 in Matthæum, Homil. 41. in 1 ad Corinth. Homil. 1. ad Thess. &c.

Indignitatis nostræ causa opus esse mediatoribus sanctis.

II. Quia inuocatio Sanctorum præcipue hac persuasione nitebatur, quod nos peccatores indigni simus, qui vel ad ipsum Deum nostris orationibus accedamus, vel qui orantes exaudiamur, ideo opus nobis esse intercessionibus, patrociniis, & mediationibus Sanctorum ad Deum: Chrysostomus hanc persuasionē multis in locis conatur populo eximere, propositis promissionibus de Christi mediatoris officio & intercessione. Ita Homilia quinta in Matthæum: Si mente vigilemus, multo magis nostro, quam alieno, tuti esse possumus suffragio. Nam & Deus salutem nostram, non tam aliis pro nobis rogantib. vult donare, quam nobis. Sic enim & Chananæam illam aliquando miseratus est, sic etiam meretrici donat fidem, sic denique latronem à cruce in paradisum transtulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus. Et de muliere Chananæa Homilia 12. dicit: Miserere mei. Non inquit, habeo conscientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: Ad misericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium, vbi cessat iudicium, vbi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quomodo ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad Christum? Ego, inquit, noui quid agam, vide prudentiam mulieris, non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit ad Apostolorum chorum, non quæsiuit mediatorem, sed pro omnibus illis pœnitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea, inquit, descendit propterea carnem assumpsit, & homo factus est, vt ego ei audeam loqui. Sursum in cœlis Cherubin eum tremunt, & Seraphim metuunt, & deorsum meretrix loquitur cum eo. Ibidem ad Deum non ostiario, non mediatore, non ministro opus est: Sed dicito, Miserere mei Deus, &c.

Idem Homilia de profectu Euangelij: Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes plus apud Deum efficimus, quam dum alii pro nobis orant: Clamauit Chananæa, & accesserunt discipuli: Et ad illos quidem dixit: Non sum missus, &c. Quando autem ipsamet accessit, tunc beneficium dedit: Vides, quomodo repulit, cum alii precarentur, vbi vero ipsamet orans, clamauit, annuit. Cum hæc omnia non ignoremus, licet peccatores simus & indigni, licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne desistamus, ne despondeamus animum. Ibidem: Cæterum non opus est patronis apud Deum, neque vllo discursu, vt blandiare aliis, sed licet solus sis, patronoque careas, & per te ipsum Deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile Deus annuit, cum alii pro nobis orant, vt cum ipsimet oramus, etiamsi plurimis pleni simus malis.

III. Quia vero scriptura docet, licet ipsi Deum inuocemus, aliorum

tamen

tamen pro nobis orationes non esse contemnendas: Chrysostomus illas sententias, de Sanctorũ pro nobis intercessionibus, de illis, qui adhuc in hoc seculo nobiscum viuunt interpretatur. Et notanda est fraus Pontificiorum. Vbicunque enim Chrysostomus mentionem facit intercessionis Sanctorum (vt cum Homilia 44 in Genesin dicit: Quando quod ex nobis est simul offerimus, & accedit intercessio Sanctorum, plurimum nobis confert. Et homilia 5. in Matth. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximam orationes supplicationesque Sanctorum. Et Homilia 1. in Ep. Posteri. ad Thessal. Non contemnamus preces Sanctorum, sed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manumq; porrigant.) Hæc omnia Pontificii, de Sanctis in altero seculo, interpretãtur. Sed Chrysostomus expresse & diserte loquitur, de intercessionibus Sanctorum in hoc seculo viuentium. Nam Homil. 44. in Genesin, exempla intercessionis sanctorũ adducit ex Genesi cap. 18 Iere. 7. 11. & 14. Et Homil. 1. ad Thess. allegat exẽpla Actor. Philip. 1. 2. Corint. 2. quę de viuorum intercessionibus loquuntur. Atque in illa Homil. a dictũ Ieremiæ: Si starent Moses & Samuel, &c. ita exponit: si illi iam starent. Item εἰ [illegible] καὶ ταῦτα ἔλεγεν: Si Moses nunc esset, & hæc diceret: Dele me, &c.

Chrysostom. viuos intelligit appellatione sanctorum.

Fraus Pontificiorum.

IV. Illud quidem Chrysostomus sæpius vrget, Deum propter pios patres, sæpe liberis & posteris benefacere. Et in hanc sententiã aliquoties adducit illas sententias scripturæ: Recordatus sum testamenti mei, quod erat ad Abraham. Item, Propter Dauid seruum meum, protegam ciuitatem hanc. Homil. in Genesin 41 & 44. Homi. 7. in Matth. &c. Sed hoc nihil aliud est quam Deum ipso facto hoc comprobare, quod ex gratia clementer promisit faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me.

V. Ad illam vero, quæ vulgari tunc cœperat, opinionem, de orationib. & patrocinijs sanctorũ in altero seculo, alicubi inclinat etiam Chrysostomus, vt quando de miraculis, quæ ad martyrum sepulcra edebantur, declamitat. Ita in Babylã martyrem dicit: Sanctorum, vbi hinc emigrarint, fortitudinem terrificam esse, tum Regibus, tum Dæmonibus, tum ipsi etiam Dæmonum principi. Et in Iuuentium ac Maximum martyres inquit: Sicut milites vulnera in prælijs sibi inflicta Regi monstrantes, fidenter loquuntur, ita & illi in manibus absecta capita gestantes, & in medium adducentes, quæcunque voluerint, apud Regem cœlorum impetrare possunt. Et Homil. 22 ad Roma. Si Paulus, cum hic esset, vsq; adeo dilexit homines, multo magis illic ferventiorem amorem ostendet.

Chrysostomus inclinat in opinionem de patrocinijs sanctorum in altero seculo.

VI. Sed tamen in Scriptis illis, quæ certo constat esse Chrysostomi, nec docet, nec defendit, nec vsurpat inuocationem Sanctorum. Cumq; apud sepulcra martyrum tunc conuenirent, ad tractationem verbi, ad Sacramentorum administrationem, & ad preces Deo fundendas, qualis inde persuasio, sensim, & tacite animis insederit ipse Chrysostomus narrat oratione in Babylam, vbi inquit: Si quis huiusmodi conditorijs assistat, ipsius capsulæ aspectus in animam inuadens ipsam percellit, ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensque adesse cernatur, &c. Sed tamen non martyres, sed ipsum Deum inuocat Chrysostomus.

Chrysostom. nec vsurpat nec defendit inuocationẽ Sanctorum.

Iterum autem obseruet Lector, quomodo Pontificii, cum veris testimoniis destituantur, ad ψευδεπίγραφα confugiant. Missam enim, quæ Chrysostomi titulo fertur, in qua Sancti exerte inuocãtur, supposititiam esse alibi plane ostendimus, & eiusdem generis esse etiam Homiliam in natali Petri & Pauli, ostendunt ineptæ, falsæ & deprauatæ Scripturæ citationes, vt cũ dicit: Petre & Paule sine intermissione pro nobis, rogamus, orate, promissa vestra implete. Sunt enim hæc vestra conuenta, vnius

Pseudepigrapha vt Missa Chrysostomi. Homilia in natali Petri & Pauli.

quidem hoc venite mecum & bonis ne deficiamur: Alterius vero illud, studebo post meum obitum vestri facere mentionem. Ita Homiliæ ad populum Antiochenum ex variis tum locis tum auctoribus consutas esse constat.

Homiliæ ad populū Antiochenum.

Et in illarum sexagesima sexta ita legitur. Et ipse, qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat Sanctos supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, & Scenarum fabrum ac piscatorem, etiam mortuos, vt protectores, orat. Quæ totidem fermè verbis leguntur, inter sermones Augustino inscriptos de sancto Paulo. Et Gratius Canonicus ex auctore multo recentiore, Theodoro Daphnopato, illam ipsam sententiam citat. In veris autem & certis Chrysostomi scriptis, tale nihil legitur. Quod enim ex Homilia post reditum exilii adferunt Pontificii, vbi Chrysostomus inquit: Inuitaui vos ad Apostolos, veniamus ad Timotheum, ad Andream, &c. Non sunt inuocationes, sed deducit populum ad consideranda exempla persecutionum in Sanctis, sicut contextus orationis manifestè ostendit. Ita Iesuitæ Colonienses inuocationem Sanctorum conantur ex Homilia 5. Chrysostomi in Matthæum probare. Ita autē citant verba: Hæc non eo dicimus, vt supplicandum sanctis esse negemus. Sed manifesta est falsatio. Verba enim Chrysostomi hæc sunt: Et bene dicimus, non vt pro peccatoribus supplicandum esse Sanctis negemus. Hoc enim agit, se non negare, quin Sancti (loquitur autem sicut exempla, quæ allegat, ostendunt, de viuentibus hoc seculo) debeant pro peccatoribus supplicare.

Homilia post reditum ab exiliu.
Iesuitæ Colonienses.

Chrysostomus igitur gliscentem tunc superstitionem inuocationis Sanctorum aliquantulum repressit, & doctrinam piæ inuocationis ad veros fontes reuocare conatus fuit. Sed videamus, quid ij, qui ipsum secuti sunt, fecerint.

De Theodoreto Cyri Episc.
Libri de curatione Græcarum affectionum.
Commentarii in Epist. ad Coloss.

Chrysostomi igitur discipulum atq; sectatorem fuisse Theodoretum Cyri Episcopum, scribit Nicephorus. In eius vero scriptis (si modo γνήσια sunt omnia) pugnantia prorsus, & contradictoria de hac materia leguntur. Extant enim duodecim libri, de curatione Græcarum affectionum, quorum tamen Nicephorus in Catalogo lucubrationum Theodoreti nullam facit mentionem: in horum octo multis verbis commendatur & stabilitur inuocatio Sanctorum. In Commentariis vero in Epistolas Pauli, quæ ex Nicephori Catalogo certo cōstat esse Theodoreti, prorsus contrarium traditur. Non eiusdem autem ponderis & auctoritatis esse ea, quæ ex incertis scriptis proferuntur, cum iis, quæ certorum scriptorum testimonia habent, extra controuersiam est.

Et inter dissimiles siue pugnantes Patrum sententias, semper videndum est, vtra Scripturæ magis sit consentanea.

Status librorum Theodoreti, de curatione affectionum Græcarum.
Honores martyrum superstitiosi vnde.

In libris ergo illis, qui inscribuntur Curatio Græcarum affectionum, propositum auctoris est, sicut in titulo indicat, Euāgelicam veritatem ex Græcorum & Gentium Philosophia demonstrare. Inde in 8. lib. de martyrum honoribus disputaturus, quod tanquam vrbium custodes, & locorum præsides, quorum precibus & interuentu apud Deum vtentes homines, per eos demum diuina munera consequantur, honorandi sint, multas ex Philosophis & Poetis, ex Hesiodo præcipue, & ex Platone, sententias transscribit, quod Gentes suos Heroas & Dæmonas eodem etiam modo coluerint, scilicet vt φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων πλουτοδότας iuxta Hesiodū, quos soliti fuerint, θεραπεύειν καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας, iuxta Platonem.

Et post hanc collationem tandem circa finem concludit, Martyres apud Christianos, non tantum eo modo, sed multo amplius coli: Marty-

rum,

Templa martyrum & festa.

rum, inquit, templa magnitudine & splendore præstantia sunt. neq; hæc per annū semel aut bis, aut quinquies visitamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus. Quiq; homines prospera sunt valetudine, conseruari sibi eam à martyribus petunt. Qui vero ægritudinem aliquā patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt: qui vero parentes sunt, integra sibi custodiri quæ consecuti sunt, dona. Item, qui peregre aliquo proficiscuntur, petunt, Martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. Qui vero iam sospites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium cōfitentes; non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres, tanquam diuinos homines, intercessoresq; sibi eos apud Deum aduocent & precentur. Pie vero fideliterq; precatos, ea maxime consequi, quæ desiderant, testantur illa, quæ votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adepta sanitatis indicia. Nam alii quidem oculorum, alii vero pedum, alii porro manuum simulacra suspendunt, ex argento aurove confecta, &c. Ita Theodoretus in libris illis, quos inscripsit, De Euangelicæ veritatis, ex Græcorum, atq; Gentium Philosophia, cognitione, quorum tamen librorum, sicut dictum est, in catalogo lucubrationum Theodoreti apud Nicephorum nulla fit mentio.

Donaria in martyrum templis suspensa.

Theodoretus inuocationis Sanctorum fundamenta refellit.

Idem vero Theodoretus in Cōmentariis ad Epistolas Pauli, quæ inter præcipua ipsius opera Nicephorus recenset, ipsum fundamentū & neruos inuocationis Sanctorum, ex Scriptura subuertit, & superstitionem illam Synodorum auctoritate damnatam scribit. Quod Theodoreti testimonium eo gratius nobis esse debet, quia in magnis illis Conciliorum voluminibus, Canon ille non ita legitur, sicut eum Theodoretus citat. Explicans igitur Theodoretus illud Pauli Coloss. c. 2. In humilitate & religione Angelorum; inquit: Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes fuisse legem per eos datam. Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ conuenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum vsq; diem licet videre apud illos & eorum finitimos, oratoria Sancti Michaelis. Illi ergo hoc consulebant, vique humilitate vtentes, dicentes, vniuersorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perueniri, & oportere per Angelos diuinam sibi beneuolentiam conciliare. Et hoc est, quod Paulus dicit: In humilitate & cultu Angelorum: Hoc autem (in iis, quæ non vidit, incedens) pro eo, quod est, propriis rationibus & cogitatis vtens. Idem repetit in 3. cap. Præcipit Paulus, vt Deo patri gratiarum actionem emittant per Christum, non per Angelos. Hanc etiam legem sequens Laodicena Synodus, & volens veteri illi morbo mederi, cauit ne precarentur Angelos, & ne relinquerēt Christum. Hæc Theodoretus, qui etiam in Compendio Hæreticarum fabularum, Cainis hoc tribuit, quod Angeli alicuius nomen inuocent. Et tamen Andradius non veretur scribere, veterem Cainam hæresin esse, inuocationem Sanctorum improbare.

Angelorum inuocatio damnata.

Synodus Laodicena.

Andradij veracitas.

Laodicena Synodus.

De Canone Laodicenæ Synodi.

Celebrata autem fuit Laodicena illa Synodus circa annum Domini, 35?, hoc est, circa tempora Basilii & Nazianzeni, quod notabile est. Operę pretium autem est considerare, qua fraude Canon ille nunc deprauatus, Angulos in Angelos transformarit. Ita enim nunc habet 35. Canon: *Non oportet Christianos, derelicta Ecclesia abire, & ad Angulos idololatriæ abominandæ congregationes facere, quæ omnia interdicta sunt: Quicunque autem inuentus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, Anathema sit: quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei accessit ad idola, &c.* Altera editio legit (Angelos nominare) Theodoretus vero dicit, Canonem illum prohibere in-

uocationem Angelorum, ne quis Angelos oret aut precetur, quasi per illos aditum sibi ad gratiam Dei & beneuolentiam facturus.

Templum Michaelis.

Proderit vero ad illam Theodoreti narrationem de lege Laodicenæ Synodi, & de Michaelio conferre ea, quæ Nicephorus scribit Tom. 7. ca. 50. de apparitionib. Michaelis, & de oratorio Michaelio, extructo a Constantino: Et quæ in Lôbardica historia scribuntur de apparitione Michaelis in Gargano facta, Anno Domini 390. Illa enim collatio ostendet, quales fabulæ sub titulo venerandæ antiquitatis Ecclesiis obtrudantur.

Sed reuertamur ad Theodoretum. qui si auctor est librorum de Græcis affectionibus, cum contrarium illis scribat in commentariis ad Paulum, sicut ostendimus: non obscurum esse potest, quid illi eius narrationi, de martyrum inuocatione tribuẽdum sit. Hanc enim ex collatione Philosophiæ Græcorum atq; Gentium, sicut titulus testatur, assumit. Alteram vero sententiam ex fundamento verbi Dei, Colos. 2. & 3. extruit.

Historia religiosa. *Inuocatio sanctorũ hac ætate nõ fuit vniuersalis.*

Et quod diligenter obseruandum est, etiamsi Theodoretus Sanctos inuocasset, sicut in historia religiosa, quæ ipsi tribuitur, aliquot extant exẽpla, non tamen vniuersalis fuit in omnibus Ecclesiis illa obseruatio, sicut ex Cyrillo, qui iisdem temporibus vixit, manifestum est. Iulianus .n. apostata Christianis obiecerat, quod Christum hominem & martyres colerent. Si, inquit, adhuc nobiscum (id est cum Ethnici) essetis, vnum pro multis Diis coluissetis, non hominem, imo nõ multos homines miseros, vos lege dura & aspera intelligens martyres. Cyrillus vero respondens, libro sexto, quod ad Christum attinet, inquit: Non vt hominem colimus, sed hominem, qui apparuit, Dei Verbum agnoscentes. De martyribus vero respondens, memoriã & honorem martyrum cõfitetur, adorationem negat, inuocationis vero nullam prorsus facit mentionem. Hæc enim sunt eius verba: At sanctos martyres, neque Deos esse dicimus, neque adorare consueuimus. Laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro veritate strenue certarunt, ita vt & suã animam contempserint, &c. Proinde non est indignum, imo etiam necessarium, eos, qui tam claris operibus gloriosi sunt, perpetuis honorari laudibus. Et paulo post venerationem martyrum describit: Non cultu, nõ adoratione, non inuocatione, sed inquit. Omni honore eos dignamur, quodammodo reponentes illis memoriam inaccessibilem, pro honoribus & remuneratione fortitudinis tã cõspicuæ. Imo recitans, quomodo Græci suos Dæmonas, quos ex hominibus præstantibus fieri fingebant, coluerint, scilicet tanquam custodes & auxiliares superstitum, cum Deum esse nihil aliud intellexerint, quam vtilitati cuipiam hominum præfectum esse: non addit, sicut Theodoretus facit, Christianos idem, aut multo magis de martyrib. suis sentire, sed ita concludit: Proinde nos quidem minime. Græci autem potius deprehenduntur fuisse hominum cultores, & Dei gloriam incircumspecte, quibus voluerunt, tribuisse. Ita libro decimo Iulianus inquit: Ad antiquum illum mortuum additis multos recens mortuos. Cyrillus vero respondens, dicit: Christianos magni facere reuerentiam & honorem erga sanctos martyres, sed addit: Scriptura nobis vnũ Deum prædicauit, alium autem præter illum omnino nullum adorare consueuimus. Idem Cyrillus in 16. cap. Ioannis inquit: Nullus accedit ad Patrem, nisi per Filium, per quem adductionem habemus ad Patrem in Spiritu. Ideo se portam & viam appellat, quia inquit: Nemo venit ad Patrem nisi per me. Nam in quantum Filius & Deus est, vna cum Patre, nobis bona largitur: In quantum vero Mediator est & Pontifex, & Paracletus, nostras preces ad Patrem adducit. Et tandem concludit; orandum igitur est in nomine Saluatoris, si exaudiri à Patre volumus.

Cyrillus contra inuocationem sanctorum.

Veneratio martyrum apud Cyrillum.

Adoratur solus Deus.

Conclusio historiæ Ecclesiæ Græcæ vsque ad Theodoreti & Cyrilli tepora.

Atq; ita hactenus in Græca Ecclesia, inuocatio Sanctorum alicubi, & à quibusdam varie tentata, vsurpata & defensa, non tamen vbique ab omnibus Ecclesiis recepta & approbata fuit: Sed semper fuerunt quidam præstantes viri, qui eam non admiserunt, sed improbarunt, & fundamenta eius refutarunt, & Ecclesiam ad fontes veræ inuocationis Dei deduxerunt, sicut ostendimus. Post hæc vero tempora, insecuta quidem est tristior & maior confusio dogmatum & rituum in Græca Ecclesia: In receptas tamen & vniuersales formulas publicarum precationum inuocatio Sanctorum tarde admissa fuit. Et memorabile est, ac ad perpetuam rei memoriam dignum obseruatione quod Petrus Gnapheus, qui in quinta vniuersali Synodo, vt hæreticus damnatus fuit, primus auctor & inuentor fuit miscendæ inuocationis Sanctorum inter publicas Ecclesiæ preces. Nicephorus enim lib. 5. cap. 28. inter ea, quæ Petrus ille Fullo inuenisse seu reperisse dicitur, numerat, & hoc, vt in omni precatione Deigenitrix nominaretur, & diuinum eius nomen inuocaretur. Factum hoc fuit circa annum Domini. 470.

Petrus Gnapheus publicis Ecclesiæ precibus inuocationem Sanctorum primus inseruit.

Pontificii vero, qui in publicis Ecclesiæ suæ precibus, inuocationi Sanctorum primarium locum tribuunt, ne videantur Fullonem illum hæreticum huius rei auctorem habere, allegant Canonem septimum vniuersalis sextæ Synodi, vt prætendere possint, publica vniuersalis Ecclesiæ auctoritate receptam, atque adeo sancitam esse inuocationem Sanctorum. Cumque reliqua dogmatica illius Synodi de incarnatione Christi recipiamus existimant eadem auctoritate etiam inuocationem Sanctorum recipiendam esse. Sed certum est, 9. illos Canones, qui in Tomis Conciliorum sextæ Synodo tribuuntur, suppositítios & adulterinos esse, id quod ipsi etiam Pontificii pronunciant. Et hoc Lector diligenter notet. Ita autem habet adulterinus ille Canon.

Pontificii ad stabiliendam Sanctorum inuocationē falso Synodo 6. abutuntur.

Suppositius Canon 9. Synodi 6.

Singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, mane scilicet & vesperi, dicens Symbolum siue orationem Dominicam: vel, Qui plasmasti me miserere mei, vel etiam: Deus propitius esto mihi peccatori: Et Deo gratias agat pro quotidianæ vitæ commeatibus & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & à peccatorib. segregare. His actis, & solo Deo creatore suo adorato, inuocet Sanctos, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur, &c. Postea tamen præualescente superstitione, vna cum cultu & adoratione imaginum, inuocatio Sanctorum etiam recepta, & stabilita est in Græca Ecclesia, in septima Synodo, circa annum Domini 781.

Inuocatio Sanctorum in Græca Ecclesia stabilitur synodo septima.

Atque ita in Græca Ecclesia à voto communium precum, quo primum societas inuocationis solius Dei expetebatur, inclinatio sensim facta est ad manifestas & crassas superstitiones. Ita Iustinianus Imperator lib. 1. Codicis, Tit. 30. tantum intercessionis facit mentionem, cum inquit. Hoc etiam deprecantes exoramus gloriosæ Mariæ virginis precibus, vt quicquid minus est Reipubl. nostræ, per nos indignos seruos suos restituat in suo nomine Deus.

Iustinianus. Intercessio Sanctorum.

Euagrius non longe post ea tempora crassius progreditur. Facit enim Chosroem Persarum Regem, ita inuocantem beatum Sergium: Vt & ego & Syra amasia, & omnes, qui in mundo sunt, εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν, καὶ εἰς σὲ πιστεύωμεν Vt in tuam potentiam speremus, & in te amplius credamus. Et ne opus sit, plura exempla ex posteriorum scriptis conquirere: vnus Damascenus satis crassa suppeditat exempla. In eius enim historia scribitur, cum a Leone Isaurico vna manu mutilatus esset, q̃ statim confugerit ad Mariam, feruideque ipsi supplicarit, atque hoc pacto ipsum detruncatam manum, sanitate restituta, mirabiliter recepisse. Et

Euagrii inuocationes.

Damasceni inuocationes.

ipse

ipse Damascenus in hymnis suis ita inuocat Mariam: inuituperabilem spem tuam Deipara habens seruabor, defensionem tuam possidens, non timebo, persequar inimicos meos, & in fugam vertam solam habens, vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi Domina, salua me intercessionibus tuis. Item gloriosa mater Dei adduc nostram deprecationē filio tuo, vt saluet per te animas nostras. Misericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes igitur in te ne aberremus, liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es salus generis hominum, omnem spem meam in te repono, mater luminis serua me sub protectionem tuam, &c.

Græci nostræ ætatis. Camerarius. Chytræus.

Inde hoc tempore Græci in precibus suis horariis, crassissimas habent superstitiones inuocationis Sanctorum, cuius exempla quædam a D. Camerario & Chytræo recitantur, vt: Te murum inexpugnabilem, munitionem salutis Deipara virgo, supplices inuocamus, aduersariorum dissipet consilia, vrbem muni. Item, spes, præsidium & perfugium Christianorū, quæso, vt quæ mundum saluas indesinente tua deprecatione, memineris nostri virgo laude omni dignissima. Ibidem extat fabula, quod Apostoli, cum prius soliti fuissent, Christum ita inuocare, Domine Iesu Christe opitulare nobis, eius loco, post assumptionem Mariæ, exclamasse: Sanctissima Deipara opitulare nobis. Ibidem etiam singuli mane è somno surgentes, dicere iubentur: Sanctus es Deus, propter Dei genitricem, miserere nostri, &c.

Fabula impudens.

Hęc certe talia sunt, quæ nec excusari, nec defendi possunt. Sed desino δύσφημα talia plura recitare. Hæc enim ad institutam nostram historicam considerationem, de initiis, de progressu, & tandem de crasso excessu inuocationis Sanctorum, in Græca Ecclesia sufficere possunt.

De latinis Patribus post Lactant. & Hilarium.

Ambrosius de inuocatione.

Reuertamur iam ad reliquos Latinos Scriptores post Lactantium & Hilarium, de quibus supra dictum est, & ex illis etiam historiam inuocationis Sanctorum breuiter contexemus. Ambrosius igitur, qui iisdem ferme temporibus floruit, quibus Basilius & Nazianzenus, quando Scripturam interpretatur, ipsa fundamenta inuocationis Sanctorum, in Exemplis Ethnicæ idololatriæ cōuellit. Gentes enim, quod non recta ipsum supremum Deum, sed Heroas, Dæmonas, & alias creaturas, cultibus, votis & inuocationibus suis accederent, duabus potissimum rationibus mouebantur.

Rationes cur Gentes inuocarint creaturas.

I. Sicut in aulis non statim ad ipsum Regem prorumpitur, nec ad illum cuiuis patet aditus, sed Comites & tribuni primo adeundi & deliniendi sunt, vt vel supplicationes Subditorum ad Regem perferant, vel aditum ipsis ad Regem parent.

II. Qui vel miser vel indignus, vel male meritus est, is quando à Rege aliquid vult impetrare, implorat suffragia eorum, qui apud Regē in gratia & auctoritate sunt. Et hæc sunt ipsissima etiam fundamenta inuocationis Sanctorum apud Pontifices.

Ambrosius vero exponens illa verba Pauli, Roman. capit. 1. (seruierunt creaturæ potius, quam creatori) istas rationes diserte refutat his verbis: Solent tamen pudorem passi neglecti Dei, misera vti excusatione, dicentes: Per istos posse iri ad Deum, sicut per Comites peruenitur ad Regem. Age nunquid tam demens est aliquis, & salutis suæ immemor, vt honorificentiam Regis vendicet Comiti? Cum hac de re si qui etiam tractare fuerint inuenti, iure vt rei damnentur maiestatis. Et isti non putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus, quod seruiatur Deo. Nā & ideo ad Regem per Comites, & Tribunos itur, quia homo vtiq; Rex, & nescit, qui-

bus

bus debeat Rempubl. credere. Ad Deum autem, quem vtique nihil latet (omnium enim merita nouit) promerendum suffragatore non est opus, sed mente deuota: in libro etiam de Isaac & anima, de Christi mediatoris officio pie & ex scriptura inquit: Ipse Christus os nostrum est, per quod patri loquimur, oculus noster per quem patrem videmus, dextera nostra, per quam patri nos offerimus, quo nisi intercedente, nec nobis nec Sanctis omnibus quicquam cum Deo est.

Apostrophe Rhetorica Ambrosii.

Alibi vero, sicut ferebat stylus illius temporis, Rhetoricis apostrophis ludit, vt in funere fratris Satyri. Sed prius vltimum vale dico: Præcede ad illam communem omnibus & debitam, sed iam mihi præ cæteris desiderabilem domum, para hospitii consortium. Ne quæso, cupientem tui diu differas, properantem expecta, festinantem adiuua, & si diutius tibi morari videbor, accerse, &c. Sed figuram hanc esse Prosopopœiam, Rhetores norunt, sicut & in Lucam li. decimo: Ambrosius hac figura vtitur, cum inquit: Vnde te euocem Petre, vt doceas me, quid flens cogitaueris? Vnde, inquam, te euocem, de cœlo, vbi iam choro insertus es Angelorum? An etiam de tumulo: &c.

Ambrosius ad inuocationem Sanctorum inclinauit contra Scripturam.

Non tamen nego, Ambrosium tandem, cum Monachatum à Basilio mutuo sumsisset, etiam ad inuocationem Sanctorum cœpisse inclinare. nam in lib. de viduis inquit: Cum socrus Simonis magnis febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt Dominum pro ea: Et tu vidua habes proximos, qui Deo pro te supplicent: Habes Apostolos proximos: Habes Martyres proximos. Item: Videtis, quod magno peccato obnoxia minus idonea sit, quæ pro se precetur, certe quod pro se impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores. Infirma est caro, mens ægra & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt, Martyres obsecrādi, quorum videmus nobis quoddam corporis pignore patrociniu vindicari. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi quæ habuerunt peccata lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres nostri præsules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, qui & ipsi infirmitatem corporis, etiam cum vincerent, cognouerunt. Hæc ibi Ambrosius, præter, imo contra Scripturam. Quæ enim Scriptura docet, peccatorem pœnitentem non posse pro se orare? Non posse ad Christum accedere atque ideo Angelos & martyres defunctos esse inuocandos? Imo contra Scripturam exerte pugnat, Martyres peccata sua proprio sanguine lauisse, 1. Ioan. 1 Apo. 1. 7. 17. Cumq; Christus clamitet: Venite ad me omnes, qui onerati estis, Matth. 11. Et promittat Ioan. 6. Quicquid ad me venerit, non eiiciam foras: Ambrosius in illa sua declamatione, contrarium statuit. Et manifestum est, quomodo impingat in dulcissimam sententiam. Ebr. 2. Quod Christus ideo passus sit & tentatus, vt fieret fidelis & misericors Pontifex, & posset eis, qui tentantur, auxiliari. Cumque Angelus nolit adorari, Apoc. 19. Ambrosius dicit: Obseruandi sunt Angeli. Quæ vero consequentia est: Petrus in hac vita, pro socru sua orauit. Ergo inuocandi sunt Sancti, qui ex hac vita discesserunt. Illas ipsas certe rationes, quibus hoc loco Ambrosius vtitur, ipse, tractans textum Roman. 1 in aliis refutat. Et Chrysostomus illud Ambrosii, quod peccator pœnitens non possit pro se precari, nec ad Christum accedere, sæpius in multis locis, refutat, sicut ostendimus. Augustin. etiam iusta disputatione reiicit illud, quod Ambrosius dicit: Martyres in altero seculo esse speculatores vitæ actuumque nostrorum: Qualis igitur debeat esse auctoritas huius sententiæ Ambrosii, cordato lectori non obscurum esse potest. Qua vero

Martyres proprio sanguine peccata sua lauisse contra Scripturam.

Collatio Scripturæ.

Ἀσυλλόγιστον.

præ-

Suppositìtia Ambrosii.

præterea sub Ambrosii nomine, ex sermonibus & ex præparatione ad missam, proferri solent, supposititia sunt.

Vigilantii certamen.

Sed tamen circa illa tempora, in Latina etiam Ecclesia, alicubi & à quibusdam, inuocationem Sanctorum, vel certe speciem eius, vsurpatam fuisse ostendunt obiectiones Gentium & Manichæorum, de quibus in Augustino dicemus: Vigilantianum etiam certamen Hieronymi tempore idem ostendit. Et fieri quidem potest, sicut in certaminibus solet, quod Vigilantius nimium deflexerit in alteram partem, derogans debitæ venerationi, & iustis honoribus martyrum, si vera sunt, quæ Hieronymus in suis criminationibus ipsi tribuit.

Celtæ & Germani offensi inuocatione Sanctorum. Irenæus.

Sed tamen inde colligitur, Ecclesias apud Celtas & Germanos, offensas fuisse noua illa persuasione inuocationis Sanctorum, qui ex hac vita discesserant. Non enim tantum Vigilantius presbyter eam reprehendit, sed (quod Hieronymus ad Ripacium conqueritur) Episcopus etiam Galliarum, vir sanctus, cum multis aliis sententiæ ipsius acquieuit. Irenæus enim scribit, Celtas & Germanos, quos Barbaras Gentes appellat, simplicitatem fidei Apostolicæ, tam tenaciter & mordicus retinuisse, vt statim aures obturarint, si quis diuersum ab eo, quod semel acceperant, annunciaret. Cum igitur Apostolicam initio traditionem accepissent, solum Deum in nomine Christi mediatoris adorandum & inuocandum, non potuerunt non offendi, subintroducta noua opinione inuocationis Sanctorum. Quod si Vigilantius, iuxta Basilii similitudinem more insitorum, qui dum curuæ arboris statum corrigere student nimia attractione in alteram partem deflectendo, peccant, eo progressus est, quod contemptim & scurriliter de martyribus, & eorũ reliquiis, & sensit & locutus est, sicut Hieronymus ipsum accusat, non defendo. Quanquam optandum esset, vel ipsius Vigilantii scriptum extare, vnde de eius sententia recte statui posset, vel Hieronymũ non conuitiis & criminationibus, sed Scripturæ argumentis modeste & placide causam illam egisse. Quod enim Vigilantio multa impingat, quæ nunquam dixit, ipse non potest dissimulare, cum inquit: Minor, quod non dicas, nequaquam perpetranda martyris. Quod cum dixeris, imo & si non dixeris, ita habeberis, quasi dixeris, &c. Sed hæc relinquamus Deo Iudici iusto.

Capita disputationum Vigilantii ex Hieronymo. Primum e Secundum. Tertium. Responsio Hieronymi ad hæc capita.

Nos vero remotis paulisper e scena personis, rem ipsam videamus. Et de reliquiis martyrum postea dicemus. Quod vero ad hunc locũ attinet: Vigilantius, quãtum ex Hieronymo colligitur, tria hæc capita disputauit. I. Martyres seu Sanctos, qui ex hac vita discesserunt, non esse colendos & adorandos. II. Dum viuimus, mutuo pro nobis orare debere, post mortem vero nullum pro aliis deprecari. III. Martyrum seu beatorum animas nõ adesse suis tumulis, nec interesse rebus viuentium. Ad hæc capita Hieronymus, respondens, nequaquam vel probat vel defendit Sanctorum cultum & adorationem, sed dicit: Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, non Angelos, nõ Archangelos, non Cherubin, & Seraphin, & omne nomen quod nominatur, & in præsenti seculo, & in futuro, colimus & adoramus, ne seruiamus creaturæ potius, quam Creatori. Item: Quis aliquando martyres adorauit? Quis hominem putauit Deum? Item: Populi qui sanctis Samuelis reliquiis occurrerunt, non Samuelem adorabant, sed Christum, cuius Samuel & Propheta & Leuites fuerat, &c.

Sophistica Lindani distinctio adorationis & inuocationis.

Nota mihi est Lindani & aliorum Sophistice, qui fingunt, Hieronymum quidem adorationem martyrum damnare, sed inuocationem eorũm probare & defendere. In tota vero prolixa & acerba illa Hieronymi inuectiua, nulla syllaba extat de hac distinctione, quod martyrũ animæ, non quidem adorandæ, sed tamen inuocandæ sint. Et ex Augustino mox

osten

ostendimus, illis temporibus, in publicis Ecclesiæ precibus, Sanctos nec adoratos nec inuocatos. Circa idem etiam tempus Laodicena Synodus expresse prohibuit, ne quis Angelos precetur: sed ad memorias martyrum, ipsum & solum Deum adorabant, inuocabant, & precabantur, sicut ex Augustino mox ostendemus. Quod igitur Hieronymus dicit: Si quis precator ad martyrum memorias aduenerit: intelligit de adoratione & inuocatione ipsius Dei, quæ fiebat apud memorias martyrum. Demonstrari enim non potest vlla vel dictione, vel syllaba, Hieronymum aduersus Vigilantium hoc agere & defendere, quod Sancti, qui ex hac vita discesserunt, sint inuocandi. *Nec inuocatos nec adoratos Sanctos.*

Quod vero ad alteram quæstionem attinet, recepta tunc à plerisque erat sententia illa, de qua Origenes, sicut supra ostendimus, cum non haberet expressum Scripturæ testimonium, dubitando & ambigendo disputauit: Beatos scilicet in altera vita orare pro Ecclesia. Et accesserat illa persuasio, quando Deus ad monumenta martyrum adorabatur & inuocabatur, tunc martyres vna cum illis precatoribus sua vota coniungere, & Deum comprecari ac propter votum talium communium precum seu comprecationis, fiebant tum adorationes & inuocationes Dei apud monumenta martyrum. Hanc persuasionem, quia extra Scripturam recepta erat, nec veteri antiquitati nota fuerat, a multis in Gallia non fuisse, tanquam articulum fidei, receptam ex illo Hieronymi libro manifeste apparet. Vigilantius vero, sicut in contentionibus fieri solet, non tantum dimicauit, opinionem illam, cum claris Scripturæ testimoniis destituatur, non esse æquandam articulis fidei, sed eam (si vera sunt, quæ Hieronymus ipsi tribuit) simpliciter ita damnauit, vt diceret: Post mortem in altero seculo nullum *videre* pro aliis deprecari. Item: Dum viuimus, mutuo pro nobis orare posse. Postquam autem mortui fuerimus, nullius esse pro alio exaudiendam orationem. Et hanc negatiuam Vigilantius conatus fuit probare ex Apocryphis Esdræ, & ex translatione quadam Salomonis non authentica. Attulit etiam illud ex Apocal. 6. quod martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quiuerint. Hieronymus vero in contrariam partem, magna vehementia insurgens, tanquam pro articulo fidei pugnat, Beatos in altero seculo orare pro Ecclesia credentium in hac vita. Cum Origenis tempore fuerit tantum priuata, dubia & apocrypha opinio, quæ aliqua probabilitate tantum disputabatur. Et Hieronymus ex Scriptura nulla expressa adfert testimonia, tantum ita argumentatur: Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post coronas, victorias, triumphos, &c. Sed sub initium huius loci ostendimus, quod nostræ Ecclesiæ de hac disputatione (An beati in cœlo pro Ecclesia militante soliciti sint & orent) sentiant, si non, vt articulus fidei, cum necessitate credendi, sed, vt probabilis opinio, proponatur. De orationibus ipsius Sanctorum Hieronymus disputat, non autem contendit, Sanctos esse inuocandos. *Secundum caput controuersiæ Vigilantij. An beati orent pro nobis.*

Quod vero ad tertiam quæstionem attinet. Vigilantius disputauit, sicut verba ipsius Hieronymus recitat. Animas Apostolorum ac martyrum vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Hieronymus vero respondet: Tu Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inijcis? vt vsque ad iudicij diem teneantur custodia, ne sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: Sequuntur agnum, quocunque vadit? Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt, &c. Sed hanc Hieronymi adseuerationem, non multo post diserte negarunt, reiecerunt, improbarunt & refutarunt Augustinus & Chrysostomus. Et Augustini quidem *Tertia quæstio Vigilantij. An beati adsint in terris. Hieronymus refellitur ab Augustino.*

 dem-

& Chrysost. Chrysostomus. Animas post mortem non errare in terris.

dem testimonia mox adscribemus. Chrysostomus vero homilia [illegible] Matthæum dicit: Non potest anima à corpore separata in his regionibus errare. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt: Peccatorum vero post hunc exitum continuo abducuntur, quod à Lazaro & diuite planum efficitur. Et paulo post: Multis è locis Scripturæ comprobari potest, non errare hic post mortem, iustorum hominum animas. Nam & Stephanus ait: Suscipe Spiritum meum. Et Paulus, resolui ac esse cum Christo desiderabat. De Patriarcha quoque Scriptura dicit: Et appositus est ad Patres suos. Quod vero nec peccatorum animæ hic commorari possint, diuitem audias, quid dicat, perpendasq; quid petit, & non impetrat. Quod si possent animæ hominum hic conuersari, venisset ipse, vt cupiebat &c. Idem concione 4. de Lazaro prolixe disputat, mortuos non apparere [illegible] bus. Et inquit: Animæ corpus egressæ non amplius hic commorantur, sed protinus abducuntur.

Hieronymus non defendit inuocationẽ Sanctorum defunctorũ.

Non omnia igitur simpliciter Catholica dogmata sunt, quæ Hieronymus cõtra Vigilantium disputat. Sed quod ad hunc locum de inuocatione Sanctorum attinet, non opus habemus hac responsione. Certum enim & manifestum est, Hieronymum in tota illa disputatione, nec [illegible] nec defendere inuocationem Sanctorum: neque hoc disputare [illegible] esse ad Sanctos, qui in altero seculo sunt, dirigendam. Quod vero de oratione beatorum in cœlo pro Ecclesia disputat; de eo, quæ sit Apologiæ nostrę sententia, sub initium huius loci exposuimus. Inde vero non sequitur, Sanctos esse inuocandos, nec eam consequentiam Hieronymus [illegible] texit. Quicquid igitur sit de Ambrosij obsecrationibus, hoc certum est, Hieronymum non diu post Ambrosium, in certamine contra aduersarium, licet vniuersam bilem effundat, non tamen vel voluisse, vel ausum fuisse, inuocationem Sanctorum defendere. Vnde recte colligitur, eam tunc non habitam pro dogmate seu articulo fidei. Ea enim, quæ dogmata sunt, quando ab aduersariis impugnantur, aperto Marte, & manibus [illegible] solent defendi.

Apostrophe Rhetorica. [illegible] Epitaphium Nepotiani.

Quod vero in Epitaphio Paulæ Hieronymus dicit: (Vale ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua) non stabilire Pontificiorum opiniones de inuocatione Sanctorum, sed esse apostrophen Rhetoricam, ex ipso Hieronymo ostendi potest. Nam in Epitaphio Nepotiani diserte inquit: Quicquid dixero, quia ille non audit, mutum videtur. Et sub finem: Cum quo loqui non possumus, de eo loqui nunquam desinamus. Ita in oratione super obitu Blesillæ, attribuit Blesillæ mortuæ prolixum sermonem, quo matrem lugentem alloquatur: Quas nunc [illegible] mas Blesillam nostram pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Christum videat subiratum? Clamat nunc lugenti. Si vnquam me amasti mater, si tua vbera suxi, &c. Quem sermonem figuratum esse nemo non videt. Et continua illa figura ibidem etiam dicit: Loquitur illa & alia multa quæ taceo, & pro te Dominum rogat, mihique, vt de eius m[illegible] sim, veniam impetrat peccatorum. &c. Et licet Rhetoricæ illæ consolationes inclinare tunc cœperint ad inuocationem Sanctorum; tamen Hieronymus per mitigationem quandam eas declarat, ne sit inuocatio, vt in vita Hilarionis, Constantiæ cuiusdam, quam sanctissimam mulierem appellat, deuotionem describens, inquit: Erat enim solita peruigiles in sepulcro Hilarionis noctes ducere, & quasi, cum præsente, ad adiuuandas orationes suas sermocinari. Sicut simili figurarum licentia Eusebius in vita Cõstantini dicit: [illegible] Te quidẽ, ô pietas & humanitas adoro. Quid vero ex figuratis istis consolationibus sine vllo Scripturæ testimonio, vel exemplo introducitur, [illegible]

Vita Hilarionis.

extra-

extructum sit, in Græcæ Ecclesiæ historia iam ostendimus, & in Latina historia mox idem sequetur. Sed iam ad Augustinum progrediamur.

In ea igitur tempora Augustinus incidit, cum quæstionibus & disputationibus, de orationibus & patrociniis Sanctorum, personarent omnia. Et operæ pretium est considerare vbi Augustinus temporibus cesserit, & quomodo tamen à præsumptionib. ad veros fontes inuocationis nominis diuini Ecclesiam reuocare studuerit, cum receptas & cōmunes præsumptiones liberius reprehendere non auderet. Omnia enim istis temporibus plena fuisse præsumptionib. ipse ad Ianuarium conqueritur, vbi & hoc addit; Multa huiusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Et quod contra Faustum dicit: Aliud est quod docemus: aliud, quod sustinemus: aliud, quod præcipere iubemur: aliud, quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur.

Augustini seculum.

Ad Ianuarium.

Contra Faustum.

Augustinus igitur, vna cum aliis etiam secutus est opinionem illam, quæ tunc ferme communis facta fuerat, quod scilicet beati in cœlo soliciti sint pro Ecclesia in terris militante, & pro ea orent. In hanc sententiā allegat Cypriani dictum, cap. 14. de prædestinatione Sanctorum: Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. Et lib. 9. Confess. Nunc Nebridius meus in sinu Abrahā viuit & spirituale ōs ponit ad fontem diuinū, & bibit, quantum potest, sapientiam pro auiditate sua. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine, quem potat ille, nostri sis memor. In Psal. 88. Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrare, vt imitemur eos, qui præcesserunt & gaudeant de nobis, qui orant pro nobis, &c. De exauditione etiam illarum orationum, disputat quæstione in Exodū [illegible]& 149. Et de ciuitat. lib. 22. c. 9. dicit, martyres talia à Domino impetrare posse, & pro patientia iam habere potentiam. Addit etiam libro 20. contra Faustum, c. 21. Populum Christianum memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrare, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur atque orationib. adiuuetur. Per consociationem autem Augustinus illud reddere voluit, quod Epistola Smyrnensis Ecclesiæ, de qua supra dicit: ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς γενέσθαι, vt scilicet Ecclesia militans in hac vita, illarum virtutum, quas in martyribus celebrabat, consors redderetur, acceptis à Deo similibus virtutum donis: Vtque aliquando consors & socia fieret præmiorum, quorum in vita æterna martyres iam compotes facti sint. Vtrumque enim vocabulo meriti veteres intelligunt. Et ipse Augustinus consociationem ita exponit, vt lib. octauo de Ciuitate Dei: Deum martyres Angelis cœlesti honore sociasse. Et [illegible] dicit: Ad sanctorum Angelorum societatem & congregationem in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus. Omnium vero manifestissime hanc phrasin explicat de vera religione, capite quinquagesimoquinto: Sancti illum a nobis coli volunt, quo illuminante lætantur, meriti sui nos esse consortes. Quod vero de adiumento orationum addit, nequaquam intelligit, Sanctos inuocandos. Hoc enim, sicut mox ostendemus, diserte negat, sed persuasio erat illius temporis, quando apud memorias martyrum Deus inuocabatur, quod tunc martyrum animæ, sed Deum comprecarentur. In hanc sententiam dicit Tractat. octauo, in Iohannem: Ad mensam Domini non sic martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, vt eorum vestigiis adhæreamus. Et sermone 17. de verbis Apostoli: Iniuria est, pro martyre orare, cuius nos debe-

Beatos in cœlo pro Ecclesia militante orare.

Consociatio meritorum.

Adiumentum orationum.

mus orationibus commendare. Ipse etiam Augustinus alicubi erumpit, non quidem in inuocationem, sed in votum communium precum, seu comprecationis Sanctorum, lib. 5. contra Donatistas, cap. 1. Beatus Cyprianus iam corpore non aggrauāte animam serenius perspicit veritatem. Adiuuet itaq; nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur. Et hæc Augustinus sine Scriptura, temporibus & consuetudini cedens.

Augustinus præsumptiones sui temporis corrigere, aut in dubium vocare studet.

Vide autem & considera quomodo Augustinus, sicut ipse loquitur, ea, quæ tolerare compellitur, corrigere & emendare studeat, vt Ecclesiam à præsumptis persuasionibus, ad Scripturæ doctrinam de inuocatione Dei reuocet. Nam post Basilium plerique patres, vt Nazianzenus, Nyssenus, Theodoretus, Ambrosius, Hieronymus. &c. non tam disputarant, quam asseuerarant, animas martyrum & beatorum, apud memorias suas, & alibi in hoc mundo præsentes esse, reb. viuentium interesse, eas cognoscere, curare, disponere & administrare, vota precantium audire, & ad Deum perferre, cultoribus suis auxilio esse, ac omnis generis beneficia non impetrare tantum sed cōferre. Hac enim potissimum præsumptione, Deum precaturi ad monumenta martyrum concurrebant, ac ipsos sæpius martyres nominatim compellabant, beneficia etiam exauditionum & aliorum, ipsis tribuebant martyrib. volebant etiam ideo apud monumenta martyrum sepeliri. Augustinus vero cum presumptiones illas liberè, sicut ipse loquitur, improbare non auderet, reuocat eas in dubium, & sensim ad negandas eas progreditur, vt in libro de cura pro mortuis: Responsurus ad obiectionem, quod martyres ipsis beneficiis, quæ dantur orantibus, indicent, se interesse rebus humanis, quorundam etiam aspectib. appareant, & in somnis eos alloquantur: cum varias quæsiuisset solutiones, ita concludit capite decimosexto: Quanquam ista quæstio vires intelligētiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum est adiuuari, vtrum ipsi per seipsos assint, vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se lōginquitate discretis: An ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remoto, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique non præsentamur, qui est vbiq; præsens, exaudiens martyrum preces, per Angelica ministeria, vbique diffusa, præbeat hominibus ista solatia. Res hæc altior est, quam vt à me possit attingi & abstrusior est, quam vt à me valeat perscrutari, &c. Sed capite decimotertio, vulgatam tunc opinionem, simpliciter ex verbi Dei fundamentis refutat; vt volet, inquit, accipiat quisque quod dicam: Si rebus viuentium interessent animæ mortuorum, meipsum pia mater nulla nocte desereret, sed profecto, quod sacer Psalmus personat, verum est, quoniam pater & mater dereliquerunt me. Si autem parentes nostris curis & rebus non intersunt, qui sunt alij mortuorum, qui nouerūt, quid agamus, quidue patiamur? Esaias Propheta dicit. Tu es pater noster, quia Abraham nesciuit nos, & Israel non cognouit nos. Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignorauerunt; quomodo mortui viuorum rebus atque actibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? Quomodo dicemus eis fuisse consultum, qui abierunt, antequam venirent mala quæ illorum obitum consecuta sunt, ne viderent malla illa, 4. Reg. 22. & 2. Paralip. 34. Et inde concludit: Ibi ergo sunt spiritus defunctorum vbi non vident, quæcunque aguntur aut eueniunt in ista vita hominum. Et capite decimoquarto, ad obiectionem de diuite ita respondet: Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent, omnino nesciret, sicut est nobis cura de mortuis, quamuis quid agant, vtique nesciamus. Et cap. 15. dicit

posse

posse quidem mortuos quædam, quæ fiunt, audire ab ijs, qui hinc ad eos moriendo pergunt, vel ab Angelis, vel spiritu Dei reuelante cognoscere, vel per diuinam potentiam posse rebus viuentium interesse, sed c.16. hæc omnia ostendit, & relinquit dubia & incerta.

De beneficiis martyrum.

Secundo, Eodem modo etiam vulgatam tunc opinionem de auxilijs seu beneficijs, quæ a martyribus præstari & conferri præsumebant, in dubium reuocat, vt facilius postea mentibus, in dubitationem adductis, eximi posset. Ita de Ciuit. Dei, lib.22.c.9. de miraculis, quæ ad monumenta martyrum edebantur, inquit: Siue Deus per seipsum miro modo, quo res temporales operatur æternus, siue per suos ministros ista faciat, & eadem ipsa quæ per ministros facit, siue quædam faciat etiam per martyrum spiritus, sicut per homines adhuc in corpore constitutos, siue omnia ista per Angelos, quibus imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus & impetrantibus, non etiam operantibus, fiant, siue alia fiant illis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi a mortalibus possunt, vim tamen attestantur hæc fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.

De inuocatione Sanctorum ad monumenta martyrum.

Tertio. Quando apud memorias martyrum conuentus celebrabant sacrificia offerebant, & preces faciebant, multi, sicut in præcedentibus ostensum est, ipsos sanctos inuocabant, sicut etiam ex Catechesi Cyrilli Hierosolymitani citatur hæc sententia: Cum hoc sacrificium offerimus, facimus mentionem Sanctorum, qui ante nos obdormierunt, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Augustinus vero, consueta sua moderatione ostensurus, hoc non recte fieri, opponit veterem formam publicæ & communis orationis, quæ in Synaxi nomine totius Ecclesiæ, tanquam Collecta recitabatur, quam vocarunt quidam precem Canonicam, eo quod canon & regula esse debebat orationum. Verba Augustini hæc sunt, de Ciuit. lib.22. cap.20. Nos martyribus nostris non templa, sicut Dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed vni Deo & martyrum, & nostro sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium martyres, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen a sacerdote, qui sacrificat, inuocantur: Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoriam sacrificet eorum. Et libr.8. cap.27. Honoramus memorias martyrum, vt ea celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur.

Sancti apud Augustin. non inuocantur.

Axiomata Augustini de inuocatione.

Concilium Carthaginense 3. de inuocatione.

Augustinus igitur vtrumque diserte ponit: Non martyres esse inuocandos, sed vnum verum Deum, etiam quando apud martyrum memorias preces fiebant, esse in auxilium inuocandum. Et circa idem tempus, in Carthaginensi Concilio tertio cautum fuit, ne priuatæ & nouæ formulæ precationum temere vsurpentur, sed ad altare semper ad patrem dirigatur oratio. Et hanc habet sententiam, quod Augustin. epist.42. dicit: Videmus, Imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare: Quod scilicet non Petro, sed ipsi Deo, licet apud monumentum Petri, supplicet.

Orantes igitur apud monumentum martyrum, non debere martyres, sed Deum inuocare, nec orationem ad martyres, sed ad Deum, qui solus adorandus & inuocandus est, dirigere, Augustini doctrina & sententia est. Cumq; de martyrum comprecationibus seu intercessionibus, multa opponerentur, Augustinus non concedit, inde sequi inuocationem, sed respondet: Vel martyres generaliter orare pro Ecclesia militante, quam

sciunt sub cruce adhuc gemere, licet nesciant, quid agant viui (De cura pro mortuis, cap. 16) vel si possunt preces sentire, id tunc fieri, quando Deum inuocamus, & preces ad Deum dirigimus. Ita inquit de vera religione, c.55. Quisquis in Deo manet, & potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Et de Ciuit.10.c.12. Nam & cum exaudiunt Angeli Dei, ipse in eis exaudit. Et hoc diligenter notetur, quod non consequatur, si Sancti in altera vita orant pro Ecclesia, quod sint inuocandi, & oratio ad ipsos dirigenda.

An si sancti in altera vita pro Ecclesia orent sint inuocandi.

Quarto, cum ex superstitionibus vulgi Christianorum, & Gentes, & hæretici varias calumnias Ecclesiæ Dei struerent. Augustinus, improbatis superstitionibus, veterem & veram Ecclesiæ fidem opponit. Cum enim Maximus Madaurensis Grammaticus epistol. 43. describens Gentilium religionem, dixisset. Nos Dei virtutes multis vocabulis inuocamus, varijs supplicationibus prosequimur, pijs precibus adoramus: & addidisset, Christianos in Africa loco Iouis, Iunonis, Mineruæ & Veneris habere & colere Punicos martyres, Mygdonem, Sananem, Namplanionem, & Lucitam: Augustinus Epist.44. nequaquam hoc concedit, martyres in ecclesia inuocari, supplicationibus & precibus coli: sed respondet: Sciat à Christianis Catholicis nullum coli mortuorum, nihil denique vt numen adorari, quod sit factum & conditum à Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit & condidit omnia.

Discrimen Paganismi & Christianismi in venerandis Sanctis.

Nullum mortuorum Christiani colunt.

Ita de vera religione cap.55. dicit: Non sit nobis religio cultus mortuorum, quia si pie vixerunt, non sic habentur, vt tales quærant honores, sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante, lætantur meriti sui nos esse consortes. Honorandi ergo sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Item, hoc etiam ipsos optimos Angelos velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius cõtemplatione beati sunt. Quare honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus: Nolunt enim se sic honorari à nobis. Et in Psal.96. Omnes Sancti vel Angeli illius quærunt gloriam, quem diligunt. Ad eius cultum, ad eius orationem ad eius contemplationem omnes, quos diligunt, rapere & inflammare student. Item, volunt potius, vt Deus vnus colatur, vnus adoretur, Deo vni sacrificium offeratur, non sibi.

Quomodo ipsi Sancti a nobis honorari velint. Augustinus.

Et contra Faustum, lib.20.c.21. Faustus hæc obijcit Christianis: Idola vertistis in martyres, quos votis similibus colitis. Qualibus autem votis Gentes idola coluerint, non vt Deos, sed vt mediatores, supra ex Augustino ostendimus. Augustinus vero nequaquam hoc concedit, martyres similibus votis apud Christianos coli, quibus idola apud Gentes coluntur, sed inquit: Colimus martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, sed illos tanto deuotius, quanto securius post incerta omnia superata iam in vita feliciori victores sunt. At illo cultu, qui Græce λατρεία dicitur, cum sit quædam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cumq; ad hunc cultum pertineat oblatio, nullo modo tale quid offerendum docemus, vel martyri vel Angelo.

Idem in libris de Ciuitate Dei, aliquoties repetit: Non esse sacrificia offerenda Sanctis. Atqui certum est inuocationem esse sacrificium spirituale ac cultum soli Deo debitum. Ps.50. Immola Deo sacrificium laudis, & inuoca me in die tribulationis. Heb.13. Per Christum offeramus hostiam laudis Deo semper, hoc est, Fructum labiorum nostrorum. Ita Tertullianus dicit: Sacrificamus Deo pro salute Imperatoris, sed prece pura. Et Augustinus lib.10. de Ciuitate, cap.19. vbi disputat: Dæmones non fumis aut nidoribus sacrificiorum, sed supplicantium animo delectatos: tamen paria ponit orationem & sacrificium. Ita autem inquit: Sicut orantes at-

Soli Deo sacrificandum

que

que laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas, quas significamus, offerimus; ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauent, nobisque congaudent atq; ad hoc ipsum nos pro suis viribus adiuuant Angeli, virtutesque superiores. Si autem illis hæc exhibere voluerimus, non libenter accipiunt, imo vetant.

Honores diuini hominibus.

Quinto, Augustinus ipse agnoscit & fatetur, solere homines cultus soli Deo debitos, ad homines transferre. De ciuit. li. 10. c. 4. Multa, inquit, de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi; si autem eis multum additur, & adorandi.

Origenistarum inuocationes.

Et lib. 21. cap. 18. ostendit: Origenistas iisdem prorsus argumentis, quibus inuocatio Sanctorum stabilitur, vsos, cum probare vellent, infideles debere quidem in æternum perire, sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam superaturam. Donabit enim eos, inquiunt, misericors Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles, supplicesque prostratos. Neq; enim credendum est, aiunt, amissuros Sanctos viscera misericordiæ, cum fuerint plenissimæ & perfectissimæ sanctitatis, vt, qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum cœperint habere peccatum. Aut vero Deus tunc eos non exaudiet tot & tales filios suos, quando in tanta eorum sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum? Et postea addit: Hoc, quod ipsi de suis cordibus suspicantur, putant Scripturas diuinas tacuisse, vt multi se corrigant, &c. Hæc sunt ipsissima Pontificiorum argumenta. Et profecto, quicquid argumentorum pro inuocatione Sanctorum affertur, quia Scripturæ diuinæ tacent, tantum sunt humani cordis suspiciones, sicut hoc loco Augustinus loquitur.

Augusti. de fine miraculorum ad tumulos martyrum.

Sexto, Quia miracula, quæ apud martyrum memorias edebantur, plerique ipsis martyribus ita tribuebant, vt opiniones de cultu, inuocatione & auxiliis martyrum inde stabilirent: Augustinus miracula illa ipsi Deo tribuit, & verum finem ac vsum, tum illorum miraculorum, tum etiam celebritatum apud memorias martyrum ostendit, vt de ciuit. li. 22. Cum multa & varia miracula, ad martyrum memorias tunc edita recensuisset, tandem concludit cap. 9. Cui nisi huic fidei, attestantur ista miracula, in qua prædicatur Christus resurrexisse in carne, & in cœlum ascendisse cum carne? Nam & ipsi martyres, huius fidei martyres, id est, testes fuerunt. Item: Ei profecto attestantur fidei, in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur. Et cap. 8. describens exultationem Ecclesiæ, ad editum miraculum ad memoriam Stephani, inquit: Quid erat in cordibus exultantium, nisi fides Christi, pro qua Stephani sanguis effusus est? Et ca. 10. Faciunt ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Item: Ideo vt in Deum credatur, quod & Christus est: martyres faciunt, quicquid mirabile faciunt. Lib. 10. ca. 12. Quæcunque miracula siue per Angelos, siue quocunque modo fiunt, Dei vnius, in quo solo beata vita est, cultum, religionemque commendant: De cura pro mortuis, c. 16. Deus edit miracula per martyrum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis, ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi.

Celebritates martyrum.

Ipsas etiam celebritates martyrum ad verum & veterem finem ac vsum

reuocat, vt de ciuit. lib. 8. capit. 27. Apud memorias martyrum offertur Deo, vt ea celebritate & Deo vero, de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur. Et contra Faustum lib. 20. cap. 21. Quod offertur, Deo offertur apud memorias martyrum, quos coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus. Colimus ergo martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, &c.

Postremo, vt gliscentem superstitionem inuocationis Sanctorum solide reprimeret Augustinus, veram doctrinam de inuocatione Dei, siue de orando Deo, & de intercessione mediatoris Christi, frequenter & diligenter vrget, vt ita homines ad veros fontes Scripturæ reuocaret. Nec opus est aliquot eius sententias asscribere, cum omnes libri eius pleni sint. Extat epistola eius 121. de orando Deo, ad Probam viduam, vbi totam doctrinam de oratione pulcerrime explicat. Et ibi post explicatam Dominicam orationem dicit: Si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Item, quisquis in oratione id dicit, quod ista Euangelica prece non continetur, vel carnaliter, vel illicite orat. Et hoc diligenter notetur: Nam inuocatio Sanctorum non continetur oratione Dominica, quam Tertullianus recte & eleganter vocat legem orationis.

Idem Augustinus in libro de pastoribus, cap. 8. Sunt etiam montes boni. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Et vide, quia non in montibus tibi spes est: Auxilium, inquis, meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Noli putare, iniuriam facere te montibus sanctis, quando dixeris: Auxilium meum à Domino, &c. Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat, qui clamabat: Audio schismata in vobis. Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi. Leua oculos in illum montem, audi quid dicat, & in ipso remaneas. Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Ergo postquam leuaueris oculos tuos in montes, vnde venit auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum diuinarum: Attende omnibus medullis tuis, omnibus ossibus clamantem, Domine quis similis tibi? Vt securus sine vlla iniuria montium, dicas: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Non solum tibi tunc non succensebunt montes, sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt. Si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa diuina & mira ostendens homini, ab homine adorabatur, ille, tanquam leuantem oculos in montem, reuocat ad Dominum: Noli, inquit, facere, Deum adora. Nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

De officio mediatoris Christi, August.

Ita doctrinam de officio mediatoris Christi pulcerrime illustrat Augustinus, vt lib. Confess. 10. cap. 42. dicit: Ideo Angelos non debere inuocari, vt per ipsos ad Deum veniamus, & ipsi reconciliemur: quia nulla talis oratio in Scriptura sit tradita. Verba hæc sunt: Quem inuenirem, qui me reconciliaret tibi, an eundum mihi fuit ad Angelos? Qua prece? quibus sacramentis? Multi conantes ad te redire, neque per seipsos valentes, sicut audio, tentarunt hæc, & digni habiti sunt illusionibus, &c. Et capite sequenti: Verus autem mediator, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus, homo Christus Iesus, inter mortales peccatores, & immortalem iustum apparuit. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eum, qui sedet ad dextram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, conterritus peccatis meis, & mole miseriæ meæ meditatus fueram fugam, sed prohibuisti me, & confirmatu[illegible]

matu

passim me docens: Ideo pro omnibus Christus mortuus est,&c. Domine ecce in te curam meam,& viuam,

An Sancti Mediatores? Augustinus.

Contra Parmenianum.lib. 2.ca. 8 Ioannes non dicit: Aduocatum habetis,quasi segregans seipsum a peccantibus,vt iam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per mediatorem sedentem ad dextram patris & interpellantem pro nobis: Quod vtique non solum superbe, sed etiam falso diceret. Si vero ita diceret: Mediatorem me habetis apud patrem, ego oro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit episcopum inter populum & Deum.) Quis eum sicut Apostolum Christi,& non sicut Antichristum intueretur? Vt igitur seruent veritatem spiritus in omnibus orationibus suis, de vno mediatore securi sint. Homines enim Christiani inuicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus hic vnus verusq; mediator est. Paulus autem, quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen, quia membrum est.se orationibus fidelium & ipse commendat. Nec mediatorem se facit inter populum & Deum, sed rogat,vt pro se orent inuicem omnia membra corporis Christi. Ac sic oratio pro inuicem membrorum omnium, adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput,quod præcessit in cœlum, in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus,essent vtiq; & cæteri Coapostoli eius,ac sic multi mediatores essent,nec ipsi Paulo constaret ratio,qua dixerat: Vnus mediator, &c.

An Sancti aduocati nostri in cœlo? Augustinus.

Eandem sententiam repetit Tractatu in Epistolam Ioannis 1. Ioannes ipse non dixit: Aduocatum habetis, sed habemus. Nec, me habetis, dixit: sed Christum posuit,non se,&,habemus,dixit,& non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatum Christum, quam ponere se pro Christo aduocatum,& inueniri inter damnandos superbos fratres: Iesum Christum iustum ipsum habemus aduocatum ad patrem,ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit,hæresin non fecit. Hoc qui tenuit, schisma non fecit. Inde enim facta sunt schismata, cum dicunt homines: Nos iusti sumus,nos sanctificamus immundos,nos iustificamus impios,nos petimus, nos impetramus. Et mox quidem Augustinus ponit obiectionem: Ergo Sancti non orant pro nobis? Sed diserte loquitur de precibus Sanctorum, qui in hac vita adhuc superstites sunt. Nequaquam autem vel sentit,vel dicit: Beatos in altero seculo esse nostros apud Deum aduocatos & mediatores, sed ratio de mediatore generalis est.

Suppositita scripta sub nomine Augustini,de inuocatione. Sermo de S. Paulo. Lindanus. Petrum adorandum. De cognitione vera vitæ. De spiritu & anima meditationes.

Ita ergo Augustinus præsumptiones & superstitiones, cultus & inuocationes Sanctorum reprimere, & Ecclesiam ad veros fontes inuocationis Dei reuocare studuit. Postea vero sub Augustini titulo & nomine multa supposititia scripta sparsa sunt, in quibus contra certa veri Augustini scripta inuocatio sanctorum docetur & vsurpatur,vt in Sermone de Sancto Paulo: Curuant Imperatores genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia & apud Deum patrocinia inuocant. Sed eius contrarium Augustinus tradit de ciuitate libro octauo,capit. vigesimoseptimo. Imo in Codice Homiliarum, Louanii edito sub Augustini nomine,citante Lindano, dicitur. Excellentiam Imperatorum genibus prouolutam,ADORARE Petrum piscatorem, cum Augustinus totis neruis contendat, neminem,nisi vnum solum Deum, adorandum. Ita libello de cognitione veræ vitæ sub Augustini nomine disputatur,sanctos in orationibus inuocari,& sanctos intueri verba & res viuentium.cum Augustinus prorsus contrarium statuat,de ciuit.& de cura pro mortuis, sicut ostendimus. Ita exempla inuocationis Sanctorum proferuntur ex li.de spiritu & anima. Item,ex libro Meditationum quos libros constat non esse Augustini. Et

Fraudulentia Papistarum in citandis veterum testimoniis.

verus Augustinus diserte dicit, Sanctos non inuocari, sicut ostendimus.

Sed hoc artificio Pontificios in citandis veterum testimoniis, vt superstitiones suas specie aliqua pallient & stabiliant, abuti, iam non est nouum, quæ tamen fraus commonefactionis gratia subinde repetenda & detegenda est. In hac ipsa traditione obseruaui, quam insidiose & fraudulenter posteriorum superstitiones adscribantur vetustiorib. Sicut enim de Homilia Chryso.66. ad Antiochenos supra annotauimus, quod sit alterius multo recentioris: Ita Caretius, Pontificiæ Ecclesiæ columen, ex Fulberto quodam, qui post annum Domini millesimum vixit, citat superstitionem istam Pontificiis vsitatam: Sancta Maria succurre miseris, iuua pusillanimes refoue flebiles. Sentiant omnes tuum leuamē, &c. Pontificii vero, vt superstitionem illam antiquitatis, pietatis, & auctoritatis specie populo venditent, insidiose & fraudulenter eam Augustino tribuunt, idq; in duobus locis, scilicet sermo. 2. de annuntiatione, & de assumptione, quos sermones non Augustini sed Fulberti illius esse constat.

Noua superstitiones veterum auctoritate proponuntur. Caretius.

Post Augustinum in Poetarum scholis inuocatio mortuorum vires acquisiuit, & creuit.

Ad hanc vero de inuocatione Sanctorum historiam, tanquam peculiaris obseruatio, præcipue hoc pertinet, quod circa Augustini tempora, & postea, materia illa inuocationis Sanctorum, incidit in Poetas, qui inuocationes Musarum, Dæmonum, & Heroum, ex poematis veterum, Poetica imitatione & licentia ad Martyres transtulerunt. Atq; ita inuocatio Sanctorum sine Scripturæ mandato, promisso & exemplo, primo per declamatorias rhetorum figuras in Ecclesiam inuecta, sed à multis varie repressa & reiecta: postea vero, cum nulli essent Epiphanii & Augustini, qui se opponerent, per Poetas, figuris Poeticis, imitatione & licentia Poetica ita amplificata, & ad summum excessum perducta fuit, vt omnia, quæ in Scriptura à Christo petere & sperare iubemur, Poetæ isti à Sanctis petant & sperent. Et ne parum esset, Poetæ ea, quæ Epiphanius & Augustinus in cultu sanctorum diserte improbarunt & reiecerunt, ipsi in versibus liberrime vsurpare cœperunt. Atq; ex Damasceni quidem carminibus supra quædam descripsimus. Nunc vero ex Latinis Christianorum Poetis pauca quædam adiiciemus, vt consideretur, quomodo superstitio semel admissa in immensum crescat, & quomodo humanum ingenium eruditionis, eloquentiæ, & elegantiæ affectatione & ostentatione, sibi placens & indulgens, quando semel verbi Dei metas transiuit, non possit sibi modum ponere: sed longius subinde progrediatur, vt tandem vbi consistat, nec habeat, nec inueniat. Ita Prudentius, qui circa Augustini ferme tempora vixit, elegans sane Poeta, sed licentia nimis Poetica lusit in inuocatione Sanctorum, vt:

Exempla Poeticarum superstitionum.

HYMNO IN S. LAVRENTIVM.

Quæ potestas sit credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prospere,
Poscunt, LITANTVR, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Hos inter ò Christi decus
Audi Poetam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua,
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat.

Sed

Sed per patronos martyres,
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti rerum Prudentium,
Et ſeruientem corpori
Abſolue vinculis ſeculi.

IDEM HYMNO IN S. VINCENTIVM.

Adeſto nunc & percipe
Voces precantum ſupplices,
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Per vincla, flammas vngulas,
Per quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulum.
Miſerere noſtrarum precum
Placatus, vt Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omnes imputet.
Paulisper huc tu illabere,
Chriſti fauorem deferens,
Senſus grati vt ſentiant
Leuamen indulgentiæ.

IDEM HYMNO IN SANCTAM Agnetem.

Seruat ſalutem virgo Quiritium,
Nec non & ipſos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore ſupplices,
O virgo felix, O noua gloria,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum, &c.

IN SANCTOS MARTYRES Callagurıtanos.

Fama nam terras in omnes
Præcurrit proditrix,
Hic Patronos eſſe mundi,
Quos precantes ambiant,
Non ſinunt mane, vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimque ad aurem
Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt, &c.

IDEM IN CASSIANVM MARtyrem.

Suggere, ſi quod habes iuſtum vel amabile votum,
Spes ſi qua tibi eſt, ſi quid intus æſtuas.
Audit (crede) preces martyr proſperrimus omnes,
Ratasque reddit, quas videt probabiles.
Audior, vrbem adeo, dextris ſucceſſibus vtar,
Domum reuertor, Caſſianum prædico.

IN S. CYPRIANVM.

Desine flere bonum tantum, tenet ille regna cœli.
Nec animus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe.
Nec Libyæ populus tantum regit, exitusque in ortum
Solis & vsque obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos.
Denique Doctor humi est, idem quoque Martyr in supernis.
Instruit hic homines, illinc pia dona dat patronus, &c.

Pontius Paulinus.

Non multo post Pontius Paulinus Poeticas illas inuocationes imitatus, de suo etiam quædam addidit, fidem, spem, & fiduciam in Sanctos collocans, vt epist. 12. ita inuocat Clarum:

Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum,
  Vt sis Paulini, Therasiæque memor.
Sic cum Martino socia pietate labores,
  Vt vincant vestræ crimina nostra preces:
Vt simul in vestri ducamur sorte Seueri,
  Vestraque nos semper protegat ala sinu.

IDEM NATALI III. IN FELICEM.

Hic amor, hic labor est nobis hæc vota tuorum
Suscipe commendaque Deo, vt cum sedula cura
Seruitium nostrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
[illegible] suas, mittente manu, positasque tuorum
Ante tuos vultus animas vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora,
Quem bonitate pium, sed maiestate tremendum
Exora, vt precibus plenis meritisque redonet
Debita nostra tuis.

ITEM.

Posce ouium grege nos statui, vt sententia summi
Iudicis, hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis læuos adiudicet hœdis.

IDEM IN NATALI FELICIS V.

Erigit in cœlum mentem, & mox corde refecto,
Præsumente fidem, spem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria cursu
A Felice pio, velut a custode, reposcit
Increpitans miscetque precantia verba querelis:
Sancte Deo Felix inopum substantia semper:
Pro miseris Felix & semper diues egenis,
Te requiem fessis Deus, afflictisque leuamen,
Te posuit mœstis ad saucia corda medelam,
Propterea tanquam gremio confisa paterno,
In te pauperies caput inclinata recumbit,
Felix sancte meos semper miserate labores, &c.

IDEM IN NATALI VIII. FELICIS.

Concurramus ad hunc spe conspirante patronum,
Suscipiat nostras placida pietate querelas,
Et dum natalem illius celebramus ouantes,
Ille preces nostras meritis pius adferet altis,
Nos lætamur ei, non est cura hæc noua Sanctis

Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Atque bonis meritis meritum ſuperare ſiniſtrum.
Vt quondam hos habuit ætas; ſit modo noſtra
Felicem ſortita ſalus, petat omne quod audet,
Quodque cupit, tali ſperet confiſa patrono.
Sancte Deo, Dilecte Dei, tu dextera Felix
Eſto precor nobis tu munitiſſima turris.

IDEM NATALI IX.

Poſco tuos Felix tecum ad tua vota parentes,
Hic quoque ades mihi nunc poſcas vt adeſſe vocatos,
Qui colitis lætos paradiſi cœlitus hortos,
Quique ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis & Patriarchæ,
Vos etiam ſancti ſupplex depoſco Prophetæ,
Vos quoque corporibus cæſis & ſanguine fuſo,
Occiſum & viuum teſtati martyres agnum.
Hæc tibi Chriſte Deus tenui fragilique paratu
Pro nobis facimus: nec enim te, ſumme Creator,
Facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
Non capit, anguſtum cui cœlum terraque punctum eſt.
Sed Sanctis ſine fine tuis deuota ferentes
Obſequia, exiguo magnos veneramur honore,
Sperantes illis exoratoribus vt tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum, &c.

Deinde poſt annum Domini 500. Fortunatus Martinum ſimpliciter fecit mediatorem Dei & hominum, & quidem adorandum, vt libro 2. de vita S. Martini. *Fortunatus.*

Vir tranſcripte potens æterna in ſecula cuius
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis.
Dulcis ADORANDE & mihi pectore voce colende.
Fer pietatis opem miſero, miſeri miſerere.
Rector vt altithrono cum venerit arbiter orbis,
Tunc memor obtineas delicti obliuia noſtri,
Inter me & Dominum MEDIATOR adeſto benigne,
Quem ſua culpa ligat, tua vt interuentio ſoluat;
Spes Fortunati ſit fida ſalutis egena,
Suppliciter humilem tibi ſe ſtrauiſſe patrone.
Nam prece multa vales apud illum cuius haberis,
Quod peto, tu poteris, quia totum præſtat amicis.
Sic tibi quæque petis tribuat præſentia Regis.

LIB. V.

Qui potes ore mei veniam depoſce reatus,
Et vitiata tibi mea lingua remurmurat audi.

LIB. IV.

Intercede precor veniam, vir adepte coronam,
Eripe paſtor ouem, ne clauda vel extera reſtet,
Porrige celſe manum, rege greſſum, dirige ſenſum,
Exceſſuſque graues leuiori examine penſes,
Inter & ipſe Deum atque reum MEDIATOR adeſto,
Obtineas meritis, Iudex cum venerit orbis,
Tunc precor, vt fragilem ſacro velamine celes,

Et tua me trepidum defendat ab igne potestas:
Nam scio certo reum quemuis tibi credere Christum, &c.

IDEM.

Talibus officiis placatus, optime Sacerdos,
Quorum vota fides, redde benigne vicem,
Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces, & reddere vota viator.
Obtinet hic meritis, quod petit alma fides, &c.

Immoderatam sibi Poetæ contra Scripturam vsurparunt licentiam.

Istæ Poeticæ sanctorum inuocationes quomodo & quantum, & à Scriptura, & à puriori antiquitate discedant, imo quomodo cum Scripturæ doctrina de inuocatione Dei, in nomine mediatoris Christi pugnent, atque ea, quæ veteres negarunt, affirment, ea etiam licentia nimis Poeticæ vsurpent, quæ veteres, sicut ostendimus reprehenderunt & reiecerunt, manifestum est, sicut collatio eorum quæ hactenus in hac historia annotauimus, ostendit. Non enim intercessionem tantū, sed omnia, quæ Scriptura nos iubet à Deo, & à Christo mediatore, petere, Poetæ isti a Sanctis petunt, ita, vt nihil ferme sit, quod Deo & Christo reseruetur. Nam & fidem, spem, ac fiduciam in Sanctos collocare docent, quæ profecto nec excusari, nec defendi, vel possunt, vel debent.

Inuocatio Sanctorum desiit in horrendam idololatriam.

Cum vero nec tunc, nec postea, vllus esset vel Epiphanius vel Augustinus, qui superstitiones istas cum autoritate vel reprimeret vel corrigeret, aperta non tam fenestra, quam latissima ianua, in ipsam Ecclesiam irruperunt, ac a posteriorib. semper cumulatæ & auctæ sunt, donec in manifestam & crassam idololatriam, cuius supra exempla, ex Pontificia Ecclesia, adscripsimus, euaserunt. Vtque hæc commodius & facilius inter se conferri possint, pauca quædam ex posteriorum scriptis annotabimus.

Maximus.

Ita Maximus Homilia in Martyres Tauricos inquit: Licet vniuersi vbique sint sancti, & omnibus prosint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis. Semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur, hoc est, & in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes custodiunt. Et ideo veneremur eos in seculo: quos defensores habere possimus in futuro.

Leo.

Speciales patroni.

Leo sermone primo de natali Apostolorum: Credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum propriis peccatis deprimimur, tantum Apostolicis meritis erigamur. Item: Si quid à nobis recte discernitur & agitur: Si quid a misericordia Dei, quotidianis supplicationibus obtinetur, Petri est operum atque meritorum.

Euthymius.

Euthymius Monachus in Encōmio Mariæ: Vides ante pedes pulcerrimæ capsæ tuæ, nos omnes tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem tuum in omnibus inuocantes auxilium. Itaque vt dum hic quidem manemus, nos protegas, supplicamus: cum vero excedemus, vt in ædibus semper viuentibus & luminosis habitemus, obsecramus.

Victor.

Victor libro tertio, persecutionis Vandalicæ, inuocat Patriarchas, Prophetas, Apostolos: Prostrati, inquit, rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmen prouexit.

Fulgentius.

Fulgentius in sermone de laudibus Mariæ, inquit, Venite virgines ad virginem Mariam, concipientes ad concipientem, parturientes ad parturientem, matres ad matrem, lactantes ad lactantem, iuuenculæ ad iuuenculam. Ideo enim omnes istos cursus naturæ Maria suscepit, vt omnibus

ad

ad se conuenientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se venientium.

Gregorius Magnus Homil. 32. in Euangelia: adsunt defensores nostri sancti Martyres, rogari volunt, atq; quærunt vt quærantur. Hos ergo adiutores, vestris orationibus quærite, hos protectores vestri reatus inuenite. Idem Epist. 39. lib. 4. In omnipotentis Dei gratia atque beati Apostoli Petri adiutorio confidebat. Lib. 11. epist. 44. Ipse sit vestri custos imperij, sit vobis protector in terra, sit pro vobis intercessor in cœlo. Et lib. 12. epistol. 22. Speramus in omnipotentis Dei virtute, & in ipsius B. Petri Apostolorum principis adiutorio.

Gregorius Magnus.

Atque hactenus inuocatio Sanctorum in priuatis preculis regnauit, eam vero hic Gregorius apud Latinos in publicas Ecclesiæ supplicationes, quas Græco vocabulo λιτανείας vocant, primus intrusisse scribitur. Apud Græcos enim, Petrus Gnapheus idem antea tentauit, sicut supra notauimus.

Inuocatio Sanctorum publicis Ecclesiæ supplicationibus inserta.

Antiquissimus vero mos, publicarum & communium supplicationum, semper fuit in Ecclesia: Sed in illis vnus & solus verus Deus, in nomine Christi mediatoris, inuocabatur. Talium enim supplicationũ meminit Irenæus. Iustinus capita commemorat, quod nati simus, quod valetudini consultum sit, quod species rerum conseruentur, quod vires animæ bene succedant, quod immortalitatem sperare ac impetrare liceat. Tertullianus addit: Oramus pro inimicis, pro persecutoribus, precantes sumus omes semper pro imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæsaris vota sunt. Item: Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Litaniæ Ecclesiæ vetustissimæ.

Iustinus de capitibus Litaniarum Ecclesiæ.

Tertullianus

Cyprianus inquit: Publica est nobis & communis oratio, non pro vno, sed pro toto populo.

Cyprianus.

Et in illis publicis supplicationibus, Ecclesiam ad ardentiores preces, peculiaribus exhortationibus, & gestibus, excitatam fuisse constat. Cyprianus dicit: Quando inchoaturi essent preces, sacerdotem illam exhortationem præmisisse. *Sursum corda.* Et populum respondisse: *Habemus ad Dominum.*

Apud Iustinum surgunt ad supplicationes. Apud Tertullianum cœlum suspicientes, manibus expansis, capite nudo, precãtur pro omnibus, aliquando stantes aliquando genibus flexis. Milites Antonini oraturi pro pluuia, curuatis genibus prouoluunt se in terram apud Eusebium. Apud Clementem abijciunt se in terram. Apud Sozomenum lib. 7. c. 27. Cum populus Antiochenus, Theodosij Imperatoris iram, ob motam ibi seditionem timeret, instituerunt supplicationem publicam ad Deum, vt Imperatoris iram mitigaret, vsurpatis ad eam supplicationem melodiis lugubribus. Auctor librorum de vocatione Gentium, siue is Ambrosius, siue Prosper est, explicans locum Pauli 1. Tim. 2. Vt fiant obsecrationes, postulationes, & gratiarũ actiones, pro omnibus hominibus, inquit: Quam legem supplicationis, ita omnium sacerdotũ, & omniũ fideliũ deuotio cõcorditer tenet, vt nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi orationes nõ celebrentur a populis Christianis. Supplicat ergo vbiq; Ecclesia Deo, non solum ꝑ Sanctis & in Christo iam regeneratis, sed etiã pro omnib. infidelibus & inimicis crucis Christi, pro hæreticis & schismaticis &c. Et talia exempla multa extant in historiis, ꝙ tempore belli, pestis, tempestatum, terræmotuũ decretæ & celebratæ fuerint tales publicæ ad Deũ supplicationes. Ita apud Nicephorũ, Theodosius cũ tota Ecclesia supplicationẽ fecit Deo, pro serenitate, priuato habitu medius inter canẽtes Hymnos incedens.

Gestus supplicantium.

dens. Et apud Theodorum Lectorem, Martianus imperator hortatur Anatoliam, vt tales ſupplicationes decernat.

Mamercus Viennenſis inſtituit ſupplicationes ſtatas.

Vocabulum λιτανείας.

λιτανεία. ἐξομολόγησις.

Non multo poſt, Mamercus Viennenſis conſtituit, vt annuatim ſtatis diebus ſolennes ſupplicationes fierent, ob imminentia tunc pericula terræ motuum, incendij, & incurſionis ferarum. Talis conſtitutio etiam extat in Concilio Toletano quinto. Et ratio vocabuli λιτανείας, quod extat etiam in 63. Epiſt. Baſilii, explicatur in 32. Canone Concilii Moguntini, ſub Carolo Magno, his verbis: Litaniæ Græco nomine appellantur, quæ Latine dicuntur Rogationes. Inter λιτανείαν autem & ἐξομολόγησιν hoc differt: Quod exomologeſes pro ſola peccatorum confeſſione aguntur. Litaniæ vero indicuntur propter rogandum Deum, & impetrandam in aliquo miſericordiam eius. Sed iam vtrumque vocabulum ſub vna dignatione habetur. Hæc Canon ille.

An innocatio Sanctorũ ſemper fuerit in Litania.

Sed inde Pontificii nectunt tale argumentum: Quia vſus Litaniarum, hoc eſt, ſupplicationum ſeu rogationum, ſemper fuit in Eccleſia: & in Litania extant expreſſe inuocationes Sanctorum: Ergo innocatio Sanctorum in ſolennibus Eccleſiæ precibus ſemper fuit in publico vſu. Atqui nõ ſequitur, ſi nunc in Pontificia Litania Sancti inuocantur, quod ſemper in veteris etiam Eccleſiæ Litaniis fuerit inuocatio defunctorum. Nam ipſorum Pontificiorum hiſtoriæ narrant, inuocationem Sanctorum additam & inſertam eſſe Litaniæ à Gregorio Magno, circa annum Domini 600. vtque nouum inuentum ſpecie aliqua, quaſi de cœlo deſcendiſſet, Eccleſiis obtruderetur, addiderunt hanc fabellam: In ſolenni celebratione Litaniæ Angelos auditos canentes; Regina cœli lætare, atque tunc Gregorium addidiſſe hæc verba, Ora pro nobis Deum. Quod igitur nunc in Litania Pontificii Sanctos inuocant, non eſt prima & antiqua forma veteris Litaniæ, ſed noua Gregorii additio. Veteres enim, vbi Litaniarum meminerunt, diſerte dicunt; Deo ſupplicatum fuiſſe. Ita Tertullianus in Apologetico dicit: Sacrificamus prece pura pro ſalute Imperatoris, ſed Deo vni & vero. Proſper dicit: Supplicat ergo vbique Eccleſia Deo. Et Moguntinus Canon dicit, Litanias indici propter rogandum Deum. Ipſe etiam Gregorius, & P. Diaconus teſtantur, in Græca & Latina Eccleſia ſemper à Clero & à populo, in Litaniis acclamatum fuiſſe, κύριε ἐλέησον. Christe eleiſon. Et quidem à pleriſque in Litanias ægre receptum fuiſſe τρισάγιον illud: Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis, miſerere nobis, cum antea ad ſingulas petitiones ingeminarent tantum, Kyrie eleiſon.

Fabula de cantico: Regina cœli.

Veterum Litania.

Tertullianus.

Proſper.

Canon Moguntinus.

τρισάγιον Litania.

De Miſſa Chryſoſtomi.

Leo Thuſcus.

Quod vero Miſſa Chryſoſtomi, in verſione Leonis Thuſci, inuocat Michaelem, Nicolaum & reliquos Sanctos, non ſatis idoneum & firmum argumentum eſt antiquitatis. Miſſam enim illam non à Chryſoſtomo conſcriptam, ſed ſub eius nomine, diuerſis temporibus, variis additionibus conſutam, vel inde conſtat, quod verſio Leonis Thuſci multum diſcrepat ab exemplari, quo Eraſmus vſus eſt.

Ambroſius Pelargus.

Et Ambroſius Pelargus aliud exemplar habuit, cui affirmat, nec cum Thuſci, nec cum Eraſmi exemplari conueniſſe. Et addit: Se Romæ adhuc aliud exemplar vidiſſe, quod ab omnibus illis variarit. Et extant apud Chryſoſtomum deſcriptiones, quales ſuo tempore vſitatæ fuerint ſupplicationes in Liturgia, Homilia 26. in Matthæum, Homilia 18. in ſecundam ad Corinthios, In 2. caput prioris ad Timotheum, quæ cum ſuppoſititia illa Miſſa non conſentiunt, & nihil habent de inuocatione Sanctorum. Conſutam autem eſſe illam Miſſam, poſt Chryſoſtomi tempora, & hoc oſtendit, quod inter Sanctos, qui ibi commemorantur, ipſius etiam Chryſoſtomi mentio fit. Hoc tamen commodi adferunt iſtæ rhapſodiæ, quod

inde

inde, adhibitis aliis veterum descriptionibus, colligi potest, quæ fuerit simplicitas & puritas primæ & veteris Litaniæ, & quomodo postea subinde nouæ additiones accesserint, donec tandem ad inuocationem Sanctorum in ipsis Litaniis deuentum sit. Quæ obseruatio digna est diligenti consideratione.

Litaniæ tempore Chrysostomi

Capita igitur petitionum, quæ in Litaniis Deo proponebantur, paulo ante commemorauimus. Et Chrysostomus in locis iam allegatis dicit fieri ab Ecclesia obsecrationes, & gratiarum actiones pro fidelibus, pro infidelibus, pro magistratibus, pro felicibus omnium successibus, pro amicis, pro cognatis, & pro inimicis etiam, pro vniuerso orbe: Pro præsentibus, pro absentibus, pro energumenis, pro pœnitentibus, &c.

Forma Litaniarum.

Forma vero Litaniarum hæc fuit: Diaconus quadam ἐκφωνήσει conceptis verbis populo preces præibat, commemorans petitionum capita: vt: Pro superna pace & salute animarum nostrarum. Pro prosperitate sanctarum Dei Ecclesiarum. Pro Clero & populo. Pro magistratibus. Pro pace totius mundi. Pro hac regione & ciuitate. Pro temperie aeris, fertilitate & temporibus pacificis. Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, vt liberet nos à tribulatione periculi, & necessitate, singulis vero petitionibus Diaconus addebat, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν, Dominum supplices rogemus. Populus vero ad singula respondebat, κύριε ἐλέησον, Christe eleison. Hæc fuit prima & vetustissima forma Litaniæ, sicut & ex iis quæ paulo ante diximus, colligitur.

Forma addita in Litaniis.

Additæ vero fuerunt postea & hæ formulæ ἐξάκουσον, Exaudi Domine, subueni, defende, serua, custodi nos Deus tua gratia.

Item, Diem sanctum, pacificum, & sine peccatis à Domino postulamus. Præsta Domine remissionem peccatorum: conducibilia animabus nostris: Pacem mundo, Christianum finem vitæ æternæ a Domino postulemus. Tribue Domine, &c. In his omnibus Deo, sicut Prosper loquitur, Ecclesia supplicauit.

Commemoratio Sanctorum admixta Litaniis.

Tandem sensim admisceri cœpit. Litaniæ, non quidem statim inuocatio, sed tantum commemoratio Sanctorum, sicut aliquoties reperitur in Missa Chrysostomi hæc formula: Sanctissimæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo, Deo nostro commendemus.

Suffragia Sanctorum

Ex commemoratione vero illa, deinde secuta sunt suffragia, vt vocant, & primo vt ita dicerent: Precibus & supplicationibus Mariæ, & omnium Sanctorum, quorum memoriam celebramus, exaudi & respice nos. Inde hoc secutum est, quod postea dixerunt, Precibus Sanctorum tuorum miserere nostri. Intercessionibus Sanctorum tuorum, Saluator, salua nos. Item, confirma nos, dirige, custodi vitam nostram, stabili gressus nostros, precibus & supplicationibus Mariæ & omnium Sanctorum: Tandem extructa inde est directa inuocatio Sanctorum, quæ extat in versione Leonis Thuscl. Maria ab eo supplicat, vt animas nostras saluet. Apostoli legatione fungimini apud Deum, vt peccatorum remissionem animabus nostris tribuat. Pater Nicolae fungere legatione apud Christum, Deum, vt animæ nostræ salutem consequantur. Martyres confessores, orate pro nobis, saluate animas nostras. Sancte Michael, rogamus te, vt tuis intercessionibus munias nos, vmbra alarum tuarum custodi nos, ad te clamamus, à periculis erue nos.

Tandem inuocatio Sanctorum insuta Litaniis.

Litania Cœnobii Corb. iens. ad Visurgis.

Atque hoc modo ex commemoratione Sanctorum, deuentum tandem fuisse ad inuocationem, ostendit etiam Litania Cœnobii Corbeiensis, vbi Sancti nominantur quidem, sed semper additur. Exaudi Christe. Item: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Illam Litaniam

quam ante triennium, in Cœnobio Corbeiæ nouæ, quæ sub Ludouico, ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam Colonia ad Visurgim flumen deducta est, in vetusto Codice inueni, quia aliquid monere potest, hoc loco adscribam.

LITANIA EX VETVSTO CODICE COLLEGII Corbeiensis ad Visurgim descripta: videtur autem in vsu fuisse circa annum Domini 890. Fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulphi Imperatoris.

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat:
Exaudi Christe.
Stephano summo Pontifici Salus & vita:
Saluator mundi tu illum adiuua.
Sancte Petre. S. Paule. S. Andrea. S. Clemens. S. Sixte.
Exaudi Christe.
Arnulpho regi vita & victoria:
Redemptor mundi, tu illum adiuua.
S. Dei genitrix. S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael. S. Ioannes.
Exaudi Christe.
Omnibus iudicibus & cuncto exercitui Francorum vita & victoria.
Saluator mundi, tu illos adiuua.
S. Maurici. S. Sebastiane. S. Martine. S. Ambrosi. S. Hieronyme.
Exaudi Christe.
Bononi Abbati & congregationi S. Stephani salus & vita.
Redemptor mundi tu illos adiuua.
S. Stephane. S. Vite. S. Dionysi. S. Blasi. S. Georgi.
Christus vincit, Christus regnat.
Christus imperat.

Rex Regum,
Rex noster,
Arma nostra inuictissima,
Spes nostra,
Fortitudo nostra,
Murus noster inexpugnabilis,
Gloria nostra,
Victoria nostra,
Liberatio & Redemptio nostra,
Defensio & exaltatio nostra,
Misericordia nostra,
Lux, via & vita nostra,
} Christus vincit.

Ipsi soli imperium, gloria & potestas, per immortalia secula seculorum,
Amen.
Ipsi soli honor, laus & iubilatio per infinita secula seculorum,
Amen.
Ipsi soli virtus, fortitudo & victoria per omnia secula seculorum,
Amen.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

Hactenus Litania Corbeiensis.

Beneficia Dei &

Sed postquam in publicas Ecclesiæ preces admissa esset Gregoriana forma inuocationis Sanctorum (S. Maria ora pro nobis) sine fine & modo

postea progressa est, vt omnia ferme, quæ Dei & Christi propria sunt a Sanctis nominatim & publice peterentur. Nec opus est ex singulis Scriptoribus annotare. Supra enim descripsimus, quæ sit forma inuocationis Sanctorum in Ecclesia Pontificia, vbi omnia illa comprehenduntur. *Christi sanctis adscripta.*

Et quidem hoc ipso tempore Pontificii crassissima illa defendere non verentur. Garetius enim Canonicus edidit libellum de inuocatione Sanctorum, vbi citat & probat ex Michaele Syngelo. Sancte Dionysi, qui Iesum vniuerso mundo propitium reddis, cultoribus tuis Deum propitium reddere, & precibus compellare velis, &c. *Garetius.*

Ex Theofredo Abbate citat. Sancti sunt inter Deum, & nos Mediatores positi, vt qui per nostra cum Pharisæo despicimur merita, per illorum intercessionem iustificemur cum publicano. Ibi Nicenus quidam dicit: Habes Tharasium intercessorem, defensorem, propugnatorem, & tuæ spei adimpletorem. Citat etiam ex Andrea quodam Cretensi. S. Maria placa Dominum pro communi figmento. Nam ex quo translata es è terra te vniuersus mundus habet commune propitiatorium. Sicut & in prosa quadam canitur: O pia puerpera pia us scelera, iure matris impera redemptori. Sed talia plura supra annotauimus. *Sancti mediatores. Nizenus. Andreas Cretensis.*

Et sane non habuerunt postrema illa tempora vel Epiphanios vel Augustinos, qui superstitiones illas serio & cum auctoritate reprimerent. Omnibus tamen temporibus fuerunt aliqui, qui vel contradixerunt vel moderatius & rectius senserunt. Ita in Aula Caroli Magni Imperatoris fuit Claudius quidam Hispanus presbyter, in explanandis lectionibus Euangeliorum cerebris. Is Tauriensi Ecclesiæ præfectus sub Ludouico, cum adorationem imaginum etiam inuocationem Sanctorum reprehendit, sicut ex Ionæ Aurelianensis refutationibus manifestum est. *Innocationi Sanctorum semper fuerunt, qui clamarent. Claudius presbyter Caroli Magni.*

Hildebertus Turonensis circa annum Domini 1120. scribit contra quendam, qui multos sibi socios adiunxerat Augustini sententiam defendendo Sanctorum animas ignorare, quid in ista vita agatur atque ideo otiosas esse Litanias quibus oramus, vt pro nobis orent Sancti, cum nec audiant nos, nec norint, quid agatur. *Ionas Aurelianensis. Hildebertus Turonensis.*

Bernhardus etiam Sermone 66. in Cantica dicit, suo tempore quosdam fuisse, quod Sanctorum suffragia in Litaniis postularentur. *Bernhardi tempore.*

Postea inter sententiarios Alensis q. 92. dixit: Solum Deum adorandum & inuocandum, Sanctos magis se habere ex parte orantium, quasi coadiuuantes, quam illius qui oratur. *Alensis.*

Bonauentura in 3. sententia dicit: Cauendum esse, ne dum Mariæ maius excellentia ampliatur, filii gloria minuatur, & sic in illo mater prouocetur, quæ magis vult extolli filium, quam seipsam, vtpote creatorem creatura. Et ad obiectionem, quod honor matris referatur ad filium, respondet: Non omnem honorem, qui filio debetur matri tribuendum. *Bonauent.*

Sed quia non sigillatim omnia cōstituimus persequi, hæc ad institutam nostram obseruationem sufficere iudico. Tandem igitur historicam hanc considerationem, de origine, progressu & crasso excessu inuocationis Sanctorum, concludemus hac Cypriani sententia: Non videndum est, quid aliqui ante nos fecerint, sed quid Christus, qui ante omnes est, & fecerit & faciendum mandarit. Non enim vel consuetudinem, vel hominis cuiusque errorem, sed Dei veritatem sequi iubemur. Addatur huc & laudata illa ab Augustino Cypriani sententia, ex epistola ad Pompeium. In compendio est apud religiosas mentes, & errorem deponere & inuenire veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis caput & originem reuertamur, cessabit error humanus. Si canalis aquæ, qui copiose prius & largiter profluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur, vt illic defectionis ratio noscatur, vtrum, arescentibus venis, in capite siccauerit, an vero inte- *Cyprianus.*

gra inde & plena procurrens, in medio itinere destiterit? Ita ergo suadet Cyprianus, nutantibus & vacillantibus disputatorum sententiis, ad originem Dominicam, & Euangelicam & Apostolicam traditionem, recurrendum, atque inde canalem in nostra tempora dirigendum. Intelligit autem traditionem scriptam, quia addit, ea esse facienda, quæ scripta sunt. Concludamus igitur Cypriani verbis: Si aut in Euangelio præcipitur, aut in Apostolorum Epistolis & actibus continetur traditio inuocationis Sanctorum, obseruetur sane: Sin minus, meminerimus, quod Augustinus dicit: Sed hæc dicit Dominus. Deus Spiritu gratiæ & precum nos illuminet & gubernet, vt abiectis superstitionibus, solum ipsum in spiritu & veritate adoremus, & solum Domini nostri Iesu Christi nomen inuocemus. Quisquis enim inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

Traditio Cypriano quid. Augustinus.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVI IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBITER ALLEGANTUR & EXPLICANTUR.

Numerus antecedens capita locorum ſacræ Scripturæ: ſubſequentium prior paginas: poſterior vero earundemmet verſus indicat.

54. In

De do-

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM, IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS OBSERVANDORVM.

Prior nota singulas paginas: posterior paginarum versus demonstrat.

fuit

runt

B.

ter-

Conradus

Diaco

Dogmata

Επάνα-

Euange-

Fide.

Galli

H.

dicis

Maria

Persua-

Pur[illegible]

INDEX

INDEX TESTIMONIORVM EX PATRIBVS IN HAC TERTIA PARTE EXAMINIS ALLEGATORVM: VBI

obseruandum, quod explicata ab illis certa Scripturæ loca, secundum horum ipsorum Indicem, quod omnia huc commode referri non potuerint, inquiri debeant.

Prior nota paginam, posterior paginæ versum designat.

FINIS.